

IOANNIS CONRADT BARCHUSEN
SYMPOSIACA

69717

J. CONR. BARCHUSEN

HISTORIA MEDICINÆ

In qua,

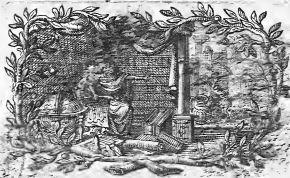
Si non omnia, pleraque saltem

MEDICORUM

ratiocinia, dogmata, hypotheses, sectæ, &c.
quæ ab exordio

MEDICINÆ

usque ad nostra tempora inclaruerunt,
pertractantur.

AMSTELÆDAMI,

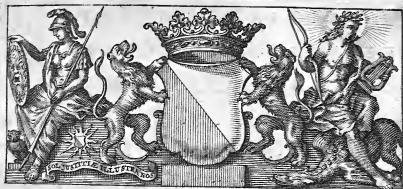
Apud JANSONIO. WÆSBERGIOS.

M. DCC. X.

69717

V I R I S.

NOBILISSIMIS AMPLISSIMIS

EVERARDO van SYPESTEYN
 CORNELIO van LITH de IEUDE
CONSULIBUS.

UT ET

ANTONIO vander NYPOORT, *Toparchæ de Hooglande.*

GELLIO van WYCK.

JOHANNI van BAARLE.

ARNOLDO SPOOR.

ADRIANO GENTMAN.

PHILIPPO RAM.

CORNELIO VERBORGT.

BERNHARDO WILHELMO PLOOS
 van AMSTEL, *Toparchæ de Schoonhoven.*

CASPARO van ROYEN.

A D R I A N O R O E L A N D.

F E R D I N A N D O van H A T T I N G.

J O H A N N I H U Y S S E N.

D A N I E L I de M I L A N - V I S C O N T I.

D A N I E L I van B E R C K.

V I N C E N T I O M A X I M I L I A N O van L O C K H O R S T ,
Toparchæ de Termeer.

A N T O N I O van C U Y L E N B U R G.

H U Y B E R T O van V E L D H U Y S E N.

C O R N E L I O Q U I N T.

M A T T H I Æ van B E E C K.

P E T R O H A A K de J O N G.

F R E D E R I C O H A M E L , *Toparchæ de Stoetwegen.*

J O H A N N I H E Y C O P.

J O H A N N I van N E L L E S T E Y N.

I S A C O U B I N K.

J O H A N N I B R E Y E R.

N I C O L A O P E S T E R S.

J O H A N N I van R O Y E N.

L A U R E N T I O van L A N K E R E N.

G U I L I E L M O S C H A D E.

L U C Æ van V O O R S T.

HENRICO CLOEK.

ADRIANO STRIK, *Toparchæ de Linſchooten.*

ADRIANO van BRONCKHORST.

HENRICO van SOESTDYK.

JOHANNI CAROLO vander MUELEN,
Toparchæ de Bleyenburgh.

HENRICO COPEES.

JUSTO ORMEA, *Toparchæ de Papendorp.*

LEONARDO de CASEMBROOT,
Toparchæ de Rynesteyn.

INCLYTAE

REIP. TRAIECTINAE

SENATORIBUS.

PIETATIS ET AEQUI

SERVANTISSIMIS.

LIBERTATIS COMMUNIS

PROPUGNATORIBUS ACERRIMIS.

ADMINISTRANDAE CIVITATIS

PRUDENTISSIMIS.

ARTIUM DISCIPLINARUM QUARUMCUNQUE

PROPAGATORIBUS CONSERVATORIBUS.

PATRIAE PATRIBUS.

ACADEMIAE CURATORIBUS.

PROPTER
IMMERITAM IN ME PEREGRINUM COLLATAM
GRATIAM.

ET

MUSARUM QUALIUMCUNQUE MEARUM
APPROBATIONEM.

HAEC SYMPOSIACA
PIETATIS ET GRATIARUM
MONUMENTUM
QUA POTEST VENERATIONE

L. M. Q.

D. D. D.

VESTRAR. AMPLITUDINUM NOMINIBUS

DEVOTISSIMUS

IOANNES CONRADUS BARCHUSEN,

PRAE-

P R A E F A T I O.

Uærenti mihi, multum-
que & diu cogitanti, qua-
nam re, Apollinea arte
initiatissimè possem prodesse:
siquidem subcesiva quæ-
dam tempora incurrunt,
quæ ego perire non patior; nulla ma-
ior occurrebat, quam si iis initium &
progressum ratiocinii in Medicina, seu
hujus variarum sectarum varias opi-
niones & hypotheses, traderem. Equi-
dem me non præterit, aliquos ante me
extitisse, qui copiose ac doctè idem
thema tractarunt: quos inter unicum
DAN. CLERICUM, Virum con-
summatae eruditionis, nominasse satis
erit. Verum, quomodocunque hujus
& aliorum dicti thematis tractatio fue-
rit: spero tamen neminem mihi suc-
censurum, neque vitio versurum, si,
quod ego lectione quantacunque pro-
feci, cum orbe literato communicave-
ro. Nullum enim animo meo est du-
bium,

P R A E F A T I O.

bium, quin lectores complura, ab aliis præterita, in hoc libro inventuri sint, quæ & prodesse possint, & delectare. Ut autem argumentum vel ratio, qua ad adornandum hunc tractatum usus sum, inter eruditos constet: necesse est indicare, me plerumque inclytorum medicorum, quorum in hoc opere passim mentionem feci, natales, ætatemque, utcunque duxerint, omisse conscribendos: quia scivi id ab aliis copiose factitatum; cui vix aliquid, quod operæ pretium esset, a me poterat superaddi. Nec hoc præteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem, istud negotium potius ad antiquitatis, quam Medicinæ, studiosorum aliquem fructum, redundaturum. Ideoque, cum hoc persuasum habui, mentem appuli ad Theoriam Medicinæ describendam: in quantum ea videlicet a primis usque ad nostra tempora omnigenam mutabilitatem, atque interpolationem, subivit. Interdum varias res, quarum gratia
alii

P R A E F A T I O.

alii ab aliis opinionum dissensione discreparunt, uno membro vel Dialogo colligavi: ut id, de quo alter cum altero dissentit, deinceps innotesceret. Hoc factum inveniet in Dialogis, in quibus elementa, causas, temperamenta, Naturam, facultates, &c. pertractavi. Aliquando variorum decreta ac praecepta de doctrina, vel arte quadam, in unum contuli, ut quisquis nullo negotio possit mente percipere, quid de ea statuendum. Id reperiet a me observatum, ubi egi de arte Gymnastica, de sectis medicorum, de Astrologorum & Mechanicorum ratiociniis medicis, de typis, &c. Quandoque celebrium medicorum placita, si utpote quaedam in ipsa essent singularia, breviter pro copia mea singillatim descripsi. Sic habetis Hippocratis, Galeni, & aliorum tum Græcorum tum Arabum, tum Latinorum; tam veterum, quam recentiorum, medicorum, doctrinae breviarium. In quo confici-

P R A E F A T I O.

endo non perscripsi auctores ad verbum, ceu id quibusdam hujus ævi scriptoribus, sarcinatores mehercule! omnis generis centones consuentes imitantibus, in more positum est: sed vendicavi mihi sæpenumero jus breviandi, & amplificandi periodos, prout eæ, aut nimis proluxe, aut concise nimis, videbantur scriptæ; eatenus tamen, ut, quoad a me fieri potuit, auctoris mentem semper sim conatus persequi. Utinam linguæ Græcæ & Arabicæ pariter essem callens, tunc ex ipso fonte, ut ajunt, bibissem aquas: callens tum in simul essem judicandi de interpretibus, an hi, quibus jam fidem adhibere debeo, sint etiam atque etiam munere suo perfuncti, nec ne? & an auctorum, quos in linguam Latinam transtulerunt, mentem sint semper affecuti? Profiteor ideo hoc loco meam dictarum linguarum inscitiam, ut ne ex alieno latere me quispiam petat, mihi que opprobrete significationem sermonis seu Græci, seu Ara-

P R A E F A T I O.

Arabici longe aliam esse, quam interpretes alterutrius vernaculam latine reddiderunt. Cæterum puto fore, ut, cum Vos cujuslibet Ordinis Viri seu Amplissimi, seu Doctissimi, hæc legeritis, mireremini id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus; sed nostis morem dialogorum, in quos solemus personas fictas inter se colloquentes, perinde ac in tragœdia vel comoedia usu venit, introducere. Proinde vestrum cuique dedi partes, (nituntur enim plurimum auctoritate scriptorum, in calce cujusque paginæ citatorum) quas a vobis probari intellexisse mihi videbar: mihi summi potissime interloquentis, vel objicientis. Neminem itaque ex cæteris lectoribus arbitror, adeo stupidum fore, ut, si fortean aliquid erroneum, vel incongruens, invenerit in his Dialogis dictum, id imputet ei, quem introduxi loquentem; sed mihi, velim, si forte ullo in loco erratum est, imputet tantum.

Quam

P R A E F A T I O.

Quam vellem, nusquam erratum esset! Sed rarum istud scribendi genus; nec quicquam difficilius, quam reperire, quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. Quid mirum? si idem & mihi (nihil enim magnopere meorum miror) ex incogitantia contra meam voluntatem acciderit. Igitur, si ubi aliqua in re, in primis vero, in iis, quæ ad latinitatem pertinent, deliquerim, veniam delicti peto. Ego aliorum non adeo severus sum censor, sed Horatium, de arte Poëtica ita scribentem, sectari communiter soleo:

*Verum ubi plura nitent in carmine, non
ego paucis*

*Offendar maculis; quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. —*

Rogo itaque B. L. ut etiam faciles se mihi præbeant, ac mutuam mihi præstent benignitatem, quam aliis nunquam denegabo.

VIRO

VIRO CLARISSIMO
JOANNI CONRADO
BARCHUSIO,

Cum Symposiaca sua in lucem
ederet.

Archusi, Hermetica quam sis
perfectus in arte,

Est nemo, qui non noverit.

Sed nunc ostendes (cesset pe-
tulantia linguæ)

Te plura scire: nam petis

Ortum & progressum Medicinæ a fontibus
ipsis,

Et cuique partes das suas.

Corporis humani fabricam novisse, medenti.

Quos præstet usus, indicas.

Quid sit homo, quid semen, ubi mens nostra
locetur,

Quid morbus & quid sanitas:

Quæcunque Hippocrates, Celsus, quorum-
que vetustas

Superba jactat nomina:

Et quæcunque Arabes tradunt præcepta, qui-
busque

Argutiis China utitur:

Quæque Paracelsi fuerit sententia, Crolli,

Helmontiique & Silvii:
Quæque alii multis docuerunt dogmata scri-
ptis
Justo recenset ordine.
I nunc & jacta tua nomina magna vetustas,
Hic solus est par omnibus.

J. van HALM.

J. U. D.

SERIES

S E R I E S

DIALOGORUM.

DIALOGUS. I.

O Riginem & progressum Medicinæ generatim complectitur. Pag. 1

DIALOGUS. II.

De Elementis, Natura, & Causis. pag. 24

DIALOGUS. III.

De Anatomiae usu in Medicina. pag. 47.

DIALOGUS. IV.

De Natura hominis, Semine genitali, sede Animæ & Sanitate. pag. 59

DIALOGUS. V.

De temperamentis & Facultatibus naturalibus. pag. 70

DIALOGUS. VI.

De morbis, Symptomatibus, quorundam morborum novitate. Medicamentorum inventione, & de facultatibus, Magia, arte Gymnastica, Frictione & Balneis. pag. 94

DIALOGUS. VII.

De Secta Empiricorum. pag. 142

DIALOGUS. VIII.

De Secta Methodicorum. pag. 155

DIALOGUS. IX.

De Doctrina Hippocratis. pag. 178

DIALOGUS. X.

De quorundam veterum Dogmaticorum placitis. pag. 203

DIALOGUS. XI.

De Astrologia. pag. 233

DIALOGUS. XII.

De placitis Asclepiadis, Celsi: De Pneumaticæ, & Episyntheticæ, & Eclecticæ Sectæ, decretis. pag. 248

DIALOGUS. XIII.

De Placitis Galeni. pag. 282

DIALOGUS. XIV.

De Typis, & de Græcorum, Arabum, Latinorumque, qui post Galeni excessum inclaruerunt; ut & de Chinenſium Medicorum, placitis. pag. 320

DIALOGUS. XV.

De Doctrina Paracelsi. pag. 401

DIA-

DIALOGUS. XVI.

De Severini, Crollii, Scheunemanni, & Helmontii, hypothefibus. pag. 442

DIALOGUS. XVII.

De Hypothefibus Tackenii, Sylvii, & Willifii. pag. 485

DIALOGUS. XVIII.

De ratiociniis Medicorum, Theoria Geometrarum vel Mechanicorum, nixis. pag. 518

DIALOGUS. XIX.

De DD. Andry, de Moor, & Stablii, placitis. pag. 572

Oratio de Nepenthe. pag. 610

Sed considerent omnia diligenter : & si forte sine studio partium judicantes talia esse perspexerint , quæ potius exagitari , quam convelli possint garrulitate impudentissima , & quasi satyrica , vel mimica levitate , cohibeant suas nugas , & potius a prudentibus emendari , quam laudari ab imprudentibus , eligant. Nam si non ad libertatem vera dicendi , sed ad licentiam maledicendi tempus expectant : absit ut eis eveniat , quod ait Tullius de quodam , qui peccandi licentia felix appellabatur : O miserum cui peccare licebat. Unde quisquis est , qui maledicendi licentia fœlicem se putat , multo erit fœlicior , si hoc illi omnino non liceat , cum possit deposita inanitate jactantiæ etiam isto tempore tanquam studio consulendi quicquid voluerit , contradicere : & quantum possit ab eis , quos consulit amica disputatione , hoc est , honeste , graviter , libere , quod oportet , audire.

DIALOGUS. I.

Originem & progressum Medicinæ generatim complectitur.

INvitati a me ad Symposium VAL-
LANUS, BURMANNUS,
RELANDUS, & LUCIUS.
Veniebant; & in exedrio mensæ ac-
cumbabant: Triclinium namque sum-
ptuosum, quale divitum est hominum, deerat no-
bis: ut & deerat mensa, opiparis lautitiis & cupe-
diis, & Trimalchionis Opimiano Falerno annorum
centum, ornata: Nihilominus convivæ, ferculo uno
atque altero simplici contenti, mecum lætabantur,
laudabantque potius ciborum simplicitatem: e contra-
rio increpabant tot gulæ irritamenta, quot quot lu-
xuria, Terræ Marisque vastatrix, nonnunquam ex-
cogitare, atque ad devorandum sui addictis offerre,
solet. Et quamvis nobis Falernum, quamvis *Rhena-
num*, deesset: Liber tamen usitatum suppeditabat
Gallicanum; ut animus aliquantum exhilaretur;
linguaque haberet promptius sermonem: Cum-
maximè autem accidebant hæc, cum poculum Phi-
lotesium, more majorum fuerit propinatum.

Primus *Relandus*, ut est miræ festivitatis, fari oc-
cipiebat. Mihi veterum scripta pervolventi, inquit,
in mentem sæpenumero venit, fuisse quondam hoc
in more positum, quod convivæ, satiata edendi cu-
pidi-

piditate, solerent invicem colloquia, quæ symposiaca, vel sermones convivales vocantur, ferere. Et quia hodie nobis horæ succisivæ, quare non licet servare, quod solenne olim erat? Quantum in præsentia ad me spectat, avidus sum cognoscendi Medicinæ originem, & sectas: & ad harumce cognitionem potissimum adducor, quoniam hic me video in medicorum confessu positum. Tu *Burmanne* itaque, quandoquidem antiquitatis studium cum maxime calles, profer, quæso, aliquid in medium de eloquentiæ tuæ fonte, & da nobis Medicinæ inventores.

Hanc veniam deprecatus est *Burmannus*. Quæ præsens, inquit, locus & tempus exigunt, ego non calleo: quæ ego calleo, nec loco præsentis sunt apta, nec tempori: attamen decet, ut ad jussum tuum sint periclitandæ ingenii vires; habe igitur responsum, aliam alios habuisse de inventoribus Medicinæ opinionem. Naso [1] Apollinem Medicinæ inventorem statuit; eundem enim loquentem hoc modo introduxit.

*Inventum Medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, & herbarum est subiecta potentia nobis.*

Parens Poësis, Homerum volo, [2] Pæonem: Æschylus [3] Prometheus: & Pindarus [4] Chironem:

[1.] *Metamorph. lib. 1. v. 521. Et Callimachus in hymno in Apollinem. v. 45.*

— ab ipso

Et Medici didicere moras innectere morti.

Hyginus. Fabul. Cap. 274. scribit Apollinem artem oculariam medicinam primum fecisse.

[2.] *Iliad. Lib. 5. narrat Martem a Diomede vulneratum, auxilio Pæonis, dolorem lenientia medicamina inspergens, curatum fuisse.*

[3.] Cuius versus inveni apud *Natalem Comitem lib. iv. C. 17. ubi poëta hoc modo Prometheum adducit de inventis suis narrantem. Illudque primum, si quis agritudinem sensisset, ullum non erat remedium, nulla unctio, nullum fuit potabile his pharmacum. Arebant prius, quam ipsis ego commixtiones pharmacorum protuli, omnes quibus levantur agritudines.*

[4.] *In Nemeis. Ode. III. Habeo autem hunc sermonem, qui*

ronem: Ægyptii vero, teste Diodoro Siculo, [5] Ifin credunt Medicinam invenisse. Artemidorus [6] e diverso ex divinis curationibus, in Templis Pergami & Alexandriae suspensis, perhibet, aliquos existimasse; Medicinam originem suam cepisse. Chiron Centaurus discipulos habuit Achillem [7] atque Æsculapium. [8] Achilles, teste Homero [9] primus causam luis, quæ græcos invaserat, apprehendit: nimirum sentiens morbos, qui populum simul inficiunt, Epidemios vocant, ab Apolline esse, qui idem est Sol. [10] Achilles, Pelei filius; teste Æliano

A 2

[11]

qui dicebatur olim Chiron alti consilii vir educavit Jasonem intra tectum lapideum; & postea Æsculapium; quem medicamentorum docuit applicationem multifariam; quæ sit molli manu. Hyginus Fab. 274. scribit, Chironem Centaurum, Saturni filium, artem Medicinam Chirurgicam ex herbis primum instituisse. Plinius lib. 7. C. 56. Herbariam & medicamentariam; scribit, a Chirone repertam. Plutarchus Sympof. 111. Quæst. 1. monumentis prodidit, Tyrios Agenori, & Magnetes Chironi, primitias offerre, quod ii primi medicinam fecisse existimantur. Radices enim plantarum erant, quibus ægrotos sanaverunt. Xenophon libr. de venatione, memoriæ prodidit, Chironem Jovis fratrem ab eodem patre quidem genitum; verum hunc natum ex Rhea, & illum e Nympha Najade.

[5] Lib. 1. Cap. xxv. tradunt, Ifin scientiæ Medicæ fuisse peritissimam & multa pharmaca, inter hæc vero istud,

quod Athanasia vocatur, invenisse: edocuisseque filium Horum; quem Apollinem interpretantur; medendi & vaticinandi artem. Imo ad Isidem ad Serapim homines vota pro recuperanda Sanitate faciebant.

[6] Libr. 4. Cap. 24.

[7] Vide Ælianum de animal. l. 1. C. xvi.

[8] Teste Lactantio de fals. relig. l. 1. C. x.

[9] Iliad. l. 1.

[10] Eundem Solem, ut auctor est Plutarchus libro de Homero, adducere anni tempestates: quæ ubi inæquali temperie consent, morbos gignere. Et in universum adeo salutem & exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ; hoc est, Lunæ, Homerum adscripsisse. Quin etiam idem Plutarchus libr. de aud. Poetis, hoc elogium Achilli posuit. *Atque ut erat, scribit, rei medica peritus, post nonum diem quo judicari talia natura fert, sentiens morbum non esse vulgarem, aut ab usitata aliqua causa profectum, surgens dixit etc.*

[11]

[11] Patroclum Menoetii filium, Medicinam docuit. Æsculapius autem filios Podalirium & Machaonem Medicinam edocuit: & postquam Hippolytum, ab equis dilaniatum, sicut fabulosa finxit antiquitas, in vitam revocavit, fulmine tandem a Jove percussus, interiit. [12] Pausanias [13] Mythologiam Æsculapii exhibens, scribit, Æsculapium aliud nihil,

[11] De animalibus. l. 1. c. xviii. Disciplinas nimirum heros tantum & deorum filii exercebant, & radicum naturam, varium herbarum usum, pharmacorum temperationem, cantiones tum inflammationibus, tum reprimendo sanguini propitias, &c.

[12] Dissentiunt inter se auctores, quot fuerunt nomine Æsculapii nuncupati. *Marshall Chron. sec. 1.* Æsculapium Ægyptium mille annis Græco seniore. *Cicero Lib. 3. de divin.* Tres, narrat, Æsculapios fuisse. Æsculapiorum primus, Apollinis, quem Arcades colunt, qui specillum invenisse, primusque vulnus obligasse dicitur. Secundus, secundi Mercurii frater. Is fulmine percussus, dicitur humatus esse Cynosyris; tertius, Arsipi, & Arsenoa: qui primus purgationem alvi, dentisque evulsionem, ut ferunt, invenit. Cæteri auctores, qui de Æsculapio mentionem fecerunt, ut mihi videtur, per scripta sua significarunt Apollinis filium. Hunc *Pindarus Pyth. od. 111.* appellat, herocem omnigenorum propulsatorem morborum, & *Ælianus l. x. Cap. xlix.* morborum depulsorem: & *Plutarchus sympo. ix. Quæst. xiv.* Medicorum præsidem. Hunc alendum, ut *Pin-*

darus dicta Ode, & Apollodorus Bibl. lib. 3. & Lactantius de fals. rel. l. 1. literis mandavit, cum adhuc infans esset; a patre delatum ad Chironem Centaurum; a quo etiam Medicinam & venandi artem perdidicisse: quinimo ipse parens, teste *Galenus* introduct. C. 1.; hunc erudit ad Medicinam exercendam. Hunc, ut *Apollodorus dicto loco* narrat, cum jam Chirurgus evasisset, atque artem ejusmodi jampridem exercuisset, non modo quosdam ab interitu liberasse; sed etiam præmortuos in vitam revocasse. Et *Pindarus* memorata ode canit, Eos itaque quotquot venerunt ad ipsum, sponte natorum hulcerum participes, aut corrusco ferro membra sauciati, aut saxo eminens misso, vel quibus æstivus ignis depopulabatur corpus, aut frigus: liberans alium aliis doloribus eripui: quosdam mollibus incantationibus tractans, quosdam vero lenia bibentes, aut membris circumponens undique pharmaca, quosdam etiam sectionibus, stare fecit rector. *Plato dial. 3. de Repub.* Æsculapium, arbitratur, eam offendisse Medicinam, qua pharmacis & incisionibus infirmitas tolleretur. Corpora vero penitus interiori corruptione morboſa nequaquam aggressum fuisse.

nihil, quam aërem esse, ex quo bona valetudo, quam Græci *ὕγιαρ* appellant, tam homini, quam cunctis aliis animantibus, existat. Apollinem, qui is ipse Sol est, jure patrem Æsculapii perhiberi, quod

fuisse. Contra ac dixi, putat *Galenus* de val. tuend. lib. 1. C. xi. qui posteaquam de curandis variis morbis, solo animi motu, ad debitum modum revocato, disseruit, suæ sententiæ testem citat patrium Numen, Æsculapium videlicet. Is multas scribi cantilenas, mimosque ridicularum rerum fieri, & melodias quasdam instituit iis, quibus vehementiores animosæ partis motus, corporis temperamentum justo calidius efficerent. Aliis quibusdam, neque iis paucis, venari, equitare atque armatos exercitari iussit, iisdemque statim tum motuum ipsorum speciem, utique quibus motus injunxit, tum armorum quibus armatis exerceri præcepit, definivit. *Diodorus Siculus*. Biblioth. Lib. iv. Cap. xxiii. monumentis prodidit. Hunc ingenio & vigore mentis excellentem scientiæ Medicæ graviter incubuisse, multaque hominibus ad valetudinem salutaria invenisse, eoque gloriæ processisse, ut cum multos desperate ægotantes non sine miraculo sanaret, multos etiam ab inferis in vitam restituere existimaretur. Pluto id ægre ferens, quoniam numerus mortuorum subinde decreveret, atque adeo regni inferni potentia diminueretur, eum apud Iovem accusasse. Quem ob talia facinora ab Æsculapio perpetrata irritatum, hunc fulminis ictu neca-

A 3 anni-
se. Eandem necis causam narrat *Pindarus*. Verum *Plinius* libr. 29. Cap. 1. auctor est, Æsculapium fulmine ictum, quoniam Tyndaridem revocavisset ad vitam. Et *Sextus Empiricus* adversus grammaticos. Cap. xii. varias rationes affert, quare Æsculapius enectus fuerit. En verba. Scientiæ nostræ primum auctorem Æsculapium dicunt fuisse fulmine percussum causâ figmento non contenti, quod quidem varii transformant. *Stenichorus* quidem dicens, quod excitaverat aliquos, ex iis, qui Thebis ceciderant. *Polyanthes* autem, quoniam eos medicatus est, qui ira Junonis in filias furore erant perciti. *Staphylus* quod curavit *Hippolythum* fugientem ex Troezenē. *Philarchus*, quod filiis *Phineæ* excoecatis visum restituerit, gratificans eorum matri *Cleopatra Erechtei* filia. *Telepharchus* denique, quod aggressus sit suscitare *Orionem*. Hunc Æsculapium, ut *Hyginus* fab. 274. auctor est, Clinicem reperivisse: & *Celsus* in præf. scribit, eum, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc, Medicinam puta, scientiam paulo subtilius excoluit in deorum numero receptum esse. Et in præfat. introd. *Galenus* adscript. memoriæ proditum est, perfectam medicinam & omnibus numeris absolutam divinamque, Æsculapium solum invenisse. Hujus deinde duo filii, pergit

anniversarias vicissitudines cursu suo conficiens, aëri salubritatem impertiat. Huic Æsculapio, ut Strabo, [14] Pausanias, [15] & alii [16] perhibent, posteritas variis in regionibus templa dicavit, ut Epidauri, Coi, Tricæ, Mysæi, Romæ &c. in quibus mos erat suspendere tabulas, curationes ægrotorum continentes. Has curationes, quæ scilicet in Coo reservabantur [17] Strabo & Plinius [18] dicunt,

Hip-

git Celsus, Podabryrius & Machaon bello Trojano ducem Agamemnonem secuti non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse, proposuit. Hos paternam edoctos artem multum apud Grajos gloriæ suis sibi meritis comparasse, auctor est Diodor. Sic. antedicto loco, adeo, ut a conflictibus aliisque publicis gravaminibus, propter eximiam Medicinæ, quam faciebant, utilitatem, immunes præ cæteris essent.

[13] In Achaicis, vel libr. 7.

[14] Geogr. libr. 8, ubi de Epidauro hoc modo scribit. *Hæc urbs non parum insignis, præsertim ex Æsculapii claritate nobilitata, quem varia morborum genera curasse somniasse homines. Erat vero templum agrotantium multitudine usque quaque refectum, pendentibusque tabellis, in quibus sanati languores erant inscripti. Quemadmodum & in Coa insula fiebat pariter & Trica.*

[15] In Corinthiacis C. LXIX, varia loca memorat, ubi Æsculapius ut Numen quoddam cole-

batur, & in Achaicis. Cap. 235. *Modico a Mysæo intervallo, scribit, surgit Æsculapii Templum, Cyros appellatur. Multa hic monstrantur morborum remedia.*

[16] Ut Q. Srenus in Præfat.

Qui colis Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum.

Ælianus l. 9. C. 33. de animal. narrat fabulam mulieris ex lumbrico laborantis, quam Epidaurum, ut ab hoc malo auxilio Æsculapii liberaretur, profectam. Hanc ministros, Deo absente, in loco, ubi is mederi solebat, quiescere primum iussisse; deinde capite eique resecto, unum eorum manu in ventrem immissa lumbricum, feram, sane ingentem, exemisse; cum vero ii & multum & diu, frustra tamen; caput pristinum in locum reponere conati fuissent, interim Deum revertisse, eosque increpasse, quod rem supra artem & vim humanam aggressi fuissent; ipsum autem divino & ineffabili modo postea caput in antiquum corporis locum restituisse.

[17] Libr. XIV. Dicunt etiam, Hippocratem ex curis, ibi in Coa sc. dedicatis, excerptisse, quæ ad vietus rationem pertinent.

[18] Libr. XXIX, C. 1, Is

Hippocratem exscripsisse, ac instituisse Medicinam, quæ Clinice vocatur. Ejusdem generis curæ erant passim in Ægypto, inque Italia, inque Græcia in Templis vel Æsculapio, vel Isidi vel Serapidi, dedicatis, asservatæ. [19] Probabile itaque mihi videtur, hujusmodi tabulas, vel in Æsculapii vel Isidis templis suspensas, primam hominibus ansam dedidisse medicorum scholas illic extruendi, quo gentium scilicet ingens revallescentium memoria reservaretur: hujus

A 4

finis

cum fuisset mos, scribit, liberatos morbis scribere in Templo ejus Dei, quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret exscripsisse ea traditur. Hippocratem puta, atque ut Varro apud nos credit, jam templo cremato, instituisse Medicinam hanc, quæ Clinice vocatur.

[19] Varia hujus generis curationum monumenta passim prostant. Ut apud Mercurialem de art. Gymn. l. 1. C. 1. qui ea ex Maphæorum monumento, in Templo Æsculapii Roma invento, exscripsit, & ex græco sermone in latinum vertit. En exemplaria aliquot. Lucio affecto lateris dolore, & desperato a cunctis hominibus oraculum reddidit, veniret & ex ara tolleretur cinerem, & una cum vino mîsceret, & poneret supra latus: & convaleuit & publice gratias egit Deo: & populus congratulatus est illi: Aliud. Sanguinem revomenti Juliano desperato ab omnibus hominibus ex oraculo respondit Deus, veniret & ex ara caperet nucleos pini, & comedere una cum melle per tres dies: & convaleuit, & veniens publice gratias egit præsentem populo, Aliud. Valerio Apio,

militi ceco, oraculum reddidit Deus, veniret & acciperet sanguinem ex gallo albo, admiscens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus uteretur supra oculos & vidit, & venit, & gratias egit publice Deo. Assolebant similiter in Templo Isidis tabulas suspendere. Testis est Tibullus L. 1. Eleg. 3.

Nunc Dea, nunc succurre
mihi, nam posse mederi,
Picta docet templis multa
tabella tuis,

Quin etiam legi apud Tomasi-
num C. xxxiv. de donariis, hanc
Inscriptionem,

ISIDI, ET. SERAP.
SACRUM
PRO EX VOTO
FILIOLI. SALUTE
SUSCEPTA
SAURANA FECIT.

Ex qua apparet, confugisse olim ægros non modo ad Æsculapii, sed etiam ad opem seu Isidis seu Serapidis, Qui plura hujus generis monumenta desiderat, is adeat Gruteri inscriptiones. Cæterum non modo ex oraculo vel ore Sacerdotum addiscebant morborum remedia: verum etiam ex insomnio, quod

finis ergo, ut Medicina, tot experimentorum subsidiiis nixa, tandem aliquando artis formam indueret. Scholæ medicorum longe celeberrimæ fuere quondam in Coö, Cnidio, Pergamo inque aliis regionibus, [20] ubi partim is ipse Æsculapius vitam degit, partim ejus in honorem templa constructa, ac memoratis curationum monumentis ornata, extiterunt. Alexandriæ inprimis schola medicorum tantam fortita famam est, Marcellino auctore, [21] ut tunc temporis Medico satis fuerit, si modo Alexandriæ autem didicerit; pari modo, ut patrum nostrorum memoria, inclytus is medicus haberetur, qui artis fundamenta sive Paduæ, sive Montis Pessuli, jecerit duntaxat.

Sed

in templo cujusdam Dei, vel apud se somniarunt. Ita leno, quem morbus agitabat hepaticus, apud *Plautum* in *Curcul. act.* 2. scen. 1. & 2. in fano Æsculapii in somnis videbat Deum longe a se sedentem seque non magni pendentem &c. Ita *minister Dei Pergami*, teste *Galenus* de curandi rat. per Sang. miss. Cap. ultimo, *diutino lateris cruciatu laborans, liberatus est arteria in summa manu incisa, aggressum ex ipse illud infomniis monitu*. Ita etiam vir dives, e media Thracia Pergamum, somnio ita jubente profectus ab Æsculapio admonebatur, ut medicamentum e viperis quotidie potaret, atque corpus forissecus illiniret. Ac non multo postea evasit leprosus, deinde hæc medicina, quam Deus docuerat, exquisitè convaluit. Ut *Galenus* de subfig. Empir. cap. xii. memoriæ prodidit. Pari

modo filii, a rabido cane morfi, mater videbat in quiete, radicem sylvestris rosæ. Quo remedio servatus est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit; ut auctor est *Plinius* Hist. n. Lib. 25. C. 1. Aliquando etiam quod aliquispiam usu probatum habebat remedium in Templo cujusdam Dei Deæve dicavit. Hujus generis est collyrium ab Adriano Cæsare inventum, quod Aurifaber quidam moriens ut testamentum reliquit dicavitque templo Ephesio, quo ii, qui a medicis relictæ essent, in templo sanitatem consequerentur. Descriptio ejus extat apud *Ætium* tetrabl. 11, Serm. 111. Cap. cxiii.

[20] Harum medicorum scholarum meminere *Strabo* libr. xii. & *Galenus* meth. med. l. i. Cap. i.

[21] Libr. xxii. in fine fere. *Medicina autem*, scribit, *cujus*

Sed siste paululum, eruditissime *Burmanne*, aiebat *Relandus*, scire percipio, an, quod ferunt, plurimæ nationes medicis caruerint, nec ne?

Hanc dubitationem ego, inquit *Lucius*, quamquam studio antiquitatis non tantam, quantam nostratum aliqui, operam dederim, eximere possum. Me equidem non fugit, Herodotum [22] memoriæ prodidisse, Babylonios antiquos Medicis haud usos fuisse: Itidem Plinium [23] literis mandasse, millia gentium sine medicis degere, velut a populo Romano ultra sexcentesium annum factum; verum tamen offendo etiam, priscis Babylonis usu venisse, ut languentes in forum efferrent, prætereuntes consulendi gratia, an simili morbo laborarint? & ecquod remedium ipsis auxilio fuerit? Vero simile itaque mihi videtur, remedium usu sæpe sæpius probatum, ab ægris, id flagitantibus, fuisse quoque usurpatum. Eadem veterum Romanorum conditio est, quos, arbitror, remediis iisdem usos, quæ relatione, vel communicatione amicorum experta, antea didicerant. Namque is ipse Plinius attestatur, vixisse quidem quasdam gentes sine Medicis, nec tamen sine Medicina: quod non mirum auditu; siquidem credibile est, humanum genus tunc temporis æque ac nunc ægrotationi obnoxium, vehementerque desiderasse bonæ valetudinis recuperationem. Et quantumvis ægri medicorum, qui tunc ob carentiam præ-

A 5

cepto-

in hac vita, nec parca nec sobria, desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur in dies, ut licet opus ipsum redoleat. pro omni tamen experimento sufficiat Medico ad commendandam artis autoritatem, si Alexandria se dixerit erudium.

[22] In Clione. Lege enim sancitum erat, ut languentes in

forum efferrentur, prætereuntes de languore consulendi gratia, an aliquis eodem morbo laborarit, an similem viderint, &c. Neque enim fas erat silentio languentes præterire, verum oportebat explorare quo affectu aliquis æger esset. Et *Plutarchus* de occulte vivendo. Prisci ægrotos suos in publico proponebant, ut prætereuntium

qui-

ceptorum artis, non erant, auxilia non implorarent: amicorum tamen & prætereuntium flagitabant, qui ipsis in loco medicorum tunc inserviebant. Tandem solertia hominum, necessitate impellente, factum est, ut alius addisceret medicamenta, quæ crebriori usu probata fuerunt in capitis affectibus: alius, quæ experta in oculorum vitiiis: alius iterum atque iterum alicujus partis medicationem sibi arrogaret. Nemo universum corpus, propter difficultatem operis, quia Medicina nondum erat in artis formam redacta, ad curandum suscipiebat. En causam, quapropter apud priscos Ægyptios, Herodoto scribente, [24] totidem medici fere, quotquot sunt corporis humani partes. Alius oculis: alius capiti: alius occultis medebatur morbis &c.

Scrupulus unus restat, loqui *Relandus* redauspicabatur, quem mihi opto exemptum. Nempe, Medicina an fuerit studium servis proprium? Hoc dubium autem mihi in mentem venit, quoniam sæpenumero doctorum in consortio fui, ubi de hac re inter se controversabantur: nec unquam, ut mihi saltem probatur, hoc argumentum contraversiosum ad amussim diremptum, novi. Igitur *Burmannæ*, quandoquidem hujus controversiæ decisio ex antiquitatis exemplis petenda, te arbitrum capiam, tuamque amplexurus, quam ex eruditionis tuæ promptuario depromseris, sententiam.

Ad

quis, si quid vel ipse eodem morbo conflictatus vel similiter laboranti opitulatus medelæ nosset, id ægrotanti significaret, adiunctque artem hoc modo experientia adjuvante crevisse.

[23] Hist. nat. libr. xxix. Cap. 1.

[24] In Euterpe. Medicina

apud eos hunc in modum distributa est, ut singulorum morborum singuli sint Medici & non plurimum. Itaque omnia reserta sunt medicis: alii enim sunt ocularii curandis oculis constituti, alii capiti, alii dentibus, alii alvi partibus, alii morbis occultis.

[25]

Ad quod ille. Nimis valde tuo me laudes, *Relande*, atque nimium studio qualicumque meo tribuis: sed ut voluntati tuæ fiat satis, suppeditabo quæ in memoria nunc habeo. Verum enimvero, ut ordine quodammodo sermonem meum institutam, sciendum est, primos medicos, quorum in antiquissimis auctoribus mentio fit, homines ingenuos, & in summo honore a plerisque nationibus habitos. Exempli loco sint Chiron, Æsculapius, Machaon, & horum posterii. Quid? quod Athenienses, teste Hygino, [25] Medicinam adeo honorificam existimarunt, ut lege sancitum esset, nequis servus aut foemina artem Medicam disceret. Quotus quisque nescit? Hippocratem, Dioclem, Erasistratum &c. & apud ipsos Romanos, Asclepiadem, Celsum, Sextium Nigrum, Julium Bassum &c. non servos, sed liberos homines fuisse, & ab omnibus honorificentissime appellatos. Quid? Ctesias, quem, Xenophon auctor est, [26] in exercitu Cyri medicum fuisse, an fuerit servus? Item Democides Polycratis Samii tyranni medicus, qui deinde captivus factus, Herodoto auctore, [27] Darium Hytaspin sanavit, qua de causa amplissimos & honores & munera adeptus. Medici item, qui Alexandri Magni exercitui præerant, non magis merebantur servi vocari, quam alii, qui muniis militaribus fungebantur; quos quidem singulos, cedo, e ministerio vel servitio Regis fuisse, non tamen servos, multo minus mancipia Regis. Curtius [28] de Philippo, natione Acarnan, narrat eum fuisse e numero medicorum nobilium, e Macedonia Regem sequentium, quem Philippum Alexander, ob peractam morbi, qui Regem derepente invade-

[25] Fab. C. 274.

[26] De Cyri minor. exped.

lib. 1.

[27] In Thalia vel libr. 3.

[28] Histor. libr. 111. Cap.

6. & Plutarch. in Alex.

vadebat , medicationem , donis magnificentissimis adfecit, & ut Diodorus [29] narrat , in fidissimorum ordinem amicorum recepit. A Romanis ipsis anno V. C. DXXXV , ut Plinius [30] auctor est , Archagatho , Lyfaniae filio , e Peloponneso , oriundo jus Quiritum datum. Tempore Caesarum plures medici in honore magno habebantur. Is ipse Julius , Suetonio auctore , [31] circa Pharmacusam Insulam a praedonibus captus , mansit apud eos non sine summa indignatione cum uno medico & cubiculariis duobus. Plutarchus in Caes. scribit cum uno amico : quod & vero mihi simile videtur , Caesarem admodum charum habuisse medicum , quoniam comites servosque caeteros initio statim dimiserat. Hic Julius etiam , Suetonio scribente , omnes Medicinam Romae professos , & liberalium artium doctores , [32] quo libentius & ipsi urbem incolerent , & caeteri appetrent , civitate donavit. Ex quo loco planum fit medicos antea , simulatque advenas , urbem incoluisse. Nam , si omnes medici vel servi vel mancipia fuissent , servorum domini sine ullo dubio conquesturi essent , quod Caesar , aliorum servos & libertate donasset , &

civi-

[29] Biblioth. hist. libr. xvi i. Cap. xxxi. & *Arrianus* de expeditione Alexand. libr. ii. Alexandrum vi morbi levatum , benevolentiam in Philippum declarasse , & per verba significasse , se semper eum pro amico fido habuisse.

[30] libr. 29. Cap. i.

[31] In Julio. Cap. i.

[32] In numero autem liberalium studiorum , quae Graeci *ἐλευθερίας* appellant ponuntur rhetores , grammatici. geometrae. ff. Lib. L. tit. xiii. Quare autem Medicina non in numero artium liberalium collocetur ,

Isidorus Orig. l. 4. C. 13. has in medium affert rationes. Quia haec singulares continent causas : illa vero omnia. Nam & Grammaticam medicus scire jubetur , ut intelligere vel exponere possit , quae legit : similiter & Rhetoricam , ut veracibus argumentis valeat definire , quae tractat : nec non Dialecticam propter infirmitatum causas ratione adhibita perscrutandas : sic & Arithmeticam propter numerum horarum in accessionibus & periodis dierum : non aliter Geometriam propter qualitates regionum & locorum situs , in quibus doceat , quid

civitate; & quoniam nemo, qui in servitute erat, poterat civis Romanus fieri, necesse itaque erat, ut sit prius liber, antequam civis. Efficitur itaque his rationibus, medicos, ut & liberalium artium doctores, liberos homines fuisse, cum eos Cæsar civitate donasset. Quid dicam de Eudemo medico? Quem, Tacito scriptore, [33] constat amicum & Medicum Liviae Augusti uxoris fuisse. Profecto non persuadere mihi possum, Liviam adeo auctoritatis suæ negligentem, ut amicitiam cum servo contraheret. Ipse Augustus quos honores, quam pecuniæ copiam, non dedit Antonio Musæ propter egregiam sanationem in se institutam. Præter hæc concedebat ipsi, libertus enim erat, usum annuli, equitibus alioquin familiaris tantum. Concedebat etiam, ut Dion Cassius [34] memorat, immunitatem non ipsi modo; sed omnibus eandem artem medicam exercentibus, & id quidem non ad tempus: verum etiam in posterum. Quæ singula a me jamjam memorata, non intelligi possunt de servis medicis, quorum, confiteor ultro, ingentem Romæ fuisse numerum. Oportebat enim omnes prius manumissos, & libertate datos, antequam ejusmodi immunitatum possent consortes fieri. Quale factum autem ab Historicis memoria:

quid quisque observare debeat. Porro Musica incognita illi non erit: nam multa sunt, quæ in grecis hominibus per hanc disciplinam facta leguntur, sicut habetur de Davide, qui a spiritu immundo Saulem arte modulationis eripuit. Asclepiades Medicus quoque phreniticum quendam, per symphoniam pristina sanitati restituit. Postremo & Astronomiam notam habebit, per quam contemplatur rationem astrorum &

mutationem temporum. Nam sicut ait quidam medicorum, cum ipsorum qualitatibus & nostræ corpora commutantur. Hinc est, quod Medicina secunda philosophia dicitur. Utraque enim disciplina totum hominem sibi vendicat. Nam sicut per illam anima, ita per hanc corpus, curatur.

[33] Annal. lib. 4.

[34] Rom. Hist. libr. LIII.

moriam haud proditum est; sed potius constat, Augusto e vivis sublato, magnum ita dictorum medicorum numerum; temporibus posterorum imperatorum, servitutem pluribus Urbis proceribus servivisse; adeo commune enim tunc temporis erat medicorum munus, ut vix decimus quisque procerum, vel ditiorum civium, si non plures, saltem unum medicum, haberet. Alius enim erat Iatralipta, qui hero in ungendo in Balneis inferviret: alius oculus; alius auricularius: alius vulnerarius: alius ad aliud corporis vitium corrigendum animum suum applicabat. [35] Eodem modo propemodum, ut paulo ante de Medicis Ægyptiis mentionem feci, quorum alius aliam corporis ægritudinem curare solebat. Verbo adhuc moneam vos, necesse est, mihi videri vocabulum medici a priscis, non speciatim, ut id ætatis moris est; verum generatim, usurpatum. Namque, qui nunc temporis chirurgi, balneatores, ocularii, herneæ medentes, lithotomi, & simili nomenclatura appellantur, hi olim universali nominatione Medici vocitabantur. [36] Cum ex adverso hodierno tempore medici vocabulum strictim usu venit, nimirum pro homine, alicuius morbo internarum partium, medicante. Cujus generis etiam, existimo, fuisse eos, qui immunitatem tam a Julio, quam ab

[35] Egrege in rem nostram ff. Lib. L. Tit. 13. Medicos fortassis quis accipiet etiam eos, qui alicujus corporis partes vel certi doloris sanitatem pollicentur, ut puta si auricularius, si fistula vel dentium: non tamen si incantavit, si imprecatus est; &c.

[36] Quorum sententiæ favet Galenus ad Thrasibulum Cap. XIV. Est enim, scribit, quam maxime hunc hernia dissectorem;

illum perforatorem, alium Calculi detractorem nuncupent: omnes tamen istos communi nomine medicos appellant, perinde ut eos, puto, qui a quibusdam membris, quorum præcipue curam gerunt, vocitantur: hos namque ocularios, auricularios, denti frangibulos vel dentarios medicos nominant: nonnullis a materia nomen indiderant, cibarios & medicamentarios, aut per Jovem, etiam per-

ab Augusto, Cæsaribus impetrarunt. Tandem facite, Romæ unum atque alterum advenam Medicum in servitudine fuisse, an inde patet, Medicinam esse studium servis proprium. Quid? nonne contingere poterat, ut aliquis ingenuus Medicus, ab hoste captivus ac venum datus, deberet emptori servitutem servire: quod etiam nunc alicui nostrorum nullo negotio contingere posse, si utpote is ab hoste barbaro fuisset captus, quis ibit inficias? An inde, quæso, judicate, idoneum argumentum consequitur, artem medicam nonnisi a servis tractatam, & ei haudquam inter artes liberales locum, fuisse. Sed longius evagatus sum, quam volebam. Detur & aliis negotium differendi, mihiq; autem auscultandi: ego enim sum fando fessus. Sed Tu *Vallane*, amicorum integerrime, tu auditor sermonum nostrorum hætenus fuisti, nos etiam decet, ut te loquentem audiamus. Pande casus & initium ipsius Medicinæ. Enimvero nemo nostrum ea melius scit, quam tu: Ab ephebis enim huic arti addiscendæ, eidemque, maturiore ætate profectus alios docendi, operam navasti.

Ad quæ *Vallanus*. Quandoquidem homines, inquit, ab initio variis corporis cum internis tum externis affectibus obnoxii fuerint, necessitas eosdem coëgit Medicinam invenire. Equidem non diffiteor hanc casu primum inventam, prout nempe aliquis in alicujus remedii applicatione periculum fecerit: vel etiam ab ipsis brutis medieationem didicerit, qua de causâ etiam Medicina ab initio admodum rudis existerat, quia morbus juxta & remedium ignorabantur. Verum, postquam usus, longa annorum serie crebriorque

herbarios vocantes: quidam præterea & nonnullos medicos Vinidatores & veratri datores appellarunt, quia eos crebro talibus

remediis utentes conspexerunt. Vide etiam cap. 11. de partib. artis medicat. 14., ubi etiam variorum medicorum mentio fit.

rique remediorum applicatione; confirmatus, alia; ac priora erant, dictabat, factum est, ut Medicina tandem artis formam indueret, & paulo subtilius excoleretur. Primam Medicinæ partem Chirurgiam fuisse; Celsus [37] auctor est: Veri namque simile mihi habetur primos homines; quia pecudum ferme in modum nudi incedebant; atque specus vel turguriola incolebant; pluribus, quam nos, periculis externis obnoxios fuisse: ad quæ profliganda necessitas ipsis auctor erat remediorum inventionis. Ita etiam primævi Medici; qui ante: imo ipsis temporibus Trojæ, vixerunt; animum applicabant tantum ad Chirurgiam; non liquet enim, eos neque in pestilentia; neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii; sed vulneribus tantummodò ferro & medicamentis mederi solitos. Ex quibus positis, Celsus apparere dicit, has partes Medicinæ totas ab his esse tentatas, easque esse vetustissimas. Postmodum a posteris tentatum internis corporis ægritudinibus medicari: quam medicationem, mea sponte fateor, ab exordio in mera experientia, collocatam fuisse. At quia remedia usu, quamquam crebriori, confirmata, non unius cujusque naturæ accommodata, videbant, factum est, ut posteriores rationes cœperint scrutari. Hinc ortum est, ut Philosophi, qui rerum causas indagabant, harumque rationes profitebantur; se quoque Medicinæ immiscerent; atque conarentur rationis adminiculo investigare, ecquid causæ esset, quapropter de eodem medicamento subinde infauusta exempla caperentur? Hinc factum est, ut medendi scientia Sapientiæ pars haberetur, & a compluribus Philosophis doceretur. Exempli loco adducam Philosophorum antiquorum longe clarissimos Pythagoram, Empedoclem, Demo-

mocritum, &c. ‡ Veterum Indorum Philosophorum, quos alii Brachmanes : alii Gymnosophistas vocant, eadem ratio esto, apud quos etiam Sapientiæ studium, Medicinæ conjunctum fuit. * Cæterum

B

Hip-

‡ Imprimis vero Pythagoræ sectatores Medicinæ operam navabant. Apollonius Thyas. in Epist. ad Euphrat. enumerat Medicinam, quam Pythagoras eodem Apollonio Critoni scribente, vocavit rem divinissimam, inter ea, quæ aliquis a Pythagoreo accipiat. Acusmatici, qui etiam de familia Pythagoræ erant, dixerunt teste Jamblichus de vit. Pyth. artic. 82. Medicinam esse in rebus humanis rem sapientissimam. Quantum vero spectat ad medendi rationem, Porphyrius de vit. Pyth. literis prodidit art. 33. Qui recte valerent, semper cum iis versabatur, Pythagoras nempe : Si quo corporis morbo laborarent, eos curabat : sin animo agrotarent, consolabatur miseriam, dolorem partim incantationibus magicisque carminibus, partim vero Musica. Erant enim ei peculiaria quædam carmina, quibus corporum morbis medebatur, quæ cum accineret, agros pristina sanitati restituebat. Erant etiam, quibus doloris oblivionem inducebat & iram mitigabat & libidinem importunam eximebat. Jamblichus vero de affectis ejus hæc artic. 163. & 244. habet. Pythagorei eam Medicinæ partem maxime amplectebantur, quæ diætā moderatur, inque hac exercenda erant accuratissimi. Ac initio quidem signa nitebantur addiscere, quibus congruum laboris vietusque & somni modum

explorarent : deinde quod ad ipsam ciborum preparandorum rationem attinet, illi fere primi commentari de ea, atque disputare aggressi sunt. Cataplasmata autem frequentius quam, qui eos antecesserant, adhibebant, sed ungenta medicata minus probabant, hisque ipsis ad vulnera potissimum sananda utebantur : incisiones vero & ustiones minime omnium admiittebant. Quosdam etiam morbos insuper curabant incantationibus. Existimabat autem ille, Pythagoras sc. Musicam quoque plurimum ad sanitatem conferre, si quis ea legitimo modo utatur. Et iterum idem auctor art. 208. Insignis sapientiæ esse expendere & observare, qualibus alimentis utendum, quantumque cibi assumendum sit : eam vero scientiam ab Apolline & Paone traditam ac postea ab Æsculapio excultam fuisse. Idem Ælianus. var. Hist. l. 9. cap. xxii. attestatur, famam esse Pythagoreos, summum studium & operam medicandi facultati dedisse.

* De quibus Strabo Geogr. libr. xv. Post Sylvicolas Brachmanes, scribit, in honore medicos esse, ut qui circa hominem philosophentur, frugales quidem, non tamen rusticantes, oryza & ordeaceis viventes, quæ nemo rogatus illis non irrogat, nemo hospitio non libenter suscipit. Post se & eos facundos facere, & ma-

Hippocrates meus [38] jamdudum suavit, nos debere sapientiam, transferre ad Medicinam, & Medicinam ad Sapientiam: Medicum enim Philosophum, Deo esse æqualem. Hæc utcunque ab Hippocrate prolata fuerint, Celsustamen [39] memoriæ prodidit, Hippocratem Coum, virum & arte & facundia insignem, primum ex omnibus memoria dignis ab studio Sapientiæ disciplinam hanc, Medicinam sc: , separavisse. Scilicet Hippocratis noluit, ut Medicus prorsum abdicaret se studio Sapientiæ, sed amputanda voluit, quæ vel Logomachiam, vel nimiam curiositatem, olerent. Inhærendum potius, duxit, studio Physico, quippe id in Medicina incredibilis utilitatis. Sed quo elabor? si velim in præsentia enarrare singula, quæ a Philosophia Hippocrates passim mutuatus, hora non una mihi opus esset. Unde tunc planum fit, eam ab Hippocrate honorificentissime appellatam, eandemque in causâ fuisse, ut artem Medicam rationalem primus statueret: cum antea observationibus solum inhæreret. Quod superest, Medicinæ rudimentum oppido simplex fuisse, atque hoc, puto, non prolixa indigere demonstratione, quoniam id singulis artibus commune est, ut, procedente tempore, magis magisque indies, peracta rerum multiplici & observatione, & inventione, incrementa capiant, expoliantur, illustrentur, consummentur. Et præterea, si aliquis vestrum exoptet dictorum demonstrationem, ab auctoritate petitam, sufficiet modo recitasse, quæ Seneca

<i>rium & sceminarum procreatio- nem per medicamenta prestare. Medicinam plurimum per cibos perfici, non autem per medica- menta. Ex medicamentis maxi- me unctioes probari, & cata-</i>	<i>plasmata, cetera maleficii non esse expertia.</i> [38] Libro de decente or- natu. [39] In eadem præfat.
--	---

neca hujus gratia memoria prodidit. [40] Nempe, Medicinam quondam paucarum fuisse scientiam herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent paulatim. Deinde in hanc, ut eam ætate sua Seneca observabat, pervenisse tam multiplicem varietatem. Etiam Plato [41] carpit inconcinnam farraginem, e vino Pramnio, farina & attrito caseo, factam, Patrocli jussu saucio Eurypylo propinatam, cujus facti Homerus mentionem facit. Denique quam rudes prisca medici fuere in præscriptione purgantium, cum primis vero Hellebori, abunde constat ex Ctesia, cujus fragmentum extat apud Oribasium. [42] Scilicet periculosa plenum opus alexæ tractasse, qui ægrotantibus ausi fuerunt elleborum dare. Hinc etiam apud antiquos Ægyptios, teste Aristotele, [43] interdictum erat, ante triduum nequis purgationem in ægris institueret.

Haftenus copiose & abundanter vos audiavi de inventoribus, deque initiis Medicinæ differentes, interpellabat *Relandus*, scire percipio, quid vos medici vocabulo Medicinæ intelligendum esse, putetis?

Grammaticis non ignotum est, inquit *Lucius*, vocem Medicinæ solere bifariam usu venire. Nimirum interdum medicamentum, quod vel intrinse-

B 2

cus,

[40] Epist. ad Lucill. xcv.

[41] De Rep. Dial. 111.

[42] Libr. 8. Cap. 8. Medic.

coll., siquidem neque ejus temperiem, neque modum, neque pondus, quod dandum esset, illos cognovisse. Si vero quispiam elleborum potui daret, imprimis hominem admonebat, fore, ut in magnum periculum casurus esset. Cæterum ex iis, qui sumperunt, multos suffocatos, paucos servatos: at nunc, Ctesii-

pote tempore, tuto dari, videri. Melampo tamen, quem *Apollodorus*, biblioth. lib. 11. scribit, pharmacorum & purgandi rationem invenisse, res successit ex sententia, siquidem is usu ellebori albi Proeti filias, mente alienatas, curavit, teste *Galeno* libr. de atra bile.

[43] Politic. l. 111. Cap. xv. Et in Ægypto post tertium diem movere licet, quod si prius, periculo id agant suo.

cus, vel forinfecus, corporis ægritudinī medendī causa, applicatur, significare: subinde ipsam duntaxat artem medicam, quam Hippocrates [44] ita definit, Medicina nihil est nisi adpositio & ablatio. Ablatio quidem eorum, quæ excedunt: adpositio vero eorum, quæ deficiunt. Aliam Medicinæ definitionem suggerit Hippocrates, ni memoria me fallit, libro de arte ubi hoc modo. Medicinam sentio, scribit, esse morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere. Sed hæc Medicinæ definitio ambigua est; potest enim utrique tum arti puta, tum remedio, applicari. Hierophilus voluit, Medicinam esse scientiam sanorum, ægrorum, & neutrorum. [45] Secundum Galenum [46] Medicina est scientia sanitatem conservandi, & morbos repellendi. Moderni nostri medici aliis verbis quidem exhibent Medicinæ definitionem, at res eodem redit. Exempli causa, siue aliquis cum Waldschmidio [47] dixerit, Medicina est ars vel scientia integram corporis humani fabricam conservandi, & labefactatam convenientibus alimentis & remediis restituendi: siue cum Valentino, [48] Medicina est ars vel facultas sanitatem corporis humani præsentem conservandi, eandemque labefactatam restituendi. Judicate jam, nonne, ut monui hujusmodi definitiones inter se similes sint?

Quinimo ita mihi videtur, respondebat *Relandus*. Verum enim, vobis Medicis, hoc erudiri cupio, num sit artis vestræ quædam divisio. Non nescios namque vos esse, reor, logicos, cum generatim prius de

[44] Libro de flatibus.

[45] Ita *Galenus* de subfig. Empir. Cap. III. & de arte Medic. cap. II. & *Plutarchus* de Homero libr.

[46] Introd. Cap. v. & *Sex-tus Empiric.* adv. gramm. C. 2. dicit, Medicina est ars remedium afferens & dolores solvens.

[47] In instit. Cap. I. §. 5.

[48]

de rebus differuerint, solere postea particulatim eas partiri, ut eo convenientiorem ordinem differendi animo tenerent.

Quidni? inquit *Vallanus*; plurifaria etenim est nobis Medicinæ divisio, & primo quidem hæc juxta Plutarchum [49] bipertitur. Partem unam, arbitratur, in contemplatione positam, quamque universalibus rationibus certaue via doctrinæ ad singulorum cognitionem perducere. Et hæc est, quæ Physiologiæ nomine insignitur: alteram vero esse effectricem, cujus partes esse tres, primam, quæ Diætetica vocatur, victus rationem præscribere: secundam, quæ Chirurgia nominatur, manuum opera uti, & tertiam, quæ pharmaceutica appellatur, medicamenta adhibere. Theutas Empiricus totam [50] Medicinam in tres partes divisit, in indicationem, curationem, & salubrem: has autem universas acquiri per proprium intuitum, historiam & congruum, de re simili ad similem, transitum. Hodierni Medici Diætetici quinquepertitam plerumque tradunt Medicinam. Primam partem appellant Physiologiam: secundam Pathologiam: tertiam Semioticam: quartam Hygienam: quintam denique Therapeuam. Et hæc postremæ sunt ipsius Medicinæ Clinicæ, quatenus vel scientia vel ars est, divisiones. De Cætero, Herophili & Erasistrati temporibus [51] tota ars Medica in tres partes diducta est, (quam sententiam ante memoratus Plutarchus quoque amplexus) scilicet ut una esset, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Veteres enim prolixum atque difficile studium medicum cognoverunt, in tantum, ut existimarent unum hominem in singulis

B 3

Medi-

[48] In Cursu Medico in prælim. §. 2.

[49] In libro de Homero.

[50] *Galenus* de subfig. Empir. Cap. 111.

[51] *Celsus* in Præfat. lib. 1.

Medicinæ partibus excellere non posse. Qua de causa etiam factum, autumo, ut ad privam partem addiscendam se peculiaris homo applicaret, qui victu curabant, Diætetici : qui medicamenta præscribebant, Pharmaceutici : qui manu medebantur, Chirurghi nuncupabantur : Præter hæc Medicina dividitur in Sectas, quo vocabulo Galenus [52] intelligit collectionem multorum dogmatum sibi ipsis concordantium, & ad unum finem tendentium. Sectæ Medicorum principes tres fuere, & imprimis ab Hippocrate usque ad nostra tempora floruerunt (1) dogmatica (2) Empirica; & (3) methodica. [53] Nolim, putetis, præter harum trium dictarum sectarum opiniones nullas alias aut olim fuisse, aut nunc esse in usu : contrarium enim claret satis; sed licet unus atque alter disparem videatur sententiam fovere, potest tamen is facili negotio alicuius e tribus nominatis adnumerari : præsertim vero, cum Galenici, Iatrochemici, Mechanici, vel mathematici, ut plurimi medicorum audiri gestiunt, desiderant, & acquiescunt, si quando in dogmaticorum seu rationalium numero collocentur. Et, ut paucis verbis eloquar, quæ cujuscunque sectæ fundamenta erant, habere, quod ii, qui rationalem medicinam profitentur, dogmatici alias vocantur, necessaria esse proponant, abditarum & morbos continentium causarum notitiam : deinde evidentium; posthæc etiam naturalium actionum : novissime partium interiorum; Empirici autem evidentes quidem causas, ut necessarias amplectantur : obscurarum vero causarum & natura-

[52] In finit. medic. Cap. 1. ubi adhuc aliæ vocabuli Sectæ definitiones.

[53] Celsus in Præf. lib. 1. Ausonius Eydill. xi. Præter has, quartam sectam invenisse videtur Agathinus Lacedæmonius, quam græce επισυνθετικήν vocant, ut auctor finition. medic. Cap. 1. tradit.

naturalium actionum quæstionem supervacuam esse contendant. Methodici denique statuerunt, fatis esse quædam communia morborum intueri: siquidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Et hæc sunt, quæ e Celso, familiari meo, didici, qui insuper argumenta, quibus suam quæque secta sententiam munire satagit, abundanter describit: & quæ explicanda in posterum fusius aggrediar. Sufficiet depræsentiarum meminisse auctores trium sectarum, Dogmaticæ quidem Æsculapius habetur auctor: Sed, quia nulla ejus scripta extant, quibus assertum probare possumus, oportet Hippocrati, vetustissimo Medicinæ scriptori, primatum Dogmaticæ deferre. Celsus scribit Serapionem primum Medicinam in usu & experimentis posuisse: Plinius ex adverso statuit Acronem Agrigentinum; Galenus autem Philinum Cum separatim Empiricam primum a Rationali. Methodicæ Hæresis repertor ab omnibus fere habetur Themison, absolvisse autem eam Neronis principatu Theffalum Trallianum. [54] Tandem Plinius memorat Iatrolipticem a Prodicto inventam, ceu vero ea peculiaris secta fuisset, cujus assidue unguentis & frictionibus plerisque morbos fere curare conabantur. At enimvero veterum scripta pervolventi facile innotescet haud magni momenti fuisse hanc, ut mereretur secta priva vocari; Quandoquidem Iatra-

B 4 tiptæ,

[54] Vide Celsum in Præfat. Plinium H. nat. l. xxix. Cap. 1. Galenum introd. Cap. 3. Ab his longe discrepat Isidorus Hispal. orig. lib. 4. Cap. iv. Methodica, scribit, inventa est ab Apolline, quæ remedia sectatur & carmina. Empirica i. e. experientissima, inventa est ab Æsculapio, quæ non indiciorum signis, sed solis constat experimentis. Logica. i. e. rationalis inventa ab Hippocrate. Isis enim discussis ætatum, regionum, vel agritudinum qualitatibus, artis curam rationabiliter perscrutatus est. Empirici ergo experientiam solam sectantur. Logici experientia rationem adjungunt. Methodici nec elementorum rationem observant nec tempora nec ætates, sed solas morborum substantias.

liptæ, vel aliptæ, latine unctores, ejusdem generis medici erant, ut auricularii, ocularii, &c. qui servitutem plurimum apud proceres Urbis serviebant: qui non ad totam Medicinam addiscendam; at potius ad partem ejus aliquam exercendam, animum appelebant. Quæ cum ita sint, sequitur eos haud posse medicis, Diæteticæ vel Clinicæ operam dantibus, adnumerari: multo minus peculiaris medicorum secta appellari. Sed sermonem finiam, exigit serior vespera; ut & mihi etiamnum superest negotium aliquos ægros visitandi. Quæ cum essent dicta surreximus, quoniam & cæteri convivæ seriores vespere, commorationi diuturnæ inhabilem, causabantur.

DIALOGUS. II.

De Elementis, Natura, & Causis.

INvisebant a prandio domum meam & *Relandus* & *Serrarius*, horas, quæ tunc temporis nobis subcessivæ erant, sermonibus fallendi causâ. Impetrante mihi veniam interrogandi, inquam, & proferendi quædam, quæ a vobis, viri longe doctissimi, erudiri pervelim. Non enim nescios esse vos, arbitror, in dicendo pergebam, Medicos cœpisse tum rationales vocari, cum multifaria a Philosophia mutuarint, eorundemque adminiculo corporis humani habitum tam sanum, quam morbidum, explicare conati fuerint. Medicina namque, ut nemo nostrum quisquam ignorat, ab initio in mera experientia erat sita.

Et ego cogitabam hæc, inquit *Relandus*. Etenim dum nuperæ collucutionis, de initiis Medicinæ habitæ, recordor, tunc insimul variarum Medicinæ sectarum fuit mentio facta. Cujusmodi Medicinæ in
varias

varias sectas divisio procul dubio originem suam debet potissimum Philosophiæ; cujus dogmata, ut ego reor, quanto majorem convenientiam cum œconomia corporis humani videbantur habere, tanto & hæc avidius a medicis in artem interpolandam suscipiebantur.

Etiam hæc mihi, inquam, simillima habentur veri, sed quid Philosophia?

Ignoras tu, inquit *Relandus*, Philosophiam artem esse artium, & disciplinam disciplinarum. [1] Nescis encomium, quod ei Tullius tribuit, Laudari satis digne nunquam poterit Philosophia, ait, cui, qui pareat, omne tempus ætatis sine molestia possit degere. Vis definitionem, audi iterum Ciceronem. [2] Philosophia est rerum divinarum & humanarum, causarumque, quibus hæ res continentur, scientia.

Ad quod ego. Admirandum sane, inquam, & curiosum genus hominum, quod talia, quæ in hac disciplina tradi solent, excogitare pote fuerit. Præfagivit id olim Hermes, [3] cum Horo suo manifestarit, homines herbarum radices effossuros, fucorumque qualitatem examinatuos, lapidum naturas consideratuos, ac media dissecuatos animalia, non brutorum tantum, sed suam quoque compositionem cognoscendi gratia: audaces quoque manus mari injecturos, cælique sponte nascente materie, in alteram continentem trajecturos: naturam denique in sacris penetralibus latentem perquisituos, altum petituos, cælique motum observatuos. Hæc, & cætera, quæ in eodem tractatu sequuntur, ab Her-

B 5

mete

[1] Ita Eustachius ad Disserim apud *Macrobius* Saturnal. libr. 7. Cap. xv.

facit, ut Tusc. Q. Libr. v. & alibi.

[2] De offic. libr. 1.1. de laude philosophiæ, omnium artium matris, passim idem mentionem

[3] Locus excerptus est apud *Stobæum* Eclog. 1.1. C. xl. de morte.

mete vaticinata, ea sunt, quæ philosophi suos discipulos, ut mihi videtur, docere solebant.

Quinimo, inquit, *Serrarius*, & hæc, ut majore commoditate addisci possent, in privas classes distribuerunt primi Sapientiæ professores, ut in Logicam, Metaphysicam, Pneumaticam, Physicam & Mathematicam: quæ partes rursus conjunctim sumptæ constituunt Philosophiam, a nonnullis Theoreticam appellatam: Practicam autem, quæ est altera Philosophiæ generalis pars, iterum dispescunt in Ethicam, OEconomicam, Politicam, &c.

Sed missa faciamus hæc, interpellabam: Etenim ea, si cuipiam animus esset particulatim tractandi, elaberetur is, uti ego persuasum habeo, in Historiam Philosophicam, haudquaquam scopo nostro inservituram: quoniam ea gratia confabulationem nostram capeffivimus, ut propalam collocetur, quanto adjumento Philosophia Medicinæ fuit, ut auxiliantibus suis principiis de morborum indole, deque aliis, ad artem medicam spectantibus, ratiocinari posset.

Ostium, me hæc dicente, pulsari, idemque concrepare. Ecce aderat reprehensor audaculus verborum, qui tendiculas literarum, & perpauca eademque a vulgo protrita proferre solebat, habebatque nonnullas disciplinæ Grammaticæ inauditunculas, partim rudes inchoatasque, partim non probas; easque quasi pulverem ob oculos, cum adortus quemque fuërat, aspergebat.

Is, sermone meo de principiis rerum audito, interfabatur. Vestrum neminem, opinor, inquit, intelligere quid significant vocabula elementi & principii; enimvero admodum obscura partim, partim ambigua existunt: si me modo arbitrum expetiveritis, possum tum ego, quippe sum gnarus Grammaticæ, nodum hunc extemplo dissolvere.

Ad quæ *Relandus*. O felicem, inquit, matrem tuam, quæ te adeo doctum peperit! Macete virtute esto. Raram facit misturam cum sapientia forma. Da nobis, siquidem hæc tibi perplacuerit, aliam vocum Principii & elementi significationem, quam tu nobis esse putas.

Cui noster logomachus respondebat. Platonis, inquit, complector sententiam, statuentis elementum esse compositum & effectum: principium vero se nihil prius, ex quo gigni potuerit, habere. [4] Itidem Stoici, teste Laertio, [5] agnoverunt distinctam vocum significationem. Differre enim, statuebant principia & elementa. Nam illa quidem ingenita esse, & corrumpi non posse: elementa vero per igneam evaporationem corrumpi. Adhæc principia esse corporea & informia: elementa autem formata.

Tu itaque auctoritate nobiscum pugnas, inquit *Servarius*, Te tuo ipsius gladio jugulêm, necesse est. Habe igitur, plerosque Sapientiæ Professores vocabulis elementi & principii pariter, simulatque synonymis, usos fuisse. Vis dicti probationem, inspicere Stagyritam, si tibi volupe fuerit, is passim in scriptis suis hæc nomina identidem, tanquam idem significantia, usurpat. Exempli causa, alicubi locorum scribit, principia neque ex alterutris esse, neque ex aliis, & ex his omnia: & paulo post, omnes enim elementa, & ab ipsis vocata principia, quamvis sine ratione ponant, tamen contraria dicunt. Scilicet ii, qui notiora secundum sensum: & qui notiora secundum rationem pro principiis, vel elementis accipiunt. Etenim hoc Cap. v. L. i. Phys. confutat variorum Philosophorum de elementis vel principiis opiniones. Elementi autem Aristoteles omnimodam tradit definitionem.

[4] *Galenus* Histor. Philos. | [5] Libro VII. de Zenone.
Cap. XVII,

nitionem. v. g. Elementum dicitur, ex quo componitur primo inexistente indivisibili specie in aliam speciem; vel corporum elementa vocantur ultima, in quæ copora dividuntur: vel quod parvum & simplex & individuum, hoc elementum dicitur. [6] Quid, quod Stoici, quorum testimonium tu paulo ante memorasti, cum elementum hoc pacto definiunt: Nempe Elementum est ex quo primum prodeunt, quæ fiunt, & in quod extremum solvuntur; idem dicunt quod de principiis asserunt, excepto eo, quod dicant elementum corporis compositi ignea evaporatione corrumpi posse, quod ego pernego, materiam utpote simplicissimam alterationi corruptionive esse obnoxiam; quia nulla res, nisi variis ex primordiis coalita fuerit, corrumpi vel aliam formam, citra alterius rei peregrinæ additionem, assumere potest. Sin vero testimonium latini auctoris tibi potius placuerit, dabo exempla & primum Ciceronis, [7] qui qualitates principes, uniusmodi & simplices vocat aerem, ignem, &c. ergo, pergit, illa initia, ut e Græco vertam, elementa dicuntur: & alibi [8] enumerat variorum priscorum physicorum de elementis opiniones, ubi ea nominat principia rerum: & iterum alio in loco [9] hoc pacto scribit, Aristoteles longe omnibus, Platonem semper excipio, præstans & ingenio & diligentia, cum quatuor illa genera principiorum esset complexus, e quibus omnia orirentur quintam, &c. hæsitas neadhuc? heic a Cicerone principia, quæ vulgo elementa, appellari. Præter hæc Vitruvius, auctor longe eruditissimus [10] cum quoque recenseret numerum elementorum juxta variorum Philosopho-

[6] Vide ejus Metaphys. libr. III. Cap. III. De cælo libr. III. Cap. III. &c. loca.

[7] Academ. Quæst. libr. I.

[8] Academ. Quæst. libr. IV.

[9] Tusculan. Quæst. lib. I.

[10] In præfat. libr. VII.

de Architectur.

Philosophorum sententiam, vocat ea principia. Verum, mi curiose verborum disceptator, verba facere *Serrarius* pergebat, nonne convictas nobis dabis manus, vocabula ante memorata esse synonyma? proferas meliora, necesse est, si vis, ut tuam amplectamur sententiam.

Quid? mihi nunc tu, inquit *Calophonta*, tanquam alicui loquaci & fortasse docto, atque eruditio, quaestiunculam, de qua meo arbitrato loquar, ponis? Sed, utut quaestionem argumentis exquisitissimis probavero, auguror me surdis, ut ajunt, fabulam narraturum: quippe, ut mihi probatur, intelligentiam verborum flocci penditis. An ignoratis Literas thesaurum esse & artificium, quod nunquam moritur?

Concedo, inquit *Relandus*, si per literas omnis generis disciplinas vel studia liberalia intellexeris: sin autem peritiam Grammaticae duntaxat, inficior tum pronunciatum tuum. Sed quo effugis, amice, via aberras, ad propositam quaestionem tibi redeundum est.

Eja! quasi vero haec res non haberet panem, agebat cavillator noster; nequeo enim conticere, hoc a te in Grammaticam non minus frigide sane, quam inaniter, dictum.

Vah! bella res est, inquit *Relandus*, missas fac, quaeso, istiusmodi batologias. Ego vicissim te interrogo, numne concedas vocabula principii & elementi idem indicare.

Minime gentium; respondebat vitilitigator. Nomen namque principii huic rei tantum esse tribuendum, existimo, quae alteram constituit, atque illius compositionem ingreditur: vel id principium nominis, ex quo primum res aliqua ortum duxit: ideoque hoc erit quoddam simplicissimum differt autem, mea
haec

hæc sententia est, inter se hac conditione utrumque. Scilicet principium est aliquid quodammodo incompletum & indeterminatum: ex adverso elementum est aliquid modo completum & determinatum. [11] Quotus quisque Philosophorum tam bene, quam ego nunc, hæc vocabula distinxit?

Ad quod iterum *Relandus*. Et tu tam laboriosus es, inquit, ut post te non respicias: in alio pediculum vides, in te ricinum non vides, tibi soli ridiculi videmus. Quantum ad me spectat non capio putatitiam tuam subtilitatem; scientiam namque qualemcumque meam fugit aliquid quodammodo incompletum & indeterminatum. Putas ne materiam fortassis informem? Sed ubi gentium reperitur hæc? Quod ad me pertinet, scias, pervelim, quamprimum audivero nomen materiæ, mihi illico in mentem venire hanc quadantenus figuratam; vel saltem esse, quantulumcunque fuerit, aut in longum, aut in latum, aut in profundum, extensam; & si eadem talibus attributis caruerit, ineptum me tum esse ad conformandum ullum cogitatum in mente mea materiei alicujus, in rerum natura existentis; sed potius me eandem ad classem spirituum relegare, cujusmodi spiritus id ætatis nomenclatura rei cogitantis, vel intelligentis, solent frequentissime appellari. Verum o bone! continuabat *Relandus*, num fingo? num mentior?

[11] Elementum esse partem, volunt, ex quo corpora composita originem duxerunt, & in quod iterum resolvitur, specie minimum & simplicissimum; verum enim vero principium, in quod ratione cogitationeque duntaxat dissolvitur corpus naturale, & illud per se subsistere haud posse. vide *Erastii*. disput. part.

11. *Fernelii* Part. 1. libr. 11. Cap. 111. *Plutarchi* de plac. phil. lib. 1. Cap. 11. *Fuchsi* instit. lib. 1. sect. 11. Cap. 14. &c. Utut dictorum assertio fuerit, *Sextus Empiricus* tamen l. VIII. comm. variorum de elementis opiniones recensens, promiscue rebus tum corporeis tum incorporeis nomen elementi imponit.

tior? cupio refelli. Quid enim laboro, nisi ut veritas in omni quæstione explicetur.

Et ego, inquam, me liti vestræ interponam, necessum est, agite, batologias de medio; suaviter sit potius, & Tu *Relande*, amicorum integerrime, parce, amabo, huic Grammatico: sanguis illi fervet, tu melior esto. Semper hac in re qui vincitur, vincit. Contra confabulationem nostram continuemus, ac de te audiamus, quænam res a Philosophis fuerint pro principiis vel elementis habitæ.

Tu postulas negotium a me, inquit *Relandus*, cuius executioni parum abest, quin inhabilis sim. Enimvero omnes, qui de rerum natura aliquid locuti sunt, concordēs materiam esse concedunt, quænam vero sit, non omnes consentiunt: Si enim unquam, tunc sane in hoc argumento perturbat nos opinionum varietas, hominumque dissensio in tantum, ut asserere non verear, non magis in apricum proferri hominum ignorantia, quam cum sibi id negotium dent, ut rerum primordia ostendant. Dabo modo, quæ in memoria jam habeo. Primus Homerus Oceanum cunctarum rerum parentem dixit. [12] Thales Milesius [13] aquam, quam sententiam patrum nostrorum memoria etiam amplexus est Helmontius. Ignem, aërem, aquam & Terram pro elementis agnoverunt Orpheus, [14] Zoroaster, [15] Zenon, [16] Empedo-

[12] In iliad 2.

[13] Stobæus Eclog. physic.
l. 1. C. XIII. Seneca nat. Quæst.
lib. 3. Cap. 13. Cicero. Acad. Q.
l. 1. Vitruvius l. 8. Plutarchus
de placit. phil. lib. 1. C. 3. Eu-
sebius præp. Evang. lib. XIV. C.
v. Galenus de elem. lib. 1. C.
VIII. Servius in Bucol. Eclog.
XI. Virg. ii.

[14] Stobæus dict. Eclog.

Atque unum est, in quo
volvuntur singula, corpus
Ignis, aqua, & tellus at-
que æther —

[15] Hyde de relig. vet. Per-
sar. C. XXXIV. Elementa omnia te-
nentur servare pura, prout in li-
bro zeratushinama precipitur.
167. conatum adhibeant ut ele-
mento quatuor in puritate conser-
vent

pedocles † Ocellus Lucanus * Xenophanes, [17] & Ægyptii. Hi Ægyptii, teste Seneca, [18] ex singulis bina, marem & foeminam fecere. Aristoteles [19] dictis quatuor, quintum quoddam corpus æthereum adjecit. Hippocrates ante Aristotelem, & Galenus, & eorundem affectu antedictum quaternarium elementorum acceperunt. Quatuor elementorum qualitates, calidum utpote, frigidum, humidum & ficcum pro principiis agnoverunt, Strato Physicus [20] & Atheneus Attalus. [21] Cicero de Stratone Lampfaceño attestatur, [22] eundem statuisse ponderibus & motibus omnia fieri. Magorum Sacerdotes [23] & Hippo Rheginus aquam & ignem: [24] Euripides aërem

vent absque vitiatione: sive sit ignis splendens, sive aqua currens, sive ventus subtilis, sive terra gravis. Quia ex his quatuor elementis corpora animalium composuit iustissimus potentissimus Deus.

[16] Plutarchus de placit. phil. lib. 1. C. 111.

† Stobæus & Diogenes Laertius libr. viii. citant versus Empedoclis. Ille scribit, quod Empedocles sensit, quod horum natura de contrariis permista, siccitate videlicet, calore, humore, ac frigore, totum hoc quadam proportionem ac temperationem perficiat, sic ut ipsa quidem in partibus mutationes experiatur: totum autem interitum non pertimescat. Ita enim ait: *Interdum per amicitiam cuncta hac copulantur, interdum per dissidium secreta feruntur.* Hanc opinionem autem contradixerunt Aristoteles de cælo lib. 111. Cap. iv. & Galenus. de Nat. Hum. Com. 1. §. 3.

* De universa natura. Cap. 11.

[17] Diogenes Laert. libr. ix.

[18] Nat. Quæst. lib. 111. Cap. xiv. *Aerem marem judicant, quia ventus est: foeminam qua nebulosus & inerti. Aquam virilem vocant mare: muliebrem, omnem aliam. Ignem vocant masculum, qua ardet flamma & foeminam, qua lucet innoxius tactu. Terram fortiozem marem vocant, saxa cautesque: foemina nomen assignant huic tractabili ad cultum.*

[19] Plutarchus de plac. Phil. ante memorato loco & vide ipsum Aristotelem passim.

[20] Galenus Histor. Phil. Cap. 15.

[21] Idem Galenus in introduct. Cap. viii. de Elem. libr. 1. Cap. xi.

[22] Academ. Quæst. libr. iv.

[23] Vitruvius in præf. libr. ix.

[24] Galenus Hist. phil. Cap.

aërem & Terram: [25] Xenophanes, [26] Galeno auctore, aquam & Terram: Anaxemander infinitum: [27] Archelaus infinitum & aërem: [28] Anaximenes aërem solum: [29] Diogenes Appoloniates aërem immensum: [30] Anaxagoras partes similes, vel, ut scribit Cicero, [30] materiam infinitam, sed eas particulas similes inter se & minutas: Pherycides Syrus, terram. [32] Philolaus finitum & infinitum. [33] Heraclitus, Hippasus, & Parmenides Cicerone, [34] & Anaxagoras Servio auctore, [35] ignem, pro principiis habuerunt. Galenus auctor est. [36] Heraclitum frustula quædam minuta & individua, cognitione tantum apprehensibilia: & Laërtius [37] Parmenidem, Ignem & terram, in principorum numero collocasse. Initium omnium corporum materiam esse memorat Plato. [38] Qua-

C

tuor

xv. & Sextus Empir. lib. viii. Comment.

[25] *Vitruvius* dicto loco.

[26] *Galenus* & *Sextus Empir.* dictis locis. Namque ex terra & aqua producti nos sumus omnes.

[27] *Stobæus*. *Cicero*. *Plutarch.* *Euseb.* *Galenus*. *Sext. Empiric.* dictis locis.

[28] *Plutarchus* de Plac. phil. lib. i. Cap. 3. *Stobæus*. d. l.

[29] *Cicero*. *Plutarchus*. *Galenus*. *Eusebius*. *Stobæus* dict. loc. verum *Sextus Empiricus* scribit. d. l. Anaximenem & Idæum Himerzum, & Diogenem Apolloniatem & Archelaum Atheniensem præceptorem Socratis, & ut nonnulli volunt, Heraclitum, aerem dixisse elementum.

[30] *Stobæus*. d. l.

[31] *Acad. Quest.* l. iv. *Ari-*

stoteles l. 3. C. 4. *physicor.* *Plutarchus*. *Galenus*. & *Sextus Empir.* locis memoratis.

[32] *Galen.* *Histor.* phil. & *Sextus Empir.*

[33] *Stobæus* d. l.

[34] *Acad. Q.* lib. 4. *Vitruv.* *Plutarch.* *Galen.* *Sext. Emp.* *Euseb.* *Stobæus*. d. l.

[35] In notis ad *Eclog.* vi. *Bucolic.* *Virg.*

[36] In *Histor.* phil. Cap. xv.

[37] De vit. philos. l. 9.

[38] Ex qua omnia in se recipiente mundum esse factum a Deo sempiternum, scribit *Cicero*. d. l. *Apulejus* vero de dogmatibus *Platonis* & *Stobæus*. d. l. memorant *Platonem* tria rerum initia statuisse, Deum nempe, & materiam, rerumque formas, quas ideas idem vocat: in absolutas,

tuor corpora & inane [39] Echantus: numeros, vel potius ut Cicero scribit, [40] ex numeris & mathematicorum initiis Pythagoras: † individuum & inane Me-

lutas, informes, nulla specie vel qualitatis significatione distinctas.

[39] *Stobaeus*. d. l.

[40] *Acad. Quaest. l. 4. Sextus Empir. Stobaeus. Plutarchus. Galenus* dictis locis, *Jamblichus* de vita Pythag. auctor est. §. 130. Pythagoram dixisse, nihil in primis rerum elementis purum, sed terram aëris, aërem aquae, ignem aeris, & aquam spiritus, particeps esse.

† Timæus Locrus, qui fuit teste *Cicerone* libr. v. de finib. Pythagoræ sectator, ingeniose, ut mihi quidem videtur, de primordiis rerum philosophatus est. Statuit enim subiectum rerum creatarum esse materiam, rationem, seu proportionem formæ, Ideam: harum autem foetum esse corpora, Terram nimirum & aquam. Hæc vero tali modo producta. Omne corpus asserit, ex planis constare, hoc vero ex triangulis: quorum alterum quidem esse ex rectis angulis æqualium laterum, Semi quadrangulum: alterum autem inæqualium laterum, quem habere majorem angulum potentia triplum minoris. Minimum autem in ipso angulum, tertiam recti esse partem: hujus vero duplum, medium esse: Etenim hunc duarum tertiarum esse partium: maximum autem rectum ad mediam sesqui alteram proportionem habere: triplum autem esse ad minimum. Hunc igitur triangulum, semi

quadrangulum esse, quatenus cum æquilatelo triangulo comparatur, perpendiculo bifariam abscisso a vertice ad imum, in partes æquales. Proinde duos utriusque esse rectangulos: at in uno, duo quidem latera; quæ quidem in recto sint, æqualia esse tantum, in altero autem omnia tria inæqualia. Hanc vero figuram obliquam vocari. Dictum autem semi quadrangulum fuisse primordium constituendæ terræ. Nam quadrangulum ex his quatuor videlicet trianuglis componi. Ex quadrangulo vero cubum generari, omnium corporum firmissimum & maxime stabile: Cui utpote sena latera & octo angulos esse. Et hanc esse rationem, quæ propter Terra sit Elementum & gravissimum & difficulter mobile. Hanc in aliud corpus transmutari neutiquam posse, quia nullam habeat cum ullo triangulorum genere communitatem. Terram enim solam habere proprium & peculiare elementum, semi quadrangulum nempe. Hanc porro elementum esse aliorum corporum, ut ignis, aëris, & aquæ. Etenim composito sexies semiquadrangulo, triangulum ex ipso æqualibus cruribus fieri: ex quo pyramidem, quam quatuor bases & æquales angulos habere, componi, speciem scilicet ignis maxime mobilis & tenuissimarum partium. Post hoc autem id, quod octo constet sedibus, octo

Metredorus: [41] plenum & inane Leucippus: [42] solida & vacua, vel corpus & inane Democritus: [43] atomos & inane Epicurus: [44] individua & infinita corpora atque minima Diodorus cognomento Saturnus: [45] Moles & meatus i. e. particulas & locum in quo moventur Asclepiades. [46]

O, Silentium, silentium abs te peto, mi *Relande*, interpellabat Sycophanta noster: etenim non nausea tantum, sed & Cordolium mihi, tibi attentas aures porrigenti, subveniunt: equidem deridiculos solemus nos verborum originem, scriptionis & conjunctionis modum, investigantes, Sapientiæ studiosis esse: ast si hujusmodi Philosophorum de rerum principiis sententiæ, quas tu jamjam memorasti, non sint ineptiæ aniles, tunc Hercule nescio quæ ipsis magis similes. Oh! quam lepide nugantur.

Heus tu Cavillator, inquit, *Serrarius*,

---- *Hic nigra succus loliginis, hæc est*

Ærugo mera. ---- [47]

Fœnum habes in cornu, non amico cuiquam parces.

C 2

Nar-

osto quidem bases totidemque angulos habens, esse Aeris elementum. Tertium denique, quod viginti sedes habet, bases quidem totidem, angulos autem duodecim, esse elementum Aquæ plurimarum partium atque gravissimarum. Hactenus *Timæus* in libr. de anima. mund.

[41] *Stobæus.*

[42] *Cicero. Stobæus. d. l.*

[43] *Cicero. Galenus. Eusebii, Stobæus. d. l. Diogenes Laertius Lib. ix. Principia omnium statuit Democritus atomos atque inane. Atomos magnitudine & numero esse infinitas, ferrique in toto, ac rotari, atque ita concretiones omnes gignere. Solem*

& Lunam ex hujusmodi atomorum vertiginibus, & tumorum circumferentiis, esse compositos.

[44] *Plutarchus. Galenus. Sextus Empir. Stobæus, Lucretius. Laertius libr. x. in Epist. ad Herod.*

[45] *Stobæus. d. l. verum. Galenus & Sextus Emp. perhibent eum cognominatum Crononem.*

[46] *Galenus in introduct. Cap. 8. Aurelian. ac. pass. libr. 1. Cap. xiv. Sext. Emp. d. l. His adde Oenopidem Chium. testib. Galeno & Sext. Empir. duo, ut ignem & Aërem: & Onomacritum, tria posuisse elementa, ut ignem, aquam & terram.*

[47] *Horatius. libr. 1. Satyr. 4.*

[48]

Narrationem Collegæ, mihi exoptatissimi, maledico dente carpis: Cum tamen is, antequam verba faceret, ipse præfatus, discordes semper ipsos Philosophos secum fuisse, quum animum ad rerum principia describendum appulerint. Suo enim studio quisque maxime ducitur. Quid mirum? Si in hoc perplexo & obscuro negotio perplexi interdum sermones a Sapientiæ Professoribus, abditam universi constitutionem juxta & compositionem rimantibus, prolati sint. Id tibi ultro defero, Nos, de totius mundi primordiis disputantes, more puerulorum balbutire, & conjecturas seu hypotheses potius, quam indubitata seu argumenta seu pronuntiata proponere: quapropter etiam cuique semper licuit isti familiæ sese dedere, cujus dogmata sibi maxime probabilia habebantur.

At vero, inquam, Te non fugit, Doctissime *Serrari*, ita comparatam esse hominum naturam omnium, ut aliena melius videant & dijudicent, quam sua. Quid? quod plerique simias imitentur, quæ, ut Synesius [48] Nicandro suo scribit, postquam pepererunt, intentis oculis in catulos tanquam sacras imagines intuentur, admirantes ob pulchritudinem, usque adeo natura liberos amat; aliarum enim simiarum catuli illis deformes sunt, sui duntaxat sunt pulcherrimi. Hic logomachus nos irridet, ceu vero nos non immoraremur rebus utilioribus, quam is ipse, qui animum suum quoquo modo torquet, ut tantum ostendat, quo pacto apex super literam sit exarandus. Ipse non videt manticæ, quod in tergo est. Sannas itaque ejus susque deque habeamus, repetamus potius sermonem, a Sannione interruptum, quem habuimus de rerum principiis. Da nobis igitur, Doctissime *Serrari*, siquidem & tu Sapientiæ studium profiteris, reliquas, quæ recensendæ supererant, Philosophorum circa principia, opiniones.

Hoc

Hoc loco *Serrarius*. Quantum mihi, inquit, complurium scripta pervolventi innotescit, non videtur præter illa elementa, a Collega mihi æstima-
tissimo, paulo ante enarrata, longo temporis inter-
vallo, alia excogitata fuisse. Et quamvis suos quæque
sectæ habuerint affectas: pleræque tamen procedente
tempore exoleverant. Peripatetica sola, acquisito a
Pontificia Religione jure Quiritio, diutissime in vi-
gore perseveravit. Quid mirum? Cum etiam reliqua-
rum sectarum opiniones paulatim olivioni tunc tra-
derentur. Hinc factum, ut a seculo tertio, usque
ad decimum quartum, non memoratu dignæ, cum
in Medicina, tum in Philosophia, mutationes inve-
niantur. Itis temporibus namque partim ob tot fu-
nesta, ac internecina Christianorum bella, partim
ob relegatas in monasteria ad monachos musas, in-
cultæ artes liberales habebantur. Præter Aristotelem,
& ignavorum somnia monachorum, sapere, erat de-
mentia: imo crimen, & peccatum ferme, ut vocant,
mortale. Non defuerunt quidem plurimi arabes tunc
temporis, ut Averrhois, Avicenna, aliique, qui Me-
dicam juxta & Philosophicam doctrinam excolerent:
verum conveniunt præcipue infer se, ut, quantum
spectat ad elementorum traditionem, vestigiis Aristo-
telis insistant potissimum. Aliena autem quadantenus
dictis cœperunt primo Chimici, corporum compo-
sitionem adminiculo ignis & aliarum rerum indagan-
tes, docere. Et inter hos, ni fallor, fuit Basilus
Valentinus primus, qui passim in scriptis suis trium
principiorum meminit: non inficiatur tamen &
alios, vel sibi æquales, vel ante se decessos, eorum men-
tionem quoque fecisse. Vocabula vero dictorum hæc
sunt, sal, sulphur & mercurius. Alio subinde nomi-
ne hæc vocat, ut corporis, quo intelligit sal: ani-
mæ, qua sulphur vel oleum: spiritus denique, quo

mercurium. Verum enim vero alibi distinctionem facit principiorum ab elementis: per principia jam-jam res recensitas, perque elementa, notissimum Aristotelis elementorum quaternionem, intelligit. [49] Gloriosus, & Vertumno iniquo natus, Paracelsus, subdole Basilii principia complexus, hæcque orbi, simulac a se inventa, obtrusit. Veruntamen, ut ubique fere, sic etiam hic suam prodit inconstantiam: modo agnoscit Peripateticorum elementa: modo inconspicua, abscondita vero, tanquam spiritus, quorum domicilia ista vulgaria sint, ponit: modo hæc iterum destruit, atque vult, ea originem e Mysterio magno, quo Chaos indicat, ortum coepisse: modo coelum & terram tantum, putat, elementorum nomine digna, hæcque iterum duplicis generis existere, alterum dictorum vocitat marem, alterum foeminam; siquidem ex horum conjunctione cuncta concreta exoriri: modo tria ut sulphur, mercurium & sal habet pro corporum primordiis: modo subvertit hæc rursus, & statuit quodlibet elementum, puta Stagyritæ, in triplicis generis substantiis consistere, ita ut suus cuique sit Mercurius, sal atque sulphur; quadruplicat itaque hæc postrema, ac credit quatuor diversi generis mercurios, sulphura & salia esse: Nimirum esse mercurium privum igni, aëri, &c. Eadem ratio reliquorum esto. [50] Verum & discipuli,

[49] Dabo compendium ejus doctrinæ de elementis. Basilii Val. putat dari influxum celestem superne decidentem & se qualitatibus sideriis miscentem: ex horum conjunctione nasci tertium, corporeum quoddam, ex his tribus postea quaternarium elementorum progigni. Hæc porro auxilio ignis producere animam internam, spiritum tangi nescium,

& conspicuum corpus. Hæc tria ope Vulcani inter se copulata dare aliquid, quod tangi potest: Mercurium nempe, sulphur & sal. Ex his tribus tandem coagulando unitis fieri corpus quoddam perfectum. Vide Tractat. de lapid. phil. recapitulationem ejusdem tractat. de arcano magno mundi &c.

[50] De his vide plura in Dia-

li, & cæteri disciplinam Paracelsi amplectentes, elegerunt dicta tria, quæ vocaverunt activa: præter hæc iis addidere duo passiva, quæ etiam relollæa vel relollacea barbaro vocabulo nuncupabant, phlegma scilicet & caput mortuum. Sed & hæc doctrina non diu viguit: experta enim eandem, sicuti singula in mundo, vicissitudinem. Nam Helmontius peculiari tractatulo ejus improbationem dedit: ex adverso in corporibus unum primum atque ultimum, materiale, ac reale initium stabilivit, & hoc aquam esse, existimavit. Est ipsi præter hoc alterum principium movens & efficiens, quale, existimat, seminis ipsam essentiam *Archealem* esse, differreque a forma rei: sed quoniam hæc, & quæ eodem loco ulterius scribit, perplexe ac obscure commemorantur, eam ob causam his supersedebo. Sufficit modo indicasse heic loci Helmontium hæc duo, ut omnium corporum principia & causas, agnovisse. In alio tractatulo aquam & aërem habet pro principiis primogeniis: ex aqua autem virtute seminum, asserit, terram seu corpus quoddam compositum fieri. [51] Cæterum nostra ætate, quantumvis ea bonarum artium, & omni generarum inventionum ferax, non multa, si unice Cartesium quibusdam in locis exceperitis, inventa vel excogitata sunt, quæ novitatem doctrinæ elementorum proderent. Quid mirum? sunt enim hæc, mea quidem sententia, penitus in media Philosophia retrusa atque abdita. Quippe quomodocunque aliquis suam corroborare opinionem adnissus fuerit: fuerunt tamen, imo erunt semper ei adversarii: siquidem genuina corporum principia non arte, propter eorundem exilitatem, demonstrari, at mente duntaxat percipi quodammodo, queunt. Et iterum temperamentorum

C 4

diver-

Dialogo, in quo dogmata Paracelsi speciatim tractabo.

[51] Helmontii doctrina itidem videatur suo loco.

[52]

diversitas hominum in causa est, ut suæ quibusque sententiæ cum maxime probabiles habeantur. Habetis jam meam, & collegæ mei, de rerum principiis narrationem, meumque iudicium, quod aut sequeremini, si probaveritis; aut vestro stabitis, si aliud quoddam est vestrum: in quo neque pugnabo vobiscum, neque hoc meum unquam affirmabo esse verius, quam vestrum. Et, ut a Cicerone sententiam paulo mutata mutuer, potest non solum aliud mihi, ac vobis, sed mihi ipsi aliud alias videri. Nec in hac modo doctrina elementorum, quæ tot dissensionibus obnoxia, sed ne in maximis quidem rebus quidquam adhuc inveni firmitus, quod tenerem, aut quo iudicium meum dirigerem, quam id, quodcunque mihi quam simillimum veri videretur, cum ipsum illud verum in occulto lateret.

Locutus es, inquam, apprime rectissime, ac laudo animi tui moderationem. Utinam, omnes docti ita facerent! non forent tot altercationes, tot jurgia, tot inimiciæ inter eos obortæ, dum alterum alter a se dissentientem, plus quam Vatiniano odio persequi solet. Sed missos faciamus corruptos huius seculi mores, prosequamur potius opus inceptum, explicationem utpote rerum, quas medici, a Philosophia mutuatas, in suam disciplinam assumpserunt. Has inter primum gerit incredibilis famæ, magnique nominis NATURA. Hanc solam propemodum omnes in ore semper habent. Sola hæc succumbit, hæc juvat, hæc sola hominis & animam & corpus moderatur. Cuncta huic, quæ homini quoquo modo accidunt, vel crimini dantur, vel laudi. Quid est ergo Natura? cupio doceri.

Tum *Serrarius*. Prolixior, inquit, atque intricatior est ejus explicatio, quam ut ea in præsentia a me tradi possit: faciam tamen ut potero. Non ne-
scios

scios esse vos, arbitror, Ethnicos aliter ac Christianos vocabulum Naturæ usurpassè. Nam, qui Naturam omnium rerum matrem vocavere, ipsum Deum Universi creatorem intellexerunt: Verum qui dixerunt Deum & Naturam nihil facere frustra, statuerunt aliquod, si non Deo fuerit par, quod ad minimum id ipso potentia paulo inferius sit. Princeps Medicorum, Hippocratem volo, sæpe sæpius voce Naturæ utitur, eademque interdum vult indicare, debitam corporis constitutionem: aliquando suam quibusque rebus facultatem, vel proprietatem singularem agendi quiescendive: subinde indolem seu genium cujusdam rei. [52] Inter priscos Philosophos alii per Naturam intellexerunt principium aliquod motus & quietis: alii ignem: alii spiritum calidum: alii corpus & ejus motum: alii permixtionem & dissolutionem elementorum. [53] Superfunt quidem aliæ ejusdem vocabuli significationes, quas autem, quia partim satis claræ existunt, partim obsolescunt,

C 5

par-

[52] Vide ejus tractatus de natura hominis, de natura pueri, de articulis, &c. ubi sæpenu-mero Hippocrates hujus generis dictioni operam dedit. *Galenus* aphorismo 11. libri. 111. ubi Naturæ mentio fit, ita interpretatur. *Naturas*, ait, *hoc loco Hippocrates secundum principalissimum, & primum significatum quod secundum ipsam maxime substantiam Natura est. Ipsam autem esse temperaturam quatuor elementorum humidi, sicci, calidi & frigidi.* Et de Hipp. & Plat. Decret. lib. ix. Cap. xv. citat Hippocratem hoc modo scribentem. Non edocta Natura est & nullo magistro usa, ea, quibus opus est, facit: & ali-

bi. Natura morborum medici sunt: & alio loco. Natura sufficit prorsus, vocat autem ipsam justam interdum, & medicum ministrum ejus imitorem. Quæ tamen substantia sit Naturæ, quæ nos & finxit & gubernat non ausus est pronunciare, sed nostræ creationis auctorem, ut omnibus hominibus mos est, NATURAM, appellat.

[53] Vide *Plutarchum* de plac. phil. lib. 1. Cap. 1. *Galenus* finition. Cap. 111. ejusdem, ut ferunt, histor. Phil. Cap. xv. 11. *Laert.* lib. vii. &c. *Asclepiades*, teste *Cal. Aurel.* l. 1. Cap. xiv. dixit naturam ne quicquam aliud esse, quam corpus vel ejus motum,

[54] *Horatius* lib. 1. Satyr. 111.

[55]

partim in lexicis obviæ, lubens volensque prætereo.

Nequeo amplius, inquit cavillator noster, digitis compescere labellum. Ufu tibi venit, *Serrari*, quod olim solenne erat antiquis Philosophis, qui sive erroris obijciendi causa, quo plura & difficiliora scire viderentur: sive, quod similis veri est, ignoratione docendi (nam non solum scire aliquid artis est, sed quædam ars etiam docendi) sæpe, quod positum erat in una cognitione, id in infinita dispertiebantur: velut a te modo in explicatione Naturæ factum, dum conaris illustrare, tunc potius obscuras. Non agnosco Naturam, neque ejus facultates, nisi mihi clare ac distincte ejus existentiam demonstraveris; quod autem a Te posse fieri multum addubito. Sed quid laboro ego, opinionem sic inanem verbis verberare, cum ipsa rei vanitas se refellat.

Tum *Serrarius*. Bona tua venia dixerim, inquit, aut tu inter agrestes, qui impudentissime, ac ex incogitantia, quicquid sibi in os venit, quamprimum effutiant; aut tu es inter malignos & invidos, qui maledicentissima carmina vel criminofissimos libellos componunt, educatus. Nescis enim urbanum sermonem proferre. Tu tua pervides oculis mala lippus inunctis, inque amicorum vitia tam cernis acutum, quam aut aquila, aut serpens Epidaurius. [54] Desiderabatur a me expositio Naturæ, quid aliud mihi factu tunc opus, quam ut prius omnimodam vocis significationem traderem, antequam rem ipsam dilucidarem. Et tu, o Bone, parum abest, quin convicio hanc a me efflagites. Habe itaque, ut tibi quodammodo obtemperem, per vocabulum Naturæ a me intelligi, ipsam rei cujusdam elementorum temperaturam; vel convenientem partium dispositionem, quæ necessitatem eidem imponit certos motus, certasve

tasve operationes perficiundi. Exemplum aliquod afferam, necesse est, ut intelligas quid velim. In horologio quamdiu suam quæque rotula servaverit formam, atque quamdiu ipsi decens pondo appensum, vel lamina ex chalyberite distenta fuerit, tamdiu non potest non, quin functiones, horologio propriæ, dextre perficiantur. Et in hisce conjunctim consideratis consistit proprietas, i. e. Natura horologii. Similiter in aliquo animali quamdiu decens tam interna quam externa membratura, nec non conveniens humorum qualitas, eorundemque aëris inspirati adminiculo circuitus, adfuerint, tamdiu illud aptum existit ad vivendum, atque ad exercendum operationes sibi in suo genere familiares. Et tunc agit juxta naturam suam, i. e. ex necessitate totius compositi, quod non aliter, quamdiu videlicet antedicta suo quæque in statu sunt, agere potest. Eadem conditio omnium rerum ab Almo Conditore creatarum esto, quæ omnes suam peculiarem indolem, virtutemque movendi, vel aliarum rerum motum inhibendi, fortitæ sunt potentiam. Ergo, ut finiam, quæ necessario in rebus quibuscunque fieri debent, atque ab iisdem perpetrari, hæc naturaliter contingunt, i. e. contingunt ratione primigenæ structuræ, seu composituræ partium concinnæ.

Hoc loco iterum irrisor noster. Dii immortales, inquit, quam tu longe Naturæ principia repetis! Sed da mihi nunc, satisne probasti? Credisne dictionem sententiæ tuæ variis premi difficultatibus?

Ad quæ *Serrarius*. Etsi omnis cognitio, inquit, multis est obstructa difficultatibus, eaque est & in ipsis rebus obscuritas, & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine causa & doctissimi & antiquissimi invenire se possent, quod cuperent, diffusi sint: tamen nec illi defecerunt, neque ego studium exquirendi defatiga-

tus relinquam : neque mea disputatio quidquam aliud agit , nisi ut in utramque partem dicendo & audiendo eliciat , & tanquam exprimat aliquid , quod aut verum sit , aut ad id quamproxime accedat. Neque inter me , & eos , qui scire arbitrantur , quidquam interest , nisi quod illi non dubitant , quin ea vera sint , quæ defendunt : ego probabilia multa habeo , quæ sequi facile , affirmare vix possum. Igitur quantisper ea , quæ de Natura corporum deque ejus vocabuli usu , jamjam disputavi , mihi simillima veri videntur , tantisper constans in sententia mea , perstabo : præterquam me aliquis meliora erudiret. Mihi enim semper solet usu venire , ut cum , qui in disputando pertinax est , & moribus durus , abjiciam.

Tum ego. Mihi tecum , inquam , hac de re convenit , aliquammulti siquidem pervicaces sunt , qui omnia , quæ aut ad affirmandum , aut ad negandum suscipiunt , obstinate ac impudentissime , quamquam longe aliter sibi conscii , defendunt.

Quo prolabimini ? inquit , *Relandus* , an vobis nunc animus est moralem Philosophiam dissertandi ?

Minime gentium , inquam. Igitur , quoniam tu in tempore adhortaris , ad propositum revertamur , scilicet ad vocabulum Causæ , cujus non modo Philosophi , verum etiam antiqui medici semel atque iterum ac sæpe mentionem fecerunt. Inprimis Cœsus noster cognitionem causæ morborum frequentissime inculcavit , ac docuit , quod si quis causas corporis affecti probe cognoverit , posse eundem nullo negotio ea asserere , quæ corpori commodent. [55] Itaque aliquis vestrum hoc negotium suscipiat , velim , atque indicet , quid veteres Sapientiæ Professores , de natura deque numero causarum , statuerunt.

Tum *Relandus* , vos non latet procul dubio , inquit ,

quit, Stobæum Philosophorum opiniones ad compendium contulisse, ex quo hæc depromam. Causa est propter quam effectus, vel propter quam aliquid evenit. Plato triplicem ponit causam a qua, ex qua, & ad quam: præcipuam tamen facit a qua, sive efficientem. Aristoteles causam ex qua vocat materiam: a qua efficientem: secundum quam, formam: propter quam, finem. Causam Zeno propter quam vocat effectum aut eventum, & causam quidem corpus: effectum autem Categorema. Chrysippus causam dicit propter quam: & causam quidem corpus & ὅτι: effectum autem διότι. [56]

At enim apud medicos, interfabatur ego, nonne pari modo vox causæ in usu est.

Ad quod *Serrarius*. Sic medicis usus est, inquit, ut eam communiter tam sanitatis, quam morborum auctorem, id est, causam efficientem interpretentur. Hinc congruunt in unum definitiones plurimum, quæ penes medicos ultro citroque occurrunt. Sive enim aliquis juxta finitiones, quæ Galeno adscribuntur, dixerit, causa est, quæ in corpore quidquam facit, experisque ipsa est corporis: sive juxta Avicennam, [57] causa est id, quod primo est, & ex quo provenit inventio alicujus dispositionis in corpore humano: sive denuo secundum Galenum, causa est id, quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus: [58] sive brevissime juxta Athenæum Attalum, [59] causa est ea, quæ facit. Verum enim vero non in easdem classes medici plerique causam distribuerunt. Qui rationalem Medicinam

tem-

[56] Vide *Stobæi Eclog. Phys.* lib. 1. Cap. xvi. *Galeni Histor. phil.* Cap. xvi. Ejusd. *Finition medic.* Cap. iix. & alios. cath. quo libro refellit opinionem Erasistrati, causam procathartice negantis. Porro agit de causis in libro de differ. sympt. de causis morbor. &c.

[57] *Fen.* 11. lib. 1. Cap. 1.

[58] *Galenus* copiose de causis scripsit in libr. de caus. pro-

[59] *Finit. medic. Galeni* operibus inserat. Cap. viii.

tempore Celsi profitebantur, bipertiebantur morborum causas; nimirum in abditas, & evidentes. [60] Abditas sive morbos continentes causas vocabant, in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint, quid secundam, quid adversam, valetudinem faciat. Neque enim credebant posse eum scire, quomodo morbos curare conveniat, qui, unde hi sint, ignorat. Evidentes vero causas appellabant has, in quibus quærebant initium morbi, calor attulerit, an frigus? fames an satietas? & quæ similia sunt. Auctor Finition. medic., habet præter memoratas, causam procatharticam, antecedentem, per se finientem, concausam, causam adjutricem; longe omnium autem verbosissimus est Avicenna in numero causarum. Dispescit quidem has in antecedentes, primitivas & conjunctas: [61] attamen has rursus dividit complures in species: sunt ipsi causæ calefacientes, quarum plurifarias enumerat; sunt causæ frigefacientes, humectantes, desiccantes, figuram corrumpentes, &c. omnis generis causæ, quarum omnium narrationis me tædet, quia hic Arabs res, ut dicunt, præter necessitatem valdopere multiplicavit. Usitatissima medicorum modernorum causarum divisio est in procatharticam, antecedentem, & proximam seu continentem. Procatharticæ plerumque dicuntur externæ, & remotæ, sanitatis perinde ac morborum, causæ: ac sub horum numero non solum ita a medicis dictæ res non naturales veniunt; sed etiam cuncta, quæ casu, vel violentia contingunt, & ita morbum concitant. Antecedens, quæ & alias προηγούμενη nominatur, est habitus quidam in corpore latens, qui morbum antecedit, quique aptus morbi cujus-

[60] Ita fere in præfat. (1. Cap. 1.
lib. 1. [62] Ibidem Summ. 11.
[61] Fen 11. doctr. 11. Sum. Cap. 1.

cujusdam generationi. Locum hujusmodi causæ habent in morbis, qui originem suam vel cacochymiae debent, vel plethoræ. Proxima denique seu conjuncta, seu continens morborum causa est, quæ cum morbo cohæret, quam si auferre medicus potis est, tollit tunc morbum: adeoque posita causa continente, insimul morbus ponitur. Sunt equidem præter has alia causarum genera, ut causæ per se, per accidens, *positivæ*, *privativæ*, & nescio quæ plures, ex inani scholasticorum dialectica oriundæ: verum quoniam harum interpretes plurimum meram seu tautologiam vel logomachiam memoriæ tradiderunt; jure meritoque id ætatis exploduntur. Sed jam surgamus, interpellabat *Relandus*, nosque curemus & aliquando animos nostros, curamque laxemus.

DIALOGUS. III.

De Anatomiae usu in Medicina.

Mihi nemus, quod fere nostræ urbi nemorosæ contiguum est, peragranti, umbram nemoralem frigusque opacum captandi causâ, obvius fortuito se dedit *Leusdenus*. Conficiebamus ambulatiunculam pomeridianam, & vix horulam in ambulando & sermocinando consumpsimus, cum nos *Lucius* e viridario suo, nemori contermino, conspexit. Is, salutatione inter nos peracta, comiter rogavit ad se ut veniremus. Annuimus, inque viretum intramus, locique amœnitatem admiramur. Hæ sunt delitiæ meæ, inquit *Lucius*, Heic, quamvis parvus sit hortulus, quamvis ædiculæ viles, horas otiosas fallo. Heic solitarius in hoc ambulacro ambulans haurio fumum Tabaci, atque mecum errores hujus seculi meditor, vel aliquem scriptorem perlego. Et,
si

si aliquot amici hunc locum invifunt, tunc familiariter fumum Tabaci hauriendo, & vini poculum subinde bibendo, confabulamur. Etiam ego vos ad parile fymposium invito: intretis, obnixè precor, has ædiculas, hoc fcæmno confidite.

Nos petitionem adeo amicam recusare nequibamus, ideoque ibamus intro.

Memini me nupera colloquia, quæ in ædibus tuis habebantur, audire, affabatur me *Lucius*. Tibi fcilicet effe propofitum, originem & progreflum Ratiocinii Medici literis mandare. Maçte itaque virtute effo, & quo cœpifti, eo pacto perfequere incœptum.

Bonum equidem negotium, inquam, mihi fuades, verum mihi ipfi diffido, quin vires, huic operi pares fint. Fieri namque poteft, ut recte quis fentiat, & id, quod fentit, polite eloqui non poffit; fed mandare quenquam literis cogitationes fuas, qui eas nec difponere, nec illuftrare poffit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eff intemperanter abutentis & otio & literis.

Vera profers, inquit *Lucius*, Aff tu non prorfus es hofpes in literis, neque ejufmodi excufatio tibi opus eff, neque mihi libet, ut ne in leges verecundiæ peccem, te in os laudare. Sed dic, obfecro, ad quod depræfentiarum applicas te?

Mentem meam, inquam, nunc verfo ad Anatomiam, Neminem enim veftrum ignorare, arbitror, neque Medicinæ neque Sapientiæ ftudiofos poffe, de corporis humani ftatu tam fano quam morbidò differere examuffim, nifi extrinfecam juxta & intrinfecam corporis ftucturam habuerint quoque perfpectam.

Omnino ita puto, inquit *Leufdenius*. Quin mea faciam, quæ ea de cauffa Archiater Regis Galliæ

Dn. Fagone [1] statuit. Scilicet frustra aliquem operam dare corporis humani conservationi, nisi habuerit perfectam Anatomiae cognitionem. Veram autem Anatomiam, vult, distinguendam esse ab illa, quæ tempore Galeni erat nota: ideoque minime acquiescendum in cognitione figuræ, coloris, principum viscerum situs, tendonum, ut & massæ musculorum carnosæ: siquidem hos Anatomicos non plus scire, quam lanios, vel coquos, partium, ferculis delicatis aptarum, callentes; verum enim vero medicum oportere potius perscrutari, quicquid maxime abditum, atque anquirere de primis principiis, viscera componentibus. Nempe stilo seu instrumento gracillimo vascula quæque minima esse dilatanda, animo expiscandi, explicandique glandularum prope innumerabilium, & vix conspicuarum, multiformia cribra, quibus omnis generis humores a sanguine scernantur colentur, aliorum amandentur. Deinde debere exilissima nervorum filamenta persequi, ut inde addiscat eorundem distributionem per omnis generis corporis partes, atque mutuum, quod invicem habent, commercium. Adhæc summa oculorum acie observandam esse musculorum texturam; quin & beneficio microscopii inspicere cavitates, ductus spirales, cellulas, &c. quas a fibris tenuissimis formari: hujus scopi ergo, ut, cognita dictarum partium exilitate fragilitateque, judicare possit, quænam pars aut rupturæ patiens sit, aut conservationi: &, quod consequens est, quæ causa, vel adversæ, vel secundæ valetudinis. Nec satis esse vidisse hæc in cadaveribus duntaxat, in quibus modo structuram & positum partium solidarum contueri; sed etiam viscera animalium viventium esse exploranda, animo videndi conserva-

D

tionem.

[1] Theses Parisiis habitas inseruit, unde hæc rursus in *Landry* operi suo de vermibus *sinuato translati*.

tionem functionum corporis, ut eæ miro consensu fiant: itidem fluidarum solidarumque partium, quibus machina viva composita est, pugnam seu cujuscunque modi motionem, agitationem, renixum. Item quomodo fluidæ in solidis contentæ, has nisu quasi continuo impetant: & iterum quo pacto solidæ resistent violentiæ fluidorum, quæ continue in latera illarum impingere soleant. Ejusdem fere opinionis fuisse jampridem Herophilus & Erasistratus, qui, ut Celsus [2] memoriæ mandavit, nocentes homines a regibus ex carcere acceptos, vivos inciderunt, consideraruntque etiam spiritu remanente ea, quæ natura ante clausisset, eorumque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, mollitiem, lævorem, contactum, processus deinde singulorum, & recessus, & sive quid inscribitur alteri, sive quid partem alterius in se recipit. Porro raticinabantur dicti auctores, neque enim cum dolor intus incidit, scire quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus intestinumve sit, non cognoverit: Neque curari id, quod ægrum est posse ab eo, qui quid sit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus viscera patefacta sunt, eum, qui sanæ cujuscunque colorem partis ignoret, nescire quid integrum, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis, aptiusque extrinsecus remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitaque eorum magnitudine.

Certe, inquam, ut ego ex te audio, dictorum Anatomicorum industria, cum adeo magna molirentur, modernorum laboribus si non æquiparanda, tum saltem his non multo minoris est facienda. Et illi plurima invenerunt, quæ tunc temporis incognita habebantur: & hodierni complura reperiverunt, quæ
aut

[2] In Præfat. lib. 1.

aut illorum scientiam fugerunt, aut injuria temporum deperdita erant. Hujus generis est vasorum lacteorum in hoedorum mesenterio ab Erasistrato inventio: [3] quam tamen Galenus falsi incusavit. Et posteris nostris non deerit occasio aliquid novi inveniendi. Cæterum, mi *Leusdene*, scrupulum mihi, Fagonis perfectam Anatomiae cognitionem medico commendantis narrationem audienti, injecisti, quem vellem exemptum.

Tum ille. Faciam, inquit, si animo non obstinaveris modo veritatem amplecti, sin autem, vel maxime probabilia attuleris, non opus tunc est persuasione contrarii: Nam & ego veritatem colo.

Tum ego. Equidem me haud latet, inquam, Celeberrimum Regis Galliae archiatrium, cum de abusu Tabaci esset dispaturus, serio medicis anatomiae cognitionem inculcasse. Verum enim vero captum qualemcunque meum superat, tantum fructum, quantum ille aestimat, posse ex laboriosissima animalium oculari inspectione redundare ad Praxin medicam. Si quidem confessa res est, corporis humani partes triplicis generis esse, solidas utpote, fluidas continentes: dein fluidas, quas dixi in solidis, simulatque vas suis contineri: & tum demum impetum facientes, quas solemus spiritus appellare. Et hæc est, ut nostis, vetustissima ab Hippocrate [4] tradita corporis humani divisio. Jam negari haud potest Anatomiam docere, quo pacto partes solidæ inter se cohæreant, qua figura, quo positu &c. dotatae sint. Præ-

D 2

terea

[3] Galenus de anatomic. ad ministr. Libr. 7. Cap. xvi. In tractatu an sang. in arter. natur. contin. Cap. v. Locum ex Erasistrato citat. Nam si abdomen, scribit, & interiorem membranam dividerimus, arterias in Mesenterio plane conspiciemus: in hoedis quidem nuper natis lacte refertas: in adultis animalibus diversas.

[4] In libr. 6. de morbis popularibus.

terea miram venarum, arteriarum, nervorum, omnis generis vasculorum, glandularumque per universum corpus distributionem: quin & liquoris, in canalibus glandulisque variis contenti, formam externam; denique variorum viscerum obstructions: vel aliquampiam corporis partem exulceratam, putrefactam, calculo, polypo, vermibus vel similibus corporis vitis refertam.

Nonne scitu digna hæc esse existimas? interfabatur *Leusdenus*.

Quinimo, inquam. Physicis inprimis structuram corporis animantis, quatenus organicum est, considerantibus, primo loco dicta scitu necessaria sunt: nec non dicta chirurgis magno emolumento sunt, in luxatis vel fractis ossibus restituendis, inque viscerum, ut & aliarum corporis partium, vulneribus sanandis. Ignorata namque Anatomia, quomodo Chirurgus erit capax ad terebrationem cranii, Laryngotomiam, Paracanthesi, & similes periculi plenas operationes perficiendas.

Tum *Leusdenus*. Acu rem tetigisti. Sed quid censes de eo, qui medicationi ægrorum internæ operam navat.

Ego, inquam, puto, distinguendos esse morbos ab externa violentia vel prava conformatione ortos ab iis, quorum causa proxima est sive in humoribus corporis, sive in spiritibus: si illos mecum considero, tunc sponte fateor, Anatomiam monstrare partem vel locum affectum, quandoquidem causa evidens est, quæ illos produxerat; sin vero hos, quorum vitium scilicet latet in humoribus seu in spiritibus, tum multum dubito, quin Anatomia causam morborum continentem medicum practicum docere possit: siquidem istiusmodi causa in obscuro posita est, atque nequit ullo Anatomicorum instrumento, quamquam oculos habuerit eruditos, indagari. Exemplis non opus est, quia

quia res per se satis plana existit.

Hoc loco *Lucius*. Etiam mihi, inquit, hæc opinio vero similis habetur, Medicum utpote, internis morbis medicinam facientem, non posse ab Anatomia erudiri, quænam plerorumque morborum internorum causa proxima sit. Enimvero inter medicos convenit, conjectura potissimum, & usu juvantium ac nocentium debere ea investigari; & præterea quotusquisque medicorum gloriari audet, se scire causam febrium tum continuarum; tum intermittentium, morborum contagio contractorum, convulsionum, &c. Nonne confiteri cogimur ignorantiam nostram, & heic loci Theoriam Medicam omnimoda ambiguitate premi: quam, vellem, nos superare posse.

Tum *Leusdenus*. Sed qui meliora, inquit, recensitorum morborum explicationi inservientia, tradiderunt, quam Anatomici. Hi, facta cadaverum innumerabilium sectione, explorarunt, modo hoc, modo illud viscus, &c. corporis defuncti partes fuisse ulceribus, calculis, &c. refertas. Horum industria invenit variorum viscerum obstructions, putrefactiones, multarumque partium rupturas, inflammationes, quæ crebro gangrænæ sphacelique auctores existunt. Eorundem industria sæpe sæpius reperivit sanguinem, cæterosque corporis vasa permeantes humores, multimodis ab indole naturali degenerasse.

Vera narras, inquam, sed inde non plana fit causa, quæ talium, præter naturam inventorum, auctor fuit. Concedo equidem me talium observationum adminiculo causam mortis discere, vel ultimum morbi effectum; sed inde non disco causam antecedentem, quæ hoc produxit. Illius impetum Practicus, in quantum potis est, suppressere debet, ne hujusmodi funestum effectum producat. Concedo ulterius anatomicos posse generales causas afferre, v. g. so-

lidarum partium exulcerationum auctorem esse, humorem acrem in dictis partibus abductum vel separatum: obstructiones viscerum fieri plurimum a sanguine crasso, aliove humore tenaci, per canaliculas, circuitui destinatas, permeare nescio, &c. At enimvero rationalis Practicus, priusquam ejusmodi acritudinem corrigere potest, scire debet cujus generis ea sit: quoniam vocabulum Acrimoniae longe inter se diversissimas res significat. Alia correctione opus est, si *alkalicum*; alia, si *muraticum*; alia, si acidum, humores vitiarit. Eadem conditio est reliquorum, quae etiam generatim asseruntur.

Tum *Leusdenus*. Nescio, inquit, cujusnam gratiae haec a te proferantur? An animus tibi in praesentia est Anatomiae famam diminuendi?

Haud quaquam, inquam, sed ejus cognitionem Medico practico necessariam puto. Ast non video, quod, si quis juxta celeberrimi *Fagonis* praecepta corpus humanum didicerit, is tum possit melius ægrotanti secundum rationem medicari, quam, qui ejusmodi minutissimis, curiositati humanae tantum satisfaciunt, superfederit. Scis ipse, mi *Leusdene*, quanto temporis spatio, quanto indefesso opere, quantis sumptibus, opus est, antequam aliquis, quæ ab hodiernis Anatomicis docentur, addiscere potest; supersunt plura, & fortassis utiliora, Medico, victum atque amictum lucraturo, scitu necessaria. Necessesse est, scire initium, progressum, & finem morborum, eorundemque differentias, signa salutis & Lethi: &, in qua cardo rei vertitur, curationem e triplici Medicorum fonte, diætetico videlicet, pharmaceutico & chirurgico, hauriendam. Medici profecto habent latissimum discendi campum, cui aliquando per totum vitæ curriculum immorari oportet, antequam labris primoribus cuncta, quæ ab iis intelligi desiderantur,

tur, attingere possint. Et, mea quidem sententia, nemo potest esse omni laude cumulatus medicus, nisi erit dictarum rerum scientiam consecutus. Sed majus est hoc quiddam, quam homines opinantur, & pluribus ex artibus, studiisque collectum. Quis enim aliud in maxima discentium multitudine, summa magistrorum copia, præstantissimis hominum ingeniis, infinita propemodum causarum varietate, amplissimis Medicinæ propositis præmiis, esse causæ putet, nisi rei quandam incredibilem magnitudinem ac difficultatem. Hinc perpauci sunt, me ipse de magno numero non excipio, qui de plena perfectaque Medicinæ cognitione gloriari queunt.

Ejusdem ego, inquit *Lucius*, sum sententiæ, Veruntamen negari etiam non potest, multa esse ad ipsam artem Medicam proprie non pertinentia, sed eam modo adjuvare excitando artificis ingenium. Sub horum censu est quoque ista Naturæ rerum contemplatio, quæ, quamvis non faciat medicum aptiorem, tamen Medicinæ reddit profectum: [5] &, ut brevis sim, reor, ad ipsam curandi rationem, utcumque aliquis eam secundum variorum Medicorum hypotheses aggressus fuerit, nihil plus conferre, quam experientiam.

Tandem omnium in dictionibus extemporalibus consensus erat, altumque erat ad tempus silentium.

Mihi in mentem venit, sermocinationem hæcenus intermissam ego redauspicabar, controversiæ, quæ inter aliquos doctos est. Nempe, num ante Herophili vel Erasistrati tempora fuerit cadaveris humani Anatomia instituta. Igitur a te, mi *Leusden*, quippe suæ quisque artis disputator est optimus, hujus rei controversiæ decisionem peto.

Tum *Leusdenus*. Nullus dubito, inquit, quin Orationis, quondam de Anatomiae origine habitæ, vos

oblivio ceperit; fatis ample tunc de dicta controversia differui. Sed si ea forteam memoria vestra excidit, tum rursus vobiscum communicabo, quæ in memoria habeo. Non ignoratis procul dubio, fuisse hoc in more positum, quod, si aliquis priscorum Ægyptiorum mortem obiverit, pollinctores, demptis ex funere visceribus, cadaver oleo cedrino, opobalsamo, &c. pollinxerint, atque hoc deinde in sepulchro condiderint. Herodotus [6] varios condiendi cadavera modos literis mandavit, quibus recensendis supersedeo, quia alias a proposito mihi aberrandum esset. Ex dictis autem, existimo, concludere nos posse, pollinctores, quamquam incuriose fortassis cadavere viscera, mollesque, corruptioni facili obnoxias, partes, exemerint; habuisse tamen cujusdammodi viscerum structuræ, positus, &c. cognitionem. Democritum quidem, auctores referunt, [7] exta rimatum, ut posteritas mederi doloribus internis posset: Constat enim inter eruditos, non modo eundem mentem suam versasse ad brutorum, sed etiam ad hominum, naturam expiscandam. * De Hippocrate ambiguum est, sunt qui ajunt, sunt qui negant [9] Pausanias auctor est, [10] inter Apollinis dona esse perveterem ex ære effigiem hominis, cui diuturno morbo, carne consumpta, sola ossa essent reliqua: hancque effigiem, Delphios asseverasse, ab Hippocrate

[6] In Euterpe.

[7] *Ammianus Marcellinus* Histor. libr. XXIIX.

* Ut apparet ex Epistola Hippocratis ad Damogetum. Quin etiam *Laertius* lib. IX. memorat Democritum de Peste, de febribus, deque iis, quæ ex morbo tussi agitantur: item prænotiones, & de victus ratione scripsisse. Quæ cum ita sint, effici-

tur his rationibus eundem omnimodam corporis constitutionem habuisse perspectam.

[8] Ut *Riolanus* in *Antropograph.* l. I. C. 4.

[9] Ut *Clericus* dans l'histoire de la Medic. part. I. livr. 4. Chap. 4. & part. II. livr. I. Chap. III. & Chap. VI.

[10] Libro. X.

crate medico dedicatam. At enim vero quoniam scripta Hippocratis perlegenti multa occurrunt, quæ non ita in hominibus, quemadmodum ille putavit, inveniuntur, dubia ratio est, an unquam cadaver humanum dissecuerit? aut, si fecerit, quin fuerit negligenter factum.

Quicquid sit, inquam, ansam dubitandi dedit locus Aristotelis, [11] ubi hæc leguntur. Sunt enim hominum partes interiores inprimis incertæ, atque incognitæ: quamobrem cæterorum animalium partes, quarum similes sunt humanæ, contemplari debemus. Hoc loco, ut scis, plerique probare allaborant, humani corporis sectionem, si unquam, rarissime saltem fuisse, factam.

Ego ipse, inquit *Leusdenus*, aliquoties hæsitavi, quid de hoc loco statuendum sit. Etenim ipse Aristoteles, in opere talentorum multorum mercede famoso (nam Stagiriten rumor increbuit, verba sunt Athenæi, [12] ab Alexandro donatum fuisse talentis octingentis, i. e. juxta calculum Causoboni, quadringentis & octoginta millibus aureorum, ad impensam condendis iis libris de animalibus necessariam) longe secus in medio, & sequentibus, ac ab initio capitis, scripsit.

Hui! quanta Regis magnificentia, interpellabat *Lucius*.

Utique permagna erat, inquit *Leusdenus*, Namque magnis sumptibus etiam opus erat ad quinquaginta ferme volumina, quæ ab Aristotele, ut Plinius [13] auctor est, condita. Siquidem jussu Alexandri magni regis, cupidine inflammati, animalium naturas

D 5

no-

[11] Libr. 1. Cap. xvi. de Hist. anim.

[12] Deipnosoph. lib. ix.

[13] Hist. Nat. libr. ix. Cap. xvi.

noscendi, aliquot millia hominum in totius Asiae Græciæque tractu, Aristoteli, summo in omni doctrina viro, parebant, inventa novaque, vel observationes, ad animalium naturas pertinentes, cum eodem communicabant. Hos inter neminem in cognoscendo hominis corpore avidum fuisse, non probabile mihi habetur. Quid? quod Stagirita, eodem capite, cujus verba paulo ante recitata sunt, post paulo subjungit; *Homo plurimum cerebri, proportionem magnitudinis, ac humidissimum habet, continent id membranae duæ: altera ossi adhaerens valida: altera ipsum cerebrum attingens, infirmior, &c.* quod de homine non potuit affirmari, nisi fuerit capitis apertio facta. His addatis, quæ sequenti capite habentur, *Cor hominis, scribit, tantum in sinistram partem vergere, &c.* Et iterum, *Est hominis lien suillo similis, sed specie angusta & longa, &c.* Et rursus. Hominis jecur est rotundum ac simile bubulo, &c. Tandem librum primum his verbis clausit. Partes hominis tum interiores tum exteriores has talesque & ad hunc modum haberi, perspectum est. Porro alibi locus est Aristoteli, [14] quem e Synnesi medico Cyprio, ortum & progressum venarum describente, excerpfit. Item locum allegat e Diogene Apolloniata, ubi hic distincte venarum hominis mentionem facit. Nimirum quo pacto eæ per universum corpus, perque pleraque ejus viscera distribuuntur & propogentur. Locus nimis magnus est, ut hic recitetur. Iterum alibi [15] Aristoteles locum e Polybio, venarum quarundam in corpore distributionem, memorante, excerpfit. Hæc & similia, quomodo-

[14] Hist. anim. lib. 111. sunt, quippe qui tanquam compositi ex multis renibus exiguis
Cap. 11. constant: neque æquabiles sunt
[15] Eiusdem libri capite 111. & Cap. ix. scribit. Hominum etiam renes bubulis similes
quomodo renes ovium cæterorumque quadrupedum, habentur.

modocunque fuerint, abunde probant, Anatomiam quoque in hominibus ævo Aristoteles institutam, & non Herophilum, quem Tertullianus [16] false appellat dicterio lanium, qui sexcentos exsecuit, ut naturam scrutaretur, qui hominem odijt, ut nossæt: neque hunc inquam, neque Erasistratum, illorum temporum æqualem, primum fuisse, qui cadaveris humani sectionem instituit: non inficias tamen iuerim, hos primum homines vivos, morti ob scelera perpetrata dannatos, crudeliter incidisse. Sed vultisne, quoniam satis jam confessum est, ut paululum deambulemus. Nos annuimus & surreximus.

[16] Libro de Anima

DIALOGUS. IV.

De Natura hominis, Semine genitali, sede Animæ & Sanitate.

Die, quo negotiis vacabam, ad *Serrarium* adibam, visebamque si domi esset. *Relandus* etiam intus erat, & alii, quorum nomina nunc non recorder.

Cous noster [1] ait, inquam, oportere Sapientiam transferre ad Medicinam, & Medicinam ad Sapientiam: Medicum enim Philosophum esse Deo æqualem. Ideoque plurimi medicorum, agnita hujus pronunciati veritate, sedulo operam disciplinæ Philosophicæ dederunt. Fuerunt quidem aliqui medici: imo vel adhuc sunt, qui putant Enniani Neoptolemi consilio utendum esse, qui, ut auctor est *Gellius* [2] degustandum ex Philosophia censebat non in

[1] Libro de decenti ornatu.

[2] Noct. attic. lib. v. Cap. xvi. & idem in Cap. præcedente.

in eam ingurgitandam: verum ego reor animo, in oppositionem insistere medicum rationalem debere.

Tum *Anonymus* quidam. Ain rationalem, inquit, te ne latet, Medicinam esse Physicæ partis extremam fecem, cui ratio est cum testis terrenisque corporibus, sed quid rationem nominavi, cum magis apud ipsam regnet conjectura, quam ratio. [3]

Tum *Relandus* me intuens alloquebatur. Hercule, inquit, quamprimum te, in hoc triclinium intrantem, conspexerim, e vestigio animus prælagiebat, haud diu tu nobiscum una fore, quin disputationem esses ingressurus, aut quæstionem de re aliqua habiturus. Enimvero scio, id tibi usque curæ esse.

O jocularum licentiam! inquam, joca tua mehercule facetiarum plena sunt; quasi vero nescirem, mihi tibiue haud esse in naturis dissimilitudines, viget apud te ipsum hoc disputandi studium, quod in me jocandi quasi carpis.

Ad quod *Relandus*. Quorsus istuc? inquit, atque quo animus vagatur tuus? quin absolvas, quem proponendum animo tuo proposuisti sermonem.

Ego animo pendere soleo, inquam, cum semel quid orsus, traducor alio: neque tam facile interrupta contexo, quam absolvo instituta. Etenim mihi intro venienti, cœtumque hunc eruditorum intus conspicienti, ex templo in mentem venit Physiologia hominis, quatenus ea in scholis Medicis solet tractari. Cogitabam simul me opportunitatem idoneam de hac re disserendi jam adepturum, nec non de aliis atque aliis, ad animalium, vel hominis potius, naturam pertinentibus, quæstionem, bona cum venia vestra, habiturum.

Age-

te. Philosophandum est paucis:	] <i>necesse esse, sed paucis: nam omnino haud placere.</i>
nam omnino haud placet. Idem	
Cicero Tuscul. Quart. Lib.	
11. <i>Neoptolemus</i> quidem apud	
Ennium, <i>Philosophari sibi, ait,</i>	apud <i>Macrobius</i> Saturnalior. l. 7. Cap. xv.

Agedum, interfabatur *Anonymus*, quandoquidem hominis mentionem facis, edic quid de ejus natura censes.

Narrabo, inquam, quid divinus ille vir, quem quadam admiratione commotus sæpe fortasse laudo, quam necesse est.

Hippocratem videlicet dicis, inquit *Anonymus*.

Istum ipsum, inquam.

Tu vero, inquit *Anonymus*, cum nec nimis valde unquam, nec nimis sæpe laudaveris. Sed eloquere, quæ est principis Medicorum sententia.

Tum ego. Alicubi Hippocrates [4] statuit, inquam, tam animalia generatim considerata, quam speciatim ipsum hominem ex duobus, differentibus quidem facultate: concordibus vero & commodis usu, igne scilicet & aqua constitui, & utraque hæc simul sufficere, tum aliis omnibus, tum mutuo sibi ipsis. Igni porro adscribit facultatem omnia per omnia movendi; Aquæ autem omnia, per omnia nutriendi: adhæc ignem caloris & siccitatis: contra aquam, frigoris & humoris, auctorem esse. Igitur ab horum inter sese temperatura, existimat, secerni multæ & omnigenæ formæ ac species cum seminum tum animalium, quæ nihil inter se simile habere neque visu facultate: necesse insuper esse, quoniam nunquam simul in eodem consistant, sed semper alterentur, ut etiam ea, quæ ab iis secernuntur ac producuntur, dissimilia fiant. Alibi, [5] neque enim omnino ex toto aërem dicit, hominem esse, neque ignem neque terram neque aquam neque quicquam aliud, quia non manifestum est unum in homine esse. Nam, si unum esset homo, aliis prius interspersis ratiocinari pergit, nunquam sane doleret, neque enim esset, unde doleret unum existens; sin vero etiam doleret, necesse esset, & quod mederetur, ac sanaret,

[4] Libr. 1. de Diagnostica.

1. [5] De natura hominis.

[6] Ita

naret, unum esset. Nunc vero plura sunt. Multa etenim in corpore sunt existentia, quæ, quum præter naturam calefiunt, & frigeſcunt, siccantur & humectantur, morbos pariunt; [6] & post paulo [7] ait, secedere singula in suam ipsorum naturam, homine moriente, humidum nimirum ad humidum; siccum ad siccum: calidum ad calidum: frigidum ad frigidum. Ex his dictis concludendum est. Hippocratem, de elementis, vel principiis, corpus cujusvis animalis constituentibus, ratiocinantem, statuisse modo duo, modo quatuor principia. [8] Reliqui vel Physici, vel Medici, prout quisque modo huic modo alii Philosophorum familiæ addicti, ita quoque inter se diversi erant. Et, quoniam *Relandus* noster alio loco historiam elementorum ad compendium contulit, supervacaneum itaque censeo heic loci iterare, quæ tunc temporis tradita fuerunt. Sed, quia in præsentia initia hominis sunt tradenda, scire pervelim, quid sit semen, unde homo, facta utriusque sexus conjunctione, generatur.

Hoc loco *Serrarius*. Dum de discrepantia Philosophorum, inquit, deque rei propositæ obscuritate recogito, hæreo tunc sane in pronunciando sententiam meam: usque adeo namque hujusmodi negotium perplexum est: conabor tamen, utcunque potero, primum adumbrare quid veteres, deinde quid hodierni, sunt

[6] Ita argumentatur contra Dogma Melissi, statuentis, *Dio-gene Laertio* lib. ix. auctore, universum infinitum esse & immutabile & immobile & unum sibi ipsi simile ac plenum. Et *Galenus* libr. i. de element. Cap. ix. memorat Melissum sensisse unum quoddam esse infinitum & transmutationis expers. Item comment. in libr. de Nat. Hum. §. 3. 5. 10. Et *Aristotel.* phys. l. i.

Cap. ii. qui unum statuebant, putabant, id densitate & raritate alia corpora ex se producere. Vide etiam *Aristotelis* de corr. & gener. libr. ii. Cap. iii.

[7] Libro de Natura hominis.

[8] Vide paulo post dialog. ix. in quo Hippocratis decreta pertractabo.

sunt arbitrati. At enimvero ne quis vestrum se ad lo-
gomachiam capeſſat, ſicque vitilitigandi occaſionem
indipiſcatur, in tranſitu eum moneam, neceſſe eſt: Me
nempe non, ut Stagyrira, [9] genituram diſtinguere
ſemine, atque genituram appellare id, quod a gene-
rante proveniens cauſſa, quæque prima obtineat prin-
cipium generationis: contra ſemen, quod ex ambo-
bus coëuntibus originem trahat; ſed hæc mihi in
uſum promiſcuum, imo tanquam Synonyma vocabu-
la, venire. Sed ad Rem. Semen, Pythagoras ſtatuit,
[10] optimi ſanguinis ſpumam eſſe: vel nutrimenti
partem ſuperfluam, perinde ac medulla & ſanguis
ſunt. Democritus, [12] Hippocrates, [13] Sphæ-
rus, compluresque Stoici, [14] autumant ab omnibus
præcipuis corporis partibus ſemen derivari. Plato cen-
ſet Spinalis medullæ profluvium. Alcmaëon cerebri
particulam. [15] Ariſtoteles [16] excrementum uti-
lis & ultimi alimenti. Empedocles futuri foetus par-
tes divulſas partim in maſculo partim in muliebri ſe-
mine contineri, [17] plurimi modernorum vel Har-
væi

[9] De generat. animal. Lib. 1. Cap. xix.

[10] Galenus Hiſt. phil. Cap. viii. Plutarchus de Plac. Phil. lib. v. Cap. iiii.

[12] Vide dictos auctores memoratis locis.

[13] Lib. de aere, aq. & loc. lib. 1. de diætâ: at enim vero libro de genitura, quem Polybii volunt, ita de generatione ſeminiſ diſſerit. Ab humido hominiſ ſpumefcente quod nobiliſſimum ac pinguiſſimum ſecerni, & ad medullam ſpinæ venire. Tendere enim in hanc ex univerſo corpore vias, atque haſ ſe diſſindere ex cerebro in lumbos, ac in totum corpus, & in medullam, & ex ipſa medulla vias procedere,

ut ad ipſam humidum perferatur perinde & ex ipſa deriveretur. Ex hac medulla genituram pergere ad renes per venas: a renibus autem tranſire per medios teſtes in pudendum.

[14] Diogenes Laert. lib. vii. de Zenone Plutarchus de ira cohibenda, ſcribit, Zenonem dixiſſe ſemen eſſe mixturam atque temperiem ab omnibus avulſam animæ facultatibus.

[15] Horum itidem Plutarchus & Galenus. d. l. mentionem fecerunt.

[16] De gener. anim. lib. 1. Cap. xix. & lib. 2. Cap. 3. ſemen, ait, excrementum eſſe alimenti mutati.

[17] Ariſtoteles lib. 1. de gen.

væi sententiam amplectuntur, vel Leuwenhœcki. Ille & ejus affecclæ ovulum quoddam, in ovario muliebri existens, pro semine agnoscunt, in quo integram hominis formam latere delineatam putant: ex genitura vero maris coëundo exhalare auram subtilem, hancque usque ovarium pertingere, & cujusdam ovuli inibi existentis pelliculam penetrare, atque primum motum ipsi tribuere: reliquam autem liquoris genitalis partem iterum extra uterum foras, tanquam supervacuam, amandari. [18] Hic Leifwenhœckius vero, [19] observata propemodum, in unica genituræ gutta, beneficio microscopii vermiculorum vivorum myriade opinatus est, hominem ex unico seminis animalculo procreari: punctum insuper matrici unum esse modo, in quo vermiculus iste spermaticus habitare nutritique possit. Aliud cogitatum ministrat Andry. [20] Videlicet arbitratur vermiculos spermaticos, separato prius ab ovario, & caso in uterum, ovulo, ultro citroque uteri cavitatem perambulare, tandemque dicto ovulo fieri obvios, idemque gyrare supergredique. Præterhæc conjectat ovulum in extremitate, qua ovario adhæsit, habere foramen aliquantulum, juxta ac pomum decerptum a pediculo, cui, ut nostis, adnectuntur, sejunctum: in hoc tandem unicum vermiculum irrepere, occludique, quem deinde, seposita cauda, sicut hoc ranulis usu venit, transformari verum in homunculum: exire autem modo memoratum vermiculum ex ovulo non posse, quia val-

gen. anim. xlix. citat verbum Empedoclis, quem ita latinere diderunt. Sed discerpta gerunt mas ipse & foemina membra: refutationem ejus sententiæ vide apud Galenum libr. 11. Cap. vii. de semine.

[18] Vide ejus tractatum de

generatione animalium.

[19] Vide ejus tractatum, *verhandelende eene ontdekkinge van de dierkens in 't Mannelike t'zaden de Baarmoeder ingestort*, &c.

[20] Ou il traite de la generation des vers Chap. xi.

valvula id impediatur, quæ quidem ingressum ei permittat, sed deneget exitum. Cæterum denique vermiculorum ineffabilem numerum mori, præterquam plura ovula ad ingrediendum invenirent.

O lepida dicta! inquit *Relandus*. Notissimum, & a Deo, Numine, omnibus est inditum progignendi, i. e. sui simile procreandi, negotium: & tamen hoc, in quantum ad primordium hominis, ut & reliquorum animantium, spectat, oppido abstrusum, numeroque Platonis obscurius est.

Vera narras, inquit *Serrarius*, & licet concurrant plebeji omnes Philosophi (sic enim ii, qui a Gassendo & Cartesio, & ab illa familia, quæ Mechanicæ inhæret, dissident, appellandi videntur) non modo nihil unquam tam eleganter explicabunt; sed ne hoc quidem ipsum, quam subtiliter excogitatum sit, intelligent. Certe enim recentissima quæque sunt correctæ & emendatæ maxime, eo, quia incredibili experimentorum numero fulta sunt. Hisce idcirco tamdiu est acquiescendum, donec solertia humana, recensitis probabiliora, invenerit.

Tum ego, Tu tua lingua, inquam, modeste uteris: sed, quandoquidem in confesso est, homines ex anima & corpore compositos; ideoque ulterius cogitationes nostras ad illorum cognitionem dirigamus.

Ain' tu animam, inquit *Relandus*, quis te melior ejus de natura differet. Memini etenim a te quondam audivisse, te omnis generis animæ finitiones, plurimis ex auctoribus collegisse.

Vera dicis, inquam, sed inde non doctior factus sum, siue nunc tarditas ingenii mei, siue rei obscuritas sit increpanda, incertum. De cætero perlibenter confiteor, me veram animæ naturam vel essentiam ignorare; licet interea non inficias iverim, me conscientia convictum agnoscere animam in homine im-

mortalem, cogitandi facultate præditam. Mea hujus gratia faciam, quæ olim Pindarus [21] cecinit, quod ultra Herculis columnas est, ait, sapientibus & insipientibus inaccessum est, id igitur non persequar; vanus enim essem. Atque vera dixisse me, vos sponte mihi astipulabimini, si narravero duntaxat diversas, quas Philosophi habuerunt, de sede animæ opiniones; singulæ enim, quomodocunque fuerint, rationis dubiæ sunt.

Inchoes modo, velim, inquit *Relandus*. Tuo namque sermone jamdudum aures nobis arrexisti.

Sedem animæ, inquam, Moses [22] & Empedocles [23] in sanguine collocarunt: in toto capite Democritus & Plato: in ea capitis parte, quæ superciliis respondet Strato: in membrana, quæ cerebrum involvit Erasistratus: in ventriculis Cerebri Herophilus: in toto Pectore Epicurus: & Parmenides, nec non illustres medici Philotimus & Praxagoras, [24] in toto corde: vel cordis in spiritu Stoici: in arteriis cordis spiritum continentibus Diogenes: Pythagoras facultatem vitalem in corde: mentem autem & rationem in capite: alii in pericardio: alii in septo transverso. Helmontius, ut est mirus novarum opinionum faber, ita etiam animæ gratia, insolitum dogma pro-

[21] Olymp. ode 111.

[22] Genes. 9. ȳ. 4. & Levit 17. ȳ. 11. & 15.

[23] *Plutarchus* de plac. phil. lib. 10. C. v. *Galenus* Histor. phil. Cap. CIII. *Plurnut.* de nat. deor. Cap. 20. Et hi cæterorum philosophorum de sede animæ opiniones dictis. cap. enarrant. Argumenta, quibus aliqui rationem suam conabantur planam facere, in medium profert. *Galenus* Libr. VIII. Cap. 1. dogm. Hipp. &

Plat. Ubi nervorum origo, argumentabantur, ibi etiam est animæ principatus: atque alii cordi, alii cerebro nervorum originem tribuebant: ergo juxta horum cerebro, at juxta illorum opinionem cordi, animæ principatus est adscribendus. Chrysippus alio modo ratiocinabatur. Ubi affectus animi sunt, ibi etiam principatus est: Affectus animi in corde sunt: Igitur, &c.

[24] *Athenaus* Dei pnos. lib. xv.

protulit, animam utpote hospitari in membrana Stomachi: [25] Cartesius denique in glandula pineali. [26] Asclepiades plane negat regnum animæ aliqua in corporis parte constitutum: quippe animam nihil aliud esse, quam sensuum omnium cœtum. [27].

Missas fac, inquit *Relandus*, obsecro, hujusmodi incertas sententias, siquidem eæ abunde satis animum nostrum perturbarunt.

Tum ego, Obtemperabo tibi ad verba, inquam, possem alias sermonem proseguere & differere de animæ perturbationibus, deque rationis læsione: at enimvero, quoniam vel hæ nulla animi suspensione carent, his de causis alio fabulæ nostræ convivales sunt flectendæ.

Veruntamen liceat mihi interrogare, inquit anonymus, numne suæ cuique animi affectui in corpore sedes sit, recordor enim me alicubi legisse, lætitiæ affectum in splene esse, iræ in felle, libidinis in jecore, timoris in corde.

Hoc loco *Serrarius*. Ni memoria me fallit, inquit, videtur mihi hunc locum me in Lactantio [28] vidisse. Aretæus [29] Stomachum delectationis & tristitiæ principem esse. Et patrum nostrorum memoria Helmontius, [30] peculiarem stomacho rectorem, quem Archæum crebro appellitat, inesse; eundemque lætitiarum juxta & tristitiæ auctorem esse statuit. Potest alius aliud argutius fingere, & veri cum similitu-

E 2 dine

[25] Vide ejus Tractatum, cui titulus morbi. sed in anim. & *Fus duumviratus*.

[26] P. 1. de passionibus. art. xxxi. & sequent.

[27] Cæl. *Aurelianus*, tard. pass. l. 1. Cap. xiv.

[28] De vero cultu. lib. iv. Cap. xv. & de offic. Dei Cap. xiv.

[29] Lib. 11. Cap. vi. de signis & caus. diut. morbi. Et Plato dixit in capite rationem, in corde iracundiam, in jecore libidinem esse collocatam. *Galenus* lib. 8. Cap. 1. de Hipp. & Plat. dogm. & *Heraclini*. Pont.

[30] In Tract. *Fus duumviratus*. de *ideis morbof.* & aliis locis.

dine suspicari: potest aliud tertius: potest aliud quartus: atque ut tulerint ingeniorum opinantium qualitates, ita singulæ res possunt infinitis interpretationibus explicari, quum nihilominus id, quod verum est, Cimmeriis, ut ajunt, in tenebris abditum lateat. Ejusdem farinae est physicorum disceptatio de primo vitali corporis principio. Alii cor primum vivere; [31] alii cerebrum & cor: [32] alii meningem, [33] alii iterum aliter sunt opinati. Et quantum ad me pertinet, existimo, perinde ac in automato omnes rotulæ una moventur, ita etiam organa corporis omnia simul vivere: vita namque, ut non ignari estis, in motione vel circuitu humorum per solidas corporis partes consistit.

Tum ego. Opinione non solum, inquam, sed & ad veritatem, mihi naturam vitæ persuasisti. Cæterum bona cum tua venia rogo, dicas nobis, quid sit sanitas.

Sanitatem rogas, inquit *Serrarius*, cui *Cous* jam pridem hoc elogium posuit, [34] quod neque divitiarum, neque corporis, neque ullius alterius rei aliqua utilitas sit; nisi infimul sanitas præsens fuerit. Verum,

[31] Ut *Areteus* lib. 1. Cap. 1. Namque in ipso medio, scribit, calidum viscus sedet, cor, vita spirandique principium. Id pulmoni quoque attrahendi frigidi aëris cupiditatem injicit: siquidem ipsum incendit, verum cor est, quod attrahit.

[32] Ut ii, qui vel Orphicis vel Pythagoricis sacris fuerunt initiati, juxta ac *Plutarchus* symp. 11. Quæst. 111. literis prodidit. Cerebrum enim, *Plinio*. lib. XI. Cap. xxxvii. auctore, est viscerum excellentissimum, proximum-

que calo capitis, sine carne, sine cruore, sine sordibus. Hanc habent sensus arcem. Huc venarum omnis a corde vis tendit, hic desinit: hic culmen altissimum, hic mentis est regimen.

[33] De membrana cerebrum supra subterque velante copiose egit *Baglivus* in Tract. de Fibra motrice.

[34] Libro 111. de Diætâ: & auctor operis de salubri diætâ nominat sanitatem rem pretiosissimam.

rum, ut tibi variorum auctorum sententias sciendi percupido, quadantenus auscultem, dabo quæ in memoria nunc habeo. Pythagoras statuit sanitatem speciei esse consistentiam: morbum contra esse hujus violationem, [35] Hippocrates ab æqualitate cibos inter & labores mutua sanitatem provenire: [36] alibi literis prodidit, [37] quaternionem humorum rite temperaturum debita copia præsentium sanitatis auctorem esse. Alcmaeon causam bonæ valetudinis continentem existimat esse æquabilitatem facultatis humidi, calidi, ficci, frigidi, amari, dulcis, ac reliquarum qualitatum. [38] In finitionibus medicis, Galeni operibus adnexis, [39] sanitas definitur, quod sit primarum partium secundum naturam, & humorum, qui in nobis sunt, proba temperies: aut naturalium virium actio minime impedita, Brevissime aliquis dixit sanitatem esse integritatem Naturæ, hoc est corporis humani. Sita autem hæc integritas est in debita solidarum partium forma, inque debita fluidorum mixtura & motu.

Aderat etiam alter anonymus, non quidem doctus, sed curiosus, qui plus docebat, quam scibat. Is, *Servarium* torve aspectans, ita eundem affabatur. Laudo id quidem, inquit, quod a te sanitatis definiendæ gratia prolatum est: etsi nihil nimis oportet confidere: movemur enim sæpe aliquo acute definito & concluso: labamur mutamusque sententiam, clarioribus etiam in rebus; in his est enim aliqua obscuritas. Nam, ut potissimum tibi aliisque medicis videri video, non foret gibbus, vel qui aliud genitivum vitium exter-

E 3

num

[35] *Diogenes Laert.* Libr. 11.
11x.

[36] Libro 111. de Diæta.

[37] In libro de Natura hominis.

[38] *Galenus* *Histor. phil.* Cap. 135. & *Plutarchus* *Hist. Phil.* lib. v. Cap. xxx.

[39] Cap. v. & in *introduc.* Cap. xii.

num habet, quantumvis is de cætero ad cuncta fani hominis munera obeunda aptus, non foret is, inquam; fanus appellandus; putasne a vulgo te, si quando talia statueris, irridiculo habitum iri.

Tum *Serrarius*. Næ ille medius fidius vir sapiens! inquit. Nam, etsi non sus Minervam, ut ajunt; tamen inepte quisquis Minervam docet. Non pluris refert, quod mihi in loco criminis objicis, quam si imbrem, ut cum Plauto loquar, in cribrum geris. Ignoras tu doctos, cum se in unum locum congregent, longe secus ac vulgum loqui: atque hujus loquendi modum illos susque deque habere. Ergo contortius concludis, quam factum oportet. Eruditi eum, ut paulo ante memoravi, qui decentem membraturam, quæ consistit in debita solidarum forma cohæsiōneque, qui debitam in se humorum temperiem & motum; &, quod summum est, qui insuper sanam in tali composito corpore mentem habet, fanum vocant.

Quod cum erat dictum, nos singuli ei applaudebamus, ac suam quisque domum revertebatur: *Serrarium* autem rogabamus nos aliquando ut reviseret.

DIALOGUS. V.

De Temperamentis & Facultatibus naturalibus.

Confecto diebus feriatis, quando nobis usus est ad tempus a studiis feriari, Lugdunum Bavorum itinere, *Albinum*, ex animo amicum, visibam. Mihi atrium ingredienti præsto erant Deckerus, & Bourhavius, qui a prandio confabulandi causâ Albinum inviserant: Colloquia autem cum Albino paulo ante severant, differuerantque, ut mihi narrabant, de variis, Medicinæ ad Theoriam, spectantibus.

Ego, salutatione inter nos prius peracta, fari occipiebam. Insperanti mihi, inquam, sed valde optanti, cecidit, ut vos in istum sermonem delaberemini. Mihi enim huc venienti, jucundum satis fore videbatur, si cum vos de arte Medica loqueremini, tamen me aliquid ex sermone vestro memoria dignum excipere possem.

Tum *Albinus*. Antequam tu huc venires, inquit, dubitans, circumspectans, multa adversa revertens, tanquam ratis in mari immenso nostra vehebatur sermocinatio. Disserebatur namque inter nos perplexum negotium, quodque insuper nulla animi suspensione destitutum est: tribus verbis dicam, circa temperamenta disputatum.

Participate mecum sermones habitos, inquam, sciendi enim percupidus sum, quid utilitatis Temperamenta in Medicina habeant?

Tum *Albinus*. Quandoquidem, inquit, paulisper, priusquam tu huc venires, Temperamentorum explanationi operam dedimus, non ab re fore, arbitror, si quæ modo dicta breviter repetivero. Et, ut ab ovo usque ad mala, ut fertur, occipiam, memoriæ mandandandum est, temperamentum, quod alii barbaro vocabulo complexionem nominant, esse concentum, vel debitam mixtionem quatuor elementorum, vel potius qualitatum primarum, humidi videlicet, sicci, calidi & frigidi. Quarum primarum qualitatum temperiem, Galenus Naturam, puta humanam, nominat. [1] Hoc est in dictarum qualitatum temperie valetudinem hominis secundam collocavit. [2] Præter hæc temperamenta numero novena esse statuit, [3] quorum unum tantummodo sanitati con-

E 4

ve-

[1] In aphor. Hippocr. libr. I I I I. §. xxxix.

I I I. §. 2.

[2] In aphor. Hippocr. libr. xv. & in finit. Medic. Cap. v.

fani.

venientissimum, quoniam in hujus temperatura nullum elementorum aliud potentia seu facultate superet. Hinc etiam tale vocatur temperamentum ad pondus. [4] Reliqua octo, quæ vitiose temperata, iterum bipartitur in quatuor simplicia, totidemque composita temperamenta. Ego hæc potius intemperies nuncupanda nullus dubito, quia vocabulum Temperamenti, ut nostis, significat bonam primarum qualitatum mixturam: [5] cum e diverso dicta octo temperamenta ad unum excessu alicujus qualitatis referta sint. Intemperies autem, ut in viam iterum me recipiam, vocantur simplices, in quibus una solum qualitas reliquis præcellit: ex adverso compositæ, in quibus duæ simul qualitates cæteras duas potestate excedunt. Exempli causâ, si humidum & siccum æquabiliter constituta: calidum vero frigido antecelluerit, resultabit inde intemperies *calida*. Eadem conditio est, si frigus calorem superaverit, exoritur tunc *frigida*: sin vero, frigore atque calore in æquilibrato positus, humor in siccitate dominaretur, progignitur tunc *humida*: sin autem siccitas humorem superaret, *sicca* resurgit intemperies. Compositorum nomina temperamentorum, (malim intemperies ea appellitare) hæc sunt, calidum & humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, frigi-

facitas est commoda quatuor elementorum temperies. Constat namque animal ex calido, frigido humido & sicco.

[4] De hoc vide iustitiam Sennerti. lib. 1. Cap. 14. ubi insimul agit de temperamento ad iustitiam.

[5] Vel secundum Avicennam lib. 1. Fen. 1. doctrin. 111. ita definitur Complexio, tempe-

ramentum, est qualitas, qua ex actione mutua & passione contrariarum qualitatuum in elementis inventarum, quorum partes ad tantam parvitatem redactæ sunt, ut cuiusque earum plurimum contingat plurimum alterius, provenit: quum nempe ad invicem agunt & patiuntur suis viribus accedit ab earum summa aqualitas, in tota earum similis, qua est temperies.

frigidum & ficcum. Itaque in unoquoque dictorum duæ qualitates, conjunctim facultate cæteras excedentes, considerandæ sunt, missis reliquis duabus in æqualitate contemperatis. Namque ab exuperantibus qualitatibus, prout semel atque iterum adhortatus, singulis intemperiebus nomina imposita sunt.

Tum ego. Quandoquidem Galenus, inquam, & omnes, qui ejus doctrinam professi sunt, admodum copiose de temperamentis verba fecerunt, curiose eorundemque compositionem indagarunt, scire pervelim, an dudum ante Galenum eorundem quoque fuerit mentio facta?

Hoc loco *Deckerus*. Cui noster, inquit, libro de veteri Medicina, meminit hominum, qui tunc temporis novo modo artem ex scopis, ac fundamentis suppositis, quærebant: statuebant autem aut calidum, aut frigidum, aut ficcum, aut humidum hominem lædere. Quam doctrinam ab Empedocle, Pythagoræ discipulo, hæc quatuor primas qualitates pro elementis habente, mutuabantur, ac tanquam nova placita in Medicinam suscipiebant. [6] Horum decreta Hippocrates argumentis variis confutat; persistendum vero potius in Priscorum sententia suadet, qui ratum habuerunt, amarum, salsum, acidum, &c. hominem lædere; sin autem hæc bene temperata fuerint, eadem tunc sanitatis auctores esse. Ab obitu autem Hippocratis, Aristoteles, Diocles, Mnesitheus,

E 5

Dieu-

[6] Opinabatur autem Empedocles, teste *Galeno* Comment. in libr. 1. de natura hum. §. 13. & §. 3. ex elementis nos & singula corpora esse fictos, non confusis inter sese, ut Hippocrates, qui primus vocabulo craseos usus, sed ex frustulatis compactis & sese attingentibus. Ejus opinionem videtur etiam refutasse Aristoteles libr. 1. de gener. & corrupt. Cap. x. De Hippocrate, primo temperamenti inventore; mentionem quoque

Dieuchis, Athenæus Attalus, imo Philosophorum præstantissimi quique, Galeno auctore, [7] statuerunt ex calido, frigido, humido & sicco, mixta tum alia corpora universa, tum vero animantium imprimis constare. Horum etiam virorum dogmata amplecti non ipse Galenus dubitavit; peculiare namque libros de natura, deque signis temperamentorum composuit. Cujus multo celeberrimi viri doctrinam postea mirum in modum ejus affectu propagarunt. Et inter Græcos Oribasius, Ægineta, & Actuarius: Ast inter Arabes Avicenna, Averrhois & Rhasis: inter posterioris ævi scriptores inclaruere Fernelius, Vallesius, Sennertus, & complures alii, qui id negotii sibi dederunt, ut explicarent, quid temperamenta, & quo pacto ea sint dignoscenda.

Verum enim vero, vos hæcenus silentio præteritis reliqua temperamenta, interfabatur *Bourhavins*; haud nescios enim vos esse, scio, fieri quoque in libris medicis sæpenumero mentionem Temperamenti cholerici, sanguinei, pituitosi & Melancholici.

Et quantum ad me pertinet, inquit *Albinus*, puto, his non competere nomen temperamenti: siquidem Temperamentum, ut ab initio dixi, est concinna primarum qualitatum, quatenus simplices sunt, mixtio. Jam autem nemo medicorum quisquam inficiabitur, modo memoratos quaternos humores ab omnimoda elementorum mixtione oriundos esse: concludo ideo hos injuste nomenclatura temperamenti donari: præterquam aliquis vocabulo temperamenti aliam, præter dictam, quæ in usu est, significationem tribuere vellet. [8] Cæterum Astrologi priva

ex-

quoque *Galenus* facit libr. 1. Cap. 11. de nat. fac.

[7] De Methodo medendi. libr. VII. Cap. III.

[8] *Hippocrates* tamen, libro de nat. hom. postquam doctè circa priora, tanquam generalia rerum temperamenta disputa

spura

excogitarunt temperamentorum genera, atque hæc ab errantium siderum in homines influxu derivarunt: aliud namque vocarunt Saturninum, aliud Joviale, &c. [9] At enimvero, utut hæc mire efficta, & cujusdammodi verisimilitudine, ea probare allaboratum fuerit, quod exploratum tamen esset, in apertum protulit nemo. Hinc factum, ut ejusmodi temperamenta, Astrologorum puta, quippe exiguæ in Medicina utilitatis habentur, hoc tempore in apologationibus annumerentur.

Hoc loco *Bourhavins*, Quin tota de temperamentis doctrina, inquit, e Medicina exulat? privatim vero, quia incerta, ac quamplurimis premitur difficultatibus: & præter hæc, cum pro stabilimine habet quaternionem elementorum, qui tamen hypothetice citra probationem idoneam adstruitur.

Tum *Deckerus*. Licet hæc de Temperamentis doctrina, inquit, incredibile doctissimis quibusque medico-

sputavit, tandem pervenit ad singularia homini, cæterisque animalibus sanguineis communia temperamenta. Ita scribit, *At vero corpus hominis habet in se ipso & sanguinem & pituitam & bilem duplicem, flavam videlicet & nigram, atque hæc sunt ipsi corporis natura, & per hæc agrotat, & sanus est. Sanus ubi hæc temperamentum inter se habuerint moderatum, tum facultate, tum copia, & ubi maxime fuerint permixta &c. vide plura in Comment. Galen. I. §. 14.*

[9] De his fuse egit *Ptolomeus* Quadrip. lib. III. C. XI. Exempli gratia citabo modo, quæ habet de temperamento Saturni. Ex quo apparebit, quid

de cæterorum planetarum dominio statuendum sit. *Primum ergo, scribit, quod in stellis dicitur, est quod cum Saturnus orientalis extiterit, subaudi & fuerit dispositor solus, erit natura in figura mellini coloris, mediocrisque crassitudinis, pili ejus erunt nigri, capillique capitis crispi, pectorisque pili spissi, oculi mediocres, corpus temperata magnitudinis, & super ipsius complexionem vincet frigiditas & humiditas. Quum autem fuerit occidentalis, erit natus subniger, macilentus, parvi corporis, planos & raros habens capillos, apta coadunationis, oculi ejus nigri, & in ipsius complexione vincet siccitas.*

dicorum negotium semper faceffiverit, eorundemque ingenia diu multumque vexarit, ut explanatius dictorum naturam definirent, eademque Theoriæ Medicæ accommodarent. Verum tamen non video quare dicta temperierum doctrina non reservanda sit; facit enim ad intelligentiam veterum auctorum, ut & ad interrogantis vulgi, qui etiamnum frequentissime talium vocabulorum meminit, responfionem: siquidem non ignoratis, nos debere usum loquendi populo concedere, scientiam vero nobis reservare.

At enimvero, inquam, ut ad propositum, a quo parumper declinavimus, redeatis, aveo erudiri, in quibus scilicet partibus corporis humani, suum quibusque antememoratis qualitatibus principibus, potissime domicilium sit?

Tum *Deckerus*: Si simplices consideraveris, sunt tunc quaterni humores, in quibus eas diversari inprimis veteres existimaverē, proindeque statuerunt ad bilem præcipue divertere calidum & siccum: ad pituitam, frigidum & humidum: ad sanguinem humidum & calidum, & ad melancholiam frigidum & siccum. [10] Hinc inde plana fit etiam ratio, quocirca nonnulli medici, si quando plus caloris & siccitatis in homine esset, eundem temperamento dotatum cholerico dixerunt: si frigus & humor dominium haberet, adesse tunc temperamentum pituitosum. Reliquorum eadem ratio est. Igitur, conjunctis qualitatibus primis dictis humoribus, factum est, ut quidam

[10] De quibus passim *Galenus*, inprimis in libro de causis morborum. Cap. vi. in Comment. i. in libr. de natur. hum. Hipp. §. xxxvi. i. in finit. medic. Cap. ii. Quo tempore anni autem quilibet corporis humor cum-

maxime generetur: Pituita scilicet hyeme, sanguis vere, Bilis flava æstate, & Melancholia autumnō, satis superque Hippocratis librum de natura hominis, vel Epistolam Dioclis ad Antiochum, legenti innotescet.

dam medici, simulac synonymis, ejusmodi vocabulis usi fuerint. Porro inter Arabes Avicenna, [11] non adminiculo dictorum humorum, sed saporum; quorum suum cuique tribuit temperamento peculiarem, conatus est describere temperies. Arbitratur enim, dulcem & salum, & amarum, indicare siccitatem; acutum vero calorem: saporem ponticum & acetosum, & stipticum, frigus juxta & siccitatem significare: omnem pinguitudinem prodere calorem & humorem: pure insipidum tandem, monstrare frigus & humorem pariter.

Quicquid sit, inquit *Bourhavius*, obscura oppido, & per pluribus implicita dubiis istiusmodi de temperamentis doctrina est, qua possumus nullo negotio supersedere, atque faciliora substituere; de quibus vero in præsenti tempore, quoniam veterum sententias pervestigandi causa huc modo convenimus, non differendi locus erit.

Quinimo & mihi, inquam, ita videtur, versamini enim in re difficili ac multum & sæpe quæsitâ. Verrum cujus utilitatis erat, hæc de temperamentis doctrina?

Ad quod *Deckerus*. Veteribus, inquit, hanc habentibus hypothesin, usu veniebat, ut iisdem vestigiis incedendo Therapeiam aptarent morborum Theoriæ. Exempli causa, posita morbi cujuscumque, a temperie frigida, origine, remedium, contraria morbo qualitate, calida utpote, dotatum, usurpabant. Reliquorum eadem conditio est. Præter hæc ipsis usus erat remedia privis qualitatum primarum gradibus dimetiri, v. g. hoc frigidum, illud calidum, &c. hoc frigi-

scet. Et *Aristoteles* Probl. sect. 1. Quæst. 29. statuit bilem calidam & pituitam frigidam. [11] In Cantic. 1. text. 27. 28. 29. 30 & 31.

frigidum tertio, illud calidum secundo gradu, &c. quæ singula hujus scopi ergo dimensa, ut positæ morbi cujuscpiam, ab aliqua intemperie oriundi, vehementiæ, satis validum remedium opponerent.

Tum ego. Sed perspectis, inquam, veterum quorundam de elementis corporis humani primis, eorundemque de temperiebus, sententiis, supersunt composita & humanæ naturæ viciniora, a priscis physicis tradita, elementa.

Quaternos Galenistarum humores putas, inquit *Deckerus*.

Eos ipsos, inquam. Sed vellem prius sententiam parentis Medicinæ rationalis expositam, antequam alterius ulla mentio fiat.

Tum *Albinus*. Mihi semel atque iterum Hippocratis scripta perscrutanti, inquit, videtur inconstantiam sententiæ, si modo libri, qui pendenti titulo circumferuntur, neu translatitii neu supposititii sunt. Enimvero in libro de prisca Medicina, ut paulo ante ex Collega, mihi æstumatissimo, audivistis, reprehendit Hippocrates eos, qui autumarunt calidum, frigidum, &c. hominem lædere; & libro de Natura hominis & de locis in homine, & alibi agnoscit ea, tanquam principia plerorumque omnium animalium, & causas diversorum morborum; alibi [12] iterum dicit non propter calidum homines solum febricitare, sed statuit amarum ac calidum idem esse, & calidum & acidum, & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum. Eadem ratio est doctrinæ de humoribus, ubi etiam aliqua scripta invenimus, quæ inter se quodammodo discordia sunt: verbi gratia, quodam loco [13] literis prodidit, corpus hominis in se ipso
&

[12] De prisca Medicina. 1 [13] De natura hominis.

& sanguinem habere, & pituitam, & bilem duplicem, flavam videlicet atque nigram, atque hæc esse ejus naturam, perque hæc & ægrotare corpus & sanum esse. Sanum esse corpus, quando dicta inter se habuerint moderatum tum facultate tum copia temperamentum, atque optimam invicem mixtionem. Contrario modo si accidat, adesse tunc protinus corporis ægritudinem. Alibi [14] scribit, quadruplicis generis humores, morborum cunctorum, exceptis iis, qui violentia contingunt, auctores corporis esse, Pituitam utpote, Sanguinem, Bilem atque aquam. Suum cuique humori fontem præterea adjungit. Nimirum sanguinis fontem esse cor: pituitæ caput: aquæ splen: & bilis hepar. Hoc itaque loco lympham vel aquam, omiſſa una bilis specie, in humorum, morbos efficientium, numero collocat: cujus tamen alibi haud mentionem facit. Is ipse Galenus, [15] quamquam alias strenuus Hippocratis defensor, non negare audet, Hippocratem indistincte de humoribus scripſiſſe: qua de cauſſa Pliftonicum, [16] & Praxagoram [17] & Philotimum [18] ea emendasse. Quod ſupereſt, & Galenus paſſim in ſcriptis ſuis,

[14] De genitura. Hunc librum Galenus putat Polybii eſſe.

[15] Libr. de atra bile. Cap. 1.

[16] Is erat teſte *Ceſo* in præf. lib. 1. Anaxagoræ diſcipulus. Et apud Athenæum Deipnof. libr. 11. citatur Pliftonicus, ut auctor, qui diſceptavit de aqua, quod ea coquendis cibis vino utilior ſit: & poſt paulo ſubjungit a Balnei lotionē ſanitari maxime conducibile, aquam bibere, vere a chyeme calidiſſimam, æſtate frigidam, mediocriter tamen, ne exolvatur ſtomachus: eo conſilio, ut ante vini potum

in habitum corporis diſtribuat, nec eo vini perveniat integra & indomita viſ, quæ vaſorum finibus impaſta mordeat. Idem, teſte Oribasio. Coll. med. libr. vii. Cap. ult. aſſolebat ex helleboro glandes conficere, quas ano vomendi cauſſa immittere jubebat.

[17] Hujus dogmata alio dialogo invenies.

[18] Et hic a *Ceſo* lib. viii. Cap. xx. in numero clarorum admodum auctorum, qui memoriæ prodiderunt, ſe femur exciſum ex toto reſtituiſſe, ponitur.

fuis, & sectatores ejus, copiose ac diu multumque de quaternario humorum numero, quem tenaciter ferverunt, disputaverunt, perque hos, ut unicuique vestrum est notissimum, tam sanum quam morbidum corporis statum explicarunt jugiter.

Plura verba Albinus protulisset, nisi ipsi esset nuntiatum ad januam adesse Hottonem: si non nobis molestiæ esset, intro ad nos iturum. Surgens ex templo Albinus eum intus ad nos duxit. Transacta inter nos salutatione *Hotton* fari occipiebat.

Mihi, antequam intrarem, animus præfagiebat, fore, ut vestras confabulationes conturbem, siquidem pisce, ut fertur, mutiores jam estis.

Minime gentium, inquit *Albinus*, attemperate venisti. Sed nos, & audiendo & loquendo fessi, paululum modo quiescimus. An ergo, inquit *Hotton*, disceptationem habuistis.

Joculari istud quidem, inquit *Albinus*, quasi vero nescires, nos in omnis generis disceptationes, quoniam facili negotio solent bilem concitare, odium semper habere magnum: ut autem tibi, quid a nobis transactum, indicetur, scias, velim, nos amice veterum medicorum temperamenta disceptasse, & alia quædam ad illa pertinentia.

Hoc loco ego interpellabam. Quod bona cum venia

nitur. *Galenus* de usu part. lib. 11. Cap. 111. narrat Philotimum palam asseruisse, quod & cerebrum & cor sint partes corporis omnino inutiles. Et hic & Praxagoras, existimabant cerebrum esse quoddam auctarium, seu propaginem medullæ spinæ; ob eamque causam longis flexibus atque involucris constare. Apud Oribasium med. coll. libr. v. Cap. xxxi. Exstat excerptus locus e Philotimo, qui aqua ante & post cibum sit danda. Ita etiam *Ætius* tetr. 11. Serm. 11. Cap. 19. memorat pileum plumbeum, quem Philotimus excogitavit, ac melancholico, nullum se caput habere putanti, imponere jussit, a quo gravatus se caput habere tunc demum intellexit.

nia vestra fiat, inquam, & interruptum sermonem iterum contexam, mentio fuit paulo ante vocabuli facultatis facta, &, quia, ut nostis, medici antiqui longe lateque, de ea facultate differuerunt, idcirco perlibenter vellem, ut aliquispiam vestrum hoc negotium sibi daret, atque explicaret, quid hac voce apud medicos intelligendum veniat.

Tu, inquit *Bourhavins*, etiam atque etiam irritas nos ad differendum de rebus pene obsoletis, & quæ magis, propter obscuritatem, ad perturbandum, quam ad acuendum ingenium, aptæ sunt. Verum, ut petitioni tuæ satisfiat, negotium postulatum *Hottoni* nostro, Rei Herbariæ longe peritissimo, & in veterum perinde & modernorum Medicina minime hospiti, mandandum esse, autumo: cum insuper jus ac æquum duxi, ut integer defatigatis submittatur.

Tum *Hotton*. *Eja!* inquit, ceu vero ego non æque in ambulando, ac vos vel in loquendo, vel audiendo, defatigatus essem. Verum, utut sit, causari nolo lassitudinem dissertationi inhabilem, sed dabo, quomodocunque potero, quæ in memoria habeo. Vocabulum Græcum *Δυνάμις* interpretatum latine observo nominibus facultatis seu potentiae. Princeps Medicinæ, Hippocratem volo, dum scribit, [19] oportet cognoscere, quæ affectiones homini ex facultatibus ac potentiis, quæ item ex figuris adveniunt, confestim subjungit, quid vocabulo facultatis intelligendum sit. Nempe facultatem esse, humorum summas vires ac robur nosse. Et rursus, peracta figurarum partium corporis descriptione, subjungit hæc. De potentiis humorum perspectum habere oportet, quid singuli ipsorum in homine facere possint, quomodo cognationes inter se habeant. Videlicet an

F

dulcis

dulcis humor in aliam speciem mutetur, non a temperamento, sed ipse desciscens & immutatus ab eo, qualis primum fuerat, amarus, aut falsus, aut acerbus, aut acidus, &c. Et alibi [20] monet medicum, ut anni temporum rationem habeat, quantum potentia quodlibet eorum valeat: nec non studeat cognoscere aquarum facultates, &c. ex his & similibus locis planum fit, Hippocratis mentem commode interpretari posse per vocabula virtutis vel virium, idem, quod Hippocrates innuit, significantia. Stagyrita, disciplinæ Peripateticæ princeps, [21] plurifariam quoque vocabulo potentiæ usus est; memorat scilicet *δυνάμιν* sentiendi, & vegetandi, & generandi. Etiam Celsus [22] mentionem facit naturalium actionum, quarum cognitionem hi, qui rationalem medicinam profitebantur, necessariam medico proponebant. Naturales itaque corporis actiones appellabant, per quas spiritum trahimus & emittimus, cibum potionemque & assumimus & concoquimus: itemque per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur, &c. Igitur hæc naturales actiones, sunt eadem, ut mihi probatur, quæ deinde

[20] Libr. de aëre, aquis & locis.

[21] Libr. 11. Cap. 14. de anima. in Metaphys. libr. 14. Cap. xxi. tamen aliam suggerit *Aristoteles* vocabuli significationem. Scribit enim. Potentia quædam quidem dicitur principium motus aut transmutationis in altero, aut prout alterum est. Ex. gratia potentiam ædificandi, in medium profert, quam, ait, non inesse in ædificato: Verum artem medendi,

cum sit potentia, infore tamen in eo, qui sanatur, sed non prout vel quatenus sanetur. Capite v. ante memorati lib. de anima distinguit potentiam ab actu. Sentire enim nos bifariam, potentia & actu: reliqua indidem petantur. Cæteris vocabuli potentiæ significationibus, quæ solent plurimum Metaphysicis usu venire, de industria supersedeo, quoniam Medici iis perraro utuntur.

[22] In præfatione libr. 1.

de a Galenicis nomine facultatum naturalium descriptæ sunt.

Tum ego. Ne loqui desinas, inquam, sed da nobis, si placet, Galeni Sententiam.

Et is, inquit *Hotton*, quamvis passim facultates naturales commemorat, de industria tamen in peculiaribus libris [23] copiose circa eas disputat. Ego conferam Galeni verba ad compendium. Et primo ad mentem Galeni facultatem definio, quod ea sit causa actionis operis in corpore existentis. Jacobus Sylvius ita definivit. Facultas est causa quædam effectrix in partis temperamento sita. Juxta Galenum trifariam, vel in tres classes, facultates dispesci queunt, ut (1) in principes, (2) minores, vel minus principes, & (3) prioribus ancillantes. Principes iterum triplicis ordinis sunt, ut (α) naturalis, quæ sedem habet in Hepate, (β) vitalis, cujus sedes in corde, & (δ) animalis, quæ rerum in cerebro potitur. Facultas naturalis dividitur rursus in tres principales, ut (1) in generandi, (2) augendi, & (3) nutriendi facultatem. Antequam ulterius progrediar, in transitu moneam, necesse est, quamlibet facultatem, & actionem, & opus, præditam. *Opus*, Pergamenus noster appellat, quod jam factum atque completum per actionem est, velut sanguis, caro, nervus, &c. *actionem* vero, ipsum *activum* motum: causam denique, a qua hæc procedit facultas. Sed in viam. Generandi facultati, † quam in conceptu, vel foetus generatione, Galeni affectu considerant, inserviunt, alterandi, formandi, nutriendi augendique facultates. Augendi facultatis proprium est in omnes partes proferre, quæ jam nata genitave sunt. ‡ Nutriendi facultati denique fa-

F 2

mu-

[23] Quorum titulus est de facultatibus naturalibus.

libr. 1. Cap. v. & vi.

‡ *Ibidem*. Cap. vii. Etenim.

‡ De hac vide de Nat. fac, auctio secundum finitiones, Ga-

mulantur quatuor minores ut, (1) attrahendi, (2) retinendi, (3) coquendi, & (4) expellendi facultates.

Hoc loco *Bourhavius*. Dii immortales, inquit, quot, quantas tradis, corporis unius facultates? Memoria mehercule firma cuius opus est, ut tot distinctas nomine facultates, memoriter recitare possit. Quanto temporis spatio nobis non opus esset, si nobiscum eas sigillatim disquirere, atque suam cuiusque facultatis naturam, & munus, explicare vellemus.

Tum *Albinus*. Satis temporis nobis est, inquit, quod, si modo vobis volupe fuerit, si non in omnibus, saltem in maxime cognitis explicandis, terere possumus.

Tum ego. Quandoquidem urbano nostro hospiti, inquam, haud incommodamus, velitis, obsecro, controversiosas tantum corporis facultates attingere.

Ain tu controversiosas? inquit *Bourhavius*, plerarumque omnium natura ita comparata est, ut de eis sit controversia: imo dubium an aliqua existat Præter fluidorum per solidas corporis partes motionem, vel pressionem, nullas agnosco corporis facultates naturales. Chimææræ instar fictæ sunt, neque etiam OEconomia animalis faciliori adminiculantur explanationi; sed potius ad eam obscurandam accommodatæ sunt.

Tum *Deckerus*. Ne Stomachare huiusmodi facultates, inquit, scisne metiri se quemque suo modulo ac pede? Veteres sibi, nos nobis placemus.

Tum *Bourhavius*. Non adeo sum stomachosus, inquit, ut tibi fortassis nunc habeor, sed indicare tantum volui, doctrinam de facultatibus ægre tironibus

Medi-

leno adscriptas, Cap. 111. est | nem, latitudinem & profundum
profectus corporis in longitudo.

Medicinæ, quia multis & difficultatibus & obscuritatibus referta, inculcari posse.

Igitur aliquam, inquam, dictarum facultatum delibemus narratione, ut ex ea documentum capiamus, quid de reliquis statuendum sit. Satis fore, arbitror, si nutriendi, & eas, quæ huic ancillantur, facultates, commemoraverimus. Itaque doctissime *Hotton*, quippe ante faceffitum tibi negotium est, ut nos, quemadmodum quoque a te factum, systema facultatum naturalium sistentes, Te etiam atque etiam rogo, pandas nunc priscorum, circa nutriendi facultatem, opiniones.

Tum *Hotton*. Et nutritionem, inquit, inter veteres Galenus statuit, [24] esse assimilationem nutrientis ejus, quod nutritur. Non assimilationem veram, sed tantum apparentem statuerunt Sceptici. [25] Nutricationem autem, ut munia sua obire posset, indigere, Galenus & ejus sectatores putant, aliis quaternis, sibi famulantibus, facultatibus. Quæ concoctioni præest, efficit, ut rerum nutritui destinarum debita fiat digestio. Huic officio suo perfunctæ actutum præsto est attrahendi facultas, quæ, quicquid cujusque corporis partis nutrimento idoneum, ad se attrahit. Hanc extemplo sequitur retinendi facultas, quæ tanquam promus in promptuario

F 3

tena-

[24] Fac. nat. libr. 1. Cap. xii. Finit. med. Cap. 111. Nutricatio est additio quæ corporibus in circuitum ac latitudinem fit.

[25] Quantum ad nutritionem pertinet Galenus narrat sectatores Hippocratis statuisse, rem, quæ tum generationi tum interitioni est apta, ex toto unitam esse, alterarique posse:

asseclas vero Asclepiadis, eandem statuisse immutabilem, in tenuia dissectam, alterari nesciam, vacuitatibus quibusdam interceptam. Neque etiam vel naturæ vel animæ propriam ullam facultatem esse, sed cuncta primorum illorum corporum, quæ & impatibilia & simplicia proponunt, certo quodam congressa fieri.

* Ut

tenaciter servat, quicquid ex usu cujuscunque partis est. Quandoquidem vero complura ventriculo ingeruntur, quæ inepta ad nutricandum, tunc illico, tanquam ancilla quædam, adest, expellendi facultas, quæ id, quod corpori inutile, vel surperfluum, per omnis generis corporis excretioni dicata loca, foras amandat.

Oh quam lepide veteres nugabantur! identidem interfabatur *Bourhavins*.

Hoc loco *Albinus*. Non nos modo hoc tempore adeo perspicacis ingenii primum facti, ut demum a nobis sit vanitas facultatum memoratarum animadversa: verum inter priscos jampridem nonnulli extiterunt, quibus itidem hoc suboluit; ea propter diu multumque inter ipsos disputatum est, ut alter alterius sententias, si non pessumdaret prorsus, delumbaret saltem. Exempli loco adducam concoctionem ciborum in ventriculo, quæ, secundum Empedoclem, fit putrefactione, * quam sententiam quoque amplexus est Plistonius, Praxagoræ discipulus. Hippocrates per calorem cibos concoqui: Erasistratus, Theophrasto æqualis, cibum in ventre atteri contendit. Asclepiades Bithynus, ejusdemque æmuli, omnia ista vana & supervacua esse proposuerunt: nihil enim concoqui, sed crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne diduci. [26] Hippocrati

* Ut refert *Plutarchus*. Quæst. nat. 11. ejus causa hunc ex Empedocle citat versum.

In ligno putrefacta aqua, at
sub cortice vinum.

[26] Quorum opiniones recenset *Celsus* in sæpe memorata Præfat. lib. 1. Asclepiades, teste *Aureliano* celer. pass. lib. 1. Cap. xiv. negat ullam in nobis

ciborum digestionem esse, sed solutionem ciborum in ventre fieri crudam, & per singulas corporis particulas ire, ut per omnes tenuis ipsa penetrare videatur. In finit. Medic. *Galen*. Cap. 111. Concoctiones alimenti putat Hippocrates a calido innato: Erasistratus contritione & lævigatione & amplexu ven-

crati astipulati sunt Galenus atque ejus imitatores. Inter Arabes, qui sectæ Galeni potissimum se addixerunt, Avicenna [27] opinatus est, digestionem fieri non propter ventriculi calorem solum, sed & ob vicinarum partium, hepatis & splenis. Iatrochemicorum aliqui succum acidum, vel ventriculo, vel glandulæ pancreati, inhabitantem: aliqui huic adjungunt fermentationem, cujus subsidio volunt cibos mitigari. Inter modernos iterum aliqui Erasistrati, vetustate tantum non contritum, dogma, revocant, & hoc, ut vobis res notissima est, omnimodis explanare contendunt. [28] Ad summam, ut Venusini Poëtæ verbis utar, [29] Quot capitum vivunt, totidem studiorum millia; sua quisque delectatur sententia.

Dolendum est, inquam, nos injuria temporum libris Erasistrati, quin & Asclepiadis orbatos. Siquidem varia excerpta, quæ hinc inde pene diversos prostant, indicant eos auctores admodum compluscula literis mandasse, quæ id temporis literarum rudibus, tanquam nupera inventa, ad credendum obtruduntur.

Hoc loco interferam, inquit *Hotton*, Erasistrati
F 4 opinio-

ventriculi, & adscitii spiritus proprietate. Empedoclis purefactione; Asclepiades ex crudis digestionem fieri, autumavit. De Erasistrato vide etiam *Galenum* de nat. fac. libr. 11. Cap. VIII.

[27] Fen. 1. doct. iv. Cap. 11. Et paulo post subjungit. *Chylus producit digestionem, cujus subtile a stomacho & intestino attrahitur, vel per vias venarum, quæ meseraica vocantur,*

impellitur, inde pervenit ad venam, quæ porta hepatis vocatur, & penetrat in hepar in divisionibus, & ramis portæ instantibus. Ibi statuit fieri chyli decoctiones, fecernique hic a sanguine primum spumam, quam choleram rubram, dein sedimentum quoddam, quod atram bilem constituere.

[28] Hujusmodi opiniones L. B. inveniet in seq. Dial.

[29] Satyr. libr. 11. Cap. 1. [30]

opinionem de causâ famis, quam eo in medium profero, quia observavi Erasistrato perplura esse, quæ procedente tempore inveterata, ac fere extincta, quod ea jam reviviscant, & rationi maxime consona habeantur. *Esuritionem faciunt, Erasistratus scriptam reliquit, inanes patentisque intestinorum fibrae, & cava intus ventris, & stomachi vacua hiantia; quæ ibi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur, & connivent, tunc loco, in quem cibus capitur, vel stipato, vel adducto, voluntas capiendi ejus desiderandique restringitur.* [30] Sed e diverticulo in viam. Recensita coquendi, facultate superest attrahendi dicenda.

Tum *Albinus*. Et in hac explicanda, inquit, non concordant tum philosophorum tum medicorum judicia, Hippocrates, Aristoteles, horumque æmuli ajunt; contra Plato, Erasistratus, Asclepiades, & qui horum placita approbarunt, negant, attractionem. Hippocrates, Galenus & cæteri, opinantur, quod quælibet corporis animantis pars, id, quod sibi conveniens attrahat, alteret, retineat: Quod vero tali visceri dissimile, id putant, juxta ac excrementum ad aliud viscus amandari, ab eodemque attrahi; sic Jocrinori varia excrementa esse, quorum aliud lieni, aliud vesicæ bilis, aliud renibus esse jucundum. Erasistratus meatus in hepate trahendi vi privans, appositam posituram, & osculorum causatur angustiam, ac hanc aliorum corporis humorum secretionis causam esse. [31] Sic etiam plurimi medicorum antiquorum medicamentis affinxerunt vim trahendi privos

[30] Locum excerpfit *Gellius* invicem pulsant ac repellant, noët. Attic. libr. xvi. Cap. vii. concretaque & discreta suum

[31] Plato in *Timæo* de quæque locum poscant, diligenti electro deque magnete verba harum rerum investigatori ex faciens, asserit, revera nullius his mutuis passionibus eventus horum fieri attractionem, sed illos contingere mirabiles, facum nusquam sit vacuum & se cili ennotescere De reliquorum

vos humores, hæc origo est selectus purgantium; quem tamen vel suo ævo aspernati sunt, & Erasistratus, & Asclepiades, statuentes ab ipsis evacuantibus medicamentis humores alius atque alius formæ fieri: Neque enim quicquam interesse sive aliquis hydro-pico medicamentum aquam intercutem, sive bilem ducens, exhibuerit: quippe omnia pari modo vacuare liquareque corpus, ac quod liquatum est, cum prius tale non esset, efficere. Asclepiadis auditor Themison [32] reprobavit quoque attractionem. Nam cum dixerit id, quod attrahat materiam a capite, attrahere hoc etiam ejus nutrimentum: non enim ratione quadam tacita, velut animal sentiens, poterit medicamen utilia relinquere, & ab his, quæ contra naturam sunt, ac detrahenda separare, indicare voluit absurdum esse, si quis attractionem in Physicis admitterit. Ex adverso Galenus rerum suarum satagens multis rationibus, & experimentis contrarium probare adnititur. Scilicet cum ab omnibus corporis partibus, quod sibi ad nutritum conveniens, tum etiam a catharticis medicaminibus, singulares humores attrahi: quæ sententia tamen & hac ætate inveterascit; quin dicam, deridiculo habetur. Confitemur quidem, quod cuique parti accidat id, quod ei est conducibile, atque fiat illud, quod Empedocles docuit. [33]

Dulcia continuo se dulcibus applicuerunt,

Acribus acria se junxerunt, tristia amaris

Et recta calidas petierunt fervida partes.

Verum id non tractu, sed impulsu vel pressu ita fieri, quod tunc ejusmodi particulæ ex humore solidam per-

F 5

meante

rum auctorum opinionibus vide Galeni libr. 11. Cap. 14. de fac. nat., ut & cætera capitulo unde opiniones has diversas in compendium contraxi.

[32] Cæl. Aurelianus tard. pass. lib. 11. Cap. 19.

[33] Locum excerptit Plutarchus Sympos. 14. Quæst. 1.

meante partem, eidem assimilentur, quæ ratione magnitudinis vel figuræ ablatis vel deficientibus conformes sunt

Nonne dese creione urinæ, interrogabam, existunt quoque aliæ atque aliæ opiniones: memini enim me omnifarias & legere, & audire.

Enimvero plurifariæ extiterunt, inquit *Albinus*, Et Hippocrates noster [34] statuit renum cavam partem ad venas magnas sitam, unde enasci ex ipsis venas in vesicam, qua parte potus trahatur per venas in renes. Deinde aquam per renes, tanquam per quædam percolari: spongiforme enim esse ipsorum corpus ad vesicam, & hic percolari ac secerni a sanguine urinam. Platonis commentum, scilicet potum quemlibet cunque per asperam arteriam fibris pulmonis allabi, deinde per renes in vesicam trahi, jamdudum ab Erasistrato explosum est. [35] Aristoteles [36] urinæ colationem per renes admittit. Fieri autem urinam perinde & sudorem motu & calore, & exinde indipisci falsum saporem; partem, quæ deorsum ad vesicam tendit, urinam: partem, quæ ad corporis extremitates vergit, sudorem vocari. Ejusdem sententiæ est etiam Theophrastus, Aristotelis discipulus. [37] Diocles, Erasistratus, Praxagoras, alique, Hippocratis sententiam complexi sunt. Nempe urinam a sanguine secerni, & in renibus coqui. [38] Asclepiades vult eum, qui bibitur, humorem in

[34] Lib. de Officium natura. tis humectato, dimanare per eum, quia sit rimosior, & confluere inde ad vesicam.

[35] Ita *Macrobius Saturnal.* libr. vii. Cap. xv. verum *Aul. Gellius* libr. xvi. Cap. xi. scribit Platonem ab Erasistrato nobili medico reprehensam, quod potum dixit defluere ad pulmonem, eoque sa-

[36] Problem. sect. ii. Quæst. iii.

[37] Vide hujus librum de Sudoribus.

[38] *Galenus* de nar. fac. lib. i. Cap. xiii.

in halitus resolvi, atque in vesicam transmitti: inibi vero denuo illos concretos priorem recipere formam, fierique ex halitibus rursus humorem; quod, ut apte fieri posset, excogitavit incertos quosdam invisibilesque meatus in vesicam. Istiusmodi halitus vero, existimavit, statim ex venæ cavæ partibus in vesicam colligi. [39] Lycus Macedo vult totum, quod bibimus, urinam fieri, nisi quod cum alvo exierit, aut in sudorem, aut per invisibilem perspirationem abiverit, veritatem dicti sui ostendere putat eam, quam quotidie mejimus, copiam: atque id hyeme potius cognosci a potatoribus, potum vel vinum tenue congiatim in se ingurgitantibus, quos celeriter paulo minus mingere, quam biberint. Galenus, & qui ejus familiæ nomen dederunt, putant, nullam posse aliam secretionis urinæ causam, præter attractionem reddi. [40] Nostra ætas, ut est mire omnis generis opinionum ferax, habet sectatores Helmontii, existimantis solos renes urinam facere ex materia, quæ alias esset sudor, differreque urinam in homine, non quidem materia primi laticis; sed solo efficiente renum fermento: [41] habet etiam imitatores Asclepiadis, cujus doctrinam tamen paulo aliter interpretantur, nimirum non uno modo; sed bifariam, separari urinam a sanguine: partem autem per glandulas, alii volunt tubulos renum, secerni, perque uretheres ad vesicam urinariam amandari, partem iterum aliam sub forma halitus per poros foras intus spectantes vesicæ, eandem ingredi, inibique de novo condensari. [42] Et nuper admodum D. Morin non dissimilem

[39] Galenus eod. libr. Cap. xvi. cui titulus, aditus præclusus ad condum viscer. §. xiii.
 [40] Ibid. Cap. xvii. [42] Vide opiniones hujusmodi apud *Bolonium* in circulo.
 [41] Helmontius in Tract. Ana-

milem *Cranio* tulit urinæ secretionis modum : vult etenim duplicis generis urinas in animalium corporibus secerni, alteram separari abducque per ventriculi, & fortassis etiam intestinorum, poros : nec non per intervalla, quæ sunt intra intestina in abdominis cavitate, & tandem per poros vesicæ hanc ipsam ingredi : alteram autem per arteriam emulgentem, renes, & uretheres ad vesicam, abvehit. [43]

Hoc loco *Bourhavius*. Ohe quam tu longe, inquit, urinæ secretionis principia tradis ! Propiores sane & simpliciores, quam a te indicati, Naturæ & modi & viæ sunt, quarum adminiculo omnis generis humores in corpore animantium separantur. Nam vas, humorem quendam secernens, est ramus trunci ultimus recte pergents, cujus diameter trunco semper est minor : hinc partes, cæteris diametro minores, per ramum fluunt. Hinc secretio liquidi a spissiori liquore : Imo omnes ad unum corporis universi secretiones mechanice fiunt : dictarum vero varietas arteriæ longitudini, ejusdemque complicationi multimodæ, motusque renixui, alii atque alii orificii diametro ad truncum, &c. ascribenda est duntaxat. [44] Quantum ad me pertinet, ego proscribuntur omnes, a veteribus excogitatas, facultates naturales, & cætera, quæ seculo, non ita pridem præterito, inventa sunt, fermenta, fermentationes, precipitationes, pororum configurationes, & nescio quæ amplius ; quæ non ad collustrandam, sed ad obscurandam Medicorum rationem, reperta sunt.

Tum

Anatom. progymn. xiv. *Cranium* de Homine. Broeckhuysens
Oecon. anim. §. xcvi. *Bontekoe*
Oecon. anim. §. xxi. *Bergerum*
de nat. Hum. Cap. xii. & alios.

de la boisson & des urines, dans
les memoires de l'Academie
Royale des science l'année.
MDCCI.

[43] Voyez le projet, d'un
système, touchant les passages

[44.] Vide orationem ejus
de usu ratiocinii Mechanici in
Medicina.

Tum ego. Eheu conditionem temporis! inquam, cuncta fere, a priscis indefessa indagatione, inventa, hoc tempore in vituperationem veniunt, & quod stabile ad diuturnitatem ratiocinii medici esset, nil quicquam prope habemus. Concedo equidem Physiologiam Medicinæ, & inprimis eam partem, quæ agit de corporis habitudine, quatenus illud partium solidarum forma figurave, ac fluidi, generatim considerati, commotione, vitale sit: eatenus subsidio disciplinæ Mathematicæ posse illustrari; at enim vero, cum in corpore animali totidem diversi humores, quotquot Anatomicorum industria hætenus invenit, secerantur, non video, qui aliquispiam, Clarissimi Bourhavi viæ insistens, rationem tot variorum humorum secretionis reddere possit. Generalis admodum est ratio, quam protulit de vase humorem separante, quod id utpote sit ramus trunci ultimus recte pergentis, atque cujus diameter semper sit trunco minor: siquidem hæc positio non planam facit rationem, quas ob res in jocinore inprimis fel, in renibus tantum urina, inque corporis locis iterum atque iterum alius humor secernatur. Neque enim multum interest, seu id ad aliquem ratiocinii Medici fructum redundat, siue aliquis proscriptas a Bourhavi pororum peculiare figuras, siue rami cujuspiam diametrum minorem, ut is, & cæteri Mathematici existimant, secretionis omnimodorum humorum causam statuerit. Inexploratum quippe, quin dicam inexplicabile, huc usque utrumque ratiocinium fuit; quia viæ, secretioni humorum destinatæ, ne oculo quidem, microscopio, armato, detegi queunt; scilicet qua forma, quave figura intrinseca singulæ sint dotatae. Volebam his adungere doctrinam de fermentis, *precipitatione* & sim: hanc videlicet posse inservire complurium morborum, ut & medicamentorum operatio-

num

num explicationi; verum Nobilis hospes noster nos in triclinium ad coenulam adducens, causabatur me longe harum operationum in acroamatis, in lucem editis mentionem fecisse.

DIALOGUS. VI.

De morbis, Symptomatibus, quorundam morborum novitate, Medicamentorum inventione, & de facultatibus, Magia, arte Gymnastica, Frictione & Balneis.

POSTRIDIE ejus diei, qua Albinum inviscramus, ad parile symposium nos invitabat *Hotton*. Aderant & *Deckerus*, & *Albinus*, & Anonymus quidam. Coeptaverant paulo ante, quam ego adventarem, causam investigare, quapropter plerique medici heic locorum non tanta auctoritate, quanta alias in aliis regionibus, valeant; sed potius contemtu laborent. Continuabant, me etiam tunc praesente, eandem causam rimari. Aliam alius hujus mali proferebat: suam quisque rationibus, ad hoc negotium idoneis, argumentabatur.

Inter alias, quarum nunc non mentionem faciam, inquit *Albinus*, praecipuam medicorum contemptiois causam, arbitror, esse invidiam. Late patet hoc vitium & est in multis. Cicero bene definivit invidentiam, quod sit aegritudo ex alterius rebus secundis: [1] In primis vero, si altero alter vel majoribus honoribus usus fuerit; vel grandiores uberioresque ex Medicina divitias fecerit, actutum invidia tunc praesto est; cui insuper, tanquam comes individua, se adjungit Maledicentia, quae, quamvis haud palam, clanculum saltem, alterius famam maledico dente carpit, vel probroso

car-

[1] Tusculan. Quæst. libr. iv. adde, *qua nihil nocent invidenti.*

carmine diffamat. Querimoniz, dudum a Camera-
rio habitæ, [2] jam recordor, quam vel hodie re-
petere rectissime possumus. Laudi nunc, quod do-
lendum est sane, ducitur, ait, infantes criminibus &
calumniis afficere, quasi res ingeniosa esset, scomma-
ta, probra & maledicta, falsaque dicteria in despe-
ctum & detractionem aliorum malitiose excogitare,
& effundere, ita ut Diabolus, qui nomen a calum-
niando habet, vix talis artifex in fingendis calumniis
esse posset. Verum adversus ejusmodi obtrectatores
nullum præstantius remedium est, quam.

Nescia mens fraudum, inculpataque integra vita,

Scommata nullius, nullius arma timens:

Omnia contemnens, ventis velut obvia rupes,

Mendacesque sonos unius assis habens. [3]

Optima dixisti, inquit *Hotton*. Hoc maledicentif-
simum hominum genus, o tempora! o mores! can-
dem, quam Momus apud Lucianum, [4] sibi tri-
buit, calumniandi vituperandique libertatem. Is Mo-
mus coram Jove gloriose temereque effutivit. Ego,
ajebat, Liberæ Linguæ Deus sum; Etenim omnia
in reprehensionem rapio, ac propalam, quæ mihi
optime aut secus facta videntur, proloquor, neque
cujusquam auctoritatem reformido, neque præ vere-
cundia sententiam meam concelo.

Tum *Deckerus*. Ain' tu calumniatores nostrates Mo-
mo similes? Pernego hoc. Sunt enim Momo peiores.
Hic quippe carpebat vitia sive deorum, sive homi-
num, vere peracta: at illi falsissima quæque mendacia
confuunt, atque proximo suo complura affingunt ma-
la facinora, quorum ne cogitatio quidem huic un-
quam in mentem venit: cum nihilominus optimum
hunc

[2] Horar. subcesiv. Cent. | 111. Cap. LX.

111. Cap. LVI.

[3] Vide Cameranium Cent.

[4] In concilio Deorum.

hunc virum incesto ore, vel carmine criminissimo, lacerant. Et hæc omnia homunciones livida turgidi invidia cum maxime perpetrant, partim propter honores, ad quos capeffendos ipsi maxima ex parte inhabiles sunt, partim propter sostrum, quod tamen in his terrarum oris, ut nostis, oppido tantillum est.

Hoc loco ego. Haud parum, inquam, ad contemptum medicorum adjuvant eruditorum, qua ore, qua scriptis, disceptationes, quibus alter alterum inculcat erroris, ignorantiae, & nescio cujus amplius. Næ, plurimi horum inter se mulierum ritu altercantur; & si quis emunctæ naris illorum litem secum perpenderit, inveniet mehercule, non rerum, sed verborum frequentissime esse inter eos controversiam. Et facite errores aliquem ex Medicinæ doctoribus errasse, meliusne esset pro decore dignitateque Medicinæ servando, juxta monitum Venusini Poëtæ [5] procedere, scilicet

---- *Pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Siquod sit vitium, non fastidire. Strabonem
Appellat patrum pater: & pullum male parvus
Si cui filius est; ut abortivus fuit olim
Sisyphus.* ----

Enimvero, hoc pacto si quis processerit, inveniet, quod

Hæc res & jungat, junctos & servet amicos.

Sed eheu! quam temere in nosmet legem sancimus iniquam. Non cogitamus nobiscum neminem sine vitiis nasci, optimum vero illum esse, qui minimis urgeatur: verum plerique omnes putant se sine erroribus vitam transigere, ut & doctrinam, quam vel ore vel scriptis professi sunt, sine mendis publicasse. Plurimum enim de honore deque gravitate sua decessu-

rum,

rum, arbitrantur, si ingenue confiterentur, se unquam errore captum fuisse. Neque vero usque adeo gravitatem suam tanta pertinacia, quanta plerumque solent, tuerentur tales auctores, si in memoria haberent, quod Celsus [6] de ingenuitate, quam Hippocrates præ se ferebat, posteris tradidit. Habere auctoris jamjam citati verba. *A futuris se deceptum esse, Hippocrates memoria tradidit, more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio multaque nihilominus habituro, convenit etiam simplex veri erroris confessio, præcipueque in eo ministerio, quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est. Verum, proh dolor! contra est experimentum.*

Tum *Hotton*. Utinam, inquit, non in defuetudinem venisset comitis archiattrorum potestas! qua eum, ut auctor est Cassiodorus, ab imperatoribus donatum fuisse. Profecto tot jurgia, tot criminationes, &c. quotquot jam sunt, non inter medicos versarentur.

Nonne præsto tibi sunt, inquit Anonymus, Cassiodori opera? audirem perlibenter, quid ille de memoratis comitibus archiattrorum memoriæ prodidit.

Porrigente huic Anonymo Cassiodori scripta *Hotton*; En tibi auctorem, inquit, Hic locus est, [7] ubi comitis archiattrorum mentio fit, recites velim, quæ scopo propositove nostro inserviunt.

Deponite medendi artifices, ex codice recitabat Anonymus, noxias agrotantium contentiones, ut, cum vobis non vultis cedere, inventa vestra videamini dissipare. Habetis quem sine invidia interrogare possitis: & paulo postquam alia, quæ ad intentionem nostram non pertinerent, interspersa essent, iterum hæc, a recitante

G dicta;

[6] Libr. VIII. Cap. IV. 1 [7] Libr. VI. Cap. XIX.

[8] U

dicta, nostræ memoriæ mandavimus. Quapropter a presenti tempore comitis archiattrorum honore decoramus, ut inter salutis magistros solus habearis eximius, & omnes iudicio tuo cedant, qui se ambitu mutue contentionis excruciant. Esto arbiter artis egregia, eorumque distingue conflictus, quos judicare solus solebat affectus. In ipsis agros curas, si contentiones noxias prudenter abscindis. Magnum munus est subditos habere prudentes, & inter illos honorabilem fieri, quos reverentur ceteri. Visitatio tua, sospitas sit agrotantium, refectio debiliū, spes certa fessorum.

Hui ! exclamabat Anonymus, quem principatum, quam potentiam hujusmodi comites archiattrorum nanciscebantur olim. Monarchiam, Ædipol, redolet, quæ non in civitate libera, in qua auctore Tiberio [8] linguam, mentemque liberas esse debere, toleranda. Certe, si aliquis nostrorum medicorum talem, qualis a me lecta, comitis archiattrorum potestatem indeptasset, ac ita omnium medicorum potiretur : cogiteris cum animo vestro, velim, quam arroganter is superbiret, quam flocci facturus is esset cæteros medicos. Numne, judicate, is non foret redivivus Menecrates Syracusius? quem Jovem cognominabant : quique animo elatus magnifice sentiebat, se propter Medicinæ peritiam, qua instructus erat, solum vitæ hominum auctorem esse. Adhæc perraro exhibat, quin cetera revallescentium stiparetur, [9] pari modo fere, ut in ævo nostro tirones catervatim doctoribus quibusdam,

[8] Ut habet Suetonius libr. III. Cap. VIII.

[9] Cujus de superbia scripserunt Ælianus in varia Histor. libr. XII. Cap. LI. & Athenæus Deipnos. libr. VII. Quin etiam Menecrates adeo gloriabundus erat, ut ipsum non puderet scri-

bere Philippo Regi. Tu quidem in Macedonia, at ego in Medicina regno. Tu bene valentes, si libet perdere potes : aegris autem sanitatem ego reddere, & a morbo robustos vindicare, mihi si pareant, præstareque, ut incolumes ad senectutem perveniant &c.

dam, antequam informare inceperint, vel finita quoquo pacto institutione, comitantur; ob quorum comitatum tunc, vani fastosique hujusmodi homines, maximopere sibi plaudunt, jactantque de magno discipulorum numero, quem tamen garrula lingua, magna, de incredibili eruditione his prolixè promittens, ipsis conciliavit tantum. Hinc etiam fit, ut tales thrasones perraro diuturnæ hominum existimationi se vindicent: quoniam majus commodum discipulis suis pollicentur ex tradita disciplina futurum, quam quod, ad maturitatem ingenii proventis, haurire inde licuit.

Heus tu amice, inquit *Deckerus*, quo labere. Sane longius, quam decet. Id me mordet in tuis dictis, quod existimas; non posse non, quin ii, qui munere publico funguntur, vel honoribus utuntur, infimul superbi evadant, & præ se cæteros contemnant: quod vitium autem, si cuipiam tale esset, non nisi in literarum rudes, favore patroni, vel cognati in auctoritate constituti, cursim ad dignitates perrectos, vel promotos, potissimum cadit; cum e diverso doctissimus quisque humiliter & demisse sentit; siquidem non ignorat, neminem hominum quemquam adeo plene doctum, ut nullus, se doctior, possit extare.

Non hic locus est, interpellabat *Hotton*, moralem Philosophiam profitendi, satis superque circa causas contemptus Medicinæ disputatum est, aliorum confabulatio nostra est flectenda.

Quorsum demum, inquit *Deckerus*.

Si vobis non displicuerit, inquam, pertractemus artem Medicam.

Quid tandem, inquit *Deckerus*, ex hac depromendum censes? Universam, propter vastitatem scientiæ, nequimus.

Tum ego. Aliquoties eruditorum in confessu fui, ubi complura ad Physiologiam spectantia, disquire-

bantur: hoc tempore itaque quædam e Pathologia, nisi ea vobis molestiam exhibitura, tractemus. Et quandoquidem ea, ut non nescii estis, de morbo, ejusdemque symptomatibus atque causis, memorata producentibus, investigat, non ingratum vobis sermonem fore autumo, si horum disquisitioni paulisper immorati fuerimus.

Hoc loco *Albinus*. Primum ergo, inquit, de morbo est differendum.

Tum ego. Pandas nobis, inquam, diversas medicorum opiniones.

Tum ille. Ut itaque commemorem, inquit, quæ quantavis memoria nunc mihi suppeditat, ordiar a veteribus, quos inter Pythagorici statuebant, [10] sanitatem speciei esse consistentiam: morbum contra hujus esse violationem. Deliciæ meæ Hippocrates [11] scribit, quicquid homini molestiam affert, morbus est. Plato [12] definivit morbum hoc pacto, morbus est rei natura cognatæ ex aliqua corruptela diffusio. Inter Methodicos Olympicus [13] morbum statuit esse mutationem a naturali in id, quod præter naturam sit stabilem. Galenus [14] finivit dispositionem præter naturalem corporis humani, & ejusdem partium, a qua actio primum læditur. In finitionibus medicis, [15] quæ communiter Galeno ascribuntur, diversæ extant morbi definitiones, ut morbus est habitus valetudinarius totius corporis aut partis: vel ægrotatio est intemperies humorum corporis: vel est naturalium facultatum præpedimentum. Et quamvis posterioris ævi Medicinæ scriptores interdum

[10] Teste <i>Diogene Laert.</i>	Cap. VII. de method. medend.
Libr. IIX.	[14] De symptomat. differ-
[11] Libro de flatibus,	rent. Cap. I. & libr. I. Cap. VI.
[12] In <i>Timæo</i> .	de sanit. tuend.
[13] Vide <i>Galenum</i> libr. I.	[15] Capit. VII.

dum aliis verbis morbum definiverint; de natura rei tamen sibi conveniunt maxime vel cum tradita Hippocratis, vel Galeni, definitione: qua de causa in iis enarrandis non prolixus ero.

Tum Anonymus. Ad quæ genera, inquit, seu ad quas differentias, institutionum medicarum scriptores redigunt morbos?

Horum gratia, inquit *Albinus*, inter eos non semper convenit. Sunt, qui morbos distinguunt ratione temporis, quo alii acuti: alii peracuti: alii diuturni: alii continui: alii vero intermittentes, appellantur; quidam Medici distribuunt morbos primo in vernaculos, qui cum maxime incolis cujusdam regionis familiares sunt: secundo in morbos dispersos: & tertio in populariter grassantibus. Novenas morborum differentias Hippocratem novisse auctor est, qui finitiones medicas collegit. [16] Nomina hæc sunt, ut morbus acutus, peracutus, malignus, diuturnus, medius, exitialis, evasorius, periculosus, & periculo vacans. * Posterioris ævi scriptores dispersiverunt morbos in plura genera, quam quorum jamjam memini. Excogitarunt morbos, partibus similaribus: alios iterum organicis, proprios. Sub illorum classi sunt morbi intemperierum & occultarum qualitatatum; sub horum vero morbi conformationis, numeri, magnitudinis,

G 3

com-

[16] Capite eodem. VI 1.

* Quomocunque hæc morborum a veteribus omnifariam tradita differentia fuerit: Thesalus tamen, de quo plura in alio dialogo tradam, statuit in victu duo morborum genera, eaque comprehendere aut constrictione, aut laxitate. Et quia hæc sentiens, veterum dogmaticorum placita, ut Herophilii & hujus condiscipuli Philotimi, & utrorumque

horum præceptoris Praxagoræ, ab Æsculapio originem generis ducentis; & horum vel æqualium, vel antecessorum, ut Erasistrati, Dioclis Mnesitheï, Dieuchis, Philistionis, Plistonici, ipsius denique Hippocratis, contraxit: ea de causa illum Galenus, Method. medend. libr. 1. Cap. 111. & seq. descriptionis libertate perstrinxit.

compositionis, solutæque unitatis. Inter hodiernos alii triplicis generis morbos, ut intemperiei, conformationis vitiatæ & solutæ unitatis, agnoscunt: alii his morbos compositionis adjungunt. Iterum alii quosdam morbos bipartiuntur in ideopathicos & sympathicos: alii iterum atque iterum aliter in diversa genera illos dispecunt. Eadem ratio est symptomatum. [17].

Sed quid est symptoma? interfabatur Anonymus.

Verum enimvero, inquit *Albinus*, ut distincte ac perspicue intelligatis, quid symptoma sit, oportet vobis significationem a Galeno inter veteres fuisse de symptomatibus [18] differente, petere. Is, facta omnium corporis affectuum, a naturali statu recedentium, in morbum, in morbi causam, inque symptoma morbi, divisione, morbum definivit, quod sit corporis status præter naturam, a quo functio primum læditur; vel quod morbus sit affectus corporis, affectionem aliquam primum vitians. Vult itaque non omne, quicquid in corpore præter naturam est, morbum confestim esse vocandum; sed id, quod primum actionem vitiet: quicquid vero morbum præcedat, ejus causam: & affectum, qui morbum sequitur, symptoma esse appellandum. Quod ita natura comparatum censet, ut id morbum, tanquam corpus umbra, subsequatur: proprium præterea huic esse, ut sit præter naturam. Et generatim quidem symptoma vocitari, quicquid animali præter naturam contingat: qua vocabuli significatione admissa, sequi, tum morbos, tum morborum causas, quatenus intra corpus subsistant, eatenus symptomata vocarier: ediverfo specia-

[17] De quibus vide Fuchsum, Fernelium, Sennertum, Waldschmidium, Valentinum, Zypæum & alios Medicinæ institutionum auctores.

[18] Libro de symptom. differant. Cap. I. & seq. unde hæc in compendium contuli. Auctor finition. cap. ix. dicit symptoma est *accessorium* affectus.

ciatim vocabulum usu venire, si reliqua omnia, detractis prius morbis juxta & eorum causis, quæ præter naturam sunt, symptomata nominentur. De cætero, quantum ad differentiam symptomatum pertinet, existimat ea triplicis generis esse: unum symptomatum genus esse ipsius corporis affectus; alterum functionum læsarum; &, quæ hæc utraque comitentur, tertium symptomatum genus constituere, quæque originem suam, aut excessui excretorum, aut defectui, debere. Symptomata actionis læsæ Galenus rursus bipartitur, in ea, quæ actioni animali, inque ea, quæ actioni naturali, superveniunt. Actiones animales iterum partitur tripartito. Scilicet in actiones, quæ quinque nunciis animæ, sensus externos volo, primo, peculiare sunt: Neque enim Pergamenus hac divisione contentus, sed triplicem demum statuit in sentiendi actionibus incidere symptomatum differentiam. Unam vocat, si quando primum sensus instrumentum male affectum: alteram, si sentiendi facultas: tertiam vero, si aliquid eorum, quæ primo instrumento subserviunt, male constitutum. Altera actionum animalium species est facultas movendi, cujus duplicis sunt generis symptomata: in altero actiones plane inhabiles ad movendum: in altero eadem vitiose peraguntur. Tertia actionum animalium species est regendi facultas, cujus denuo triplicis generis symptomata statuit, unum vitiosæ imaginationis: alterum vitiatæ ratiocinationis: recordationis vitiatæ tertium. Supersunt actionum naturalium symptomata, in quibus actiones vitiosæ, vel prorsus non, contingunt. Ad hujus generis symptomata reducuntur concoctio depravata, prava nutritio, excretiones præter naturam, &c. quorum sub titulo facultatum naturalium solet mentio fieri. Et hæc est compendiaria de significatione, deque symptomatum differentiis, Galeni

sententia, quam deinde ii, qui hujus doctrinam amplexi, incredibili modo amplivagis definitionibus, distinctionibus, explicationibus, amplificarunt usque adeo, ut vix decimus quisque medicorum ad talia memoriæ suæ mandanda capax fuerit. Hinc inde ab hodiernis peropportune factum, ut tantum symptomatum numerum angustioribus, quam a veteribus traditum, limitibus, circumscripserint. Redigerunt namque ea ad tria genera; videlicet ad actiones læsas, ad excreta & retenta quoquo modo male constituta, & ad qualitates externas præter naturam immutatas.

Enimvero opportune factum, inquit Anonymus, qui doctrinam adeo obscuram compendifecerunt. Utinam e Medicina in totum possent abdicari, quæ artem obscurant. Sed hæc potius optabilia sunt, quam perficiunda; siquidem sua quisque cogitata maxime rationi congrua, & perspicuam omnibus veritatem esse, prætendit, omnemque lapidem insuper movet, ut cæteri sibi, veluti perspicuitatis veritatisque auctori, assentirentur tantum. Sed licet mihi quæstionem de generibus morborum habere: scire enim pervelim, utrum eadem morborum genera nunc inter hodiernos, quam olim inter veteres homines, versentur: vel an nova, veteribus incognita, morborum genera existant nunc?

Tum *Hotton*. Jampridem, inquit, idem quærebat inter medicos, verum plerique omnes inter se conveniebant pauca intercedere, sed plura morborum genera indies exoriri. Recogitatus quippe antiquorum scripta secum facili negotio innotescet, pestem, cujus Thucydides [19] meminit, & quæ tunc temporis immisericorditer adversus omne genus Atheniensium grassata est, medicis ignotam fuisse. Itidem Hy-

Hydrophobiam & Elephantiasin, Celfo, [20] Plinio, [21] & Plutarcho [22] auctoribus, tempore Pompeji primum in Italia accidisse. Dion Cassius [23] commemorat morbum nulli notorum similem, Romanorum exercitum in expeditione Arabiae felici crudeliter affligentem. Lichenas, quas joculari primum lascivia, ut est procox natura multorum in alienis miseriis, Romani mentagram vocarunt, Tiberii Claudii Caesaris principatu medio primum in Italiam irrepsisse, auctor est Plinius: [24] atque morbum adeo foedum ex Asia ab equite Perusino importatum. Eodem tempore primum innotuit dolor colicus. Nec quisquam prior Imperatore ipso sensit, magna civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Annalibus conscriptum esse, idem Plinius attestatur, L. Paulo, Q. Marcio Censoribus, primum in Italiam Carbunculum venisse, esseque id peculiare Narbonensis provinciae malum. Stomacace quoque novi morbi ge-

G 5

nus

[20] Libr. III. Cap. xxv. Ignotum pene in Italia morbum esse, scribit, quem elephantiam vocant.

[21] Histor. natur. libr. xxvi. Cap. I.

[22] Symposiac VII. Quæst. IX. scribit Anthenidorum narrare, Asclepiadis ætate primum Elephantiasin non modo, verum etiam hydrophobiam, innotuisse. Cælius Aurelianus tamen lib. III. Cap. xv. acut. pass. contrarium credit, & probat, hydrophobiam utpote non esse novam passionem, sed eam, quamvis alio nomine, jampridem cognitam fuisse. Adversus Hydrophobiam Celsus libr. V. Cap. xxviii. uni-

cum remedium esse, ait, nec opinantem in piscinam non ante ei provisam projicere. Et si natandi scientiam non habet modo merum bibere pati, modo atollere. Plinius vero Libr. xxv. Cap. II. magni pendit radicem rosæ sylvestris. Cæterum Libr. xxvi. Cap. I. Plinius memoriæ prodidit Elephantiasin Ægypti malum peculiare: & cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad Medicinam eam.

[23] Roman. Histor. Lib. LIII.

[24] Histor. nat. libr. xxvi. Cap. I.

[25]

nus erat, [25] quo Romani, in Frisiis Castra habentes, inficiebantur. Plurimi hodiernorum credunt scorbutum, qui hisce oris est etiam nunc familiaris, fuisse. Et ante pauca secula, ut non inscii procul dubio estis, ex America in Europam Lues venerea est apportata: quæ Medius fidius ubique terrarum fere propagata nunc est. Innotuit quoque duobus abhinc seculis sudor anglicus, [26] quo tunc temporis non modo in Anglia, sed in Belgio, in Germania: inque Galliis, plures homines vexabantur, tandemque eo correpti maxima ex parte moriebantur. Variolas item plurimi contendunt veteribus ignotas fuisse, quibus tamen plerique homines sin bis terve, saltem semel, solent hoc ævo ægros esse. Sexaginta abhinc plus minus annos in occidentalibus Britanniae oris cœpit exoriri novus morbus, infantibus potissimum omnis generis calamitatem importans; eundem medici Rachitidem appellarunt: [27] Sunt & alii, quibus brevitas causâ supersedeo.

Quantum ad me pertinet, inquam, diversitatem climatum, diversitatemque ciborum, potuum, &c. sæpe sæpius in causâ esse, ut alii atque alii morbi progignantur. Geni humano namque erat primo simplex ex simplici causâ valetudo, multos morbos autem multa postmodo fercula fecerunt, quum luxuria terrarum marisque vastatrix, talia in perniciem hominum prius excogitasset. [28] Cæterum plurimos morbos, puto non novos ratione incolarum totius Telluris, sed ratione medicorum, eos primo descri-

[25] Hujus mentionem facit Plinius. libr. xxv. Cap. 111.

[26] De quo morbo agit Sennertus in tractatu de febribus libr. iv. Cap. xv.

[27] Vide *Gliffoni* Tractatum de Rachitide Cap. 1.

[28] Ut habet *Seneca* libr. 1. Epist. xcvi.

scribentium, existimandos. Tali pacto autumo a Romanis Hydrophobiam, Elephanthiasim, lichenas, & alios, jamjam ab Hottone memoratos morbos, fuisse novos vel incognitos vocatos; cum tamen iidem apud cæteras gentes, unde primum contraxerunt, jamdudum notissimi extiterint. Populo etenim Romano, nullum commercium, nisi cum indigenis Italiæ, habente: imo perraro extra Italiam proficiscente, non poterat non, quin is dictorum morborum, qui alias singulorum climatum regionumve orbis incolas singulariter infestabant, immunis fuerit. Verum enimvero eodem diversarum nationum extra Italiam potiente, ut & istic locorum copias in castris in hybernis habente, aliter fieri quoque non poterat, quin, commercio ita cum exteris inito, tam secundæ quam adversæ fortunæ una particeps fieret. Igitur militibus, seu militiam sequentibus, contagione se apud externos contaminantibus, iisdemque a morbo contagioso haud penitus revalescentibus, facile usu venire poterat, ut, accepta ad Lares redeundi copia, consanguineos aliosve amicos frequentando, invisendo, cum his contagium, per varia loca circumlatum, communicarent, atque hi iterum atque iterum cum aliis. Pari profecto ratione, qua singuli propemodum morbi contagiosi solent propagari. Præter hæc non inficior contingere posse, ut peregrinator in exteris regionibus in morbum, propter inusitatum aërem, alimenta, &c. vel & ob incognita venena, insecta, &c. incidat, quo tamen alii homines, tametsi viator domum redierit, non inficiuntur. Hujusmodi morbus medicorum, curationi morborum in Regione solum sua incumbentium, scientiam fugere nullo negotio potest, nisi hunc complurium gentium medicinæ auctores aliter condocesecerint. Nam quotus quisque nostrum sciret dracunculos,

[29] morbum Æthiopiæ Ægyptique incolis satis familiarem, curare? quis morbum Tarantulæ? [30] quis morbum Ton, &c. [31] Nisi nos eruditorum scripta tales morbos revelassent. Verum, quin hi & similes morbi, quoniam vel aëris vel insectorum vitio, quod sane peculiaribus Orbis regionibus est proprium, contrahantur, nesciant ideo heic locorum hospitari, nullus mihi est dubitandi locus. [32]

Hoc loco Anonymus. Restat quidem, inquit, de morborum causis differendum; at enimvero hæ secundum diversarum sectarum Medicinæ opiniones non uniusmodi sunt: sed, prout aliquis alicujus hæresis doctrina imbutus fuerit, ita credit eas multimodas esse. Quandoquidem vero has ob prolixitatem operis, in præsentia pertractare nequimus, idcirco eas missas faciamus.

Comprobato a nobis Anonymi consilio, differamus paulisper, inquam, si volupe fuerit de invento-
ribus

[29] Quos *Plutarchus* symp. VIII. Q. IX. ex Agatarchide citat. Horum etiam mentionem faciunt *Ægineta* libr. IV. Cap. LIX. & *Ætius* tetrab. IV. Serm. 11. Cap. LXXXV. scribunt enim dracunculos lumbricis similes esse, & aliquando magnos aliquando parvos reperiri: frequentius quidem in cruribus, subinde vero in musculosis etiam brachiorum partibus consistentes. Nasci autem hos in Æthiopia, ac in India, in pueris præcipue, esseque ipsorum generationem non dissimilem ventris lumbrico lato. Sub cute enim eos, nihil molestiæ afferentes, moveri; verum progressu temporis circa dracunculi extremitatem locum suppurari, & cutim aperiri, ac dracun-

culi caput exeri. Plura, si quis exoptet, adeat is exercitationem *Welschii*, quam de Vena Medinensi, seu de dracunculis, scripsit.

[30] De quibus insectis scripsit Baglivus dissertationem.

[31] Quem morbum ajunt originem ducere a vermiculo, digito cuiusdam pedis in hærente, & loco gangrænam inducente: quin etiam eum eadem nonnunquam symptomata excitare, ut dracunculi solent. vide *Mangeti* Biblioth. medico-præct. Lit. T.

[32] Quid? *Plutarchus*, paulo ante citata Quæst., scribit, affectus quosdam olim fuisse, quos nunc nusquam existere. Narrat quendam diu urina difficultate laborasse, tandem vero min-

ribus & viribus medicamentorum. Hæc namque, ut auctor est inter maximos quondam habitus medicos Herophilus, divinum munus esse: [33] & id quidem non sine ratione afferebat. Prorsus enim quod tactus divinus efficere potest, id præstant medicamenta usu experientiaque probata.

Miror admodum, inquit *Albinus*, quod Asclepiades, scribente Scribonio, maximus auctor Medicinæ negarit ægris danda medicamenta, eorundemque loco alia excogitarit auxilia. Etenim is, ut Plinius [34] auctor est, quinque res maxime communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, alias vini, frictionem corporis, ambulationem, gestationes.

Tum *Hotton*. Asclepiade memorata profitente, inquit, necesse est, eundem fuisse haud memorem sui, cum in libro præparationum contendat ultimæ fortis esse medicum, qui non ad singula quæque vitia binas ternasve compositiones & expertas, protinus paratas habeat. [35] Conficitur ex his Asclepiadem præcipitanter paulo ante dicta, adstruxisse: sed homo fuit parum feliciter se in hoc negotio gessit.

Tum Anonymus. Licet non ignorem, inquit, etiam hac ætate aliquos rebus novis in Medicina studere, quin dicam conari potius antiquorum quorundam obsoletam pene doctrinam, instaurare, atque adeo scientiam, ac usum medicamentorum aspernari: veruntamen, si istis ingenue fateri modo allu-

buerit,

mingendo culmen hordaceum geniculatum excrevisse. Alium bestiolam asperam, multis pedibus celeriter ambulanti, cum multo semine ejecisse. Morbum jocinoris cujus indicium esse, quod ægrotans mures domesticos accurate observet, & con-

sectetur, necubi inveniri.

[33] Ut habet *Scribonius Largus* in Præfatione.

[34] Hist. Nat. Libr. xxvi. Cap. 111.

[35] Ita *Scribonius Largus* in memorata Præf.

buerit, nullum meo animo dubium est, quin necessarium maxime ægro medicaminum usum sint iudicaturi: atque eos summa laude dignos, qui olim, qui etiam nunc, remedia contra quosvis hominum morbos invenerunt. Sed quo pacto ea primo inventa sint, velim, ut aliquis vestrum; nam ego labris primoribus Medicinæ studium attingi modo, ordine enarret mihi. Tibi Hottoni, antiquitatum Medicinæ longe scientissimo, negotium hoc, reor, esse mandandum.

Quasi vero reliqui huc præsentēs, inquit *Hotton*, non æque ac ego, antiquitates Medicinæ callerent, viden', quam tu in hos injuriosus sis, eorumque honoribus detrimentum des ingens. Attamen, utut sit, ego equidem impræsentiarum hoc negotium mihi dabo: necesse est enim, aliquis tuo dicto audiens sit; ea autem narrabo, quæ fortean vobis omnibus in promptu sunt. Nemo nostrum ignorat, paucissimos hominum tale robur ætatis nactos, quod non, etiamsi temperanter ac sobrie vitam degerint, oportuerit ipsos subinde ægrescere, vulnerari, vel quoquo pacto doloribus, vitio corporis ortis, affici. Quibus malis tollendis necessitas eos compulit remedium, ægritudinem corporis, ut & vulnera sanans, doloresque leniens, investigandi. Casu interdum, quod etiam nunc sæpe numero contingit, applicata res est, quæ voto desiderioque ægri fatisfecit. Igitur sumpto hujus rei experimento eandem aliis, simili affectu ægris, consulebant revalescentes. Et, si ita aliquoties in hac re periclitati fuerint homines, hanc tum in medicamentorum numero collocabant. Quid? quod quibusdam nationibus hoc in more positum erat, ut tale remedium, in tabula descriptum, in templo Dei alicujus, inprimis Æsculapii vel Isidis, suspenderent. Ad quorum Deum fana ægri missitabant, sacerdotes consulendi gratia: Munus namque horum erat, ut
cum

cum ægrotantibus remedium, in simili affectu quondam bono cum revalescentis commodo applicatum, communicarent. Quin istis temporibus ethnici solenne habebant deos, medicationis ergo, consultare; Sacerdotes, occasionem ægris consilium dandi captantes, proferebant remedium, cujus de virtute inter ipsos antea constabat, quod tamen, quasi nunc demum ab oraculo revelatum, consulentibus persuadebant. Adhæc homines in somniando quandoque medicamenta invenere. Hujus generis historiam memoriæ prodidit Plinius. [36] Nempe cujusdam militantis in prætorio matrem vidisse in quiete, ut radicem sylvestris rosæ, blanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam: casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut pareret religioni, servatusque est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit. Quin etiam bruta animalia ostenderunt herbas salutes, docueruntque homini, Plinio, [37] & Plutarcho [38] auctoribus, varias medendi rationes. Hippopotamum harundine acuta venam in crure se vulnerantem, venæ sectionem: atque Ibim, ad unco rostro alvum suam aqua perluentem, clysteris usum monstrasse, memoriæ proditum est. Nimio-pere prolixus sine dubio vobis haberer, si ego, remedia a brutis monstrata, nunc temporis recensere vellem. Scilicet testudines origanum, & mustelas rutham mandere; Draconem autem fœniculi, hirundines chelidonæ, & bestię aliæ aliarum herbarum

[36] Libr. xxv. Cap. 11. inventa enarrat.

Hist. natur.: Cætera, quorum mentio est facta, atqui declaravique in Dialogo. 1.

[37] H. N. libr. viii. Cap. xxvii. qui plura ab animalibus

[38] qui de Ibide agit in libr. de Isid. & Osir. de aliorum autem animalium monstratis remediis scribit in Gryllo.

rum usum, monstrasse. Ita etiam complures herbarum inclaruere in illustribus personis, quæ eas, vel reperire, vel crebriori in usu habuerunt, quæque nominatione sua eas cooptaverunt interdum. Sic Pœonia, Gentiana, Arthemisia, & sexcentæ aliæ plantæ nominatissimæ, adoptarunt sibi nomina inventorum, qui eas, ut dixi, vel primo invenerunt, vel frequentissime usurparunt. [39] Et, sicut nunc temporis non raro accidit, ut aliquis, medicamentum contra quosdam morbos, in genere sibi similes, opitulans, reperiverit: hoc tamen sine discrimine neminem non morbum, Panaccæ instar, sanare jactabundus deprædicet; ita etiam veteres quidam, admirandas incredibilesque, supra captum humanum excedentes, quibusdam plantis tribuere vires, non dubitabant. Exempli gratia Brassicam modo proferam, cujus de virtute Cato [40] mira prodidit. Hoc pacto, ni memoria me fallit, scribit. Et si bilis est, & si lienes turgent, & si cor dolet, & si jecur aut pulmones, aut præcordia, uno verbo omnia sana faciet, intro quæ dolitabunt: eodem silphium inradito, bonum est: nam venæ omnes, ubi sufflatæ sunt ex cibo, non possunt perspirare in toto corpore; inde aliqui morbus nascitur: quibus, & aliis corporis affectibus, ut brevis sim, brassicam solam, vel & aliis rebus permixtam, auxilio esse, Cato auctor est. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut a necessariis orsa primo, cuncta pervenerint ad nimium.

Hoc loco ego. Quandoquidem cognitio medicamentorum, inquam, est pars Medicinæ ut maxime necessaria, ita certe antiquissima, & ob hoc primum cele-

[39] Vide Plinii H. n. libr. xxv. Cap. vii. ubi plura occurrunt. [40] De Re Rustica. Cap. clvi.

celebrata, non ab re itaque fore, arbitror, si D. Hotton insuper moram nobis gesserit, ac narraverit, quomodo veteres medici medicamentorum vires explicarint, indagarintque?

Tum *Hotton*. Consideranti incunabula Medicinæ, inquit, facili negotio innotescet, eos, qui corpori humano primum Medicinam faciebant, de virtutibus medicamentorum prædicasse, quicquid in horum applicatione usu didicerint: observasseque in primis vires, quas medicamenta, sive juvando, sive nocendo, ediderint; pari sane modo, ut nos quoque de incomperito judicare solemus. Memoriam utpote mandamus potissime potentiam medicamenti, quæ in sensus incurrit. Exempli gratia, siquod remedium, semel atque iterum datum, purgationem vel vomitionem corpori importaverit, non veremur huic facultatem vel purgandi, vel vomendi: si calorem corporis immodicum temperaverit, refrigerandi: e diverso, si calorem decedentem coercuerit, calefaciendi virtutem, adscribere. Reliquorum eadem ratio esto. Verum enim vero, Philosophia Medicinæ se associante, cœptum est aliter, ac dixi, medicamentorum vires explicare. At, quia doctrina de temperatione corporum longe vetustissima juxta & tritissima, inde factum, ut quaternarium elementorum, qualitates eorundemque primas, primævi medici ad stabiliendum in Medicina ratiocinium quoddam assumerent. Assolebat igitur, ut, perpensis medicamentorum ad Philosophiæ præcepta viribus, plerique antiqui Medici eas qualitatibus, ut vocant, primis cum maxime explicarent. Ita passim deliciae meæ Hippocrates, ejusdemque imitatores; ita ultro citroque Aristoteles, & cæteri de familia peripateticorum, de virtutibus medicamentorum disputaturi, proferebant, utebanturque vocabulis frigidi, calidi;

ficci atque humidi. Ideoque horum adminiculo mentem suam de qualitatibus secundis, de medicamentorum videlicet viribus purgandi, adstringendi, coquendi, emolliendi, &c. explicabant. Quandoquidem vero perplura medicamenta prostant, quibus id peculiare est, ut corpus humanum calefaciant, refrigerent, vel alio modo plus minusve afficiant; generatim enim simpliciterque quodammodo astrui Galenus & ejus assaeclae exstimarunt, si quis ejusmodi efficientiam naturalem calori, frigori, &c. attribuerit obiter. Igitur, postquam observarint singularum rerum singulas esse proprietates, & aliis alias magis calefacere aut refrigerare, &c. inchoarunt eas speciatim investigare, adscribereque unicuique certos privosque caloris, frigoris, siccitatis, &c. gradus. Et, quamvis Galenus passim in scriptis suis: peculiariter tamen in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, id sibi negotium dedit, ut doceret, qui examen simplicium, in quantum ad eorundem vires spectat, instituendum sit. Dictis itaque qualitatibus primis, hypothesis loco, positis, Galenus symmetrum appellat medicamen, quod neque calidum neque frigidum neque humidum neque siccum est, hoc est quod debitam elementorum temperiem sortitum; si quod autem habuerit principium inter cætera dominans, ratione hujus tunc nominationem indipiscitur. Quadruplicis generis autem, multo celeberrimus Vir opinatus est, excepto symmetro, remediorum facultatum primarum excedentium ordines. Verbi causa. Id, quod non evidenter calefacit, appellat primi ordinis: quod vero manifeste, secundi: quod vehementer, non tamen summe, tertii: denique quod adeo, ut escharam inducere pote est, quarti. Ac ita cæterarum facultatum excedentium naturam esse com-

comparatam statuit. [41] Oribasius, [42] Ætius [43] & Ægineta [44] Galeni hypothefin & placita affumferunt non modo Verum etiam plures, quam a Galeno factum, cujus ordinis cunque plantas, qualitatibus dotatas primis, enumerant. Vallefius, [45] longe omnium, qui mihi innotuere, curiosiffimus in demetiendis medicamentorum viribus fuit: quippe eas arithmetico more ad calculos vocavit: neque enim contentus erat eas simpliciter numero integro, prout veteribus usu veniebat, fed fracto, computare; ideoque memorat fefqui alteros, fefquitertios, quinq; sextos, &c. caloris frigorisque, gradus.

O miram hominis subtilitatem! interfabatur *Anonymus*. Quam subtiliter numerum potentiarum medicaminum executus est! quafi vero non anceps numerus effet, fi quis integrum ad dimetiendas remediorum vires duntaxat adhibuerit: præfertim vero, cum adhuc fit lis pendens, an caloris an frigoris, &c. qua talia fecundum variorum corporum indolem, varia quoque portio rebus, ut perhibent, reapse infit. Quantum ad me pertinet, mihi videtur videre, hæc, dum ab affeclis Galeni dicuntur, concludi contortius, quam ipfi argumentari unquam queunt. Verum enim vero his, quoniam dubiæ rationis sunt, superfedeamus. Attamen, antequam decantatos remediorum primarum qualitatuum gradus faciamus miffos, a Te, celeberrime *Hotton*, erudiri cupio, quo

H 2

pacto

[41] Vide ejus libros de simplic. medic. facultatibus: in primis vero præfationem, Cap. xxx. & ultimum libri quinti, ubi ad compentium fere redegit, quæ in prioribus tractavit.	Cap. 111. & fequent.
[42] Medicin. coll. libr. xiv.	[43] Tetrab. 1. Serm. 11. Cap. cxcvii. & feq.
	[44] De Re Medica libr. vii. Cap. 1 & 2.
	[45] Controverf. libr. ix. Cap. xi.

[46]

paſto tales ſint numerandi ? Ego namque perlibenter tarditatem ingenii mei inculo ; hoc utpote inhabile ad formandum cogitatum quoddam, vei ideam totidem diverſorum caloris, frigoris, &c. graduum, quotquot plerumque a medicis numerari ſolent.

Tum *Hotton*, Medicamentum, inquit, quod elementorum temperationem eſt naſtum, a Galeno ejuſdemque ſectatoribus ſymmetrum ſeu temperatum appellitari, paulo ante commemoravi ; ſed quodnam calidum vel frigidum, &c. primo aut ſecundo, &c. gradu, id non arte determinatum eſt ; quippe alio alii modo calculum reduxerunt. Sunt qui autumarunt calidum in primo gradu habere duplum caloris reſpectu temperati : calidum in ſecundo habere duplum primi, & quadruplum temperati : calidum in tertio, habere duplum ſecundi, quadruplum primi, octuplum temperati : calidum in quarto, habere duplum tertii, quadruplum ſecundi, octuplum primi, ſexdecuplum autem temperati. Eodem modo computant, ſi frigidum rerum potiatur. Alii cenſuerunt calidum in quarto, quintuplum calorem habere temperati : calidum in tertio, quadruplum : calidum in ſecundo, triplum : calidum in primo, duplum. Alii exiſtimarunt, quanto calor ſupra frigus excelluerit, tanto gradu corpus aliquod eſſe calidius, ut, ſi calor in corpore aliquo uno gradu tantum ſuperarit frigus, hoc ſit calidum in primo ; ſin vero, poſita prius elementorum æquabilitate, duobus ſuperarit inſuper caloris gradibus, hoc ſit calidum in ſecundo gradu. Eadem reliquorum ratio eſto. [46] Sed quomodocunque has & ſimiles opiniones in orbem torſerit aliquis, eundem ultro confeſſurum, arbitror,

[46] Vide jamjam citatum diverſæ opinionis expenduntur Valleſium diſto loco, ubi hætur.

bitror, nil quicquam, quod exploratum esset prorsus, in mensione corporum, ratione primigeniæ ex elementis composituræ, inveniri: contra satis esse, si vires medicamentorum generatim explicantur per vocabula salis nitrosi, alkali tum fixi, tum volatilis, et sim: ut & olei vel essentialis, vel fixi: nec non aquæ vel terrestres principii: quamvis vel horum exacta proportio, aut quantitas, aut temperatura nobis abscondita sit. Arduum enim, quin dicam curiositatis, merito ridendæ, plenum, esse opus, puto, indagare velle, quantæ quorumlibetunque elementorum portione Deus. O. M. ad producendas res corporeas usus fuerit.

Nostrorum omnium in dictione sententiæ, ab *Hottone* prolatae, consensus erat, ut & tantillum silentium, quod Anonymus, in Medicina curiosus turbabat. Fabulari etenim occipiebat iterum. Et audi- vi, inquit, vos semel atque iterum ac sæpe mentionem qualitatum primarum fecisse, indicasse easdemque originem quaternario elementorum numero debere: verum quoniam reliquarum qualitatum rudis sum, aveo erudiri cujusnam generis hæ sint?

Tum *Albinus*. Primus dogmaticorum, inquit, ni memoria me fallit, Galenus [47] fuit, qui qualitates corporum bipertitus est, in primas videlicet, in secundas, e primarum omnimoda seu mixtura seu conjugatione, oriundas. Quid primis proprium sit, facile liquet inter elementorum naturam considerantes: secundis vero id peculiare esse, Laudatissimus auctor statuit, ut edant vires indurandi, laxandi, emolliendi, adstringendi, &c. [48] Inter Arabes

H 3 Avi-

[47] Comment. 1. in librum de nat. hum. 11. Cap. VII.

[48] Veteres enim qualitates Medicamentorum declarabant, Exempli loco sit Quæstio XLII. Problem. sect. 1. ubi Aristoteles perquirat, cur alia ventrem

Avicenna [49] qualitates & facultates medicamentorum

trem moveant superiorem; alia inferiorem; alia vero utrumque, ut veratrum, ut scamnonea, ut elaterium? *an quod ex medicamentis, quæ ventrem movent, ratiocinatur, alia frigida, alia calida sunt: ita; ne alia propter suum calorem protinus, cum in superiore ventre fuerint, loca petunt superiora, ac inde liquefaciendo, maxime quæ aliena, sunt minusque insidentia; sed etiam quæ insunt naturæ intimæ, medicamento nempe vehementiori epoto aut copiosiori, quam natura patiatur, tum ea ipsa quam quæ excrescentem adsuerint, in ventriculum deducant; hic vero fervore excrementa perturbant, flatumque excitant multum, qui obstitens vexansque demum vomitum movet.* De frigoris actione parili modo ratiocinatur. De cætero, velim, ut sano sensu accipiatur, Galenum duplicis generis facultates in Medicinam primum introduxisse. Nam aliquis mihi obijcere potest Ciceronem in Acad. Quæst. scripsisse. *Earum qualitates sunt alia principes, alia ex iis orta, principes sunt uniusmodi & simplices: ex his autem orta variæ sunt, & quasi multiforme.* Et Ocellum Lucanum eas numero statuisse sedecim. Quatuor simplices & duodecim compositas enumerasse qualitates. Sub illis calorem, frigus; humorem & siccitatem: sub his vero gravitatem, levitatem, raritatem, densitatem, lævorem, asperitatem, duritiem,

mollitudinem, tenuitatem, crassitudinem, acumen & obtusum, complexum fuisse; ideoque longe ante eum Galenum fuisse variarum qualitarum mentionem factam. Verum is a me hoc responsum auferat, velim, has ab Ocello traditas qualitates compositas, sensu tactus explorandas, exhibere omnimodam corporum differentiam externam: ait Galenus eas sensu gustus inquirendas sensit: quo facto redegit tale corpus ad genus rei vel adstringentis saporis, vel austeri, vel acerbi, vel amari, vel falsi, vel acidi, vel dulcis, vel pinguis. Quibus positis cujusque facultatem seu potentiam pervestigat. v. g. adstringens aliquod contrahere, densare, repellere, incrassare, refrigerare &c. Acidum incidere, extenuare, dividere &c. Et ita de reliquis qualitatibus statuit. Quare autem aliquid adstringens sit, tunc rationem petit à quatuor principibus qualitatibus, & dicit adstringens esse terrestre & frigidum: acidum subtile frigidum: amarum terrestre subtile, salum terrestre calidum, &c. Qualitarum odoratus, quæ singularibus ac distinctis nominibus carent, eandem ait rationem esse. Vide plura in dicto libro de Nat. H. Cap. vii. & de simpl. fac. Lib. v. cap. xxv. & xxvi. Quod attinet ad medicamentorum facultates, Galenus eas triplicis generis statuit. Primæ satis notæ sunt: secundas appellat mollientes, digerentes, reper-

torum parili modo partitus est. At enimvero posterioris ævi Medici, quique singuli fere Galeni dogmata propagarunt, dictis duplicis generis qualitatibus adjunxerunt tertium, quod peculiariter quibusdam corporis partibus tribuerunt, atque adeo ejusmodi tertiarum, ut vocantur, qualitatum beneficio explicarunt medicaminum virtutes urinam, profluvium foeminarum, &c. ciendi & cohibendi; facultatem autem talem hæc habere ratione totius substantiæ, quam Fernelius putat sitam esse in aliqua, tactus beneficio, investiganda qualitate. Promptas vel apertas hujusmodi duplicis ordinis qualitates nominarunt, quia effectum, quem remedia utcumque perfecerunt, vel uni duntaxat, vel duobus principiis inter cætera dominantibus, adscribi posse, judicarunt. Quandoquidem autem ea, quæ tertio loco commemoravi, effecta, animadverterunt, haud commode dictis qualitatibus manifestis explicari posse; promptum erat ipsis fingere, qualitates occultas vel involutas: Hujusmodi effecta autem edi ratione dictæ totius obstantiæ causati sunt. Inde factum, ut virtutes medicamento-
rum proprium quemvis corporis humorem purgandi, vel peculiarem corporis affectum sanandi, vel quibusdam venenis resistendi, in Classẽ qualitatũ occultarum distribuerunt. [50]

Hui! tandem devenisti, interpellabat *Anonymus*, ad occultas qualitates? Næ ista gloriosa medicorum juxta & physicorum circa qualitates distinctio, non

.H 4 magno

repercussorias, attractrices, detorsorias, & exedentes: tertias vero, quæ vulnera glutinant, cicatricem inducunt, & carnem generant, vide de comp. medic. per genera. Lib. vi. Cap. v. §. 4.

[49] Cantic. 1. text. 29. & seq.

[50] De his vide Fernelium in Physiolog. lib. 11. Cap. 14. & de abd. rer. caus. lib. 11. Cap. xvii. Sennertum instit. Part. 1. lib. v. sect. 1. Cap. 11.

[51]

magno æstimanda est : siquidem non multum differt ab ignorantia. Quid vetat? si dixerim qualitates, quarum id temporis mentio facta est, ad unum omnes; siue eæ nunc Galenicorum, siue Mathematicorum, siue Chemicorum more explicantur, assensum mereri lubricum. Quin ulterius instem, incertum prorsus esse, atque vanum, quicquid unquam seu medici seu phÿfici, medicamentorum de potentiis disseruere.

Ad quæ *Albinus*. O præclarum, inquit, & Pyrrhonis imitatore dignum, ausum! Enimvero nescis, quam temere in alienas possessiones irruis. Nescis præterea, quod agerent tecum lege primum Galenici atque Iatrochemici, cæterique in suo genere Medici, vindicarentque ornati homines in dicendo & graves, quibuscum tibi iusto sacramento contendere non liceret. Urgerent præterea Philosophorum greges. Jam ab illo fonte & capite Aristoteles, nihil te de bono ratiocinio in Medicina & Philosophia, nihil de malo, nihil de ratione vitalitatis corporis, nihil de qualitatibus medicamentorum didicisse, nihil omnino quæsisse, nihil scire, convincerent: & cum universi in te impetum fecissent, tum singulæ familiæ litem tibi intenderent. Instarent hinc Galenici, Hippocratis, Aristotelisque placitorum defensores, quicquid dixisses, id te ipsum negare cogerent, quippe re ipsa convincerent te, dari qualitates tum primas, tum secundas. Inde obviam haberes Iatrochemicos & alios Mechanicæ curiosos, qui omnimodis experimentis, aliisque ad hoc negotium spectantibus demonstrationibus, contrarium sententiæ tuæ planum facerent. Missos facio Mathematicos, qui datorum, problematumque suorum laqueis te irretitum tenerent, convincerentque te præfraçte negare, cujus vel ipse vulgus non ignorans sit.

Tum

Tum *Deckerus*. Mi Albine, inquit, ne hujus hominis de incogitantia irascere. Scisne perversos depravatosque hujus seculi mores, quod ita natura comparatum est, ut plerique homines, non magis eruditionem se suam ostentare posse, arbitrentur, quam, si cuncta sive audita, sive lecta sine discrimine non plane negent, contradicantve, in dubium saltem vocent.

Euge! instabat *Anonymus*, quandoquidem ego vobis omnium rerum rudis fortasse habeor, date mihi quomodo aliquis ad manifestarum medicamentorum qualitatum cognitionem pervenire possit? Quantum ad me spectat, reor, pleraque remedia fortuito reperta, crebriorique usu tandem confirmata, hominibus innotuisse.

Tum *Hotton*. Convenit inter nos, inquit, si rudimenta Medicinæ consideremus: veruntamen, aucta excultaque præceptis Philosophiæ Medicina, aliter, ac assolebat, coeptum est rei incognitæ vires investigare. Sensuum enim, in primis gustus atque odoratus, adjumento, explorabant latentes cujus rei cunque qualitates. Sic Oribasius aliique Medici, olfactus subsidio, omnibus Odoriferis tribuerunt calefaciendi facultatem. Ita Galenus, Ætius, Avicenna, aliique suadent res omnigenas gustatu investigandas, an sint acris, amari, dulcis, acerbi, austeri, falsique saporis. [51] Quibus indagatis suas cuique saporis vires adscribunt; quas autem, ut ingenue fatear, incertas, nisi experientia eas antea confirmasset. Explorata etenim prius alicujus rei proprietate potentiave, si quam dein vel odoris vel saporis cujusdammodi convenientiam in altera, etiam tunc

H 5

in-

[51] Has qualitates & facultates memorant dicti auctores in locis, modo a me in notis 41. 42. 43. & 49. prolati.

incognita, observassent, ratiocinium inde elicuerunt, fore, ut utrisque sint similes virtutes. Exemplum, illustrationis ergo, dabo. Perspectus sit acerbus austerusve Pyrorum silvestrium sapor: Cognitum itidem ab iis affatim, quin dicam mediocriter modo, comestis, fauces interioraque oris constringi, nec non alvum muneris sui immemorem reddi. Jam, si cuiquam aliquis rem, cujus vis adhuc incomperta, obtulerit, ille autem gustarit similem huic atque pyris sylvestribus saporem esse, quin & linguam & fauces quodammodo adstringi, nonne is ratiocinativum sequetur statum? si affirmarit, hæc utrimque convenire & viribus. Quanto nunc res quædam dictis pyris aut validiorem aut debiliorem linguæ saporem imprimit, tanto & ea aut maiorem aut minorem corpori adstrictionem importabit. Par judicium reliquarum esto facultatum investigandarum. Quod superest veteres dogmatici non rerum suarum se fatigasse rati, si perfunctorie gustus facultates modo memorarint: verum eas insuper putarunt interpretandas ratione multimodæ primarum qualitatum temperationis. Galenus igitur, & qui ejus decreta propagarunt, cum de ratione saporis, ejusque potentiae disserteruri essent, causabantur, quod adstringens, terrestre sit & frigidum: acidum, subtile frigidum: amarum, terrestre subtile: acre, igneum: dulce, calidum, sed nondum urens: oleosum, æereum & aqueum: quod vero absque insigni qualitate, frigidum, aqueum. Nec universali hujus generis ratiocinationi immorati sunt duntaxat, sed speciosas, ex Mechanica petitas, causas, cuique satori singulariter adscripserunt. Scilicet Platonis sectatores se in hujusmodi Physiologia maximo professi sunt opere. Hoc pacto itaque saporum naturam descripserunt. Videlicet, quum res quædam linguæ admota, vehementer siccer,

cet, & constringat, ipsamque in profundo exasperet, hujusmodi acerbam, hoc est intense austeram nominarunt. Quæcunque vero in contactu linguæ ipsam neque constringat neque contrahat, sed extergat eluatque, hanc salfam appellarunt. Quæ autem his adhuc amplius extergat simulque moleste exasperet, amaram vocarunt: quæ mordeat, & calore quasi intenso erodat, acrem: quæ sine calore mordeat vel pungat, habeatque præterea vim, si terræ affundatur, effervescendi, acidam: quæcunque vero sublinat, repleat sedetque exasperatas, & quasi erosas linguæ partes, ipsasque manifesta quadam jucunditate contingat, eam dulcem; sin vero, sine jucunditate id perfecerit, pinguem ejusmodi vocitarunt. [52]

Hoc loco *Deckerus*. Quam vellem, inquit, medici simili, vel alio, rationi consentaneo, modo, perrexissent continenter medicamentorum vires explicare, tribuereque iis tantum, quæ contra rationem sanam haud repugnassent, spectabilior profecto Medicinæ conditio fuisset: verum enim, declinantibus de Medicina aliquibus priscorum Physicorum, seque ad magicas artes, malum! adjungentibus, Medicinæ superstitio se immiscere cœpit, obtulitque remedia ridicula, irrisione sane digna, iisdemque nunquam non vires, captum humanum longe longeque superantes, assignavit.

Tum *Anonymus*. Quid ais, inquit, habuit unquam commercium cum Magia, Medicina?

Non modo habuit, inquit *Deckerus*, sed etiam nunc habet: hac tamen distinctione conditione ve, quod olim etiam viri omnis generis eruditione clari, nunc vero literarum rudes, magica superstitiosaque remedia tantummodo, usurpent. Ergo,

Ergo, ut ex te audio, inquit *Anonymus*, tu Magiam, quam ego amplissimis honoris gradibus dignam, aspernaris. Arbitror enim te non ignorare apud veteres Persas, Magos easdem artes profectos, quam apud Graecos Philosophi, apud Ægyptos Sacerdotes, apud Indos Gymnosophistæ, apud Gallos Druidæ. Quotus quisque inficiabitur eos honestas artes tractasse?

Tum *Albinus*. Assentimur tibi, inquit, sed tempora distingue, tunc cognosces & tuum & collegæ mei assertum, veritati congruum. Primis etenim temporibus Magia in ingenuis artibus tradendis erat occupata: postea autem, cum ejus cultores animum ad incantationes, ad spirituum invocationes, & similes superstitione refertas nugas, appulerint, merito fraudulentissima artium, cum antea honestissima, habebatur. Natam hanc, Plinius [53] putat, e Medicina, ac specie salutari irrepsisse, velut altiorē sanctioremque, quam Medicinam. Ortam in Perside a Zoroastre, qui more omnium tunc temporis Philosophorum etiam artem Medicam tractavit, scripsitque de ea peculiarem librum bizishk-nâma a Persis, i. e. medicorum librum vocatum. [54] Docuit namque in hoc Medici munus, inibique herbarum vires exposuit. Osthanes, qui Zoroastrem subsecutus, Xerxem Græciæ bellum inferentem comitans, semina artis portentosæ, ubi venit, sparsit, maximeque ad rabiem, non aviditatem modo scientiæ ejus, Græcorum populos egit. Pythagoras, Empedocles, Democritus, aliique veterum Philosophorum Magiæ discendæ causâ in Persidem, navigavere: hanc reversi prædicavere: hanc in arcanis habuere.

Hæc

[53] Histor. Nat. lib. xxx. *Hyde de Relig. vet. Persar. Cap. 1.*
 [54] Ejus mentionem facit *xxvi.*

Hæc inventrix ac propagator superstitiosæ ægritudinum curationis: modo auctor est, ut ægrum vocabulis, a nemine hominum hætenus intellectis, lingua fusurra alloquatur: [55] modo ejusdem generis vocabula, chartæ inscripta, jubet de collo, tanquam periamma, pendere, vel parti affectæ alligare, sanitatem amissam recuperandi ergo: [56] modo docet, ut animalia, ut plantæ, &c. quorum virtutes

fatis

[55] Hujus generis est illud Catonis de Re rustica Cap. CLX *Luxum ut excantas. Luxum si quod est, hac cantione sanum fiet. Harundinem prende tibi viridem. p. iv. aut v. longam, medium disfinde, & duos homines teneant ad coxendices, incipe cantare in alio. S. F. motas veta daries dardaries astataries dissuapiter, usque dum coeant. Ferrum insuper jactato: ubi coierint, & altera alteram tetigerit, id manu prende, & dextra sinistra precide. Ad luxum aut ad fracturam alliga, sanum fiet: & tamen quotidie cantato in alio. S. F. vel luxato; vel hoc modo, huat hanat huat ista pista sista domiabo damnaustra & luxato: vel hoc modo, huat haut haut sis-tar sis ardannabon dunnaustra. Ad Hæmorrhagiam narium sistendam vult Marcellus. de Medic. Cap. x. ad aurem ejusdem partis, de qua per nares sanguis manat ter novies dici *συντοξαμ συντομα*. Cap. xv. hæc habet adversus Anginam. *Præcantabis jejunus jejunum, tenens locum, qui erit in caussa digitis tribus i. e. medio, pollice & medietinali, residuis duobus elevatis,**

dices. Exi hodie nata, si antea nata, si hodie creata, si ante creata, hanc pestem, hanc pestilentiam, hunc dolorem, hunc tumorem, hunc ruborem, has tolles, has tonsillas, hunc panem, has paniculas, hanc strumam, hanc strumellam, hanc religionem, evoco, educo, ex-canto, de istis membris medullis. Non modo memorati, sed etiam alii auctores habent plures hujus generis incantationes: verum quis singula nugivendorum nugalia theoremata recenserebit.

[56] Exempli gratia e libro Marcelli de Medic. Cap. viii. expromam remedium, quod mirifice, asseverât, pollere, contra lippitudinem incipientem, si in charta virgine scribas, & collo dolentis licio suspendas *ψα ψε ψη ψε ψη ψα ψε*. Qui plura desiderat, is auctorem hunc, & Q. Serenum, & Trallianum & Paceracellum &c. pervolvat.

[57]

fatis notæ, sint prius peculiari modo, colligendæ, asservandæ, usurpandæ, antequam nugatorias, admirabilitatis plenas, vires, edere valeant. [57] Sed hæc est. Omni in re animorum condito (licet mihi quoque sententiam Plinii afferre) ut a necessariis orsa primo, cuncta pervenerint ad nimium: tandemque ad abusum, qui plerumque omnis generis errorum parens exstitit.

Tum ego. Enimvero ferenda hæc non essent, inquam, sed exularent potius a Medicina.

Hoc tempore utique exulant, inquit *Hotton*, quippe inter omnes plerosque medicos, de plebejis non loquor, constat, Medicinam esse artem, quæ Experimentiæ juxta & Rationis auctoritate nititur. Quandoquidem vero remedia Magica, partim ridicula, partim superstitiosa, proindeque effectum, si quod subinde accidit, rationis adminiculo explicari nequeat, juré

[57] Vide Plinium Histor. nat. qui perplura enarrat animalia, vel aliquorum partes, & plantas, & lapides, ut eæ juxta præcepta Magiæ colligenda, usurpanda. Ut autem quadantenus innotescat, quo ritu plantam solebant Magiæ dediti effodere, ac quibus verbis ei adjurare, dabo exempli gratia remedium contra podagram & omnem fluxionem ex *Alex. Tralliani* libr. xi. desumptam. *Herbam sacram, scribit; quæ est altercum, alias Hyosciamum, quum Luna est in Aquario aut Piscibus, effodito ante Solis occasum, radicem non attingens: ubi effoderis ipsam duobus sinistra manus digitis, pollice & medico, dicas. Loquor tibi, loquor tibi herba sacra: cras voco te in domum Phidia, ut si-*

stas fluxionem pedum & manuum hujus viri, vel hujus mulieris. Sed adjuro tibi per nomen magnum Jaoth, Sabaoth: Deus qui terram firmavit, & fixit mare fluvii abundans fluentibus, qui exsiccat uxorem Loth, & fecit eam statuam salinariam, accipito spiritum matris tue, terre, & vires ejus, & siccato fluxionem pedum aut manuum hujus viri, aut mulieris, Crastino die, ante exortum solis, accepto osse cujuscunque animantis mortui, effodito radicem, & accepta ipsa dicito. Adjuro tibi per Sancta nomina, Jaoth, Sabaoth, Adonai, Eloi: ac in ipsam radicem salis pugillum conjicito, dicens; Ut sales hi non augebuntur, sic neque affectus hujus viri, aut hujus mulieris. Item

jure meritoque ideo non modo illa a prudentibus in arte Medica irridentur, sed in exilium ejiciuntur.

Interpellabat *Anonymus*. Et, vestra cum venia, inquit, liceat mihi sermonem aliorum flectere.

Quorsum tandem, inquam, fugit te vespertinum tempus nostrorum quemque monere de itione domum?

Ne causemini seriore vespere, inquit *Hotton*, satis temporis ad confabulandum nobis etiam nunc superest, vestra commoratio mihi non tædiosa, sed longe gratissima, est.

Igitur, impetrata, inquit *Anonymus*, abs te tuas ad ædes commorandi venia, confabulemur paululum, differamusque de corporis exercitationibus, quas veteres, ut sæpenumero legi, magni faciebant ad robur ad incolumitatem corpori conciliandum.

Tum

extremam radice partem agro alligato, cavens ne madescat, reliquum vero suspendito super crustam diebus cccclx. Cæterum *Galenus* in Præf. lib. vi. de simpl. medic. facult. commemorat, Pamphilum, Xenocratem Aphrodiensem, & Andream, viros de Re Herbaria scribentes, quos libris suis multa quoque mendacia, multasque verborum præstigias inseruisse. Inprimis vero Pamphilum, in libro, quem de plantis composuit, fabulas aniles præstigiasque quasdam Ægyptias, junctis nonnullis incantationibus, quas, cum herbas colligunt, ad murmurant, tradidisse. Auctorem porro esse, ut eæ similiter, atque periapta, usu veniant: quæ tamen, si ita secundum doctrinam Pamphili de collo suspendantur,

non solum manganias curiosas & a Medicinâ alienas: sed etiam universim esse falsas, Pamphilus præterea gloriabatur se talia reperivisse in libello quopiam ex iis, qui Mercurio Ægyptio inscribuntur, continente triginta sex sacras horoscoporum herbas. Ex hoc libro se incantationes, transformationes, & decanorum dæmoniorumque herbas sacras, didicisse. *Galenus* aspernatur hujusmodi nugas, verbisque illum perstringit merito: laudat e diverso *Dioscoridem*, quod quinque libris omnem materiam medicam absolverit, laudat *Asclepiadem*, *Heræclidem Tarentinum*, & *Cræteam* de præparatione aut probatione, medicinarum scribentes. Laudat *Manteiam*, quod de iis, quæ secundum locos, ut de

Tum *Albinus*. Hæc erat, inquit, exercitationum ante tempora Herodici conditio: Verum is, quum esset pædotriba & valetudinarius, ut auctor est Plato, [58] Gymnasticam Medicinæ junxit, liberavitque se ejus adminiculo a morbo lethali, quam quibuscunque remediis curare frustra antea adorsus fuit; veruntamen deliciæ meæ Hippocrates Herodici conatum culpat, [59] quod is videlicet adnissus fuerit per præcepta Gymnasticæ febres solvere. Quid? quod asserit Herodicum febrem habentes circuitibus, luctis, multisque fomentis interfecisse: quippe hanc malæ esse indolis, inimicamque fami, luctis, circuitionibus, cursibus, frictioni: immo laborem labore cumulasse.

Tum *Anonymus*. Præter has, quas jamjam memorasti, exercitationes, nonne & aliæ apud veteres in usu erant.

Hoc loco *Hotton*. Et mihi videtur, inquit, te inscium Gymnasticæ esse. Versastine eruditissimi Mercurialis librum? quem hujus gratia industriosè composuit.

Titu-

de purgantibus & propotismis & Clysmis, scripserit: Apollonium: quia de facile parabilibus remediis. Quin etiam laudat Hippocratem, Euriphontem, Dieuchem, Dioclem, Plistonicum, Praxagoram, Herophilum, Nigrum; quos omnes, citra superstitionem & præstigias, haud modicam curam ad medicamentorum scientiam contulisse.

[58] In libro de Republ. Dial. III.

[59] De morb. popularib. lib. vi. Licet hoc loco Hippocrates exercitationes in curandis febribus damnaverit: inde sane

non efficitur nullum earum usum esse in valetudine tuenda. Contrarium apparet e libro III. de Diæta, ubi Hippocrates eas homini, incolumitatem corporis exoptaturo, injungit. Ita enim scribit. *Laboribus quoque ac cursibus circularibus exerceri oportet, & cursibus rectis revertentibus: modicis multo tempore, & deambulationibus in umbra; lucta autem in pulvere, quo quam minime excalescat. Verum volutationes in pulvere meliores sunt, quam cursus circulares. Frigefaciunt enim corpus humores evacuant. A cœna deambulandum*

Titulus libri quidem, inquit *Anonymus*, mihi notus est, sed nondum mihi negotium de libro perlegendi dedi.

Eja! inquit *Hotton*, ita comparata certe est tua, quemadmodum plerorumque, hoc tempore viventium, hominum natura, comparant pretiosam sibi Bibliothecam, addiscunt librorum titulos, & diversas illorum editiones: De cætero cuticulam curant, vel aliis rebus vanis operam dant, & tamen magnam de se eruditionis opinionem habent: ceu vero eruditio non sit opus operosum, quæ non translatitia libri alicujus inspectione, sed ejus lectione sedula acquirenda. Sed missos hujus seculi errores faciam, potius dicam, breviter tamen, quæ a veteribus didici. Galeno itaque in numero exercitationum sunt lecta, pancratium, pugilatus, cursus, pytilissare, in plethro decurrere, umbratilis pugnae meditatio, summis manibus certare. Saltus, disci jactus: coryco, pila vel parva vel magna, ut & halteribus, institutæ corporis fatigationes, vociferationes, &c.

Antyllus, quem Oribasius excerpfit, memorat insuper ambulationem, gestationem, equitationem, Cricilasiam, natationem, gesticationem, ingressum per loca sima. [60] Hæc & similia corporis exerci-

I

tia

dum non est, sed saltem surgendum. Mane vero deambulationibus utendum. Non modo in hoc libro, sed etiam in 1. de Diæta commemorat varia exercitia, & utilitatem, quam corpus, si illa debite usu venerint, inde percipit. Nomina eorum hæc sunt. Cursus longi, recti, revertentes, equestres indefiniti, curvi, circulares: quorum aliqui exutis vestibus velociter perage-

bantur: dictis adde concussiones, commotiones, & allevationes, luctam cum oleo vel in pulvere, micationem per summas manus, manuum ad Rhythmum motionem, follem, fricationem, volutationem in pulvere, & spiritus detentionem.

[60] *Galenus* de valet. tuend. lib. 11. Cap. xv. dividit corporis exercitia in tres classes, ut (1) in ea, quæ cum celeritate citra

vehe-

tia partim in Gymnasio, partim foras, sanitatis tam
tuen-

vehementiam & robur (2) quæ cum vehementia quadam, & (3) quæ robore quodam perficiuntur. Sub prima classi comprehenditur (α) cursus: (quem tamen Antyllus apud Oribasium. Medic. coll. libr. vi. Cap. xxii. quoniam est deambulatio vehemens & concitata, inter vehementes numerat exercitationes) plurifariam autem cursum fieri: esse enim ejus quandam speciem, quam recta ad anteriora fieri: aliam in posteriora, quem cursum vocari recursum: aliam in orbem, quem circumcursum. Et Lucianus de Gymnasiis. Neque vero, scribit, cursus in loco plano aut solido conficitur, sed in profunda arena, ubi nulla firmitate planta figi potest, aut sustentari, neque suffulciri promptum est, cadentibus subinde ad singulos passus pediculus. (ε) Umbratile certamen, de quo Oribasius. d. libr. Cap. xxix. Oportet autem non solum manibus cum umbra depugnare, sed etiam cruribus: ac interdum tanquam salientes, interdum vero tanquam calcibus cadentes. Eiusdem generis est, Galenus quod Cap. xvi. refert, ἀκροχειρίων, cum duo summis manibus concertant. Cap. xxx. dicit gesticationem, quæ etiam species exercitationis erat esse mediam, inter choream & & umbratilem pugnam. (γ) Exercitatio, quæ per corycum. i. e. folle, & magna ac parva pila instituitur. De folle pugillatorio Oribasius Cap. xxxiii. ex Antillo memorat, quod is in cor-

poribus imbecillioribus grano siculino, aut farina: in robustioribus vero arena impleatur: nec non ejus magnitudo ad vires corporis & ad ætatem accommodetur. Suspenditur autem in gymnasiis superne e culmine, tantumque a terra distat, ut fundum ad ejus, qui exercetur umbilicum pertineat. Hunc utrisque manibus tenentes, qui exercentur, primum quidem quiete, postea vero vehementius gestant, ita ut ipsum recedentem consequantur, & iterum redeunti cedant violentia compulsi, postremo vero eum e manibus rejicientes emittunt, ut cum revertitur, vehementius corpori adventu suo occurrat. Ad extremum vero in sedem suam sapissime restituendo demittunt, ut ex congressu, si non valde advertant, retrocedat. Ex quo fit, ut quandoque manibus occurrant, dum propinquat, quandoque vero pectore, manibus passis: quandoque vero, iis ad terga revolutis. Præter dictas a Galeno pilæ species Oribasius. Cap. xxxii. enumerat, medias, & vacuas: Parvæ pilæ magnitudinis esse tria genera, ex unoquoque genere unam extare exercitationem. Quandam enim valde parvam esse, & eos, qui in ea exercentur, corpore maxime elato ludere, & colludentes manus manibus proxime admovere. Alteram pilam esse paulo majorem, quæ etiam homines uti, & cubitos cubitis ludendo inmiscere, nec corporibus mutuo harere, nec annuere, sed variis modis moveri,

tuendæ, quam labefactæ recuperandæ causâ peragēban-

I 2

geban-

veri, & propter varios pilæ ictus atque motus, huc atque illuc digredi. Tertiam vero pilam, dictis majorem, distantes inter se homines ludere: sed in ea, statariam partem esse & motoriam. Eos, qui manent pilam emittere cum vehementia, & continuitate, brachiaque & oculos juvare: in motoria vero & brachia & oculi pariter juvari; sed cruribus etiam propter cursum, & spinæ propter inflexiones, quæ currendo fiunt, commodum accedere. Exercitationem porro, quæ a magna pila oritur, non modo a superioribus differre pilæ magnitudine, sed etiam manuum figura: nam in superioribus summas manus semper humiliores humeris teneri, in hac vero capite altiores. Quandoque etiam summis pedibus vadere, ut manus altius extollant: quandoque etiam saltare, quum pila supra eos feratur. (δ) *Ἐκπλῆ-ῤῥῖσις* est, ut Galenus habet, cum in plethro, i. e. in sexta parte stadii aliquis prorsum retrorsumque vicissim, idque sæpe, in utramque partem sine flexu cursitans, unoquoque cursu breve quiddam de spatio demit, quoad denique in unico congressu constitit. (ε) *Πετολῖσις* est, si quis summis pedibus ingrediens, tensas in sublime manus, hanc antrorsum, illam retrorsum celerissime moveat. (ζ) Celerestandem motus sunt, circumvolutis nobis velociter vel solis vel cum aliis. Potest & solis cruribus, idque erectus, ac uno loco con-

sistens celeriter exerceri; subinde quidem retro tantum transiliens: interim vero crurum utrumque vicibus referens. Secunda exercitationum, juxta Galenum Cap. xix. classis, complectitur exercitia vehementiora, ut (α) discum mittere. (β) Saltare, cujusmodi exercitatio fiebat, ut *Oribasius* Cap. xxxi. ex Antillo habet, circumflexis cruribus, ita ut calcibus nates attingerent; quandoque cruribus alternatim inflexis, ut calcibus nates peterent: quandoque vero utrisque uno & eodem tempore. *Lucianus* de *Gymnas.* *Alii alibi omnes accelerantes in pulvere, veluti currentes subsiliunt eodem in loco permanentes, & in altum pro-silientes calce laceffunt aërem.* Sic etiam transiliebant fossa, grandia plumbi pondera in manus habentes. (γ) *Jaculari*, quale exercitium, eodem Luciano scribente, instituebant vel hasta in longum projicienda, vel globo æneo tereti, in parvi scuti figuram formato, neque lorum neque baltheum habente: quemadmodum gravem, sursum manu extortum jaculabantur in aerem, certaminis causâ, qui eum quam longissime projiceret. (δ) *Agitari* celeriter gravi armatura testus. (ε) *Vociferari.* De quo exercitio Antillus apud *Oribasium* Cap. ix. *Qui doctrinâ expers est: vociferando dicat, quorum meminerit, quaque clara, & multas habere lenitatis. & aspersitatis mutationes, videantur. Sin autem versus sciat, Jam-*

gebantur. Cujuscunque exercitationis autem finis,

Fambicas dicat, & tertius locus elegie detur, quartus modulis, numerisque. Qua in re etiam prestat memoriter recitare, quam legere. Inprimis autem vociferandum est, vocem quam gravissimis fieri sonis potest producendo, tum ad acutissimos eandem dirigendo: deinde, quum non multum in acuto sono permansum sit, retro vicissim paulatim reflectendum, vocem diminuendo donec ad gravissimum, a qua ductum initium est, revertatur. (3) In numero tandem magnarum exercitationum refertur quoque Criclasia. De qua Oribasius Cap. xxvi. Sit Crici vel circi diameter minor, quam sit hominis longitudo, ut ejus altitudo ad mammas usque perveniat: neque impellatur per longitudinem, sed etiam errando. Esto autem ferreus auriga, qui ansam ligneam habeat. Nonnulli tamen tenues cricos rota adjectos supervacaneos esse putaverunt: veruntamen non ita se res habet, sed stridor ex eis ortus hilaritatem & voluptatem anima parit. In initio autem rectos impellere cricos oportet: ubi autem corpus incaluerit, atque inane sit factum, tum exiliendum & discurrendum: sub finem vero, iterum recti impellendi sunt, ut statum, quem exercitatio paravit, tueamur. Sub Tertia denique exercitationum Classi habentur exercitia robusta & opera. Cum aliquis fodit, remigat, bajulat, vel simile opus grave perficit. In horum numero Galenus. Cap. xvii. habet etiam

acclivem ambulationem, & Antillus apud Oribasium. Cap. xxxv. ingressum per loca sima. Cæterum Antyllus, cujus fragmentum extat apud Oribasium coll. libr. vi. Cap. xxi. statuit, Ambulationem, quæ auxilii causa suscipitur, & multam, & contentam esse debere: tum crura impariter movenda, calcibusque incedendum, tum pectoribus pedum cum poplitem contentione ambulandum: ac initio quidem quiete, postea vero vehementius, & rursus vicissim remittendum. Idem memorat robustam deambulationem, quam anhelosis ex usu esse: memorat inambulationem, quam cum intentione crurum, aut calcibus incumbendo fieri: item ambulationem intentam, acclivem, declivem; ambulationem in campis, in terra molli, in arena, in locis domus superioribus, in locis tabulis stratis, in rore, in locis avium volatu frequentatis: ambulationem prope mare, vel circum flumina, & stagna, in aprico, sub tecto, Borea, Austro, Zephyro, vel Apeliote, flante; & suam cuique quomodocunque peractæ inambulationi peculiarem virtutem, adsignat. Porro huc spectat, si quis per funem manibus apprehensum scandat; quin etiam si quis fune arrepto, aut etiam pertica, sublimis ex ea pendeat. Item halterum jaculatio. De quibus Pausanias. libr. v. Sunt halteres athletarum libramenta, circuli oblongiore figura: illa quidem non

nis, Celfo auctore, [61] plerumque debebat esse sudor, aut lassitudo, quæ citra fatigationem esset: idque ipsum modo minus modo magis faciendum erat: Galeno autem auctore, [62] constitutus exercitationibus terminus habebatur respirationis alteratio, quod

I 3

si

prorsus in ambitum circumducta.

Nam qua parte manibus prensantur anfulas habent: intra quas digiti, uti intra clypeorum lora, inmittuntur.

Differre autem has inter se auctor est Antillus apud Oribasium Cap. xxxiv. libri sæpe sæpius a me allegati. Nam vel separatim mitui manibus extensis & circumactis: vel teneri solum in protensione manuum plerumque quiescentium, & brevi motu agitarum; & iis ipsis, qui exercentur, introeuntibus, & æque, ac pugiles concutientibus; vel quum ii, qui exercentur, manus ad spinam jaculando inflectunt. Pertinet etiam huc Palæstra, quam Oribas. Cap. xxviii. dispescit in vehementem, placidam & erectam. Instituebatur autem luctatio vel in arena vel in coeno. Luctatores enim nudi prius radebantur, vel se mutuo radebant, ac oleo alter alterum inungebat. Deinde alter cum altero congressus omnifariam luctabatur, ut alterum deorsum in coenum adigeret. De quo luctamine plura apud Luciano, id pugnae genus false perstringentem, in Dialog. de Gymnast. & apud Galenum sanit tuend. libr. ii. Cap. vii. Pancratium tandem huc etiam referendum est, in quo, teste Luciano, homines pulvere conspersi, erecto stabant corpore, ac semet ver-

beribus mutuis onerabant, & calcitrabant in tantum, ut aliquando sanguis proflueret. Superest gestatio, quam Antillus apud Oribasium Cap. xxi. dicit mediam exercitationem inter motum & situm partium corporis quiescentium. Celsus libr. ii. Cap. xv. varia genera gestationum recenset. Gestationum etenim levissimam, esse navi vel in portu vel in flumine: vehementiorem in alto mari navi, vel lectica aut scamno: acriorem vehiculo. Atque hæc ipsa & intendi & leniri posse. Si nihil horum est, suspendi lectum debere, & moveri: si ne id quidem est, ac certe uni pedi lecti funiculum subjiciendum esse, atque ita lectum huc & illuc manu impellendum. Si quis memoratarum exercitationum utilitatem in Medicina scire aveat, is citata loca Galeni & Oribasii pervolvat. Nimio opere enim, si ego singula recensere vellem, hujus libri excresceret moles.

[61] lib. i. Cap. ii.

[62] De sanit tuend. passim, comprimis vero lib. ii. Cap. xxi. & *Ægineta* lib. i. Cap. xvi. & xvii. & *Oribasius* libr. citato. Exercitationi tamdiu insistendum, dum & corpus intumescit & color floridus apparet, & motus prompte, æquabiliter & concinne eduntur, & sudor cum

si ea nondum mutata, signum hoc erat exercitii imperfecti. Antequam autem aliquis se exercitationibus accingeret, opus erat ipsi frictio, quam præparatoriam appellabant, eademque calefaciendi corporis causa instituebatur, fiebatque primum mollis: mox vero exercitationem aggressuro, dura: [63] exantlatis autem exercitationibus iterum oportebat frictionem subire, quam apotherapeuticam vocabant, atque hæc plu-

cum calido vapore mistus cernatur. Inhibendam vero exercitationem, quamprimum aliquid horum fuerit mutatum. Gymnastis enim, & non pædotribæ, (qui modo, quicquid motuum in palæstra perficiebatur, nove-
rat) erat, callere omnis generis exercitationum qualitates, & quid quisque motus tum in valetudine secunda tuenda, tum in adversa redintegrandâ, in omni generis ætatum & conditionis hominibus, efficere valeat, vid. Cap. XXI. & XXII. dicti libri. Cæterum veteres, qui de arte Gymnastica scripserunt, plurimum ratiocinati sunt de lassitudinibus, ex exercitiis contractis. Commemorat namque Galenus Cap. VII. lib. III. tres simplices, & quatuor compositas: capite XIV. autem lassitudines quatuor simplices; & undecim compositas. Primam ex simplicibus vocat ulcerosam, quam ex recrementorum tenuium simul & acrium copia fieri: secundam *tensivam*, affectionem hanc contingere circa musculos & nervos, in quibus tensionem cujusdammodi exercitatos perferre: ter-

tiam *inflammatoriam*, in qua velut contusas aut inflammatas eos sentire partes, & hanc accidere, excalectis musculis, aliquid de circumfusis sibi superfluis recrementis, attrahentibus: quartam denique gracilitatis; generari hanc, musculis ultra modum siccatis, adeo ut denudatum corpus appareat squalidum ac contractum, & ad motum pigrum. Reliquarum undecim nominationes a Galeno non traduntur. Traditur vero non modo ab eo in libr. IIII. sed etiam succincte ab Ægineta. lib. I. Cap. XX. quarumcunque simplicium lassitudinum curatio.

[63] Vel ita juxta Æginetam lib. I. Cap. XV. frictio præparatoria instituebatur. Ante exercitia corpus moderata frictione linteis facta, oportebat calefacere. Deinde oleo fricabatur nudis manibus, donec probe calefceret, & molitum esset corpus, & florido rubore ruberet, & ad tumorem perductum esset. Eadem fere habet Oribasius Coll. medic. libr. VI. Cap. XVII. & XV. item Ætius. tetr. I. ferm. III. Cap. I.

pluſculo oleo, cum ſpiritus omnimoda retentione, peragebatur. [64]

Dic quæſo, interfabatur *Anonymus*, an medici tunc temporis fricationis munere functi?

Quantum ad me pertinet, inquit *Hotton*, fricatus munia, puto, ſervos obiiſſe: ab initio autem frictum non tanto artificio inſtitutum, quanto poſtmodum Prodicò Selymbriæ nato, Iatrolepticon inſtituente,

I 4

re-

[64] *Galenus* de ſanit. tuend. lib. III. Cap. II. monumentis prodidit. Omnis exercitationis, probe peractæ partem poſtremam dici apotheraſiam. Eamque duplici conſilio ſuſcipi, & ut excrementa expurget, & ut corpus de laſſitudine tutum reddat. Priorem cauſſam etiam exercitationi communem eſſe, quoniam ſolidas animalis partes firmer & excrementa expurget. Proprium tamen apotheraſiæ ſcopum eſſe, ut laſſitudinem, quæ ſuccedere immodico exercitio ſolet, ſummoveat atque prohibeat. Cuius ſcopi ut exercitati compotes fierent, oportebat frictiones, quæ per alios cum celeritate adminiſtrantur, adhiberi: imo plurimum manibus fricandum, quo nulla corporis pars nuda relinqueretur, & cum hiſuna, tum ipſarum, quæ fricantur, partium tenſionem, tum etiam ſpiritus cohibitionem. Oleum quoque fricandò corpori largiter erat circumfundendum: huic quippe potentiam eſſe, tenſa remittendi, & actione vehementiore fatigata, emolliendi. Media igitur fricatio erat mollis duraque, quam etiam mediocrem appellabant. Perficiebatur autem fri-

cantis manibus valenter injectis, ita ut earum compreſſio proxime ad duram frictionem accederet: cæterum pinguedinis copia & velocitate movendi eatenus remiſſis, ut plane mediocris evaderet. Ut autem, quicquid excrementorum inter cutem & ſubjectam carnem reſider, per cutim expellatur, haud exigua apotheraſiæ portioem eſſe ſpiritus retentionem, rebantur gymnæſtæ: quam quidem effici tenſis omnibus thoracis muſculis: hiſ vero, qui ſub ſepto ſub abdomine ſunt, remiſſis. Secundo loco habebant eam ſpiritus cohibitionem, quæ mediocriter eos muſculos, qui in abdomine ſunt, tendit. Huius intenſionis ergo ſaſciarum circumactus fiebant, tendente ſe ad ſingulas eo, qui fricabatur, non tamen cum omnibus pariter ſe vertente, quum neque continuos morus neque vehementes ei contingere ex apotheraſia conveniret. Itaque tum ſæpe revolvere, tum ſæpe hoc ipſo tempore progymnaſtem mutare oportebat, ſæpe ipſe a tergo gymnæſtæ incumbens, atque utrumque crus per vices ei circumplectens, idque cum tenſione aliqua non urgente, ab aliis, qui

reunctoribus quoque medicorum ac mediastinis vectigal inveniēte, coeptum est. [65] Tanta deinceps hominum subtilitas fuit, ut ungue fricari, quia cum ratione fiebat, singulare artificium putaretur.

Ain' artificium, inquit *Anonymus*, quasi vero quilibet homo, licet hebes ingenio, si modo unguibus fuerit praeditus, fricare non posset.

Tum *Hotton*. Assentirer utique tibi, inquit, si perinde esset quoquo modo frictus sit peractus; sed longe aliter, quam tu putas, experientissimis quibusque antiquorum medicorum fuit visum. Cuius nostri, cujus auctoritas etiam nunc viget, imo apud posteros perennabit, contra te dicit testimonium, cum quadripartitam fricationum differentiam statuit. Atque suam quibusque virtutem adscripserit: Ait enim hic vetustissimus auctor Medicinæ [66] frictione, si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molli: si multa, minui: si modica, impleri. Hippocratis sententiam fusius ab Asclepiade, in eo volumine, quod communium auxiliorum scripsit explicatam, Celsus [67] auctor est. Theon Gymnastes sex, & Galenus novem, frictionum qua qualitate qua quantitate differentias, tradit. Ille qualitates bipartitus est, ut in duram inque mollem: harum unamquamque vero iterum divisit tripartito, ut in paucam, multam & mediocrem: Hisce igitur multiplicatis oriuntur antememoratae sex frictionum differentiae. Galenus autem dictis duabus qualitatibus adjunxit insuper tertiam, quam mediocrem vocavit, eandemque tripartitam, ratio-

qui commode contrectarent, fricabatur. Usus huius aphotherapiae vide apud Galenum d. libro & Oribasium Cap. xvi. d. libri.

[65] Ut *Plinius* H. N. lib. xxix. Cap. i. & lib. xxviii.

Cap. iv. habet.

[66] In libro *περὶ ἰατρικῆς*, a Galeno. Cap. v. Lib. ii. de San. tuenda, citato.

[67] de Re Medica lib. ii. Cap. xiv.

ratione quantitatis statuit, paucam scilicet, multam, & mediocrem: quæ tres, dictis sex quantitatum differentiis, si additæ fuerint, efficient novenas fricationum juxta Galenum differentias. Equidem fuerunt aliqui veterum, qui statuerunt differentias in frictibus esse, si quis sub dio, vel sub tecto; vel in frigido, vel calido perflabili, vel tranquillo loco: vel in balneo, vel ante balneum, &c. in locis, frictus fuerit, Adhæc fricationes inter se differre respectu materiæ, qua peractæ fuerint: aliusmodi enim frictionem esse, quæ plurimo, vel modico vel plane nullo, oleo: atque quæ manu tantum, vel etiam pulvere intermixto; & rursus, quæ aspero vel molli linteo, perficiatur. Verum enim vero Galenus tot enarratas fricatum differentias fusque deque habet, exceptis iis, quæ ad paulo ante dictum novenarium redigi queunt. [68]

Tum *Anonymus*. Et nunc demum, inquit, animo comprehendo, quod fricatio dextre perficienda, sit opus artificiosum.

Non omnia audisti, inquit *Hotton*, sane magis persuadere opinione non solum, sed & ad veritatem, si dictis addideris, quod fricatio quoque institui assoluit juxta variam posituram vel situm corporis. Interdum namque ex usu esse autumarunt, si transversum: aliquando, si *subtransversum*: subinde, si obliquum, rectum vel *subrectum*, manu ductum, in fricando observarent. [69] Deinde erant etiam: qui

I 5

nu-

[68] De his fusc *Galenus* in d. l. a Cap. vi. usque ad xii. & eadem habent *Oribasius* tere coll. med. lib. vi. Cap. xvii. & *Ægineta*, lib. i. Cap. xviii. Libet judicium *Celsi* nostri d. l. de tot frictionum speciebus prolatum in medium asserre. Quas iur, effecerat: & mollietur eo de-

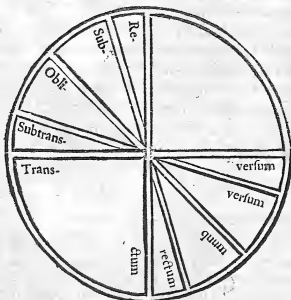
tamen species, literis prodidit, si quis curiosius aestimet, quod jam ad Medicum non pertinet, facile intelliget, omnes ex una causa pendere, quæ demit. Nam adstringitur aliquod eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, ut id laxaretur.

numero finiebant, quoties aliquis perfricandus esset; sed non audiendos eos esse, Celsus [70] auctor est; id enim ex viribus hominis potius colligendum esse. Etenim si is perinfirmus fuerit, satis esse si quinquagies: si robustior ducenties esse faciendum: inter utrumque deinde, prout vires sint. Quo fieri, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe, in puero vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Iatrolepticorum munus erat, hæc & similia, quæ vel ad frictum vel ad unctionem necessaria, curare, ut artificiose perficerentur.

Liceat interfari, inquit *Anonymus*, mihi videtur, te frictionem & unctionem tanquam operationes distinctas atque inter se dissimiles posuisse; cum mihi

ex

detracto, quod duritiem creabat cutem digestionem quadam relaxa-
Et impletur non ipsa frictione, tam penetrat.
sed eo cibo, qui postea usque ad [69] En Exemplar, ut plu-

rifariam frictio juxta manuum de Tuend. valet.

ductum perficiebatur, delineare [70] Cap. XIV. Lib. II.

id curavi e Galeni Cap. v. lib. VI.

[71]

ex aduerso unius modi habentur, quia si quis, ut antea memorasti, oleo fricetur, atque id manu tantum, puto eundem tunc ungi.

Tum *Hotton*, Erras, inquit, si id credis. Nam veteres ipsi alteram ab altera operatione distinguebant, putabantque inter unctionem & frictionem multum interesse. In unctione enim, corpus vel ejus pars, unguento delibuta, leviter pertractabatur. [71] Cæterum, mirum est, quod & unctiones & frictiones, quas tamen sani æque ac ægri quondam magni faciebant, hoc tempore perraro usu veniant, & oblivioni, hominibus se paulatim iis desuescentibus, fere tradantur. Sed, instabilitas mentis humanæ causa est, ut, quod firmum stabileque in actionibus hominum esset, nihil reperiat, verum omne, quale quale fuerit, vicissitudinem tandem subeat.

Hoc loco *Albinus*. Mihi tecum convenit, inquit. Quis nostrum crederet? balnea, quibus veteres tam superba sumptuosaque ædificia destinabant, [72] ex parte maxima exulare. Equidem apud Mohammoodanos potissimum hoc ævo, quia lege sancitum est, ut munditiei studeant, balneæ in usu sunt, at non tan-

[71] *Celsus* Capite jamjam citato. *Præterea, ungi etiam in acutis & recentibus morbis oportet, in remissione tamen, & ante cibum: longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque in crescentibus convenit, præterquam, quum phreneticis somnus ea queritur.*

[72] Quorum rudera etiam nunc vaniis in locis conspiciuntur. Structuram, quæ apud Romanos solennis erat, vide apud *Vitruvium* de Architect. lib. v. Cap. x. *Agrippa*, ut autor est

Dion. Cassius. Lib. 111. Suda-torium fecit Laconicum. Id genus balnei ita vocari, quoniam hic tum nudari corpora & inungi oleo præcipue videbantur. Idem, teste *Plinio* H. N. Lib. xxxvi. Cap. xxv. in thermis, quas Romæ fecit, siglinum opus encausto pinxit: in reliquis albaria adornavit: non dubie vitreas facturum cameras, si prius inventum id fuisset. Si quis plura, quæ ad magnificentiam, quam Romani in adornandis balneis adhibebant, attinent, desiderat,

tantum apparatus balnearium, quantum apud veteres erat in more positum, habent. Præter munditiei seu lavandi studium vix Mohammodanis alius est scopus, ut balnearia frequentent: cum veteres insuper ea adirent sudandi, fricandi, inungendique causa. Quid? quod & ægrotantes, non paralytici, claudicantes, scabiosi, &c. vitio nervorum vel cutis externæ laborantes tantum, ut hac ætate tales ad Thermas præcipue ablegare solemus; sed febricitantes, &c. solebant sibi auxilium a balneis petere. Antiqui timidius iis utebantur, Asclepiades audacius: tamen Celso [73] monitore, hic quoque habenda virium ratio est: neque committendum ut per æstum anima deficiat, sed maturius æger auferendus, curiosèque in vestimentis involvendus est, ut neque ad eum frigus aspires, & ibi quoque, antequam aliquid assumat, insudet.

Tum *Anonymus*. Jam audiui, inquit, calidam aquam creberrimo in usu apud veteres fuisse, mirum

rat, is legat *Seneca* Epistolam LXXXVI. & *Cælii Plinii*, Epistolam VI. ad Apollinarem. Lib. V. *Galenus* lib. X. Cap. X. Meth. Med. auctor est, Balneum ex partibus varia facultate præditis compositum. Quippe ingredienti in aëre versari calido, postea in aquam calidam descendere, mox ab hac egressos in frigidam, postremo sudorem detergere. Posse autem primam ejus partem materias per totum corpus tum calefacere, tum vero liquare; præterea, quæ inæqualia sunt æquare, &c. Secundam Balnei partem, si quis in sicco corporis affectu ea utatur, posse madorem utilem solidis partibus

immittere. Tertiam posse, ubi quis frigida utatur, totum corpus refrigerare, & cutem densare, & vires firmare. Quartam vero, corpus per sudores citra refrigerationis noxam vacuare. *Langius* lib. I. Epist. L. arbitrat, Balnea publica, excepto apodyterio, quatuor casulis composita, quarum unamquamque peculiarem aquæ seu aeris calæfacti aut refrigerati gradum naturam. Apud Romanos erant etiam Balneæ pensiles, quas, ut *Plinius*. H. N. Lib. IX. Cap. CIV. narrat, Sergium Oratam primum invenisse.

[73] Lib. II. Cap. XVI.

rum quapropter non etiam frigida usi sint?

Ad quod *Albinus*. Non putabam, inquit, adeone te ignarum Historiæ esse Medicinæ? Quotus enim quisque ignorat Antonium Musam cum fratre Euphorbio sæpenumero ægris auctores fuisse, ut frigidam usurparent, & hanc quidem subinde a balineis. [74]

Prior fratrum Cæsarem Augustum, gravi morbo affectum, frustra que Medicorum opem diu implorantem, tandem lavacris frigidis, frigidisque potionibus sanitati restituit. Marcello autem ægrotanti, Musa parili modo Medicinam faciente, mori necesse erat. [75] Abolescebat postea aliquandiu dicta lavatio frigida, donec civitatem Romanam Charmis Massiliensis invasit, damnatis non solum prioribus Medicis, verum & balneis: frigidaque etiam hybernis algoribus lavari persuasit. Mersit ægros in lacus, videbantur senes consulares usque in ostentationem, rigentes [76] Damnabant tamen insequentes medici talem lavationis frigidæ abusum; verum, quia experimentis confirmatum erat, lavacrum frigidum subinde ex usu fuisse, ideoque Galenus, [77] Agathinus [78] alique veterum medicorum præcepta monitaque posteris dediderunt, qui lavatio frigida rite instituenda sit, atque perficiunda. Plura in præsentia non afferam, quia mihi, ob vesperscentem diem, domum est eundum. Et ita surreximus.

DIA-

[74] Ita *Plinius* H. N. Lib. xxv. Cap. vii.

[75] Ut monumentis prodidit *Dion Cassius* lib. liii. & ex hoc *Xiphilinus*.

[76] Hoc pacto scribit *Plinius*. H. N. Lib. xxix. Cap. i.

[77] Cap. vi libr. iiii. de tuend. valetud.

[78] Cujus fragmentum extat apud *Oribasium* Med. Coll. lib. x. Cap. viii. Cæterum ve-

teribus etiam in usu erat siccatio per arenam: Quo pacto autem ea, & quibus in affectibus secundum Herodotum sit instituenda, vide *Oribasii*. d. l. cap. iix. Idem Herodotus, ut e Cap. ix. x. & xi. apparet, adhibebat subinde in curandis omnis generis affectibus vel insolationem, aliquando fomentum ex prunis, seu carbonibus ignitis, institu-

DIALOGUS VII.

De Secta Empiricorum.

REverſo mihi Ultrajectum ſe obviam dedit Solinus. Is, peracta utrimque ſalutatione, impenſe flagitabat, ad Huberi, cognati ſui, ædes ut venirem, pergratum etiam hoc fore cognato ſuo nulum ſibi dubium eſſe, ajebat; adeſſe inſuper Virum conſularem Sypeſteinium, narrare pergebat, non ægre hunc, quia ejus humanitatem luculenter perſpectam haberet, laturum, quod me adduxiſſet. Vereor, inquam, ne utriſque moleſti ſimus. Non enim ignoras cognatum valetudine impeditum fari debiliter: Virum autem conſularem, onerum mole diſtractiſſimum, ægre forſitan laturum, ſi quando nos, de arte Medica differentes, audiverit.

Tum *Solinus*. Licet cognatus, inquit, ob diuturnam corporis ægritudinem debilitatus, ſubmiſſa nunc voce loquatur; moleſte tamen non fert aliorum ſermones, ſed iis delectatur potius. Quod autem putas, Sypeſteinium, Medicum, ut ſcis, conſummatum, ægre conſabulationes noſtras laturum, erras ſane, ſi id credis. Profecto te iis aſſimilem, neceſſe eſt, qui ſermonibus ejusmodi nolunt perſonas tam graves illigari: quaſi vero clarorum virorum, aut tacitos congreſſus eſſe oporteat, aut ludicros ſermones, aut rerum colloqui leviorum. Sed miſſa faciamus hujusmodi urbanitatis officia. En fores Huberi apertas. I modo intro, ſalva intus res eſt. Introibamus cubiculum, cui eſt proſpectus horti pulcherrimus, inbique memoratos ſenes, alterum cum altero ſermocinantem, inveniebamus. Veniam interrumpendæ ſermocinationis petebam. Et, ne inquam, & inquit ſæpius

sæpius interponeretur, ipsos quasi loquentes introducam: atque id eo faciam, ut tanquam præsentibus coram haberi sermo videatur.

HUBERUS. Non est, ut veniam petas. Spero enim vos non auctores fore, ut sermo, qui mihi cum Viro Amplissimo erat, interrumpatur; sed potius ut continuatur: siquidem in utramque partem paulo ante, quam huc venistis, disputatum est, utrum Dogmaticorum potius, quam Empiricorum more medicinam facere præstet?

SOLINUS. Communicate nobiscum, præterquam vos repetendæ disputationis tæderet, quicquid inter vos erat disertum: nullus dubito, quin opportunitatem idoneam aliquid addiscendi jam sumus nacturi.

HUBER. Principio moneam, necesse est, Medicos Empiricos olim bene, verum nunc temporismale, audire. Peccant autem plerique nunc temporis viventes ignorantia vocabuli, cum eos, qui olim circumforanei, circulatores, &c. nominabantur, etiam appellatione Empiricorum dignos censeant: quum e diverso magnis potius intervallis distinguuntur.

SOLIN. Da igitur, si modo non molestiam tibi exhibemus, Empiricæ veteris initia, decreta, & alia, quæ ad hujus sectæ explicationem pertinent.

HUB. Empirica, quæ etiam Græce vocabatur Teretice & Mnemoneutice, [1] propter observationes & memoriam pariter, quibus sectatores potissimum operam dabant, occupata erat in experientia, unde & nomen sortita est, Inter conditores historiæ Medicæ non constat, quisnam primus sectæ hujus auctor, aliis Philinum Coum, Herophili discipulum; aliis Acronem Agrigentinum, Empedoclis æqualem, ut Empirica Rationali secta antiquior esset: aliis

[1] *Galenus de sectis cap. i.*

[2] Vide

aliis Scrapionem, tanquam sectæ auctores, memorantibus. [2] Utut sit, mihi tamen videtur, eos, qui primum medicinam morbo faciebant, in usu tantum & experimentis disciplinam posuisse.

SOLIN. Verum enim vero, complures contendunt, Pythagoram, Thaletem, aliosque Philosophos Medicinæ insimul rationali operam navantes, Acro-ne antiquiores; concludunt ideoque Dogmaticam vetustiore, quam Empiricam, esse.

SYPEST. Mihi convenit cum Hubero de antiquitate Empiricæ. Medicinam enim, quanta ab initio fuit, existimo, totam experimentis deductam ortamque, subinde aliorum salute, subinde aliorum interitu, perniciose discernentem a salutaribus. Quod etiam Empirici tempore Celsi [3] professi sunt, repertis videlicet Medicinæ remediis, homines deinde coepisse de rationibus eorum differere: nec post rationem Medicinam esse inventam, sed post inventam Medicinam, rationem esse quæsitam. Namque ne agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri.

SOLIN. Miror, quod empiricorum antiquorum scripta prorsus extincta deperditave sint, cum tamen ista secta habuit auctores longe clarissimos. Præter ante memoratos, celebres fuere Apollonii duo, pater & filius, uterque Antiochia oriundus; deinde Menodotus, Sextus, [4] Theutas, Bachius, Heraclides, Zeuxis, &c. [5]

HUBER. Idem, quod te, me quoque sæpenu-
mero

[2] Vide *Celsum* in præfat. lib. 1. *Plinium*. H. N. Cap. 1. lib. xx x & *Galenum* de Sectis. Cap. 1. & in introductione Cap. IV.

[3] In modo memorata Præf.

[4] Hos memorat *Galenus* in introd. Cap. 111.

[5] Quorum mentio fit apud *Galenum* in libr. VII. aphorism. LXV. Hippocratis. Libr. 11. Cap. VII. Meth. Med. Claris in Empirica

mero ad admirationem traduxit: Caussam autem hujus jacturæ, reor, fuisse, quod ultimi Empiriæ afsectæ ambirent famam rationalium medicorum, conarenturque rationes tam caussarum morborum, quam curationum ægrorum, tradere. Factum inde est, posteaquam simili modo, ut Dogmatici, Medicinam profiterentur, ut, coalita utraque tandem secta, Empiria plane obsolesceret. Qua inveterata, facile inde liquet, posterioris ævi medicos, contempta tum temporis Empirica, præclarorum quamvis virorum scripta, non magni tamen fecisse. Et, cum præter hæc apud posteritatem, usque ad seculum quintum & decimum, in studio Sapientiæ Aristoteles, inque Medicina Galenus, primas tenerent duntaxat; non admiratione nunc afficior, spretis posthabitisve usque adeo reliquorum multo clarissimorum doctrina juxta & scriptis, quod nemo posterorum ferme id sibi negotium dederit, ut inveterascentia aliarum sectarum scripta, iterum describenda curasset, sicque ab interitu ea vindicasset.

SOLIN. Quandoquidem Empirici experientiam semper crepabant, scirem ideo libenter, quo pacto eam definivere.

HUBER. Ain' tu definivere. Ignoras tu, quod Empiricorum in more erat positum, brevissimas rerum declarationes, non definitiones; sed descriptiones, nominare. [6] Igitur, quamquam hæc modo verborum controversia fuerit, Empiricorum descriptionem Experientiæ suppeditabo. Scilicet Experientiam esse ejus, quod sæpenumero & eodem modo vi-

K

sum

pirica auctoribus adnumerat delineationes. Ita *Galenus* lib. etiam Theodam, Glauciam, iv. Cap. 1. & 11. de differ. Caliclem, Diodorum, Hera- Puls. & de subfig. Emp. Cap. clidem & Lycum. VII.

[6] Vel Illustrationes vel

sum est, observationem atque memoriam. [7] Theutas, celeberrimus Empiricæ auctor, breviter quidem Experientiam descripsit, eandemque utpote esse rei evidentis observationem; verum tamen ejusmodi descriptionem docet Galenus [8] esse vitiosam: mavult autem paulo ante a me dictam substituendam, quæ est descriptio Experientiæ generalis: singularem autem Experientiam vocabant, quod aliquis *ἀντροψία*, i. e. proprio intuitu, deprehenderit. Et, quemadmodum ex complurium hominum experientia singula experimenta originem duxere, ita ipsam artem Medicam, a plurimis experimentis ortam, Empirici profitebantur. De cætero statuebant nos sensus ducere ad experientiam, fieri eandemque proprio intuitu, vel observatione: dein historia, ac congruo de re simili ad similem transitu. Autopsiam Empirici rei evidentis cognitionem non tantum, verum etiam Experientiam vocabant. Alii statuebant autopsiam esse memoriam quandam eorum, quæ sæpe ac eodem modo visa fuerunt: [9] Historiam autem describebant, quod ea sit rerum circa eadem sæpius probatarum narratio. [10] Transitus porro de re simili ad similem, sit iter ad experimentum. [11] Differentiam tamen & Dogmaticus, & Empiricus in vocabulis agnovere:

[7] *Galenus* de optima secta. Cap. ix.

[8] De subfig. Empir. Cap. VII.

[9] De Sectis Cap. II.

[10] de optim. sect. Cap. XI. & de subfig. Empir. Cap. VII.

Historiam alii, esse voluerunt enunciationem eorum, quæ visu percepta sunt: alii enunciationem eorum, quæ evidenter appareant: alii enunciationem propriæ intuitionis.

[11] De subfig. Empir. Cap.

x. Cassabantur autem Empirici se transitu ad simile indigere, quoniam plurima & pene infinita essent, in quibus observationes erant faciendæ, & opem ferentia essent quoque infinita, ac nemo posset, in omnibus aut plurimis observare. Præterea dixerunt se transitu ad simile uti; nonnunquam ab auxiliis, ad auxilia: nonnunquam a locis ad loca: nonnun-

verè: ille statuebat transitum a rei indicantis natura innotescere: hic verò, ea potius immitanda, censebat, quæ sensu præcognita fuerint, non quidem quod probabile videatur, simile a simili generari, aut agere, aut pati; sed quod experimento compertum sit, ita se invicem habere, quæ sibi similia sint. [12] Cognitionem præterea, quæ autopsia comparatur, vel fortuitam esse, vel consulto factam. Fortuitam iterum sine humano consilio vel casu evenire, vel natura: casu, ut, si quis occipitis dolore ægrotans in ambulando titubaverit, atque adeo involuntarie ad frontem alliserit, indeque propter aliquantum sanguinis, e vena frontis manantis, stillicidium, juvetur; Natura autem accidere, si febrim habens, ob hæmorrhagiam narium, confestim a morbo liberetur. [13] Juvantia itaque & lædencia vocarunt Naturalia. [14] Consultam denique ab intuitu cognitionem esse, quando aliquis, aut insomniis suadentibus, aut aliunde arbitrio ducto, volens ad experimentum venerit, v. g. si febricitans sitim explendi gratia coactus, sive aquam biberit, sive mala granata comederit, a febre ita liberatus fuerit. Dictis duobus experientiam comparandi modis, restat tertius,

K 2

qui

nunquam ab affectibus ad affectus. Ab auxiliis quidem ad auxilia, quando mespilum vice Cotonei dysentericis exhibuerint: a locis ad locos, quando ea, quæ in musculosis aut nervosis membris observarunt, talibus etiam applicuerint: ab affectibus autem ad affectus ita transiverunt, veluti cum remedia, ad sanguinis effluvium probata ad hæmorrhoi morsum accipiantur. Ita *Galenus* de optim. secta ad Thras. Cap. x111.

Idem de Sectis. Cap. 1. §. 111. Erat quoque Empiricæ artis quandoque non incongrue de opposito transire ad oppositum, ubi scilicet similia universa incassum fuerint tentata; quod quidem a Dogmatico omnino alienum erat. Idem *Galenus* hæc habet in libro de subfiguratione Empirica. Cap. x.

[12] *Galenus. ibid.* Cap. x.

[13] Ibidem Cap. 11.

[14] *Galenus* de sectis. Cap.

1. §. 2.

[15]

qui imitatione acquiritur, dicendus. Imitamine igitur comparari Experientiam ponebant, ubi aliquispiam id, quod semel atque iterum ac sæpe effectum conspexerit, imitatus fuerit, idemque in iisdem morbis plurimum conducibile invenerit. [15] Hujusmodi repetita effecta autem dijudicabant præcepta appellari: a multis vero in unum fasciculum collectis præceptis Medicinam, cum antea vaga instabilisque esset, artis formam tractu temporis indeptam. [16] Adhæc esse *Τρίκλιν*, quo vocabulo significari, tritam Experientiam, quam a disciplina, experimentis insistente, ortam, artifices solum usu exercere: Disciplinam vero, quæ in experimentis versatur, vocari, habitum eorum, quæ adeo frequenter evenere, ut Theoremata jam inde sint constructa. Theorema iterum nominabant, habitum rei, quam viderunt, cum eventus oppositi distinctione. E. g. Id, quod semper eodem modo contingit, oppositum ejus nunquam accidere: Et iterum, quod plerumque contingit, ejus contrarium, aliquando quidem, sed raro, evenire. Ejus autem, quod utrovis modo fit æqualem esse oppositi eventum: sicut illius, quod raro accidit, contrarium frequenter apparere. Quibus fundamenti loco positis, quadruplicis generis Theorematum differentias statuebant. Primi generis versari in iis, quæ nunquam: secundi, quæ plerumque: tertii, quæ utrovis modo: quarti tandem, quæ raro contingere soleant. [17]

SOLIN. Quotusquisque non obstupescit, & indignatur de pudenda aliquorum recentiorum medicorum inscitia? qui, dum alii medico, vel obaltercationes

[15] Non ita frequenter tamen, ut jam semper ex alio consequatur. Sufficere enim, prætendebant Empirici, ut vel plerumque vel utrovis modo vel raro contingat. Galenus de

subfig. Empir. Cap. 11.

[16] *Galenus*. de Sectis. Cap.

I. §. 2.

[17] Idem de subfig. Empir.

Cap. 11.

tiones inter se habitas, vel ob invidentiam majoris feliciorisque praxis Medicæ, ignominiam vel maculam inurere conantur, assolent eundem appellitare Empiricum: quasi vero hoc maximum convicium Medici esset. Contrarium Hercule, Charissime Cognate, ex dictis tuis claret satis: Nempe Empiricos priscos non rerum omnium rudes fuisse; verum potius eos bene audivisse.

HUBER. Empirici in Medendi arte utique inclaruere, siquidem, cum animum modo ad praxin applicarent, omissa animalium sive vivorum sive mortuorum sectione, inspectioneque: ‡ omiſſis etiam obscuris, ratione tantum investigandis, morborum

K 3 caus-

‡ Nam colorem, aiebant, levorem, mollitiem, duritiem, similiaque omnia non esse talia inciso corpore, qualia integro fuerint: quia, quum corporibus in-violatis, hac tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, mille aliis mediocribus affectibus saepe mutantur: multo magis verisimile est, interiora, quibus major mollities, lux ipsa nova sit, sub gravissimis vulneribus & ipsa trucidatione mutari; neque quicquam esse stultius, quam quale quidque vivo homine est, tale existimare esse moriente, imo jam mortuo. Exempli gratia in medium proferebant utrum, quem spirante homine posse diduci, prætexebant: minus autem mortuo. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subsiciatur. id saepe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem a latronibus exceptum, sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars operiatur, &

in alio alia sita. Ita sedem, positum, ordinem, figuram similiaque cognoscere prudentem medicum, non cadem, velut Herophilus & Erasistratus perpetrarunt; sed sanitatem molientem, idque per misericordiam discere, quod memorati dira crudelitate cognoverint. Ob hac ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse: qua etsi non crudelis, tamen sæda sit, quum aliter pleuraque in mortuis se habeant: quantum vero in viris cognosci potest, ipsa curatio ostendat. Hæc Celsus in Præf. lib. 1. His adde quæ Galenus de sectis. Cap. 111. §. xi. habet Empirici neque inueniri quicquam membrorum dissectione concedunt, neque si fieret, id arti necessarium esse: ac ne omnino quidem indicationem esse, neque aliud ex alio posse cognosci, quia omnia postulant ex semet ipsis agnitionem: neque id, quod suapte natura additum sit, ullo signo indicari, ac ne ulli quidem arti opus esse Dialectica.

caussis, non potuerunt non, quin tandem in Medicina facienda evaderent longe clarissimi. Posthæc non illotis, ut ajunt, manibus, juxta ac nostrates circumforanei temere, & nullo consilio, Medicinam administrabant; verum ad præsentium accidentium concursum respiciebant, convenientemque accidentibus curationem, quamquam & morbum & causam ejus ignorarent, animadvertabant. * Ejusmodi enim latentium rerum conjecturas, statuebant, ad rem non pertinere: quia non interfit, cujus generis morbus sit, vel quid morbum faciat, sed quid tollat.

SOLIN. Quid? poterant illi mederi morbo, quem ignorabant? Quæ inscitia est hæc? Noscere morbum, ejusdemque causam dimidium curationis nostri credunt.

HUBER. Non ita res se habet, Charissime Cognate: ad sententiam ferendam jam præceps fuisti. Dicam itaque quod sentio. Objectabant Dogmatici Empiricis, sæpe etiam nova incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc usus ostenderit: ideoque ne-

* *Galenus* in *Introd. Cap. 11.* De cætero periti Empirici non quancunque symptomatum congregationem morbum nominabant, sed concursum tantum eorum, quæ ex longa observatione ita convenire comperti sunt, ut pariter incipiant, augeant, declinent & recedant. Hujusmodi syndromen compendii gratia uno nomine, originem ab affecto loco, ducente, nominabant, ut Pleuritidem: subinde ab aliqua similitudine, ut cancerum: interdum ab aliquo symptomate, ut inflammationem, &c. Symptomatum enim congregationem appellabant Syndromen. v. g. Si quando Empiricus in aliquo advertebat distentionem vasorum, & ruborem & corporis universi gravitatem & pigritiam & tensionem membrorum; concludebat tunc ex hoc accidentium concursu, sanguinis missionem esse instituendam. Vide *Galenum* de *Subfig. Empir. Cap. v.* & de *multitud. Cap. 1.* Istiusmodi concursus observatione invenerunt. Observatio deinde memoriam peperit, memoria experientiam, a qua tandem ars originem duxit. *Idem* de *subf. Emp. Cap. vi.*

necessarium esse animadvertere, unde ea cœperint, si-
ne quo nemo mortalium reperire possit, cur hoc, quam
illo potius utatur. Respondebant Empirici, reme-
dia jam explorata esse, neque ulla aut nova genera
morborum reperiri. Quod si incidat mali genus ali-
quod ignotum, non ideo tamen fore medico de re-
bus cogitandum obscuris; sed eum protinus visurum,
cui morbo id proximum sit, tentaturumque remedia
similia illis, quæ vicino malo sæpe occurrerint, &
per ejus similitudinem operam reperturum. [18] Et
quantum ad investigationem causarum pertinet, scias,
velim, plurimos Empiricorum eam ab initio flocci
fecisse; Serapionem deinde, nec non Menedotum,
causas, puta evidentes, scrutatos: quos postmodum
reliqui sectatores infecuti sunt. [19] Indagabant nam-
que fatigatio morbum, an sitis, an fames, an frigus,
an calor, an vigilia fecerit: an cibi vinique abundan-
tia, an intemperantia libidinis, vel similis in sensus in-
currens causa. [20] Quid? quod & ratiocinabantur
de viribus medicamentorum. Exempli loco sit Hera-
clides Tarentinus, qui perniciosum judicabat, cata-
plasma in phrenitide capiti sine clystere antecesso ad-
hiberi, & id quidem pleno corpore: siquidem ad ca-
put rapta materia in salutis periculum præcipitat æ-
grum. Ratiocinium quomodocunque fuerit, non du-
bito tamen Cæl. Aur. orationi assentiri, Heraclidem
utpote in hoc non suæ sectæ morem servasse, quæ
nunquam vasculorum corporis materias attendit: si-
quidem non solum occultæ sunt: verum etiam plero-
rumque judicio Empiricorum falsissimæ. [21] Hi
enim nullas agnoscebant causas, nisi quæ in sensus in-

K 4

cur-

[18] Celsus in Præf. lib. 1. | Præf.

[19] Galenus de subfig. | [21] Cæl. Aurelianus celer.
Empir. Cap. XII. & VII. | passion. lib. 1. Cap. XVII.

[20] Ita Celsus in dict.

currerent: atque hoc cavebant cum maxime, ut ne aliquid propter rationalem consequentiam; sed propter memoriam observationisque evidentiam affirmarent tantum. Igitur rationem Dogmaticam ab Empirica discernere licet, quod illa sit occultarum, at hæc manifestarum causarum indagatio: [22] illa vocabatur Analogismus, quem quoque Dogmatici describebant, quod is sit comparatio & perceptio causarum juvantium per similitudines. [23] Hæc autem appellabatur Epilogismus, quem Menedotus, sensui rerum evidentium & memoriæ, adjunxit. [24] Epilogismum Empirici describebant, quod is sit ratio, quæ id, quod ab intelligentia divertit, in firmam certamque notitiam adducat. [25] Eundem idcirco rationem evidentem esse, arbitrabantur, utilem ad sensibilia, nondum manifesta, invenienda: utilem ad arguendum eos, qui evidentiam rerum impugnent: utilem ad ostendendum, quodnam inter evidentia præteritur: utilem denique ad diluenda sophismata. [26]

SOLIN. Supervacanea ergo Empirici habebant, quæ

[22] Galenus de subfig. Empir. Cap. vii.

[23] Idem de optim. sect. ad Thras. Cap. ix. In prognost. Hipp. Comm. 1. §. 9. *Analogismus est ratio, qua ab evidenti auspicatur, rei obscura faciens cognitionem.*

[24] Idem de subfig. Empir. Cap. xiv.

[25] Ejusmodi descriptio habetur in finition. Med. Cap. 1. Verum Galenus comm. 1. §. 9, in prognost. Hipp. dicit. *Epilogismus est ratio communis, et omnium assensu conspecta.*

[26] Hæc namque ab evidentibus nunquam abesse, sed

cum iis semper versari: longe secus, ac dixi, conditionem ratiocinationis esse. Hanc quidem ab evidentibus initium trahere; verum eandem in ea, quæ perpetuo abdita sunt, desinere. Ideoque varios ejus esse modos, cum ab evidentibus aliquid, quod abditum est, ad aliud accedat: indeque discordiam, quæ dijudicari nequit, oboriri. Hanc indicium incomprehensibilitatis esse dicebant. Comprehensionem vero vocebant, quæ vere ac perspicue cognoscuntur. Præterhæc statuebant, quod incomprehensibile, esse causam dissensionis, siquidem de eo,

quæ e contemplatione rerum Naturæ in Medicinam suscepta fuerunt?

SYPEST. Enimvero illa, quæ vel conjectura, vel ratione; & non, quæ sensuum adminiculo, indaganda veniunt. Et ego, latentium rerum conjecturas ad Medicinam practicam non pertinere, existimo. Etenim animo cum vestro reputate, an id ad aliquem Praxeos fructum redundet, si quis statuerit, siue hac de causâ concoctionem ciborum in ventriculo intercidere, siue de illa; siue concoctionem esse illam, siue digestionem, siue putrefactionem, siue fermentationem, siue tantum alimentorum attritum. Dicite sodes, quid Præctici? quid ægrotantis, interest? siquando calluerit quomodo digestio fit, nisi insimul sciverit, quis cibus optime sit digerendus. Hoc scire utriusque eorum magni interest. Neque ad rem pertinere, puto, quo pacto respiratio fiat, cujus quoque aliæ atque aliæ complurium physicorum sententiæ extant; sed quid gravem tardumque spiritum expediat. Eadem reliquarum esto abditarum rerum conditio. [27] Equidem quid succus Scammonei ad purgandum, quid Aristolochiæ radix ad morsus serpentum possit, video; verum cur possit, nescio. Sic ventorum, &c. rationem, quam habeant, non satis perspicio: vim & eventum agnosco, scio, approbo: Quapropter hoc sum contentus, quod, etiamsi, quomodo quidque fiat, ignorem, quid fiat, intelligo. [28]

SOLIN. Attamen plerique recentiores Medici

K 5

præ-

non valemus recte judicare: & rursus dissensionem inter aliquos obortam rei alicujus incomprehensibilis esse indicium; siquidem quæ de rebus obscuris contentio est, eam posse judicari negabant: posse autem eam, quæ perspicuis est. In his enim cum singula, qualia sint, ap-

pareant, si vera loquimur, atque adeo nos veritatis convincent: ita ex adverso nos coargutura, si mentiti fuerimus. *Idem* de sectis. Cap. 111. §. 12.

[27] Ita Empirici argumentabantur teste *Celso* in Præf. lib. 1.

[28] Hæc *Cicero* de Divinat. lib. 1.

præsertim vero qui se Mathematicos profitentur, opinione non solum, sed & ad veritatem sibi persuadent, statum corporis humani tam sanum quam morbidum se habere penitus perspectum: & vix aliquid occurrere, quod ad naturam morbi, vel ad usum Medicamenti, spectat, cujus rationem argumentationibus, ut credunt, firmissimis se demonstrare non posse.

SYPEST. Vaniloquium hoc, quinimo inceptum est vanum: quippe pleræque corporis humani actiones, ejusdemque utcunque mutabilitas, partim ab ejus multiformibus partibus solidis, partim vero ab ejus multigeneribus humoribus, natæ, & ad investigandum certe arduæ sunt, & ad explicandum difficiles. Nolim tamen, ut Ratio e Medicina exulet, sed eam velim ab evidentibus, minime autem ab obscuris, causis instrui. Utinam posset Mathematicæ nobis cujuscunque morbi causâ, ut & conveniens medicamenti, morbo medentis, dosi, seu quantitas demonstrari: certam profecto ægris tunc opem spondere, vel morbum curationi inhabilem pronunciare, possemus. Utinam tantum Medicinæ fastigium imponeretur! gratularemur tunc nobis de artis perfectione, quam tam longa annorum serie, cujusvis ordinis & sectæ Medici, frustra hunc in diem quæsierunt.

DIALOGUS. VIII.

De Secta Methodicorum.

VALLANUS, LUCIUS, BARCHUSEN.

VALL. Peroportune tu te nobis das obuius. Mihi enim & Lucio nunc est animus te invisendi, quia id nos facturi jamdudum promissimus. Si igitur nullam tibi molestiam exhibemus, tuas ad ædes, quas jam hic conspicio, tendamus.

BARC. Quorsus istuc? Missa facite ejusmodi urbanitatis officia: Pergite modo, quod cœpistis iter: illic statim aderimus. En ostium, quod actutum aperiam. Ite intro: gratulor mihi de adventu vestro in domum meam: recipite vos, obsecro, in hoc conclave: sedere in sellis; non ambigo enim vos lassos de via.

LUC. Oho quam negotiosus es tu: quiesce paululum; nos nobis ipsi prospiciemus. Sed, dic, amabo, ecquasnam chartarum plagulas conspicio lucubrationia in lecticula tua? Nunquid ad Medicinam spectat?

BARC. Scilicet. Oratio est inauguralis D. de Moor, recitata cum Medicinæ Professionem capefferet.

LUC. Quænam est Orationis Hypothesis, vel Thema.

BAR. Ea est de hypothesibus Medicinæ. In qua se mirum in modum gloriatur. Vestra cum venia recitabo propria Oratoris verba. *Si novitas argumenti, inquit, aliquem delectat, est hac materia, quod ego quidem sciam, tractata hactenus a nemine. Si varietas, deducet nos hoc filum ad varias errorum ambages, & Labyrinthos detegendos. Si jucunditas, videbimus grato spectaculo, figmenta, licet affabre concinnata, veritatis trutinam non ferre*

ferre, sed instar scoriarum a vero auro separari.

LUC. Quid dignum tanta tulit hic promissor ja-
ctantia?

BARC. Parturivit montes; natus est ridiculus mus. Namque Oratoris nostri materies non nunc demum, ut sibi persuadet, tractari cœpit; sed ejus jampridem est mentio facta. Hippocartes, Celsus, Galenus, alique memoriæ mandarunt omnigenas in Medicinam tunc temporis susceptas hypothesēs: quæ autem posterioribus hisce temporibus increbuere, eorum meminerunt complures, vel institutiones, vel Historiam medicam, scribentes. Quod superest, non stetit promisso gloriosus Orator noster, dum præter pauca, quæ de Galenicorum hypothesibus protulit, nihil aliud egit, quam, ut in Chemiam debacharetur, eandemque fronte caperata vocisque, libertate perfringeret. Et Hercule! si quis sine præjudicata opinione hanc orationem perlegerit, tunc nullum mihi dubium est, quin is ultro sit confessurus, eam meram rerum confusio-
nem, atque hysteron proteron, ut ajunt, sapere. Comprehendet adhæc, Oratori nostro, nihil aliud animo proposuisse, quam, ut qualem qualem occasionem caperet Chemiam maledico dente carpendi: & ut eam faceret odiosam, arripuit, veterum quorundam Chemicorum commenta opinionum; nec non vocabula aliqua ab Helmontio aliisque ficta, & hæc tanquam absurda, irrisioneque digna, protulit: ceu vero singuli recentes Chemicæ parilia complexi essent; quod tamen, ut nostis, quam falsissimum est.

LUC. Verum, differuitne primo de veterum hypothesibus? quas cujuscunque sectæ principes tradi-
derunt.

BARC. Licet Orator noster pollicitus fuerit, se dis-
serturum de hypothesibus, quæ ante & post inventum
sanguinis circuitum ab auctoribus Medicinæ memo-
ran-

rantur : verum tamen mihi , orationem perlegenti , non licuit eas invenire.

LUC. Ergo filuit de veterum Empiricorum , juxta & Methodicorum , hypothefibus.

BARC. Enimvero altum est de his silentium. Quid ? quod alibi conquestus est , [1] vix aliquos auctores superflites , unde quisquam possit Methodicorum placita addiscere : cum tamen , ut vos horum non ignari estis , aliqui sint reliqui , ut Aurelianus , Moschion , &c. qui a nonnullis honorifice vel hoc ævo tractantur.

LUC. Quandoquidem nobis in mentem incidit antiquata propemodum Methodicorum secta : quorum hypothefes Orator tuus ne labris primoribus quidem , ut ais , attigit ; operæ pretium itaque nos facturos , autumo , si origo , ac dogmata sectæ paucis verbis inter nos differantur. Equidem & ego & vos non estis nescii D. CLERICUM , Virum consummatæ eruditionis , (alios haud commemorabo) prolixè initia & progressus sectæ descripsisse : ita ut eis insuper vix aliquid adjungi posse videatur : attamen nullus dubito , quin etiam nos quædam allaturi simus , quæ forsitan ab aliis præterita ; atque id inprimis , si quando Clariff. VALLANUS ea , quæ ex assidua librorum lectione dudum sibi comparavit , nobiscum communicaverit. Incipias igitur , Vir eruditissime , pandasque , obsecro , primordium atque casus sectæ.

VALL. Honorificentior fit mei mentio , quam mereor. Verum enimvero , ne horas urbanitatis officiis

[1] Libr. III. Cogitat. de instaurat. Medic. p. 186. postquam auctores aliquos Sectæ Methodicæ , quorum in introduct. Gal. Cap. III. mentio fit , enumerarit , hæc subjungit. *Verum cum horum lucubrationes temporis injuria perierint , incertum est de hac secta judicium.* Et p. 192. facta trium sectæ communitatum recensione , hæc scribit. *Quod si ad nos eorum pervenissent scripta , facile foret eorum mentem perspicere , atque ita judicium ferre.*

ciis fallamus, dabo, quæ in memoria habeo. Asclepiade a vita recedente auditor ejus Themison præceptoris placita mutavit. [2] Qui, cum finiverit Medicinam esse methodum quandam, eorumque, quæ in morbis sunt communia, contemplatricem, [3] auctor existit peculiaris sectæ, ob dictam medendi methodum, Methodicæ postea appellatæ. Conditor sectæ, ut dixi, erat Themison Laodiceus: at perfectior erat Thessalus Trallianus, [4] delens, Plinio auctore, [5] cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi medicos perorans. Hunc gloriabundum fastosissimumque hominum suo ævo fuisse, liquido ex fragmento epistolæ ad Neronem discimus: in qua jactanter blaterat, medicos, qui ante se fuerunt, nihil utile sive ad sanitatem tuendam, sive ad morbos propulsandos, spectet, memoriæ prodidisse; se autem novam sectam, quæ sola vera sit, condidisse. Quid? quodeo usque vesanivit, ut tribunal fingeret, Græcis, veluti iudicibus, assidentibus; coram quo singulos Medicinæ antistites accusavit; sed se ipso simul litigatore, simul Agonotheta, simul iudice, victoriam sibi tribuente. [6] Ad summam, in tantum se in fortuna superbum atque arrogantem præbuit, ut non dubitarit in monumento suo, quod erat Appia via, se Iatronicen, i. e. medicorum victorem appellare. [7] Præter hæc non veritus est præter omnium medicorum sententiam, artem Medicam, quæ semper longa difficilif-

que

[2] *Plinius. H. nat. libr. xxix. Cap. i.* sudor: meatus autem esse, incompartum est.

[3] *Celsus in Præf. lib. i.* [4] *Galenus introduct. Cap. i. i.*

Et in finition. Medic. Cap. i. [5] *Libro & Cap. modo citat.*

Methodica, est ratio, qua ab apparente progreditur, & incomparti comprehensionem facit, ut si sunt sudores, sunt exigui meatus cutis; apparens res enim est [6] *Galenus Meth. med. lib. i. Cap. ii.*

[7] **Plinius loco citato.*

* Ga

que ad discendam habebatur, brevem facilemque pronunciare, * pollicerique se eam sex mensibus traditurum. Quomocunque sit, id saltem de ejus doctrina constat, eundem sibi summam discipulorum frequentiam, quia plurimi opificum ac imi subsellii homines se disciplinæ ejus committebant, comparasse. [8] Post hunc celeberrimi in Secta fuerunt Mnaseas, Dionysius, Olympiacus, Mnemachus, Soranus, Julianus, [9] Cæl. Aurel. Moschus & alii, quorum memoriam scriptores varii venerantur.

B A R C. Quamquam plerique disciplinæ Methodicæ scriptores injuria temporum interierint: tamen non diffido e reliquis nos decreta, hypothesisque sectæ, petere posse?

V A L L. Quinimo possumus quasdam proferre, sed an omnes, id asserere non ausim: quoniam auctores superstites, ut Cæl. Aurelianus, Moschion, Theodorus Priscianus, &c. potissimum eorum mentionem faciunt, quæ ad Praxin Medicam bene exercendam pertinent, omittis maxima ex parte iis, quæ ad Physiologiam, vel Pathologiam, spectant. Verum tamen non difficile factu, autumo, e fragmentis, passim penes diversos auctores prostantibus, synopsis placitorum sectæ petere; atque id cumprimis, si quando ea in uno libello colligarentur.

L U C. Quid vetat? si modo tibi volupe fuerit, quin tu in præsentia nobis aliquod compendium des sectæ Methodicæ, ac insimul tradas theoremata, quæ ab affectis rata fuerunt habita.

V A L L. Ideoque, ut dicto tuo sim audiens, proferam

* *Galenus* de sectis Cap. iv. §. 14. *Philonem*, *Apollonidam*, quos memorat *Galenus*. [8] *Galenus*. d. libro. Cap. i. d. l. Cap. vii. & in *Introd.* [9] His adde *Proclum*, *Rheginum*, *Antipatrum*, *Eudæ-*

feram ea, quæ quondam memoriæ mandavi. Sed ad rem. Quandoquidem Methodici statuebant animantium corpora ex corpusculis insecabilibus, seu minimis individuisque, ac similaribus orta, ea itaque nominabant syncrimata: [10] Dictorum autem corpusculorum alia esse solida, alia vero fluida: atque ex horum conjunctione, vel coalitu oriri animantium corporum duplicis generis statum, quem consistere aut contractione aut diffusione: quarum in moderato statu, Julianus existimavit, sanitatem esse positam; contra si fuerit, morbum. [11] Methodicorum quidem alii aliter sanitatem perinde & morbum finiverunt: [12] verum enim ego his, ne fando prolixus sim, superfedebam. Attamen moneam, necesse est, mihi videri vocabulum morbi ut & pathos, methodicis usu venisse ut synonymum. Ex causa Olympicus, quum dixerit morbum esse mutationem a naturali in id, quod præter naturam sit, stabilem: sive Pathos esse conversionem corporis a naturali habitu in eum, qui præter naturam

[10] Idem. de simpl. med. fac. lib. v. Cap. xxiv. *Sextus Empiricus*. Pyrrhoniæ. hypoth. lib. III. videretur Methodicorum sententiam reprehendere; scribit enim, verum quomodo fieri dicunt syncrimata ex primis elementis, si nec *ἄκτις* existat nec *ἀφῆ*, id est tactus seu tactiōis sensus, nec temperatio aut commistio ullo modo. Apparet ex hoc Methodicos temperationem elementorum, quam Hippocrates primus invenit, negasse: e diverso Empedoclis, elementa frustulati in corporibus compositis inter se compacta existere, sentientis, opinionem, fuisse amplexos.

[11] Galenus in libro, quem adversus Julianum composuit, Cap. iv. hæc Juliani verba allegat. *Contractionis diffusionisque moderatum statum, commensuratumque statuentes in humanis coagmentis, sanitatis illum nomine appellamus: isti porro mediocritati, cum insidia a morbis tenduntur, necessario fit, ut patientur corpora contracta ac dura, sicciorave aut diffusa, molliaque facta, atque humida.*

[12] Ut, sanitatem esse naturalium actionum firmitatem & robur; morbum vero nequam actionis læsionem & infirmitatem, sed, alii corporis quendam affectum, alii corpus certo

ram est, permanentem : nonne idem pronunciaverit. Differentiam tamen posuit esse passionem inter & symptoma. Scilicet symptoma esse, quod passioni accidat, quodque in iis, quæ præter naturam sunt, specialem ac magis etiam singularem habeat figurationem. [13] Cæterum Themison, Thesialus, &c. methodici duos posuerunt modo in victus ratione morbos, & eos quidem simplices, ac primos & veluti elementares esse; quorum alterum a stricto, alterum a laxo, oriri. Præter hos & tertium morborum genus statuerunt, quod vocarunt mixtum, ex ambobus modo memoratis simplicibus compositum. [14] Et quia hæc in singulis affectibus occurrere, vel in pluribus eadem esse, observarunt, vocarunt idcirco ea morborum communia, vel communitates: [15] quas etiam evidentes nominarunt. Diviserunt porro easdem ratione affectus & curationis bifariam: illius generis appellarunt passivas, ut strictum atque laxum: hujus vero medicamentosas, vel vi sanandi præditas, ut laxare & sistere. [16] Præter hæc decreverunt, quod adstrictio sit densitas, & necessariorum excrementorum suppressio: fluxus autem corporis immo-

L dica

certe modo affectum. Olympicus dixit sanitatem esse affectum, qui absentia sit morbi: & morbum mutationem a naturali in id, quod præter naturam est, stabilem; alii sanitatem esse dixerunt, constantiam secundum naturam se habentium actionum. Ita *Galenus* meth. med. lib. 1. Cap. VII.

[13] Ibid. Cap. IX.

[14] Ibid. Cap. III. & lib. 11. M. M. Cap. 6. & de Sectis Cap. IV. §. 13. & *Celsus* in præf. Themisonis sectatores contendunt nullius causæ notitiæ quic-

quam ad curationes pertinere, satisque esse quædam communia morborum intueri: siquidem horum tria genera esse, unum ad strictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium, modo alia parte parum, alia nimium.

[15] Comunitas enim est res in pluribus eadem. *Galenus* de opt. sect. Cap. XVI. §. 23. item de sectis. Cap. IV. §. 13.

[16] *Galenus* in Introductione, Cap. II.

dica rarefactio, & eorum, quæ manere debuerant, excretio. [17] Methodicis insuper usu veniebant communitates ad Chirurgiam spectantes: consistere has, statuebant, in ejus, quod alienum est, ablatione. Alienum autem aliquid bifariam esse, videlicet vel extrinsecus, vel intrinsecus: illud simplex esse, hujus vero tres dari species: ergo in universum quaternas, ad Chirurgiam pertinentes, communitates esse: & binas, ut paulo ante dixi, ad victus rationem spectantes. [18] Quibus positis suum cuique communitati tribuebant methodici usum indicandi, quo pacto nempe medicina cuique affectui sit facienda. Et primo asseriebant strictam affectionem laxandi necessitatem indicare: fluentem vero affectionem, supprimendi necessitatem: sin vero mixtum fuerit vitium, occurrendum subinde vehementiori malo. [19] Hæc de communitatum, victus rationi propriarum, indicationibus: supersunt Chirurgicæ dicendæ, quarum prima indicat, quod extrinsecus alienum est, ut telum, ut spina, &c. ut id perfectæ educatur. Secunda indicat, ut id, quod loco alienum est, ut suffusio, luxatio, &c. transponendo in proprium locum restituatur. Tertia versatur in iis, quæ magnitudine aliena: cujusmodi sunt abscessus, tumores, condylomata, &c. quorum alia divisionem, alia superflui abscissionem, indicant. Quarta tandem inhæret iis, quæ defectu aliena, cujusmodi non ut supervacanea, verum quasi deficerent, consideranda: hujus generis esse, ajunt, mutila curtaque cuncta: nec non ulcera, fistulas, &c. quæ singula ex defectu repletionem sui indicare. [20] Quantum ve-

ro

[17] Idem de optim. sect. Cap. II.
ad Thrasyb. Cap. xviii. §. 27-28.

[19] Celsus in Præfat. lib. I.

[20] Galenus in introd. Cap.

[18] Idem in Introduct. II.

ro ad symptomata pertinet, arbitrabantur, non operæ pretium esse, ut in curationis considerationem veniant: sublatis quippe affectibus, aiebant, tolli insimul symptomata: positis vero illis, durare etiam hæc ipsa: ideoque hæc nihil indicare, quid in curatione ægri medico incumbat. [21] Verum tamen & Empirici & Methodici & Dogmatici differebant inter se indicationibus: illi negabant ab indicatione remedia inveniri posse: isti putabant ab evidentibus, sensui utilia indicari: at hi ab occultis potissimum; causas enim morborum in obscuro præcipue esse positas. [22] Cæterum, quamvis Methodici solerent plerumque per dictas communitates quælibet morborum genera explicare, nihilominus tamen statuebant quoque causarum differentias, quarum aliquas affirmabant esse evidentes, quas, posteaquam auctores adversæ valetudinis fuerint, separari vel evanescere. In harum numero collocabant frigus, æstus, laborem, &c. Aliquas nominabant continentes, & has, postquam morbum excitarint, permanere. Scilicet his præsentibus effectum adesse: his incrementibus affectum augeri: hic decrementibus, minui, & tandem his desinentibus, affectum finiri. [23] Præterea censebant quatuor plerisque morbis esse tempora, ut initium, incrementum, summum impetum, & decrementum: Morborum autem nec non auxilio-

L 2 rum

[21] Idem de optim. sect. Cap. xv. §. 21. Affectus namque causarum loco habebant, quoniam illa symptomata efficiunt, sed non qua causæ sunt, sed qua communitates, quas coenotetas vocabant, vim habent indicandi: nihilque vetare, idem & pro causâ, & pro communitate & pro alio quopiam accipi.

ibid. Cap. xvi. §. 23. & Cap. xix. §. 32.

[22] Ibid. & Cap. vi. §. 8. ejusd. libri.

[23] Dioscorides lib. vi. Cap. xxxv. Quomocunque hæc sunt a Dioscoride prolata, videtur tamen mihi Methodicos non fuisse magnopere de his causis evidentibus sollicitos. Galenus enim de

rum tempora non re ipsa, sed cogitatione differre tantum: morbi enim atque auxilii tempus simul incidere: neque vero auxilii tempus absque morbi tempore deprehendi posse. Tempora autem indicare hoc argumento persuasum habebant, quia sæpenumero observarunt non omni tempore vel cibum vel medicamentum dare, ex usu ægris fuisse, qua de causâ dijudicarunt, hæc propter temporum discrimina accidere. [24]

L u c.

de sectis. Cap. v. §. 15. eos ita inducit disputantes contra rationales. *An omissis iis affectibus, inquiebant, qui in corpore sunt, hæc sc. frigus, æstus, &c. illa sunt, quibus vos mederi debetis, quorum ne ullum quidem est, quod adhuc sit, sed ipsa quidem recedunt: quod autem ab iisdem genitum est, in corpore manet, ei que mederi oportet. Id enim affectio est. Hoc ipsum igitur considerandum est, qualem sit. Si enim adstrictum est, relaxandum: si fluens continendum, quacunque ea causa sit a qua alterutrum est genitum. Neutrum horum contrarium unquam statuebant indicare. Habebant iidem supervacuam causarum obscurarum investigationem, cum ab affectu propria indicetur curatio, ejus etiam causâ, a qua is ortus sit, cognitione remota. Eandem præterea statuebant conditionem esse temporum anni, ætatum, locorumque, & maximopere se admirari ajebant, cur a majoribus res adeo evidens non sit intellecta. Namque inflammationem, v. g. quæ adstricta affectio est, tam hyeme quam æstate laxantia postulare præsidia.*

Eandem ajebant esse rationem & ætatis & locorum. Quippe memoratam affectionem oportet æque in pueris ac in senibus: æque in Ægypto ac Athenis, una eademque methodo tractare. Reliquorum eandem conditionem esse. Quæ cum ita sint, apparere ex his, illorum indagationem ad nullam Medicinæ utilitatem redundare, sed ea universim vana curiositate tractari. Adhæc disputabant, *quid partium corporis consideratio? an non inanes hæ sunt ad indicandam curationem. Quotusquisque est, qui dicere audeat, inflammationem in parte nervosa esse relaxandam? eandem vero in arteriosa venosa ve aut carnosa comprimendam?* Similiter, ac de adstricto dicebant, habere se laxum. Quæ cum ita se habeant, quod partis natura nihil rationem curandi variet, sed pro genere affectus remedii inventio sit; confici hac ratione, putabant, partis alicujus considerationem esse inutilem.

[24] Galenus de optima secta. Cap. xx, xxi. §. 36. xxiii. §. 39.

LUC. Erant tamen quædam decreta, in quibus omnes cujuscunque sectæ inter se consentiebant; & erant quædam, velut tu etiam jamjam memorasti, de quibus alius ab alio opinionum dissensione discrepabat.

VALL. Imo omnium cujusque Medicinæ sectæ professorum in hoc consensus erat, quod evidentia autumarent utilia: utiles itidem Medico analogisimum, observationem, historiam, atque ad simile transitum; cujuscumque quatuor erant fulcra doctrinæ Empiricæ præcipua, quibus universam artem superstruendam putarunt. Porro conveniebat inter cujus sectæ sectatores, historiam sine judicio non admittendam; alia ex aliis deprehendi; iisdem malis præsentibus eadem esse facienda; additione & subtractione servari sanitatem, morbum autem fugari: pro valetudine tuenda, proque morbo sanando, opus esse fugere noxia; usu denique atque experientia omnia, siue perniciofa hominibus fuerint, siue salubria, fuisse inventa. Hæc generalis sectarum consensus: singularis autem & Empirici & Dogmatici in hoc erat, quod uterque statueret a nulla re, in sensus incurrente, provenire indicationem: attamen ambo nolebant idcirco observationem rerum utibilium, in sensus clare incurrentium, susque deque habendam. Singularis etiam consensus erat Empiricos inter & Methodicos: adstruebant enim utrimque, occultum ex evidentibus cognosci non posse: igitur ergo conducibilem indicationem inde haudquaquam oriri. Singularem porro doctrinæ consensum habebant & dogmatici & Methodici: statuebant etenim ex sensu cognitis & ex indicatione, quid utile sit, percipi posse. Et, ut breviter unius cujusque sectæ characterem proloquar, sciat, velim, Empiricis hoc peculiare fuisse, quod arbitrarentur, cuncta in Medicina utilia in ob-

servando deprehendi: Methodici ex adverso censebant indicationi illa peculiariter tribui debere: Dogmatici vero statuebant aliqua observationis, aliqua indicationis adminiculo, inventa: indicationem autem e causis potissimum abditis erui posse. [25] Tandem conveniebat Methodicis cum scepticis de quibusdam placitis: illi enim de incertis non temere judicabant, multo minus arrogabant sibi, ut comprehensibilia, siue sint, siue non sint, pronunciarent; sed apparentia

[25] Ibid. Cap. vi. & vii. & in Introduct. Cap. 11. Hujusmodi Methodicæ sectæ characteres habentur. *Methodicam sectam primum notat similis in evidentibus consideratio, sed non in latentibus seu obscuris, quemadmodum in rationali Secta. Hoc unum intercedit discriminis, quod in illa quoque similium inspectio, sed in obscuris consistit: secundum, quod ex simili in evidentibus, affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit: attamen non evidentia tantum Empiricorum more animadvertunt, sed particularibus, nullo generali cognito, insistant. Tertium est ex communitatum indicatione curationem accipere, nec causas, ut rationalibus in usu est, exponere, neque facta in concursibus observatione eorum, quæ per experientiam conveniunt, ut Empirici faciunt, contentos esse. Præter hæc Methodici inficiabantur, humorum seu plenitudinem, seu corruptionem morborum quorumlibet causam esse. Hoc pacto Julianus Dogmaticorum sententiam conatur confutare. Qui vacuationibus juvari ægros*

ajunt, necesse est, hos existimare continentem morborum causam esse plenitudinem. §. 9. &c. Is quidem perhibet hanc rationalium sententiam esse, Galenus tamen eam haud parum limitata, §. 12. aliam propositionem, Dogmaticos confutandi causa, subjungit. Si humores, quomodo cunque fuerint, sunt in causa, ut morbi in corpore exoriantur, necesse est, ut facta illorum evacuatione, morbi protinus tollantur: atqui complures sunt morbi, in quibus frustra talis evacuatio instituitur. Igitur conficiuntur ex hoc, ut Julianus concludit, humores quoque pacto constitutos nullius morbi causam esse. Namque morbum, qui a multitudine sanguinis oritur, debere extemplo profligari, ratiocinatur, quamprimum sanguinis missio fuerit instituta; eum, qui e bile, vel pituita originem duxerit, debere quoque illico extirpari, peracta cum Cholagogo vel phlegmagogo purgatione. Sin vero aliquis prætereundere velit morbos etiam oriri ab humorum in præposteram qualitatem transmutatione, tunc causatur hujusmodi

rentia sequentes, ex iis, quod utile modo fuerit visum, accipiebant. Pari modo procedebat scepticus. Iterum scepticus autumabat ex coactu passionum se a siti ad potum, a fame ad cibum, &c. deduci. Similiter methodicus opinabatur se a passionibus ad consentanea dirigi: scilicet a conspissatione & condensatione ad laxationem; & e diverso a laxatione & effluvio ad ejus compressionem. Omnia enim, quæ a Methodicis dicuntur, referri queunt, ut auctor est Sextus Empiricus, [26] ad coactum & vim, quam nobis passiones afferunt; & ad ea, quæ secundum naturam, & ad ea, quæ præter naturam, sunt. Consentiebant ultimo inter se Scepticus & Methodicus, quod uterque omnem a se removeret opinionem: ut & verbis uteretur indifferenter. Quemadmodum enim scepticis usu veniebat hæc formula loquendi. Nihil definio, nihil comprehendo; simili modo Methodicis κοινότητα & δίηκειν & ἐνδείξις, & simil. indifferenter usu veniebant.

LUC. Reliquerunt ne veteres exempla, ex quibus documenta capere licet, quinam affectus ab alterutra orti communitate?

VALL. Enimvero adsunt passim. Habemus enim documenta variorum auctorum, ut Cælii Aureliani, Methodicæ sectæ professoris, statuentis Lethargiæ, [27] peripneumonix, [28] synanchis, [29] spasm,

L 4

mi,

modi transmutationem nec intelligi posse, nec veritati similem esse. Idem *Julianus*. §. 7. floccipendit vocabulum Naturæ. Ita scribit, Non Hercule nobis, hi Dogmatici videlicet, persuaserint, neque vero sibi ipsis, modo verum fateantur, non ignorare se quid natura sit, quam in omnem partem vexant, magnifica

ubique verba sonantes, an ea sit, aut simplex calidum, aut temperatum mixtumve, aut frigidi spiritusque substantia.

[26] Pyrrhon. Quæst. lib. 1. Cap. xxxiv.

[27] Aurelianus. Acut pass. lib. 11. Cap. ix. Lethargica passio nullo alio magis, quam strictione cognoscitur. Lux enim solis

mi, [30] hydrophobiæ, [31] Epilepsiæ, [32] infan-
 iæque [33] causas esse stricturem. Phrenisim
 aliam ex solutione: aliam ex complexione stricture
 atque solutionis, esse. [34] Melancholiam esse com-
 muniter stricture passionem magnam: aliquando
 etiam complexam, ob plurimas egestionem. [35]
 Ejusdem naturæ existimat esse catarrhum vel Rheu-
 matismum. Namque instar pronuntiati (sic mihi,
 Ciceronis in vestigio insistenti, liceat appellare axio-
 ma)

*lis atque tepor relaxat: e contra-
 rio somnum adstringit. Attamen
 Themison jubebat lethargicos ob-
 scuro in loco haberi. Etenim,
 inquiebat, lux apta non est, si-
 quidem mover ac turbat corpo-
 ra, & non sufficiunt spiramenta
 turbationi commotæ congruam
 exhalationem præbere.*

[28] Idem. lib. 11. Cap.
 xxv11. Peripneumoniam dicit
 esse passionem generaliter acutam
 atque stricture excitatam, ad-
 juncto levi humorum fluore,
 quem Rheumatismum vocant.

[29] Idem lib. 111. Cap. 1.
 Quamvis dixerit ex opinione The-
 misonis, synanchis antecedentes
 causas aliquas esse occultas, ali-
 quas manifestas atque cæteris
 quoque communes passionibus:
 tamen Cap. 11. hancita definit. *Est
 autem passio stricture acuta, atque
 celeris & vehemens & sæpissime
 continua, aliquando intercape-
 dinata.*

[30] Idem. lib. 111. Cap.
 vi. *Est autem juxta definitionis
 formam conductio, quam spasmon
 græci appellant, involuntaria
 tensio, & conductio partium
 cum vehementia & acuto dolo-*

re, ob stricture nimietatem.

[31] Idem lib. 111. Cap. xi.
 Hydrophobiam, ait, communi-
 ter esse passionem stricture atque
 vehementem & acutam vel ce-
 lerem.

[32] Idem tardar. pass. lib. 1.
 Cap. 1v. *Epilepsia est passio stri-
 ctura atque vehemens, & cum
 maxima molestia frequenter re-
 vertens, tarda superpositionibus
 atque lenimentis variata.*

[33] Ibid. Cap. v. Infania
 est passio magna atque tardissima,
 superpositionibus, ac lenimentis
 variata. Est post paulo subjungit.
 Nam quod omnis furens stricture
 afficiatur manifestum atque
 probabile est, ex oculis sangui-
 nolentis, qui capite inlato con-
 stitutam stricturem denunciant:
 item quod ipsos oculos, atque
 venas in vultu extantiores æger
 habeat, totius corporis attestante
 duriæ, cum fortitudine propter
 naturam adveniente, ob stricture
 consensum.

[34] Idem Celer. pass. lib. 1.
 Cap. viii.

[35] Idem tard. pass. lib. 1.
 Cap. vi.

ma) Methodicis erat, constrictionem atque dolorem stricture esse accidentia: multorum vero liquidorum egestionem, solutionis esse signum. [36] Inflammationes subinde ab astrictione ortas: interdum vitium mixtum esse. Ponebant enim, Galeno narratore, [37] foraminorum alia rara esse facta, & alia clausa, quas ob res aliquem utroque vitio affici. Quid? quod aliqui asserere minime dubitabant, in uno eodemque foramine & profluvium & astricti-
nem simul consistere. Qui de mulierum morbis scripserunt, [38] statuebant quoque alios stricture, alios fluxura fieri: illius generis esse menstrua retenta, matricis fervorem, tensionem, inflammationem, tumorem, duritiem & suffocationem; hujus autem mensium lochiorumque fluxum nimium, gonorrhœam, &c. Hæc & similia morborum genera, modo acuta esse, modo longa: & modo incrementum, modo consistere, modo minui. Cognito igitur eo, quod ex his est, morbo, putabant, medicinam se nullo negotio facturos. Namque, Celso [39] scribente, hæc pronuntiata habebant. Si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluvio laborat, continendum: si mixtum vitium habet, occurrendum subinde vehementiori malo. Præter hæc aliter acu-

L 5 tis

[36] De hoc affectu non sentiebant inter se Methodici. Etenim veterum Methodicorum alii stricturem hanc passionem vocarunt, velut expressis humoribus atque coactis, in alia venientibus loca eam fieri asserentes: alii solutionem, ut Theffalus manifestat atque ejus decessores, ut Themison. Mnaseas vero & Soranus, cujus sententiam Aurelianus amplectitur, complexam

inquiunt esse passionem, nunc stricture superante, nunc solutione. *Idem* tard. pass. lib. 11. Cap. VII.

[37] De Sectis. Cap. IIX. §. 19.

[38] Ut *Moschion* Cap. cxxiv. cxxv. & cxxix. Ut *Cleopatra* prior, & *Priscianus* Gynæciæ. Cap. 11.

[39] In Præf. lib. 1.

tis morbis medendum, aliter vetustis, aliter incrementibus, aliter subsistentibus, aliter jam ad sanitatem inclinantibus.

LUC. Mihi, communitates Methodicorum mecum reputanti, videtur debuisse eos de curatione earum sigillatim potius, quam univarse, ut fecerunt, concludere. Concedo equidem aliquando conducibile, ut fluxus coerceretur, & adstrictum laxetur; sed non semper hoc pacto procedendum, arbitror. Exempli causa. Si quis Gonorrhoea virulenta laboranti, velit medicamentis, fluxum cohibentibus, ab initio mederi, neglecta prius vitiati humoris correctione; nonne is, judicate, precipitanter ægro facturus sit perniciem mortiferam? Itidem, si cuiuspiam in variolis ægrotantibus alvum obstructam laxandi animus esset, nonne & idem perpetraret ausum, morte sine dubio ægri luendum? [40]

VALL. Et tuum & meum judicium utique concordant. Excusatione autem Methodicus adversus ejusmodi objectiones uti potest, videlicet tunc temporis, quum a conditoribus sectæ dicta pronunciata

pro-

[40] Convenit nobis cum Celfo de doctrina Methodicorum. Is in Præfat. *Ac ne isti quidem, sc. Methodici, intra suam professionem consistere ullo modo possunt. Siquidem & compressorum & fluentium morborum genera diversa sunt, faciliusque id in iis, quæ fluunt, inspicere potest. Aliud enim est sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digerere, aliud tabe consumi. Atque in partes quoque humor erumpit, ut in oculos auresque, quo periculo nullum humanum membrum vacat.*

Nihil autem horum sic, ut aliud curatur: ita protinus in his a communis fluentis morbi contemplatione, ad propriam Medicinam descendit. Atque in hac quoque rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est, quia non eadem omnibus etiam in similibus casibus opitulantur: siquidem certæ quædam res sunt, quæ in pluribus ventrem aut adstringunt, aut resolvunt; inveniuntur tamen in quibus aliter, atque in cæteris, idem eveniat. In his ergo communium inspectio contraria est, propriorum tantum salutaris.

proferrentur, tales morbos medicis incognitos fuisse. Quid? quod redigi queunt ad tertiam morborum classem; ad morbos compositos nempe, in quibus utrumque & strictum & laxum ponebant insimul morbum efficere. Sequebantur itaque heic memoratum paulo ante decretum: vehementiori utpote malo occurrendum esse. Præterea, si quando morbus sanari contumax extiterit, auxilio metasyncriticam curationem invocabant. Metasyncrifeos autem vocabulum, quod Cæl. Aurelianus [41] Latine transtulit recorporationem, idem significare, Galenus [42] statuit, ut nomen μεταποροποιήσεως, i. e. exiguum meatuum status mutationem. Inter Metasyncritica, hoc est, quæ immutant pororum alienam a natura confusionem, numerabant napum, sinapi, thapsiam, pyrethrum, &c. acria, quorum esum voce drimyphigiæ indicabant. [43] Et, quemadmodum Methodici, de natura morborum disserturi, mire vocabula abstrusa, ut dyspathias, atonias, firmitudines, [44] φθοροποιός, &c. [45] affectabant: ita etiam

[41] Tardar. pass. lib. ii. Cap. iii.

[42] De Meth. med. libr. iv. Cap. iv. & de simpl. med. facult. lib. v. Cap. xxiv. describitur facultas metasyncritica, quod ea valeat vitiatum meatuum statum transmutare. Eadem Ætius tetr. i. serm. iii. Cap. clxxxv. & Oribasius. Synops. lib. i. Cap. xxxiv.

[43] Ita Scapula & Bruno in Lexicis. Cæl. Aurelianus vero vocem tard. pass. libr. i. Cap. i. Salsamentum latine reddit: & Cap. v. habet drimyphagiam esse acriorem cibum ex aqua & cap-

paribus confectum & aceto & sale & cepe.

[44] Galenus Meth. med. libr. iv. Cap. iv.

[45] Dioscorides lib. vi. Cap. xxxv. ubi is Methodicos, vim lethiferam rerum quarundam negantes, his verbis perstringit. Sed Methodicos demirari licet, qui mortiferam vim, corporibus illapsam, negotiorum, quæ ipsa facessit, esse causam diffiteantur, verum rudiuscule nomini attendunt. Nam apud ipsos palam immissa vis φθοροποιός id est mortifera, nominatur: φθοροποιός autem nullius officii alius esse potest,

etiam affectabant diligentiam in supervacuis vocabulis, quibus curationem morborum significare omnibus nervis contendebant. Huc pertinent Encolpismus, [46] Enchymatismus, [47] Encathisma, [48] Epipasma, falsa dropax, pessaria, & nescio, quæ amplius, metasyncriticorum remediorum in numero collocata. [49] Statuebant insuper stalticas, hoc est sistentes seu supprimentes, & constringentes, & contrahentes, & repellentes, & alias hujus generis, facultates. [50] Hinc apud Moschum fit mentio stalticarum cucurbitarum. [51] Localia adjutoria appellabant, quæ extrinsecus parti affectæ applicatur, ut cucurbitæ cum multa flamma applicatio,

test, quam caussa. Ajunt hæc nomina, μάστιγος, & ἀνακαλύπτειν, esse reliquis omnibus similia, in quibus partes quadam dictionum non pro virtute, sed nuda enunciatione comprehenduntur. Enimvero quemadmodum in his vocibus μάστιγος & ἀνακαλύπτειν, partes neque certos, neque principis retinent significatus: sic in hoc verbo φθοροποιεῖν, partis productionis gratia, non pro virtute coaluerunt. Etenim vocabula ejusmodi in se non habere, partes rerum significatrices, sed nuda & simplici pronuntiatione esse ficta.

[46] Quandoquidem Cleopatra 1. jubet Encolpismum confici e feminibus, lini, fœnugr. & similibus emollientibus, videtur mihi tale remedium fortassis de eodem genere esse, quod hoc tempore a Medicis aut cataplasma aut fomentum appellatur. Theod. Priscianus habet Cap. 11. Encolpismum fieri ex succo

aut ptisanæ, aut fœnugræci aut oleis.

[47] Fiebat etiam ex oleo Moschion. Cap. 129.

[48] Erat medicamentum malagmati simile e plantis odoriferis coctione paratum Moschion Cap. 131. Cap. 136. habet Encathisma ex adstringentibus aqua coctis.

[49] Moschion, quem Tralianus. lib. 1. Cap. xv. nomine Theodori cognominat. Cap. cxxv. ita scribit. Postea vero & metasyncritica subjungimus, quæ constant ex falsa dropace, & metasyncriticis cucurbitis, paraptesi, fricatione partium, epipasmatis acerrimis, encathismate, & sinapismo.

[50] Galenus harum mentionem facit libr. v. Cap. xxiv. de med. simpl. facult. quas tamen idem haud improbat.

[51] Cap. cxxv. Quin etiam memorat cibos stalticos, sub quo genere ei sunt Oriza, lenti-

tio, Dropax, &c. [52] Verumtamen, antequam hæc metasyncritica curatio, quæ plerumque diuturnorum in morborum medicatione solebat usu venire, institueretur, præcedebat ordinario circulus resumptivus, quo ægros, morbo, & dolore debilitatos, reficere conabantur. Interdum etiam eundem, finito circulo metasyncritico, de novo occipiebant. [53] Cæterum decernebant, initio morborum semper utendum esse adstringentibus, non ut causæ re-
pri-

lenticula, polenta in aceto decocta, & oleo Hispano condita.

[52] *Calius Aurelianus* tard. pass. lib. 1. Cap. 1. N. Dicitis adde rationem capitis, cucurbitas recorporativas, sternutamentum, dropacem communem & compositum. *Moschion*. Cap. 136. cucurbitas, quæ cum abundante igne partibus externis apponuntur, vocat stalticas.

[53] Ut *Circulus resumptivus*, quem *Moschion* *analepticum* vocat, quemque *Methodici* in curatione chronicarum passionum crebro usurpabant, penitus noscatur, describenda ea duxi, quæ habet *Cæl. Aurelianus* tard. pass. l. 1. Cap. 1. ubi de Cephalæa agit. Ita Scribit. „Est autem *resumptivi* *cycli* ordinatio formanda hoc modo. „Prima die parvo cibo atque „aqua nutritus ægrotans, vel si „ferre valuerit, ab omni nutrimento abstentus: alia die levi „motu erit exercendus atque oleo „perungendus; tunc & cibo nutriendus, i. e. ut tertiam panis „accipiat partem solitæ quantitatis, quam facile percipere atque digerere solebat, sed pa-

„nem dabimus limpidum, fermentatum: pulmentum autem „ova vel holerum beras, aut cucurbitas vel malvas, aut lathos aut bulbos, &c. in hac „perseverantes qualitate atque „quantitate duobus vel tribus diebus juxta virium possibilitatem, „quo neque parva dando debilitentur, neque actionibus turbati opprimantur. Tum detracti panis partem tertiam adjicientes pulmentum damus, „turdorum, ficedularum, aut ex „pullis columbarum vel gallinarum. Tum rursus post tres vel „quatuor dies aliam tertiam partem panis adjiciemus & agrestia dabimus pulmenta, ut leporis, aut capræ, atque ita „æquali numero dierum peracto, „ultimam partem panis addeamus. Pulmentum dabimus „porcinum, tenerum ex aqua, „vel non curiose conditum ex „anetho, & sale. Præterea simili modo erit etiam vini facienda partitio, atque per singulas pulmentorum mutationes „adjectio: ac si plus ægrotans „bibere, quam damus, voluerit, aquam sumat. Simili etiam „modo

primantur, sed ut corpora firmiora, minusque passionibus obnoxia, reddantur. Compressionem namque corporum atque constrictionem, ajebant, corpora efficere solidiora, prohibereque ne eadem morbo tentarentur. Neque enim imminutione tantum morborum incremento resisti; sed etiam se præstare hoc posse, corporibus firmitatem soliditatemque

con-

„modo gestatio atque exerci- „tem tertiam addimus: pulmen-
 „tium, sive motus erit augendus „tum damus, holus, cerebrum,
 „aut minuendus, ad compara- „piscem tenerum, hoc tribus
 „tionem quantitatis ciborum. „vel quatuor fervantes diebus.
 „Perfecto *resumptivo* cyclo erit „Tum rursus aliam tertiam
 „*metasyncreticus*, cujusmodi cu- „partem panis addentes transfi-
 „rationem recorporativam latine „mus ex mediæ quantitatis mate-
 „ne vertit. lib. 11. Cap. 111. „ria ad volentem qualitatem,
 „adhibendus, primo ex parte, „atque in eadem simili dierum
 „de hinc perfectus: quandoqui- „numero perseverantes, ultimam
 „dem passio facile revertitur. „partem panis addemus, pul-
 „Prima igitur die erit cibo absti- „mentum dabimus porcinae car-
 „nendus ægrotans: tum alia die „nis. Sed si multas mutationes
 „parva adhibita gestatione atque „facere voluerimus in quatuor
 „unctione corporis, vel si passio „partes, medietatem panis di-
 „permiserit, lavacro, rursus „vidimus, ut singulas singulos
 „panis dabimus tertiam partem „mutationum pulmentis adjicia-
 „solitæ quantitatis, quam ante „mus: hoc est, unam mediæ
 „initium curæ facile accipere at- „qualitatis materiæ applicantes,
 „que digerere solebat. Pulmen- „aliam volantum, aliam agre-
 „tum dabimus falsum, assum, „stium, aliam porcinae carnis.
 „vel tostum: dabimus etiam cap- „Sed ne quid odiosum e quanti-
 „pares sinapi madidatas, atque „titate multorum dierum fiat
 „oliva ex viridi olivitate messas, „ægrotanti, hoc est, pulmen-
 „quas colymbades vocant, præ- „torum similis oblatio, erit in
 „caventes ea, quæ facile caput „communi qualitate specierum
 „implent atque gravant, ut est „diversitas varianda, ut quibus
 „porrum, allium, cepe. Potum „diebus falsamentum damus,
 „dabimus vinum, & si perferre „græci drimyphigiam appellant,
 „voluerit æger, in iisdem duo- „eiusdem speciem variemus:
 „bus vel tribus perseverabimus „nunc ex c. dantes piscem, nunc
 „diebus: sin minus, secunda „scarum, nunc cordulam, atque
 „die falsamenti admiscemus ce- „ita in usu mediæ materiæ, quam
 „rebrum vel piscem. Tunc se- „mesenhylen appellant, nunc
 „quenti die panis detracti par- „turdos, nunc ficedulas, quas
 „milia-

conciliando. [54] Et hæc erat ratio, quapropter haud crebro purgantia præscriberent, quæ quamquam subinde ex usu ægri judicassent, tamen negabant iis peculiam esse virtutem privum corporis humorem abundantem educendi; compertum enim se habere, aiebant, humorem, qualis qualis potentia medicamenti excerneretur, non ita in corpore extitisse, verum a medicamento ita immutatum corruptumve fuisse. [55]

Quid?

„miliacas vocant, nunc colum- „sta drimyphagia, in quo oportet
„barum pullos, ac gallinarum. „tet prima die in parvo cibo &
„Hoc denique etiam in aliis qua- „aquæ potu ægotantem serva-
„litatibus pulmentorum, sive „re: Tum alia die levi deambu-
„materiarum erit servandum. ut „latione motum vomitum exa-
„eiusdem virtutis pulmenta spe- „gitari ex radicibus raphani vel
„cierum mutatione variantur. „similibus speciebus. Postquam
„Erit præterea pomorum quid- „ægotans satis vomerit, & lava-
„dam adjungendum, quod in- „cro & pulmento mediæ quali-
„flare non valeat. Sed tempo- „tatis usus fuerit, tum post duos
„re, quo porcino utemur, erunt „vel tres dies cæteras cycli par-
„etiam olera offerenda, solum- „tes adhibemus. Et si æger in-
„que id servandum, ne modum „gravescentem vomitum & dri-
„quantitatis excedamus, sive „myphagiam perferre potuerit,
„qualitatem rerum datarum. „audemus tunc integrum atque
„Augetur enim oblatio non so- „perfectum cyclum metasyncri-
„lum si plurima fuerint diversa- „ticum adhibere, ut initium a
„rum specierum, sed etiam si „vomitu sumentes drimypha-
„plus nutrire valuerint. In omni „giam jungamus, ac deinde per
„igitur mutatione, hoc est tran- „cæteras cycli materias decurra-
„sitiu ex qualitate ad qualitatem, „mus. Hisce subnectit varia
„prima die oportet curandum „extrinsecus capiti applicanda,
„aquam bibere, adhibita perun- „quæ localia adiutoria appellat,
„ctione: in aliis vero diebus „vide paulo ante no. 52.
„etiam vinum accipere, & la- „[54] Galenus de optim. sect.
„vacro corpus recurare; sed non „Cap. xxvii. §. 49.
„omnibus necessario diebus: si- „[55] Galenus contra Julianum
„quidem facile caput jugi lava- „Cap. xiiii. exhibet argumentum
„tione ad passionis vestigia re- „quo Thessalus adversus dogma-
„vocatur. Similiter autem oportet „ticos usus est: „Athletam, scri-
„tet etiam motus corporis auge- „psit, quem volent capiamus
„ri, atque minui. Tunc isto „bona præditum habitudine,
„cyclo perfecto erit alius adhi- „naturaliterque se habentem.
„bendus, solo ex vomitu, detra-

„re

Quid? principes disciplinæ inter se quandoque diffidebant. Ita Themisonem, lethargicis potionem ex aloë dare, jubentem vituperat Soranus; eamque noxiam esse statuit. [56] Ita eidem Themisoni, ablutionem frigidæ in lethargo, vitio vertit Aurelianus; quoniam ea non patientiores faciat, ut ille credebatur, sed denset, vias. [57] De cætero, quantum ad sanguinis missionem pertinet, non adeo scrupulosi Methodici erant, velut Asclepiadis æmuli, qui volebant climatam diversitatis rationem esse habendam; sed statuebant contra, pleuriticorum, v. gr. venam, strictura cogente, semper incidendam. [58] Solenne adhæc habebant

„re materia firmaque, medica-
 „mentum exhibemus, quæque
 „excernuntur summe corrupta
 „ostendimus. Unde colligimus
 „nemine qui iis contradicere
 „queat reperto, cum quæ nunc
 „excernuntur acerrima simul ac
 „corrupta, antequam medica-
 „mentum exhiberetur, talia athle-
 „tæ non adessent, bona enim
 „is habitudine erat, nihil aliud
 „nobis restare dicendum, quam
 „utraq; hæc a medicamento
 „fieri: primum quidem mate-
 „riam ab eo in corruptelam ver-
 „ti, deinde etiam excerni, sive
 „per vomitum id sive per alvum
 „fiat.

[56] Cæl. *Aurelianus* celer. pass. lib. 11. Cap. XXI. Quare autem Soranus ejusmodi potionem noxiam habuerit, hanc affert Aurelianus rationem. „Forsitan
 „inquit ob nimiam stricturam
 „retinetur, & non solum nihil
 „egerit, verum etiam ipsa re-
 „manet. Credibile autem ad
 „ejus medicamenti stomacho

„effectum sensum, accurrere
 „materiam, ac deinde ad mem-
 „bras & caput recurrere, quod
 „per vias stomacho vicinum
 „est, & ad rapienda, quæ sunt
 „summa facultate, apertissimum
 „ob tumoris fervorem.

[57] *ibid.* „Quid igitur pro-
 „dest frigidæ ablutio, quæ sta-
 „tionem atque torporem viarum
 „excludere putatur, si necessa-
 „rio densitas magis acquisita
 „ægotantem opprimere perspi-
 „ciatur. Ita corpuscula, quorum
 „statione viarum obtusionem
 „factam existimat, Themison
 „sc. facile utique transire vel re-
 „silire possunt; si capacitas exi-
 „tum dederit, in quam venisse,
 „vel ex qua exisse videntur. Huic
 „autem rei perficiendæ frigida
 „repugnat; densat enim atque
 „conducit vias.

[58] *idem d. lib. Cap. XXI.* Soranus hoc pacto argumentatur. „*Quærendum inquit, utrum*
Asclepiades proprietate regionis
noceri suspicatur eos, qui fuerint

bant ægrotantibus aliquibus tridui inedia, quam diatricon vocabant, inventum hoc erat Thessali, iungere: quarto autem & sequentibus diebus, modice alimenta ministrabant. [59] Generatim enim omnium passionum strictura laborantes minus cibabant. Convenire quippe, aiebant, cibi parvitatem, parvitatem densitati: siquidem corpora minus exhalare. E contrario solutioni uberiores cibum largiusve alimentum competere: quia id propter crebras excretiones, vel plurimas exhalationes, celerius infumi. [60]

Luc. Subit cogitatio animum, qui fieri potuit, ut secta Methodicorum per pauca modo secula durarit, cum tamen adeo occupata fuerit in explicandis morborum causis, juxta & in methodo medendi secundum rationem instituenda. Neque vero causari aliquis potest, Methodicos fuisse genus hominum rude, quia generalia tantum dediderunt docueruntque artis præcepta, brevitate temporis a tironibus addiscenda. Namque, vos mihi assensuros, persuasum habeo, non optima esse, quæ fuscæ ac prolixæ: sed quæ breviter & perspicue, docentur. Proinde concludendum ex dictis est, interitionem sectæ adeo inclytæ, non ignorantia, non dogmatibus irrationalibus, quæ plena

M futi-

in ea phlebotomati pleuritici, an vero proprietate passionis: ex quibus si primum putat, hoc est regionum proprietate, vexari omnes oportuit, non solum pleuriticos, verum etiam synanchicos, & qui fuerint phlebotomati in curatione, & epilepticos etiam, quos phlebotomandos imperat aptissime. At si secundum, i. e. proprietate passionis vexari putat, non apud Romam solum phlebotomatos pleuriticos, sed in omni regione noceri debuit indicare.

[59] Galenus Meth. med. lib. iv. Cap. iv. Celsus tamen. libr. iii. Cap. iv. auctor est non Thessalum se juniorem, quem fortassis non noverat, sed Asclepiadem, ubi ægrum triduo per omnia fatigasset, quarto die cibo destinasse primum; cum plerique ex antiquis tardius darent sæpe quinto, sæpe sexto.

[60] Ita Cæl. Aurelianus. Celer. pass. lib. i. Cap. xi. vide etiam Galenum de optima secta. Cap. xxiv. §. 43. & 44.

futilitatis modo essent; sed vicissitudini temporum, adscribendam esse duntaxat. Animus mihi præfagit, fore, ut etiam recentissimorum medicorum placita tandem aliquando inveterascant. Quid? inveterascent? Imo, quando pensito quot & quantas interpolationes, mutationesque placitorum, memoria mea in Medicina factas, rapior Hercules admiratione, quod arte Apollinea vix ulla ars sit inconstantior, atque mutabilitati magis obnoxia: atque adeo pene ulla ab artis professoribus sit hypothesis invenienda, quam perpetuare possent.

DIALOGUS. IX.

De Doctrina Hippocratis.

Vadenti mihi deliciarum mearum, VALLANI, ad ædes, peropportune obvios se dediderunt BURMANNUS atque RELANDUS. Fortassis, inquam, eo vos, quo ego, tenditis, ad domum scilicet hic nobis vicinam.

Belle conjectum, inquit RELANDUS. Nudiustertius enim collegæ nostro, nos invitanti, polliciti sumus, fore, ut eum hodie invisamus. Eamus itaque intro, en fores opportune apertæ.

Introeuntibus nobis occurrebat VALLANUS. Salvebitis a me, inquit, in tempore venistis, jam vacat mihi esse confabulatori, triclinium hoc intrate, affidete apud carbones, incipit frigescere. Anuebamus, focoque affidebamus. Primum inter nos fari *Burmamnus* occipiebat.

Mihi depræsentiarum, inquit, Petronii satyricon edenti, in mentem venit ridiculi Trimalchionis, Medicum inter & Numularium, supinioris insulsæque comparationis: memoratorum utpote artificium secundum literas esse difficillimum. Medicum eo putat,

tat, quia scit, quid homunciones intra præcordia sua habeant, & quando febris veniat: Nummularium autem, quia per argentum æs videt.

Licet stoliditatem Trimalchionis, inquit *Vallanus*, asperner, imaginariam ejusdemque eruditionem non magni faciam; confitear tamen, necesse est, eundem, in quantum ad Medicinam pertinet, ex sententia medicorum dixisse. Quid? quod jampridem ante Trimalchionem deliciæ meæ, Hippocrates, artem longam, & haudquaquam cito addisci posse, professus est: caussatur autem instabilitatem corporum, ratione sexus, ætatis, tempestatis, aëris, &c. alio atque alio modo se habentium. Quibus positis sequitur, Medicinam, quæ quondam profuit, in eodem affectu obesse nunc posse, quod, utinam! qui medici id ætatis cluunt, observarent, non adeo præcipitanter, ut affolet quotidie, neque præpostere, ægrotanti Medicinam facerent.

Non rationales, inquit *Relandus*, ejusmodi medici sunt, sed agyrtarum ac muliercularum nostratium more agunt: imo similes sunt iis medicis, qui olim inclytum Heraclitum, aqua intercute laborantem, curare aggressi sunt; de quibus Heraclitus in Epistola scribit, non eos, sed fortunam, ægrotantes curasse. [1]

Tum ego. Quandoquidem, inquam, hic mentio fit medicorum rationalium, differamus paululum, si vobis allubescit, de iis, deque eorum placitis.

M 2

Tu

[1] Lubinus aliquas veterum epistolas, in unum fasciculum collectas, edidit, in quarum una, Heraclitus narrat Amphidamanti se medicos de aqua intercuti, qua æger erat, interrogasse, quomodo ex humore siccitas fieret: Illi vero, scribendo pergit, cum non intelligerent, quid quarerem, tacebant, de propria sua scientia dubitantes. Ibi vero cognovi, quod alios etiam non ipsi, sed fortuna curasset, impii illi, Amphidamas, qui

Tu servas iterum, inquit *Relandus*, tuum solenne, tu non potes non, quin nos disputationibus negotiisve molestis implices.

Ioculare istud quidem, inquam, quasi vero idem reciprocare non valerem. Tu te amantissimus es disputationum, & lætaris mire, si modo quispiam aliquid controversiosum ad dirimendum protulerit.

Interfabatur *Vallanus*. Oportet, inquit, ut ego litem vestram dirimam, quam me non melius posse, arbitror, quam si judicavero, vos natura non multum diversos esse. Sed ad propositum respondebo. Rationales medici, interdum logici, subinde dogmatici nominati, proponebant hæc quatuor scitu necessaria, ut (1) abditarum & morbos continentium causarum notitiam; (2) evidentium; posthæc (3) etiam naturalium actionum, & (4) novissime partium interiorum. Disconveniebat inter rationales & reliquarum sectarum sectatores, quod hi abditarum causarum, actionumque investigationem, nec non partium internarum cognitionem, contenderent supervacuas: illi contra necessarias ducerent. [2] Rationalis sectæ & auctor & Princeps habetur Hippocrates Cous. Post hunc celebres fuere Diocles Carystius, Praxagoras, Herophilus, Erasistratus & complures alii.

Nonne, inquit *Burmamnus*, Dogmatici quoque appellabantur Tribonici? Memini, ni fallor, me hoc nomen in Galeno legere.

Recte mones, inquit *Vallanus*, sed a Menodoto, Em-

qui artes, quas non habent, mentiuntur, & curant illos, quos non norunt, & homines sub nomine artis interimunt, & naturam & artem injuria afficientes. Turpe profecto est ignorantiam pro-

siteri, turpius autem scientiam, quam quis non habet.

[2] De his vide Celsum in Præfat. lib. 1. Galenum in introd. Cap. 11. & 111,

Empiricæ sectæ professore, sarcasmo ita appellati sunt, quasi qui tribones nominari non mererentur: quia experientiæ non crederent, sed potius rebus abditis ac ignotis studerent. Tribonem enim antiqui vocarunt, qui in aliqua facultate longo se usu exercuerit, ut in ea jam perfectus videri possit. [3]

At tu, inquit *Relandus*, modo memorasti Hippocratem rationalis sectæ conditorem, eundem itaque forsitan putas primo causas morborum obscuras investigasse, cum mihi complurium, Hippocrate antiquiorum, Philosophorum placita perlegenti contrarium videtur. Pythagoras, Empedocles & alii Sapientiæ Professores, quique insimul Medicinæ operam navabant, causas morborum obscuras, cum de Medicina scriberent, statuerunt, deque iis plurifariam differuerunt. Quid? Heraclitus, cujus paulo ante memini, quique tempore Darii Hystaspis vixit, [4] quique Hippocrate auctor vetustior, cum Amphidamanti his verbis fere scriberet, laboramus morbo hydropē: adeo, ut quicquid in nobis ejus virtus morbus sit. Excessus caloris, febris: excessus frigoris, paralytis: excessus spiritus, suffocatio: meque jam morbus humore abundat, & post paulo, pergit: & in universo humida sicca, calida frigida redduntur; nonne causas obscuras potulit, morbum, quo laborabat, explicandi ergo?

Tum *Vallanus*. Non inficior, inquit, priscos Philosophos abditas morborum causas omnimodis indagasse. Imo Hippocrates meus in libro de prisca Medicina, nec non alibi, [5] majorum suorum decre-

M 3

ta

[3] Ita *Galenus* de subfigur. Empir. Cap. viii.
[4] Ut habet *Diogenes Laert.* lib. ix. Cætera idem auctor tradit varia priscorum philosopho-
rum ratiocinia de causis tum secundæ tum adversæ valetudinis.
[5] Ut libr. i. De Diætâ, item de natura hominis, &c.
[6] Ita

ta ipse confutans, memorat quaternarium elementorum, ut & eorundem qualitates primas, quæ a Medicis plerumque inter morborum causas absconditas haberi solent, injuste a veteribus ab antecessoribus suis, morborum causis annumeratas. Quam confutationem, concedo, non instituisset, nisi majores ejusmodi morborum explicationes memoriæ mandassent. Cæterum elicis consequentiam ex dictis meis, eandemque mihi imputas: cum tamen mea sententia longe alia, ac tu existimas, est. Dixi equidem medicorum Disciplina rationalis auctorem, vel principem fuisse Hippocratem, quod, velim, ita intelligas. Hippocratem Coum, primum ex omnibus memoria dignis Medicinam ab studio Sapientiæ separasse, & illam ad peculiarem disciplinam redegissee: [6] Primum fuisse, qui medendi præcepta clarissime, Plinio teste, [7] condidit: cum antea nihil, nisi quod confusum atque abstrusum in Rationali Medicina, traditum esset. Sin vero tecum reputas Hippocrati epitheton auctoris Medicinæ Dogmaticæ non competere, tamen non inficias ibis eundem jure merito principem, qui Medicinam veterum instauravit interpolavitque, appellari.

Quandoquidem, inquit *Relandus*, vobis Medicis in usu est Hippocratem miris laudibus celebrare, eidemque varia epitheta imponere: modo enim a vobis appellatur Cous noster, modo senex noster, modo divus Hippocrates, & nescio, quæ plures hujus generis nomenclationes sunt; sciendi itaque percupidus, quænam ejus dogmata decretave sint.

Liceat interpellare, ait *Burmamnus*, quod longe celeberrimus in arte Medica fuerit Hippocrates, atque

[6] Ita *Celsus* in præfat. lib. 1.

[7] Hist. nat. lib. xxvi. Cap. 11.

[8] Pl.

que dignus, ut honorificentissime appelletur. Græcia illi pares, quos Herculi, decrevit honores, quoniam venientem ab Illyriis pestilentiam prædixit, & discipulos ad auxiliandum circa urbes dimisit: [8] item, quia exacta scripta de arte Medica edidit, quibus perfecit, ut multi essent Medici, qui ægros servare possent. Posthæc, quod recusasset honores & munera Regis Persarum, communis Græciæ inimici, quæ dare promisit, si ejus exercitum, morbo pestilenti immisericorditer afflictum, curatum veniret. [9] Jure igitur merito posteritas Hippocrati, observantia meritisque suis Græciam sibi universam devinciendi, ejusmodi præconium tribuit.

Hoc loco *Vallanus*. Et gaudeo, inquit, de Hippocrate, Medicinæ Principe, [10] vos bene sentire. Quantum autem spectat ad doctrinam hujus viri, cujus paulo ante *Relandus* neminit, sciatis velim, complures admodum fuisse, qui ejus doctrinam interpretati sunt, atque commentarium de hac conficere. Verum, siquidem eorum scripta nimis prolixa, ut a vobis, aliis scientiis operam dantibus, possint perlegi, non supervacaneum duxi, si doctrinam Hippocratis compendifecerò, ita, ut multa eorum, quæ ad Physiologiam & ad Pathologiam morborum pertinent, a vobis absque ullo negotio memoriæ mandari possint. Cætera, ut signa, ut prædictiones, ut curationes morborum, quia multa, & prolixam requirunt dictionem, missa impræsentiarum faciam. Sed ad rem. Hippocrates Medicinam nihil aliud esse, dixit, quam appositionem & ablationem: appo-
M 4 sitio-

[8] Plinius. lib. vii. Cap. xxxvii. | operum Hipp.

[10] Quo titulo eum Plinius. H. n. libr. vii. Cap. li. | decoravit.

sitionem, quæ defunt: at ablationem, quæ exuperant. [11] Hanc artem, statuit, jampridem extitisse: necessitatem autem homines coëgisse invenire & inquire Medicinam, quoniam observarunt ea, quæ sanis ex usu fuerunt, subinde ægrotis male cessisse. Veterum tamen Medicinam, quamvis non sit exploratæ rationis, ideo noluit esse rejiciendam, sed, quia propinqua sit recto, admirari oportet, quod ex abyssu ignorantiae complura sint eruta, inventaque, quæ posteri probe & recte, & non a fortuna aut casu, adinventata, comprobarunt. [12] Inprimis vero observanda esse juvantia & lædencia & consuetudines, & occasiones. Etenim horum gnarum, censet, minime fortunam respicere, sed eum & sine fortuna auxiliante recte facturum. Quippe tota Medicina constans ac firma, & doctrinæ optimæ in ipsa compositæ: proinde eam haudquaquam fortuna indigere; Fortunam namque sui juris esse, & optatis ad eam pervenire neminem posse. [13] Suadet præterea Medico, ut abstineat a verborum controversiis, juxta & ab inanibus quæstionibus, quales tunc temporis circa præparationem, & exhibitionem Ptisanæ usu venerunt: siquidem majores hujusmodi apinis ac tricis nunquam immoratos fuisse: & deinde, quamvis ab aliquo proponantur, difficulter explicari posse: & quod maximum est, vulgo, auditis lectisve ejuscemodi subtilitatibus, occasionem calumniandi deridendique artem suggeri usque adeo, ut nullam omnino Medicinam putet. [14] Hippocrates insuper floccifacit medicorum quorundam, ut & Sophistarum opinionem, statuentium, Medicinam ad
cogno-

[11] Libro de flatibus.

[12] Libro de prisca Medicina.

[13] Libr. de locis in homine.

[14] De victus ratione in morb. acutis.

cognoscendum esse impossibile, nisi prius aliquis noverit, quid sit homo, quomodo primum factus, quomodo compactus: verum hoc scitu magis necessarium existimat. Naturam videlicet, & quo pacto homo ad ea, quæ conmeduntur ac bibuntur, comparatus sit, & quid mali cuique corpori ab unoquoque edulio vel potu importetur. Non sufficit dixisse caseus v. g. est malus cibus, quia affatim comestus dolorem corpori importet, scire hoc & vulgus; potius medico incumbere, ut investiget, qualis generis dolorem, & quare hunc, & cuinam hominis parti interne afferat cummaxime? Boni præterhæc medici esse cognoscere cujusmodi affectus homini propter facultates ac potentias, & qui propter figuras accidunt adveniantque. Plurima autem genera figurarum esse, quarum alias esse cavas: alias ex amplitudine in arctum coactas: alias expansas: alias solidas & rotundas: alias latas & pensiles; alias extensas: alias longas: alias densas: alias raras & hiantes: alias *spongia instar* ac molles. Facultatem vero esse; humorum summas vires, summumque robur nosse, quid singuli ipsorum in homine perficere queant, & quas cognationes inter se mutuo habeant. Nempe an dulcis humor in aliam speciem mutetur, atque id non a temperamento, sed ipse desciscens & immutatus ab eo, qualis primum fuerat, amarus, aut falsus, aut acerbus, aut acidus. Sit Exempli gratia acidus. Humor igitur acidus, reliquos potentia præcellens, maxime erit incommodus. Reliquorum eadem conditio esto, excepto dulci, quem omnium homini convenientissimum existimat. [15]

At enim, interfabatur *Relandus*, Philosophatus ne est Hippocrates, & statuerit ne quædam rerum prin-

M 5

cipia,

cipia, vel elementa, quem admodum id plerisque veteribus Sapientiæ Professoribus erat in more positum.

Enimvero, inquit *Vallanus*, posuit, sed non uno modo; an nunc hæc discrepantia auctoris inconstantiæ, an incuriæ, qui librum descripserunt, an ignorantia eorum, qui de ejus scriptis commentarium confecerunt; * an malignitati aliquorum, sua scripta titulo Hippocratis edentium, tribuenda, incertum. Quantum ad me pertinet, quæ posteriori loco dicta, ea potius credo. Sed, ut ad propositum veniam, sciatis Hippocratem stautisse ex igne & aqua oriri omnia, tam animalia, quam quæ e Tellure proveniunt, & ea ex dictis augmentum seu nutrimentum capere: quin etiam cum intereant, in hæc iterum secerne resolvique. Igni adscribit vim omnia per omnia movendi: Aquæ vero potestatem omnia per omnia nutriendi. Utraque hæc principia tum aliis omnibus, tum mutuo sibi ipsis sufficere: adesse insuper igni calorem & siccitatem; aquæ vero frigus & humorem. Quibus plurifariam inter se mixtis temperatisve oriri, separarique multas omnigenasque formas atque species & seminum & animalium, nihil simile nec visu nec facultate se inter habentium. [16] Alibi Hippocrates in hanc disputat sententiam. Id scili-

* De his conqueritur *Galenus*, in libr. Hippocr. qui quæ in Medicatrina fiunt. Comment. 1. in prologo: quod aliqui sint, qui heri ac nudius tertius commentaria conscribant, omniumque Hippocratis librorum peculiarem quandam editionem faciant, quos inter esse etiam Dioscoridem, & Artemidorum, cognomine Capitonis. Hos, ait, circa veteres lectiones multa innovasse. E diverso laudat diligentiam fi-

delitatemque quatuor veterum explanatorum, quorum duos, ut Zeuxin, ut Heraclidem, in omnes Hippocratis libros commentaria confecisse: de aliquibus modo, Bacchium & Asclepiadem, fuisse commentatos.

[16] De Dieta libr. 1. & 11. Ex igne & aqua omnia constituuntur & animalia & a terra nascentia, & ex his augeſcunt, & in hæc secernuntur ac resolvuntur.

scilicet, quod calidum vocatur, immortale esse, cuncta intelligere, & videre, & audire, & omnia tum præsentia tum futura scire. Quadripartitum hoc esse: plurimum ejus, cum turbata essent omnia, in supernam secessisse circumferentiam; esseque id ipsum, quod veteres æthera vocarunt. Secundam partem infernam, appellari terram, frigidam hanc & siccam multisque obnoxiam motionibus, cui quoque multum calidi inesse. Tertiam partem, aërem puta, medium occupasse locum, esse eundemque natura calidum & humidum. Quartam tandem partem proximum terræ locum cœpisse, humidamque hanc ac crassissimam existere. De cætero, inter qualitates primas, duas magni momenti arbitratur, calidum utpote & frigidum. Huic tribuit facultatem congelandi: illi autem primo dissolvendi, sin vero diu durarit, exsiccandi potentiam adsignat quoque. Præter hæc sedem cuique peculiarem in homine esse; frigidi ac glutinosi metropolim, arbitratur, cerebrum: calidi vero, pinguitudinem quamvis esse. [17] Verum enimvero, utcumque hæc ab Hippocrate posita in libro tamen, cui titulus est de veteri Medicina, eos errasse, ait, qui principium causæ tum morborum tum mortis vel unum, vel duo; vel & quatuor qualitates primas, statuerunt. Affert autem Cous argumenta e praxi Medica petita, quibus delumbat illorum hypothesin. Hoc pacto fere argumentatur. Si calidum est aut frigidum, aut siccum, aut humidum, quod hominem lædit, oportet recte medentem auxiliari, dum calidum in frigidum, frigidum in calidum, & cætera in qualitate sibi contrariam, permutarit tantum; at quia id non evenire, siquidem unumquodque simplex existens tali vi non

non præditum ; in considerationem idcirco venire debere, quod in unoquoque forte & humana natura potentius sit, quodque non potuerit subjugari. Hoc ipsum non modo Hippocrates, verum etiam antecessores sui existimarunt hominem lædere, atque id ipsum auferre vel corrigere adnixi fuere. In numero autem rerum fortium, hominem lædentium, collocarunt amarum, salsum, dulce, acidum, acerbum, fluidum & similia, hinc inde in homine demonstranda. Hæc nunc, si recte invicem temperata, in causa esse, ut homo sit incolumis: ex adverso, si quod superarit, id auctorem instantis morbi esse. Quod superest, nec calidum nec frigidum aptum ut crasse scat aut putrescat, qualia effecta in corpore humano fieri, ac sæpe sæpius nos contueri: neque easdem qualitates primas auctores febrium, sed amarum, sed salsum & cætera, quæ in numero qualitatum secundarum habentur, in culpa esse. Eiusdem namque naturæ, sive idem esse, amarum ac calidum, acidum ac calidum, salsum ac calidum, & sexcenta alia. Frigidi porro, qualitatibus secundis juncti, eandem conditionem esse. [18] Si nunc scire aveatis, ubi locorum potentiæ memoratæ Hippocratis sint? Habete eundem statuissè, inesse in terra & acidum, & amarum, & dulce, & salsum, omnigenum. [19] Quod restat de interitu corporum dicendum, antesignanus Medicinæ Dogmaticæ putat, nullum omnino corpus perire, neque fieri, quod prius non fuerit. Allucinari eos, qui putant, quicquid ex Orco in lucem auctum, generari: quicquid vero ex luce in Orcum imminutum, perire atque corrumpi. [20] Generari enim & perire significare idem ac commiseri

[18] Hæc itidem excerpti e
lib. de vet. medic.

[19] Libr. de natura hominis.
[20] De Diætâ lib. 1.

sceri & secerni. In generatione enim fieri rerum primarum mixturam, congregationem, unionem: contra in interitu vel corruptione compositorum corporum secretionem, dissolutionem, disjunctionem modo memoratarum evenire. Nempe ita animalia & pleraque omnia esse natura comparata, ut generentur, ut occidant jugiter. Enimvero, homine moriente verbi gratia, suum quodque rursus in locum secedere disjungique: humidum utpote se iterum humido, siccum sicco, calidum calido, & frigidum frigido associare, conjungere, unire. [21]

Hoc loco interponebat *Relandus*. Generalibus, inquit, amabo, supersede, singularia, quæ ad hominem spectant, declarare perge.

Varium, inquit *Valanus*, & mutabile, & abstrusiorum disputationum semper ferax fuit ingenium humanum, quod vel inde liquet, quod temporibus Hippocratis quoque fuerit magna quæstio, quid esset homo. Melissus aliique statuerunt unum esse hominem. i. e. ab uno elemento ortum, Alii putarunt ex igne, alii ex aëre, alii ex aqua, alii denique e terra eum constare tantum. Alii iterum censebant hominem nil nisi sanguinem: alii bilem: alii pituitam tantummodo esse. Jam quomocunque id unum aliquis perceperit, cogi tamen id ipsum a calido & frigido, ideoque id speciem & vim primigeniam mutare, opinatifunt, fierique & dulce, & amarum, & album, & nigrum, & simile quid. At Hippocrates tales opiniones contradixit damnavitque, & statuit contra, hominem nunquam doliturum, si unico principio constaret: nihil quippe esse unde doleret; sin vero doloribus torqueatur, necesse etiam esse, quod ipsi medeatur esse unum: atqui complura existere, quæ medeantur: com-

complura itidem, quæ vel calefaciendo vel refrigerando vel humectando vel siccando morbos pariant; concludit igitur, quia tot morborum totidemque remedium diversorum genera, hominem neutiquam ab uno Principio ortum; quod & insuper generationem cujusvis animalis indicare, quæ citra admixtionem alterius rei fieri non posse, nisi qualitates primæ debito modo temperatæ fuerint. [22] Cæterum, quæ ad generationem hominis pertinent, arbitratur Hippocrates, genituram a singulis corporis membris procedere, a sanis sanam, a morbidis vero morbosam, fierique inde ut ex calvis calvi, ex cæsiis cæsi, gignantur. Eadem reliquorum ratio esto. Semen autem genitale putat utrique sexui duplicis generis esse: alterum a quo masculi, alterum a quo foemellæ, gigni; illud forti, hoc vero debile, dotatum indole. In coeundo itaque, si ambo masculum semen, hoc est validius, excreverint: seu, si hoc saltem illud debile vel quantitate vel potentia superaverit, generari tunc puerulum: sin vero contra, atque dixi, fuerit utriusque genituræ mixtio, puellam. Hisce hypothesis loco positis persuasum insuper habet, mulieres, si quando diætâ humida & frigida usæ fuerint, parituras tunc puellas: exadverso, si calida & sicca, puerulos. Ut autem parentes sui voti compotes fiant, necesse esse, ut non modo foemina, sed etiam vir alterutram diætâ observet. [23]

Vah egregium consilium! interpellabat *Relandus*.
Nunc

[22] Ibidem. vide etiam *Galenus* commentarium in hunc librum §. 3. & seq. Quod vero ad opinionem Melissi pertinet, putat Galenus hunc virum substantiam quandam communem fuisse commentatum, quaternis subje-

ctam elementis, a generatione corruptione liberam, quam posteris *ὕλη* seu materiam vocant.

[23] De aere aquis & locis. libr. 1. de diætâ. & libr. de genitura.

Nunc demum intelligo, quam ob causam mihi mea uxor duas peperit filias. In posterum & ego & uxor, abjecta omni cunctatione, corpora nostra curabimus diæta Hippocratica, ut nobis tandem filiulus fiet.

Tum *Vallanus*. Quod felix, faustumque, inquit, tibi tuæque conjugii sit! Tu non amplius jocularaberis, si ad captum experimentum ita, ut desiderastis, evenerit. Sed in viam. Prolixè Hippocrates philosophatur, quomodo singulæ corporis partes sint factæ. Eo disquisitio ejus est loci, ut credat, ossa originem suam debere pinguedini terræ, & modico humori, a calore utrimque exsiccatis: nervos plurimo glutinoso atque frigido paucio: membranas modicæ pinguitudini, & plusculo glutinosi. At vero renes hoc pacto productos, censet: nimirum parum glutinosi, parum calidi, multum frigidi conclusum, & ab hoc congelatum fuisse, evasisse inde durissimum viscus. Eandem carnis cæterarumque partium, ait, rationem esse. [24] Quantum vero pertinet ad cuiuscunque corporis humani principium, negat ei ullum competere; sed cuique idem principium eundemque finem esse, perinde ac circulo, cui etiam neutrum dictorum esse. [25] Ita comparatum natura etiam esse, ut venarum undiquaque per universum corpus dispersarum, neque initium neque terminationem, pariter ac de circulo jamjam dictum, rimari potuerit. [26] Inter partes corporis tres numerat, quæ manifeste trahant, quæque plenæ sint attracti humoris. In hoc numero autem sunt ipsi vesica, caput, & uterus. [27] Cæterum valetudinem corporis nostri sustentari, triplicis generis nutrimen-

[24] De carnibus. libr.

[25] Libr. de locis in homine.

[26] Libr. de ossium natura.

[27] Libr. de veteri Medicina.

mento, cibo puta, potu, atque spiritu vel aëre.
[28].

Liceat interfari, inquit *Relandus*, estne Hippocrati honesta opinio de mente? Utrum corpoream an in corpoream statuit hanc?

Tum *Vallanus*. Equidem, inquit, Hippocrates alicubi [29] dicit, in hominem irrepere animam, ignis juxta & aquæ temperamentum habentem, eandemque esse partem corporis humani; Verum, ut ingenue fatear, non asseveraverim. Cum heic loci mentem indicare, quod autem spectat ejus ad sedem, tunc alio in loco [30] scribit, mentem hominis in sinistro cordis ventriculo insitam, & reliquæ animæ imperare. Eandem, judicat, non alimentis quibuscunque a ventriculo mitigatis, sed pura & illustri substantia, a sanguine secreta, nutriri. Quibus positis, facili negotio liquet, mentis naturam, Hippocrate auctore, corporatam esse. De cætero opinatur Hippocrates, inter omnia, quæ in corpore sunt, nihil magis ad bene intelligendum vel prudentiam conferre, quam sanguinem: eo enim in eodem vigore tenoreve persistente, consistere & prudentiam:

con-

[28] Spiritus enim qui in corporibus sunt, flatus vocari, qui vero extra corpora existunt, eos aërem. Hunc sane maximum esse omnium, quæ corpori cuiuspiam accidunt, & auctorem & dominum. vid. libr. de flatibus.

[29] De Diæta libr. 1. & de in somniis Anima vigilat, & quum corpori inservit, in multas partes distributa, non sui juris est, sed suam cuique corporis parti, pro munibus suis fungendis

portionem mittere. Quiescente enim corpore, ait, animam in motu esse, perficere omnes corporis actiones. Equidem corpus dormiens non sentire, ipsam vero animam, quoniam vigil corporis moderator, eadem fere in somnio audire, videre, tangere, animadvertere, perinde ac si corpus vitam insomnem duxerit.

[30] Libr. de corde, adsumere autem alimentum ex proxima sanguinis cisterna, radios suos eo immittens & depascens.

contra, si aliter fuerit. [31] Delirare porro hominem, Bile intra Massam sanguineam ingrediente, eisdemque alienum motum ferocemque indolem, atque majorem calorem conciliante, & hanc esse causam quapropter phrenitici, alique febrem habentes, sæpenumero delirent. In desipientia vero melancholicorum vitiosum existere sanguinem ob admixtam bilem & pituitam: [32] & in temulentis per ebrietatem aucto repente sanguine percelli animum, & in animo intelligentiam, quas ob res tunc ebrios præsentium malorum oblivisci, & nil nisi jucunda imaginari sibi. [33] Posthæc diversitates plagarum telluris esse in causa, ut homines aliis atque aliis præditi sint moribus. Europæ videlicet incolas præ Asiaticis iracundiores, audaciores, bellicosiores. Rationem esse in promptu, quoniam quævis anni tempora propemodum sibi æqualia, & non ingens discrimen qua calore qua frigore quotannis observari; quocirca accidere, ut mentes neque stupore percellantur, neque corpora validæ transmutationi obnoxia sint. Etenim ab his, vero simile esse, iram exasperari, cognitionemque & calorem multo magis excitari, quam si quis in eodem statu semper permanserit. [34]

Hoc loco ego. Disceptant recentiorum plurimi, inquam, de sanguinis cæterorumque corporis humorum

N

rum

[31] Libro de flatibus. Asfertum suum conatur exemplo somni probare. Etenim sanguinem, scribit, corpore dormiente, frigescente: somno quippe frigescenti vim esse. Frigescente autem sanguine, ejus meatus fieri languidiores, quod hinc palam fieri, quod corpora adgravata reclinentur. Omnia enim gravia deferri natura ad fundum, & oculos ardere, & prudentiam permutari, opinionesque peregrinas mentem occupare & exercere, quæ sane insomnia appellari. Quid autem somnia varia significant, de iis agit peculiariter in libro de insomnis.

[32] De morbis libr. 1.

[33] De flatibus. libr.

[34] Libr. de aëre, aquis & locis.

[35]

rum circuitu, an is innotuerit Hippocrati?

Tum *Vallanus*. Commemoravi paulo ante, inquit, Hippocratem venarum per corpus distributionem circulo cuiuspiam assimilasse: adde huic positioni, quæ Coo nostro omnis generis somnia interpretanti sunt, conjectat scilicet, si quis somniarit cursum, flumina, fontes, &c. significare hæc sanitatem, & corpus, valere, omnesque circuitus, & exhibitiones ciborum ac secretionem, integras esse. Et post paulo iterum literis prodidit, flumina non solito more fluentia, significare sanguinis circuitum: & auctiora quidem fluentia, excessum: imminuta vero, defectum. An vero Hippocrates naturam circuitus perspexit, prout diligentissimi quique seculi nostri anatomici factitarunt, atque argumentationibus firmissimis demonstrarunt, hoc nolim asseverare.

Tum ego. Credo hercle, inquam, ita esse, tuæque rationi potissimum assentior, sed redde, si volupe fuerit, cætera, quæ ad Pathologiam pertinent. Enimvero non dubito, quin cæteri hic præsentem dictionem tuas extemporales patientissimis auribus percepturi sint.

Quidni percipiamus? inquit *Relandus*, etenim utriusque nostrum, quamvis non sumus Medici, magni interest, scire morbos eorumque causas, &c. non, ut iis Medicinam faciamus, quæ vestra munia sunt, sed ut nobis ab illis caveamus, ne morbi nostra corpora corripiant.

Tum *Vallanus*. Reddam itaque, inquit, quædam hujus generis ex Hippocrate, & si potero, brevi. Commendat Hippocrates Medico, tanquam requisitum, cognitionem non modo morborum, verum etiam causarum. [35] Eum enim, qui morbos juxta
&

& causas noverit, putat, facile allaturum inventurumve, quod corpori sit commodum: hoc vero esse morbo contrarium. [36] Quandoquidem autem perplura sunt, quæ corpus infestant, quæque oculorum aciem fugiunt, & quæ, exauditis aliorum narrationibus, comprehendi cognoscive nequeunt; debere ideoque medicum talia mentis oculis, vel ratiocinatione persequi duntaxat. [37] Neque enim Medicum tantopere in morbis vulgaribus curandis, qui subinde sponte sua evanescunt, inclarescere; sed si magnos, si fortes, si periculosos morbos, quorum natura seu obscura seu abstrusior est, curaverit. [37] Ut autem ad ejusmodi notionem perveniat, necessum esse, observare tempora anni, cujus generis utpote in quibusvis eveniant rerum mutationes: deinde ventos tum calidos tum frigidos: nec non aquarum differentias; item positum urbis, an ea ad plagam septentrionalem vel contra ad aliam sita: itidem terram ipsam an ea fuerit nuda & sicca: aut densa, & aquosa, &c. quin & incolarum diætam, an bibuli an lurcones, an otiosi &c. vel contrariis moribus præditi sint. Eum igitur, qui hæc & similia diligenter fuerit rimatus, animo identidem præfagiturum morbos quolibet tempore anni futuros, & quæcunque pericula unicuique ex diætæ ac victus immutatione sint timenda. [39] Morbum autem Hippocrates generatim appellat, quicquid homini molestiam atque tristitiam affert: & quantum spectat ad modum, tunc ait omnium morborum unum eundemque esse, nec dari ullam morborum differentiam, nisi eam, quæ ratione loci contingat: speciem omnibus unam, eandemque omnibus esse causam; [40] locum, ut dixi,

N 2

tan-

[36] De flatibus.

[37] De arte.

[38] De veteri Medicina.

[39] De aëre, aquis & locis.

[40] de flatibus.

tantummodo suppeditare differentias morborum, ut in alimento, in spiritu, in calore, in sanguine, in pituita, & reliquis in corporis humoribus, vel partibus solidis. [41] Præter hæc morborum genera Hippocrates memorat morbos hæreditarios, vernaculos, epidemicos, & privatos. [42] Auctor finitionum Medicarum, [43] statuit Hippocratem novenas morborum differentias novisse, ut acutum, peracutum, malignum, diuturnum, medium, exitialem, *evasorium*, periculosum, & periculo carentem. Verum enim vero, utut hic morborum numerus sit, Hippocrates reprehendit eos, Cnidios utpote, qui morbos secundum genera enumerare conabantur. Ponebant etenim Cnidii Medici dari septem morbos bilis: duodecim vesicæ: renum quatuor: stranguriæ quatuor: tetanos tres: aurigonis genera quatuor, & phthisis tres species. Nempe corporum varietates, quæ ob multas rationes permutantur, considerarunt, neglecta morborum *identitate*; quam tamen Hippocrates advertibat, ut morbum a morbo distingueret, redigeretque suam quemque ad classem. † Cætera, quod ad morborum causas pertinet, sciatis, velim, Hippocratem eas non uno modo prodidisse. Fortassis hujus instabilitatis causa est, quod iis, quæ Hippocratis titulo superbiunt, multa supposititia sint intermixta. Utut sit, narrabo tamen eas quomocunque in mentem venerint: alibi [44] statuit omnes morbos a bile vel pituita oriri: alio loco dicit morborum acutorum auctorem esse bilem: [45] alibi flatum seu spiritum tantummodo omnium morborum causam esse, inde febres,

[41] De Alimento.

[42] Libr. de humoribus.

[43] Cap. VII.

† Vide *Galenum* in libr. Hipp. de vict. rat. in morb. acut. comm.

l. 6. 8.

[44] De morbis libr. I. & libr. de affectionibus. N. Illo libro dicti humores habentur ut causæ corporis internæ morbos quosdam producentes. In externarum autem numero collocat, labo-

febres, dolores: [46] &c. Cibus & potum vero eundem in corpora nostra inferre, existimat. Alibi aërem vitæ & morbi solum, autumat, auctorem, & eo omnia plena: [47] alio loco, ait, morbos, dolores, &c. ab ingestis fortioribus oriri: [48] alibi posuit quatuor humores, ut sanguinem, pituitam & bilem duplicem, & hos esse in causa, ut aliquis aut sospes sit aut morbidus. [49] Procreari autem augerique quemquem statim imprimis anni tempore: nimirum pituitam hyeme, vere sanguinem, æstate bilem, &c. autumnos atram bilem adaugescere. [50] Quatuor porro loca esse generationi cujusunque humoris dicata. Pituitæ scilicet caput, sanguini cor, Melancholiæ splenem, &

N 3

bili

labores, vulnera, cibus potus, &c. quatuor qualitates principes, &c.

[45] Si ea utpote in hepate influxerit, & ad caput constituerit. de *Dieb. critic.* In numero acutorum ab Hippocrate lib. *de aëre aquis & loc.* ponuntur plenitudo peripneumonia & febris ardens. & lib. de vict. rat. in acut. addit phrenitidem: Præter hos & alios esse, e memoratis qualemcumque ortum ducentibus, vel illis propinquitate conjunctos, quorum febres omnino continuas esse, atque lethiferas. Eadem fere habentur in libro de affectionibus. in opere Hippocratis supposito.

[46] Lib. de flatibus in fine. spiritus autem omnes nobis ab aqua esse, quod fuisse Hippocrates annuitur demonstrare. lib. de natura Pueri.

[47] Ibid. ab initio fere, ubi spiritus & aëris vocabula ut synonyma occurrunt. Ex isthuc loco arbitror, Celsum deprompsisse Hippocratem cujusquemodi cor-

poris valetudinem omnimodæ spiritus constitutioni tribuisse. in *Præf. lib. 1.*

[48] De veteri Medicina.

[49] De natura hominis. Sanum quidem putat, fore maxime hominem, quando memorata moderatum inter se habuerint temperamentum tum facultate tum copia & cum maxime fuerint permixta. Ægrotaturum autem eundem, quom dictorum aliquid minus aut amplius fuerit, aut separatum in corpore, & reliquis omnibus non fuerit temperatum. Libro de *Genitura*, & de morbis lib. 1v. Hippocrates enumerat has quatuor, humidi species, sanguinem Bilem, Aquam & pituitam. Tot enim species congenitas, ait, hominem in se ipso habere, & ab his morbos fieri, aut etiam ex morbis discretiones. Atra bilis hoc loco omittitur, substituitur autem ejus in locum Aqua.

[50] Ibid. de Natura hominis.

bili jecur: totidemque etiam locos secretioni illorum destinatos: quorum in numero ipsi sunt os, nares, anus, & urinæ meatus. Dictorum humorum autem vult, aliquid cibis & potibus inesse; ex quibus, in ventriculum procedentibus, trahere ad se corpus, secundum fontium diversitatem, sibi similem humorem. [51] Et hæc de causis morborum generatim: sin vero mihi id negotium præsentibus vobis darem de unaquaque singulatim dicendi: quo pacto videlicet quilibet corporis affectus secundum Hippocratis mentem oriatur, multam in noctem tunc sermo habendus esset.

Tum ego. Deliba narratione, inquam, si non molestum fuerit, unam atque alteram corporis ægrota-
tionem.

Dicto tuo, inquit *Vallanus*, ut sim audiens, dabo promiscue, quæ modo in memoria habeo. Vitiosam alimentorum digestionem oriri, Hippocrates arbitratur, si quis non expectaverit justum tempus, ciborum, pridie ingestorum, concoctioni evacuationique destinatum; sed in ventriculum, etiam nunc cibis oneratum, ferventem adhuc, & fermentatum cibos super cibos ingesserit. [52] Febrem oriri, ait, ob denegatum humoris in carnosa parte circuitum, unde totum corpus incallescere. Calefacto enim sanguine, celerem facere ea circuitum, quæ in corpore
sunt:

[51] De morbis libr. iv. Quomocunque dicta fuerint prolata, mihi probatur placitum, quod Hippocrates hoc libr. iv. memoriæ prodidit. Tria utpote principia esse, ex quibus morbos fieri. Primum situm esse in humoribus, si aut quantitatis, aut qualitatis ratione corpus afficiant: alterum in cælo vel aëre, cujus

vitium nos victus ratione non corrigi posse, velut alias, si nobis modo allubuerit, tali pacto humorum vitium, utut fuerit, valeamus. Tertium denique situm esse in violentia quadam v. g. si aliquis casu, vulnere, plaga, ictu, morfu & simili modo, fauciatus vel læsus fuerit.

[52] De veteri Medicina.

sunt : quæ si fuerint attenuata, & sub forma sudoris calidi extrusa foras, sanguinem nativam tum recuperare indolem ; & quod consequens est, hominem febris cariturum. [53] Fluxus omnimodos partim fieri ob frigus, carne & venis extensis, atque angustatis, quam ob causam tunc eæ humorem exprimere : partim quoque propter calorem, carnes rarefacientem, & humores attenuantem ; quocirca tunc carnes humoribus transitum præbere faciliorem, & humores attenuatos facilius illarum tubulos pertransire. [54] Hydropem progigni plerumque, quum quis a diuturno morbo sine purgatione diu permanerit : corrumpi namque tunc carnem & liquari mutarique in aquam. Subinde etiam vitio lienis, & hepatis & pituitæ albæ : quin minus a dysenteria ac lienteria aquam intercutem produci. [55] Calculum generari, quum vesica & alvus ultra modum fuerint calefacta, urinam tunc non debito modo excerni, sed in se ipsa concoqui adurique, quapropter, quod in ipsa tenuissimum & purissimum est, mingi, superstiti in vesica crassissimo ac turbidissimo paulatim sibi coagmentante, inque calculum vel tophum concrecente. [56] Suffici-

N 4

ant

[53] De Dieta libr. 11.

[54] Libro de locis in homine.

[55] De affectionibus.

[56] De aëre aquis & locis. Cæterum libr. iv. de morbis. Hippocrates sensit calculum impuro ex lacte, in vesica puerorum gigni, non dissimili modo, quam si aliquis in aquam turbidam vasis immissam & aliquantisper sedatam conspexerit, observari tunc ejus in medio sæx quædam acervata. Eandem rationem esse urinæ impuræ, ut qua in casu

fit loco & maxime se acervans, ita dolore per motionem non pertranscat, & a pituita cruda concreseat. Pituitam enim ad fecem admixtam fieri glutinum. Et primum parvam lanuginem superstare, deinde quod accedit, arenosum fieri, gluine evadente pituita. Fecem autem indurari, ac quodammodo lapidescere in duritiem, perinde ac ferrum ex lapidibus ac terra, dum cumbantur, efficitur. Plura qui considerat, is auctoris d. l. pervolvat.

ant hæc pro adumbratione Pathologiæ Hippocraticæ, in quantum ea caussis morborum proximis superstructa. De cætero, quæ spectant ad causas remotas, tum ita argumentatur auctor. [57] Quando uniusmodi morbus multos homines eodem tempore corripit, ejus causam tunc aërem, quem inspiramus; esse: siquidem omnibus in promptu esse, diætam non posse culpari, quia non vero proximum ad unum omnes tam senes, quam juvenes simili eademque victus ratione usos fuisse; at enim, si omnigeni morbi eodem tempore exorti, manifesto tunc apparere eorum causam non aërem, sed pravam victus rationem esse. Nihil igitur utilius, nihilque magis necessarium homini, quam recta victus ratio, hanc quippe incolumitatis causam esse; hanc ideoque ab inventoribus ratiocinando investigatam, ut posterius scirent, quodnam secundam, quod adversam corpori importet valetudinem? alterum assequendi usurpandive; alterum abstinendi ergo. [58] Utcunque hæc se habeant, veteres tamen, teste Hippocrate, vix quicquam memorabile de victus ratione memoriæ mandaverunt: At e diverso Hippocrates jure gloriatur se repertorem diætæ, seque hanc, in quantum possibile fuerit, ad exploratam possibilium rerum rationem rede gisse. [59] Nimis prolixa sunt, quæ hujus gratia conscripsit, quam, quod ego exinde summarium jam conficere possem. Quantum vero ad Therapeiam attinet, Hippocrates, ut enuntiata

[57] Cujus additamentum, legimus in fine libri de Natura humana. His tamen non dissimilia habet ipse Hippocrates, si modo inter se conferantur, quæ ei sunt libro de victus ratione in acutis, de flatibus, &c. aqua aëre & locis, &c.

[58] De Prisca medicina.
[59] Libr. 111. de Diætâ. Et libr. 1. de Diætâ scribit se invenisse primum, quomodo corpus ab excessu superetur, & ad morbum perveniat, ut ab excessu utrumcunque facto, prænotionem ejus scienter medius haberet.

† Fit

tiata profert, concocta † medicamentis aggredi oportet, & movere non cruda, neque in Principio, si non turgeant. Quæ ducere oportet, quo maxime vergunt per convenientes locos, eo ducere oportet. Quæ prodeunt non multitudine æstimare oportet, sed quamdiu prodeant, qualia oportet & facile æger ferat. * Sunt quidem Hippocrati plura salutaria monita atque præcepta, quæ sane ex usu Medici, praxim profitentis, sunt. Verum quis singula narrabit? Quid? supervacuum etiam is labor esset, quia auctor inter plerosque medicos versatur, inprimis vero ejus aphorismi, qui a nemine non ut praxeos præcepta considerantur. Cætera Medicamentum appellat Hippocrates omne, quod præsentem statum transmutare valet: omnibus autem fortioribus hoc solenne esse: interim tamen non negligendam victus rationem. Quicquid enim aptum omnia ex præsentis statu ad amovendum vel transponendum, id ægrotanti opem allaturum. Namque nisi id, quod morbum fecerit, fuerit aliorum amandatum, hunc minime tunc imminutum iri, sed potius increbrescere. ‡ Quod vero pertinet ad vires medicamentorum, statuit Hippocrates dari medicamenta singularia, singularem corporis humorem evacuantia. Ea etenim, cum corpori fuerint ingesta, trahere primum ad se quod Naturæ suæ maxime conveniens: deinde vero, quum utpote ejus Medicamenti nimium fuerit datum, ea trahere & reliquos corporis humores. v. g. Exhibito cuiuspiam Medicamento cholagogo, primum quidem bilem educi: at enim vero, si quantitas remedii fuerit iusto major, illam tum insequuturam pituitam, postea bilem atram, sangu-

N 5

gui-

† Fit autem concoctio, ex & temperiem tolli. *Ibid.*
 permixtione & temperatura mu-
 tua, & quasi coctura. Hoc pa-
 tiō enim humorum acrimoniam

* Libro de humoribus.

‡ De locis in homine.

guinem denique in ipso mortis agone. † Tandem, ut ad finem orationis meæ veniam, paulis verbis commemorabo, Hippocratem Medico suadere, ut, indagata causa manifesta, nec non ea, quæ ratiocinatione tantum cognoscitur, animadvertat insimul numerum aut parem aut imparem: maxime autem metuendum esse numerum imparem: quo die ægros cum maxime conturbari: [60] imo, quod magis est, eos plerumque mori die impari, mense & anno imparibus. In alterutrum diem Hippocrates totam morborum crisin, vel ad salutem, vel ad perniciem identidem versare, decrevit. [61]

Non putassem, inquit *Relandus*, Hippocratem vestrum placita Pythagoricorum amplexum: hi enim, ut nostis, numerum numero potentiores crediderunt.

Tum ego, assentior Asclepiadi, inquam, qui talem dierum delectum, ut vanum repudiavit, neque in ullo die, quia par, imparve esset, his vel majus, vel minus periculum esse, dixit. [62]

Tu contortius concludis, inquit *Vallanius*, quam decet, quasi vero ego, quod ad dierum delectum pertinet, Hippocratis sententiam foverem. Hippocrates, qui mihi multo honorificentior, ac plurimis medicorum, videtur, homo fuit, errare potuit, potuit labi. Quotus quisque est nostrum sine errore? sine mendo? Felix iste, qui minimis urgetur.

Hoc loco *Burmamnus*. Et missa, inquit, fac hæc, charissime collega, aliorum despectamus confabulationem; satis verborum, de Medicina Hippocratica fecisti.

DIA-

† Vide librum de Natura hominis, de medicamentis purgantibus, & de affectionibus.

[60] de Dieta in morbis acutis.

[61] Libr. IV. de morbis. aphorism. sect. I. §. 23. 24. libr. de humor.

[62] *Celsus* de Re Medica libr. III. Cap. IV.

DIALOGUS. X.

De quorundam veterum Dogmaticorum placitis.

LUCIO & ANGELÒ me a meridie convenientibus, coeptabatur sermocinatio de Medicina rationali, quot ac quantis ea prematur difficultatibus, si ejus affecclæ omnium, in corpore humano obortorum, effectuum, conentur quoquo modo causas reddere.

Derideo, inquit *Lucius*, Pelopis, Galeni præceptoris, imaginariam Sapientiam, quam sibi gloriose arrogavit, in dandis quorumcunque effectorum causis. [1] Derideo & plurimos nostri seculi medicos, itidem existimantes, nullius esse effecti causam occultam & involutam, sed promptam sed apertam esse omnem. Verum enimvero eos in hac parte delinquere, non opus est, ut fuscè arguenter, siquidem neminem nostrum quemquam, puto, inficiaturum, perplura in universo, imo plurima in homine, ad quæ caligat genus humanum. Perpendamus modo morborum causas obscuras, quæ ratione investigantur, quot diversæ eas explicandi causæ excogitatæ sint sententiæ. Equidem non diffiteor nonnemimen mihi objectaturum Plutarchi decretum, morbum utpote nullum gigni sine causa posse, neque vim esse ullam, (divinam excipio) quæ ex nihilo aliquid contra leges naturæ possit producere: [2] Verum enim nullum quoque mihi dubium

[1] Ejus mentionem facit
Galenus de simpl. medic. fac. lib. 1x.
 lib. xi. Cap. xxx.

[2] In Sympos. vii. Quæst.

bium est, quin medicus, qui ingenuitatem præ se fert, aperte ingenueque sit confessurus, nobis plurimum latere plerorumque causam morborum proximam, deque hac nos tantummodo divinare.

Assentior orationi tuæ, inquit *Angelus*. Namque, si ejuscemodi causa haud laboraret ulla animi suspensione, non tot fictas hoc tempore haberemus in Medicina hypotheses. Quid dicam de mira opinionum varietate? quæ & veteribus, & neotericis sunt, de parte corporis affecta, quænam scilicet pars in morbis aliquibus internis cum maxime patiatur. Persuasum sibi fortean quispiam habet, non arduum esse negotium, quia Anatomicus eam facili negotio detegere potest: quod verum est, concedo, si malum conspicuum in una parte. At enim vero, si variæ partes simul affectæ, tum primam, ubi videlicet materia morbida, vel residit, vel generata fuit, possumus ægre indicare: vero quippe simillimum est, non omnes, quæ transacta Anatomica inspectione communiter inveniuntur, ab initio affectas fuisse insimul; sed sensim sensimque tales solidas a fluidis vitiatas. Si vero causa morbi ipsis fluidis, vel spiritibus infuerit tantum, tunc ea multo difficilior, quam secus, cognitu est: hinc mira variarum opinionum diversitas, dum suam quisque, tanquam omnium probatissimam, medullitus amet, opinionem.

Ain', inquam, & veteres dissensisse inter se in tradenda parte corporis affecta. Ergo nostrum seculum non solum est omnis generis abstrusarum opinionum ferax.

Quinimo; ait *Angelus*, sicut nunc, ita & olim fuit, mira sententiarum sectatorumque concertatio, æmulatio, affectatio, quæ usque adeo quorundam hominum animos fascinaverunt, ut nil, nisi quod ipsorum sectæ doctrinæque, qua primum eruditi sunt, conforme,

forme, rectum putent. Indelebile, Mehercule! malum est, quod jampridem Galenus est conquestus, atque id elui non potest, ista scilicet circa sectas ambitio: Malum hoc, inquam, scabie quavis ad sanandum rebellius. [3] Verum, ut ad propositum veniam, ostendam aliquot exemplis discrepantiam opinionum respectu partis affectæ. Quæsitum est a veteribus, quis in pleuriticis locus patiatur. Pulmones pati dixit Herophilus: hypezocata, membranam latera & interiora cingentem Diocles, Erasistratus, Asclepiades, & eorum plurimi sectatores. [4] In peripneumonia, statuit Diocles, pati venas pulmonum: Erasistratus arterias: Praxagoras eas pulmonis partes, quæ spinæ sunt conjunctæ: Herophilus totum pulmonem: Asclepiades eas pulmonis partes, quæ arteriis adhærent, quæque bronchia appellantur: Apollonius Herophilus venas & arterias pulmonis: Soranus autem totum corpus passione vexari, sed pulmonem vehementius. [5] In cardiacis cor affici dixerunt Erasistratus & Asclepiades: alii pericardium: alii septum transversum: alii stomachum: alii pulmones, atque jecur. [6] In Hydrophobia Democritus dixit nervos affici, conjiciens hoc ex corporis spasmo & vetri tentigine: aliqui ex affectis Asclepiadis membranam ajebant cerebri. Etenim Asclepiades statuit, omnem passionem, ut phrenitidem, lethargiam, epilepsiam, &c. quæ mentem turbaverit, in ipsa consistere. Alii iterum ajebant Diaphragma pati, siquidem in ipso sit dolor constitutus. Artemidorus Erasistrati, & Artorius Asclepiadis sectator, atque plurimi

[3] Libr. I. Cap. XIII. de nat. fac. Vide etiam Cap. VI. de

cujusque animi peccatorum notitia atque medela, ut & comment. II. in libr. VI. Hippocr.

de morb. vulgarib. §. 25.

[4] Cæl. Aurelianus. celer. pass. libr. II. Cap. XVI.

[5] Idem Cap. XXVIII.

[6] Idem cap. XXXII.

rimi sectæ Methodicæ scriptores ajebant stomachum pati, quoniam singultus sequatur, & vomitus fellis, & appetentia insatiabilis bibendi. Alii ex sectatoribus Asclepiadis volebant utrumque tum stomachum tum ventriculum pati. Gajus Herophili sectator, asserbat cerebrum & ejus membranam affici: nervos namque voluntario motui servientes atque stomachum colligantes, initium vel originem inde sumxisse. Magnus Ephesus tandem voluit omnia, quæ difficultate motus in hac passione afficiuntur, pati: hæc autem esse cor, stomachum, diaphragma, caput, ilia. [7] Possẽm quidem plura e veteribus, plurima quoque hujus generis ex hodiernis auctoribus, petere: Verum sufficere hæc, arbitror, tanquam documenta dubiæ Medicorum rationis in determinanda plurimorum morborum parte affecta.

Non mirum, inquam, nostram mentis cæcitatem heic prodi: siquidem primarius locus, vel pars corporis inprimis affecta persæpe nostram scientiam fugit. Sunt enim, ut vos ipsi horum non ignari estis, multi morbi, ubi pars aliqua corporis, quia iisdem nervis vel simili dotata membrana, in consensum trahitur, atque adeo longe alium, ac revera est, morbum mentitur. Exemplum habemus in calculo renum, ubi vomitus & retrorsus testiculus, qui plurimum morbum comitantur, proveniunt propter consensum ejusdem nervi, & stomacho & renibus & testi, communis. Eadem conditio est suffocationis in mulierculis, quæ vitio locorum ceciderunt, ubi etiam nervus ab utero ad asperam arteriam tendit, qui dum inferne vellicatur, superiorem partem vicissim in consensum trahit. Medicus igitur, nisi signa, cuique affectui priva, bene observaverit distinxeritque, facili negotio potest cæcari

cari erroribus, ratione partis cumprimis affectæ. Quandoquidem vero non pauci hujus generis morbi sunt, in quibus Medici ejusmodi signa, affectum unice significantia, desiderant; planum inde fit, quare difficilis ad indagandum sit pars affecta, & quare hujus gratia tot dissensiones inter Medicos obortæ. Quis crederet respirationem, quæ est actio vel negotium, ut inter nos liquet, animantibus ad unum omnibus familiarissimum, aliqua esse ambiguitate refertam: & tamen non modo prisca, sed etiam multi recentiores se inter discrepant, quo pacto & quamobrem ea fiat. Empedocles, Anaxagoræ, Diogenis, Democriti, Platonisque opiniones de negotio respirandi refellit Aristoteles, [8] quam autem ipse profert non expers am-

[8] Empedocles statuit fieri respirationem & expirationem, propterea quod venæ quædam sunt, in quibus est quidem sanguis, non tamen eas esse sanguine plenas: habere autem meatus in eum, qui extra est, aërem, partibus quidem corporis minores, iis vero, quæ aëris, majores. Quapropter sanguinem natum moveri sursum & deorsum: deorsum quidem cum aer influat, atque adeo inspiratio accidat: sursum autem, cum aer excidat foras, ac ita fieri expirationem vide Aristotelis libr. de respiratione. Cap. vii. ubi Empedoclis versus citantur. Anaxagoras sensit pisces, cum aquam per branchias emittant, & eum, qui in ore est, aerem trahant, tum respirare. Diogenes autem putat, cum emittant aquam per branchias ex circumstante circa os aqua, trahere tunc aerem, qui in ore vacuo est, & qui in

aqua quasi inest. Impossibilia autem hæc factu judicat Aristoteles. d. l. Cap. ii. Democritus statuit respiratione inhiberi, ne anima & calidum, quas figurarum sphaerarum primas, exeat. Vivere enim animalia interspiratione, quia aer dictis figuris, pro sustentatione vitæ necessariis, admodum dives sit: ex adverso animans quodvis expiratione mori, esse enim mortem talium figurarum ex corpore exitum ob continentium expressionem. Ibid. Cap. iv. Plato in Timæo, ratum habet: exeunte per os calido, ambientem aërem pulsum, quem eundem in locum, per raram carnis texturam, ingredi. Et quia in universitate rerum nusquam vacuum reperiatur, proinde, cum pectus, pulmoneque spiritum efflaverint, protinus eosdem genere corpori circumfuso meatus corporis penetrante, repleri. Aristoteles. d. l. Cap.

ambigui est. Herophilus quatuor motus genera pulmonibus in respiratione tribuit, primum censet in causa esse ut externus aer attrahatur; secundum ut attractus in pectus exprimatur; tertium, ut expressus denuo recipiatur; & quartum, ut receptus iterum foras ejiciatur. Asclepiades autumat causam respirationis esse attenuatum aerem in cavitate pectoris existentem, inibi enim externum aerem, quia crassior sit, ferri, indidemque vero rejici, quoniam pectus ita comparatum, ut non copiosum aerem continere, neque eo prorsus carere possit. [9] Alii aliter opinati sunt, pari modo ut etiam inter recentiores, licet suam quisque mentem exquisitissimis demonstrationibus ac argumentis probare annis fuerit, non idem opinionum consensus est. Controversabantur itidem veteres inter se de utilitate respirationis. Hippocrates statuit nutritionis & refrigerationis ergo fieri respirationem. Philistion & Diocles innatum calorem ventilandi refrigerandive causa. Praxagoras & Philotimus nutritus spirituum animalium causa. Nicarchi Praxagoras respirationem aiebat corroborationem quandam animae esse: Asclepiades autem ipsius animae generationem. Erasistratus putabat arteriarum expletionis gratia nos respirare, Galenus tandem immoderatum calorem refrigerandi & animales spiritus nutriendi gratia. [10] Recentiorum tam Medicorum quam Philosophorum opinionibus, quia vobis

xxi. dicit, respirationem fieri, calido, in quo facultatis nutriendi principium, se augmentant. Etenim quemadmodum alio indigeant alimento, ita & illud, imo & aliis magis, quoniam id calidum aliis alimenti causa est. Respirationis autem natura, ait, ita comparata, ut follis; cujus

exemplo hoc negotium declarare satagit.

[9] Vide *Galen* Hist. phil. Cap. ciii. *Plutarchum* de placit. philos. libr. iv. Cap. xxi. *Galen* opinionem vide in libro de caus. respiration.

[10] Hæc e *Galen*o de utilitate respirationis. §. 1. 4. 12.

Plato

vobis notissimæ, in præsentia supersedebo, sermocinatio alias nostra nimio opere evagaretur, aliorum itaque ea dirigenda est. Sed quorsum potius, quam ut occupata sit in recensendis Dogmaticorum antiquorum placitis, quæ de sano deque morbo corporis humani statu habuerunt. Principis rationalium Medicorum, Hippocratem volo, decreta, in conventu nupero eruditorum tradita sunt; ideoque pervelim ut aliquis vestrum, si modo volupe fuerit, animum applicet ad differendum de aliquorum veterum dogmatibus.

Tum LUCIUS. Quandoquidem, inquit, mihi in mentem incidit dictum sacerdotis Saiticæ præfecturæ Ægypti, Grajis nullam priscam antiquarum rerum opinionem, nullamque canam esse scientiam, [11] ideo non ab re fore, duxi, si quid Ægyptii, corpora clysteribus, & potionibus purgandi vi referatis, jejuniisque & vomitu, medicantes decernebant, primum dixero. Statuebant enim in omnis nutrimenti digestionem majorem partem esse superfluum, & hinc morbos procreari: ideoque vel in dies singulos repetebant, vel triduum aut quatrimum interponebant, curationem jam memoratam, principia morbi tollendi causa. Hæc ex Diodoro Siculo. [12] An vero hodierni priscorum reservarunt, an Galeni aliorumque decreta assumerint, non facile dixerim. Asserunt namque, teste Prospero Alpino, omnium morborum genera vel a calore vel frigore oriri: & contraria contrariis, curari. [13] Febres pestilentes quidam eorum credunt procreari a ventis e proximo Urbis, Alexandriae puta, lacu spirantibus: hos enim ha-

O

bere

Plato in Timæo dicit omne hoc opus in corpore fieri irrigatione quadam, & refrigerio ad vitam & nutrimentum.

[11] Idem Plato in Timæo.

[12] Libr. 1. Cap. LXXXII.

[13] De Medicina Ægyptiorum, lib. 1. Cap. 11.

bere vim putredines insignes gignendi: at alii a putridis venenosisque exhalationibus aëri sese permiscantibus. [14] Communissimum adversus morbos ipsis præsidium est sanguinis missio, cujus institutæ tres afferunt rationes. Prima est, quod putent quolibet fere morbos istic locorum vel a calore tantum oriri, vel aliis quibusvis causis insuper calorem esse adjunctum; quibus positis persuasum habent, peracta sanguinis missione corpora admodum refrigerari. Altera est, quod existiment corpora, ob copiosam aquæ Niloticæ, ut ibi mos est, potum, sanguine abundare. Hujusmodi aquam autem, superstitiose credunt, præ alia facilius in sanguinem mutari: quippe talem potentiam tum demum dictam aquam acquisivisse, postquam Moses virtutē divina eam in sanguinem mutaverit. Tertia denique ratio est, quod negent ullam corporis Cacochymiam, sed potius abundantiam boni sanguinis complurium morborum causam esse; Quo evacuato & morbum infringi. [15] In Diæta statuunt, nihil, quodcunque ægri ex instinctu Naturæ appetunt, posse nocere: siquidem ipsa Natura tutius ac prudentius cuncta in commodum inque emolumentum corporis movere, quam præstantissimus quisque medicorum. [16] Missa Ægypto tendo in Græciam, ubi primo occurrit Æsculapius, cujus in librum nuper incidi. Indignus hic liber antiquissimo Medicinæ parente, cujus titulo superbit, verum suppositus ab Idiota aliquo, Chronologiæ ignaro. Meminit enim Aristotelis, qui tamen, ut ad unum omnibus, nisi in Historia hospites fuerint, confessa res est, illo multis seculis junior fuit. Ejusdem inscitia, quin dicam malignitatis, accusandus est auctor Epistola

[14] Idem. Cap. XIV.

[15] Idem. libr. II. Cap. I.

[16] Idem libr. I. Cap. III.

stolæ Hippocratis Coi ad Moecenatem: cum tamen ille Artaxerxis, hic vero Augusto ævo, inclaruit. Eandem oportet maculam auctori, qui Trotulæ, vel Erotis nomine, supinat, inurere. Perhibent quidem, Augusto regnante, Libertum Erotim Juliæ Medicinam fecisse; [17] quandoquidem vero hic auctor, qui librum de affectibus mulierum prodidit, passim Galeni mentionem facit, qui tamen illo duobus fere sæculis junior, patet inde suppositio auctoris.

Non melioris notæ, interpellabam ego, sunt scripta Mariæ prophetissæ, Mosi Sororis; Alexandri ad Aristotelem, &c. de Alchimia. Quod neminem puto, inficiaturum, nisi in historia inque scientiis prorsum plumbeus fuerit. Sed redeas, velim, in Græciam, & enarres nobis quorundam veterum, circa morborum causas, opiniones.

Tum LUCIUS, Flagitas, inquit, a me negotium, ad quod exequendum quamquam sim imparatus: obtemperabo tamen tibi, ac faciam, quomodocunque potero. Plato, cum de origine morborum percontaturus esset, statuit corpus ex quaternario elementorum compactum. Quod, si aliquod eorum excedat, aut deficiat, aut ex loco proprio in alienum transferatur, ad morbos tum prorsum. Ex secundis compositionibus non rite peractis itidem morbos progigni. Carnem enim, quoties eliquata fuerit, putat tabem rursus transmittere in venas, unde sanguinem vario colore, amaritudine, & acidis falsisque infectum saporibus, bilem, cruorem pituitamque gignere quam plurimam. Quæ quidem omnia sic genita & corrupta sanguinem rursus inprimis inficere: circumferri autem hæc per venas nullo prorsus naturalis circuitus ordine observato. Tertium morbo-

O 2

rum

[17] De quo vide *Mr. le P.* 3. lib. 1. Cap. 1.
Clerq Histoire de la Medicine. |

rum genus exoriri a spiritu, a pituita, vel a bile. Pituitam acidam, quin & falsam languorum omnium, qui destillatione fiunt, originem esse. Partes corporis tumescentes a bilis incendio & combustione vexari. Pessimum esse malum, quando pus, sanguine mixtum, & villorum ligaminumque fila suo ex ordine dimoveat. Cæterum statuit, quod si corpus ignis potissimum excessu langueat, id tum continua febris laborare: aëris, quotidiana discreta: si aquæ, tertiana, quia aqua segnior sit quam ignis & aër; si vero Terræ excessu, quartana. Siquidem Terra, cum omnium elementorum tardissima & quarto gradu sit, fervere deservereque quarto temporis circuitu, hinc origo febrium quartanarum, vix seroque sanari, nesciarum. [18] Aristoteles posuit bilem calidam, contra pituitam esse frigidam. [19] Bilem statuit causam morborum acutorum: quin etiam a bili sincera credit oriri febres acutas; ab abundantia vero atræ bilis, insaniam. Et, ut brevis sim, Aristoteles cum de causis morborum disputat, profert eas explanandi ergo vel bilem, vel pituitam: nec non qualitates primas, ut calidum, ut frigidum, &c. [20].

Hoc loco ego. Intermissionem, inquam, faciamus a percontatione dogmatum Philosophorum, quos equidem non despicio, quia solebant olim Medicinæ quoque operam dare: ita etiam non inscius sum medicos complura ex illorum doctrina de elementis, de causis, &c. in Medicinam transtulisse. Verum, quandoquidem ab excessu Hippocratis, disciplina nostra a studio Sapientiæ separata extitit, pertractemus sectatorum Hippocratis placita.

Tum

[18] Plato hæc in Timæo.

[19] Problem. sect. I. Quæst. &c.

[20] Ibid. Quæst. VI. IX. XII.

Tum *Angelus*. Non ignoratis, inquit, incertum esse de Theſſali, Draconis, Polybii, &c. Hippocratis vel filiorum, vel generis, vel discipulorum scriptis, quorum passim inter scripta Hippocratis, in lucem edita, mentio fit. Horum itaque narratione superſedebo, verum perbreuiter dicam rationalem Dioclis Caryſtii, omnium longe antiquiſſimi Dogmatici, Medicinam. Is namque poſt Hippocratem ſecundus ætate famaue extitit. Et perhibent nonnulli eundem Antigoni temporum fuiſſe æqualem. Quantum vero ad ejus doctrinam pertinet, ſciatis, velim, eum mire de conceptu, de formatione, deque partu foetus ratiocinari: imo de ſingulis ætatum hominis viciffitudinibus. Namque omnia, quæ homini unquam ſive in vivendo, ſive in moriendo contingunt, fieri, putat, ratione ſeptenarii: Hic numerus ſecundum ipſius mentem habet vires longe potentiſſimas.

[21] In Epiftola, ut volunt, ad Antigonum de tuenda valetudine, exarata, ſtatuit quaternarium humorum omnis generis morborum cauſſam eſſe, generarique illos intervallis, ſeu certis anni temporibus. v. g. ſolſtitium hybernium, ait, augere in hominibus defluxionem ac humorem, uſque ad æquinoctium vernum: quo tempore augeri in hominibus pituitam & dulces ſeroſoſque ſanguinis humores. Ple-

O 3

jadum

[21] De his vide *Macrobius* in ſomnium ſcipionis lib. 1. Cap. v. & *Gellius* noct. Attic. libr. 111. Cap. x. qui varia, Septenarium ad numerum ſpectantia, e Varrone excerptis. Inter alia, quorum jam non faciam mentionem, ſcribit, Varronem affirmariſſe pericula vitæ, fortunarumque hominum, quæ Climaſteras Chaldei appellant, graviffima quæ-

que fieri ſeptenariis. Et paulo poſt ſcribit. *Discrimina etiam periculorum in morbis majore vi putant fieri in diebus, qui conſiſciuntur, ex numero ſeptenarii. Eoſque dies omnium maxime, ita ut medici appellant* *επιτερες και επιμυεις*, cuiquam videri primam hebdomadam, & ſecundam & tertiam.

jadum ortum augere bilem fulvam, & amaros ferofosque humores ufque ad folstitium æftivum: quo adveniente adaugefcere bilem atram ufque æquinoctium autumnale: atque ab hoc tempore ufque ad Plejadum occafum augeri pituitam ac tenues fluxiones. Tandem ab dictarum occafu ufque ad folstitium hybernium in hominibus pituitam in primis generari. [22] Generatim autem oriri morbos, exiftimat ex inæqualitate elementorum, quibus corpus compositum, ut & ex prava aëris conftitutione. [23] Quomodo autem fpeciatim de morborum cauffis differuerit, difcere hoc possumus ex loco, qui de affectione hypochondriaca reliquus eft, ubi ftatuit in dicto affectu, plus caloris, quam decet, in his venis, quæ alimentum a ventriculo excipiunt, haberi; sanguinemque præterea in his craffeſcere. Sanguinem vero indictis venis contineri vel hoc argumento probari poſſe, quia alimentum in partes corporis, ut alias aſſolebat, haud diftribuat, ſed in ventriculo permaneat indigeſtum. Calorem vero in culpa eſſe, cum ab æſtu, qui ipſis accidat, tum ab his, quæ ingerantur, innotefcere, ait; ſiquidem ſaluti ægrotantis conducere, ſi cibos refrigerantes, qui videlicet calorem refrigerare extinguereque ſolent, comederit. [24] Cæterum opinatus eſt, poſſe etiam a ſimilibus morbos produci: verum neminem non morbum ſanari a contrariis. [25] Febres oriri credit ob earundem

[22] Hæc Epiftola, unde dicta excerpti, inferia eſt *Æginetæ* operibus, & eſt Caput. c. lib. i. Huic Epiftolæ, ut ovum ovo, ſimilis eſt epiftola, quæ nomine Hippocratis Coi ad Regem Antiochum ſuperbit. Extat hæc inter opera Marcelli, poſt præſationem.

[23] Ita in *Hiſtor. phil. Galeni* operibus inferia. Cap. cxxxv. Eadem fere Cap. xxx. Lib. v. *Plutarch.* de placit. philoſoph.

[24] *Galenus* de locis affectis. lib. iii. Cap. vi.

[25] Idem in *Aphor. Hipp.* lib. ii. §. 4.

dem causam, ut in inflammationibus, abscessibus vulneribusque nos contuemur eas oboriri. [26]. Lienteriam fieri magna ex parte propter intestinorum difficultatem, quam insequi materiae humidæ & spumosæ, & crudæ, & multæ citam post cibum ac potum assumptum excretionem. [27] Tenuioris intestini morbum *χρόδαψον*, plenioris *εἰλεον* nominavit, cum postea tempore Celsi illum priorem *εἰλεον*, at hunc *κωλικον* nominarent. [28] De morfu, ictu, punctura quorundam venenatorum animalium ratiocinari annitens Diocles, statuit ipsis vim quandam inesse mortiferam, quæ insinuata corporibus, molestiarum, quæ exoriuntur, causam esse. Etenim neminem quemquam putat inveniri usque adeo contentionis studio flagrantem, qui aliunde exoriri molestias asseret, quam a materia lethifera, partem corporis attingente. [29] Sudores esse præter naturam, quoniam omnibus, quæ ad corpus attinent, recte administratis, & alimento a natura subactò, nunquam sensibilis humor per cutem excernatur. Quæcunque enim in balneis, aut vehementibus exercitiis, vel propter æstivum calorem exudent homines, ea ex causis violentis originem habere. † Denique acie mentis dispiciebat proprietates virtutesque medicamentorum, ac eos insimulabat inscitia, qui arbitrabantur, cuncta, quæ ejusdem generis sapore, colore, odore, &c.

O 4

præ-

[26] Idem Hist. phil. Cap. cxxxiv. & *Plutarchus* de Plac. phil. lib. v. Cap. xxix. *satisfecit Dioscoridi, scribit, enim Dioclem oportuit dicere, quæ-*

[27] *Galenus* in Aphor. Hippocrat. libr. vi. §. i.

[28] *Celsus* libr. iv. Cap. xiii.

[29] Plura vide apud *Dioscoridem* libr. vi. Cap. xxxv. Verum hujusmodi ratiocinium non

niam res hoc opus efficiat, ut nihil prorsus, nos ledat, incomprehensa communis causa, quæ propriis inest ratio: quandoquidem tum evidenter indicari possit, cum deprehensa est.

† Vide *Galenum* in Aphorism. Hipp. libr. i. §. 15.

prædita, prædita quoque esse iisdem viribus. Nec enim, siquid alvum seu urinam movet, aut aliam quamvis facultatem habet, putandum, id idcirco tale esse, quia calidum, vel frigidum, vel falsum sit; quippe non omnia dulcia, aut acria, aut falsa, &c. singillatim considerata, easdem habere facultates, sed contra putat virtutem rei, qualis qualis fuerit, toti naturæ vel substantiæ tribuendam. i. e. toti concreto. [30] Oleo tandem dicit potentiam esse, poros corporis obliniendi, cohibendique ea, quæ effluere solent; item coria emoliendi. [31] Post Dioclem in Medicina Rationali longe omnium clarissimus habebatur Praxagoras, cujus de doctrina tantum pauca degustabimus. Aristoteli Praxagoras astipulabatur, quod ad nervorum principium pertinet; id scilicet non cerebrum, ut ea plerorumque omnium tunc temporis opinio erat, sed cor esse. Arterias vero e corde oriundas, dum findantur angustentur ac minuantur, persuasum habet, tandem in nervos desinere. [32] In arteriis negat qualemcumque contineri humorem: [33] Sed spiritum quendam, quem crassum & vaporis cuiusdam similem esse. * Pulsus & palpitationem, convulsionem, ac tremorem, posuit, arteriarum esse affectiones. Et pulsus quidem secundum naturam: verum palpitationem & tremorem ac convulsionem esse motus præter naturam, & magnitudine solum inter se differre. [34] Ex motu arteriarum desumi posse, autumat, signum multitudinis sanguinis. [35] Quod vero

[30] Ita *Galenus* de alim. facult. lib. 1. Cap. 1.

[31] *Galenus* de simpl. medic. facult. lib. 11. Cap. 211x.

[32] *Idem* de Hippocr. & Platon. Dogmat. lib. 1. Cap. 111. & 1v.

[33] *Idem* de dignosc. puls. lib. 1111. Cap. 11.

* *Idem* an sang. in arter. nat. cont. Cap. 11.

[34] *Idem* libr. de Tremor. palpit. &c. Cap. 1. 1v. vi. ix.

[35] *Idem* libr. de multitud. Cap.

vero ad cujusmodicunque corporis statum attinet, solis humoribus omnifariam aut secundum, aut præter naturam, constitutis, cum adscribit. [36] Galenus, asserit, Protagoram Nicarchi filium, (cujus loco D. Clericus scripsit Praxagoras, fortassis hoc mendum est typographi, qui Galeni opera in lucem edidit) decem humorum species enumerasse, sanguine excepto, qui ipsi est undecimus. [37] Si nomina horum humorum, vel succorum, exoptetis, pervolvatis, velim, *Ruffum* Ephesum: Non habilis enim sum, vacillantem memoriam caussor, suo quosque ordine & nominatione appellare. [38] Levitatem intestinorum, ait, provenire, quia lubricum sit intestinum, præsertim vero jejunum, hinc inde citiorem solita fieri ciborum dejectionem. Neque enim cibos ideo cito, quia indigesti permaneant, excerni, sed quia cito egeruntur, idcirco eos nullam sufferre

O 5

con-

Cap. xvi. Et Praxagoras & Philonimus sentiebant, arteriis, facultatem pulsandi esse insitam. Argumentum, quo assertum conabantur planum facere erat tale. quod si quis carnem ab animalis corpore abscissam humi palpitantem deposuerit, perspicue inibi arteriarum motum observari posse. Idem de Hipp. & Plat. dogm. libr. vi. Cap. xii.

[36] Idem in Introd. Cap. iix.

[37] Idem de nat. fac. libr. ii. Cap. ix. in fine.

[38] Hoc modo dictus auctor de appel. Part. corp. hum. lib. i. Cap. xxxvi. Praxagoras peculiari quodam modo χυμοί, succos nominavit, (1) γλυκόν, dulcem, (2) ισόκρατον equali-

ter temperatum, (3) & ὑαλοειδὴ vitreum: cuius etiam meminit Galenus de differ. febr. lib. ii. Cap. vi.) hos a pituita specie sic vocavit. Item (4) ὀξύ acidum (5) νιτρώδην nitrosum, (6) ἀλυκόν salsum, (7) & πικρὸν amarum: hos ita, ut gustus indicat, appellavit. Alios præterea (8) πρᾶσιον quidem porraceum ex colore (9) λευκῶδην vero vitellinum ex crassitudine: alios quoque (10) ξυστικοί quidem, rasorium aut vellicatorium, quia efficit rasionem, seu vellicationem: (11) εἰστικοί vero stabilem seu fixum, quod in venis inhæreant, neque in carnem permanent, quod illi εἰστικοί χυμοί tenues venosique sint.

concoctionem. [39] In vena cava initium esse februm statuit. [40] Et Praxagoras, & ejus discipulus Herophilus, inter se quidem consentiebant, quod solis humoribus corporis, quicquid vel secundum, vel præter naturam in nobis contingit, tribui debeat. [41] Verum circa causam tremoris non fuit utrisque eadem contentio, ille arteriarum affectum: hic autem propter nervorum genus malum semper consistere, asserbat. [42] Cæterum Herophilus, subtilioris sectæ conditor, teste Plinio, [43] non magnipendebat ire per solitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni, ut id majoribus in more erat positum, sed gratius erat in ejus schola sedere, & verborum inanum auditioni operam dare. Agebant enim ætatem in perquirendis morborum causis, in describendo venarum pulsu per ætatum gradus in muscos pedes, & in cæteris hujus generis quæstionibus subtilibus. Haud diu ejus secta duravit, quoniam necesse erat in ea literas scire, [44] quarum plerique homines, velut & nunc assolet, fastidiosi. Placita ejus perpauca tempus, rerum edax, nobis reservavit; ea propter imperfectam solum ejus doctrinæ cognitionem habere possumus. v. g. omne vitium, quod adversam valetudinem creat, in humidis posuit. † Porro statuit quatuor facultates, quæ animalia moderantur: [45] an vero hæ sint eadem, quæ a nonnullis

[39] *Galenus* in Aphor. Hipp. lib. vi. §. 1.

[40] *Rufus* Ephes. de appell. part. corp. hom. lib. 1. Cap. xxx. *Galenus* de differ. febr. libr. 11. Cap. xviii. in fine: de causa Synochæ differens, paulo post subjungit, Praxagoram existimasse febres oriri ab humorum in vena cava putrefactione.

[41] *Galenus* in Introd. Cap. 119. *Celsus* in Præfat.

[42] Idem de palpit. Tremor., &c. Cap. ix.

[43] Hist. Nat. libr. xxvi. Cap. 11.

[44] Idem libr. xxix. Cap. 1. † *Celsus* in Præf. lib. 1.

[45] *Galenus* de dignosc. puls. libr. 11. Cap. 111.

nullis naturales vocantur? an aliæ? incertum. Equidem sectatores ejus facultatem continendi, quæ corpora quælibet cunque coerceat, ne dissolvant dilabantur, Stoicorum more credebant: ignorabant tamen an aër, an ignis, an utrique in causâ sint, ut omnigena corpora naturalem servant statum. [46] Introduxit etiam Herophilus trium temporum notationem. *

Hoc loco ego. Quandoquidem pulsus fuit mentio facta, dic nobis, quæso, quid veteres de eo senserunt?

Postulas negotium, inquit *Angelus*, non unius horæ, imo ne diei quidem, a me perficiendum: adeo multa enim veteres de hoc disputarunt. Quod autem non omnium in doctrina pulsus fuerit consensus, apparet ex tam variis variorum auctorum pulsus definitionibus, quarum apud Galenum mentio fit. Aliiter enim eum descripsit Erasistratus. [47] Asclepiades, [48] Heraclitus Tarentinus [49] Alexander Philaethes, [50] Demosthenes Philaetes, [51] Bachius,

[46] *Idem* de Multitud. Cap. 14. vide *Galenum* de Multitud. Cap. XII.

* Ita latine reddunt vocabula græca τριχρονος σημειωσις. Quid autem hæc *irritemporalia* notatio sit, puto nobis innotescere, si humorum multitudinem, tanquam exemplum, proponam. Ejus notatio e tempore desumpta *præterito* est, otiosa vita, ut & excernendorum ultra modum retentio: e *præsenti*, id ipsum, quod est adimpleri, & ulcerosa dispositio, pigritia, corporis universi gravitas, rubor, vasorum distentio, &c. e *futuro* denique, quod Medicus iis, qui ejusmodi corporis habitu præditi, evacuando humores sit opem allaturus,

[47] Is dixit *pulsus* esse motum arteriarum per distentionem & contractionem, quem facultas efficit vitalis & animalis ad implendas arterias, spiritum continentes vitalem. Galenus de diff. puls. libr. IV. Cap. 11.

[48] Qui dixit motum esse arteriarum per distentionem & contractionem, quæ spiritu implentur, cum extenuantur: cum confidunt earum tunica, evacuantur. Galenus. Ibid.

[49] Pulsus dixit motum arteriarum esse & cordis. *Idem* Cap. 111.

[50] Is, pulsus bifariam definit

Bachius, [52] Aristoxenus, [53] Zenon, [54] Chryfermus, [55] Heraclides Erythræus [56] Agathinus, [57] Archigenes, [58] Magnus, [59] Athenæus, [60] Moschion corrector, [61] Galenus, [62] & alii iterum atque iterum aliter. [63]

finivit (1) ut in *subjectis* est, *hendi potens*. Idem Cap. ix.

ait, *esse cordis & arteriarum contractionem atque dilationem citra voluntatem, qua apparere possit*: (2) ut in *consideratione*, dicit *pulsus esse, ictum ex arteriarum perpetuo citra voluntatem motu ad tactum, & intervallum, quod ictum excipit*. Idem Cap. iv.

[51] Is dixit fere eodem modo ut Alexander, ut *pulsus ratione subjecti esse cordis & arteriarum distentionem vel contractionem naturalem, qua valeat apparere*. Idem Cap. v.

[52] Hic dixit *pulsus esse distentionem & contractionem, quam simul fieri in omnibus arteriis*. Idem Cap. vi.

[53] Qui *pulsus finivit, quod is sit functio cordis & arteriarum peculiaris*. Idem Cap. vii.

[54] Hic *pulsus dixit esse partium arteriosarum mixtam ex contractione & dilatatione functionem, ex qua eundem omnibus in partibus ordinem consonum esse, sive aequalibus illa, sive inaequalibus temporibus absolvatur*. Idem Cap. iix.

[55] Is hoc pacto. *Pulsus est dilatio & contractio arteriarum, exurgente undique tunica, & in se ipsam rursus confidente ab animali facultate atque vitali, comitans perpetuo tam sanitatem quam morbum, ad sensum depre-*

hendi potens. Idem Cap. ix.

[56] Hic dixit *distentionem & contractionem arteriarum atque cordis esse pulsum, a vitali & animali facultate plurimum valente, effectum*. Idem Cap. x.

[57] Is, *cordis & arteriarum motum dicit pulsum esse: vel solam arteriarum distentionem nominari pulsum*. Idem Cap. xi.

[58] Secundum hunc, *Pulsus est cordis & arteriarum distentio atque contractio naturalis*. Idem Cap. xii.

[59] Hic dixit *pulsus esse cordis, eorumque, quæ afficiuntur, in molem elevationem & concidentiam sensibilem*. Idem Cap. xiii.

[60] Hic ita. *Pulsus est distentio & contractio cum perspiratu cordis & arteriarum*. Idem Cap. xiv.

[61] Is hoc modo. *Pulsus est motus peculiaris cordis, arteriarum, venarum, cerebri, ambientisque hoc membranæ, quæ in una inspiratione non semel, sed identidem fit*. Idem Cap. xvi.

[62] Is dixit. *Pulsus esse actionem peculiarem præcipue cordis, deinde arteriarum, quæ distentione & contractione moventur a facultate vitali, quo caloris nativi mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro spiritus animalis*. Cap. ii.

[63] Eadem ratio differentiarum pulsus est, quas plerique omnes non uno modo numerant. Herophilus quatuor genera statuit: Magnitudinis utpote, celeritatis, vehementiæ, & rythmi. Totidem etiam Archigenes magnitudinis, vehementiæ, plenitudinis, &

[63] Ut sectatores Asclepiadis & Erasistrati, quorum Galenus Cap. xv. & xvii. mentionem facit. Illi dixerunt, Pulsum esse distentionem & contractionem cordis & arteriarum, quæ non semel sed identidem in una inspiratione fit: hi vero, ut Appollonius Stratonis filius. Pulsus est dilatatio arteriæ, quæ superimpletionem fit spiritus a corde emissi: vel Pulsus est arteriæ dilatatio & contractio, a facultate, quæ illis adjuncta est, proportionem: vel Pulsus est dilatatio, quæ facit, ut tactum arteria feriat. Empirici dixerunt pulsum esse memoriam affectuum tactus ex arteriarum motu. Galenus de dignosc. puls. libr. i. Cap. ii. Recentiorum pulsus definitiones, quarum etiam omnigenæ reperiuntur, nunc missas facio. Cæterum dissentiebant quoque veteres inter se de modo, qui pulsus fiat. Eorum, qui de familia Erasistrati, opinio erat, cor primum præ omnibus arteriis distendi atque contrahi, inmisso autem ab illo in arterias spiritu, simulatque impleantur, distendi: primum ipsi cordi vicinas, deinde, quæ has consequuntur, mox his proximas, atque ita continenter ad extremas omnium arterias motum penetrare, omni ipsis arteriis facultate vacantibus tum peculia-

ri tum a corde ipsis suppeditata, cujus se ipsa ope distendant ut cor, contrahantque. At Herophilo in Arterias placebat, quia sunt cum corde continentes, per tunicas influere ab illo vim, cujus ope perinde atque cor, dum distenduntur, ex omnibus partibus, unde possint, attrahunt quod impleturum suam intercapedinem sit: dum contrahuntur, reddunt. Itaque eas simul uno tempore omnes videri distendi & contrahi. Idemque constitutum ac cor utriusque motus servare. Hæc Galenus de differ. puls. libr. iv. Cap. vi. Pneumatici arbitrabantur pulsum constare ex distensione atque contractionem, ut partibus. Idem Cap. xii. Et in contractionem materiam quandam ab arteriis allici: in distensione vero, excerni. Contrarium statuit Galenus. Ibid. Cap. ix. Quantum vero attinet ad causam pulsus. v. g. vehementis, Herophilus affirmavit ejus causam esse vitalis facultatis robur arteriæ: Athenæus vitalis vigoris vim: Asclepiades utrumque deridiculo habet & vires & facultates, eaque omnia dixit esse nomina inania: verum retulit causam vehementiæ ad copiam & subtilitatem spiritus. Erasistratus non vegetæ tunicarum, quæ arteris est, facultati, vehementiam pulsus assignavit,

& duritiei posuit. [64] Galenus, recensita priscorum sententia, ponit pulsum differre ratione motus trifariam: unum enim celerem, tardum alterum, & moderatum esse tertium, & has species iterum dispergit primum in novem, & deinde in ternovenas species, ita ut in summa viginti septem sint pulsum ratione motus differentiae. Ratione distentionis novem ipsi sunt distinctiones, tres scilicet in longitudine, totidem in latitudine, & totidem in profundo; quibus in summam collectis emergunt rursus viginti septem pulsus species. Ratione vigoris tres numerat species, vehementem imbecillem, & medium pulsum. Ratione corporis arteriarum tres, plenum, vacuum & medium, Ratione temporis denique tres, crebrum, rarum, & medium. [65] Superfunt & aliae pulsus species, quae ad aliquam inaequalitatem referuntur; cuiusmodi ab interpretibus ita latine redditae sunt, quin & ob defectum Latinae, aliquae Graecam servarunt nomenclaturam, ut pulsus vibratus, [66] dicrotus, [67] caprizans,

vit, sed a spiritus valenter e corde expressi per arterias transitu, sensit renisum in ictu gigni. Archigenes, in vigore motus arteriarum vehementiam pulsus, statuit. Vide plura. Cap. 11. Lib. 111. de diff. puls.

[64] Herophilus hanc pulsuum genera in alias species dispergitus est, ut ordinis & perturbationis, ut aequalitatis & inaequalitatis: Archigenes vero magnitudini pulsus contra positam statuit parvitatem, vehementiae remissionem, plenitudini vacuitatem, & duritiei mollitudinem. Porro, celeritati tarditatem, crebritati raritatem opposuit. Idem de diff. puls. lib. 11. Cap. 111.

(65) De his vide de diff. puls. lib. 1. Cap. 14. xiv. lib. 11. Cap. 111. Vide etiam *Pylaretum* de pulsib. Cap. 1x. qui dictis quinque pulsuum generibus insuper quinque alia adnumerat, ita ut in summa sint, dena pulsuum genera. In quibus singulis vero observandam esse quantitatem, longitudinis, motionem virtutem, qualitatem, spissitudinis motum, aequalitatem, ordinationem, plenitudinem, concordiam vel rhythmum, & calorem.

[66] In quo magna plerumque arteriarum est distensio, & partes arteriae quaedam superiora petunt, quaedam vero uno eodemque tempore demittuntur.

Gale.

zans, [68] undofus, [69] decurtatus, [70] in-
nuens, circumnuens, [71] myrmecizon, scolecizon,
& nescio quos amplius. [72]

Proh hominum fidem! interpellabat *Lucius*, quam
late hominis evagatur ingenium, quot obscura, &
intricata inaniaque non excogitavit, quæ, ab ipso
inventore, vel expositore, non credo, unquam in-
tellecta. Luculentum dicti mei nobis exemplum est
in doctrina de pulsibus. Quis hominum, tametsi
per totam vitam se ad ejus cognitionem applicuerit,
gloriarī audeat? se capere atque distinguere posse, tot
differentes, quotquot ab uno Galeno tantum enu-
meran-

Galenus de diff. puls. libr. 1. Cap.
xxv. In pulsu convulsivo omnia
mitiora, quam in vibrato, ob-
servari. Plura de causis puls. libr.
11. Cap. vi.

[67] Seu bis feriens, est cum
recessio, quæ creditur, arteriæ
non perfecte exequitur, sed cun-
ctatur, idque pro subductionis,
aut inhibiti spiritus quantitate,
dein repititio perfecta debita fit
contractionis. *Galenus* fin. Me-
dic. Cap. xi.

[68] Græcæ *δρακονίζων*, est
pulsus, qui insurgendo & extol-
lendo, sed aliquantum interci-
sus: dein de citatus differentes
motus efficit, ceu caprea, *Phi-
laretus* de puls. Cap. x.

[69] Hunc a vermiculante
pulsu *Galenus* libr. 1. Cap. xxi. 11.
de Diff. puls. ait magnitudine dif-
ferre: in illo fluctuationi unda-
rum; at in hoc gressui vermi-
um aliquid simile reperiri. De
causis puls. libr. 11. Cap. viii.

[70] Græci hunc vocant
μυρμηκίζων vel *μυρμηκον* hoc est mu-

tilum vel decurtatum, quoniam
in acutum terminatur: vel in hoc
arteriarum vigor magis magisque
in partibus remotioribus dissol-
viur. Ibid. Cap. ix.

[71] Hujusmodi pulsus fiunt
ob inæqualitatem quantitatis di-
stentionis in diversis arteriæ parti-
bus; atque hos non ortum ducere
a morbo aliquo, vel ab ulla præ-
ter naturam causa, sed a con-
formatione nativa tantum. *Gale-
nus* de præfag. ex pulsib. libr. 11.
Cap. xi. & de diff. puls. lib. 1.
Cap. xix.

[72] His adde Arachnoidem,
cujusmodi pulsus ratione incessus
dictorum insectorum sunt nomi-
nationem sortiti. Et quod ad eo-
rum pulsus naturam spectat, hic
parvus est, ac brevis auræ agi-
tatur movetur: iste instar vermi-
um reptatus; at ille imprimis di-
gitis, arteriæ incumben-
tibus, speciem formicæ veluti ambulan-
tis: quomobrem & parvus est,
& obscurus. Mentio paulo ante
facta est Rhythmī, quo indicatur

merantur, pulsum species. Quantum ad me pertinet, perplacet mihi censura Celsi, [73] *Venis enim, ait, maxime credimus fallacissima rei, quia saepe ista leniores celerioresque sunt & etate & sexu & corporum natura, & plerumque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre subeunt & quiescunt, ut imbecillus is videri possit, cui facile laturo gravis instat accessio. Contra saepe eas concitat & resolvit sol & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus, adeo ut quum primum medicus venit, sollicitudo egri dubitantis quomodo ille se habere videatur, eas moveat. Et post paulo. Quas venas autem conspectus medici movet, quamfacile mille res turbant.*

Assensum est *Lucio*. Tum ego. Transacta, inquam, Praxagoræ & Herophili placitorum recensione, aliquis vestrum, si non molestum fuerit, occipiat Chrysippi & Erasistrati, antiquorum longe clarissimorum medicorum doctrinam tradere.

Idem, interloquebatur *Angelus*, mecum cogitabam, ordinem Historiæ postulare, ut utrorumque mentio fiat. Chrysippum, cognomento Cnidium, [74] Plinius auctor est, [75] antecessorum placita ingenti garrulitate mutasse, eundemque, ut ex Galeni ultro citroque citatis locis, plane aperte probari potest, inanibus ac quæstionibus contentionibus valde fuisse deditum. Pluribus verbis enim disputavit de origine nervo-

proportio partium temporis, quæ quendam ad pulsus inter ipsos habent respectum. Heterorhythmus vocatur, si quis alterius ætatis habet rhythmum. Pararhythmus vero, si quis pulsum habet non omnino, sed quadantenus ætati conditionique corporis, conformem. Plura si libet vide Gale-

num. d. lib. ut & finition. Cap. x.

[73] Cap. vi. lib. iiii.

[74] Quem Diog. Laertius libr. vii. scribit Medicum fuisse, a quo Erasistratus professus se multa didicisse.

[75] Hist. nat. libr. xxix. Cap. i.

vorum, de sede animæ & ejus perturbationibus, de virtutibus deque animæ facultatibus, & aliis hujus generis subtilitatibus. [76] Pauca admodum supersunt, e quibus ejus opiniones circa rationalem Medicinam petere possumus, præterquam, quod Galenus meminit, eum statuiffe cordis ventriculum sinistrum non sanguine, sed spiritu animali plenum. [77] In praxi Medica magni faciebat vinum frigida temperatum, quale esse præsentissimum adversus choleram remedium. [78] Sanguinis missionem teruncii faciebat. [79] Et, quia is erat Erasistrati, ab Aristotelis filia nati, Theophrasto æqualis, [80] præceptor, vero simile est, utrisque de placitis convenisse. Si quidem autem hujus Erasistrati plura, quam illius,

P

fragmen-

[76] Quarum hinc inde mentio fit in locis, a Galeno in libris de Hippocr. & Platon Dogm., citatis. Verum aliquis mihi potest objicere, loca non e Medici, sed e Philosophi, scriptis Galenum desumpisse: siquidem Diogene Laert. scriptore liquet inter eruditos, quatuor viros, nomine Chrysippi Orbī literato tunc temporis inclaruisse, unum Sapientiæ professorem, duas Medicinæ operam dedisse, & quartum Georgicorum scriptorem. Quid? quod & Philosophus subtilioribus questionibus plerumque immoratus fuit. Verum, qualiscunque ejusmodi objectio fuerit; tamen proximum vero habetur mihi Galenum refellisse Chrysippi Medici, Theophrasti æqualis, opiniones, quod, puto, apparere ex hoc imprimis, quia Galenus de Dogm. Hipp. & Plat. libr. vii. Cap. i. Citat tres libros rationalium Chrysippi, in quibus eum, attesta-

rus, tractasse de perturbationibus animi: Citat præterea librum curationum: quos libros sane video a Laërtio, pleraque, Philosophi scripta enumerante, haud indicatos.

[77] *Galenus* de Hipp. & Platon Dogm. libr. i. Cap. i. Posuit Chrysippus præterea cor fontem omnium animæ passionum esse. Cujus asserti ergo prolixè a Galeno verbis perstringitur. libr. tertio de Hip., & Plat. Dogm.

[78] Vide *Galenum* de venæ Sectione adv. Erasistratum. Cap. ix. ubi eundem vocat Erasistrati præceptorem.

[79] *Idem* de ven. sect. adv. Erasistraticos Cap. v. ubi scribit non modo Chrysippum Cnidium, & Erasistratum, sed etiam Aristogenem: & Medium, sanguinis missionem flocci fecisse.

[80] *Idem* in libr. an sang. in arter. natur. contin. Cap. vii.

fragmenta hinc inde occurrunt, non difficile ideoque fore, existimo, ex dicendis traditam utrorumque doctrinam colligere. Breviarium itaque decretorum Erasistrati faciam. Corporis initia solidis tribuit, eaque, omiſſis ſpiritibus & humoribus, triplicis generis eſſe ut nervos, venas atque arterias; duplici autem materia regi corpus animale, ſanguine perinde ac alimento, dein ſpiritu, tanquam naturæ in functionibus obeundis adiutore. [81] Calorem, qui nobis eſt, non eſſe innatum, ſed acquiſitum aliunde. [82] Cibum non concoqui, ſed atteri in ventre contendit: [83] Sanguinem nec in arteriis nec in ſiniſtro cordis ventriculo contineri, ſed ſpiritum, & quidem vitalem. [84] Animalem autem ſpiritum ab inſpiratione nutriri; & eundem, non illico per nares ad cerebri ventriculos pervenire, velut Hippocratis ſectatoribus viſum, ſed e corde per arterias in cerebri membranas transportari. [85] Herophilus autumavit quidem & cor & arterias omnes inſimul diſtendi contrahique: at Erasistratus contra putavit, cor utpote primum: idque mittere ſpiritum ad arterias, quæ quanto cordi vicinioreſ propioreſve, tanto & ocuſus ſpiritu adimpleri, hinc aut diſtendi aut contrahi illas citius. [86] Quo pacto omnis generis humores in corpore gignantur, an ita in ventriculo fiant, an mixti alimentis potius inſint, hoc indagare velle, ad nullum, ait, pertinere Medicinæ uſum; ſed horum per-

[81] *Idem* in Introd. Cap. 11X. ſententiam Erasistrati: & libr. de ven. ſect. adv. Erasistratum. Cap.

[82] *Idem* in libr. de Nat. Hum. Comm. 1. in Præf. 11. De corde ſpiritu vitali pleno vide *Galenum* libr. 1. Cap. 11.

[83] *Idem* de nat. fac. libr. de Hipp. & Plat. Dogm.

11. Cap. V 11. *Celsus* in Præf. [85] *Idem* de utilit. respir. Cap. v. §. 10.

[84] *Idem* libr. an ſang. in arter. nat. comin. fuſe conſutat [86] *Idem* de differ. pulſ. libr. IV. Cap. VI

percontationem spectare magis ad Physicam. [87] Animalia, existimat, proinde ac catenam vel calathum augescere grandescereve; cuilibet cunque enim similia, & in principio, & in fine apponi seu applicari. [88] Nervos, quos considerat veluti catenam seu chordam, ex tribus diversis natura loris, nervulo scilicet & vena & arteria, contextam, ali statuit a lento tenacique humore, prope nervos residente; quam opinionem satis perspectam putat, siquidem nervos, si elixentur si putrescant, in istiusmodi humorem abire, dissolvi, converti. [89] Inter viscera, duxit, splenem frustra formatum: attamen inter ejus sectatores aliqui extiterunt, qui hanc principis suæ disciplinæ sententiam damnarunt, judicaruntque contra, lienem succum ex cibis in usum jocinoris præparare, ut bonus sanguis inde generetur. [90] Quantum vero pertinet ad sanitatem atque ad morbum, tunc sciatis, velim, non uno modo opiniones Erasistrati traditas, ac ab auctoribus prolatas. Namque memini me aliubi legere Erasistratum existimasse nos ægrotare, si alimentum nimium vel incoctum aut corruptum sumamus; contra si fuerit factum,

P 2

nos

[87] *Idem* de natur. facult. libr. II. Cap. VIII.

[88] *Idem* Cap. III. Quantum vero ad nutritionis modum pertinet, sciendum est, Erasistratum nutrimenti per venas transitum *ἀνάδοσιν*, i. e. distributionem appellasse; translationem autem, vel *διάδοσιν*, quæ in singula simplicium illorum & invisibilium nervorum arteriarumque fit. Postea transitum, qui per venas agitur sola successione pro modo ejus, quod evacuat.

In ultimis autem & simplicibus, quæ tenuia juxta & angusta esse, contingere appositionem ex vicinis vasis: in vacuitates eorum, quæ abierunt, nutrimento a lateribus vasorum attracto & translato. *Ibid.* Cap. VI.

[89] *Ibid.* d. c. & libr. de Atra bile. Cap. VII. Ut nervum, ita etiam arteriam statuit trium vasorum complicationem esse, constare eandemque e venis, arteriis & nervis. *Idem* an sang. in arteria nat, contineatur. Cap. IV.

(90)

nos recte valere. [91] Alibi proditum est memoriae, Erasistratum solidis partibus corporis solum tribuisse, quod aliquis aut incolumis sit, aut valetudinarius. [92] Iterum alibi scriptum est, arbitratum Erasistratum, quod, quamdiu per venas sanguis perque arterias spiritus vehatur, tamdiu sanum fore hominem, quamprimum autem vena a causa qualibetunque violenta distenta, reserata, rupta, sanguinem tunc, propriis alioqui circumseptum terminis, in vasa spiritalia, i. e. in arterias incidere, & causam variorum morborum esse. Sanguinem namque in arterias transfusum, spiritum a corde delatum, perturbare, illiusque motum alterare. Sanguine nunc extra receptacula debita in parte principe consistente oriri febrim: in parte autem ignobiliore & in finibus arteriarum se condensante, gigni omnimodas corporis inflammationes. [93] Alibi posuit febrim a phlegmone, & hanc a plethora, quæ corrivationis auctor est, exoriri. [94] Plethoram vero pogni a copia alimentorum: & ab hac iterum paremptosim. i. e. casus ad arteriam fieri. [95] Malam eduliorum digestionem exoriri, si venter ob imbecillitatem circa illa con-

con-

[90] *Idem* de atr. bil. Cap. vii.

[91] *Idem* in Hist. phil. cxxv. Plutarchus de plac. phil. Lib. v. Cap. xxx.

[92] *Idem* in Introduct. Cap. vii.

[93] *Idem* de v. s. advers. Erasistratum. Cap. iiii.

[94] *Idem* de caus. procathartic. in med. fere. In libr. de nat. comment. ii. §. 22. de Multitud. Cap. iix. Celsus in Præf. Ast. Plutarchus de plac. phil. libr. v. Cap. xxxix. & Gal. Hist. phil. Cap. cxxxiv. memorant Era-

stratum febrim definivisse, quod ea sit motio sanguinis spiritus vasa illapsi, non proficiscens a nostra voluntate. Sanguinem in corpore concitatum spiritus conceptacula. i. e. arterias, subire, inibique cum fuerit calefactus, totum postea corpus incendere.

[95] *Galenus* de caus. procathartic. Cap. iiii. N. Celsus in Præfat. lib. i. Erasistrati excogitatum περιπλοσι circumscribit hoc modo. Si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt transfunditur, &c.

contrahi, adeoque is illa atterere haud valet. [96] Aquam intercutem oboriri existimat ab Hepatis scirrho: angustiam quippe viarum inhibere ne sanguis amplius per jecur procedat, [97] at membrorum resolutionem, si quando humores in vasa, spiritui dicata, in nervis desita, quibus voluntarii motus perficiuntur, intercalentur: indolis autem eos, qui nutritioni alias destinati, esse lentæ tenaciorisque, propterea difficulter excerni hoc pacto vitiatos. [98] Suffocari homines in specubus gravcolentibus, & ædibus recentissime calce oblitis, ut & ab exhalatione prunarum extinctarum, quoniam tenuis in ejusmodi occasionibus aër existat, qui ab arteriis neque recipiatur neque contineatur: verum absque ullo negotio evacuetur, hinc animal quodvis ob inopiam spiritus interitui proximum. [99] De cætero Erasistratus maximopere ambiebat rationem, ac in Empiricis, quod eam contemnerent, cavillabatur pertinaciam; idcirco suam quibusque affectibus, tametsi obscuris, causam assignabat: inficiabatur adhæc communem & supremam morborum causam esse incomprehensibilem. [100] Tandem Chryssippi, Præceptoris sui, placita pertinaciter observabat: dictorum enim neuter vel sanguinis missionem vel purgationem paulo fortiozem instituendam curabat: [101] in horum autem locum, uterque substituebat

P 3

in=

[96] Galenus de Nat. fac. *spestant.*
 libr. 11. Cap. ix. Siquis vero interrogaret asseclam Erasistrati, quid causæ sit, quod ventriculus male munere suo perfungatur. Id responsum tunc ei dabatur. *Non curamus, inquiebat, nec curiosi sumus in ejusmodi causis investigandis: quoniam hæ non ad Medicum, sed ad Physicum,*

[97] *Ibid.* Cap. viii.

[98] Idem de atra bile Cap. vi.

[99] Idem de utilit. Respir. Cap. iv. §. 8.

[100] Dioscorides. libr. vi. Cap. xxxv.

[101] Galenus. de V. S. adversus Erasistratos. Cap. xv.

inediam, exercitia, lavacra, &c. [102]

Sed dic, inquam, quare aspernatus est sanguinis missionem Erasistratus? siquidem positæ concessæque sanguinis multitudinis, sectione venæ vix præstantius remedium reperitur.

Ipse Galenus, inquit *Angelus*, fatetur se ex Erasistrati scriptis rationem invenire non potuisse. Rationes vero eorum, qui erant de familia Erasistratorum, quos memorat Galenus, plenæ sunt futilitatis. Vos æquos sermonis mei iudices estote, numne argumenta, quæ in contemptum neglectionemve missionis sanguinis proferre solebant, partim ridicula, partim futilia sint? Antiqui, ut Apoemantes & Strato, caussabantur sectionem venæ perdifficilem, quoniam vasa ægre internosci: vel errore posse arteriam incidi. Alii prætendebant quosdam præ timore mortuos: alii, nos exactam sanguinis mittendi mensuram ignorare, si parum fuerit, ad nullum ægrotantis emolumentum redundare tunc operationem: si nimia fuerit sanguinis missio facta, differre tunc eam nihil quicquam a cæde. Alii paremptosim. i. e. transitionem spirituum ex arteriis ad venas fieri; non posse enim non, quin sanguinem evacuando per osculorum, aperturam spiri-
tus

[102] Idem, de V. S. adv. Erasistratum Cap. xiii. Chrysippus & Erasistratus ideo non adhibebant sanguinis missionem, ut æger, qui propter inflammationes necessario in inediis continendus, perdurare possit. Etenim eis, qui ex inflammatione ægri, non facile esse cibum offere, asserebant; si jam aliquis in talibus affectibus velit insuper venam esse incidendam, caussabantur, periculum fore, ne æger viribus concidat. Et quam-

quam uterque repletionem seu multitudinem sanguinis admitteret, neuter tamen nolebat idcirco missionem sanguinis esse institutendam; sed diminui sed exinani eundem posse, aucta sudoris & lotii excretionem. Ex usu item esse cibos, & deambulationes in locis planis non celeriter peractas; interdum lavacra copiosa, subinde vomitiones; vide etiam Cap. xvi. de V. S. de Erasistrator. Qua de causa vero usum purgantium aspernarentur, hoc

tus ipse sequatur. Alias alii rationes proponebant, quas jam missas faciam. [103]

Demiror, inquam, Erasistratum cum sectatoribus suis credidisse in arteriis non naturaliter sanguinem, sed spiritum modo, contineri, quæ argumenta, da nobis, placita sua roborandi gratia, attulerunt?

Tum *Angelus*, priusquam, inquit, ad propositum respondeam, necesse est, verba paucula de spiritu ad mentem Erasistrati facere. Procreari vero spiritum putat; ex ambiente nos aëre intra corpus assumpto, eumque primo in arterias pulmonis, deinde in cor, inque ortas ab eo arterias, didi: & ejus adminiculo arterias, musculorumque cavitates, siquando eo utpote repletæ, extendi: eundem autem fugere, non mirum, quia tenuis & levis; proinde sequi, ut is facili negotio recedat, sine ullo indicio sui. Contineri ejusmodi spiritum, a corde ministratum, in arteriis duntaxat, dixit Erasistratus, & arterias aërem, quem inspiramus, per universum corpus diribere: hæc enim arteriarum munia esse: Sin autem aliquis objectaret sanguinem protinus effluere ex arteria fauciatâ: oggeretbat ille primo spiritum exire; hunc au-

P 4

tem

hoc argumento agebant. Nimirum quoslibet humores tam in purgationibus, quam sanguinis egressu, pariter evacuari, unde nec purgare revera quicquam, sed cum immutatione quadam, & evacuandorum corruptela inaniri. *Idem* Gal. de purg. medic. fac. Cap. iv. De cætero Erasistratus monet medicos, ut in curatione ægrorum advertant, quibus rebus hi asueverint, aut defuerint. Quod ni bene a Medicis observatum fuerit, perraro eos fausto successu ægris opem

allaturos. *Idem* de asuetud. Cap. 11. Præterea in præparandis medicamentis supervacuam, curiosamque damnavit eorum diligentiam, qui fossilia, & alia, remedia a feris, & terra & mari deprompta confundant: expedire potius, ratum habuit, ut, omissis illis, Medicina in priscana, cucurbita, & oleo aqua temperata, collocetur. *Plutarchus* sympos. iv. Quæst. 1.

[103] *Idem* de V. S. adv. Erasistratum Cap. 11.

tem e vestigio cruorem, ut ne locus maneret inanis, subsequi. Et si alter rursus instaret, an in arteria denudata ligataque sanguis sit, nec ne? Responsum vicissim dabat, quamprimum modo pellis detrahatur, e vestigio tum sanguinem in arterias transfundi. At quia experimentum fieri nequit, nisi corpus aliqua in parte deglubatur; non deerunt ergo & Erasistrato, & ejus asseclis tergiversationes, quibus adversariorum opiniones labefactare queunt. [104]

DIA-

[104] *Idem* an sang. in arter. nat. contin. Cap. II. VII. X. de v. s. adv. Erasistratum Cap. II. Cæterum ut clarius Erasistrati opinio, quam de venis deque arteriis habuit, reddatur. Indicandum est, illum statuisse venam sanguinis, & arteriam spiritus, esse receptaculum. Deinde grandiora receptacula, ubi divisa fuerint, minora angustioraque quidem, sed etiam numero plura, fieri. Et cum nullus locus datur, ubi circa terminum unius, vas aliud non existat, illa undique per corpus delata, in tam minutos fines definere, ut contentus in illis sanguis præ extremorum osculorum conniventia intus retineatur: quomobrem, etsi oscula venarum arteriarumque sibi mutuo vicina sint, sanguinem tamen propriis circumsepium terminis permanere, quoniam necubi in vasa spiritalia, in arterias puta, transfundi possit. Verum enimvero, quamprimum causa quædam violenta ad-

venerit, tum sanguinem ipsum in arterias transfundi: cum hæc alias in statu naturali sint tantummodo spiritu quodam repletæ. Quemadmodum nunc arteriæ ultro citroque per corpus dispersæ sanguine sint vacuæ, ita etiam Erasistratæ opinabantur, habere se pulmonis arterias. Harum ope in unaquaque cordis elevatione spiritum e pulmone trahi: & hujus transitu fieri pulsum, ei, qui per omnes totius corporis arterias editur, æqualem. Etenim & illarum pulsum non corporis ipsarum functione peragi, ut in corde, sed spiritus transmeantis copia: cor enim compressum ipsis eum transmittere. Verum tamen aliqui arbitrabamur, eadem cordis facultate reliquas arterias, & eas, quas pulmo continet, comprimere attollique. Id autem discriminis intercedere, quod nativa cordi insit facultas: arteriis vero ex illo influens. *Idem* de Anat. adm. libr. VII. Cap. III.

DIALOGUS. XI.

De Astrologia.

Prospicienti mihi in munitiōem nemorosam, Laboratorio Academico, quod liberali Nobilissimorum & Amplissimorum Academiae nostrae Curatorum permissiōe incolo, contiguam: forte evenit, ut DD. SYPESTEINIUM, SPOORIUM, utrosque Viros Consulares, & D. MILANUM, Aedilem Curulem, conficientes ambulationem pomeridianam, prope domum meam conspicerem. Date mihi veniam, VIRI Amplissimi Vos appellandi, inquam, &, si otium permiserit, non dedignemini, demississime atque subjectissime rogo, hasce aedes intrare. Scio equidem semper magnificum & praeclarum illud Catonis: Clarorum virorum atque magnorum non minus otii, quam negotii, rationem extare, oportere: † verum & id scio, Vos nunquam minus esse otiosos, quam cum ita rerum omnium rudibus videtur.

Tum SYPESTEINUS. Quandoquidem obnixè flagitas, inquit, commorabimur apud te, quantum temporis vacabit ab officio publico. Sed salvane res tua est etiam nunc?

Enimvero, inquam, hoc tempore salva est. Namque, postquam mihi, per varios casus, per tot discrimina rerum Ultrajectum tendenti, DEUS. O. M. Vos primum dederit patronos; & Vos, Viri Amplissimi, Universum hujus Urbis, longe celeberrimae, Senatum inclytum mihi vicissim conciliaveritis, non potest non, quin sit salva res mea. Et hoc non semel atque iterum, sed per saepe, sum expertus: siquidem non

P 5

modo

† Ita Cicero in Oratione xxxi. pro CN. Plancio.

modo D. van ROYEN, Vir Consularis; sed utrique hoc tempore Consules, DD. VELTHUSIUS & NELLESTEINUS: quin dicam breviter totus, absit adulandi animus, Ordo Senatorius, Musis meis, meæque salutis prospexit usque adeo, ut non possim non mihi peregrino, de omnibus, perinde ac de meis Diis propitiis, gratulari semper. Et quod superest, Viri Amplissimi, cum omnibus virtutibus me affectum esse cupiam, tamen nihil est, quod malim, quam me & gratum esse, & videri. Hæc est enim, liceat a Cicerone ‡ verba mutuari, una virtus non solum maxima, sed etiam mater virtutum omnium reliquarum. Gratus itaque ero, quam diu fuerim memor mei, quamdiu spiritus hosce reget artus. Præco perpetuus vestrorum ero beneficiorum, quæ non pro merito, sed gratuita tuli: &, quamvis grates vobis referre debitas non possim, non desinam tamen habere perennes.

Quid opus, inquit, *Sypesteinus*, tanto verborum apparatu? Constat te gratum esse.

Sin unquam, inquam, profecto tunc demum, cum huc venerim, expertus sum, me fausto natum fide.

Hoc loco *Spoorius*. Non putassem, inquit, te vel aliquem medicorum, existimare fidera in nos aliquod jus habere: atque id in primis in fortunam utcunque hominis, vel in adversam, inque secundam ejusdem valetudinem. Non latere enim te, nec illos, arbitror. DEUM. O. M. luminaria in expanso cœli ea propter creasse, ut distinctionem facerent diem inter & noctem, ut essent signa & tempestatum & dierum & annorum. Hic usus hic finis est, quam ob rem Omnipotens hujus Universi Conditor, teste Mose,

‡ Ibidem.

Mose, [1] astra condidit.

Tum ego. Astipulor tibi, Vir Amplissime, quod cœlo astrifero memoratus finis peculiariter tribuatur: attamen an insuper assurgentia, an cadentia astra influxu suo in aërem, quem continuo inspiramus, in Tellurem, inque ejus incolas, aliquam potentiam habeant, non indubitatis, concedo, demonstrationibus nos probare posse: verum tamen, an ea cujusdammodi ratiocinatione investigari nequeat? non est, ut hæsitent. Namque non modo veteres Chaldæi, Astronomiæ longe peritissimi, ponebant, quod terrena consensionem, quam sympathiam vocant, cum cœlestibus habeant, & ex horum influentiis illa semper innoventur: [2] sed credebant & plurimi medicorum tum veterum, tum recentiorum, complures corporis ægritudines astrorum influxu procreari.

Sed qua similitudine veri, inquit *Spoorius*, poterant unquam tam prisci, quam recentiores, placita sua facere plana?

Tum *Milanus*. Nituntur plurimum, inquit, hypothese speciosa, & auctoritate, vel Ægyptiorum, vel Babyloniorum, ut Petosyris, ut Necepsionis, & aliorum, hominem ad naturam mundi, similitudinemque formatum, iisdem principiis, quibus ipse mundus regitur & continetur, perenniter perpetuitatis sustentari comitibus, statuentium. Adhæc ita corpus hominis, ut mundi, ex quatuor elementorum commixtione, compositum, ignis scilicet, aquæ, aëris & terræ, ut omnium istorum conjunctio, ut auctor est Firmicus, temperata animal ad formam divinæ imitationis ornaret: & ita hominem artificio divinæ fabricationis expositum, ut in parvo corpore, omnium elementorum vim atque substantiam, Natura

[1] *Genes.* Cap. 1. v. xiv. | adv. Astrologos.

[2] *Sextus Empiricus* libr. v.

tura cogente, conferret, ut divino illi spiritui, qui ad sustentationem mortalis corporis, ex cœlesti mente descendit, licet fragile, simile tamen mundo, pararet hospitium. Et hac de causâ hominem, quasi minorem quendam mundum, stellas quinque Solem etiam & Lunam ignita ac sempiterna agitatione sustentare, ut animal, quod ad imitationem mundi factum, simili divinitatis substantia gubernetur. [3] Lunam autem, Firmicus [4] statuit, inprimis mortalium vitæ præcipuam dominatricem, nempe pro ut ea plurifariam cæteris planetis duodena cœli statione vel vicina, vel dissita; conjuncta aut opposita, extiterit. Quantum vero ad substantiam humani corporis completo vitæ cursu attinet, tum Firmicus ait, id simili ratione, veluti majorem mundum, dissolutum iri. [5]

Speciosæ quidem causæ sunt, inquit *Spoorius*, quæ a Te, Vir Nobilissime, prolatae; verum Tuam scien-

[3] *Julius Firmicus* libr. v. Quotiescunque enim naturali ca-

[4] Libr. III. Cap. xvi. loris ardore, id nimis laxatum,

[5] Hominem nempe ad imitationem mundi; & similitudinem esse formatum, mundi vero ἀποκατάστασις i. e. redintegrationem per ἐκπύρωσιν aut κατακλυσμον fieri consuevisse. Namque exustionem diluvium, hoc est ἐκπύρωσιν κατακλυσμον sequi. Nulla enim alia re exustas res posse renasci, neculla re alia ad pristinam faciem, formamque revocari, nisi admixtiones, atque concretus pulvis favillarum, omnium genitalium feminum collectam conceperit fecunditatem. Haud dispari ratione corpus hominis esse comparatum.

humorum inundationibus evaporat, ita semper, aut ignito ardore decoquitur, aut nimia desudatione dissolvitur, nec aliter prudentissimi Medici artis interpretes, substantiam humani generis, naturali pronunciant sine dissolvi, nisi aut humor ignem dissolverit, aut calore rursus dominante extinctus medullitus ignis aruerit. Sic omnifariam ad imitationem Mundi hominem artifex Natura composuit, ut quicquid substantiam Mundi aut dissolvit, aut format, hoc etiam hominem & formaret, & absolveret Idem libr. III. Cap. I.

scientiam non fugere, reor, vera potius, quam speciosa dictu dicenda, quia in utramque partem defendi facili negotio queunt. Quid? quod non dubito asseverare, vanam superstitiosamque esse Astrologis scientiam: judicate enim, quæ potest contagio ex infinito pæne intervallo pertinere ad terram: ratum itaque habeo astra pleraque, Solem cum Luna excipio, ob dictam immensam intercapedinem, seu interval- lum, quo a Tellure distant, nulla ad nos mittere ef- fluvia, quæ nos notabiliter afficere valeant.

Et ego, inquit *Milanus*, non eo inficias specio- sam ab astrologis potius, quam veram, poni rationem: verum tamen non absurdum mihi habetur, quod præter Solem & Lunam, quorum virtus in hæc in- feriora inter omnes homines constat, astra cætera, quantumvis longissime a nobis diffita, efficiant, ut multifariæ cujusvis anni oboriantur vicissitudines, non modo tempestatum diversarum; sed etiam ferti- litatis aut sterilitatis Terræ, morborum diversorum adversus omne genus animantium grassantium, &c. Namque si Sol, si Luna, soli essent omnium effe- ctorum, in hoc globo terraqueo evenientium, au- ctores, oporteret tunc, ut quolibet anno, quan- do dicti planetæ anniversaria vicissitudine sive in au- stralem sive in borealem tendant plagam, eadem effecta producant. Exempli causa quatuor anni tem- pora deberent semper se quotannis æquabilia præ- bere; siquidem memorati planetæ eundem solent locum in signifero orbe, & etiam in meridiano nô- stro, occupare, velut antehac, cum aut ver aut æstas, autumnus aut hyems, esset. Ast quia experi- mur annum anno calidiorem, frigidiorum, vento- siorem, sicciorem, &c. & has cœli qualitates insequi vel fertilitatem, vel sterilitatem terræ, tempestates, fulmina, turbines, imbres, morbos omnis generis ani-

animantia infestantes, & sexcenta alia: consequitur inde, & Solem, & Lunam, non singulorum effectuum, qui in Tellure nostra oboriuntur, solos & auctores & actores; sed esse præter dictos aliquid, quod talis annorum diversitatis causa sit. Scio equidem Deum hoc universum moderari, ast opinor etiam Deum, cum Mundum crearet, singulis creaturis ordinem ac motum indidisse peculiarem, quem illæ, quamdiu existent, servabunt. Deus itaque, ut ad propositum redeam, ut inter nos liquet, est omnium, quæ in hoc universo contingunt, causa universalis: singulares autem variæ sunt, sua cuique individuo propria. Quod autem anni non sint uniusmodi, rationem aliam hujus effecti, existimo, nos indagare nequire, quam si confugiamus ad peculiare astrorum constellationes, conjunctiones, positus, & nescio ad quid amplius, de cælo stellifero in hæc sublunaria effectum suum edens.

Et licet tibi concedam, ait *Spoorius*, aliam atque aliam siderum posituram plurimorum effectuum, & Telluri & ejus incolis universim ac generatim accidentium, causam esse; attamen persuadere mihi non possum, eadem astra suppeditare cuicunque rei singulari privam influentiam, vel contagionem, unde, v. g. aliquis derivare in hominem quemquam omnimodos casus, morbos, mortem, &c. possit, atque præfagire ea etiam nunc futura. Nam dic sodes, quem calculum subducturus est Astrologus in determinando principio vero hominis, nunc demum nati, vel morbo correpti, vel periculum aliquod subeuntis, &c. Quippe Mathematicis ipsis in confesso est, ignorato vero partus & cæterorum initio, quod horoscopus, vel genituram vocant, se, quamvis accuratissimam diligentiam adhibuerint, nullum apotelesma, vel natalitia prædicta dare, Conficereque posse: quo-

quoniam astrorum positus, ratione commotionis perpetuæ, singulis momentis quodammodo variant.

Scio equidem, inquit *Milanus*, quod quidam astrologi soleant ponere duplex hominis initium, alterum, cum ex concubitu utriusque sexus fit conceptus: alterum, cum infans nascitur: [6] verum utrumque maxime ambiguum est, siquidem non constat prorsus, quo horæ momento, immo secundo, adeo accuratum enim calculum ducunt, foeminam concepisse; perraro enim, quin dicam nunquam, accersitur aliquis, qui, dum opus Veneris celebratur, observet in horologio, in cœlo, vel & in globo, in astrolabio, exactum tempus, ut & astrorum positum. Eadem ratio partus est, ubi interdum infans aliquot horis, imo diebus, disruptis secundis, utero inhæret, antequam vel ob vitium sui, vel matris, nascatur. Convenit ideoque mihi tecum de ambiguitate vanitateque ejusmodi, vel observationum, vel prædictionum. Generalem quidem astrorum in orbem terrarum influxum agnosco, eundemque in ejusdem generis corporibus eodem tempore, ac uno modo efficientiam suam edere; at singularem seu propriam quibuslibet individuis, pernego.

Et ego, inquit *Spoorius*, consentio tibi de vanitate Astrologorum: & Mathematicis in prædictione, & in notatione cujusque vitæ ex natali die, minime esse credendum. [7] Verum enimvero, quamvis inter nos liqueat vanam maxima ex parte Mathematicorum scientiam esse, sciendi percupidus sum, num & medici sidera observarint, in dandis sanitatis morborum causarum rationibus, sive in medicina ægrotis facienda.

Tum

[6] Vide *Cl. Ptolomæi*. *Quadr. lib. 111. Cap. 1.* [7] Hæc *Cicero* de *Chaldaicis lib. 11. de divinat. §. 87. & 88.*

(8) *Pto-*

Tum *Sypesteinus*. Enimvero plurimi medicorum, inquit, astrorum scientiam medico necessariam judicarunt. In primis vero prisci *Ægyptii* eam magni fecerunt, dederuntque pæne de eventu morbi præfagium, quin prius posituram stellarum contemplati fuerint. Imo adeo fuerunt Astronomiæ studiosi, ut non dubitarint hominis cujuslibet temperamentum, incolumitatem, infirmitatem, tempus Medicinam faciendi, &c. stellarum adminiculo invenire. [8] Antiquissimus Medicinæ auctor, Hippocrates, item statuit astrorum exteriorum esse in corpore circum, Solis medium, ad cavitates vero Lunam: [9] & hinc inde monet medicum, ut astra observet; præsertim vero tempestates, quæ circa exortum Caniculæ, Arcturi, juxta & Pleiadum occasum contingunt. [10] Et plerique veteres Medici, ut auctor est Diocles Carystius, solebant prænotiones morborum secundum omnimodas Lunæ luminis & motus vicissitudines conficere. [11].

Effigiei hominis, inquit *Spoorius*, in fastis depictæ,

[8] *Ptolomeus* Quadrip. libr. 1. Cap. 111. memorat libros, ab *Ægyptiis* ostensores Medicinæ vocatos, in quibus Astrologia, quatenus Medicis usui venit, fuisse traditur.

[9] Libro de Insomniis.

[10] Libr. de aëre, aquis & locis. Et libr. 1. de Dieta. Oportet medicum etiam pernoscere hominis naturam & corporum staturas ac ætates, & ad tempora & ad mutationes ventorum, & ad situs regionum, in quibus degunt, & ad anni constitutionem, ac statum proportionem. Quin etiam astrorum ortus & occasus cognoscere oportet,

quo mutationes, & excessus ciborum ac potuum & ventorum & totius mundi, ex quibus sane morbi hominibus oriuntur, observare sciat.

[11] Vide librum, cui titulus, Mathematices scientiæ prognostica de decubitu infirmorum, Galeno adscriptum. In quo auctor agit, quid rei portendat, si aliquis Luna in omnimoda Zodiaci constellatione posita, morbo correptus fuerit. Item Rabi Mosi prognoses Hippocratis secundum variam Lunæ in Orbe signifero posituram. Librum in lucem edidit Alexander de Appellatis cum præfatione Hay.

Etæ, mihi venit in mentem, cujus in circumferentia erant duodena signa Zodiaci delineata; scire aveo cujus gratia ea facta sit?

Tum *Milanus*. Existimarunt veteres, inquit, suam cuique fideri ditionem in homine esse, in qua unumquodque ratione duodecatemorii præcipuas exercere vires. Ita, Manilio [12] auctore, Aries potitur capitis: Taurus colli: Gemini amborum brachiorum: Cancer pectoris: Leo laterum & scapulæ: Virgo ilium: Libra clunis: Scorpio inguinis: Sagittarius femoris: Capricornus utrorumque genuum: Aquarius crurum: Pisces denique pedum. Par judicium Planetarum esto, quibus Astrologi quoque peculiariora membra adscripserunt, credideruntque illos in hæc potissimum dominari. Scilicet opinati sunt, Ptolæmæo auctore, [13] Saturni in potestate esse hominis aurem dextram, splenem, vesicam & phlegma: Jovis, tactum, pulmonem, costas, cartilaginem, & semen genitale: Martis, aurem sinistram, venas & testiculos: Solis, visum, cor, cerebrum, & nervos: Veneris, odoratum, carnem, & Epar: Mercurii, linguam, fel atque nares: Lunæ, stomachum,

[12] In Astronom. libr. 11.
Cap. xii.

— Aries caput est ante
omnia princeps
Sortitur, censusque sui pul-
cherrima colla,
Taurus; & in Geminis æ-
quali brachia sorte,
Scribuntur connexa humeris;
pectusque locatum
Sub cancro est, laterum re-
gnum; scapulaque Leonis.
Virginis in propriam descen-
dunt Ilia sortem.
Libra regit clunes, & Scor-
pius inguine gaudet.

Q Centauro femora accedant,
Capricornus utrisque.

Imperat in genibus, crurum
fundentis Aquari
Arbitrium est, Piscesque pe-
dum sibi jura reposcunt.

De horum duodenorum signo-
rum natura, forma, qualitatibus-
que omnis generis corporis ægri-
tudines producendi, vide etiam
J. Firmici libr. 11. Cap. xii ut
& libr. Galeno adscript. de sper-
mate Cap. xvi. & xvii.

[13] Quadripart. Libr. 111.
Cap. xii.

chum, ventrem, muliebriæque pudenda. Paulo aliter Firmicus tradit stellarum erraticarum potentias: scribit enim [14] Saturnum ex corporis partibus habere dextram aurem splenemque ac Melancholiam: Jovem, aurem sinistram & epar: Martem Epar cum Jove, naresque cum Venere possidere. Solem caput, spiritumque ac dextrum oculum: Verum una cum Marte nares: Mercurium os linguamque, & orationis humanæ adjutrices manus: Lunam denique sinistrum oculum.

O Curas hominum, interfabatur *Spoorius*, quantum est in rebus inane. O delirationem incredibilem: non enim omnis error, stultitia est dicenda. Quibus rationibus efficitur, da quæso, Astrologorum decreta se ita, & non aliter, habere.

Quantum ad me pertinet, inquit *Milanus*, deesse ipsis, existimo, rationes inconcussas, esseque potius plurima, quin dicam omnia, Astrologorum decreta, quæ proferunt, mira incredibiliaque otiosi cerebri portenta, figmenta, lusus. Quæ ut facile adstruuntur, ita & facile destruantur. Nam quis nostrum non admiratione capitur astronomos sidera plurima nominatione hominis, bestiarum, &c. cooptasse: cum tamen nemo hominum, præter eum, qui talem sibi fingit, aliquam effigiem ut Virginis, ut Leonis, &c. in cælo stellifero, conspiciet. Et hæc est prima, quam posuerunt hypothesein. Huic iterum aliam, non minori, quam prior erat, ambiguitate refertam, apponunt. Exempli gratia. Leo est animal in terra calidum, ferox, robustum, &c. Igitur Leo est signum in cælo fixum, unicorporeum, quadrupes, irrationale, medium inter domesticum & sylvestre,

libi-

[14] Libr. II. Cap. x. & ibi | catum indicat.
stellarum omnium errantium du-

libidinosum, igneum, Cholericum, &c. & denique homines, qui hoc signo nascuntur, id est, si Luna in eo fuerit inventa, reges erunt similiter, ac principes, pulchro honorum stemmate decorati, divites: sed infenso quodam superbiæ spiritu elati, sævi, crudes, &c. [15] Si jam aliquis, quod primo loco positum erat, inficias iverit, corrui omne, quicquid tam debili fundamento superstructum fuit. Atqui potest prima hypothesis negari, quia non demonstratum est constellationes debere ita, ut assolet, & non aliter appellari. Gaffarellus videt in astris literas Hebraicas, Crusius videt in Zodiaco duodecim Patriarchas: aliam alius Chimæram videt. Nam prout quispiam consuetis cœli constellationibus vel stellam annumerarit, vel de illis unicam modo dēpserit, illico alia constellationis facies erit. Quæ cum ita sint, liquet inde scientiæ astrologorum vanitas, & vis maxima erroris.

At enim, inquit *Sporius*, credideruntne sidera & planetas morbos concitare?

Omnino, inquit *Milanus*, sed nimis prolixus essem, si planetarum cæterorumque astrorum vim morbos producendi enarrare velim. Exempli causa unum atque alterum afferam. A Saturno defluens Luna, scribit Firmicus, si feratur ad Solem, faciet insanos, lunaticos, caducos, hydropicos, elephantiacos. A Saturno defluens Luna, si Mercurio se stellæ conjunxerit, & fuerit minuta luminibus, aut sonum vocis impedit, aut aures obtundit, sed corpus eorum, qui sic habuerint, misera fatigatione destillat: facit enim melancholicos, ictericos, spleneticos, phthificos, hydropicos, pleuriticos, & angusto meatu cum acer-

Q. 2.

bo

[15] Tali pacto singula Zo- libr. 11. Cap. xii.
diaci signa describit *Firmicus*

bo doloris incommodo vesicæ tumore constructos.
 [16] Eodem modo & Ptolomæus memoriæ prodi-
 dit planetas & reliqua astra influxu suo in animantia
 omnimodorum causam morborum esse. [17] Ita
 etiam operibus Galeni inserti sunt libri prædictionum,

ex

[16] Ita idem libr. iv. Cap. II. Pari modo ratiocinatur, si defluxio Lunæ ad cæteros planetas contigerit. Cap. III. iv. v. & seq. agit de Luna a stella quadam erratica ad aliam defluente, & omnigenam corporis valetudinem efficiente. Quantum vero ad cognitionem hujus doctrinæ attinet, eandemque nos facile assecururos, ratum habet I. Firmicus in Præf. libr. iv. si perpendamus ad disciplinæ præcepta Lunam aut synodicam, aut plenam, aut dichotomon i. e. in duas partes dissectam, aut monoidem i. e. uniformem, aut amphicyrtou i. e. gibbosam, utrimque quasi inflexam, & per has mutatas formas cursu mensuri luminis complere. *Hæc itaque luminis ejus, vel augmenta, vel damna, & diversarum formarum mutabiles species, & primo natalis die, genituram tractantes, & tertio rursus die debemus diligenter inspicere, præcipit auctor, ac quibus se jungat, & a quibus defluat, vel recedat, & quatenus se post primam conjunctionem secundis conjunctionibus societ, quibus etiam præveniens se jungat, quando per altum feratur, quas stellas trigonica, quas quadrata, quasve diametra radiatione respiciat; quando, & ad quas stel-*

las plena feratur, & minuta luminibus, qualiter conditionis sue stellis jungatur, quando in eadem parte posita synodica se copulatione jungat, quando eam in iisdem partibus collocatam, Solem orbe suo rapiat, & abscondat, ut sic exploratis omnibus, atque tractatis in genituris hominum plenam pronunciandi scientiam consequamur. Non sua opinionum commenta hæc esse, profiteatur Firmicus, sed omnia, quæ Æsculapio Mercurius, Enichnusque tradiderunt, quæ Petosyris explicavit, & Necepsa, quæ Abraham, Orpheus, & Critodemus, ediderunt, cæterique hujus artis antiscii, perlecta pariter atque collecta, & contrariis sententiarum diversitatibus comparata, se in libris suis perscripsisse.

[17] Vide Quadrip. lib. II. Cap. VI. ubi scribit, Saturnus, si quando solus fuerit dispositionis dominus, diuturnos efficiet affectus, phthisin, febrem quartanam, & alios ex humorum coacervatione, oriundos. Jove rerum potente, salubria fore omnia, opinatur: & quando Mars solus exiterit gubernator, futuras tunc esse mortes repentinas, tertianas & alios morbos acutos & malignos. Venerem, si fuerit sola dispositionis domina, eodem modo ut Jupiter solet,

ex astris petendarum, pleni. Ejusdem generis sunt Rabi Mosis prognostica, ut & capsula eburnea auctoris incerti. Ad unum omnes persuasum habent juxta omnigena Lunæ in signis Zodiaci schemata, ut & omnifariam planetarum aut conjunctionem aut disjunctionem oriri omnis generis morbos.

Quandoquidem, inquit *Spoorius*, plurimi crediderunt, astrorum influxum tam adversam, quam secundam corpori importare valetudinem, nunquid & astra observarunt remediorum administrandorum causa?

Quinimo, inquit *Sypestein*, piaculum putabant commissurum eum, qui medicamentum purgans Luna crescente propinaret; item sanguinis missionem vel aliam periculi plenam operationem negabant instituendam; ominosam enim eam habebant, Luna, & cæteris planetis infausto in sidere existentibus. [18] Quid,

Q 3

quod

let, efficere, ut omnia fausta contingant. Mercurium vero, morbos e siccitate ortos, nec non febres quotidianas, tussim, phthisin, vomitus, &c. Vide etiam Cap. XII. libr. III. ubi plures hujus generis rationes occurrunt. Item Centiloq. *Hermetis* aphor. 54. 74. & *Omar* libr. III. cap. XII. de nativitatibus. Et *Cardanum* in. Ptolomæum & alios ejus libros, quos de Astrologia scripsit. Item *Relsincium* de ordin. & method. med. speciali. libr. II. Cap. XLV. usque ad Cap. LIII. In his plurimorum morborum causas ex astris defluentibus breviter proponit.

[18] Sic *Bethem*, de horis planetarum scribit. Malum esse medicinam sumere vel sanguinem mittere in hora vel Saturni, vel Martis: bonum in hora vel Jovis vel Veneris: medium in hora Mercurii. *Zahel* iidem auctor est, foetum mortuum ex utero esse educendum, Luna & lumine & numero deficiente, descendente a cingulo signorum ad signum septimum. i. e. a medio cœli ad septimum, aspiciente fortunam a tertio vel quarto aspectu Martis: inprimis vero negotium ex voto successurum Luna de signis fœmininis, quæ sunt directæ ascensionis, minime vero in signa tortuosa, ascendente. Medicinam adversus spasum vel dolorem ventris capiendam: vel emplastrum loco affecto applicandum esse, ascendente Libra, vel Luna in ea juncta fortunis. Gargarismum vel vomitum contra morbos capitis in-

quod Crinas Maffiliensis, ut Plinius tradit, [19] arte geminata, Medicina utpote & Astronomia, ut cæteris cautior religiosiorque esset, eo vesaniæ pervenit, ut ad siderum motus ex ephemeride Mathematica, cibos dando horasque observandas stulte crederet. Apud Ægyptios jamdudum in more erat positum, herbas identidem secundum cœli constellationes colligere. Pamphilus enim apud Galenum meminit libri Mercurii, triginta sex sacras horoscoporum herbas continentis. [20] Quid dicam de quibusdam Arabibus, deque superstitioso Paracelso? quid hic non blaterat de metallorum aliarumque rerum amuletis, peculiari astrorum constellatione fabricandis, deque collo appendendis? Quid de collectione plantarum, itidem peculiari astrorum constellatione, instituenda? [21] Crollium Helmontiumque faciam missos. Nonne Carrichterus, [22] & familiaris auctor Schroderus, [23] enumerant complura remedia simplicia, quæ putant influentiam fortiri, peculiareque dotes habere ratione Planetæ, vel signi Zodiaci in ea influentis: & tamen quomodocunque hæc speciosa dictu, & mira ingenii subtilitate adstruuntur;

instituendum esse ascendente Ariete, aut Luna lumine deficiente, in Ariete, vel Tauro; ex adverso maximopere cavendum esse ab aspectu Solis ex quarto aspectu, vel oppositione in Ariete propter Solis calorem. Eiusdem generis monita & cautiones tradit de plurimorum aliarum corporis partium affectuum curatione, quibus enarrandis, quia prolixam descriptionem postulant, supersedeo.

in Præfat. de simpl. medic. fac. Egimus de hoc in Dialog. vi. not. 57.

[21] Vide ejus Archidoxa Magica, & passim scripta ejus.

[22] Is peculiarem in lucernam edidit librum, quo docet, sub qua Orbis signiferi constellatione, quævis herba medicinalis sit complexa, colligenda, & alii alia admiscenda.

[23] In Pharmac. Med. Chym. Cap. ix. Habentur & ibi res, quæ sub diuisione cuiusque stellæ errantis cadunt.

[19] Hist. Nat. Lib. xxix. Cap. 1.

[20] Vide Galeni libr. vi.

[24]

tur; nihilominus tamen, quod exploratum quodammodo esset, offendimus in omnibus auctoribus nihil. Futilem igitur, absurdamque astrologorum scientiam prædicabo; eorum inquam, qui tam incerta, quæ ne umbram quidem veritatis habent, in Medicinam invehere immiscereve conati sunt.

Hoc loco *Milanus*. Consentio Tibi, inquit, in quantum spectat oratio tua ad influxum astrorum peculiarem in corpora singularia: generalem tamen inficiari nolo. Nam, ceu ab exordio confabulationis nostræ commemoravi, vero mihi videtur simillimum, non Solem & Lunam tantum omnis generis tempestatum, quæ quotannis aliæ atque aliæ prope modum incidunt, causam esse; sed reliqua sidera & suam contribuere virtutem, ut aut serena, aut nubilosa, aut pluviosa, aut ventosa, aut calida, aut frigida, temperatave sit tempestas. Quæ diversæ anni tempestates quoque a veteribus sedulo observatæ sunt: Usus quippe eos docuit, quod prout eæ variant, ita etiam plurifarii morbi exoriantur. Eccam causam, quapropter mutabilitatem aëris, ventorum, &c. annuatim fere ad ortum aut occasum quorundam siderum, evenientium, diligentissime percontati sint. Non vacat mihi impræsentiarum, cæteroqui assertum meum auctoritate Hippocratis, [24] Adamantii. Ætii, &c. [25] possem planum facere.

Etiam cæteri, discessione in *Milani* sententiam facta, excusabant labores publicos, ea propter oportere ipsos, ajebant, a me discedere.

Q 4

DIA-

[24] Libro de aëre, aquis & locis: & libr. Aphorism. Sect. 111. a §. 1. ad. §. 24. dicitur in his aeris differentia, secundum menstruum Lunæ cursum in Zodiaco, ut & differentia aëris in unoquoque die. Cap. VII. & IX. agit de ventorum natura Cap. 112. de ortu & casu siderum.

[25] Vide Ætii. tetrabibl. 1. Serm. 111. Cap. CLXIII. & CLXIV. Item Oribasii Collect. Libr. IX. Cap. 11, & IV., quæ ab illo ex Annyllo excerpta. Tra-

DIALOGUS. XII.

*De placitis Asclepiadis, Celsi: De Pneumaticæ,
& Episynteticæ, & Eclecticæ Sectæ, decretis.*

VALLANUM, quocum conjunctissime & amantissime vivo, inducam iterum disputantem, quia nulla videtur aptior persona, quæ de Medicina loquatur, quam ejus, qui hanc diutissime tractavit. Percontatoris ANGELUS, interpellatoris vero partes BARCHUSENaget.

BARC. Veniam abs te, Vir præstantissime, petimus, quod nos te, ex insperato heic propter ædes tuas vadentem, offendentes, importune appellemus. Si otium habes, liceat nobis te convenire, ac tecum paulisper colloqui.

VALLAN. Introite modo domum, en fores apertæ, inite hoc triclinium atque foco, quia tempus jam frigidiusculum est, assidete. Verum quid novi in arte Medica?

ANG. Ego fane nihil, quod prorsus novum sit, scio.

BARC. Nec ego.

VALL. Ergo, quod antiquitus traditum est, calletis.

BARC. Neque hoc, ob rerum auctorumque copiam, callemus.

VALL. Vos nimis moderate vos geritis; parum abest, quin vos vel Æsopo vel Socrati, etiam atque etiam se nihil scire profitenti, assimilem: cum tamen neuter omnium rerum rudis esset.

ANG. Immeritis tu nos laudibus extollis, atque quantum ad me pertinet, sponte confiteor, me indigne

digne tam longe præstantissimis viris assimilari. At enimvero, quandoquidem antiquorum mentio facta est, incidit mihi in mentem Asclepiades. Pergratum mihi erit, si Tu tibi, Clarissime VALLANE, qui me ad Medicinam erudivisti, negotium dares de hujus viri doctrina dicendi. Compertum enim habeo eruditionem tuam; potes itaque, si modo volupe fuerit.

VALL. Facis amice, quod de me ita judicas: & quoniam in studio Medico ætatem consumsi, si id, quod tu tribuis, mihi assumo, videor id meo jure quodammodo vindicare; morem itaque tibi geram, atque agam pingui Minerva ut ajunt. Asclepiades Prusia oriundus, ætate Magni Pompeji erat Romæ primum orandi magister, quandoquidem autem in ea arte non satis quæstuosus esset, repente se ad Medicinam convertit: atque adeo (ut necesse erat homini, qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usuque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicavit, totamque Medicinam ad causam revocavit. [1] Eum, vocat Celsus, bonum multarum rerum auctorem. [2] Tullius eo non modo ut medico, sed etiam ut amico, usus est, & attestatur, quod is tum, cum eloquentia vinceret cæteros medicos, Medicinæ facultate usus sit, non eloquentiæ. [3] Mithridatis regis legatos & pollicitationes sprexit: [4] In arte Medica vero sequutus est pleraque Cleophrantæ, Medici antiqui, præcepta. [5] Inter præclara ejus facinora habetur, quod funeri obviis intellexit, eum vivere, qui efferebatur, quemque etiam usu vini servavit.

Q 5

Tan-

[1] Ita *Plinius* H. N. libr. xxvi. Cap. iiii.

[2] Libr. iv. Cap. iv.

[3] Libr. i. de Oratore.

[4] *Plinius* H. N. libr. vii. Cap. xxxvii.

[5] Hæc *Celsus* libr. iiii. Cap. xiv.

Tandem ipse Asclepiades suprema in senectâ lapsu scalarum exanimatus est. [6]

ANG. Quandoquidem Asclepiades, ut constans fama est, quondam in Medicina singularis fuit, des nobis, velim, placita ejus.

VALL. Dicto tuo perlibenter audiens essem, si quando Viri hujus scripta ad nos pervenissent: verum, quia hæc injuria temporum deperdita, dabo itaque, quæ subcisivis horis ex variis auctoribus excerpti. Sed ad rem. Asclepiades statuit, omnia fieri necessitate quadam, & nihil sine causa. Naturam, dixit, nihil aliud esse, quam corpus, vel ejus motum. [7] Primordia corporis esse atomos, per quas intelligit corpuscula intellectu cognita, sine ulla qualitate solita, atque ex initio comitata, æternum moventia, quæ suo incurfu invicem occurrentia, mutuis ictibus in infinita partium fragmenta solvantur, magnitudine atque schemate differentia: quæ rursus eundo, sibi adjecta vel conjuncta, omnia faciant sensibilia, vim in semet mutationis habentia, aut per magnitudinem sui, aut per multitudinem, aut per schema, aut per ordinem. Deinde fieri meatus corporis, ex dictorum complexione corpusculorum, intellectu sensos, magnitudine atque schemate etiam differentes. Hæc bina nunc, atomi scilicet & pori vel meatus corporis, erant Asclepiadis Elementa, quibus pleraque corporum effecta explicavit. [8] Cæterum aliquando ponebat triplicem, quosdam morbos explicandi gratia, hypothesein. Nempe in nobis esse quosdam, qui intelligentia perspiciuntur, meatus, se inter

[6] Sponsione enim maxime rum exanimatus. Plinius libr. facta cum fortuna, ne medicus VII. Cap. xxxvii.
 crederetur, si unquam invalidus
 illo modo fuisset ipse, & vicit [7] Cælius Aurelianus celer.
 suprema in senectâ lapsu scala- pass. libr. i. Cap. xiv.
 [8] Idem. ibid,

ter magnitudine distinctos : deinde cum parte humoris & spiritus undique, ratione considerabilium grumorum seu corpusculorum, collectum esse inane innumerabile : tandem perpetuos a morbis emitti vapores, ratione mutabilitatis corporis, aliquando plures, aliquando pauciores. [9].

BARC. Conjectura jam pridem, ut nunc a te audio, Asclepiades est assequutus, quam seculo præterito Sanctorius labore indefesso stabilivit transpirationem, seu exhalationem insensibilem.

VALL. Utique & Hippocratem, [10] & plurimos veterum, non fugit corpus nostrum perspirabile, sed non convenit nobis cum illis de materia & copia perspirationis vel evaporationis. Diapnoem enim, quod vocabulum interpretes latine reddiderunt, diffusio, transpiratio, perspiratio, dixerunt veteres esse aëris ex corpore attractionem per totum corpus, &

[9] *Sextus Empiricus* adversus Geometras libr. III. *Galenus* vero libr. I. Cap. IV. de Elementis, scribit Asclepiadem foramina & corpuscula posuisse. *Galenus* libr. I. Cap. XII. & XIII. de nat. fac. auctor est, Asclepiadem statuisse substantiam quandam immutabilem, alterari nesciam, in tenuia dissectam, & vacuitatibus, quas nunc poros vocant, interceptam. Porro nec naturæ nec animæ propriam ullam substantiam facultatemve esse, sed has primorum corporum, quæ & imparibilia & simplicia, certo quodam congressu fieri. Nihil præterea ex alterius affectu pati : omni substantia naturaliter divisa, atque in elementa, quæ cohærere nequeunt, &

in moleculas conscissa. Et quantum ad perceptiones animæ spectat, aliqui ex ejus sectatoribus opinabantur, nullam animæ ab initio esse insitam. Ideoque perceptionem consequentiæ, repugnantia, divisionis, compositionis, justis, injustis, turpis, honesti, sensuum ope in nobis fieri, ac animal quibusdam imaginationibus, & memoria gubernari. Alii dixerunt nullam animæ esse ratiocinandi facultatem, sed sensibus nos pecorum ritu duci, propterea nil quicquam nos renuere posse.

[10] Vide aphor. LXIII. Sect. V. aph. LXXIX. S. VII. & ultim. Sect. VIII. & *Galenum* de sanit. tuenda, libr. VI. Cap. VI.

& rursus ejusdem per poros excretionem. [11] Licet nunc alicui vestrum videatur, aërem tantum, veteres putasse, cutis per poros transire: attamen Galenus [12] auctor est, si humores justo tenuiores, si corpus justo rarius, i. e. si patentiores habuerit poros, celerrime corpus tunc difflatione insensibili evacuari, atque adeo macere. Sed, ut ingenue fatear, videtur mihi Sanctorium, Asclepiadem, juges corporis exhalationes statuentem, affecutum fuisse; hac tamen distinctione, quod ille operationem corporis, quam hic rationis adminiculo investigavit, trutina examinarit indicaritque, quot ac quanta ea pro diversitate sex rerum non naturalium distincta esset.

ANG. Placetne cætera Asclepiadis dogmata tradere?

VALL. Quinimo pergam prout ea in memoria habeo. Quamquam Asclepiades, Celso [13] auctore, statuerit, facilius concoqui cibos varios: tamen, Cæl. Aureliano [14] scriptore, negavit ullam cibi concoctionem digestionemve in nobis esse, sed solutionem ciborum in nobis fieri crudam, & per singulas particulas corporis ire, ut per omne tenuis ipsa penetrare videatur. Operationem hanc appellavit *Leptomerem*. Deinde neque ferventis qualitatis, neque frigidaë esse, ut cibi attenuantur: neque aliam causam

[11] Ita describitur in finit. Galeni operibus, insertis Cap. 111. Vide etiam Cap. XIV. libr. VIII. de Hipp. & Platon. dogmat.

[12] Libr. 11. §. 28. in aphorism. Hipp.

[13] Libr. 111. Cap. VI. opinionem tamen ejus redarguit Celsus.

[14] Celer. pass. libr. 1. Cap. XIV. unde, quæ sequuntur hausi. Cæterum Celso non erat opinio, quam de digestionem Asclepiades habuit, ignota; scribit enim in præf. libr. 1. Asclepiadis æmulos proposuisse, nihil concoqui, sed crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne deduci.

causam ciborum per corpus & distributionis esse, & nutritionis, quam vias receptaculorum nutrimenti diversas, hinc arteriam, hinc nervum vel venam, vel carnem, vel simile quid fieri. Appetentiam credidit viarum majore patefactione & magnitudine fieri in stomacho atque ventre: sitim vero parvarum viarum causa. Excrementa ventris, negavit, aliena esse natura; quippe quædam animalia ex ipsis nutrir. Somnum, statuit, fieri spiritus sensibilis crassitudine. Negavit ullam nobis seu animale, seu vitalem facultatem esse: [15] sed humorum corporis quomodocunque factam secretionem fieri ratione omnimodæ meatuum formæ, vel angustię. [16] Inficiatus est quoque ullam rem ab alia posse trahi: & si aliquis ipsi admirabilem Magnetis facultatem ferrum attrahendi objectaret, diluebat objectum, quod parva sint corpuscula, quæ a lapide Magnete resiliunt, cujuscumque cum aliis ferri similibus corpusculis complicando utrorumque complexum efficiant. Dicta corpuscula autem adeo parva, ut minimorum horum corporum, quæ in aëre circumferuntur, eorum aliqua decies millesima pars sint. [17] Quid causæ sit, ut in pulmone vena sit arteriosa, & arteria venosa,

[15] Galenus de multitudine. Cap. VIII.

[16] Idem de Natur. fac. libr. 1. Cap. XIII. Hujus loci etiam sunt, quæ habet Octavius Horatianus libr. IV. Aesclepias autem consentiens, ait, essentiam atque seminis universalis hominum vel animalium, item principalis corpusculi intellectu sensam: subjectam autem pastilitatis cruditatem, hoc est, novum cibum acceptum sive nova subinde nutrimenta: vult enim ex crudis fieri

redhibitiones, ut accepti cibi disjecta materies, in corpusculis minutata, seu cocta, & in lacteum humorem mutata, omnes per corporis partes, ac particulas discurrat, atque ita in nares veniens mucilentum faciat liquorem: in vesicula, jecoris fel: non aliter etiam in seminales venas cadens, ea cum naturali virtute sive fabricatione semen fieri.

[17] Galenus de Nat. fac. libr. I. Cap. XIV.

nosa, hoc pacto ratiocinatur. In pulmone tantum, ait, arterias motu agi duplici: altero, quem familiarem habet, ex propria videlicet substantia pulsantes: altero, quem e pulmone, in respirando semper agitato, nanciscuntur. Inde arterias immensis tandem laboribus confectas extenuari: cum e diverso, quæ aliis corporis partibus insunt arteriæ, uniusmodi habeant motum, eundemque moderatum; ideoque eas bene nutriri robustasque esse. Venas autem graciles tenuesque in toto corpore esse, quia motione careant: Pulmonis vero venas, motum ab hoc viscere adeptas, fieri crassas robustasque. [18]

ANG. Memini me legere Asclepiadis argumenta, ad rationem dictorum valorum diversitatis spectantia, a Galeno confutata. Sed quid de sanitate, quid de morbo statuit?

VALL. Memoravi paulo ante Asclepiadem posuisse omnimodos meatus corporis. Per hos itaque, si succi more solito percurrerint, si nullo fuerint impedimento retenti, sanitatem semper manere: ex adverso, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter clauferint, extemplo morbum insequi: Moram autem illa facere aut magnitudinis, aut schematis, aut multitudinis, aut celerrimi, qui ordinem perturbat, motus causa, aut viarum flexu, conclusionem atque squammularum obtrusione, ut in retento sputo. [19] Solidis itaque corpusculis tribuit

[18] *Idem* de usu part. corp. hum. libr. vi. Cap. xiiii.

[19] Proinde bifariam accipere, ut corpus ægrotet, scilicet aut locorum & viarum differentia, aut statione corpusculorum. *Aurelianus* celer. pass. libr. i. Cap. xiv.

[20] *Galenus* in Introduct. Cap. viiii. Et *Celsus* in Præf. lib. i. literis mandavit, Asclepiadem contendisse, morbos fieri, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt.

buit imprimis morborum causam. [20] Namque non esse activas atque operantes causas ægritudinum in liquidis constitutas, quas synecticas vocant, sed esse antecedentes, quas Græci procatarcticas vocant. [21] Manantibus nunc corpusculis & foraminibus invisibilibus, tanquam plerorumque morborum causis synecticis, positis, Asclepiades causam phrenitidis, lethargiæ pleuritidis, &c. daturus, dixit hos morbos, statione corpusculorum fieri. Quotidianam majorum corpusculorum statione fieri asseveravit: cito enim ea exantlari atque impleri. Tertianam minorum statione corpusculorum; quartanam vero minutissimorum; siquidem ea difficulter impleri atque exantlari posse. [22] Quare autem varii morbi tempore vespertino vehementiores habeant accessiones, in causâ esse, ait, Naturam, quam vesperi ob aëris crassitudinem densatam, inflare corpora, atque accessionis initium generare. * Bulimum fieri, opinatus est, magnitudine viarum stomachi atque ventris. Defectionem, immodicum corporis profluvium, maciemque, viarum raritate procreari. Hydropem oriri perforatione carnis in parvam viarum formulam, quæ potis est solita corporis alimenta seu nutri-

[21] *Cal. Aurelianus, celer. pass. libr. 1. Cap. xiv.*

[22] *Idem ibidem. Et Galenus libr. de palp. Tremor, &c. Cap. xii. Asclepiades non solum non calorem, sed neque aliam aliquam naturalem ponens facultatem, omnem febrem propter obthurationes quasdam corpusculorum, semper in meatibus consistere dicens, in meatuum magnitudinibus differentias ipsius collocans. Sic contendit ostenditque*

aliquibus necessario rigorem conjunctum esse, quibusdam non.

Ante memoratus Cal. Aurelianus, libr. 11. Cap. xxxiv. celer. pass. Asclepiadis ad mentem, scribit, febriculam esse fervorem plurimum in omnibus, sive plurimis corporis partibus, commutationem pulsus in vehementem obobtrusionem corpusculorum factam.

* *Aurelianus celer. pass. libr. 1. Cap. xv.*

nutrimenta in aquam vertere. [23] Plenitudinem tandem, quam & plethoram vocant, sensit non continenter morborum causam esse. Namque sæpenumero observatum, ait, largas inter morbi initia evacuationes factas. Quod si nunc ejusmodi morbi causa continens esset plethora, velut hypothetice ponitur, oportere tunc ut æger revalescat protinus: ablata enim causa tolli effectum. At quia contrarium in dies observari; consequi igitur ut plenitudo non continens morborum causa sit. [24] In morbo articulari, duxit, non nervos, sed carnem dolore affici. [25] Spiritus cohibitionem, ait, caput opplere.

ANG. Habuitne quoque singularia circa praxin exercendam placita?

VALL. Maxime habuit. Et primo, cum Asclepiades statueret officium esse Medici ut tuto, ut celeriter, ut jucunde cures, [26] excogitavit quinque res maxime communium auxiliorum, ut abstinentiam cibi, vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes; quæ cum unusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, faventibus cunctis, ut essent vera, quæ facillima erant, universum prope humanum genus circumegit in se, non alio modo, quam si coelo emissus advenisset. Blandimenta varia, ut auctor est Plinius, excogitavit, jam suspendendo lectulos, quorum jactatu aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret; jam balineas avidissima hominum cupi-

[23] *Idem* libr. I. Cap. XIV.

[24] Vide *Galenum* contra Julianum, &c. Cap. XI.

[25] *Idem* de loc. affect. libr. III. Cap. VII. scribit Asclepiadem fuisse opinatum in articulari morbo nervum affectum, dolore haud quaquam cruciari, quod

nihil omnino sentiat: carnem autem, quamquam non affectam; dolere tamen, utpote a parte vicina compressam.

* *Idem* de Sanit. tuend. libr. III. Cap. IV.

[26] *Celsus* lib. III. Cap. IV.

cupidine instituendo; & alia multa dictu grata atque jucunda, magna auctoritate, nec minore fama, instituit. Traxit præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandoque tempestive, tum frigidam aquam. [27] Aurelianus [28] ridiculam censet Asclepiadis opinionem, quod post cibum dandum vinum propterea interdixerit, ne citius currens corpora pertranseat, probaveritque e contrario falsum dandum, quo citius corpora penetret, ac suos effectus exhibeat. Idem cavillatur cum Asclepiadis placito, & dicit, hic est ille Asclepiades frigidans atque calefaciens, exantlans atque replens, & contrariis semper utens rebus. Cæterum Asclepiadem adjuvare multa: quorum cura nimis anxia & rudis, ut obruendi ægros veste, sudoresque omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi, solesve assiduo quærendi in urbe umbrosa: imo vero tota Italia imperatrice, tum primum pensili balnearum usu ad infinitum blandientem. Præterea, scribit Plinius, [29] in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. Damnavit merito & vomitiones, tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos.

B A R C. Impetrare a te precor interfandi veniam. Memorasti modo Plinium scribere, quod Asclepiades detraxerit medendi cruciatus in Angina. Eam operationem scilicet, quam Pharyngo aut Laryngotomiam vocant. Contra memini me legere apud Cælium Aurelianum. In synanchicis utpote Asclepiadem etiam usum fuisse Pharyngotomia, hoc est car-

R

næ

[27] Hæc Plinius. Hist. Nat. (Cap. xxxix.
lib. xxvi. Cap. 111.

[29] Loco jamjam citato.

[28] Celer. pass. libr. 11.

næ five gutturi ob respirationem divisura: [30] & alibi [31] idem auctor ait, fabulosam arteriæ asperæ ob respirationem divisuram, quam laryngotomiam vocant, esse: quam operationem a nullo antiquorum traditam, sed caduca atque temeraria Asclepiadis inventionem affirmatam. Quæ cum ita sint, nescio an Plinii an Aureliani scriptio fidem habeat?

V A L. Eadem mihi, ac tibi, hæsitantia est non modo hujus, sed & aliorum causa: Memoravi paulo ante Plinium memoriæ mandasse, Asclepiadem quinque communium auxiliorum genera posuisse: Attamen Celsus, auctor gravis, scribit [32] illum mentionem trium tantum in peculiari volumine mentionem fecisse: frictionis nempe & equi, & gestationis. Itidem sanguinis missionem, ait, nihil a jugulatione differre: veruntamen alibi ratum habet pleuriticis e venis sanguinem detrahendum, sed observanda climata seu diversas Terræ regiones: se enim vidisse testatur Athenis & Romæ, pleuritide ægros, peracta sanguinis missione, fuisse plurimum deteriore conditione: Ast in Pario atque Hellesponto contrarium evenisse. Ita etiam Phreniticis cum dolore ægro- tantibus e re fore sanguinis missionem judicavit. Dolorem namque majorum corpusculorum statione fieri, quam sola sanguinis missione exantlari posse. Quandoquidem vero phrenitici perraro doloribus torquen-
tur;

[30] Celer. pass. libr. I. Cap. XIV.

[31] Celer. pass. libr. III. Cap. IV. & iterum. ibid. De hinc a veteribus probatam approbat, Asclepiades sc. arteriæ divisuram, ob respirationem faciendam, quam laryngotomiam vocant. Ex quibus locis apparet, (1) Asclepiadem non sustulisse talem

in anginis medendi cruciatum; ut Plinius memoriæ prodidit, sed eum subinde instituisse: & (2) Aurelium non consentire sibi, cum modo adstruit Asclepiadem ejusmodi operationem invenisse, modo memorat eam a veteribus probatam solum approbasse.

[32] Libr. II. Cap. XIV.

tur; siquidem in iis angustis parvorum corporum facta videatur statio: ideoque ægrotantes instituta venæ incisione, animi deliquio atque frigido corporis torpore affici, aut obmutescere, aut delirare. Detracta etenim materia, morbi causam superstitem crassescere, producereque corporis algorem: quin & cerebri ad membranam spiritum vel fervorem ferri, posuit; statione quippe corpusculorum adaucta, ingeminari quoque alienationem mentis. [33] Eadem ratio est Scribonii, Asclepiadem agris medicamenta danda negasse, scribentis. [34] Celsus auctor est, [35] Asclepiadem fuisse causatum, omnia fere medicamenta stomachum lædere malique succi esse, ideoque eundem ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulisse. Verum enim, si quis probe perspexerit, quid Asclepiades? quid auctores optimæ latinitatis voce medicamenti intellexerint? tunc patebit eos indicasse quod vim habeat purgationem cumprimis concitandi. Hujus generis medicamento nunc multum antiqui auctores tribuerunt, præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viro, adeo ut nullum morbi genus sine hoc curarent; putabant enim, materiam, exacta concoctione, ducendo sæpius alvum, subtrahendam esse. Asclepiades medicamenta, puta purgantia, num sustulit? Nequaquam, abusum improbavit: nam is ipse, quamvis alvum non toties juxta veterum morem, sed fere tamen eam in omni morbo subduxit: [36] non ut persuasum haberet noxium peculiaremque corporis humorem tantum educi, sed utilitatem, quam inde per-

R 2

cipit

[33] Vide Cæl. *Aurel.* lib. listum.
 I. Cap. xv. & lib. II. Cap. [35] in Præfatione libr. v.
 xxxii. [36] Idem libr. III. Cap.
 [34] In Præfatione ad Cæl. lib. IV.

capit æger, provenire ratione communis evacuationis, opinatus est. [37] Ejectus etiam est ab Asclepiade vomitus; forsitan offensus eorum est consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem olim Romæ moliebantur: neque illum ea propter reprehendo, neque ob id, quod purgationes, quæ valentibus medicaminibus fiebant, expulerit. De cætero astipulator Celso, [38] dicta submovenda non esse perpetuum, scribenti, quia corporum temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi, quum opus est, adhibeantur. Quid, quod ille quoque ipse Asclepiades, si quid jam corruptum esset, expelli debere, confessus est. Itaque non ex toto res condemnanda est, sed in ea quædam paulo subtilior observatio adhibenda. Quod vero ad cætera medicamentorum genera pertinet, Asclepiades ea non penitus improbavit; quod si ita res se haberet, is ipse non composuisset librum præparationum Medicamentorum, ex quo fortassis Galenus * ea, quorum sæpenumero mentionem facit, excerpfit. Quid? quod Asclepiades contendit ultimæ sortis esse medicum, qui non ad singula quæque vitia binas ternasve compositiones & expertas, protinus paratas habeat. † Quæ cum ita sint, efficitur his rationibus, non usum,

[37] *Galenus* de Element. in venis humores indifferenter
libr. I. Cap. IV. Quid? quod omnes exire; verum in purgatione non omnes, sed quosdam
is & ejus sectatores opinabantur, medicamentum omne, purgandi facultate præditum, quem- modo exantlari, atque adeo sanguinem hoc pacto purum reddi.
cunque humorem ad naturam suam convertere transmutareve, Hæc *Galenus* de purg. med.
& humorem non talem, qualis facult. Cap. II. & IV.
e corpore eductus, in corpore [38] Libr. I. Cap. III.
antea extitisse, sed ut dixi, tali- * In libris de compos. medicam. secundum locos.
ter vi medicamenti transforma- † Ita *Scribonius Largus* in
tum fuisse. Equidem concede- Præf. ad Caj. Jul. Calist.
bant venæ incisione, contentos

usum, sed abusum, medicamentorum, reprobasse.

ANG. Commemorasti paulo ante abstinentiam in numero auxiliorum communium ab Asclepiade positam, nunqua supersunt antiquitatis vestigia? erudiri pervelim, quæ prodant, quomodo dicta abstinentia sit instituenda?

VALL. Dictionem sententiæ meæ iterum a Celso, [39] qui Asclepiadem in plurimis sequutus, reperam, necessum est. Is autem scribit, abstinentiæ duo genera esse, alterum ubi nihil assumit æger: alterum, ubi nonnisi quod oportet. Asclepiades in febre convellendas vires ægri putavit, luce, vigilia, siti ingenti: sic ut ne os quidem primis diebus eluere sineret, & ubi ægrum triduum per omnia fatigasset, quarto die cibo destinabat. Antiqui quidem quam integerrimis corporibus alimentum offerebant: verum Asclepiades inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. [40] Die, quo æger viribus gravior, jubebat cibum dare paucissimum, atque expectato febrium statu, ptisanam vel hordeum, vel alicam, vel cum beta lenticulam, cujusmodi edulii genus *Teutlophacen* appellavit. Si febris perseveraverit, exantlare obtrusiones, jubebat, requiemque corporis adhibere, ac aquam pro potu dare, non plus quam bis in die usque ad heminam, vel ad summum duas, & hunc modum etiam nocte servandum: sic rursus secunda die, transacto accessionis augmento dandum aliquid de dictis sorbilibus: quin & altera die, declinante febre, eodem pacto procedendum esse: perseverante vero feбри rursus abstinere, & præterito similem tertium imitari diem. Adveniente autem septima jam audere ægrum & pane, & piscibus, & vino uti; solvi namque morbum tertia sæpe periodo.

R 3

Neque

[39] Libr. II. Cap. XVI. 1 [40] Idem libr. III. Cap. IV.

(41)

Neque enim quotidie cibum ægrotanti offerre nutrire, duxit necessarium, atque id magis, si nulla fuerit solutio conjuncta solo tumore constrictis corporibus: hujusmodi enim quotidianam non posse perferre cibi sumptionem. [41] Et ut brevis sim, ulterioribus diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis vero tortoris vicem exhibuit. [42] Cæterum erat ipsi in usu curatio febris in robustis instituenda, quam vocavit *Philoparabolon*, quasi vero nunc auso seu facinori temerario studeret. Erat scilicet ea traditæ a se febrium curationi similis, excepto quod vinum cum melle circa vesperam non, nisi omnino morbus contrarium docuit, dederit: sin minus, primo ingressu statim atque plurimum & extentum, hoc est, meracum & falsum dedit vinum, quam potionem e vino & aqua falsa nominavit *Tethalassomenon*, sensitque eam potu *Thalassomeli*, ex duabus aquæ marinæ & una parte mellis parato, validiorem esse, ut & celerio-rem præstare opem. Quod vero ad facultates vini pertinet, arbitratus est Asclepiades, id duplicis generis dotatum virtutibus: aliquando enim id sudores cohibere, aliquando vero eosdem prolicere, pari modo fere ut coagulum, quod densat atque extenuat lac, caseo interim & fero singillatim existentibus seu separatis. Non aliter fere, ac jamjam dictum, vinum quoque vi quodam percutiendi vel præcipitandi donatum, plurimam nutrimenti partem condensare atque in se cogere: plurimam vero dissolvere attenuareque. [43] Habuit præterea Asclepiades singula-

[41] Hæc e *Cal. Aureliani* lib. I. Cap: XIV. & XV. celer. pass. *lenus* in aphor. Hipp. libr. VII. §. XLVI. scribit Asclepiadem. vino, post totius corporis evacuationem, tanquam remedio *extensionum*, usum fuisse.

[42] Ita *Celsus*. libr. III. Cap. IV

[43] *Cal. Aurel.* d. I. & Ga-

gulares opiniones de facultatibus tum corporis, tum medicamentorum, de privis medicaminum viribus, deque aliis quæstionibus ad medicinam spectantibus; verum enim vero, quoniam dictarum alibi, [44] mentio facta, ea de causâ has faciam missas.

ANG. Attamen non denegabis proderè paucis verbis, quid Asclepiades de frictione deque gestatione, in communium auxiliorum numero, ab eo collocatis, sensit?

VALL. Asclepiadem quidem, Celsus memoriæ prodidit, [45] latius & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, præcipisse, nihil tamen reperivisse, quod non a vetustissimo auctore Hippocrate paucis verbis comprehensum. [46] Quandoquidem autem hujus auxilii alibi, [47] mentio facta, eapropter indicabo gestationem, qua Asclepiades etiam in recenti vehementique febre, præcipueque ardente, ad discutiendam eam, dixit, utendam esse: [48] vias etenim apertiores fieri gestatione, nec non stationem corpusculorum tolli, siquidem vero & defectio & sudor febricitantes, incongrua motos gestatione, plerumque insequantur: hanc ob causâ æstimavit e re ægri esse, si nocte, si a cibatione, gestetur. [49] Complura autem genera gestationis veteribus in usu erant, adhibebanturque, & pro viribus cujusque & pro opibus, ne imbecillum hominem nimis digererent, aut humili obessent. Celsi auctore gestationum levissima est in navi vel in portu, vel in flu-

R 4 mine:

[44] Vide Dialog. v. p. 86.
88. 89. 90.

[45] Libr. II. Cap. XIV.

[46] Nimirum, frictione, si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliori: si multa, minui: modica, implere. Ibid.

[47] In Dialogo. VI. p. 34.

[48] Celsus libr. II. Cap. v.

Tamen Celsus conatum Asclepiadis redarguit, & scribit, id periculose fieri, meliusque quicquid ejusmodi impetus sustineri.

[49] Calius Aurelianus. d. I.

mine : vehementior in alto mari, navi, vel lectica aut scamno: acrior, vehiculo, &c. Atque hæc ipsa & intendi & leniri posse: Sin vero nihil horum fuerit, suspendi lectus debere, ait, & moveri: si ne id quidem fuerit, at certe uni pedi lecti funiculum esse subjiciendum, atque ita lectum, huc & illuc manu pellendum. [50] Plinius [51] id solum indignatur, unum hominem e levissima gente, Asclepiadem indicat, sine opibus ullis orsum, vectigalis sui causa repente leges salutis humano generi dedisse: verum non diu perdurarunt, siquidem plerique ex sectatoribus Asclepiadis sectæ Methodicorum se adjunxerunt, abrogatis maxima parte, & legibus, & hypothefibus Asclepiadis.

BARC. Venit mihi in mentem Celsus, cujus tu semel atque iterum meministi. Nescio, an is peculiari se adoptaverit familiæ, de hoc inter nos judices, velim.

VALL. Licet de scriptis Celsi constet, eum plane cujusvis tunc florentis sectæ decreta scivisse; non constat tamen eundem se ulli addixisse, verum potius, quicquid ex omnibus maxime probabile sibi videbatur, elegisse. Putabat quidem rationalem esse debere Medicinam, instrui vero ab evidentibus causis, obscuris omnibus non a cogitatione artificis, sed ab ipsa arte rejectis, communia insuper Methodicorum flocci

[50] *Celsus*: Ibid. Antyllus centibus, vel in vehiculo, vel & Herodotus (loca excerptit in navi, commemorant etiam *Oribasius* collect. Medic. libr. vi. gestationem curru instituendam: Cap. xxiii. & xxv.) commemorant gestationem, quam fieri item navi per pontem, gestationem in bigis. Describunt etiam, in lectica, fulcra habente lineis quid utilitatis una quæque in va- ab angulo ad angulum per pedes letudine recuperanda afferant. distincta: vel fieri in sella, hanc vide quoque *Ætium* in tetr. 1. que bifariam institui, vel seden- ferm. 111. Cap. vi. tibus iis, qui gestantur, vel ja-

[51] Libr. xxvi. Cap. 111.

floci faciebat, siquidem & compressorum & fluentium morborum genera diversa: aliud esse enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Nihil autem horum sic, ut aliud curari, qua de causa necessarium esse, ut protinus in his a communi fluentis morbi contemplatione, ad propriam Medicinam descendat. Atque in hac quoque rursus aliam proprietatis notitiam sæpe necessariam esse, quia non eadem omnibus, etiam in similibus casibus, opitulentur. In quibus communium inspectionem contrariam, propriorum autem esse salutarem. De cætero competere eum, qui propria non noverit, communia tantum intueri; eumque, qui nosse propria possit, illa quidem non negligere, sed his quoque insistere. [52] Quibus positis patet, Celsum, quia causarum abditarum investigationem non magnificat, ideo non Dogmaticæ; & quia morborum communia non tanti, quanti sectatores Themisonis putabant, habuit, eapropter Methodicæ sectæ, non fuisse addictum. Quod superest in descriptione & prædictione morborum in plurimis Hippocratem secutus est: Asclepiadem vero in communibus auxiliis. Cætera ex aliis auctoribus, ab ipso citatis, petivit, Fortassis is ipse plurimarum curationum tum in Medicina clinica, tum chirurgica auctor est, quas impræsentiarum tempus mihi non est recensere.

ANG. Neque nos ejusmodi negotium a te petimus, quoniam Medicinæ mutabilitatis audiendæ amore flagramus, quam illa subivit respectu omnis generis sectarum. Et, quod ad me spectat, aliquarum per investigationi operam navavi, quas ob res nunc eas quadantenus calleo: verum nuper admodum incidit

R 5

forte,

[52] Hæc Celsus in Præf. lib. 1.

† In

forte, ut aliquispiam in coetu, quo præsens eram, commemoraret Pneumaticam Sectam. Des nobis, obsecro, cognitionem ejus: siquidem ego huc usque variis implicatus negotiis non potui auctores veteres consulere.

VALL. Vos ipsi, dubio procul non ignoratis, Pneumaticam sectam a cæteris vocatam, quoniam pleraque omnia corporis effecta spiritibus, qui Græce *πνευματα* vocantur, tribuebant. † Galenus [53] Chrysippum appellat hujus sectæ proavum; conditor vero & princeps hujus disciplinæ erat Athenæus Attalus, cujus assēclæ pneumatici vocabantur. [54] Celeberrimi etiam in hac fuere Archigenes, a Tral-
liano [55] divinissimus apellatus, Agathinus, Magnus & Herodotus; [56] quorum scripta tamen tempus, rerum edax, absumpsit. Quæ cum ita sint non possum non perfectam sectæ, ejusdemque dogmatum, historiam tradere.

ANG. Redde modo, si allubuerit, fragmenta, utut in mentem incidant.

VALL. Princeps familiæ Pneumaticæ, Athenæum volo, calidum, frigidum, humidum & siccum, statuit hominis elementa esse proxima, & manifesta, hæc nec ulla egere demonstratione: [57] proxima autem vocat, quæ propria sunt & nulli alteri communia. [58] Bina ex his, calidum & frigidum scilicet, ait, fungi causarum efficientium: & reliqua, siccum videlicet & humidum, materiei munere.

† In introd. Galeni Cap. VII.

[53] De different. puls. libr.

II. Cap. III. prope finem.

[54] Idem de diff. puls. libr.

IV. Cap. x.

[55] Libr. VII. Cap. VI.

[56] Horum mentionem facit Galenus de diff. puls. libr. IV. Cap. v.

[57] Idem de Element. libr. I. Cap. XI.

[58] Ibidem. Cap. XII.

nere. Huic vero elementorum quaternario ulterius quintum, juxta Stoicorum opinionem, addidit, quem spiritum vocat. Hunc, putavit, cuncta penetrare, & continere, & gubernare. An hic spiritus nunc idem sit, quem Stoici *ἐντικνον*, i. e. habitu positus vel comparatus: [59] an vero natura? quam spiritum esse, atque ignis speciem præ se ferre, [60] incertum est. Quantum spectat ad negotium generationis consentit cum Aristotele Athenæus, statuit enim genituram non ex omnium animalis partium eliquatione, verum e sanguine tantum percocto produci. Deinde posuit, imo perinde ac pronunciatum quoddam ipsi est; impossibile utpote esse, ut unum animal in se habeat utraque sui simile generandi principia, materiam puta & facultatem: hæc duo enim ad generationem postulari, arbitratus. Quibus positis & concessis, concludit sexui foeminino nullum semen genitale esse; sed foeminas materiam generationis, i. e. sanguinem menstruum: at mares genuinum semen, vitalitate seu movendi facultate, præditum, suppeditare duntaxat. [61] Cæterum pneumatici antiquum dogma, omne febris genus ex putredine oriri, profitebantur. [62] Rigorem dixerunt totam esse affectionem frigidam, quapropter & eum facientis nomine dotatum. [63] Pulsum statuerunt, distentione juxta & contractione cordis arteriarumque perfici. [64] Quod superest, dolendum est sane, hujus sectæ scripta & dogmata interiisse. Sectatores
ejus

[59] Vide Cap. IX. Introduct. Galeni, unde hæc contraxi.

[60] Ut habet *Diogen. Laertius* libr. VII. prope finem.

[61] *Galenus* de semine libr. II. Cap. v. & seq.

[62] *Idem* libr. I. Cap. v. de different febr.

[63] *Idem* de palpit. tremor. &c. Cap. x.

[64] *Idem* de differ. puls. libr. IV. Cap. XII.

ejus Galenus frequentissime omni laude cumulavit, honorificentissimeque appellavit, viros nempe esse cum in cæteris, quæ ad artem pertinent, tum maxime in febrium contemplatione, minime contemnendos. [65] Agathinum nominavit virum non vulgarem. [66] Is erat Herodoti præceptor, cui librum suum dicavit. [67] Archigenis fit etiam honorifica passim mentio: [68] & is erat in disputando longe pertinacissimus: statuebat enim civitatem potius, quam ullum sectæ placitum, prodendam. [69]

BARCH. Dii vestram fidem! quæ, quanta hujus viri pertinacia. In religione tuenda quidem, fateor, constantiam, sententiæque perseverantiam laude dignam haberi; sed nunquam credidissem ulli medico, sententiam modo suam tuendi causa, tantam fuisse pertinaciam.

VALL. Quasi vero religiosi solum, & non aliquis medicorum posset constans esse, in propugnando dogmate. Mitto temerariam, irrisione dignam, Archigenis jactantiam; id modo indicare etiam volui, semper æmulatores, semper propugnatores sectæ cujuslibet extitisse; qui nihil, nisi quod suæ disciplinæ conforme, putarunt rectum. Quemadmodum Metrodorus nihil, nisi quod Asclepiades: &

Ze-

[65] *Idem* de differ. feb. libr. 1. Cap. v. Præterea aperte ingenueque fatetur, se illis magna ex parte de doctrina febrium consentire, exceptis eis, quæ a Medicis ephemeræ nominantur.

[66] *Idem* in libro, qui de typis scripser. Cap. iv.

[67] *Idem* de differ. puls. libr. iv. Cap. xi. Galenus addit Herodotum apud Romanos in exercenda Medicina inclaruisse.

[68] Ut libr. iii. Cap. iv.

de loc. affect. Galenus attestatur Archigenem in curandi ratione fuisse longe exercitatissimum.

[69] *Idem* de diff. puls. libr. 11. Cap. 111. in fine. Proditionem autem, arbitrabatur, esse, si vera dicendo, dissentiendum sit de his, quibus ea secta defenditur: putabat insuper, omnia sua decreta turbari, si aliquando vel in uno reprehendatur. *Galenus* d. l. de loc. aff.

Zenon nihil, quam quod Herophilus: & Hermogenes nihil, quam quod Erasistratus: ita Herodotus nihil, quam quod pneumaticus aliquis invenit decrevitque, admirabatur & magni faciebat. [70]

ANG. Probaturne tibi, ut etiam Aretæus in familia pneumaticorum annumeretur.

VALL. Quidni? Perlegenti enim dicti auctoris scripta, a me propter fidelem, accuratissimaque diligentia traditam, signorum morbi doctrinam, magni æstimata, nullo negotio innotescet, in ipsis ostendi parilia, ceu modo significavi. Ita Aretæus rationem daturus, quapropter mulieres sæpius, quam viri nervorum distentione tententur, caussatur frigidum: & quia illæ insimul natura humidæ, hinc eas præ viris crebrius ab hoc malo liberari. Verum senes cum maxime dicto vitio corripi, in caussa autem esse frigus pariter & ariditatem senectutis. [71] Anginæ caussam, existimat esse, spiritum solum, prava conversione in calidissimam siccissimamque naturam mutatum, nulla interim corporis parte aliqua inflammatione laborante. [72] Quandoquidem puerorum corpora rara, humida, fluxa, atque crebrior eis, quam adultis, sit difflatio digestiove: hinc illa minus pleuritidi obnoxia: imo pleuritidis omnino expertia esse. [73] Vertiginis caussam, ait, frigidam esse & humidam. [74] Asthmatis frigus, spiritum atque humidum esse caussas: materiam vero, crassos atque intrinsecus abditos humores. [75] Morbi regii caussam opinatur esse calidum fatigatum debilitatumve, quocirca id ipsum in acre atque igneum converti: omne autem humidum in bilem abire, seu trans-

[70] *Idem* de simpl. Medic. fac. libr. 1. Cap. xxix.

[71] *Aretæus* de morb. acut. sign. & causs. lib. 1. Cap. vi.

[72] *Ibid.* Cap. vii.

[73] *Ibid.* Cap. x.

[74] *Idem* de diurn. affect. sign. & causs. lib. 1. Cap. 111.

[75] *Ibid.* Cap. xi.

transmutari: ignis enim ope id amarum fieri, & bile infici, [76] De cætero reprehendit medicos, qui existimarunt jecoris tantum vitio hunc morbum provenire: contra putat Aretæus, posse aliquando vel ventriculum, vel lienem, vel renes, vel laxum intestinum. i. e. colon in causâ esse. Jecur dictum affectum producere, si quando aut phlegmone aut scirrho opprimatur. Meatibus itaque, per quos bilis ad intestinum fluit, dicto modo interclusis, bilem retro labi, cumque sanguine misceri; abs quo sanguine, bile infecto, inque cuncta membra diffuso, hæc colore bilis deinceps tingi. Porro arquatum etiam provenire posse, ratum habet, si ventriculi, si intestini coli, facultas concoquendi læsa fuerit: in primis vero concoctionem in colo effici, & ab ipso alimentum in usum jecinoris digeri. Et hoc modo putat posse etiam a cæteris visceribus, sive ea nunc alimentum hepatis suggerant, sive ab hoc accipiant, aurigonem oriri. Neque enim per canales duntaxat sensibiles; verum multo copiosius alimentum a Natura halitus sub forma per universum corpus distribui. Etenim tales halitus, quia discurrere facile queunt, a natura per solidas perque densas partes dirigi.

ANG. Nuper incidit in manus Philareti libellus de pulsibus. Mihi eum perlegenti oboriebatur dubium, cuinam sectæ is esset adscribendus. Utrum Erasistrati affecla, an Athenæi?

VALL. Versavi etiam hunc libellum, & quantum in præsentia mei recordor, tunc dictus auctor aut Galeno æqualis aut eo paulo junior, citat enim Galenum. [77] Scribit quidem, in diastole attrahi sub-

stan-

[76] Ibid. Cap. xv. Indidem | compendium contuli.
ea verba, quæ sequuntur, ad [77] Cap. ix.

stantiam quandam arteriæ, quare intra explicatam arteriam refrigerans aër, vitalem refocillans firmitudinem, ingredi, unde & animalis spiritus oboriri: in systole vero, convenientibus ad centrum extremis arteriæ, id quod ex humorum digestionem in toto corpore, tanquam fumosum excrementum est contractum, eliminari, excernique. [78] Item arteriam esse aëris & spiritus naturalis copiosioris, cum modico admodum sanguine mixti, receptaculum: venam vero sanguinis, cum exigua naturalis spiritus portione confusi, receptaculum; [79] His dictis tamen non efficitur auctorem memoratum fuisse sectatorem Erasistrati, quia Erasistrataei credebant nihil quicquam sanguinis in arteriis in statu corporis naturali contineri, sed merum spiritum. Quandoquidem vero alio loco [80] tradit arteriarum pulsus in primis vim caloris frigorisque in spiritibus significare, existimarem potius hujus generis dictionem pneumatocorum similem esse. Horum quippe mos erat omnimodum corporis humani statum per qualitates primas, perque spiritum explicare.

ANG. Verum concedatur laus veteribus pneumaticis: hos tamen, si reviviscerent, existimo, Wiridigium, seculi præteriti scriptorem, in loco Coryphæi habituros. Is enim nil nisi spiritus peperit.

BARC. Siquidem hic tibi admodum familiaris auctor, da nobis, velim, præcipuorum dogmatum & positionum breviarium.

ANG. Morem quidem in præsentia tibi perlibenter gererem: verum vereor, ne imperfectum tradam, mihi etenim memoriola est.

BARC. Quorsus istuc? Missam fac, amabo, ejusmodi

[78] Idem Cap. 11.

[79] Idem, Cap. 111.

[80] Cap. x. vide etiam Cap.

vi.

cemodi extenuationem tui.

ANG. Faciam itaque, ut potero. Coelos, Vir-
digijs credit, esse meros spiritus, seu corpus subti-
lissimum atque tenuissimum. [81] Aërem, quippe
spiritus est, necessario sentire: ergo etiam ægrota-
re; eundemque laborare hyeme febre algida: vere,
intermittente; & æstate, febri calida continua cum
exacerbatione caloris. [82] Atomos, quia maxime
sunt agiles, appellat spiritus. [83] Hominis spiritus,
ait, esse corpus vivum subtilissimum, tenuissimum,
calidum mobileque, a subtilissima maximeque sinea
sanguinis parte secretum. Spiritus autem mine-
rales; salinos puta, quos etiam peregrinos vocat, ro-
tundos quidem in superficie esse: verum tamen, quia
Terræ filii sunt, atque ab ejus phantasia generati, id-
circo illos esse hirsutos, hispidos, fenticos, aculea-
tos. [84] Affectiones spirituum naturales & præter
naturam enumerat adeo multas, ut lingua, ob labi-
lem memoriam, eas non omnes recitare possit. [85]

Tem-

[81] Lib. I. Cap. III.

[82] Ibid. Cap. VI. & §. 4.

[83] Ibid. Cap. VIII. §. 6.

[84] Ibid. Cap. XVI. §. 1. &

2. Esse autem spiritus hujusmo-
di, quia a terra, quæ suos habet
montes, cautes, scopulos acumi-
natos & prominentes, tanquam
a matre, nati.

[85] Sunt autem affectiones
spirituum naturales, ut ex libr.

I. §. 12. & 13. ab auctore

enumerantur. 1. Vita seu vividi-
tas, vigor, sensatio, vis gene-
randi, vegetandi, sese multipli-
candi in infinitum, creandi ideas.

2. Subtilitas, tenuitas, teneri-
tudo, penetrabilitas, pernecitas,
homogeneitas, simplicitas, puri-

tas, serenitas. 3. Caliditas, ignei-
tas, lumen, luminositas, pelluci-
ditas, claritas, radiatio, illumi-
natio. 4. Nobilitas, levitas, cir-
culatio, irradiatio, velocitas, in-
fluxus, extensio, robur, activi-
tas. 5. Humiditas, dulcedo. Præ-
ter naturalis spirituum constitu-
tio. 1. In qualitate, & quidem
in densitate, spissitudine, crassi-
tie, nigrore, obscuritate, tenebri-
cositate, partim in impuritate, &
aciditate. 2. In quantitate aucta
vel imminuta. 3. In motu conci-
tato & motu imminuto, motu
orgastico intumescencie iracundie,
motu enormotico, & tandem
motu trepidationis, vibrationis,
convulsionis.

Temperare tamen mihi non possum, quin lepidam auctoris argumentationem, qua probare conatur ideas esse spiritus, vobis exhibeam. Ita argumentatur. Quodcunque spiritu subtilius est, hoc est spiritus. Ideæ sunt spiritibus longe subtiliores. Ergo spiritus sunt. Spiritus constant igne & humore pingui, idea non. [86] Ipsum corpus humanum, dicit, sine spiritibus, nec sanum esse, nec dici posse. [87] Catarrhi causam esse spiritum frigoris: Eum enim & fugare & necare spiritus calidos; quibus fugatis insequi colliquationem alimenti. [88] Tarantulam, postquam hominem pupugerit seu icerit, communicare cum homine ideas saltarices: canem rabidum, complures caniculorum ideas: cuiusmodi subinde in saliva inque urina conspectas. Præterea hoc ipsis peculiare esse, ut habeant, fermenti instar, multiplicandi sese potestatem. [89] Adhæc hydrophobiam esse symptoma: morbum vero esse de genere febris ardentissimæ, ortum ex spirituum igneorum flagrantia, incendio, seu nimia qualitate ignifera: hac de causa etiam spiritus igneos, ratione naturæ igneæ, aquam naturaliter averfari. Quapropter autem submersio hydrophobicos plerumque sanat, hanc ejus rei rationem, ait: nempe, sicut copia aqua seu diluvium; ignis incendium: ita submergendo hydrophobicum, spirituum incendium, & una ideas furibundas caninas, mordaces, invidiosas extinguere, obliterari, suffocari. [90] Pestem talem Wirdigius longe omnium atrocissimam judicat, quæ ex putredine in conflictu quodam occisorum ac insepultorum oritur. Ratio

S

ipfi

[86] Ibid. Cap. xii. §. 5.

[87] In Proœmio. libr. i.

§. 8.

[88] Ibid. Cap. ix. §. 10.

[89] Ibid. Cap. xxiv. §. 21.

[90] Ibid. Cap. xxiix. §. 26.

23.
28.

ipsi in promptu est hæc. Miasmata pestifera, credit, esse spiritus, ex cadaveribus militum, in ipso iracundiæ furore occisorum, egressos, in aëre fluctuantes, ab aliis attractos, furorem vindictamque retinentes, eamque exercere desiderantes. Et quia animum, indolem, vindictam, & occidendi furorem, in corpora, in qua migrarunt, exerunt, ideo spiritus hujusmodi vocari a nobis occisores. [91] Metempsychosin nihil aliud esse, quam circuitum & transmigrationem spirituum vegetantium in animantia, & animantium in animalia, & animalium in homines, & hominum brutorumque in aëreos, & aëreorum in terram, & terrestrium iterum in vegetantia. [92] Necromantiæ auctores, superstiose credit, esse cadaverum spiritus frigidos, & ab his totam istiusmodi divinationem dependere: adde exinde inveniri posse Medicinam hactenus incognitam, pro coercendis spiritibus morbosis, *enormoticis*, copia, caloreque atque orgasmo, omnifariam corpus humanum afficientibus. Conjectat insuper spiritus hujusmodi frigidos, forsan esse nigros tenebricososque, quoniam facultatem habeant spiritus corporis humani radiantes corruscantesve extinguendi. [93]

BARC. O delirationem incredibilem! O lepidas anilesque fabulas! Dolendum sane, quod homines non vulgaris eruditionis vitam in ejusmodi fabellis fingendis transigant. Et quod magis est, tunc demum se sibi applausum conciliaturos existimant, si stylo sæpe sæpius tropos, & hos inter cumprimis catachresin & hyperbolem, inseruerint.

VALL.

[91] Ibidem §. 16.

[92] Hanc esse rerum naturalium periodum, circulum initio & fine carentem, antiquorum

serpentem gyratum, se ipsum mordentem, caudamque suam devorantem. *Ibid.* Cap. xxi. §. 8.

[93] *Ibidem.* Cap. x. §. 10.

VALL. Proinde agis, ac si tibi esset stylus censorius, an latet tibi tritum sermone jampridem adagium? sua quemque delectare sententia. Tu tuam, alii suam tuentur, magnificant, admirantur. Tamen puto dubium nemini esse, quin ea, quanto clarior & magis perspicua, tanto & probabilior, omnibus habeatur.

ANG. Verum approbatissime, ut Mayow, virum limatuli judicii, Pneumaticis quoque in æquo ponam? siquidem is etiam mentem ad spiritum nitro-aëreum, ab ipso primum evulgatum, appulit, hujus gratia, ut ejus adminiculo omnis generis corporis actiones explicaret.

VALL. Quin ponatur? attamen cum, opinor, non inter veteres pneumaticos ducendum, sed ego eundem in numero singularis, juxta ac Wirdigium, habeo pneumatici. Utriusque enim est singularis de spiritibus doctrina.

BARC. Scio amicissime ANGELE, te librum Majow sæpenumero versasse, paucula quædam, inde depromenda, nobis edisseras, velim.

ANG. Ceu verò is tibi non adeo notus, atque mihi. Tute namque unus es eorum, qui hypothesein de spiritu nitro aëreo vacillantem effecit; siquidem plurimis argumentationibus effecisti, spiritum nitro-aëreum, ut a Majow ponitur, nusquam gentium reperiri. Verum, quomodocunque hæc sint, obtemperabo tamen tibi, & prodam paucula, hinc inde ex auctore deprompta. Sed in viam. Motum muscutorum, statuit, ab effervescentia particularum nitro-aërearum & salino-sulphurearum, in motum perniciosissimum una erumpentium seu ruentium, concitari: has, sibi probabile videri, asserit, a sanguine separari: ast illas a cerebro profilire, atque esse ipsos spiritus animales, particulas autem nitro-aëreas spirituum

animalium indoli valde similes, inde argumentatur, quia subtilissimæ, agiles, distensusque capaces sunt. Spiritibus itaque animalibus. i. e. spiritu nitro-æreo, pro animi arbitrio e cerebro in partem movendam, prodeuntibus, inibique particulis salino-sulphureis occurrentibus non posse non, quin fibrillarum contractio fiat, & partis istius commotio. Igitur spiritus nitro-æreus particulis sulphureis commixtus, motus corporis velocissimi, & nonnunquam plane ignei, auctor est. Idem spiritus a consortio particularum sulphurearum liberatus, maximæ corporis quietis, ut asserit, causa est. Sudorem esse falsum, autumat, quia particulæ nitro-æreæ & sulphureæ una cum latice seroso foras in cutem populsæ, eundem acrem & penetrantissimum reddunt. Et, ut breviter & summatim dicam, utramque paginam facit spiritus nitro-æreus, eo nihil mobilius est, nihil tranquillius. [94]

BARC. Sane ita se habet.

ANG. Venit mihi in mentem nuperæ confabulationis, ubi quidam mentionem fecit sectæ Episynteticæ & Eclecticæ. Scire aveo, nunqua utriusque sectæ supersint placita, &, qui principes fuere?

VALL. Licet de his sectis anquisiverim, invenire tamen pervolvendo varios auctores non potui, quo effici possit alterutrius doctrina: Dabo nihilominus sectæ utriusque reliquias passim inventas. Sectæ Episynteticæ (quod vocabulum latine reddunt super composita secta) alius Agathinum, [95] alius Leonidem Alexandrinum, [96] asserit, auctorem esse: vocabatur etiam Hæctica, i. e. habitu comparata: si Agathinus fuerit princeps disciplinæ, tunc videtur mihi

[94] Vide ejus tractatum, hujus spiritus gratia, in lucem editum: ut & ejus libellum de motu musculorum.

[95] Ut auctor finition. Cap. 11.

[96] Ut auctor Introduct. Galeno adscriptæ. Cap. 111.

mihi eundem in quibusdam placitis a Pneumaticis dissensisse. Is enim, ut paulo ante præfatus a Galeno in familia Athenæi habetur; Sin vero Leonides, tunc autumo, cum a Methodicis dissensisse, siquidem cum Lethargum finiverit esse obstructionem secundum vias membranarum cum furore mentis, atque febre & moestitia, ac pressura & pulsu magno, more Methodicorum fere locutus est. [97]. De cætero admittebat causas tam obscuras, quam evidentes, cum e diverso Methodici omnia, in corpore oborta, mala per communitates suas explicarent tantum. Assertionem meam possum auctoritate Ætii [98] confirmare. Is, capite de Hydrocephalo, locum e Leonida habet, ubi hic affectionem, ait, oriri, vel a causa obscura, localibus utpote vasis sponte sua rarefactis, & aquosa in ipsis essentia, quæ cum sanguine permixta erat, depulsa inque unum locum congregata: vel e causa manifesta, vasis nimirum localibus ex plaga aut contusione ruptis, & sanguine in ipsis effuso, postmodum rarefacto, atque in essentiam fœculentam aut cruentam dissoluto. Superfunt quidem penes dictum ÆTIUM alia loca e Leonide excerpta, verum, quoniam in his cum maxime agitur de curationibus, ad Chirurgiam in primis spectantibus, citra causarum affectionum ratiocinium; hanc ob causam iis superfedeo. Quemadmodum Leonides forsitan a Methodicis defecit, sine dubio fuit eadem conditio Archigenis, Eclecticæ sectæ conditoris, quem paulo ante etiam in Pneumaticis annumeravi. Evenit fortassis, ut quædam ipsi displicerent Athenæi placita, unde occasionem captavit peculiararia tradendi dogmata. Cujus generis autem hæc fuerint,

S 3

lique-

[97] *Gal. Aurelianus. Celer.*
pass. libr. 11. Cap. 1.[98] *Tetrabibl. 11. Serm. 11.*
Cap. 1.

liquebit ex quibusdam locis a Galeno citatis. Sensum eorum, quantum possum, compendifacrum reddam. Dolores capitis sine inflammatione obortos, vinculum, quod barbaricum appellat, arcere. Vasis etenim vehementer compressis prohiberi in ipsa incurfionem. In *sphacelode* Hemicrania arteriam, primo affectam, eandemque inducere dolorem pulsantem persultantemque, adipiscique formam rotundam ac horrorem excitare. Nervos, in describendis dolorum signis pergit Archigenes, subinde intortos distendi, indurarique, hinc inde inferri dolores torpentes, dura distentione cruciantes; quin & profundos infixos, angustiae plenos, &c. membranas in latum discurrentes excitare inæquales dolores, habereque illas interdum simile quidpiam *hemodia* propter transmissionis asperitatem: superficies & membranas in media carne contentas, si afficiantur, inferre dolores dilaniantes. Dolores a perioestio dependentes proinde affligere ac si in ipsis ossibus consisterent. [99] Super sedeo cæteris, quia prolixiora sunt, quam ut a me reci-

[99] A venis graves & detrahentes, & æqualiter infartos dolores excitari. A carne, & fusos & laxiores, quapropter non adeo extendi videantur, sed ægotantem arbitrari, quasi sensu asperis quibusdam rebus impleatur. Musculi carnem & nervos, imo etiam arterias, proprietatum misturam in doloribus referre, & efficere frementes, & late se distendentes, ac stupide pulsantes, dolores. Ex reliquis vero ulcerosum dolorem, & in ulceribus leviter acutum, & maxime dulciorem, qui pruriginem inducere potest, per inere ad superficiem. Punctorium profundas

partes infestare: infixum, cum ad sinus accesserit: stimulantem, partim eorum, quæ in loco sunt, aliquid affectum esse, declarare, partim contra, ut pote eum, qui haudquaquam profundas partes occupat: lacerantem autem esse, qui in sinu quodam consistit. Hæc *Galenus* de loc. aff. libr. II. Cap. VII. Capite octavo Archigenis variorum corporis viscerum dolorum singularem descriptio traditur. Scilicet Hepatis dolorem esse holcimon, i. e. *tractorium*, & inhærentem, & torpidum & atrocius molestantem. Splenis non esse acutum, sed & gravitatem simul &

recitari possint : indicare enim istis voluit, quomodo ex dolorum differentiis partes affectæ queant inveniri. Utitur tamen aliquando vocabulis, magis aptis ad saporem, quam dolorem, exprimendum, quæ de causa etiam a Galeno fuscè perstringitur. Alibi asserit Archigenes actiones quasdam lædi, illæsa ea corporis particula, quæ ipsis deputata est. [100] Principatum animæ in corde esse. [101] A vaporibus calidis & acribus ad caput delatis, & animale in cerebro spiritum evertentibus, ducit, primum hebetudines quasdam oculorum fieri; postea etiam aurium sonitus assiduos, & gravitatem auditus; augescere autem affectione, & oculorum obscuritatem, & vertiginem. [102] Insaniam quidem citra febrem, sed fieri multo sanguine non putrefacto ad cerebrum confluente: eundem aliquando purum existere, & multitudine solum affligi, velut in ebriis: aliquando autem ipsi flavam bilem esse admixtam. [103] Postquam omnes nervi sensum perinde & motum amiserint, fiduciam appellari affectionem: si vero id in parte si-
ve dextra si-ve læva acciderit vocari resolutionem. Ori-

S 4

ri

extensionem habere, atque similem videri ei, qui ad elisionem quidem atque expressionem, sed extrinsecus incumbentem renitatur. Renes & austeros dolores inducere, & cum permanente adstrictione pungentes vesicam vehementer adstringentibus affici doloribus, atque intensionibus punctoriis. Uterum autem acutis, persultantibus, pungentibus, distendentibus, in modum torminum incidentibus. Eum vero taliter dolere, quia ex huiusmodi mixtione natus sit: ideoque etiam proprietatis ambiguitatem inducere.

[100] *Idem* de affect. locor. notit. Libr. III. Cap. I.

[101] *Ibid* Cap. IV.

[102] *Aetius* in tetrabibl. II. Serm. II. Cap. VII. Quod autem aliquis trochum, vel aliam rem gyrantem aspiciens, vertigine corripiatur in causa esse, quod spiritus *visus* ad trochum, qui circumvolutatur allabens moveatur, & simul cum illo circumferatur, atque sic inæqualem, & turbulentum, ac inordinatum humorum & spiritus motum efficiat.

[103] *Ibidem*. Cap. VIII.

ri autem affectionem hanc a copia humorum viscidorum atque crassorum, nervos obthurantium. [104] Coeliacæ passionis causam esse assiduas ciborum corruptiones, & perigrinorum usum eduliorum. Eandemque vero eo magis oboriri, quo magis seu frigus, seu vehemens ardor institerit. [105] Calculos renum a jugi cruditate generari, atque id in primis a copia materiæ crudæ congregata, & ardore circa renes & vesicam exorto, humores istiusmodi assante vel torrente, inque lapidem indurante; pari fere modo ut topi, in aqua reperti, in æreis præsertim balnearum vasis, excoqui assoleant. [106] Hemitritæum ponit in numero intermittentium, atque ducit illud a tertiana & quotidiana. Ortum: cum contra Agathinus id inter tertianas, a quibus sola accessio- nis vehementia differat, retulerit. [107] Plerisque morbis duo esse tempora, in altero vigorem seu statum, inque altero ejusdem declinationem, posuit: medio interim tempore, morbi videlicet incremento, omisso. [108] De cætero prolixus admodum est in medicamentorum compositione, eorundem-

[104] Ibidem. Cap. xxviii.

[105] Idem tetrabibl. iiii.

Serm. i. Cap. xxxviii. Non dissimilem dicto affectui tradit causam volvuli, quæm oriri dicit propter continuam ciborum corruptionem: præsertim si multi, si varii, si insueti, & inter hos cum maxime carnes pingues ingerantur. Subinde etiam plagam mundi in causâ esse: quandoque copiosam frigidæ potationis potationem: interdum oboriri, intestino, in scrotum unum eum stercore, delabente; quod si inde violenter retrudatur, in-

flammatione ex facile affici: aliquando etiam dictum affectum progigni ob veneni potionem, ob induratum stercus, circa lactes impactum, in uno loco dolore innitente, ut admota manu durities tactui succumbat, quem affectum veteres Chordapson vocasse. *Ibid.* Cap. xxviii.

[106] Ibidem. Serm. iiii. Cap. iv.

[107] Galenus de differ. Febr. Libr. ii. Cap. x.

[108] Idem de morbor. temporib. Cap. ii.

demque virium traditione. Fragmenta plurima etiam nunc reliqua sunt penes Galenum, Oribasium. *Ætium*, &c. Quod superest, venit mihi in mentem *Posidonius*: non iste Philosophus, cujus Cicero meminit, quemque familiarem suum appellat; [109] sed is, quem Archigene, ævo Trajani claro, juniorem conjecto, quia solet ab *Ætio* pone Archigenem collocari: imo *Posidonius* citat Archigenem, quod non fieri posset, nisi fuisset junior, vel saltem æqualis illorum temporum. Et quoniam insuper utrorumque sæpenumero sub eodem capite fit mentio, quid vetat statuere, utrisque placitorum fuisse conformitatem, atque *Posidonium* Ecclesiasticæ disciplinæ, cujus princeps erat Archigenes, sectatorem fuisse. Dabo quædam ejus doctrinæ placita. Anteriore cerebri parte læsa, statuit, imaginationem solum lædi: medio autem cerebri ventriculo læso, rationem perverti: Posteriore vero circa occipitium parte læsa, perire memoriam, & cum ipsa etiam duas reliquas facultates. [110] Carum oriri, autumat, frigidis & humidis humoribus cerebrum occupantibus. [111] Coma vero, vaporibus calidis & humidis e subjectis partibus ad caput delatis, ac ipsum implentibus. [112] Morbum, quem Medici incubum appellant, non esse dæmonem, sed procemium & prænuncium morbi comitialis, aut insanix, aut fiderationis. Affectum vero oboriri, si quando ventriculi cerebri vaporibus & crassis, & frigidis impleantur, prohiberi tunc, quo nervi munere suo perfungantur. [113] In convulsione, & morbo comitali, statuit, principium nervorum lædi, a re infestante & molestiam exhibente.

S 5

[109] Vide Libr. III. Tuscul. Quæst. &c.

[110] *Ætius*. tetrabibl. II. Serm. II. Cap. II.

[111] Ibidem Cap. v.

[112] Ibidem. Cap. VI.

[113] Ibidem. Cap. XII.

bente. Namque prout stomachus, aut alimenti copia gravatus, aut ab acri humore vellicatus, non solum singultum, sed etiam convulsionem excitat: Similiter principium nervorum, atque stomachus, ejusmodi motionem enormem concitat, dum rejicere conatur, quicquid tandem fuerit id, quod e parte primitus affecta ad ipsum affertur. [114]

B A R C. Vesperascente die, tempus postulat cogitare de itione domum. Tibi autem, Amantissime Vallane, propter eruditos sermones, quorum participes nos fecisti, gratias agimus maximas. Ac ita a Vallano discessimus.

[114] *Ibidem.* Cap. XIII.

DIALOGUS. XIII.

De Placitis Galeni.

VALLANO, LUCIO & PYLSWERDIO, me convenientibus, coeptum inter nos est colloquium de doctrina veterum, quomodo soleant plerique medici id ætatis eam fastidire, & nihil, nisi quod novum sit, exoptare. Næ, inquit *Lucius*, id genus hominum Pseudolo Plauti [1] simile est, qui statuebat, quod, qui in scenam provenit, novo modo, novum aliquid inventum afferre addeceat, si id facere nequeat, det locum illi, qui queat. Ita etiam plurimi recentiorum medicorum judicant neminem oportere aliquid in lucem edere, præterquam novum aliquod inventum sit. En causam, quare inveterascit veterum doctrina.

Tum *Vallanus*. Ain' tu, inquit, inveterascere? Nego.

[1] In scena ultim. act. 1.

(2) De

Nego. Nam pæne ullum medicorum decretum existit hoc tempore, cuius non antiquitus fuit aliqua mentio facta. Hæc modo temporum nostrorum felicitas est, ut id, quod prisci assidua meditatione excogitarunt, recentiores crebrioribus experimentis e Physica, quam *experimentalem* vocant, e Mechanica, ex Anatomia, eque Chemia captis, confirmarint, ac stabiliverint. Veteres laudandi sunt, quia invenerunt, & viam monstrarunt plura indagandi: hodie autem, quia interpolarunt, ornarunt, addiderunt.

Attamen non diffitere, inquam, ita comparatam esse plerorumque recentissimorum naturam medicorum, ut, excepto Hippocrate, vix ullum ex veteribus putent lectione dignum, & cæteros, sive Græcos, sive Arabes, terruncii habeant. Quotus quisque crederet? Galenum, cuius dogmata longa annorum serie ubique terrarum fere viguerunt, hac ætate oblivioni propemodum tradi, imo haberi, perinde atque si is apinas, si tricas, memoriæ mandasset.

Et ego, inquit *Vallanus*, diu multumque pensavi, quid causæ sit? ut vix vigesimus quisque Medicorum negotium sibi dederit Galeni opera obiter inspiciendi. Nulla profecto mihi probabilior habetur, quam quod averfatione magnorum voluminum legendorum capiantur: aut præjudicata laborent opinione; ceu vero Galenus aniles tantum fabellas monumentis prodidisset. Fateor, Galenum prolixæ dictionis fuisse studiosum: & concedo insuper, complura, ab ipso tradita, id temporis magis magisque expolita; verum an hæ causæ sint fonticæ, judicate, ut ejus opera sint nauci facienda?

Minime gentium, inquam. Verum, quoniam nobis in mentem incidit Galenus, quid vetat paulisper de doctrina ejus in præsentia differere. Compendium, si modo volupe fuerit, dabit nobis Eruditissimus

Vallanus. Is enim, ut nostis, in Medicina tam veterum, quam recentiorum cum maxime versatus est.

Tu autem, inquit *Vallanus*, qui mihi tantum tribuis, quantum ego nec agnosco nec postulo, facis amice, sed non recte judicas de facultate ingenii mei, quasi ego in recitanda auctoris cujuscumque doctrina sum promptus, facilisque ad extemporalitatem usque.

Tum *Pylswerdus*. Periclitandæ tamen, inquit, ingenii vires. Quod superest, nemo nostrorum dubitat, quin, si modo tibi id libebit, possis Doctrinæ Galeni aliquod nobis compendium dare.

Siquidem, inquit *Vallanus*, id negotium a me postulatis, periculum itaque faciam, necesse est, facultatis ingenii mei: quamquam mihi haud lateat, me periculosa plenum opus alex tractaturum; sed ad rem. Galenus ab ephebis liberalibus disciplinis enutritus [2] gentilem quidem Religionem profitebatur, verum non adeo tardi erat ingenii, ut crederet plures, sed unicum universi Conditorem. Existimabat insuper in hoc sitam esse veram cujusvis pietatem, non ut ei plurimæ taurorum hecatombæ sacrificentur, neque casia aliaque sexcenta odora ac unguenta suffumigentur; sed si ipse Dei cultor noverit primus, deinde & aliis exposuerit, quænam sit illius Sapiencia, quæ virtus, quæ bonitas. [3] Quantum vero spectat ad instrumenta, quibus res quæpiam inveniatur, tunc putat hæc duo sufficere. Rationem nempe atque Experientiam: [4] Quod autem ad ullius artis scientiam acquirendam pertinet, neminem, arbitratur, hanc nancisci posse, nisi & methodum quandam habuerit per universalia vocata

[2] De his lege Cap. x. libri de cognosc. curandisque animi morbis. *Galenus*.

Cap. x. de usu part. corp. hum.
[4] Ita in Libr. de curand. rat. per sang. miss. Cap. 111.

[3] Tam pie sensit Libr. 111.

cata theorematum, & in singularibus se exercuerit exemplis. Neque enim fieri posse, ut sine multiplici in quibusvis ægris singulatim instituta exercitatione, quod ex usu sit, fiat; neque sine universalium cognitione exercitatio probe procedat: quippe methodum in universalibus, at exercitationem in singularibus, consistere. [5]

Hoc loco ego. Scis, Clarissime *Vallane*, inquam, in scholis Medicis pierumque usu venire, ut soleant tironibus elementa corporum tradi, dic nobis, velim, quid de iis Galenus monumentis suis prodidit.

Galenus statuit, inquit *Vallanus*, Elementum, quoniam sit minima pars ejus, cujus sit elementum, [6] sensibus externis non judicari. Et tale, quia simplicissimum est, atque remotum, ægre investigari posse: Ideoque vult tradi oportere, tametsi quodammodo composita sint, propinquiora corporum quorumlibet elementa, quæ etiam ab ipso principia aliquando appellantur: [7] quorum in numero autem ponit ignem, aërem, aquam atque terram. Cæterum differentiam ponit principium inter & elementum, ac autumat principia non necessario in idem genus coire cum rebus, quarum principia sunt: Elementis sinceris vero necessario idem genus esse. [8]

Præter

[5] Hæc in libr. ix. Cap. vi. Method. Med.

[6] De Hippocr. & Platon. dogm. libr. vii. Cap. iv.

[7] Vide libr. i. Cap. i. & seq. de elementis.

[8] Ibid. Cap. iix. xiii. & in libr. de Nat. Hum. Comm. i. §. iii. scribit fere hoc modo, licet principia etiam elementi vocabulo nuncupari queant, tamen, ut ne confusio rerum fiat, elemen-

ti vocabulo significandam, sensit, minimam totius rei particulam: ast principii, particulam minimam, quam ne mente quidem in minores partes parti nequimus. Quæ cum ita sit, non inficiatur, nos sincera simplicissimaque corporum principia revera demonstrare non posse, nimirum ut sensuum adminiculo de eorum simplicitate aliquis judicare possit.

Præter hæc suam cuique Elemento corporum tribuit qualitatem, ut igni calidam, aëri frigidam, aquæ humidam, & terræ siccam. [9] Hujusmodi qualitates, ut nostis, in scholis appellantur primæ, & alibi a Galeno habentur tanquam communia omnium corporum elementa: Proxima autem animalium elementa statuit esse sanguinem, pituitam atque bilem tam flavam quam atram. [10] Memoratæ qualitates primæ vocantur quoque a Galeno simplices, ac persuasum habet eas inter se plurifariam commixtas, qualitatum compositarum, alias secundarum, elementa esse. [11] Partitur autem has compositas in genera quaterna, secundum quosdam sensus externos, ut (1) in numero qualitatum saporis habet adstrictum, austerrum, acerbum, amarum, falsum, acre, insipidum, dulce & pingue: (2) in numero visus, omnis generis colores: (3) in numero odoratus, omnimodos odores: (4) in numero tactus, durum, molle, friabile, lentum &c. [12] Compositionem autem harum qualitatum non vult in eo sitam esse, ut elementa frustulatim compingantur, ac ita sese attingant, sicut quondam Empedocles docuit; sed Hippocratem, primo crasseos seu temperamenti vocabulo usum, sequitur, Elementa utpote invicem commisceri. [13] Hæc elementa nunc, quomodocunque invicem mixta fuerint, in causâ esse, ut unaquæque animalis particula propriam actionem edat, & quælibet ab altera distincta sit: provenire enim hoc, quia particula alia alia sit aut

[9] *Idem* libr. 1. de element. Cap. xiii.

[10] *Ibid* libr. 11. Cap. 1. & Meth. med. libr. vii. Cap. 111.

[11] *Idem* de Elem. lib. 1. Cap. xiii. de compos. medic. per genera. libr. v. in Præf. & de

simpl. medic. facult. libr. v. in Præf. Harum qualitatum mentio facta est in Dialogo vi. p. 113. & seq. ubi copiose & abundanter de his disserui.

[12] Vide ejus comment. in lib. de Nat. Hum. Hipp. §. 6.

[13] *Ibidem* §. 14.

aut calidior, aut frigidior, aut ficiior, au humidior:
aut quod binis sit affecta simul qualitatibus. [14]

Da nobis, inquit *Pylswerdius*, si volupe Tibi fuerit ejus opiniones, quas habet de structura corporis humani, ejusdemque functionibus.

Homini, inquit *Vallanus*, credit esse corpus divinum atque optime ad animæ rationalis potentiam seu facultatem comparatum: cum e diverso simiæ propter animam ridiculam corpus sit etiam ridiculum. [15] Membraturam autem, seu posituram quarumcunque partium solidarum corporis humani nonnisi adminiculo Anatomiae addisci posse, ecquis ibit inficias? verum tamen omnes minutias corporis anquirere velle, existimat, non redundare id ad aliquem Medicinæ fructum. Exempli gratia, si alicui esset animus percontandi musculos linguæ, quot videlicet reperiantur, quave forma sint dotati: Itidem quot membranæ singulis cordis orificiis sint; quot venæ id ipsum nutrant, aut unde quomodove procedant, aut quo pacto nervus diffusus ex paribus illis, quæ a cerebro deorsum feruntur, eidem inseratur. Hæc & similia, statuit, non ex usu Medicinæ, sed curiosum potius esse ea scire velle. [16] De cætero posuit triplicis generis compositionem in animalibus reperiri. Primam esse earum partium, quæ similes appellantur, veluti arteriarum, venarum, nervorum, ossium, car-

[14] i. e. calida & sicca, vel calida & humida, vel frigida & sicca, vel frigida & humida. vide libr. vii. Cap. iiii. de Meth. Med. & alibi.

[15] De usu part. corp. hum. libr. xiiii. Cap. xi.

[16] Ex adverso fati esse cognoscere, a quibus musculis extendatur brachium, cubitus, femur, tibia & pes: a quibus rursum inflectatur: quinam in obliquam singulas partes enumeratas circumagant, quotque unamquamque nervi perreptent, unde progrediantur, quemve sint nacti situm: adhuc ubi vena, aut arteria insignis, ubi parva substrata sit. vide Libr. ii. Cap. iiii. de Anatom. administrat.

cartilaginum, ligamentorum, membranarum & car-
nium: alteram instrumentalium, ut cerebri, cordis,
pulmonis, hepatis, &c. Tertiam totius corporis.
Inter quatuor corporis humores sanguinis maximam
copiam adesse, eundemque esse generationis nostræ
quasi materiam. Et gignimus ex ipso, ait, dum in
utero concipimur, primamque formationem adipi-
scimur, editique in lucem deinceps formatorum mem-
brorum distinctam applicationem, incrementum &
perfectionem inde accipimus. In infantia lacte edu-
camus, ex sanguine ortum habentem: deinde iisdem,
quibus adulti, cibis vescimur, unde rursus sanguis,
pituita, & utraque bilis genera. [18] Quantum ve-
ro ad ipsam sanguinis compositionem pertinet, sta-
tuit, hanc non e secundis, velut Plato sensit; sed e
primis, qualitatibus originem ducere. [19] Reli-
quos corporis humores, juxta ac si tantum amanda-
tioni extra corpus destinati, imo excrementa essent,
considerat. [20] Partes corporis animalis, autumat,
non fieri omnes simul, sed aliquas prius, aliquas po-
sterius, consistere. [21] Cor esse vitæ principium,
[22] & cæteris corporis partibus seu calorem, seu
frigus suum impertiri. [23] Procreari autem id viscus a
spiritu & sanguine arteriarum: a corde autem iterum
produci arteriam aortam, a sanguine vero pro-
creari jecur, & hoc deinde venarum esse primordium.
Cerebrum esse nervorum principium, atque id ge-
nerari ex solo semine, & cerebrum postea medullam
spina-

[17] De different. morbor.
Cap. III.

[18] Lib. VIII. Cap. VI. de
Hipp. & Platon. dogmat.

[19] *Ibidem* Cap. VII.

[20] Libr. II. Cap. VIII.
de temperam.

[21] Vide libellum ejus, hu-
jus quæstionis ergo conscriptum.

[22] De usu part. corp. hum.
libr. XIII. Cap. X.

[23] De curand. rat. per.
sang. miss. Cap. V.

spinallem velut truncum quendam producere. [24] Ventriculum, cui quatuor esse facultates attrahendi videlicet, retinendi, alterandi & excernendi; alimenta assumpta in chylum elaborare; hunc a venis meseraicis exceptum perferri ad hepar, ubi eundem in sanguinem mutari, fierique sanguinis purioris a fæcibus secretionem, vesicula interim, id bilis, quod leve & flavum superfluum, recipiente: splene vero, quod crassum limosumque est, attrahente. Chylum, si prius ab eo dicta duo excrementa fuerint separata, & is beneficio innati caloris exactam fuerit adeptus coctionem, inchoare tunc rubescere, induereque naturam sanguinis, statuit; qui a vena maxima exceptus in utramque animalis partem, sursum nimirum & deorsum, in usum nutritionis circumferri. Fluorem vero esse sanguini respectu aquæ admixtæ; imo, quod magis est, hanc esse in causa, ut particulae nutritives angustissimos quosque partium nutriendarum poros adire valeant, ac tantum, quantum pro nutrimento necessarium, relinquunt. Sanguine nunc istiusmodi particulis, crassioribus puta vel parte fibrosa; privato (aquam etenim nutritioni ineptam esse) non posse non, quin is, propter copiam scilicet aquæ sibi admixtæ, iusto fiat tenuior, atque adeo ad alium œconomiae animalis usum inhabilis fit. Quale incommodum vero ut tollatur, adesse tunc renes, qui renuem humorem, in sanguine abundantem, fecernant, eundemque postmodum ad vesicam urinariam amendant, indidem foras excernendum. [25] Crassum nigricantem quodammodo sanguinem, arbitratur, si propter febrem phlegmonodem, aut putredinem

T

[24] Libr. i. Cap. x. de i. ii. iii. iv. v. vi. & vii. femine. de usu part. corp. humani con-

[25] Hæc e Libro. iv. Cap. traxi.

dinem incaluerit, transmutari atram in bilem. Huic potentiam esse terram quamvis corrodingi, quod cum fiat attolli omnes partes sursum; actio autem ejusmodi vocari subinde fervor, subinde fermentatio; pari modo ut idem effectus cernitur in aceto, terræ cuiuspiam affuso. Ob similitudinem itaque efficientiæ veteres ejusmodi humorem appellasse acidum, perinde atque bilem pallidam, iidem amaram nominarunt. [26] Humorem corporis natura frigida atque humida præditum Praxagoras vitreum: alii scindapson: Galenus autem appellat pituitam. Ejus vero tria genera esse, unum saporis esse dulcis, alterum falsi, acidi tertium. A vario horum in corpore dominio seu exuperantia multimodas febrium differentias originem ducere. [27] Respirationis negotium bifariam, inspirando puta & expirando, peragi: alterum refrigerandi seu ventilandi: alterum fuliginosam extra corpus materiam deducendi causa. Duplicem inde corpori impertiri utilitatem: alteram in eo positam esse, ut innatus calor, exacto aëris per asperam arteriam in pulmones ingressu, fartus tectusque conservetur: alteram vero, ut spiritus animales ex aëre, per nares ad cerebrum delato, nutrimentum capiant. [28] Licet nunc Galenus interdum vo-

cabu-

[26] Method. medend. libr. xiv. Cap. ix.

[27] De differ. febr. libr. i. Cap. vi. Et comment. i. de Nat. hum. §. 32. Inesse autem & hoc pituitæ generationi, scribit Galenus libr. i. in aphorism. Hipp. 12., ut, quæ ab intenso frigore efficitur, evadat acida: quæ vero a calore, caput replente, falsa: a modico autem frigore, dulcis, vel nullius manifestæ qualitatis consors. Et de nat. fac. libr. 11. Cap. ix. dicit, quod ea pi-

tuita, quæ dulcis est, salutaris sit animanti, & naturalis: acida, omnino cruda; & falsa, putrida. Caterum inter dictos humores, Galenus libr. de inæqual. intemp. Cap. v. sensibilem flavam natura calidissimam: pituitam vero frigidissimam esse. Sanguiem deinde respectu caloris ad bilem flavam, & atram bilem, frigoris ratione ad pituitam, proxime accedere.

[28] De utilit. Respir. Cap. ultim. & caus. respir. Cap. 1.

cabulis spiritus, & aëris promiscue usus fuerit, * videtur tamen mihi videre differentiam aliquam spiritum inter & aërem. Alibi enim [29] literis prodidit spiritus, quorum tria genera posuit, ex aëre inspirato & humorum halitibus, ortum trahere. Spiritum vitalem ita in arteriis inque corde gigni: animalem vero ex hoc vitali, perfectius concocto, oriri, inque cerebro separari: naturalem denique, si quis modo sit, in jecinore inque venis contineri. Animalem non ideo vocari, quod sit de substantia animæ, sed quod primum animæ, cerebro inhabitantis, instrumentum sit. Platonis vestigiis Galenus insistens [30] statuit animæ tres esse facultates, & suam cuique tribuit sedem. Sedem facultatis irascendi in corde: concupiscendi in hepate: & ratiocinandi in cerebro, collocavit. Functiones animæ vero, cujus cujus ea substantiæ fuerit, omnigenum corporis temperamentum sequi, atque hoc potissimum in causâ, ut aliquis seu bonis seu malis animi sit præditus moribus, imo mores feroces posse ad tempus occasione ebrietatis, veneni, morbi, &c. exoriri. [31] Præter has animales posuit quoque quatuor facultates naturales, ut attrahendi, retinendi, alterandi, excernendique. Verum, quoniam harum alibi, [32] longe longeque mentio facta, hac de causâ eas in præsentia faciam missas. De cætero in corpore statuit esse duo motus genera; alterum in loco, alterum in qualita-

T 2 te;

* Ut libr. I. de differ. febr. febr. Cap. I. §. 2.

[29] Ut libr. XII. Cap. IV. Meth. med. & libr. VII. Cap. VI. in quo tamen memorat duplicis generis spiritus, animalem puta & vitalem.

[30] Libr. III. Cap. I. libr. VI. Cap. VII. & libr. VII. Cap.

IV. de Hipp. & Platon dogm. & libr. IX. Cap. X. de Method. medend.

[31] Vide Galeni librum, quod animi mores corporis temperamenturas sequantur, in primis vero Cap. IIX. IX. & XII.

[32] In Dialogo. V. pag. 84. & seq.

te ; illud lationem seu traslationem : hoc vero appellari alterationem : prius, quod ab interpretibus vocabulo actionis latine redditum, esse motum activum, posterius autem esse motum passivum : pati namque, quod alteratur : affectus itaque, dum alterentur, moveri, & si moveri desiverint, alteratos tunc existere. [33] In artuum commotione fungi musculos internos munere flexionis : extensionis autem externos. Perspicuum quippe omnibus esse, tensionem & in se ipsos contractionem, musculis esse actionem insitam : extensionem autem & laxationem, oppositis intensis, & ad se ipsos trahentibus, contingere. Quibus positis planum fieri, non scias, ut aliqui falso existimarunt, sed quaternas musculorum motionum differentias esse. Primam consistere in contractione, secundam in laxatione, tertiam in translatione, quartam tandem in tensione tonica ; quam postremam aliqui male judicarunt vix quicquam a quiete, seu immobili differre musculi statu. [34] Sanitatem tandem, ut ad finem sermonis properem, ait, non esse absolute elementorum, ex quibus constamus, aut medium temperamentum, quam eucrasiam vocant ; aut debitam convenientiam, quam symmetriam appellant ; sed esse talem corporis constitutionem, in qua nec doloribus torquemur, nec in obeundis vitæ actionibus impedimur. Qua ut fruamur, opus esse, ut partes similes debita calidi frigidi humidi & sicci temperie sint dotatae : compositæ vero ex his, ut organa aliave corporis membra, debito situ, magnitudine, figura & numero constant. Hominem itaque, omnes naturæ actiones recte exercentem, optimo habitu, quem evexiam nominat, præ-

[33] Libr. II. Cap. III. de
Meth. medend.

[34] De motu musculor. lib.
I. Cap. VIII. X. & XII.

præditum esse. Et hujus duo genera: alterum appellat evexiam simplicem: alteram vero athleticam. Distingui præter hæc ambas a se mutuo: Etenim in Evexia simplici moderatam portionem vel symmetriam sanguinis & solidarum partium: in athletica vero, justo majorem, præcipue carnis, quantitatem, adesse; Ideoque & hanc ab Hippocrate summe periculosam fuisse æstimatam. [35]

Hoc loco *Lucius*. Summarium, ni fallor, inquit, tu nobis, Clarissime *Vallane*, dedisti Physiologiæ: velim, si modo non te negotium istud gravabit, des nobis quoque epitomem Pathologiæ Galeni.

Tum *Vallanus*. Non gravabor dare, inquit, sed vereor, ne imperfecta sit. Vos enim ipsi non ignoratis vastitatem doctrinæ Galeni, de qua despero aliquem perfectum dare posse breviarum. Verum, quomodocunque ea doctrinæ magnitudo sit, tentabo tamen, quid in hoc genere possim, depromamque de hac aliquid juvenilibus annis memoriæ mandatum. Sed ad propositum. Galenus, cum esset de placito aliquo Medicinæ disserturus, industrie observavit, imo & tironibus nimis inculcavit, ut vocabula, quæ homonomiam aliquam habeant, prius finiantur, ut ne ambiguitatem pariant, ac efficiant non rei, quam plerique auctores animo intendunt, sed verborum controversiam tantum. [36] Quam ut devitaret Galenus, statim ab initio monuit, qui vocabula sint intelligenda. Vidimus hoc observatum in usurpatione vocabuli affectus, quo utitur ad exprimendum statum corporis sanum juxta & morbidum; siquidem

T 3 omne,

[35] Vide de differ. morb. Cap. 1. De Sanit. tuend. libr. 1. Cap. iv. v. & vi. De optim. corp. constit. Cap. 1. & seq. de bono corp. habit. Cap. 1. & seq.

[36] Ita adhortatur tirones libr. 1. Cap. v. & vii. Method. Med. & libr. de sympt. diff. Cap. 1.

omne, five sanum, five ægrum, five neutrum id fuerit, id quodammodo affici; ab afficiendo igitur esse nomen affectus derivatum. Quæ cum ita sint, morbum dicit perinde definiri, five aliquis dixerit morbum esse statum corporis præter naturam a quo functio primum læditur; [37] five morbum esse affectum præter naturam a quo actio læditur. [38] Actionem vocat agentis notum: id vero, quod ab eo affectum est, passionem. Verba affici & pati parum modo inter se differre: alterum ab altero differre motu solo. Quippe cessante eo, quod alterabat, imutationem, quæ in passio superest, ejus affectum esse. Ita scilicet, ut in ipso verti & mutari & alterari & moveri, passio generationem habeat; in eo vero, quod manet & in subiecto corpore reservatur, affectus constet. [39] Omnem autem corporis affectum, qui a naturali statu recedit, ait, vel morbi causam esse, vel morbum, vel morbi symptoma. [40] Alibi statuit quatuor corpori, de naturali statu declinanti, differentias accidere: primam esse functionis vitiatæ; secundam ejus, qui hunc affectum peperit: tertiam causarum, quæ ipsum affectum præcedunt: & quartam symptomatum, quæ hunc necessario sequuntur. [41] Quod vero ad morborum genera spectat, Galenus eos primum bipertitur, & alterum

[37] *Ibidem.* de sympt. diff. actioni obest, ut de sympt. diff.

[38] Libr. 1. Cap. vii. & Cap. 1.
viii. Method. Medend. Sive si-
quis dixerit, Morbum esse affe-
ctionem quandam in animatis
corporibus, actionem primo læ-
dentem, ut Comment. 11. §.
2. in libr. de Natur. Hum. five
Morbum esse corporis affectum,
qui actionem vitiat; five Morbum
esse affectum præter naturam, qui

[39] *Ibidem* de Sympt. diff.

[40] Causam, ut multitu-
dinem humoris boni, aut ejus de-
pravationem: Morbum, ut in-
flammationem, ut ulcus: Sym-
ptoma, ut malum colorem, ut
gracilitatem. Libr. 11. Cap. 111.
Method. Med.

[41] *Ibidem.* Cap. 1.

terum in similiaribus, alterum in organicis corporis partibus, ponit: [42] in utrislibet vero autumat seu actionum, seu structuræ, læsionem contingere posse. [43] Cæterum similiarium morbos partium originem suam intemperiei cuidam, nonnumquam & duabus simul excedentibus, debere. Ast organorum unum genus morborum esse ratione figuræ: secundum ratione particularum numeri: tertium ratione cujusque quantitatis; & quartum ratione posituræ: Utrisque vero partibus tam similiaribus quam instrumentalibus, morbum communem esse solutam unitatem, ita ut in summa sex sint morborum genera. [44] Alibi posuit partium similiarium octo morborum genera, quatuor simplicia, totidemque composita: simplicem partium similiarium morbum oriri, si unica modo e primis qualitatibus rerum potiatur, vel reliquis præcellat; compositum autem, si duæ qualitates. v. g. aut calidum & siccum simul; aut calidum & humidum conjunctim, aut frigidum & siccum, &c. seu copia, seu virtute, cætera excedat. [45] Hujusmodi primarum qualitatum aut unius modo, aut duarum, exuperantiam, exprimit vocabulo intemperiei: cujus itidem octo genera, pariter atque jamjam totidem morborum partium similiarium genera memoravi, enumerat. [46] Similiarium morbos, dixi,

T 4

ali-

[42] *Ibidem.* lib. ix. Cap. xiv

[43] De differ. Morbor. Cap. i.

[44] De Method. Med. lib. ix. Cap. xiv. & lib. ii. Cap. vi.

[45] Vide lib. vii. Cap. iiii. & de differ. morb. Cap. iv. & de caus. morb. Cap. i. & seq.

[46] Libro de inæquali intemperie. Cap. i. de temperam. lib. i. Cap. iv. De cætero *Galenus* lib. ii. Cap. ix. statuit etiam aliam sanitatis, aliam morbi esse intemperiem: illam paulum, hanc vero longissime, a media temperie abesse: illius notam esse, si nulla animalis functio manifeste sit læsa; hujus vero contrariam esse rationem.

aliquos simplices, aliquos esse compositos; eadem organicarum partium est conditio morborum. Horum Galenus posuit esse quoque aliquos simplices, aliquos compositos: simplicem vocat morbum, si pars instrumentalis uno vitio laborat: compositum vero contra. Et, ut aliquis melius ac perspicue ejus opinionem de morbo composito possit memoriæ mandare, rem exemplo elucidat luxati membri, inflammatione infimul affecti: ubi luxationem statuit esse totius instrumenti morbum; inflammationem autem non primo neque proprie, sed ex accidenti tantum. Eandem esse rationem lippitudinis, ortæ ab inflammatione membranæ, corneam operientis, ubi etiam ex accidenti fieri totius oculi ægritudinem. [47] Memoravi paulo ante Galeno vocabulum affectus promiscuæ significationis esse. Ait enim tres esse in corpore affectus præter naturam, causas scilicet, morbos & symptomata. Alibi vero plenitudinem sanguinis, flatus, molem gravantem, humores quoque pacto vitiatos, ab ipso in numero affectuum, dolores excitantium, collocantur. [48] Ex quibus innotescit quam ampla vocabuli affectus juxta Galenum significatio sit. Sanitas, morbus, passio, pleræque morborum causæ, symptomata, & nescio quid amplius, secundum mentem Galeni sunt affectus.

Tum *Pylswerdus*. Siquidem, inquit, adeo multa in numero affectuum ponuntur, ut vix sine confusione percipi queant, des idcirco nobis, obsecro, notas, quomodo morbus, passio & symptoma a se distinguantur.

Et Galenus, inquit *Vallanus*, sensit, non omne, quicquid præter naturam in corpore est, morbum
voca-

[47] De different. morb.
Cap. xii.

[48] Libr. xii. Cap. viii.
Method. Medend.

vocandum, sed id tale nomenclatione dignum, quod actionem aliquam corporis primum læsit, ac vitiavit. Quod morbum præcedit, morbi causam: &, si insuper alius affectus morbum sequitur, symptoma esse. Quinimo omne, quidquid animali præter naturam accidit, ut actionis læsio, &c. ab ipso appellatur symptoma. Fuerunt equidem tempore Galeni, qui strictiorem symptomatis significationem tradebant. Nempe symptoma esse, quicquid animali præter naturam accedit: Epigenema vero, non omne, quod præter naturam sit, sed id tantum, quod solos morbos necessario insequitur: Verum enim vero Galenus non curat hujusmodi distinctiones. Sed si modo præter naturam fuerit, id enim ei peculiare esse, tunc non dubitat hoc symptoma appellare. Pariter proprium morbi esse, ut sit affectus, dein ut actio seu functio quædam corporis lædatur: quorum neutro ad existentiam symptomatis opus esse, cuius, ut dixi, proprium est mutatio a naturali statu: In his itaque & morbum & symptoma inter se diversa esse. Quandoquidem passio consistat in motu secundum naturam: & symptoma non solum in motu, verum etiam in habitu quodam, præter naturam, patet inde utriusque differentia. [49]

At enim vero, inquit *Pylswerdus*, Galeno adeo generalem symptomatis finitionem in Medicinam introducente videtur tum supervacuum mihi & morbos eorundemque causas memorare, quoniam hæc, si in corpore fuerint, præter naturam aderunt.

Recte judicasti, inquit *Vallanius*. Agnovit id ipsum Galenus symptoma generatim appellari & morbum & morbi causam, non quæ extrinsecus, sed quæ intrinsecus in corpore, subsistat. Attamen circum-

T 5

scriptam

scriptam magis usurpavit quoque vocabuli symptomatis significationem. Quicquidenim, detracto seu dempto morbo ejusdemque causa, præter naturam etiamnum superfuerit, id singulariter nominatione symptomatis appellandum, autumat. [50] Cæterum symptomata ad tria genera redegit. Primum continere eomplexu suo symptomata actionis læsæ; alterum symptomata, ex immodico retinendorum vel evacuandorum excessu, oriunda: tertium symptomata aliqujus qualitatis naturalis corporis, sine actionum læsione, mutata. [51] His positis in suas quodque genus iterum dispertitur species; & has etiam atque etiam alias in classes distribuit. ex. gr. symptomata actionis læsæ bipertitur, in actionem animaleam & in naturalem. Animalem rursus dividit in actionem sentiendi, movendi, regendique. Sentiendi actionem secundum quinque nuntios, quibus animus cognoscit, differre: sensorii communis symptomata esse soporem, nec non pervigilium. Movendi actionum symptomatum in numero ponendam ducit impotentiam movendi, ut & mobilitatem vitiosam: hujus autem varias species esse; aliam, si motus diminutus infirmusque; aliam, si motus pravus seu perversus fuerit. Pravum autem esse motum, si quando tremulus, convulsus, palpitans vel vibrans fuerit. Naturalium porro functionum symptomata oboriri, si illæ aut male, aut prorsus non, perficiantur. Huc referenda esse cuncta corporis vitia, quæ occurrunt in appetitu prostrato, depravato, aucto: in mitigatione ciborum, in mutatione chyli in sanguinem, in nutritione, in excernendorum retentione, vel retinendorum excretionem. Cæteris, quoniam satis superque ab institutiones

[50] *Ibidem*, & Cap. 11. | libr. xii. Cap. 1.
 [51] De Method. medend.

tiones medicas docentibus explicantur, superfedeo. [52] Verum tamen breviter indicabo, quid Galenus de causâ senferit. Morbum, ait, esse affectum præter naturam, qui actioni incommodet: morbum autem præcedere posse affectus alter, qui etiam præter naturam sit, non tamen secundum suam ipsius rationem, actionem labefactet, sed morbi interven-
tu; talem affectum nunc non morbum, verum caus-
sam morbi appellandam. Namque, quod ex sua na-
tura ei, quod sit, partem aliquam generationis con-
fert, id causam ipsius dici. [53] Causarum vero
esse duo genera: alias internas, alias esse externas.
Has Græce procatharticas, at vero illas vocari pro-
ëgumenas. [54] Deinde commemorat causam per
accidens, causam sine qua non, [55] & hanc in
morborum curatione ipsum esse aërem. [56]

Quandoquidem, interfabar ego, Galenus adeo cu-
riosus erat in distribuendo ad suas quemque affe-
ctum classes, nonne eandem adhibebat diligentiam
in tradenda vitiosa corporis affectione?

Quinimo, inquit *Valannus*. Vitiositatem enim cor-
pus bifariam adipisci statuit. Nimirum elementares
& primas corporis particulas aut æquabiliter, aut
inæqualiter, invicem temperatas, illius causam esse.
Vocat autem æquabiliter temperari, cum ad aliquam
intemperiem versæ æquabiliter omnes corporis parti-
culæ, aut frigidiores justo, aut calidiores, &c. red-
ditæ: inæquabiliter vero, quum non similiter omnes
versæ

[52] Vide de symptom. differ. | causis procatharticis peculiarem
Cap. 111. & seq. e quibus hæc | librum composuit, in quo fuit
excerpsi. | de causis egit.

[53] *Ibidem*. Cap. 1.

[55] De differ. symptom.

[54] Ita in libr. de Hum. nat.
comm. 11. §. 2. De Method.
med. libr. 1. Cap. 119. De sa-
nit. tuend. libr. 14. Cap. 11. De

Cap. 1.

[56] Libr. 19. Cap. xiv.
Method. med.

versæ fuerint, frigidiores iusto aut calidiores, &c. factæ: & per conjugationem, quædam calidiores simul & sicciore, quædam humidiores pariter & frigidiores, &c. Eandem, differendo pergit, esse instrumentalium partium conditionem, quarum etiam aliquas æquali, alias inæquali modo interdum esse compositas, seu factas. [57] Propter qualitates primas nunc aliter, ac decebat, invicem temperatas, dolere hominem, ac eundem per easdem curari; immutata utpote vel educta ea qualitate, quæ reliquas virtute præcellebat. Quod & in super ostendit ex operationibus medicamentorum, quæ omnia aut calefaciendo, aut refrigerando, aut siccando, aut humectando, vires suas edere soleant. [58] Verum, utcumque dicta sint, Galenum non præteribat, esse insuper plurimos corporis affectus, quorum origo non apte excessui alicujus qualitatis primæ adstrui possit. Hac de causa amplexus est doctrinam Hippocratis, alicubi [59] docentis, corpus in se & sanguinem, & pituitam, & bilem tum flavam tum nigram, habere. Hujusmodi quatuor humores nunc, si quando inter se tum facultate tum copia naturæ convenienter permixti, exoriri tum corporis temperatio, i. e. sanitas: ægrotudo autem, cum horum aliquid plus minusve fuerit, aut separatum in corpore, neque omnibus permistum. [60] Respectu autem elementaris compositionis quaternario humorum numero peculiare virtutes tribuit. Choleram namque facultatis calidæ & siccæ esse: Melancholicum humorem frigidæ & siccæ: sanguinem calidæ & humidæ; & pituitam frigida & humi-

[57] Detuend. valetud. libr. v. l. Cap. 11.

[58] In libr. de nat. Hum. Comm. 1. §. 7.

[59] Libro de Natura hominis.

[60] De atra bile. Cap. v.

humidæ. [61] Fieri autem humoresdictarum qualitatum consortes ratione cibi potusve, vel ob pleniorum corporis animique motum, aut quietem. [62] Calorem, arbitratum, quinque modis corpori importari, ut (1) a lassitudine ab immoderata exercitatione orta, quam, si totum corpus invaserit, solere febrem insequi, (2) ab ira (3) a putredine (4) ab adstrictionibus & refrigerationibus, ea, quæ diffuari consueverant, intus cohibentibus, (5) ab alimentis acerbis aliisque calida natura refertis. Frigus oboriri in corpore vel a frigore externo, a cibis potusve frigido, seu frigida qualitate dotato, ab adstrictione & rarefactione: tandem ab otio & immodica quiete. Siccitatem induci in corpus, si quis plurimum evaporet, minus autem nutriatur; contingere autem id præsertim, si curis aut vigiliis immodicis inhæserit, si in aëre sicco versatus fuerit: si thermis & medicamentis, vi exsiccati præditis, usus fuerit. Denique humoris generationis contrariam causam esse. Progigni scilicet eum a ciborum humidorum & potus copia. Symbolam præter hæc ei dare vivendi rationem iusta delicatiorum, & securitatem animi & crebriorem balneorum aquæ dulcis usum, & otium, & tempestatem pluviosam. Et hæc sunt causæ, simplices qualitates, producentes, easdemque in corpore adaugentes. Quod vero ad compositas pertinet, tunc putat earum causas quoque compositas esse: quas nullo negotio, existimo, aliquem ex dictis meis, combinando utpote duas simplices, deducere posse. Hæc de causis morborum, ratione omnimodæ temperationis. [63] Cæterum alibi statuit corpori duplicis generis

[61] De causis morborum. Cap. vi.
[62] De curand. rat. per. sang. miss. Cap. v.

[63] Quas describit in libro de causis morborum. Cap. II. III. IV. V. & VI.

neris causas corruptionis esse: quarum alteras internas & a se, alternas externas & ex se, vel sponte sua, corpus duplicem ob rationem consumi: unam esse, quod vel ætatis decursu, vel assiduo substantiæ fluore, tendat ad interitum sui: alteram, quod cibum potumque sequatur excrementorum quorumlibetque generatio. In numero causarum externarum habet primo aërem nobis ambientem, a quo corpus secundum diversum elementarium qualitarum dominium omnifariam immutari: cum hoc annumerat insuper varias res, idoneas ad corpus vel contundendum, vel divellendum, vel vulnerandum, vel aliquem articulum e loco movendum. [64] Porro Galenus causam corpus intrinsecus affligentem, existimat, duplici occasione oriri. Nempe humorum vel plenitudinis, vel depravationis causa: illam solemus plethoram, hanc vero cacochymiam nominare: illam quantitatis, at hanc qualitatis, vitium. Plenitudinis morbos, oriri, ducit, si, quod ex corpore exhalat, minus est, quam, quod accepit: fierique hoc, si libera corporis transpiratio, ἐνδιαπνευσίς Græci vocant, ob meatus corporis justo angustiores, fuerit inhibita quadantenus. Quantum vero ad pravos humores spectat, tunc alios congerere magis succum frigidum & pituitosum: alios calidum potius & biliosum: alios aquosum: alios melancholicum: cujusmodi succos autem potissimum vitio alimentorum procreari. [65] Memoratæ jamjam plenitudinis duo genera ponit, alterum ad vires appellari, ad vasa alterum: illud inficere humores atque in membra imbecilliora fluxionem immittere: hoc autem ora vasorum recludere disrumpereque. [66] Adhæc plethoram non

pro-

[64] Libr. I. Cap. III. de sanit. tuend.

sanit. tuend.

[65] De hum. natur. Comm.

[66] Libr. VI. Cap. VII. de

II. §. 2. De multitud. Cap. III.

promiscue quamlibet cunque humorum exuperantiam, ut bilis flavæ vel atræ & pituitæ, significare, sed sanguinis duntaxat, vel per totum corpus, vel plurimas & præcipuas ejus partes, abundantis; istorum vero humorum abundantiam nominatione cacochymiae, ut jamjam dixi, appellari. [67] Præter hæc & alio modo posuit plethoram duplicem: minorem, vocat, quæ cavitatem venarum solum replet: majorem, quæ tunicas etiam distendit. [68] Plethoram denique cognosci non posse perfecte, nisi in corpore, quod per aliquantum temporis spatium quieverit: Rationem enim esse in promptu, sanguinem in motionibus, in ira, in febribus, &c. rarefcere attenuarique, quam ob causam venas arteriasque dilatari, patientioresque fieri, ac ita præ se ferre, quasi vero abundantia sanguinis afforet; quem tamen, cum se iterum ad statum naturalem contulerit, nequaquam abundare, facili negotio quisque deprehensurus. [69] Sed de causis morborum similiarium satis verborum feci: reliquum est, ut pauca de instrumentalium partium morborum causis edisseram. Primum dictarum partium morbum evenire, ait, ratione figurationis, dum pars quædam non debitum habeat formamentum. Causam ejus esse vel informationem foetus in ipso matris utero protinus vitiatam, vel ob materiæ multitudinem, vel ob qualitatem vitiosam. Adhæc in & a partu posse ab obstetrice juxta & nutricibus infanti calamitatem importari omnimodam, v. g. si membra singula non fuerint decenter fasciis involuta, posse

& de curand. rat. per sang. miss. Cap. iv. V. N. Plethoram ad vasa aliqui e Grajis vocarunt *νατὰ τὸ ἕγχεμα*. Putarunt enim in infusis per vasa humoribus consistere.

[67] De multitud. Cap. xvii. & de Method. med. libr. xiiii. Cap. vi.

[68] *Ibidem*. Cap. xv.

[69] *Ibidem*. Cap. xiv.

posse tunc perfacile decentem figuram depravari; quin etiam ob immodicam repletionem, aut alimenti defectum, contingere, ut nonnunquam corpus universum, vel membrum aliquod, nimis crassum, aut extenuatum, evadat. Præter hæc & membris accidere, ut præter naturam, aut levia fiant, aut aspera: horum causam esse humorum acritudinem, aut medicamina abstergentia: illorum vero res pingues lentoque humore madentes. Morbos in numero vocari, si quæ pars naturalis desit: provenire autem eos, si sectio, si putrefactio, si algor præcesserit. Magnitudinem instrumentalium partium augeri ob optimæ materiæ copiam, & propter potentiæ robur: imminui autem eandem a causis contrariis: sic etiam organicam partem posse vitiari sectione, vel exustione, vel putrefactione, velim modica refrigeratione in tantum, ut pars, quæ superstes, subinde mutilata reddatur. Morborum compositionis aliquos a repentinis, ac vehementibus motibus, aliquos ab articulorum immodico humore, ligamenta quæque madefaciente atque laxante, originem ducere. Unitatis solutionem, vel corruptionem, vel continui solutionem, esse morbum quibuscunque corporis partibus, tam similibus, quam instrumentalibus, communem. Si quando continuatio in osse tollatur, vocari eam vel fractionem vel cariæ; si in carne, tum ulcus, vel vulnus, vel rupturam: si in nervis, convulsionem. Hujusmodi morbos nunc, statuit a duplici causâ oriri, ab extrinseca videlicet & intrinseca: illius generis esse, quæ percussioni seu collisioni apta: hujus vero omnis generis motus animalis inordinatos, ut & quoslibetunque humores acres, vi corrodingi exedendive refertos.

[70]

Dolet

Dolet mihi, interloquebar ego, quod faceffitum tibi tantum negotium. Vellem quidem libertatem tibi tuæ molestiæ nunc dari, nisi doctrina Galeni flagremus. Narrasti hæctenus generalia placita Pathologiæ, si non molestum erit, tradas, quæso, singularia quædam Galeni decreta.

Tum *Vallanus*. Ut dicto tuo, inquit, sim audiens, narrabo quædam, quomodocunque ea in mentem venerint. Postquam Galenus posuerit corpora cuncta, quæ generationem atque interitum habent, duplicis generis transmutationi esse obnoxia: alteram alterando, alteram fluendo, accidere: alterari autem corporum substantia, vel tota per totam transmutari refrigerando, calefaciendo, exsiccando humectandove: diffui autem per sensibiles excretiones, perque occultam transpirationem; [71] multa postea passim verba facit de putredine, complurium morborum auctore. Naturam vero putredinis in hoc positam esse, ut tota putrescentis rei substantia a calido externo immutetur, vel corruptela depravetur. [72] Cuncta autem, quæ calidæ, juxta & humidæ indolis, & ad transpirandum inepta, ea esse ad putrescendum accommodata; atque id in primis, si locis in calidis fuerint asservata. [73] Humorem calidum. v. g. sanguinem putrefaciendo magis incalescere, quam quempiam alium humorem, minus calidum. Putredinis proprium esse, ut in parte ista, cui inhæret, excitet calorem acrem,

V

ac

[71] Libr. I. Cap. XIV. de element.

[72] De method. med. libr. XI. Cap. VIII. & de diff. febr. libr. II. Cap. IX. Sententiam Aristotelis amplectitur, putredinem utpote ab alieno calore oriri. Et Comment. III. de

morb. vulg. scribit. *Videtur putredo ex materia quidem gigni humida: ex causa vero efficiente extraneo, & præter naturam calore: augeri porro quiete.*

[73] De Method. med. libr. IX. Cap. III. & libr. XI. Cap. IV.

ac mordacem: Quod si pars, hoc pacto calefacta, insignis fuerit, ut calorem suum cum corde communicare valeat, facili negotio tunc universum incallescere corpus, atque huiusmodi affectum vocari febrim. [74] Et hanc esse quendam totius corporis calorem immoderatum, [75] atque huius febris, respectu putredinis, tria genera esse: unum, quod causa putredinis seu praesens seu absens: alterum, quod per totum animal, aut saltem per partem aliquam putredo sit diffusa: tertium denique, quatenus aut sine, aut cum phlegmone, sit. [76] En fontem uberrimum, ex quo Galenus tot morborum genera derivavit, tot febres, inflammationes; bubones, Erysipelam, carbunculum, & sexcenta alia. [77] De caetero arbitratur febrilem calorem non modo in corde, sed subinde in humoribus, subinde in spiritibus accendi. [78] Pari modo, ut alibi [79] asserit causas refrigerandi, calefaciendi, &c. aut in humoribus, aut in spiritibus, aut in solidis esse ponendas. Et, ut vobis exemplar quoddam doctrinae de febribus, deque earundem differentiis, sit, dabo, quae Galenus posteris tradidit. Intermittentium febrium, ait, tres esse differentias, quotidianam, tertianam & quartanam: quotidianam ex pituitae putredine: tertianam ex flavae: & quartanam atrae bilis putredine, originem ducere. Continuarum, ex flava bile ortarum, duo genera esse: alterum propter continuum fervorem, synocham appellari: in unica enim accessione universum tempus consumi: alterum sub se febres continuas, quae pluribus circuiti-

[74] De curand. rat. per. sang. miss. Cap. v.

[75] De caus. morbor. Cap. 11.

[76] Libr. xiv. Cap. vii. de Method. Medend.

[77] De differ. febr. libr. 1. Cap. 111. §. 5.

[78] Ibidem, Cap. 111. §. 3.

[79] De Method. Medend. libr. xii. Cap. vii.

cuitibus finiatur, complecti. Febrium nunc, quæ synochæ nominantur, tres dari differentias. Namque aliquas ab initio, usque ad finem æqualiter perdurare, hinc eas homotonas atque acmafticas. i. e. in eodem statu vigoreque perseverantes: aliquas paulatim augeri, ideoque eas anabaticas atque epacmafticas. i. e. insurgentes & invalescentes: aliquas tandem paulatim decrefcere, idcirco tales paracmafticas, i. e. decrefccentes, appellari. [80] Licet Galenus Doctrinam de febribus feftatorum Athenæi, omnes ex putredine ortas statuentium plerumque affequutus; opinionum tamen diffenfione difcrepat ab iis ratione originis febris ephemeræ, raro ultra diem tertium perdurantis. Exoriri hanc poffe ex aduftione, cruditate laffitidine, vigilia, perturbatione animi vel bubone; quin & ex obftructione pororum corporis a frigore aliquo peracta: [81] imo obftructionem fine putrore non valere febrim excitare, præterquam id, quod non tranfpirat, & copiofum fit, & calidum: † Vocabulo phlegmones Galenus non utitur pro quacunque inflammatione vel phlogofi, perinde ac antecessoribus id folenne erat, verum per hoc intelligit inflammationem cum adjuncta partis affectæ tensione, pulfatione atque rubore: confiftere autem phlegmonem omnem in fanguinis confluxu majori, quam par erat. Quapropter autem is eveniat, habete. Obortum quilibet in corporis parte dolorem, opinatur, facultatem excernendi sentire, moliri que doloris caufam auferre, quam, dum foras ejicere properet, phlegmonem interdum in parte aliqua concitare, dum utpote materiam doloris cum aliquota parte fanguinis

V 2

nis

[80] Libr. II. Cap. II. de Cap. v.
differ. febr.

† Libr. IX. Cap. III. Me-

[81] De differ. febr. libr. I. thod. medend.

nis & spiritus in partem afflictam infimul exprimat. Tumores, qui præter naturam in corpore fiunt, ratiocinando pergit, non esse uniusmodi, sed juxta diversitatem ejus, quod in partem influit, varios esse. Ita ventigenos, progigni tumores, si copia materiæ ventosæ adfuerit: Phlegmonæ vero magis similes, ubi sanguis: Erysipelati vero, ubi bilis: œdemati, ubi pituita: scirrhus, ubi crassus lentusque humor fuerit parti infixus. Etenim id partibus corporis principibus peculiare esse, ut id, quod qua redundantia qua qualitate super vacuum est, ad partes ignobiliores seu imbecilliores, quarum in numero cum maxime glandulas adenas, rariori textura dotatas, ponit, amandent. Et hanc esse rationem, quas ob res pleræque inflammationes atque tumores ejusmodi in partibus inveniuntur. [82] Quantum vero ad inflammationes in genere spectat, tum statuit earum duas differentias dari: alteram complexu suo inflammationes humidas, & alteram siccas, comprehendere: illas oriri, a calida fluxione membrum aliquod occupante: has vero a calore naturali, citra humoris alicujus influxum, effervescente. Causas eis varias esse, ut vulnera, contusiones, disruptiones, &c. humoris cujusvis abundantiam, ut & acrimoniam. In numero autem inflammationum habet herpetem exedentem, & miliarem, erysipelatem & carbunculi species; bubones, phyma phygethllum, lippitudinem, pleuritidem, anginam,

[82] Libr. XIII. Cap. I. II. III. IV. & V. Method. med. vide etiam ejus librum de tumoribus, in quo agit de phlegmone, deque variis ex aliquo humore ortis tumoribus: cum primis vero cap. 7. ubi hæc. Quatuor sunt affectus, qui frequen-

ter propter influxum humorum fiunt, ut erysipelas, oedema, inflammatio & scirrhus. Erysipelas bilioso fluore superante: inflammatio sanguineo: oedema tenui pituitæ constitutione: scirrhus vero ab atra bile oritur.

ginam, peripneumoniam, &c. [83] Sanguinis profluvium multimodis accidere: arteriarum enim venarumque ora aut referari, aut tunicam earum dividi, aut sanguinem sudoris modo percolari per vasa. Anastomofin accidere propter vasis imbecillitatem, vel sanguinis, ad vasorum ora impetu ruentis, copiam; vel ob acrem, forinsecus incidentem, qualitatem. Diapedesin vero ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine vero attenuato, oriri. Rupturamque denique vasis, sanguinem vehentis, vel vulnerando, vel clamando, vel cadendo, vel contundendo, accidere posse. [84] Palpitationem fieri, cum pars quædam præter naturam, seu invitis nobis & distendatur, & contrahatur: causam ejus esse spiritum crassum ac vaporosum, transitu per vasa debito carentem. [85] Rigorem esse algorem cum dolore, & inæquali quadam totius corporis agitatione & concussione. * Calculum, vel aliquod lapidosum in animali produci, si quando tenax & crassus corporis humor, aliquanto temporis spatio, in corpore affetur, atque exsicceetur, v. g. sanguinem, qui in renes advehitur, aut crassio rem justo, aut tenaciorem, aut magis in indolem bilis atræ, flavæ, vergentem, per venas per arterias ad renes deferri: inibique calorem præter naturam concipere, a quo partes sanguinis dissimiles exsiccare, assari, indurarique, ac ita in calculum transmutari. Eandemque esse conditionem lapidis, tophi & similis terrestris rei, invariis corporis visceribus, & membris, generatæ. † Senectutem denique esse affectum corporis animalis, ortum a calore

V 3

in-

[83] De art. curand. ad &c. Cap. v.

Glauc. libr. 11. Cap. 1.

* Ibidem Cap. xi.

[84] Method. medend. libr. v. Cap. 11.

† Quatuor autem lapidis generati causas esse. Primam vo-

[85] Libr. de palp. tremor. cat *efficientem*, qua calorem: secun-

innato, pleraque corporis viscera, imo universum corpus, paulatim exsiccante. [86] Licet prohiberi nequeat, ut quispiam tandem aliquando senectute conficiatur: Verum tamen non impossibile factu, iudicat Galenus, ut eam aliquis tardiusculam adipiscatur. Et hanc Medicinæ partem, quæ procrastinationem senectæ promittit, appellari Gerocomicam. In eo autem cardinem rei verti, ut ne cor in tantum ficcetur, ut inhabile evadat ad munia sua obeunda. Quamdiu enim id secundum suam ipsius actionem moveri, tamdiu ullum animal mori haud posse. Senium igitur procrastinari posse, autumat, si cordis, si jecoris substantiam medicus humidiores effecerit, quam ut tam cito, perinde ac alias solet, exarescere possit. [87]

Hoc loco *Lucius*. Copiose quidem & abundanter, inquit, de doctrina Galeni es hæcenus locutus: verum tute non ignoras superesse Therapeiam, perve-
lim

secundam *materialem*, qua humorem crassum ac lentum: tertiam *instrumentalem*, qua renes vel vesicam, vel aliam corporis partem, lapidis generationi aptam: & quartam *finalem*, qua ipsum lapidem, existimat, esse significandum. Vide libr. de Ren. dignot. & medic. Cap. vii. & viii.

[86] Vide libr. de Marasmo. Cap. ii. iii. & iv. & de Sant. tuend. libr. i. Cap. ii. & iii. Et iterum de Sant. tuend. libr. v. Cap. xii. dicit senectutem nequicquam esse aliud, quam ficcum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proveniens. Ita que de senectutis causa non con-

venit Galeno cum iis, quos libr. de Marasmo Cap. iii. memorat, quique statuebant calorem in nobis, aut in alius animalis corpore velut materiæ cuidam illigatum: primum quidem & humidum esse & debilem, augescere autem usque ad vigoris ætatem, effulgere, & ad maximam magnitudinem attolli, & ignis flammam imitari. Calore nunc ejusmodi ob alimenti penuriam paulatim debilitato, senectam: eodem autem penitus interstincto, mortem propere, appropinquare.

[87] De Marasmo. Cap. vi. & de tuend. valet. libr. v. Cap. iv. & vi.

lim itaque, ut tibi id negotium dares de ea paululum differendi.

Tum *Vallanus*. Equidem a me postulas, inquit, non unius diei negotium, si animum utpote meum inducerem singula ejus placita, ad rationem curandi spectantia, enarrare: at enimvero, ut voluntati tuæ in his quadantenus satisfaciam, quod credas me animo libenti prolixoque facere, obtemperabo tibi, ac tradam pro modulo meo quædam, prout ea nunc in mentem venerint. Medicum, ait, explere munus Medicinæ, si quando omnes omnium corporis partium functiones, quoquo modo læsos, restauraverit, hoc est Medicina eas ad salutem reduxerit: quæ vero salvæ fuerint, si eas fartas tectasque conservarit. [88] Sanatio itaque Galeno auctore, nihil aliud est, quam præsentis in corpore vitiosi affectus naturalem in habitum immutatio. Quandoquidem autem hujusmodi affectus corporis incolumitati contrarii sunt, hanc ob causam necesse esse, ut eorum per contraria fiat alterius in alterum affectum, naturæ convenientem, translatio, seu immutatio. [89] Indicatione autem ad hanc pervenire in primis Medicum, deinde & experientia: hanc sensibus, at illam ratione, acquiri tantum. [90] Igitur, qui hoc modo Medicinam fecerit, eundem præ se ferre, ut Medicum rationalem seu dogmaticum addeceat. Præterea, quamvis posuit unam duntaxat esse curationum quarumvis maxime generalem indicationem, contrarii scilicet conversionem vel correctionem: attamen non dubitavit hanc iterum ad tria genera redigi posse, unum

V 4

specta-

[88] De curand. rat. per. | [89] Libr. ix. Cap. xv. Me-
sang. miss. Cap. iv. & de art. | thod. med.
medic. constit. Cap. xii. & | [90] De subfigur. Empir.
seq. | Cap. ii.

ſpectare ad morbum : alterum ad corporis tempera-
 menta : ad aërem, nos ambientem, tertium ; cu-
 jus enim contractam vitioſitatem eſſe arte corrigend-
 am, & quod incolume fuerit, conſervandum. [91]
 Præter memoratas indicationes credit inſomnia quo-
 que indicare inopias & redundantias, ac qualitates
 humorum. v. g. Si quis ſomniaverit incendium, in-
 dicare id exuperantiam flavæ bilis : ſi fumum vel ca-
 liginem, vel profundas tenebras, copiam atræ bilis
 ſignificare. [92] Reliqua, ne longius evager, quam
 tempus permittit, faciam miſſa. De cætero Galenus
 ducit Medici, celebritatem conſecuturi, munia in-
 ſuper eſſe, ut criſis in cognitionem omni cura incum-
 bat : quam autem definitione declarat, eam utpote
 eſſe ſubitam morbi ad ſanitatem converſionem. Id
 Galenum non habet anxium, quantumvis alii aliis ver-
 bis dixerint, ſubitam in morbo mutationem, five
 eam, quæ antecedit agitationem, five integram om-
 nem morbi ſolutionem, ſignificare vocabulum criſis ;
 ſufficere ratum habet, ſi modo ſuam ipſius opinio-
 nem per vocabula uſitata ſignificaverit. [93] Ante-
 quam autem aliquis de criſi judicare poſſit, opus eſ-
 ſe, ut notitiam temporum habeat morborum. Et in
 quantum ad hæc pertinet, rejicit ſententiam Archi-
 genis, duo ſolum morborum tempora, prima videli-
 cet & maxima, ſtatuentis : [94] Is vero quatuor ſta-
 tuit,

[91] Method. Medend. libr. 1. optim. ſect. Cap. vi. §. 8.
 1x. Cap. xv. & xiv. Indicationem
 autem. libr. 11. Cap. vii. M. [92] Vide ejus libellum de
 M. vocat ipſam ſequentis, vel inſomniis.
 agentis inſinuationem. Etenim [93] De criſib. libr. 111.
 ex ipſa rei natura ordiri, atque Cap. 1. & 11. Et libr. 1. Cap.
 ab ipſa, quod ſequens eſt, ci- 1. de criſib. & comm. 111. Cap.
 tra experientiam invenire, eſſe 1. in Prognost. Hipp.
 indicatione invenire. Vide etiam [94] De morbor. temporib.
 Cap. 1. libr. 111. M. M. & de Cap. 11.

tuit, principium puta, incrementum, statum & declinationem. Hæc etiam ab eo vocantur universalia morborum tempora: singularia autem, quæ in singulas accessiones dividuntur. [95] Quodcunque nunc in his evenit, id vult a medico diligenter animadvertendum, ut qualemcumque morbi eventum præfagiri queat. Cæterum tradit trifariam morbos, aut ad salutem, aut ad mortem, tendere. Et primo morbos cito finire, si excretio quædam copiosa, si ve ea nunc per alvum, per urinas, per vomitum, per sudores, per quodlibetcumque sanguinis profluvium: si ve per quemcumque partis ignobilioris abscessum, peracta. Utut nunc fuerit, vocari ejusmodi morbi mutationem oportere, crisin perfectam. Absque hac vero, si quis salubris factus, ægritudinem plurimum recidivam esse. Secundo contingere nonnunquam, ut aliqua dictarum evacuationum appareat, nec subita fiat morbi diminutio, & tamen ægrotus non perfecte a morbo liberetur: hinc judicat talem morbi mutationem esse crisin imperfectam appellandam. Tertio subinde morbos paulatim finire imminuique, & id, cum contingat, a quibusdam crisin abusive: melius autem morbi solutionem, autumat, vocandam. Quemadmodum morbi tribus modis ad salutem, sic etiam eos ad mortem, statuit, tendere. Namque evenire interdum, ut æger cum turbatione agitationeque & quibusdam excretionibus, vel humorum collectionibus, derepente decumbat: utrumcumque autem per malam crisin fieri: & hanc imperfectam, at illam perfectam appellari. Sin vero æger sensim ac sensim deteriore conditione fuerit, ejusmodi nominari marcor. Superesse quidem modum

V. 5

quar-

[95] Libro de totius morb. | 11. de crisib.
temporib. Cap. 1. & lib. 1. Cap. 1.

quartum subitæ mutationis ad pejus sine copiosis excretionibus, sine humorum collectionibus; ast hunc censet non mereri, ut in numero crisis habeatur. [96] Quo pacto nunc dictæ morborum mutationes cognoscendæ, statuit, tria signorum genera esse: aliqua enim cogitatione ex urinis alvique excretis, & sputis: aliqua ex affectione totius corporis: & aliqua e facultatibus tam animalibus quam naturalibus, erui debere. Et quantum ad urinæ qualitatem pertinet, tunc eam, si bene colorata, si alba & lævis, & æqualis, in matulæ fundo subsederit sæx, significare bonam coctionem: e contrario urinam tenuem, fæcis expertem, indicare humorum cruditatem. Cætera quanto minus de statu naturali declinent, tanto magis salutem ægrotanti portendere. Summam autem boni præ sagii in dictione Hippocratica consistere. Nempe, si æger fuerit mentis compos, atque ad ea, quæ ipsi offeruntur, bene se gesserit, si respiratio facilis, si tolerabilius dolores passus, si adfuerit bonitas pulsus, si facies sanis simillima, si decens cubitura, & totius corporis æqualitas, &c. bona hæc omnia; e diverso mala, quæ dictis adversantur. [97] Crisin porro ad mentem Hippocratis judicat computabilem: complecti autem, seu terminare hanc cum primis septenarium, deinde quaternarium, quia hic numerus illum bipartitur. Atque hoc esse fundamentum, quocirca quartus quisque dies sit index septimi, & undecimus decimi quarti. Terti denique septenarii novissimam esse diem vigesimam, & non vigesimam primam: copulari enim inter se, quoties unus dies utrisque septenariis communis

[96] Libro. III. Cap. VII.
de crisib. & libr. I. Cap. I. de
dieb. decretor.

[97] De crisib. libr. I, Cap.
XIV.

munis est, desinente in eum primo septenario, proximo verò ab eo ipso incipiente. Et hanc esse rationem, quod quadragesimus, sexagesimus, &c. ab Hippocrate in numero dierum decretoriorum sit positus. Quid? quod dies critici eundum ordinem servant ut luna. Eam enim non, duo de triginta diebus seu quatuor integris septenariis, sed viginti septem & tertia diei parte, circulum suum absolvere. Pari modo quatuor crises perfectas non *xxiix.* seu quatuor septimanis, sed *xxvii.* diebus compleri. Et si de hoc numero nunc unus septenarius auferatur, restare tunc viginti, & hanc esse etiam rationem, ante memoratæ addendam, qua de causâ vigesimus quisque dies sit criticus. [98] Quod vero ad crisis causam attinet, putat eam esse naturam, causas morborum impugnantem, sibi que in his medicantem. Nauci itaque habet reprehensionem Asclepiadis, omnia in animalibus propter moles atque meatus peculiare fieri, statuentis. Nimis generalia hæc, aut singularia, quæ scitu magis necessaria sunt, esse reliqua ad perdiscendum. Enimvero potentias seu facultates, quibus unumquodque animal gubernatur, esse perquirendas: [99] deinde astrorum superiorum, præsertim vero & Solis & Lunæ virtutes. Neminem equidem in dubium vocare posse, quin Soli sint maximæ quæque vires, quas annuatim ubique terrarum experimur, tribuendæ: verum tamen Lunam quoque diversis affectionibus symbolum dare. [100] Quod & jampridem ab Astronomis Ægyptiis, inventum atque experientia confirmatum. Lunam nempe non modo

[98] De his vide Cap. iv. lib. i. & Cap. vi. vii. viii. ix. Lib. ii. & Cap. xii. lib. iii. de dieb. decretor. & comm. iii. Cap. i. in progn. Hippocr.

[99] De crisib. lib. i. i. Cap. iix.

[100] Lib. iii. Cap. ii. de diebus decretor.

do ægris, sed etiam sanis, dies, cujusmodicunque sint tandem futuri, prænunciare. Juxta enim variam ejus stationem in Zodiaco, & omnimodum reliquorum planetarum aspectum, alium atque alium in hoc Orbe terrarum, imo in homine ipso, exoriri, effectum. Et, ut in summa dicam, Lunæ *tetragonas* & *diametrales* stationes in principiis bonis bonas: in malis malas, facere alterationes. [101] Quantum vero pertinet medicamentorum ad virtutes, tunc astruit Galenus, non modo rebus, purgandi facultate præditis, peculiares esse, humorum privum educendi, [102] verum etiam singulorum remediorum, nomine alterantium a medicis insignitorum, singulas esse proprietates; nostrates Medici eas vocant vocabulo peregrino specificas. Et quamvis aliqui jamdudum ante Galenum, imo qui æquales temporum Galeni erant, deridiculo ejusmodi placita haberent, & in loco sarcasmi objicerent, nunquis preses istiusmodi medicamenta juberet atque imperaret, quemadmodum ab aliquo in Tragœdia factum,

*Abi quidem tu flumina ipsa ad Inachi
Thebas, at age tu pergit Cadmeias.*

Ita

[101.] Ibidem. Cap. v. vi. & xii. Inprimis vero stationem Lunæ plenæ potentiorē falcatæ, putat, statione; quamvis & hæc de aëre decernat. Deinde animadvertendum esse omnimodum Lunæ, juxta salutares aut infastos planetas, positum: quem, cujusquomodī fuerit, omnis generis efficientiam seu bonam seu malam, in corpore edere. Exempli gratia ponit hominem, faustis planetis in Ariete: malignis vero in Tauro, existentibus, natum: hunc, Luna in Ariete, Cancro, Libra & Capricorno, posita, se habiturum belle: cum vero Taurum ipsum, vel tetragonum aliquod, vel e diametro ipsi Tauro contrarium signum, occupaverit, eundem male tunc & moleste vitam transacturum: atque huic morborum initia, cum Luna in Tauro, Leone, Scorpio & Aquario fuerit, pessima; sine periculo autem, & salutaria fore, Luna, Arietem Cancrum Libram & Capricornum, permeante.

[102.] De his vide supra dialog. v. pag. 89. & Dialog. vi. pag. 114. & seq.

Ita etiam vos medicamenta, tu propera ad hepatis portas, tu ad vesicam vel utrosque renes proficiscere, &c. verum tamen Galenus horum cavillatorum cavillas susque deque habebat. Quippe exploratum, aiebat, esse sibi de lepore marino, ex omnibus corporis partibus pulmonem solum exulcerante, de cantharidibus vesicam, deque aliis rebus calculum renum corrodentibus, salva interim intactaque reliquorum viscerum substantia: quæ omnia fieri non posse, nisi talis efficientia naturalis unicuique dictarum esset propria. [103] Tandem in curatione morborum, ut & in tuenda valetudine ex usu esse exercitationes tolerabiliter, & habita virium corporis cujusque ratione, institutas. Etenim in exercitando corpus triplex cum primis commodum indipisci. Nimirum organis exercitatione duritiem seu firmitudinem conciliari, fieri præterea innati coloris incrementum, atque concitatiorem spirituum motum. Calorem adauctum insequi validam alimentorum quaquaversum per corpus distribuendorum attractionem, & alterationem promptiorem, & commodiorem nutritionem, &c. A validiore spirituum commotione autem meatus corporis perpurgari, atque excrementa superflua evacuari. Verum enim vero, quomocunque hæc se habeant, contingere non raro, ut ex immodica exercitatione exoriat affectus, seu constitutio quædam corporis, quam Græci κόπov, Latini vero lassitudinem, appellant. Qualis autem affectus hæc lassitudo sit, non consentire inter se, qui de ea scripsere. Alium quippe statuisset eam esse articulorum, propter motiones exsiccatorum, siccitatem: alium, humorem multum & tensionem & calorem, fluxione nimirum e partibus, vehementer agitatæ, effusum: alium non hu-

humorum multitudinem, sed qualitatem solam, causari † Galenus scribit lassitudinis proprium esse, ut adsit seu horror, seu dolor, seu pigritia quædam ad motum. Horum autem aliquid inveniri in lassitudine ulcerosa, tenta, & inflammationis. Illam generari ab excrementorum copia tenuium simul & acrim, seu cutim seu ipsam carnem ita pungentium vel vulnerantium, ut horror, vel concussio commotioque quædam totius corporis inæqualis, oboriatur: Istam exoriri, excremento in musculis in nervis ob nimiam distensionem, quam exercitando admiserunt, residente: hanc denique, in qua aliquis sentit contusas, vel phlegmone quasi obsessas, partes, solere maxime incidere, musculis nimium calefactis, quippiam ex circumfusis excrementis, ad se attrahentibus. Præter has esse & aliam speciem lassitudinis, quam evenire, musculis ultra modum ficcatis, adeo ut squalens contractumque corpus, atque ad movendum quodammodo iners, appareat. Hanc vocat lassitudinem gracilitatis. Dictas quatuor lassitudines simplices, compositas vero evadere, si una e tribus primis cum alia jungatur, exoriri tunc tres compositas, & universim septenas lassitudinum species. ‡ Quare autem aliquod remedium singulariter cui-

dam

† De simpl. medic. facultat. lib. 11. Cap. x.

‡ Quid? quod putat, has lassitudines posse ad quindecim species redigi, si utpote hoc pacto inter se combinentur. Exempli gratia proponam quatuor simplices, ut Ulcerosam, A. Tentam, B. Inflammationis, C. & Gracilitatis, D. Compositam fieri, si AB. aut AC. AD. BC. BD. CD. aut ABC. ABD. ACD. BCD, aut ABCD. sibi invicem conjun-

gantur. Vide lib. 111. Cap. x111. de sanit. tuenda. Reliqua autem, quorum mentionem feci indidem. Cap. vii. viii. ix. x. & lib. iv. Cap. 11. & seq. quin & de multitud. Cap. ix & xi. nec non *Oribassi* Synops. lib. v. Cap. xv. & xvii. in quibus locis etiam curatio dictorum affectuum indicatur., deprompsi. Vide etiam supra pag. 134. no. 62. ubi etiam de lassitudinibus disserui.

dam affectui medeatur. v. g. cancos cumbustos rabiei? In causa esse, persuasum habet, proprietatem totius substantiæ: hanc non modo in hoc, verum etiam in aliis affectibus sanandis, sanationis auctorem esse. [104] Tempus quidem nunc est, ut finem faciam orandi: satis enim superque de placitis Galeni, ut mihi videtur, hoc tempore verba feci; verum, quoniam mihi in mentem jam incidunt duæ rationes medicinales, quarum me propemodum oblivio cepit; ideoque non possum non earum facere mentionem. [105] Alteram Græci παραχέτευσιμ, alteram vero αντισπασιμ vocant; & qui Galenum ex Græco sermone in latinum verterunt, illam reddiderunt latine derivationem: hanc autem revulsionem. Galenus auctor est has esse communia immodici actus evacuandi remedia. Derivationem autem fieri statuit, per loca vicina: si nempe id, quod. v. g. per palatum, per alvum, &c. solebat evacuari, per nares, per urinas, &c. derivetur. At revulsionem fieri per loca contraria. Exempli gratia, humores, si sursum nimia in copia tetenderint, deorsum deducendos; sin vero infra, supra eos esse ducendos; si intrinsecus vergant, eos tum extrinsecus flectendos; contra, si aliter, ac dixi, res se habuerit. Eadem ratio est, si vel in dextro vel in sinistro latere affluxus fuerit humorum. [106] Reliqua quidem media sunt, quibus dictæ operationes perficiuntur, dicenda:

[104] Libr. xi. Cap. xxx. de simpl. medic. facult. & libr. v. in Procem. earund. facult. Eandem, ait, conditionem esse complurium venenorum, antidotorum, purgantium, ac ple-
 rorumque attrahentium reme-
 diorum; quæ singula ratione to-
 tius substantiæ virtutem suam ef-
 ficere.

[105] De renum dignot. & medic. Cap. xxviii. Plura de utilitate exercitationum tradit in libris de tuenda valetudine.

[106] Libr. v. Cap. iiii. & Libr. iv. Cap. vi. Method. medend.

da: verum, quia ea vobis, Medicinam ægrotis jamdiu facientibus, satis cognita; hac de causâ dictorum enumeratione supersedebo, eademque in medio relinquam. [107] Næ, inquit, *Lucius*, nostrorum voluntati in recensenda Doctrina Galeni abunde satisfecisti, ignoscas nobis æquo animo, obsecro, quod nos tibi tantam molestiam usque in diem vespascentem exhibuimus.

[107] Plura, si desiderentur, vide Libellum Galeni de *h*rudinib. *revuls.* &c. & de *ven.* sect. adv. *Erasistratum*. Cap. *xii.* & de *curand. rat. per sang. miss.*

DIALOGUS. XIV.

De Typis, & de Græcorum, Arabum, Latinorumque, qui post Galeni excessum inclauerunt; ut & de Chinensium Medicorum, placitis.

Solino & mihi, a meridie sole verno, in horto Academico, ædibus, quas incolo, contermino, ambulantibus, vernantem floridamque humum contemplandi gratia, ex insperato obviam fiebat *Hotton*, in Athenæo Lugdunensi Professor Medicinæ longe celeberrimus. Nos ei obviam properabamus.

Et ego, salvebis, inquam, a nobis Vir præstantissime, &, salvum te advenisse, gaudemus. Rogo obnixè, ut paulisper apud me commoreris, intretis ambo domum fores patent. Introeamus hoc conclave, infideatis, velim, in his sellis.

Tum *Hotton*. Licet mihi, inquit, non sit otium, ut longius in hoc loco morari possim, tamen, quia enixe expetis, obtemperabo tibi, quantum temporis vacabit ab aliis negotiis. Verum, ut aliorum orationem

tionem flectam, dic mihi, quomodo se habeat heic loci ars Medica? sunt ne in hac urbe complures valetudinarii, qui medicum adhibent?

Sunt quidem, inquam, sed horum causa non fa-
cessitum est, viris, artem medicam exercentibus, ma-
gnum negotium; siquidem plerique urbis incolæ,
dum ægrotant, morbo plurimum aliquo diuturno
ægri sunt. Salubritas cœli in causa est, ut morbus
aliquis acutus & contagiosus perraro hujus urbis ha-
bitatores affligat. Sed, da nobis, nonne Lugdunen-
sium sit eadem conditio.

Equidem, inquit *Hotton*, nos supremi Numinis
clementia hucusque morborum acutorum immunes:
interea tamen grassantur in homines febres quædam,
typum uniusmodi non servantes.

Quid? ain' tu typum? inquam. Puto eum, qua-
liscunque fuerit, dudum e Medicorum scholis pro-
scriptum inque exilium ejectum.

Res ita fere, inquit *Hotton*, ac dicis, se habet:
& præterea non ignoro, typorum perraro, medico-
rum vel in scholis, vel in libris, mentionem fieri:
Attamen non dixerim doctrinam de typis prorsus
antiquatam, seu, ut tu dicis, in exilium pulsam; sunt
quippe medici, qui subinde, & typos, & morborum
periodos, commemorant.

Verum, inquam, quoniam typi & periodi nobis in
mentem incidunt, reddas, quæso, Clarissime *Hotton*,
quæ de dictorum cognitione restant. Persuasum enim
habeo, vix ullum penes antiquos Medicinæ scriptores
dogma, siue abrogatum, siue abstrusum, reperiri,
quod tuam fugiat scientiam. Tu enim a me, absit adu-
landi animus, quasi heluo librorum, si hoc verbo in
tam clara re utendum est, haberis.

Tu profecto, inquit *Hotton*, qui mihi tantum tri-
buis, quantum ego nec agnosco, nec postulo, facis

amice, sed quantum mihi sum conscius, non recte judicas de quantacunque scientia mea: Enimvero complurium, ad Medicinam spectantium, sum rudis. Verum tamen, quomodocunque nunc fuerit scientiæ meæ ratio, conabor propositum prosequi, ac declarabo sententiam veterum de typis, in quantum eam mente assequi valuerim. Sed ad rem. Typum vocabant veteres ordinem accessionis & remissionis alicujus morbi: periodum vero tempus accessionis in morbo factum. [1] Licet nunc varii morbi, in primis chronici, ut atrophia, paralyfis, lepra, &c. sint, in quibus nullam periodum, & quod consequens est, nullum typum agnoscere valemus: sunt tamen morbi admodum complusculi, & hos inter maxime febres, in quibus doctrina de typis & circuitibus morborum, usu venire potest; quamquam interea non negaverim, eandem plurimis implicatam difficultatibus, quibus pauci fortassis, me ipse non excipio, se extricare queunt. Dividuntur typi in primos, (a) qui brevem habent accessionem & diuturnam remissionem, cujusmodi sunt tertiani & quartani: (b) in secundos, qui contrario, ut primi, procedunt modo, ut quotidianus, semitertianus: (c) in consistentes, qui iisdem horis invadunt, & resistunt: (d) in mobiles, sive ii nunc ocyus, sive tardius, seu advēniant, seu abeant: (e) in simplices, qui unicum habent paroxysmum; & (f) in compositos, quibus plures & accessiones & remissiones sunt. [2] Præter hæc typum appellabant veteres non omnem cujusvis morbi periodum, verum siquæ ex integris diebus juxta & noctibus fuerit constituta: proindeque opinabantur secundum unum quemque dierum numerum, typum esse quoque peculiarem.

[3] Quæ

[1] Galenus de typ. Cap. i. 1 [2] Ibidem. Cap. ii.

(3) Idem

[3] Quæ cum ita sint, ratum habebant, typorum circuitus viginti, vel triginta dierum spatio non solum terminari, sed diutius moram trahere, posse. Ut autem aliquis invenire possit, quot sint typorum implexus, necessum esse, statuebant, ut is numerum horarum cujusque typi in memoria habeat, vel in charta descriptum. Scilicet typum quotidianum esse viginti quatuor horarum: tertianum XLVIII. quartanum LXXII. ac ita porro pergendum esse, superaddendo utpote unicuique typo XXIV. Quod, cum aliquis dicto modo typos ad calculum vocaverit, tunc experietur typum decimum habere horas CCXVI. trigessimum DCXCVI. quinquagesimum MCLXXVI. &c. Quandoquidem nunc typi nomen, non a diebus completis, sed ab accessionis repetitione, sunt sortiti, inspiciendæ veniunt accessionum periodorum horæ, quota pars sint horarum typorum: illis etenim efficitur multitudo, seu species typorum. Verbi gratia ponatur, quendam experiri accessionem morbi per horas sex, remissionem vero horas duas, ac ita integram periodum octo horis absolvi. Præterea consideretur quoties octo in viginti quatuor, in uno typo nempe, habeatur, invenietur sane ter haberi; pronuncietur itaque quotidianas tres esse implexas, quia typus quotidianus est horarum XXIV. Iterum ponatur sedecim horarum paroxysmi periodum esse: quoniam autem sedecim nulla est numeri viginti quatuor, sed potius quadraginta octo, seu typi tertiani, particula, & quidem tertia; enuncietur igitur tres febres tertianas invicem esse implexas. Iterum ponatur periodum accessionum esse horarum quinque, quia autem hæ sunt pars vigesima quarta horarum CXX. efficitur inde viginti quatuor typos, ordinis sex-

X 2

ti,

[3] *Idem* in libro ad eos qui de typis scripserunt. Cap. 1.(4) *Ibi*

ti, invicem esse implexos. Ad huc semel ponatur periodum accessionum esse horarum septem, ducantur hæc in CLXIX. patefcet postmodum illa in his vigefies quater inveniri: ftatuatur idcirco feptem efle typi octoni partem vigefimam quartam: vel viginti quatuor typos octavi ordinis efle invicem implexos: vel viginti quatuor typos, intra CLXIX. horas, feu feptem dies naturales, evenire, quos typos ideoque octonos efle appellandos. Quod autem illæ typo octonario, & non feptenario, adfcribantur, ratio in promptu eft, quod non dentur typi fecundani, pari modo ut non habentur febres fecundanæ; fed eæ, quæ fecundo quoque die invadunt, ægro videlicet per unum diem feбри carente, a medicis, ut noftis, appellatur tertianæ. Calculus namque fubducitur a principio paroxyfmi, quod pro prima die in numero habetur, ad principium paroxyfmi infequentis: jam quando id in feбри quadam intermittente tertio quoque die contingit, tunc vocatur ea tertiana, fi quarto, quartana. Reliquarum eadem ratio eft. Typis autem nominatio eft, non refpectu periodorum vel dierum numeri, verum ratione vicis paroxyfmorum. Sin autem cuipiam videretur negotium nimis moleftum, additione, ut paulo ante dixi, numerum horarum cujufque typi invenire: is poteft tum via compendiaría eandem inftituere computationem, fi modo de numero typorum demferit unum, & reliquum per XXIV. multiplicaverit. Exempli gratia, aveo fcire, typus quadragefimus quartus quot habeat horas, tunc capio quadraginta & tres, quæ per viginti & quatuor multiplicata, efficient mille triginta & duo, qui eft numerus horarum typi, ut monui, quadragefimi quarti. Cæterorum eft eadem conditio. [4]

Hoc

[4] *Ibidem.* Cap. v. VI. VII. | contuli. Quod fupereft, numerus horarum circumeuntium per ac-

Hoc loco *Solinus*. Sed quodnam commodum, inquit, cepit Medicina ex hac curiosa, quin dicam, portentosa typorum doctrina? Quantum ad me, parum abest, quin hæc mihi, tanquam nugalia theorematum, quæ modo ingenii, abstrusioribus in disputationibus cupidi, subtilitatem præ se ferunt, habeantur.

Tum *Hotton*. Equidem, inquit, ut aperte ingenueque fatear, non tantum nunc habeo, ut dictionem sententiæ tuæ, seu contradicere, seu verbis oppugnare, valeam. Verum, ut, quod ego sentio, proferam, non persuadere mihi possum, veteres ejusmodi laborem, quem typorum doctrinæ impendebant, frustra suscepisse. Mihi, Galeni scripta pervolvendi, videtur videre, excogitatam idcirco hanc doctrinam ab ejus antecessoribus fuisse, ut accessiorem morbi futuram prænoscerent, ut victus rationem rite instituerent, nec non tempus scirent, quando Medicina esset ægrotis danda. [5] Verum enim vero, quoniam veteres, qui hujusmodi de typis doctrinam singulariter tractarunt, injuria temporum periire; ea de causa & auctoritate & exemplis destitutus nequeo eam, quæ nunc vobis aut incongruens, aut abscondita habetur, facere planam.

Tum ego. Dedidisti quidem, inquam, finitionem

X 3

vo-

accessiones æstimatur, quotiesis metitur aliquem ex iis, qui secundum typos habentur, toties typus hujusmodi illi implicatur vel complicatur. Ex. gr. periodus accessionum quindecim horarum, quæ quinque dierum typus est, & sextanus plerumque vocatur, potest esse, aut octo sextani, aut sedecim undecumani, aut viginti quatuor sex de

cumani, aut triginta duo vigesimani primi, &c. typorum, ordinis. Ex his dictis efficitur doctrinam de typis dubiæ rationis haud esse expertem. Quinimo ipse Galenus non diffitetur eam esse scientiam inanem, & Jatrosofiphistarum inventum.

[5] *Ibidem*. Cap. IV. & de differ. febr. libr. II. Cap. VIII.

vocabuli periodi, sed quid causæ est, quod aliqui morbi per circuitus eant, redeantque.

Et tu iterum, inquit *Hotton*, quæstionem in medium affers magnam, quam Hercule, in quantum ad me pertinet, in medio cogor relinquere. Equidem non sum nescius, diuturnitatem accessionum juxta Galenum oriri propter materiæ vitiosæ multitudinem, crassitiem ac lentorem, potentiæque imbecillitatem atque meatuum angustiam: breviter autem propter materiæ inutilis subtilitatem, paucitatem, & potentiæ naturalis vigorem, meatuumque laxitatem; ac quanto ocyus, vel tardius ejusmodi materia iterum, finito paroxysmo, colligatur accumuleturque, tanto & citius aut tardius, accessionem rursus futuram: quin etiam quotidianam pituitæ, tertianam bili, & quartanam melancholiæ originem suam debere. [6] Neque mihi latet, Avicennam etiam morborum circuituum causam tribuere materiei siue qualitate, siue quantitate perperam in corpore existenti: & Averrhoem diversæ caloris innati, materiam plurifariam depravantis, indoli: & Gentilem, Thomamque de Garbo occultæ humorum quorumlibet proprietati; peculiare enim, rebantur, esse pituitæ, ut quotidie: bili, ut tertia: & melancholiæ, ut quarta quaque die, circuitus suos perficiant. Nec ignoro Aponem, qui vulgo conciliator vocatur, periodorum quorumvis morborum causam Lunæ, Telluris, in qua habitamus, dominatrici, in primis referre: & Sanctorium putare, non humores, sed loca seu partes affectas, prout eandem multifariam diffitæ aut vicinæ cordi, causam diversitatis periodorum esse. [7] Reliquarum sectarum hypotheses, ne lon-

[6] Libr. 11. de differ. febr. Cap. 16. 17. & 2. [7] Vide *Massaria* Practic. libr. VII. Cap. VII. de febr. causâ.

longius evager, impræsentiarum faciam missas. Verum dicta, quomodocunque fuerint prolata, non dilucidant quæstionem propositam: nec video eam a recentioribus, naturalium rerum indefessis scrutatoribus, citra hæsitationem fuisse enodatam. Non modo ego, verum etiam optimus ac gravissimus quisque perlibenter confitetur, se multa ignorare, & multa sibi etiam esse discenda; quo loci etiam referendam, arbitror, doctrinam de statis morborum quorundam periodis; quam ne Apollinem quidem ipsum, puto, intelligere. Eam quippe numeris Platoniciis judico obscuriorem.

Missâ igitur, inquam, faciamus, quæ captum qualemcumque nostrum superant. Verum enim vero, quod bona cum venia vestra fiat, liceat mihi aliorum confabulationem nostram flectere. Interfui, fari pergebam, aliquoties in cœtu eruditorum, ubi inter nos colloquebamur de placitis veterum Medicorum, deque medicorum circa ea, dissensione. Et, quia novissime dogmata Galeni pertractavimus; mutabilitatem itaque ratiocinii, quam Medicina ab obitu Galeni, usque ad tempora Paracelsi, sustulit, jam sciendi sum percupidus. Tibi Clarissime *Hotton*, es enim, & veteris, & recentissimæ Medicinæ longe peritissimus, hoc negotium velim dari. Tu, si modo volupe fuerit, potes nobis breviarium historiæ rerum, quæ in Medicinâ revolutis tot sæculis evenerunt, suppeditare.

Quorsus istuc? inquit *Hotton*. Non mereor, quam tu mihi tribuis, laudem. Ipse enim ego scio, quam curta mihi sit supellex, quantula memoriola, atque adeo inhabilis sim ad opus, quod mihi injungendum duxisti, fuscipiendum.

X 4

Tum

Tum *Solinus*. Da ergo, inquit, quæ potes. Enimvero ultra posse, ceu jampridem sermone tritum habet adagium, nemo obligatur.

Igitur, ut vobis auscultem, inquit *Hotton*, dabo Synopsin decretorum, quæ e variis auctoribus quondam excerpti. Pervelim equidem, ut obiter moneam, ut dicendorum auctorum opiniones ordine & tempore, quo vitam degerunt, reddere possim: Ast, quia de eo inter doctos controversia est, quæ etiam nunc propter testimonii probati defectum haud diremta; capropter ordini cum maxime trito insistam, & vobis narrabo primum Græcorum, postea Arabum, dein Latinorum de dogmatibus; & quidem breviter plurimorum faciam auctorum mentionem. Sed ad propositum. A Theophilo, qui tractatum de urina scripsit, exordiar dicere. Is statuit generari lotium in vena illa magna, a Galeno *σελεχιαῖα* vocata, quæ a sima jecinoris parte exorians aliarum veluti truncus est. In hac, putat, facultatem *αἱματοποιητικὴν* opus suum absolvere. Præparato namque sanguine, perturbationeque in eodem oborta, quicquid leve est, ac sursum tendit, cujusmodi flavum biliosumque excrementum est, illud vesicam biliariam, juxta hepatis sitam, per meatum suum recipere: partem vero terrestrem, & quasi sæculentam sanguinis, splenem beneficio ductus sui ad se attrahere: Aquosum autem excrementum una cum sanguine mixtum, in truncum venæ cavæ, a parte superiore ad inferiorem spinæ adjacentem impelli, atque a renibus exceptum, in urinam commutari. [8] Quapropter, urinæ oleum supernet, vel ejus in fundo omnigenum sedimentum subinde reperiatur, hanc rei rationem, putat. Scilicet pinguedinem & carnem inter solidas corporis

[8] Vide Cap. 11. de Urinis.

ris partes, & molliores esse, & humidiores. Si quis nunc febris laboret, resolvi tunc primo pinguedinem, partium omnium solidarum solutu facillimam, deinde vero carnem. A calore autem pinguitudinem colliquari, atque in substantiam olei transmutari. [9] Carnem, quæ totum corpus circumvestit, quæque renes constituit, a calore liquatam, in causa esse, ut fiat sedimentum instar ervorum: si sedimentum fuerit, proinde ac laminæ essent vel folia, abradi tunc ea de corporis superficie, præsentem in primis febrem: alias de vesica duntaxat. [10] Eandem ait rationem esse sedimenti furfurosi. Sedimentum, similagini simile, oriri, autumat, aut ob solidarum partium colliquationem, aut propter adustionem sanguinis: si album fuerit, illam affectionem; sin vero rubrum, hanc significare. [11] Quod vero ad excrementa alvi pertinet, tunc existimat, ea fore debita constituta, si modo excretionis tempus, temporis concoctionis perfectæ fuerit consentaneum. Bisariam autem contingere posse, quo minus debita excernendorum per alvum excretio fiat, atque ea aut tardius justo, aut citius: si tardior fuerit, fieri eam vitio facultatis alterandi aut excernendi: si ocyor, accedere hanc propter imbecillitatem potentiæ retinendi: vel etiam propter bilem flavam, intestinorum tunicam, stimulantem, vellicantem, pungentem. [12] Continuas porro excretiones fieri, vel ob toni vitium, partium nempe juxta ventriculum: vel ob irritationem, e vitiosis humoribus circa ventriculum collectis, exortam. [13] Mirum sibi videri, ait, quod facultas trahendi intestinorum, non modo a partibus superioribus ad in-

X 5

ferio-

[9] *Ibidem.* Cap. xvii.

[10] *Ibidem.* Cap. xviii. | 11.

[11] Vide Cap. xx. & xxi.

[12] De recrement. alvi Cap

[13] *Ibidem.* Cap. iv.

feriores: verum etiam ex inferioribus ad superiores, operetur. Cibum quidem plurimum e regione superiore ad inferiorem pelli: Verum tamen vi peristaltica ab infra incipiente, quæ in ipsis intestinis, inque ventriculo, continentur, versus superiora ferri, ac evomi. Quid? quod humor aliquis acris in iis, qui ventrem exonerare nequeunt, iterum sursum vehatur, ventriculum postmodum vellicet, & caput anathymiasis repleat. [14] Flatus vero, ratiocinando pergit Theophilus, generari ex humoribus quibusdam flatuosis circa ventriculum collectis: vel e cibis, a calore debili, in vapores resolutis. Calorem enim cibos mitigantem, si is modo tepidus fuerit, illos quidem tunc digerere: attamen eundem munere suo haudquaquam defungi; sed procreare potius quandam nubeculam, spiritus flatulenti auctorem. [15] De cætero honorificentissime & Hippocratem, & Galenum, appellat, atque horum auctoritati plurimum tribuit.

Sed, interfabar ego, quid judicas de Sorano?

Quantum ad me pertinet, inquit *Hotton*, arbitror, plures fuisse, qui nominationem Sorani sortiti fuerunt. Nam is, qui Epheso erat oriundus, fuit, ut mihi cum Galeno atque Cæl. Aureliano constat, sectator sectæ Methodicæ. Verum ille, cujus meminit Aetius, quamquam perraro, tamen si id agit, more Galeni fere ratiocinatur. Commemorat enim intemperies, quas nauci habebant Methodici. [16] Cæterum prostat liber, titulo Sorani Ephesi superbiens: verum hic auctor imitatus est auctorem Epistolæ,

[14] Ibidem. Cap. xv.

[15] Ibidem. Cap. xvii.

[16] Vide *Ætiii*. tetrabibl. lxxiii., in quo agit de Uteri debilitate. hæc habet. *Menstruorum vero tempore, pectinis lumborum ac trurum gravitas adest, & stola.*

stolæ, quæ in lucem sub nomine Dioclis ad Antigonum Regem prodidit: vel auctorem libri de dynamidiis, operibus Galeni insertum. Quid? quod Arabum quorundam more potius ratiocinatur. Statuit enim, in capite phlegma, in pectore sanguinem, in ventre bilem rubram, inque vesica bilem nigram, residere: atque suis quæque humoris species adaugescere temporibus. Sanguinem namque in corporibus vere, bilem rubram æstate, bilem autem nigram ut & pituitam hyeme, augeri. Præter hujusmodi humores, memorat, quaterna fellis genera insuper in homine esse, fulvum nempe, rubrum, nigrum, & phlegmaticum. Præposterum servat ordinem in suo cuique loco, ubi resideat,tribuendo. Vult enim bilem fulvam tempore verno in stomacho: rubram æstivo tempore in latere sinistro (error est, forsitan putat in latere dextro), nigram tempore hyemali in latere sinistro: phlegmaticam tandem autumnali tempore in pulmone, abundare, ac rerum potiri: [17]

Missum fac, inquam, auctorem, quem hominem nugatorium recentiores haud injuste appellarent. Reliquorum, quos promissisti, persequere doctrinam tradere.

Si auctorum Græcorum, inquit *Hotton*, qui post Galenum inclaruerunt, doctrinam mecum reputo, tunc hæreo in judicando de placitis, quæ cuivis auctori

stomachus male habet, & hinc vaporibus ad caput elevatis aliquando deliria succedunt, similesque sunt harum vexationes eis, quæ ab utero strangulantur: quandoque etiam velut atra bile perciti desipiunt, ac furore aguntur. Capite LXXI i., quo seminis fluxum. & Cap. LXXV. uteri resolutionem:

& aliis Cap. quibus varios morbos tractat, reddit quidem doctorum morborum curationem; verum de eorum causis vix quicquam tradit.

[17] Vide ejus librum, cui titulus est, *Isagoge in artem Medendi saluberrima. Cap. v. xi i i. xix. xx. & xxi i.*

ctori propria seu peculiaria sunt. Quippe ad unum fere omnes excerpserunt, hauseruntque ex antiquis dogmata, methodumque medendi. De iis itaque ægre iudicium possumus facere, utrum de suo veterum doctrinæ aliquid addiderint, nec ne? Exemplum sumamus ex Oribasio. Is, ut e scriptis, quæ e tanta collectorum mole nobis etiam nunc supersunt, manifeste apparet, vix quicquam habet, quod ipsi singulatim attribui possit. Etenim is ipse ingenue proficitur, se jussu Juliani imperatoris e præstantissimis quibusque auctoribus, quæ ad valetudinem tuendam pertinent, excerpisse, eaque septuaginta libris, quorum septendecim etiam nunc superstites, comprehendisse. [18] Quandoquidem vero tam vasta, operosaque librorum moles, difficulter potest ab uno quoque tractari: hac de causa eam, suasu rogatuque filii Eustathii, Oribasius ad compendium, ad libros novem, redegit. [19] Theoriam Medicam per breviter, rationem autem curandi prolixè, pertractavit, ac ingentem remediorum copiam collegit. Inter alia, quæ ab ipso memoriæ prodita, quæque ab aliis posterioris ævi scriptoribus semel atque iterum exscripta, eminent notæ signave temperierum non modo totius corporis, sed & variorum viscerum. Firmam corporis constitutionem æstimat, si id in medio omnium extremitatum fuerit positum. Nempe, si nec nimis obesum, si nec gracile, crassum, calidum, frigidum, nec alio quodam qualitatum excessu, præditum fuerit: tribus verbis, quod naturales animalesque actiones habet integras. Colorem rubrum corporis, capillos nigros paululum hispidos, venasque laticius indicia esse, quod tale corpus iusto calidius sit, quoniam

[18] Hujus gratia vide præf. synops. libr. 1. collectionem libr. 1. collect. med. [19] Vide præf. synops. libr. 1.

quin etiam citiorem in infantia dentitionem subeat. Frigidæ temperiei notas esse, si corpus tactu frigidum, si glabrum, si pingue, si venæ angustæ sint. Siccæ temperiei indicia hæc esse, corpus utpote durum ac aridum existens difficulter moveri, squalidum ac ficcum ab exsiccantibus fieri. Humidæ vero temperaturæ signa esse, si corpus molle: si majori carnis copia refertum, unde illius crassities, vel obesitas; si male fert usum rerum humidarum. His subjunxit signa intemperierum compositarum, non modo corporis generaliter; sed etiam speciatim diversarum ejus partium, ut capitis, ut cerebri, ventriculi, pulmonis, cordis, atque jecoris. Ad hæc omnia enarranda, profecto opus mihi esset non unius horæ negotium: ea de causâ breviloquentiæ studens his superse-
deo. [20] Quantum vero ad omnis generis corporis affectus spectat, tunc statuit, œdematis causam esse fluxionem aliquam pituitosam: Vitiliginis albæ sanguinem pituitosum ac lentum, qui diuturnitate temporis colorem indeptus fuerit albidum: nigræ vero causam, esse succum melancholicum. Humorem, qui lepram efficit, statuit, ad imas usque partes penetrare: &, qui scabiem, corporis superficiem occupare. A sanie tenui atque acri, cæteris crassioribus admixto, oriri impetiginem, quam facile, ait, seu in scabiem, seu in lepram degenerare. Inflammationum causam materiale esse spiritum flatuosum crassum, vaporiferumque: corporis autem densitatem, spirituum evaporationem inhibentem, esse causam adjuvantem. [21] Flatus in ventriculo gigni, autumat, e succis vel cibus, ab imbecillo calo-
re

[20] Plura si desiderantur, vide synops. libr. v. Cap. XLIII. XLIV. XLV. XLVI. &c. Cap. LI. & sequentibus tradit intemperierum

curationes.

[21] Hæc habet Synopses libr. VI. Cap. XXXV. XLIX. LXIX. & L.

re in vapores dissolutis. Omnimodas jecoris affectiones oriri, putat, vitio variarum intemperierum. Calidam succos affare: frigidam humores crassos, & ad fluxum atque motum contumaces reddere: siccam, succos crassiores siccioreque justo efficere: humidam vero partes justo dilutiores facere. [22] Febrem hecticam non solum in humoribus spirituque, sed etiam in solidis partibus, consistere. Calorem in hoc morbo ægros non sentire, quia omnes corporis particulæ æquabiliter calefactæ. [23] Sed satis verborum de doctrina Oribasii feci, ad alios oratio mea se convertat, necesse est. Primo mihi in mentem venit Philagrius, e quo varia excerpfit Aetius, & quantum e citatis locis addiscere potui, videtur mihi illum non magnam operam, caussarum abditarum, morbos efficientium, investigationi, impendisse; sed potius tractasse, quæ ad curationem morborum spectant. Interea tamen non inficias ibo, constare e capite, in quo de affectibus lienis cognoscendis egit, eundem placita Galeni fuisse amplexum. Statuit enim lienem, ut cætera corporis membra, juxta octo intemperierum genera, a Galeno primum excogitata, omnifariam affligi. [24] Idem judicium facio de Philumeno, quem etiam in numero sectatorum Galeni, vel Archigenis, habeo: quod liquet, quia febrem ardentem progigni putat e flava bili putrefacta, ac jugiter incensa. [25] Tonsillas deinde, quoniam in loco calido & humido sint positæ, frequentissime idè affici inflammatione. [26] Cætera, quorum in dictis fragmentis fit mentio, pertinent potissimum ad

[22] Dictæ synopsis. libr. ix.	ferm. ii. Cap. vii.
Cap. xix. & xx.	[25] Idem tetrab. ii. ferm.
[23] Ibidem. libr. vi. Cap.	i. Cap. lxxviii.
xxi.	[26] Idem tetrab. ii. ferm.
[24] Hæc Aetius tetrab. iii.	iv. Cap. xlv. & tetrab. iv. ferm.

ad medicationem rite instituendam. Et Ægineta & Aetius institerunt methodo Oribasii, excerpseruntque atque ad compendium redegerunt complurium scripta veterum. Quid? Ægineta in præfatione operis sui ingenue fatetur, se compendium e veteribus confecisse, atque in hoc minime focturas suas, paucis quibusdam exceptis, proposuisse. Quæ cum ita sint, nescio sane, si qua inde depromam, an ea ipsi, tanquam sua, vendicare ausim. Et præter hæc, quamvis lectori aliqua in ejus scriptis obveniunt, quæ videantur proprio Marte elaborata: tamen, si ea cum placitis Galeni comparentur, clare perspicueque inde efficitur, Æginetam in numero asseclarum Galeni, cujus doctrinam est amplexus, collocandum. Idem judicium judico de scriptis, deque doctrina AETII.

Ast, inquam, probatur ne tibi, ut cum his tribus, Oribasio videlicet, & Ægineta, & Aetio, annumeretur quoque Alexander Trallianus.

Quidni? inquit *Hotton*. Namque in dandis morborum causis, ut ipse fatetur, [27] assumpsit plerumque placita Galeni; & quantum ad rationem medendi pertinet, complura mutuatus est ab Archigene, Apollonio, Aetio, Theodoro Moschione, &c. Dabo aliquot specimina, e quibus hypothesis, vel doctrina, quam habet de morborum causis, innotescet. v. g. Cephalalgiam oriri posse, autumat, a calida intemperie, exempli gratia, jecinoris: calidius enim justo hoc viscus existens mandare vapores exhalationesve sursum in caput, hujus dolorum auctores.

Ean-

IV. Cap. LXXXIII. statuit Philumenus: uteri inflammationem ob multas causas contingere: videlicet vel ex plaga, vel mensium obstructione, vel abortu, ulceratione, nimio coitu, fellæ du-

rrioris infestū, longa ac intenta ambulatione: vel frigore, ac flatibus, eam oboriri.

[27] Libr. XII. Cap. I. in quo febris tractat.

Eandem, ait, rationem esse ventriculi, intemperie calida, præditi. Non modo calidam, sed & frigidam intemperiem, & biliosum, & lentum humorem, &c. posse capiti omnis generis dolores importare, existimat. [28] Phrenitidem nasci e flava bile, in cerebro aut ejus membrana, inflammationem excitante. [29] Paralysis causam putat humorem crassum, viscidum, frigidum: interdum etiam terrestrem & melancholicum: aliquando intemperiem calidam in causa esse, ut sanguis reliquique humores nimis torrescant. [30] Melancholiam subinde provenire e copia sanguinis, cujus vapore spiritus animales perturbari: subinde e bilioso & acriori sanguine: quandoque vero a sanguine melancholico, plus satis adusto, vapores abundanter capiti transmittente, animalemque in eo spiritum, permutante. [31] Aquam intercutem ducere originem a jecore admodum refrigerato: quocirca id viscus non amplius cibos in sanguinem, ut alias affolet, sed in aquam, aut in pituitam, aut in flatus, transmutare. Hisce positis ratum habet Ascitis causam esse tenuem serosumque humorem: tympanitidis, flatus: Anasarcae autem, humorem pituitosum. [32] Calculos in renibus generari a tenacibus crassisque humoribus, ab immodico renum calore invicem compactis, atque tostis; calculos vesicæ autem, quoniam e materia crassiori consent, non deposcere tantum calorem, quemadmodum calculi renum materia, sed illam prompte ab insito qualicun-

[28] *Idem* libr. 1. Cap. x. etiam e calida corporis intemperie.
 Et Cap. xi. exhibet notas Cephalææ, quam, putat, subinde
 oriri e cerebri inflammatione,
 aliquando fieri ex insidente spiritu flatuoso, interdum ex acri
 & bilioso humore, aliquando

[29] *Ibidem*. Cap. xiii.

[30] *Ibidem*. Cap. xvi.

[31] *Ibidem*. Cap. xvii.

[32] Libr. ix. Cap. 1. &c

licunque calore in lapidem concrefcere. [33] Profluvium feminis non provenire folum a copia ejus, facultatem retinendi, in vafis feminalibus contentam, gravante; verum etiam ex acrimonia ac tenuitate feminis. [34] Febrem denique, opinatur, fedem fuam habere in corde. Materiam illius triplicis generis effe: fubfiftere enim eam vel in fpiritibus, vel in humoribus, vel in folidis corporis partibus: fi in illis fubfiterit, oriri tunc diariam: fi in iftis, febres putridas: at vero fi in his, hecticam. [35] Hæc & fimilia ratiocinia, quomodocunque fuerint, in medio relinquam: hoc tamen de Tralliano poffum affeverare, eum accurate & exquisite figna, vel notas morborum fecundum datam hypothefin, tradidiffe, atque curationem morborum ad eandem normam cauffarum direxiffe. Cæterum in morbis medicandis fidit multum amuletis. Et inter hæc cum maxime afferit exploratum fibi effe de annulo ferreo octangulari, cui fint infcripta hæc Græca *φενυγε φευγα ix χολῆς, η κορύδαλος ἐστίται*: in capite autem ejusdem annuli figura inftar literæ N cum fenis parvulis circulis, delineabo eam indice e. g. ita fe habet fchema cujufmodi confectum annulum inquam, ait, multum valere in propellendis doloribus colicis. [36] Ita etiam contra podagram commendat verfum ex Homero, laminæ aureæ inſculptum. [37] Nec minoris facit Altercum, Luna vel cum Aquario vel

Y Pifci-

- [33] *Ibidem*. Cap. iv. & *species* memorat: aliam enim
 VII. putat contrahi ex frigido humore, aliam e flatibus, aliam ex
 [34] *Ibidem*. Cap. ix. obſtructione indurati ſtercoris,
 [35] De his lege libr. xii. aliam denique ex humore calido
 in quo copioſe doctrinam de febribus pertractat. & bilioſo. Vide Cap. i. libr. x.
 [36] Affectus Colici varias [37] Eſt verſus xcv. Iliad. B.

Piscibus versante, effossum: & certis verbis adjuratum. [38] Sed mitto hanc superstitionem: ut autem me potius ad alios auctores conferam, incepti ratio postulat. Hos inter se sistet primo Nonius. Is statuit omnimodas febres generatim oriri a materia quadam intra vasa, vel putrescente, vel effervescente: speciatim vero tertianam fieri e flava bile; quartanam ex humore melancholico; quotidianam e pituita, extra vasa putrescente; cum maxime vero talem affectum oriri, ventriculo munere suo non debite perfungente. [39] Palladius etiam dogmata Galeni amplexus est: Ait enim a quaternis humoribus, male constitutis, omnigenos morbos exoriri. Ex; gr. Bile flava in vasis redundante, ac in universum corpus se diffundente, fieri icterum, opinatur. Ab eadem bile, putrefacta autem, vasis inhaerente, febrem ardentem: sin vero eadem extra vasa fuerit, intermittentem tunc febrem oriri. Sinceram itidem bilem in aliqua corporis parte redundantem, putat, efficere herpetem: erosionem vero huic affectui fore adjunctam, credit, si modo dicta bilis fuerit putrida. Pari modo de reliquis humoribus, tanquam causis plurimorum morborum, differit. [40] Superest, ut leviter attingam placita Actuarii, hominis præclara eruditione: Is statuit hominem ex duobus contrariis, anima videlicet & corpore, constare, quorum alterum cum altero intimam coivisse societatem.

Τετράχι δ' ἀγρόν, ὑπὸ δε
ἰσοαχίζοντα γαῖαν.

Leone inveniatur.

[38] Hujus feci supra p. 126. mentionem.

[39] Hæc ex ejus tractatu de febribus. Cap. II. IV. VI. & VII.

[40] Hæc in ejus concisa synopsi de febribus Cap. V. & VI.

Hunc ita latine reddiderunt. Turbata autem fuerat concio, subtus autem genuit terra. Trallianus libr. XI. auctor est, dictum versum aureæ laminæ inscribendum, quum Luna est in Libra: præstare autem multo, si illa in

societatem. [41] Animam autem esse spiritum atque substantiam simplicem, divinam, immortalemque, ac habere intelligentiam. i. e. facultatem consultandi, dijudicandi, ratiocinandi, suadendi, dissuadendi: [42] eandemque parum, aut prorsus nihil commercii cum spiritibus nostris habere. Animam itaque, in abstracto consideratam, nequaquam posse pati; Verum si evenit, ut quarundam passionum nostrarum particeps fiat, fieri id ob spiritum, qui nobis est, animalem, quo mens, tanquam vehiculo vel ministro quodam, utatur: imo adminiculo spiritus animalis eam ipsam sua secreta, suasque exercere actiones. [43] Quantum vero ad spiritus pertinet, putat, quatuor diversos nobis esse. Primum ventriculo inesse, & frigidae & humidæ quodammodo qualitatis esse, eundem in aliis visceribus postea attenuari, perfectionemque nancisci, dempto ipsi superfluo semper humido. Etenim optimum alimentorum in ventriculo elaboratum succum, quem ait spirituum nostrorum & principium esse & materiam, tendere ad jecur, ac inibi, nec non in venis, mutari in spiritum naturalem. Hoc, juxta ac instrumento, arbitratur, animam uti quando concupiscit varia: hujus beneficio nutriri corpora nostra: hunc denique cunctarum functionum naturalium auctorem, juxta & actorem, esse. De cætero sanguinem, transacta in gibbas jecoris partes distributione, secundum venam, quam *λσδδσδδ* appellant, diduci: partem itaque ejus loca petere inferiora, partem vero recta per tendere ad cor; ibi eam per dextrum ejus ventriculum permeare in sinistrum, eque hoc deinceps per arterias in universum corpus propelli: vel sanguinem,

Y 2

in

[41] Libr. I. Cap. I. de spirit. animal.

[42] *Ibidem*. Cap. III.

[43] *Ibidem*. Cap. V.

in dextro cordis sinu per tenuia quædam foraminula eructantem, a sinistro illius ventriculo excipi. Utut hæc se habeant, tamen non vult percolatione per dicta foramina duntaxat sanguinem tenuiorem fieri, sed multo magis in considerationem venire, & continuam ejus commotionem, ipsiusque cordis calorem. Quæ cum ita fiant progigni interea spiritus quispiam, a Medicis vitalis appellatus. Hunc e corde, proinde ac e fonte, & instrumento vitalitati dicato, procedere, per omnes corporis partes. Hunc, si ratio ejus impetum reprimere nequeat, in causâ esse, ut ira, seu formido, seu aliæ animi perturbationes oboriantur. Vitalem autem spiritum tum denique in animalis principalisque spiritus ideam transire, si in finibus cerebri alteratus, transformetur in tenuissimam pellucidamque substantiam. Ejusmodi spiritum deinde respectu meatuum nervorum, quorum alii aliis esse dilucidiores, obscuriores, seu angustiores, &c. plurifariam affici, immutarique: & hinc inde variorum apprehendendi modorum causâ esse. Quid, quod ipsum spiritum animale in unoquoque instrumento sensifero, autumat, peculiaris indolis esse. Eum enim in oculis luminosa, in auribus aërea, in lingua, humida: in naribus vaporosa: in instrumentis, tactui dicatis, terrea præditum indole. Tradita sic cujuscunque spiritus generatione & natura, credit insuper quemlibet posse a vaporibus crassis caliginosisque, a prava ciborum digestionem ortis, quodammodo incrassari, fierique turbidum; quare postmodum quemque evadere ineptum ad munia sua obeunda. [44] Quod vero ad ipsum corpus attinet, putat Actuarius, cor hēpar & cerebrum præcipuas ejus par-

[44] Libr. II. Cap. xvii. & xv. xvi. & xvii. e quibus verba
Libr. I. Cap. vi. vii. iix. ix. ad compendium contuli.

partes esse. In primis vero cordi, tanquam naturalis caloris & vitalis roboris thesauro, esse primatum referendum. Hepar deinde secundo loco ponendum. Id ipsum caloris cordi insiti magis particeps, quam alias corporis partes, eundemque per venam cavam, quam omnium venarum principium judicat, advehi. Cerebrum denique sensum motumque ac actionem *ἡγεμονικὴν* corpori suppeditare. Cæterum has partes principes, cuncta in corpore obvenientia, siue mala, siue bona fuerint, inter se communicare atque consortionis quadam lege pati: quippe uniusmodi in omnibus influxum pariter & conspirationem esse. [45] Quantum vero ad præparationem humorum pertinet, existimat, quatuor in diversis fieri corporis locis concoctiones generales: primam in ventre, secundam in venis meseraicis & in cava hepatis parte, tertiam in gibberosa jecinoris parte, atque venis, indidem originem ducentibus, quartam vero in extremis corporis partibus: inque illis fieri partium, nutritui destinatarum, appositionem, compagem, assimilationem. [46] Sed sigillatim, perbreviter tamen, de ratione cujusque concoctionis loquar. Cibus dentibusque prius mansum, ait, aptum postea esse ad digerendum. Hunc a ventriculo excipi, qui corrugatus alterat cibum interveniente calore genuino in succum: cujus partem puriorem, chylum dictam, venas meseraicas, originem ab hepate ducentes, e ventriculo ipso, eque intestinis fugere, imo veluti emulgere: quam postmodum ad cavam hepatis partem deferri, ubi eam in sanguinem mutari. Quandoquidem vero eum omnigenis, plurimum particulis refertum; hac de caus-

Y 3

fa

[45] De urin. differ. Cap. / [46] *Ibidem.* Cap. v.

sa vesicam biliariam, in gibbera hepatis parte sitam, omne, quicquid tenue atque acre in eo sanguine fuerit, attrahere: siquid vero terrestris melancholicique humoris ipsi sanguini admixtum, id ipsum splenem, e regione jecinori adjacentem, trahere: serosum denique in sanguine superfluum a renibus secer- ni, subque forma lotii deinde foras excerni. [47] Actiones autem cujuscunque coctionis omnifariam depravari posse: interdum vitium instrumentis, digestionis dicatis, inhærere: subinde debilitatam concoquendi virtutem: quandoque intemperiem humorum, ut crassitudinem, lentorem, &c.: nec non multitudinem, eorundemque pravam computrescendo contractam qualitatem, in culpa esse. [48] De intemperiebus, & ternis facultatibus hominis principibus, ut & de vitali in corde, de animali in cerebro, deque naturali in jecinore, residentibus, convenit ei cum Galeno. [49] Quin etiam causam februm, & reliquos corporis affectus, auxilio doctrinæ Galeni declarat. [50] Quod vero ad naturam nervorum attinet, statuit Actuarius, aliquos, e cerebro, aliquos e medulla spinali, originem ducere: & alios sensibus, alios motui, destinatos. Ineptos eos ad motum fieri, vel ab intemperie qualibet, vel mutilatione, vel dissectione, vel ab infarto humore: convulsione autem, & tremoribus membra affici, nervis ob plenitudinem, ictum, siccitatemque, sua in principia contractis: quin & convelli, tremereque membra, propter facultatem alternis vicibus partim victam, partim vincentem. Etenim gravibus, ratio- ne

[47] Vide de causis, urinar. lib. 1. Cap. 12. & de urin. differ. Cap. 14.

[48] Lib. 11. Cap. 111. de causis, urinar.

[49] De Method. Med. lib. 1. Cap. 111. & v.

[50] Vide lib. 11. Cap. 1. de Method. med.

ne naturali deorsum tendentibus, facultatem attollentem reniti; atque ita, cum æquis fere viribus & oppugnantia & reluctantia inter se decertent, oboriri vitium, quem tremorem vocamus. Convulsionum tria genera esse, unum *τέτανον* vocari, ubi statuarum instar ægros, ob nervorum distensionem erectos, seu sedere, seu jacere: alterum, si ægrotantes circa regionem pectoris magis convelluntur, *ἐμπεσθόντων*: & tertium, si dorsum & scapulæ convulsione affliguntur *ὀπισθόντων*, nominari. [51] Sanguinis e venis missionem, ut etiam leviter Actuarii medendi rationem attingam, utilem judicat in plenitudine, ac calidorum humorum putredine, inque iis, quibus excretionēs consuetæ sunt suppressæ. Venas porro non easdem semper esse incidendas; sed vitiorum ratione aliis alias esse præferendas: alias dum refellere: alias dum humores derivare, animus est. [52] Præter hæc subinde ex usu ut arteria, quamquam arduum sit negotium, quia fluxus sanguinis potest ægerrime fisti, incidatur. Namque vehementissimos capitis, dentiumque dolores, & maximas lippitudines, & catarrhos cum primis generari, quoniam sanguis tenuis, ac spiritibus refertus, cujusmodi præsertim in arteriis contineri, copiose ad caput deferatur; inde eum ipsum quasi ignescere, & spiritus ejus propter calorem adauctum quadantenus accendi; inde arteriis acutissime vibrandi, juxta & concutiendi, potentiam impertiri. Quæ cum ita eveniant, non posse non, quin ante memorati affectus oboriantur. Quod sicubi sanguis corruptus pu-

Y 4 . . . . . trif-

- [51] *Atque eorum omnium causa, scribit, dorsi medullæ ictus, & refrigerationes, ac ejusmodi quidam humores confluen-* | *tes, consentur.* Libr. 1. Cap. xvi. de Method. medend.
[52] Libr. 111. Cap. 1. de Method. med.

trisque commoretur, † eo loci admovendas hirudines putat: cucurbitulas vero cum scarificatione, si noxios humores in profundo lateant: citra scarificationem autem eas usu venire, ubi revellere, & spiritum crassiores fluctuantem exhaurire, discutereque cupimus. [53] Cæterum, ut brevis sim, in methodo medendi persequitur Galeni sectam, [54] cujus placita, cum vobis satis superque nota, depræsentiarum faciam missa.

Attamen non denegabis, inquit *Solinus*, præterquam tibi alibi res momentosæ essent perficiundæ, in præsentia summarium doctrinæ Arabum medicorum proponere.

Tum *Hotton*. Equidem, inquit, non sunt mihi res maximi momenti tamen cuidam amico, aliquos familiares ad cœnulam invitatos, expectanti, me quoque hac vespera affuturum sum pollicitus. Et quia ferius, ac cogitavi, hic permansi, tempus est, ut a vobis discedam.

Tum ego. Præmature Medius fidius venies, inquam, si nunc abis, crede mihi satis temporis tibi superest. Paulisper itaque apud nos mancas, velim, expleas, nisi molestum tibi fuerit, petitem *Solini*.

Quandoquidem adeo impense flagitatis, inquit *Hotton*, necesse est, ut morem vestræ geram voluntati. Sed hæreo in differendo de proposita quaestione: nescio quippe, ubi exordium sermonis, aut finem offendam; adeo multi enim & auctores, & dogmata ab iis tradita, occurrunt animo meo, quorum tamen impræsentiarum oportet quadantenus mentio fieri. Ast antequam de iis dicere instituiam, vos moneam

† Cujus affectus pertractavit & IV.
libr. II. Cap. III. de spirit. anim. [54] Cujus gratia vide libr.
nutrit. VI. de Method. med.
[53] *Ibidem*. Cap. II. III.

neam obiter, necesse est, plerosque Arabes & Judæos, qui de Medicina scripserunt, doctrinam Galeni fuisse maxime amplexos, eandemque posteritati propagasse: non sinceram tamen atque integram hanc conservasse, sed plurimis argutiis inanibusque quæstionibus eam subinde cumulasse adeo, ut nihil supra. Posthæc facite hæc non omnibus ita videri, sed ea aliquos velut subtilitates admirari: verum tamen non ambigo vos inficiaturos, quod ii, qui dictos auctores ex Arabico sermone in latinum vertunt, non modo complura perparam interpretati, & quod bene Arabice, male reddiderunt latine, sed etiam dubia & obscura reddidere, quæ in lingua Arabica, vel Hebræa, satis clara seu plana sunt. Verum quomocunque ea sint, ego enim litent, ob dictarum linguarum ignorantiam, dirimere nequeo, persequar propositum. Abubeter Rhafis, is enim mihi primum incidit in mentem, multum ac prolixè tradit omnis generis intemperierum signa. Deinde, quid rei portendat omnifaria corporis membratura non tantum universim, sed & speciatim, considerata. Ideoque curiose indagat formam figuramve capitis, oculorum, nasi, imò plerarumque propemodum externarum corporis partium. Quibus perspectis non judicat modo de dotibus animi, deque pravis hominis moribus: verum etiam de omnimoda corporis valetudine, tum præsentè, tum futura. [55] Signa itidem tradit, qui cognoscendum, quod aliquis quaternario humorum numero abundet. [56] Et, quando de morborum causis agit, tunc sequitur plurimum doctrinam Galeni. In Exemplum fit Febris diaria, cujus causam suadet prius investigandam,

Y 5

[55] De quibus vide ejus tractat. 11. [56] *Ibidem*. Cap. xx. & seq.

dam, antequam aliquis ei medicinam faciat. Aliquando etenim ejusmodi febrem oboriri ex abscessu calido, vel flatu crasso, vel humore mordace, vec sic-
citate intensa, vel intemperie alia calida, frigida, &c. simplici: ab intemperie, ut vocant, cum & sine materia. [57] Sed satis de Rhasi, ad Avicennam me nunc converto. Is Medicinam vocat conservatio-
nem sanitatis atque curationem morborum, dividit artem in Theoriam inque praxim: illam versari cir-
ca sex res naturales, circa morborum causas, & cir-
ca symptomata; hanc vero circa chirurgiam, & diæ-
tam & pharmaceuticam. In rebus naturalibus annu-
merat elementa quaterna, cuique nostrum satis nota:
ex quorum compositione ac temperie corpora origi-
nem ducere. [58] Bina ex his, ut ignem & aërem,
appellat levia, totidemque gravia esse elementa, ut
aquam, ut terram. [59] Temperamentum esse qua-
litatem ex actione & passione mutua, contrariarum
qualitatum elementorum, ortam. Et quia sua cui-
que elemento qualitas, quam simplicem appellat,
hinc etiam respectu excessus harum quatuor qualita-
tum simplicium, quaternas intemperies simplices;
totidem vero compositas exoriri, duabus primis in
corpore composito dominium habentibus, seu reli-
quas virtute antecellentibus. Præter hæc unamquam-
que dictarum octo intemperierum aut sine, aut cum
materia, consistere: illiusmodi esse, cum qualitate so-
lum corpus afficiatur: hujusmodi vero, cum humor
vicinus, in quo una aut binæ qualitates reliquarum
positæ sunt, corporis ægitudinis fuerit auctor. [60]

Ex-

[57] Vide de Ephemera.	1. doctr. II.
Cap. II.	[60] <i>Ibidem</i> Doctrin. III.
[58] Vide ejus cantic. prim.	Cap. I. & cantic. p. 1. §. 18.
part. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7.	19. 20. 21. 22. & 23.
[59] Plura habet lib. I. Fen.	

Exempla hujus generis affectuum ubique obveniunt, quamobrem horum narratione supersedeo. Tertium genus ante dictarum sex rerum naturalium occupare quatuor corporis humores. [61] Porro, quod ad corporis viscera & membra attinet, arbitratur, hæc quatuor cerebrum nempe, cor, jecur, & testiculos esse primaria, quinimo ipsis primatum debere. Namque cerebrum tutari cor a calore, ut ne inflammetur. Cor vitalitatem toto corpori largiri. Hepatis munia esse, ut cibi ad nutriendum reddantur idonei. Et absque testibus esset corpus, nullam generationem seu propagationem sobolis futuram. Recensita membra nunc constituunt quartam rerum naturalium classem. [62] Quintam vero spiritus, quos triplicis generis corpori inesse, naturalem utpote, vitalem atque animale: horum autem quemlibet ex vapore sanguinis generari. Acceptam imaginationem, memoriam & intelligentiam, debere corpus spiritus animalis incolumitati referre. [63] Tandem ad sextam classem redigit septem facultates naturales, ut facultatem (1) generandi seu genituram immutandi, (2) foetum formandi, (3) attrahendi, (4) digerendi, (5) retinendi, (6) expellendi, & (7) assimilandi, quicquid corpori pro nutritu destinatum. Dictis addatis duas potentias vitales, quarum alteram auctorem esse dilatationis & constrictionis cordis & arteriarum: alteram autem variarum passionum, ut amoris, ut odii, lætitiæ, tristitiæ, &c. Adhæc posuit Avicenna novem facultates animales, ut quinas, juxta numerum sensuum externorum, quibus mens percipit: deinde facultatem lacertas artusve corporis movendi: & facultatem imaginandi, & memorandi, & ratiocinandi.

[64]

[61] P. I. cantic. §. 56. & 77.

seq.

[63] *Ibidem*. §. 81. 82. 83.[62] *Ibidem*. §. 70. usque §. 84.

[64] Hisce sex rerum naturalium generibus contraria posuit sena rerum non naturalium genera, quæ etiam hodiernam in Medicinam theoreticam recepta sunt. [65] Cæterum ad digestionem ciborum, rite perficiendam, multum facere, autumat, ut homines cibum prius dentibus bene mandant, eundemque saliva subigant. Quo peracto eum non propter stomachi calorem duntaxat, verum etiam ob calorem & jecinoris & splenis in chylum, digerendo quasi, converti. Subtiliorem ejus partem ab intestinis attrahi inque venas meseraicas impelli: postmodum ad venam, portam hepatis dictam, pervenire, ubi eundem per totum hujus visceris parenchyma distribui, inibique mutari in sanguinem, in bilem tum flavam tum nigram, & in pituitam. Nimirum suum quisque humor ibi rudimentum capit, perfectior autem fit in aliis visceribus, ubi pari modo, ut in promptuario, ad usum œconomix animalis reservatur. Quemadmodum nunc Chylus ob peculiarem hepatis virtutem in sanguinem, ita etiam sanguinem rursus in mammis converti in lac. [66] Cibum vero nominat, quicquid habet potestatem corpus animale seu nutriendi seu augendi: Medicamentum autem, quod alterandi seu vincendi. [67] Causam vocat, quod primo est & ex quo provenit aliquis affectus corporis humani v. g. putredo: Morbum esse affectum non naturalem corporis v. g. febris: symptoma autem, quod antedictum affectum sequitur, ut sitis, dolor capitis, &c. [68] Causarum denique alias esse primitivas, alias conjunctas, alias efficientes. Hæc causarum genera etiam atque etiam

[64] Ibidem de §. 86. usque 97. vide etiam lib. 1. Fen. 1. doct. vi. Cap. 1. & seq.

[65] De his differit a §. 100. usque ad finem. tractatus primi.

[66] Vide lib. 1. Fen. 1. doctrin. iv. Cap. 11.

[67] Cantic. part. 1. §. 122.

[68] Lib. 1. Fen. 11. doctrin. 1. Cap. 1.

etiam Avicenna in conplures partitur species, quas si singulatim enumerare vellem, Hercule! non unius horæ mihi esset negotium. Mitto itaque has: quidni mittam? Enimvero ejusmodi partitiones subtiles per facile in unum confunduntur, nec non perturbationem non modo memoriæ, sed etiam menti, important. [69] In explicanda morborum causâ amplectitur potissimum placita Galeni. Loco exempli in medium afferam Febrim, quam finivit, esse calorem extraneum in corde accensum, & ab eo eundem adminiculo spiritus & sanguinis, per arterias & venas in universum corpus iri distributum. Speciatim vero cholerae putredinem, esse causam febris tertianæ: sanguinis, continuæ: melancholiae, quartanæ: pituitæ tandem quotidianæ. [70] Abhomeron Avenzoar scribit, Medicos solere unumquemque calorem præter naturam e corpore exeuntem vocare febrem: & si æger fuerit intemperiei biliosæ tantum, febrem tum fore de genere cholerae, quam, ait, vel in venis, vel extra venas, putrescere. Si in illis computruerit, oriri tunc tertianam continuam; sine rigore, sine typo aliquo procedentem: verum si extra has, provenire inde tertianam simplicem cum rigore invadentem, & sudore declinantem. Præter hæc a cholera vitello simile, a bile prafina, a bile ærugini

[69] Aliquarum causarum ad mentem Avicennæ mentionem feci supra in Dialog. II. p. 46. Plura, qui cupit, is adeat libr. I. Fen. II. doctrinam II. in qua fusc XIX. capitibus omnis generis causâ tractat. Dictarum compendium inveniet Cantic. part. II. a §. 173. usque ad §. 217. [70] Vide libr. IV. Fen. I. Tractat. II. Cap. I. Ut quadantenus exponatur, quam verbo-

sus, ut & copiosus Avicenna sit in dandis morborum causis, verbi gratia proferam in medium febrem ephemeram, quam, sentit, exoriri posse, vel a motione spiritus ad interiora, vel a nimia tristitia, vel a multitudine cogitationum, vel ex ira, vel ex vigiliis, vel e somno quieteque nimia, vel e gaudio, timore, labore, dolore, syncope, fame, siti, obstructione, ingluvie, aposte-

ni simile, peculiare, existimat, provenire febres. Ad hæc phlegma putrefactum, & sanguinem & humorem melancholicum posse non modo singulatim; verum etiam plurifariam invicem conjunctos, omnis generis febres producere; Namque tertianam, quam vocant non puram, fieri e cholera phlegmate mixta: e sanguine atræ bili mixta aliam, & ex aliorum humorum mixtura iterum atque iterum alius generis febrim. Non modo dictum numerum humorum quaternarium, sed etiam pravam spirituum constitutionem in causa esse, ut variae febrium species oboriantur. Ita diariam febrim opinatur illorum vitio exoriri. [71] His, quæ utpote ad doctrinam de febribus spectant, non dissimilia sunt, quæ habet Hali Abbas. v. g. Quartanam, ait, ex humore melancholico, crasso siccoque, maturari nescio, oriri: ideoque etiam talem ægre solvi. Medicationem autem febrium putridarum in hoc consistere, ut calor extingatur, ut humor putris evacuetur. [72] Cæterum, commendat Medicis Astronomiam, quam iis utilissimam putat. Assertum conatur facere planum auctoritate Hippocratis, cujus librum de variis Lunæ, in signis duodenis, schematibus profert, atque docet, quid boni, quid mali, ipsius cum his congressus portendat? Sed librum hunc puto supposititium, & haudquaquam tanto auctore dignum. Ejusdem conditionis est liber prædictionum quem, dicit, in capsula ebur-

stemate, siccitate & asperitate, soliditate ac condensatione cuius a frigore vel aquis adstringentibus, vel a vino, vel cibis calidis. De his, quomodo nempe unaquæque possit febrim diariam corpori importare, copiose ac prolixè dicit libr. IV. Fen. I.

Tractat. I.

[71] Vide ejus librum de febrib. Cap. I. II. V. VI. VII. & XIII., e quibus memoratas rationes contraxi.

[72] Ita libr. de febrib. Cap. XII. XIII. & XII.

eburnea inventum : commemorat enim talis auctor varias gentes, tempore Hippocratis incognitas. Rabbi Moyſes etiam, ut cæteri, doctrinam Galeni imitatus eſt. Rhafis curioſus admodum eſt in tradendis omnimodæ membrorum figurationis ſignis, quomodo per eam cujuſquemodi hominis mores aliquis cognoscere valeat; quod ad cætera attinet, Rhafis placita Galeni aſſumpſit. Damascenus collegit præſagia futurorum eventuum morborum, partim ex Hippocrate, partim ex aliis auctoribus. Cæterum, ſi quiſquam unus veterum Medicorum, unquam curioſus fuit in diſpenſatione virium medicamentorum, tum mercurio in his Alchindum neminem, arbitror, excellens. Equidem Galenus agnovit quatuor facultatum gradus, ſed obiter huiusmodi doctrinam tractavit; verum Alchindus eam ad regulas Matheſeos redegit. Et, ut cujuſdammodi cogitatum huius abſtruſæ ſcientiæ habeatis, ſciatis, velim. Temperatum appellari medicamentum, in cujus compoſitione vel mixtione quatuor qualitates primæ ſunt ad æquilibratam redactæ. Id nunc ſecundum Alchindi opinionem quinquemodis de æqualitate ſua decedere poſſe. Primum eſſe, ſi exceſſus alicujus qualitatis primæ ſe habeat, ut duo ad quatuor, vel 4. ad 8. v. g. ſi quando calidæ duplo reſpectu frigidæ qualitatis in re quadam exiſtit: ſecundum, ſi caloris triplum, & tunc rationem eſſe ut 4. ad ſex. vel 6. ad 9.: tertiam, ſi quatuor calidi portiones adfuerint; rationem eſſe ut 5. ad 3. vel 9. ad 7.: quartum, ſi duplo adhuc pars una additur, rationem eſſe ut 2. ad 5. vel 11, ad 23.: Quintum tandem, ſi duplum iterum binis partibus augeatur, & rationem huius eſſe ut 3. ad 8. ſeu 18. ad 36. Quantum vero ad decantatos quaternos facultatum quarumlibet gradus attinet, tunc putat rem quamlibet calidam primo gradu eſſe præſentibus duabus caloris, & frigo-

ris una parte : reliquis interea qualitatibus in æqualitate positis. Præterea rem esse secundi ordinis, quando quatuor caloris, & una frigoris adest pars. Terti porro ordinis, ubi octo caloris & una frigoris : Quarti denique, quando sedecim caloris, & unica frigoris portio adfuerit. Eadem, ait, rationem esse frigido calorem : aut sicco humidum, dicta proportionem, excedente : Nominationem namque unumquodque sortiri ratione qualitatis inter cæteras dominantis. Hisce positis tradit quot modis medicamenta componantur. Ultro quidem profitetur, innumerabiliter id fieri posse : attamen arbitratur omnes proptermodum ad sex genera redigi posse. In primum referri, si calidum cum calido : in secundum, si frigidum cum frigido : in tertium, si calidum cum frigido : in quartum, si temperatum cum temperato : in quintum, si temperatum cum calido : in sextum denique, si temperatum cum frigido, misceatur. Sed, ut ingenue fatear, non modo qualiscunque facultatum dimensio, verum etiam doctrina de compositione medicamentorum perincerta speciosaque est : Et vix, quod probabile, quod verum sit, habet quicquam. Perpendatis formulam, quæ mihi nunc in mentem venit, ad ejus hypothesis præcepta, compositam : & nullus dubito, quin mihi sitis astipulaturi, nihil exploratæ rationis in ejusmodi doctrina unquam reperi-
tum. Habete exemplum. Cardamomi drachmam unam, asserit, habere partem unam caloris, partem mediam frigoris, partem unam ficitatis, & dimidiam humoris. Sacchari drachmis duabus esse & caloris, & frigoris singulorum partes duas : ficitatis autem & humoris singulorum partem unam. Myrabolanorum Indicorum drachmæ uni, & caloris & humoris esse singulorum partem dimidiam : frigoris vero juxta & ficitatis singulorum partem unam. Emblicorum
drach-

drachmis duabus esse caloris & humoris singulorum partem unam: aut frigoris & siccitatis singulorum partes duas. Siquis jam subduxerit calculum, tunc innotescet quatuor & dimidiam partem caloris in hac mixtura inveniri, & totidem frigoris: siccitati vero partes sex, & humidi partes tres. Quandoquidem nunc tantidem caloris, quanti frigoris, ideoque existimat Alchindus, mixtionem hujusmodi ratione dictarum duarum qualitatum temperatam: & quoniam duplum. i. e. sex siccitatis, & simplum. i. e. tres partes humidi, hinc inde hanc medicamenti formulam esse siccam in primo gradu. At enimvero, si quis negaverit tot gradus, quot Alchindus posuit, seu calidi, seu frigidi, &c. rebus memoratis esse: persuasum enim habeo vix quemquem ejusmodi hypothesein ullis rationibus certam indubitataque effecturum: nonne, dicite fodes, sua sponte omnis inde deducta evanescet argumentatio? [73]

Enimvero, inquit *Solinus*. Imo parum abest, quin totam, quanta quanta est, irritam habeam ejuscemodi scientiam. Sed narrare pergas, obsecro, reliquorum Arabum doctrinam.

Abhenguefit, scriptor Arabs, inquit *Hotton*, commentarium de virtutibus medicamentorum confecit, doctrinamque Galeni tamen de iisdem facultatibus quadantenus amplificavit, atque plurimis exauxit divisionibus. Dabo quaecunque libelli compendium. Quandoquidem finis Medicinæ sit sanitas, officium itaque Medici esse, ait, addiscere ac investigare, ut ad dictum finem perveniat. Bisariam autem, existimat, medicum ad illum pervenire posse: agnoscendo scilicet corporis cujuslibet temperamentum, post hoc

[73] Hæc ex *Alchindi* libr. dib. investigand. Cap. III. VII. de medicinar. compositar. gra. IX. & XI. compendifeci.

hoc autem potentias ciborum & remediorum. Verum horum facultates & operationes indagandi, statuit, octo esse rationes. Primo, vult, rem considerandam singulatim, quas operationes utpote naturaliter, & quas ex accedenti, edat. Secundo morbum, cui medendum, an simplex an compositus? Tertio contrariis morbo sanandum. Quarto indagandum, ut potentia medicamenti sit æqualis potentiæ corporis ægritudinis. Quinto, an debito tempore medicamentum operetur? an diu postea? si hoc modo eveniat, ex accidenti: si illo, effectum tunc ipsi proprium, esse. Sexto, an in unoquoque individuo, ac eodem tempore virtutem suam efficiat, an contra? utrumlibet ob modo memoratam rationem accidere. Septimo distinguendum, an medicamen eodem pacto agat in homine, ac in bruto quodam: sic Altercum turdis, & elleborum coturnicibus, cibum esse; haud quaquam vero homini. Octavo denique differentiam esse faciendam in medicamento atque cibo. Medicamentum namque mutare alterareve corpus ratione qualitatuum primarum aut secundarum: atque cibum, quoniam de substantia sua aliquid corpori additur; augmentum, seu nutrimentum, corpori suppeditare. Cæterum fuse agit de octonis saporibus simplicibus, ut de pontico, amaro, acido, acuto, austero, salino, pingui & dulci, quomodo e primis qualitatibus originem ducant, & quæ sint unius cujusque saporis vires ordinariæ. Quod autem ad ipsa medicamenta attinet, tunc statuit eorum quatuor esse genera. In primo collocari, quæ non mutant corpus, quatenus integrum permanent: corpus tamen ab iisdem immutari, quatenus vitalitatem, seu animam exuat, fierique id a venenis, ut a morsu viperarum, propter intensum calorem: vel ab opio, propter intensum frigus, aliquod corpus vivens, perimente. In

secun-

secundo, quæ corpus immutant, & corrumpunt; hujus generis esse hyoscyamum attenuando subtiliando-ve nimis: & cantharides putrefaciendo, corpus corrumpentes. In tertio, quæ corpus mutant, nimium eidemque calorem important, ut Euphorbium, ut pyrethrum, ut piper, &c. In quarto tandem genere haberi, quæ in corpus quidem apta sunt alterationem inducere: vinci tamen ea a corporis robore, sic cepas, allium, sinapi, &c. calefacere: sic lactucam, hordeum &c. refrigerare corpus; verum non in tantum, ut periculum ingens ex eorum usu metuendum sit. Quæ in binis prioribus, quia ipso corpore valentiora sunt & corpus destruunt, hæc pharmaca corrumpentia vel venena potius: reliqua autem, quæ in posterioribus generibus habentur, quia hæc in corpus, & id vicissim in illa agit, stricte vocanda esse medicamenta. [74] Sed satis de hoc auctore, ad Mesuem, quem nonnulli pharmacopæorum Euangelistam appellant, me nunc convertam ordo differendi postulat. Medicamento, ait, vim purgandi esse non ratione temperamenti, non quatenus contrarium agit in contrarium, non quatenus simile trahit simile, sed quia id coelitus talem sortitum est facultatem, posteridixerunt ob qualitatem occultam. Astipulatur equidem Platoni, sentienti singulis rebus Naturam singulas indidisse proprietates, quarum ratione singulares quoque facultates habeant, easque ratione formæ & motionis insitæ; siquidem nullius rei actio propria esse possit ulla, nisi quam forma ipsa excitet seu dirigat, verum hæc demonstrare non esse Medici, sed Philosophi, altiora contemplantis. Cæterum non inficiatur Medicamentum humores purgare, sed Naturam, vult, actionem ejus inchoare, limitare, dirigere. Humorū quippe eva-

Z 2

cua=

[74] Vide Cap. I. III. v. | virtutib. in gener. & in specie.
& vi. de simplicium medicinar.

cuationem Naturæ esse opus, aut Medicamentum
 ipsius Naturæ artificis instrumentum. Verum enim
 vero, utut hæc prolata sint, adminiculo tamen qua-
 litatum tum primarum, tum secundarum, explicat
 medicamentorum facultates, pariter ac id a præde-
 cessoribus, disciplinæ Galeni Professoribus, factita-
 tum. Porro, quod ad medicamentum generatim per-
 tinet, statuit, quod, quanto id temperamento
 hominis medio propinquius, tanto id salubrius: con-
 tra quanto id remotius, tanto malignius habendum.
 Et, si id qualitatibus a medio hominis temperamento
 plane recedat, tum venenum potius, quam medica-
 mentum dicendum. Suaveolens medicamentum, au-
 tumat, foetido salubrius. Fragrantiam enim, partes
 principes facultatum roborare, spiritus instaurare, &
 facultates animamque exhilarare; contrarium autem
 in foetore observari. Qua de causâ vero sua cuique
 plantæ sit virtus, putat esse rationem hanc, quoniam
 singulæ e terra alimentum sibi conveniens attrahant:
 ita vitem, ait, dulce: Lupinum, nitrosum: cucu-
 merem agrestem, amarum, ex partibus terræ adustis
 natum, alimentum attrahere. Quid? plantas, exi-
 stimat, vitari, ac viribus diminui, nec non subinde
 internecinas seu venenificas fieri, si quando debito in
 loco vel humo haud fuerint proventæ: aut si in vicin-
 ia aliarum sibi dissentientium plantarum sitæ: quin
 etiam Solis aliorumque siderum positus, atque conta-
 giones, multum pollere ad peregrinas cuiuspiam plantæ
 conciliandas vires. Licet ab initio Mesues negaverit
 purgantia humorem evacuandum attrahere: verum
 tamen, an hujus canonis immemor, in sequentibus
 posuit purgans quoddam vi attrahendi sibi insita, ac
 quasi delectu quodam ex venis, & corporis meatibus,
 sensum fugientibus, proinde ac magnes ferrum, aut
 succinum festucam, cognatum sibi quemque humo-
 rem

rem ad se in ventriculum & intestina rapere. Purgationis tamen modum, qui per alvum fit, naturam potius, quam eum, qui per os, moliri. Materiam enim ob insitam gravitatem nullo negotio ad inferiora rueret. Adhæc plures venarum meatus, excrementis expellendis dicatos, ad intestina, quam ad ventriculum, ferri. Proinde Naturam non ventriculum, sed intestina, excrementorum evacuationi destinasse: illius namque munia esse attrahere, horum vero expellere. [75] At enimvero, habeat se actio purgationis, quomodocunque velit, non inficiaturum, putat, quemquem, evenire non raro, ut purgationi immodicæ succedant febres, alique affectus. Quapropter autem ejuscemodi oboriantur, plurifarias reddit Menses causas. Nempe purgans quoddam, quia præter modum calidum ac acre existit, in corpore subinde intemperiem calidam & siccam relinquere: vel quia materiam quidem commovit, sed non expulit, ideoque eam computrescere, ac febrem excitare: vel quia purgationi immodicæ supervenerunt vehementes, aut animi, aut corporis, motiones: vel quoniam frigoris interventu pori corporis fuerunt coangustati, atque adeo transpiratio insensibilis impedita: vel quia calor Solis humores a medicamento commotos insuper incendit: vel eapropter, quod ea, quæ materiam coquere & expulsionem aptam reddere debebant, non fuerint prius sumpta; quocirca medicamentum, dum crudam trahit materiam, interdum eam dissolvat quidem, verum haud evacuet, sed conculcet potius, & auctor sit, ut facile putredinem subeant humores. Dolorem capitis, opinatur, purgationem efficere, vaporibus a medicamento, præsertim violentius, aut imperfecte vacuante, in caput allatis: ut &

Z 3

origi-

originem ducere posse ex causa aliqua externa, ut capitis calore, frigore & similibus. Vertiginem vero, quod aliquando vapores a medicamento moti & sublatis, caput petant, ibique motum rebus agitatæ proprium excitent, qualis est aquæ in gyrum commotæ, vel vorticis in modum circumactæ. Pari modo & vapores, in cerebri ventriculis & arteriis circumactos, una secum spiritus circumagere; maxime vero, quo loco nervos, sensuum opifices, exoriri. [76] Sed ex his dictis, exemplaris loco propositis, non ambigo, vos abunde doctrinæ Mesuæ adeptos: pergerem quidem cæterorum placita persequi. Sed quid persequar? hæsito. Enimvero plerique medii ævi scriptores eandem cantilenam canunt. Siquis id negotium sibi dederit, & obiter modo inspexerit Mesuæ filium, [77] Averroem, [78] Elluchasem,

[76] Ita in Intention. iv. Cap. i. ii. & iii.

[77] Verbi causa afferam, quæ habet summ. iii. Cap. i. de dolore capitis, quem Sodem appellat. Ita interpretes Arabicum Latine reddit. *Intentio in curatione hujus ægritudinis, si sit complexionalis, & non habens materiam, est alterare & sedare tantum. Et si est cum materia, circa alterum duorum occupabimur, vel utrumque & sunt aut abscissio causæ, aut sedatio doloris, aut utrumque.* Cap. ii. memorat Sodem calidam, vel a sanguine, vel a bile, originem ducentem. Cap. iii. scribit. *Loquimur deinceps de soda frigida, siue sit sine materia, siue cum materia phlegmatica, vel melancholica, siue permixta, siue ventosa.* De reliquis corporis affecti-

bus deinceps pari modo differit.

[78] Is in libro de febrib. sæpenumero mentionem facit temperiei frigidæ, calidæ, &c. Cap. i. scribit. *Incipiemus a mala complexionem universaliter totum corpus ambiente, quæ febris nuncupatur.* Cap. iv. de diuturnitate accessionum hæc habet. *Paroxysmus longus est propter ipsius humoris tarditatem, & paroxysmi ipsius plus continuantur, quam Cholera paroxysmi quia iste humor putrefactioni est magis appropriatus.* Cap. vii. ita de causis febrium ratiocinatur. *Et scias, quod compositio febris est a causa locali, aut a causa materiali.* Item causa materiales tres habent modos. Unus est, quando duo miscentur humores, & tunc materia febris fit inter illos duos humores simplices, qui singulas possunt

fem, [79] Isaacum Israelitam, hujus filium adoptivum, [80] Serapionem, &c. [81] Inveniet utique

Z 4

eos

possunt facere febres. Item alius modus est, ut una fiat putrida, & alia hectica. Tertius modus est, ut unus modus faciens febrem sit cum apostematibus, & alius sine. Et aliquando componuntur due febres, & misceantur earum paroxysmi absque eo, quod materia misceantur: & hoc propter causas locales accidit, sicut possibile est, ut una esset intra venas, & alia esset extra, & in hoc genere locatur febris, quae hemitritaeus nuncupatur. Et aliquando humores febrem facientes erunt vicini, sed non mixti. Et possibile est etiam, ut omnes istae species ad invicem componantur, &c. Cujusmodicunque haec fuerint, non dubitat tamen Averrhois Cap. x. sequentia, de Rationis in Medicina instabilitate, scribere. Necessaria est in hac arte praeter universalium rerum cognitionem experientia, propter quam particularia principia habeantur. in eo, quod in unoquoque individuo fieri debet. Et scias, quod ipsa principia scribi non possunt omnia, quia sunt infinita. Et ista pars scientiae medicinalis nobis vetat perfectionem habere in hac arte, eo, quod magis appropriata est Experientiae, quam Rationi.

[79] Is scripsit librum, quem nomine Tacuini Sanitatis nuncupat. In hoc agit de sex rebus non naturalibus, quatenus suas quaeque vires in corpore Humano edant. Galenicorum ratiocina-

nativo dicendi generi operam dedit potissimum; Mentem enim suam quaternis qualitatibus principibus declarat.

[80] Ille, Cap. 1. finivit febrium, quod ea sit calor, innaturalis, a corde exiens, & arteriis ad omnia membra corporis, ejusque nocens actioni. Cap. 111. xxx1. & xxx111. statuit causam febrium esse, quatuor humorum putrorem, vel aliam eorum quoquo modo conceptam vitiositatem. Verum Cap. xxv1. improbat eorum sententiam, qui dicunt, quod fumus de ebullitione sanguinis, qui adscendit ad caput, sit calidus & humidus, quia fumus ad caput adscendens, si fuerit humidus, eliquabitur in pectoris concavitate, descendens & de pectore in diaphragma, & ibi apostema generabit, quod vera pleurisis nuncupatur: pars vero fumi, quae in capite remansit dissoluta, per poros cum sudore, & fumo egreditur, unde dicimus, quod fumus, qui fit ex ebullitione sanguinis, est calidissimus & siccissimus de genere Cholerae rubra, unde non potest eliquari inferius ad diaphragma, sed in cerebri pelliculis inviscatur, & generat ibi apostema, quod Phrenesis dicitur. Filius ejus, facta Cap. 1. facultatum naturalium, & Cap. xxiv. putredinis causae, more sectatorum Galeni, mentione, Cap. xxix. accessiones febrium, intervallis redientes, oboriri, existimat, ratione materiae

cos decreta Galeni propagasse, & omnimodam corporis valetudinem quaternario elementorum numero, & exinde ortarum temperierum octonario: item quaternario humorum, aut alii atque alii spirituum constitutioni, aut putredini seu exuperantiæ alicujus humoris, &c. retulisse. Quandoquidem hæc vobis satis nota, melius est ut finem orandi faciam; me enim tædet eadem dicere, & vos fortasse tædebit eadem audire.

Memorasti, inquam, scriptores Arabes, sed nunqui fuerunt auctores, qui, Galeno e vita excessio, de Medicina latine scripserunt?

Scilicet fuerunt, inquit *Hotton*. Reliqui enim nobis sunt versus Q. Sereni, quibus tradit variorum medicationem morborum, verum non est curiosus in causis morborum abditis indagandis. Proinde asseverare non possum, cuinam Medicinæ sectæ is fuerit addictus. Superest etiam Epistola Vindiciani, in qua conqueritur de ignorantia medicorum, sui temporis æqualium. Narrat præterea Imperatori Valentiniano de curationibus quorundam ægrorum a se bene peractis. [82] Discipulus ejus Octavius Horationus, quamquam perparum ratiocinetur, medius mihi

teriæ omnifariam seu motæ seu in quiete positæ. Verbi gratia: Si materia, scribit, fuerit cholericæ, tertianam veram generat, 12. horas tenens, & 36. quiescens: si sit phlogmatica, amphimeriam facit, 18. se horis movens, & 6. quiescens: quod si melancholia, quartanam generat, quæ 24. horis movetur, & 48. quiescit. Causa diversitatis harum gravitas & levitas esse materia ad putredinem convenientis. Parilia fere habet.

Cap. xli.

[81] Is etiam, ut cæteri, Cap. xli. statuit, febrem diariam oriri e sanguine, sine putrore tamen, calefacto: Cap. xlii. Tertianam a putredine bilis: Cap. xiv. quotidianam a phlegmate putrefacto & a calore immodico: & Cap. xv. Quartanam ex adustione aut sanguinis, aut bilis, &c.

[82] Hæc Epistola Libro Marcelli de medicam: est præfixa.

hi habetur. Namque Hippocratis subinde defendit partes; aliquando Asclepiadis placita, interdum etiam Methodicorum, amplexus est, quandoque videtur Galeni sectam sequi. [83] Marcellinus, pari modo ut Scribonius Largus & Nicolaus Myrepsus, monumentis prodidit, medicaminum compositiones & virtutes, omisso ratiocinativo dicendi genere. Constantinus Afer Græcorum pariter & Arabum eruditum pulverem attigit, & more istius seculi, quo vixit, docte ac enucleate scripsit. Et ut vobis exemplar doctrinæ ejus sit, dabo aliqua, de quibus nunc recordor. Medicinam bipartitus est in Theoriam & Praxin. Theoriam esse perfectam rerum, solo intellectu investigandarum, notionem, subjectam rerum peragendarum memoriæ. Praxis vero esse monstrare, ut ea, quæ quis in Theoria addidicit, seu sensuum

Z 5

suum

[83] Exempli gratia adducam quædam loca, ut e Præfat. libr. i. *Inest nobis, scribit, calor ignitus, qui cum se in altioribus præcordiorum locis repentina aliqua necessitate commoverit, & velut advectus tempestate, loca aliqua naturaliter quieta turbaverit, vaporem acriorem procurat, & tum quidem ex altitudine stomachi febrilem ferit originem.* Cap. xiii. taxat nonnullos methodicos, quod calidis & chalaisticis adjutoriis, sæpe ipsam hepatis substantiam dissolverint. Cap. xxi. libr. ii. *Fit itaque Rheumatismus, licet de phlegmate speciali, natura frigida quam maxime fiat, attamen ex aliis humoribus calidioribus aliquando commotiones exsuscitat: frequenter autem hoc phlegma, licet natura subpingue sit, velut est vulnere sanies, attamen*

men cum se inter articulorum conjunctiones, usque commotionum viscarerit, tunc tardi gressus, tunc dolores vitandi, tunc tormenta graviora succedunt. Libr. iii. de mul. pass. secundum Methodicorum hypothesin loquitur, ut Cap. ii. *Sunt varia & diversa causa matricem frequentius alterantes, quæ licet sub duabus præcipue principalibus passionibus, constrictionis, vel laxationis comprehendantur, tamen etiam sub certis accidentibus, alias causas efficiunt.* Usurpat etiam more Methodicorum vocabula, medicamentorum, ut encolpismi, encatismatum, chalaisticorum. Libr. 4. Asclepiadis opinionem de humorum secretionem, cujus supra pag. 253. mentionem feci, amplectitur.

suum seu manuum operatione, sint hominis ad utilitatem dirigenda. Theoriam divisit tripartito, (1) in rerum naturalium, (2) in non naturalium, & (3) earum, quæ præter naturam sunt, cognitionem. Rerum naturalium in numero ponit elementa, temperamenta, humores, membra, facultates, actiones & spiritus. Ex his tria, ut elementa, temperamenta & actiones esse sensibilibus juxta & insensibilibus secum communia: reliqua quaterna vero sensibilibus tantum esse propria; dicta septem autem ideo naturalia vocari, quia in causa sunt, ut quoddam corpus animatum subsistat. Sex res, a medicis non naturales appellatæ, satis notæ sunt. Præter naturam tria esse ut morbum, morbi causam, & symptoma. Elementum dicit esse simplicem minimamque corporis compositi particulam: & quod ad ejus numerum attinget, assentitur veteribus, quaternarium elementorum numerum statuentibus. [84] Ita etiam in tradenda corporis cujusmodicunque constitutione plerumque Hippocratis, Galenique placita est amplexus. An vero quædam ipsi singularia sint, dijudicabitis, si quando dicenda exempla vobiscum reputaveritis. Spiritum, ait, esse corpus subtile, in corpore humano e corde ortum, in arteriis delatum, ad vitalitatem corpori inducendam. Hunc respirationis pulsusque auctorem: hunc, posteaquam a cerebro in nervos derivatus, motionum sensuumque quorumlibetque causam esse. Et hoc præsentem corpus vivere, absente vero mori, apparere ex hoc, quia motus ventris & oris, labrorumque ac pectoris in agone indicent, spiritum e corpore exire foras. Duplicis generis hujusmodi spiritum in corpore inesse: alterum vocat vitalem, & hunc nutrimentum ab aëre cap-

[84] Vide ejus locor. commun. libr. I. Cap. II. & III.

capere, animationemque in corde indipisci, e quo deinceps in universum corpus didi, & pulsus & anhelitus, atque adeo vitæ, auctorem esse: alterum appellat animale, quem ab illo primordia generis ducere, atque in cerebro naturam suam sortiri, inibi-que efficere cogitationem, memoriam, providentiam: & ex hoc per nervos in reliqua corporis membra demissum, sentiendi movendique potestatem nancisci. Non uniusmodi singulis hominibus spiritum, quem medium cerebri ventriculum incolere: sed suum quibusque singularem, esse. Aliquos enim præditos spiritu subtili, claro ac puro: talemque esse cogitationis, bonæque perceptionis, atque rationis & auctorem, & dispositorem; aliquos vero habere spiritum, contrario, ac dixi, modo constitutum, eundemque levitatis, stultitiæ atque amentitiæ auctorem. [85] Quantum ad corporis partes spectat, putat alias esse temperatas, ut cutim, ut cuticulam: alias intemperatas, quia plus aut minus quaternis principibus qualitatibus refertas; universe tamen si illæ considerentur, calidas esse eas, quæ sanguinis sint consortes: frigidas autem, quæ hujus exortes, Sigillatim vero si viscera, si membra corporis aliquis cum animo suo consideraverit, apparere tunc, ratum habet, renibus, splene, jecinore, &c. Cor calidius esse, Frigidarum partim, ut ossium, cartilaginis, tendonum & nervorum, &c. pilos longe frigidissimos: humidissimam pinguedinem: & siccissimos pilos & ossa. [86] Ex facultatibus naturalibus quatuor magni pendit appetendi, continendi, digerendi, expellendique facultates. Has in plerisque corporis membris inesse.

Abs-

[85] Ita philosophatur in libro, cui titulus est de animæ & spiritus discriminé.

[86] Hæc locor. comm. meo dic. Libr. I. Cap. VII.

Abſque illis enim ſi eſſent hæc neutiquam functiones ſuas obire poſſe. In ſumma dictas quatuor Naturæ tam ſanitatis conſervandi, quam infirmitatis ſubveniendæ ergo, ancillari. [87] Cordis arteriarumque motionem, quam antecellentes ejus cum dilatatione conſtrictioneque folliſ compararunt, ait, non ita ſe habere penitus; ſed illam a facultate cordis, ærem appetente, perfici. Hanc, dilatato corde, ærem ad ſe e pulmonibus trahere: arterias vero eundem beneficio dictæ facultatis e corde ad ſe attrahere, cujuſmodi attractionem flatus dici, ſicque deinde per univerſum corpus diſtribui. [88] Quandoquidem in Africa, ubi Conſtantineſ vixit, in more eſt poſitum, ut mancipia sæpenumero veneant, emturientibus auctor ſuggerit ſigna, qui cognoscendum an mancipium ſanum, nec ne? Et primo calore corporis effici, putat, qualiſnam humor cæteros, qua qualitate qua quantitate, præcellat. Tradit deinde alia cujuſquemodi corporis conſtitutionem ſignificantia. v. g. Alopeciam indicare cerebri intemperiem: vocem raucam, lepram: balba verba, copiam phlegmatis in cerebro: halitum oris foetidum, putredinem humorum, &c. [89] Quod vero ad morborum explicationem pertinet, arbitror, Conſtantinum ex ſententia Galeni dixiſſe. Quatuor qualitates principes, totidemque corporis humores, & exortæ inde omnis generis intemperies, faciunt in declaranda morborum cauſſa ſynecctica utramque paginam. v. g. Venenum canis rabidi, aſſerit, propter nimiam ficcitatē & vim deſiccandi, qua id reſertum, cerebro admodum nocere: hinc horrorem aquæ, & cætera ſymptomata, exoriri. [90]

Apo-

[87] <i>Ibidem</i> libr. iv. Cap. xv.	] leges libr. i. Cap. vii. d. loc. comm.
[88] <i>Ibidem</i> Cap. v.	
[89] Plura, ſi deſiderentur, xx.	

[90] *Ibidem* libr. vii. Cap.

Apoplexiam ut & Epilepsiam a ventriculorum cerebri, propter abundantiam phlegmatis, obstructione nasci. In illa tres cerebri ventriculos subito oppilari: qua de causa membra, sensui ac motui voluntario dicata, ob denegatum facultatis sentiendi movendique influxum, torpida, & quasi inanima, jacere. In hac, Epilepsia videlicet, non adesse omnium, sed quorundam, cerebri ventriculorum, & nervorum, membra corporis moventium, obstructionem. [91] Si verum est, ut perhibent, [92] Constantinum seculo decimo in Medicina inclaruisse, conficitur inde variolas, non esse novum morbi genus: quippe laudatus auctor earum facit mentionem, & præterea addit, veteres eas ignis carbores, *Siri*, & filias ignis, appellasse. Causam autem earum a menstruo, quo putat foetum in utero nutriri, deducit: & quia id quibusdam rebus refertum, quæ non ex usu nutritus infantis sint, has deinceps in corpore collectas ad corporis exteriora propelli, ubi tandem vel ab aëre contagioso, vel ab errore in diæta commisso, ebullitionem humoribus inducente, tandem aliquando activæ reddantur. [93] Quemadmodum Constantinus Africanus, eodem fere modo in declarandis morborum causis procedunt auctores scholæ Salernitanæ, nec non liber, qui titulo Macri superbit, ubi hic vires medicamentorum peculiaribus gradibus, pariter ut Galenici assolent, dimensus est. Gariopontus quoque plurimum sectatur Galenum. Dictionem sententiæ meæ argumentari possum exemplo monopagiæ, quam, statuit, a bile rubra & sanguine oriri. [94] Ita etiam sensit Epilepsiam provenire

[91] Ibidem libr. ix. Cap. vii.

[92] Mercklinus in Lindano redivivo & alii, quos indicat.

[93] Vide loc. comm. med. libr. viii. Cap. xiv.

[94] Ita libr. i. Cap. iii. „Si Cholera rubea & sanguine
., mixto,

re sanguine viscido atque felle nigro, cerebrum, animæ habitationem, petentibus. [95] Phrenitidem veram, ait, e sanguine vel cholera: spuriam vero e phlegmate & cholera, fieri. [96] Podagram, cujus duas species esse, calidam utpote & frigidam, exoriri putat ex aliquo quaternorum humorum. Neque vero ex his, tanquam per simplicem supervenientem materiam solum, solere rheumatismos fieri; sed subinde in causa esse quatuor qualitatum primarum intemperiem seu simplicem, seu compositam. [97] Febrem esse calorem immodicum, cordis articularumque actiones naturales lædentem. Tria posuit febrium genera: unum in spiritibus: alterum, in humoribus: & in solidis, tertium. Febres, quæ in spiritibus, appellari diarias. Ex humoribus vero v. g. e phlegmate intra vasa putrefacto, & id quidem a calore præter naturam a corde procedente, fieri amphemerinam synocham: Phlegmate autem extra vasa putrefacto oriri quotidianam intermittentem: Et caustonem, cholera rubra in vasis putrefacta: eadem vero extra vasa, tertianam intermittentem. Eadem reliquorum humorum excedentium conditio est, quos vel simplices, vel & omnifariam mixtos, arbitratur, febres efficere. E solidis, ut carne, pinguedine, venis,

„mixto, una pars capitis in acutum dolorem venerit. Monopagiam Græci dicunt: si & oculus simul cum una parte capitis, Hemicraneum ab eis dicitur, ex eisdem causis, quibus & superior passio nascitur.

[95] *Ibidem*. Cap. VI. Tria hujus morbi, ait, genera esse, ut Analepsiam, catalepsiam, & Epilepsiam. Analepsiam dici eo,

quod sacras capitis partes sensu privet. Epilepsiam, a mentis & sensus oppressione, quibus occupatis etiam corpus possidetur. Catalepsiam vero esse passionem epilepticorum cum febre, quæ epilepticis non est, quos spumas per os & nares digerere, quod catalepticis non solet usu venire.

[96] *Ibidem* Cap. VIII.

[97] Vide libr. IV, Cap. III. IV. & VII.

nis, arteriis & nervis, præter naturam calefactis, fieri tertium genus febrium, hecticarum scilicet. [98] Aliquando Gariopontus more Methodicorum ratio- cinatur, quod liquet, cum dixerit omnes febres ty- picas esse vel strictas, vel solutas, vel mixtas. Item sudorem esse utilem, si solutio passioni infuerit: sin ve- ro strictura, attendendum tunc ad infirmitatis ma- gnitudinem. [99] Restat quidem, ut posterioris ævi scriptores, ut Rogerium, Rolandum, Arnoldum de villa nova, Petrum Aponam, Gentilem Fulginatem, Franciscum Pedemontium, Gordonium, Guaineri- um, in ævo, quo vivebat, a quibusdam Monarcham Medicinæ vocatum, Savorolam, & sexcentos alios, recenseam. Verum, quoniam omnes prope, qui usque ad seculum XVII. inclaruere, Doctrinam Galeni, & Arabum, illius placita mirum in modum amplificantium, professi sunt; ea de causâ ego horum recensione supersedeo, siquidem coram vobis diu multumque de dictorum placitis differui. Oblivio- ni tamen non tradendi sunt morbi totius substantiæ, quos Fernelius primo in Medicinam invexit. Sensit enim triplicem morborum in partibus *similaribus* * differentiam. [100] Primam esse sitam in materiæ immoderatione, alteram in intemperie: tertiam de- nique in formæ seu totius substantiæ corruptela. Et- enim, quoniam tria sunt, ut materia, forma & tem- peramentum, ex quibus pars unaquæque *similaris* con- stitui-

[98] Vide libr. VI. Cap. I. VII. & seq.

[99] *Ibidem* Cap. VIII. & libr. VIII. Cap. XI.

* Quarum denæ species ab Anatomicis enumerantur ut os, cartilago, ligamentum, mem- brana, fibra, nervus, arteria, vena, caro, & cutis. Hæ rursus

dividuntur in *spermatikas*, san- guineas & mistas. Vide Anato- miam *Bartholini* in Proem. ut & alios auctores, qui copiose de hujus generis partibus disserue- runt.

[100] Vide Patholog. libr. I. Cap. VII.

stituitur, perque hæc quoque subsistit atque conservatur: ita etiam hæc tria in causa, ut dicta pars aut bene, aut male, subsistat. Namque illorum trium integritatem & moderationem, partis esse sanitatem, eorundemque contrarium i. e. immoderationem, morbum. Totam autem rei substantiam, statuit, esse perfectionem & integritatem, qua res unaquæque consistit. Hæc quoties immutetur, & de perfectione decedat, rem totam continuo perfringi: ipsamque illius decessionem, morbum esse totius substantiæ, seu hujus cujusdammodi corruptionem; cujusdammodi inquam, quia si ea fuerit penitus corrupta, insimul tunc ejusdem interitum propediem affuturum. Cæterum totius substantiæ morbum, five simplicem esse corruptionem, five putredinem: illam esse spiritus innatique caloris, qui præcipua est partis substantia, dissipationem ac extinctionem; hanc vero substantiæ partis dissolutionem. Hujusmodi morborum præterea duo genera posuit, altero manifestos, ut scabiem, phthisin, &c. altero occultos, complectitur. Hos rursus tripertitur in pestilentes, contagiosos atque venenatos. Occultos autem nominat, quia corruptelam & perniciem ab occultioribus vel involutioribus, iisque maxime externis, causis habeant: esse enim harum aliquas, tota *essentia* nobis contrarias & infensas, si modo quicquam earum nos, ut decet, attingat, id tum omnino lædere assiduumque incrementum sumere: aliquas vero tota specie nobis esse adversarias; & harum alias cum aëre spirando trahi, ut Pestilentia, &c. morborum contagiosorum semina: alias extrinsecus nos attingere, ut canis rabidi, vel alius venenatæ bestiae, virus: alias intro sumi vel cibi, vel potus, vel medicamenti specie. Præterea dari venenum, quod halitu nos ferit, omnium præsentissimum: quod, quum multo

multo tenuissimum fit, spiritu haustum, celerrime per pulmones in cor, viscus vitæ nobilissimum, & in arterias, in universum denique corpus obrepere, primumque spiritus, deinde humores, postremo partium substantiam, labefactare. [101] Quomodocunque hæc a Fernelio posita fuerint, Sennertus tamen inficiatur putredinem, ulcera maligna & spiritus dissolutionem, esse in numero morborum totius substantiæ referendas: quoniam dictorum causas ad qualitates principes referre queunt; verum e diverso, si maligna & venenata causa læsionem vel affectum in parte similari excitet; & si idem affectus sanescere remediis, respectu qualitaturn principum agentibus, nesciat; sed id fiat occulto modo, vel ratione totius substantiæ, in tali remedio singularis; tunc non dubitat ejuscemodi affectum ad morbos totius substantiæ referre. [102]

Verum, inquam, ne sequius accipias, velim, quod ego tibi hodie adeo molestus sim. Scire ad hæc percipio, ecquod ratiocinii in Medicina habeant Chineses? Da itaque nobis, quamvis te importune flagitem, quæ tibi de illorum doctrina constant.

Tum *Hotton*. Procul dubio, inquit, in memoria etiam nunc habetis, me debere hac vespere amicum invisere, causor igitur serio rem vespere, quæ mihi impedimento est, quo minus negotium, mihi injunctum, curatius disserere queam: attamen, utut sit, reddam summarium eorum, quæ ex tractatu *ten Rhyne* de Acupunctura didici. Is enim, ut nostis, modum pungendi, & rationes, quare operatio instituitur, a Sinensibus accepit. Sed ad propositum. Hu-

A a mi-

[101] Hæc excerpti e libr. 11. Cap. ix. x. & xi. de abdit. rer. caus. & verba ad compendium contuli.

[102] Plura vide apud dictum *Sennertum* in Instit. libr. 11. Part. 1. Cap. iv.

midum *radicale*, Chinenſes, auctoritate codicis *Daykio* innixi, credunt triplicis eſſe generis, unum debile, alterum debilius, debiliſſimum appellant tertium. Triplex hujusmodi humidum autem, perſuaſum habent, in utriusque brachii arteriis reſidere: originem vero illius eſſe a pectore ad brachium utrumque. Humidi *radicalis* debilis arterias in utroque brachio a pectore originem ducere, deſinere autem in medio digito: debiliſſimis arterias indidem incipere, at finire in extremitate pollicis a parte exteriori: debiliſſimi tandem arterias in utroque brachio a corde oriri, terminare vero in apice minimi digiti in parte exteriori. Singularum porro arteriarum ab initio ad finem longitudinem eſſe trium pedum & ſemiſſis, & ſummam omnium humidi radicalis arteriarum, pedum viginti & unius. Non diſpar eſt ratio calidi innati, cujus arterias, credunt, in utroque brachio a capite originem capere, finire autem digitorum in extremitatibus. Et hoc trifariam in corpus didi diſtribuive. Primi, quod appellant calidum innatum forte, arterias, in utroque brachio inchoare ab apice digiti indicis, has vero finire in extremitate naſi. Debilis, quod alterum calidi innati genus eſt, arterias, oriri in brachio utroque a minimo digito utrinque, verum terminare hoc in interioribus angulis. Tertii tandem, debiliſſimi puta, arterias, incipere quoque in ambobus brachiis, circa extremitatem digitorum annularium utriusque manus: finire autem in utroque hircu exteriori. Longitudinem arteriarum, ſingulatim conſideratarum, eſſe quinque pedum; ſummam vero omnium ſex, tres namque in utroque brachio habentur, triginta pedum. Quemadmodum in brachiorum, ita etiam in pedum, arteriis ſeu venis, arbitrantur, triplicem calorem nativum atque humorem primigenium dominari. Etenim calidi innati for-

tis originem a naso putant, & finem in extremitatibus digitorum pedum esse intrinsecus. Calidi debilis, quod in utriusque pedis arteriis, principium esse ab internis hircis, finem vero in extrinseca minimi digiti utriusque pedis parte. Calidum debilissimum oriri itidem ab hircis internis, at vero terminare inter penultimum & antepenultimum pedis utriusque digitum. Quamlibet harum arteriarum longitudinem esse pedum octonariam: & quandoquidem in utroque poplite sint arteriæ fenæ, efficitur inde, omnium longitudinem in summa esse quadraginta octo pedum. Pari modo differunt de pedis arteriarum humido primigenio. Quamlibet ejusmodi arteriarum longitudinem statuunt sex pedum cum dimidio, omnium autem summam novem & triginta. Ex hisce dictis constat arterias, tum calore innato, tum humore primigenio, refertas, numero duodenas esse. Præter memoratas internas, statuunt quoque, quatuor externas arterias, in quibus etiam ejusdem generis calidum & humidum contineri seorsim. Eadem vero conjunctim duodecim vasis inesse. Primum vasorum genus, vitali spiritu plenum, CLXII. pedes: alterum, spiritibus orbem, CCCLXV. pedes, longum. In illis secundum naturam in primis calidum nativum, quod sursum ferri, reperiri; verum in his præcipue humidum inveniri primigenium, quod potissimum duci deorsum. Qui motus, si æqualis fuerit, quin &, si dictus humor & calor in sanguine secundum naturam invicem mixti, efficiunt, juxta Chinesium opinionem, corporis incolumitatem. Contra, atque dixi, si fuerit, propediem affuturam corporis ægritudinem. Cæterum in curatione ægrorum vilipendunt sanguinis missionem. Argumentantur namque ex incisa vena non pravum modo, sed & bonum, cruorem, prodire. At enimvero in confesso

fesso esse, sanguinem vitalitatis fontem: & quanto magis quispiam ejus jacturam faciat, tanto & eundem imbecilliorum futurum. His de causis e re Medici judicant, ut sanguis quoquo modo a colluvie sua depurgetur; cum maxime autem a flatibus, quos ple-
rorumque affectuum, quibus corpus est obnoxium, & auctores esse, & actores. Fieri autem sanguinis correctionem non melius posse, existimant, quam ustione *moxa* instituenda: aut punctura acus, ad id negotium affabre effectæ, varias per corporis partes peragenda. [103]

Hoc loco *Solinus*. Venia sit dicto, inquit, Tuam scientiam non fugit Cleyerus, qui quondam Bataviæ Indorum medicinam tractavit?

Quinimo, inquit *Hotton*. Is scripsit etiam specimen Medicinæ Sinicæ.

Eum ipsum volo, inquit *Solinus*. Pervelim, præterquam non molestia tibi aspergatur, ut quædam exinde nobis tradas. Scire namque avemus, an ipsi sint aliquæ circa Medicinæ Theoriam singulares opiniones?

Enimvero, inquit *Hotton*. Incredibile est, quam multæ sint. Sed quotus quisque hominum est adeo extemporalis orator, ut suis quasque locis extemplo reddat. Tum ego. redde modo, inquam, obnixè precor, quam poteris: Flagramus quippe varietate Theoriæ Medicæ.

Vobis rursus auscultem, inquit *Hotton*, necesse est. Verum, ubi occipiendum, ubi finiendum sit, hæsito: usque adeo enim rerum dicendarum copia varietateque obruor. At, quamvis memoratus auctor,
ob

[103] Hæc e *ten Rhyne* Mantiffa schematica, & libello de
acu punctura excerpti, & inde
feci dictorum qualecunque brevium.

ob tot accepta a Chinenſibus fragmenta, ejuſdem-
modi res nonnunquam complexu ſuo continentia,
perturbate ſcripſerit, periclitandæ ſunt ingenii vi-
res. Chinenſes in hoc univerſo tres præclaras, ſta-
tuunt, ſubſtantias, ſupra cælum, infra Tellurem,
in medio autem hominem, quem utrarumque prio-
rum eſſe participem. Similiter, atque de univerſo
dixi, dividunt corpus humanum tripartitio. Supre-
mam complexu ſuo continere, quicquid eſt ſuper
ſeptum tranſverſum: mediam, quicquid eſt illud in-
ter & umbilicum; infimam denique, quæ ſub um-
bilico pedibus tenus reperiuntur. Aliquando, de di-
ctis corporis regionibus diſſerturi, metaphora utun-
tur, ac in illa ponunt varias nebulas, in iſta pluvi-
am, in hac vero lacum & ſtagna, quæ ex dicta pluvia
confluxere. Ita etiam convenientiam dari, conten-
dunt, pulſum inter & dicta tria jamjam memorata.
Supremo pulſui, quem etiam nomine cœli, quia is
cum ſuprema corporis regione conſentit, nuncupant,
dominari calorem primigenium. Infimo, quæ Ter-
ræ nomine inſigniunt, quemque cum infima corpo-
ris regione convenire, dominari humidum *radicale*.
Medium tandem appellant vocabulo hominis, quo-
niam hic in medio mundo ſitus, & ei ſit conſenſus
cum media corporis regione. [104] Hæc duo, ca-
lidum primigenium puta, & humidum radicitus in-
fixum, ſunt ex ſententia Chinenſium principia omni-
um rerum intrinſeca. His, credunt, cuncta in uni-

Aa 5

ver-

[104] Quandoquidem ii, qui Cleyeri Specimen Medicinæ Sini-
cæ Francofurti anno. M. DC. LXXXI. ediderunt, id magna
in membra, ægre ab aliquo per-
volvenda, diſpertiverunt: & ut ne videar me mea opinionum

commenta evulgaſſe, cogor ideo
paginas operis, quod quadruplicis
generis alphabeto impreſſum, ci-
tare. Hæc itaque, quæ jam pro-
lata, hauſi e part. II. pag. 3.
4. & 85.

veritate rerum animari. Ex horum omnifariam facta mixtione exoriri omnium, quæ in hoc universo sunt, affectiones & vicissitudines, tam generationis quam interitionis causâ, obortas. Quinimo ab eorum omnimoda conjunctione, seu congressu, dependere tum incolumitatem tum infirmitatem corporis. [105] Præter hæc duo principia ponunt Chineses quinque elementa, ut arborum, ignis, terræ, metallorum & aquæ. Hæc, arbitrantur, hoc pacto & ordine producta. Ab humido fertili, quod sentiunt e coelis primitus demissum, singulari modo enatas arbores: ex his, puta aridis, ignem seu spiritus igneos: ab igne, quoniam post se plerumque fæces vel cineres relinquit, terram: ex terra, metallum: ex metallo aquam: ex hac rursus arbores; & sic singula, secundum eorum doctrinam, inter se reciprocantur. [106] Opinantur præterea eum, qui sciendi est cupidus corpus hominis esse sicut minorem mundum, oportere gnarum esse differentiæ, quæ cælum inter & terram est, ut & conformitatis, quam sex spiritus cum quinque moventibus. i. e. elementis, habent. [107] In cælo esse novem stellas & planetas, in terra novem magnas earum partes, nec non novem famosissima deserta: pariter in homine novem membra, & totidem vias, inesse. [108] Admirabilia, quin dicam incredibilia, proferunt de consensione necessitateque, quam persuasum habent, quinque corporis principibus membris intercedere cum quinque aliis hujus universi rebus. Et, ut explanatius percipia-

[105] *Ibidem* pag. 2. 65. & se in utriusque manus pulsibus
76. Porro utrisque esse triplicis explorare posse vide. pag. 7.
generis diversitatem vel gradus:
[106] *Ibidem* pag. 6.
primum magnum, alterum exiguum, & deficientem tertium,
[107] Vide Part. 1. pag. 16.
appellant; quos gradus, sentiunt,
[108] *Ibidem*. pag. 34.

cipiatis, quid velint, necesse est, ut rationes eorum
 subjiciam. Cor, credunt, corporis esse perfectio-
 nem, respondere id Marti, ætati, meridiei, au-
 stro, elemento ignis, saporì amaro, colori rubro:
 delectari milio carneque ovilla, odi calorem, recon-
 dere spiritus, dominari sanguini, liquorem digerere
 in sudorem, indicem ejus esse linguam: habere di-
 minuti humidi *radicalis* viam ad manus a corde: cum
 plenum, somniare timenda & monstrosa, cum va-
 cuum flammâs, ignem, lucem; quando calidum,
 pulsum esse solidum: si frigidum, subtilem: ejus in-
 testinum vel adjunctum, esse lactes, quos habere a
 manibus ad caput magni caloris primigenii viam na-
 turæ igneæ. Hepar consentire cum Jove, Vere, tem-
 pore matutino, oriente, elemento arborum, vento,
 sapore acido, colore cœruleo, gaudere semine lini
 & carne gallinarum, odi ventum, recondere animam,
 imperitare sanguini & nervis, liquorem digerere in
 lachrymas, fenestras ejus esse oculos: habere defici-
 entis humidi *radicalis* viam naturæ aëreæ a pedibus
 ad pulmonem: plenum sylvas & montes, vacuum
 herbas subtiles & gramen, somniare; si calet, tristi-
 tiam gignere, si friget, defectu spirituum laborare;
 ejus membrum adjunctum esse fel: hoc itidem esse
 naturæ arboreæ, & habere viam diminuti caloris pri-
 migenii a manibus ad caput. Renes seu vesicam de
 proprietate convenire cum Mercurio, Hyeme, no-
 cte, septentrione, elemento aquæ, frigore, sapore
 falso, colore nigro, gaudere fabis & carne suilla:
 odi ficcitatem, recondere spiritus generosos, impe-
 rare ossibus, laticem mutare in urinam, fenestras ejus
 esse aures: habere imminuti humidi *rad.* viam natu-
 ræ aqueæ a pedibus ad pectus: quando plena, renes
 gravescentes, quando vacua, hominem somniare se
 transnatare aquas metu: si calet, alvi fœces & uri-

nas spissas esse, si friget, evacuari præter modum omnia: ejus membrum adjunctum esse ureteres, habereque magni caloris primigenii viam naturæ aquæ a capite ad pedes. Pulmonem respondere Veneri, autumno, vespere, occidenti, elemento metalli, siccitati, colori albo, gaudere oryza & carne equina, odio habere frigus, abscondere corpus, moderari aëreos spiritus: humores mutare in mucum, fenestras ejus esse nares: habere humidi radic. viam a pectore ad manus: ubi plenus fuerit, arma & bella, ubi vacuus, somniare rura aquea & campos: si calet aut friget, efficere ut pellis aut incalescat, aut frigescat: intestinum magnum esse illi adjunctum, idque habere lucidi caloris primigenii viam a manibus ad caput. Lienis, alibi dicit stomacho, consensionem esse cum Saturno, & cum postremis duo de viginti quorumque quatuor anni temporum diebus, & cum media inter quatuor cœli cardines parte, cumque elemento Terræ, tepore, sapore dulci, colore flavo: eundemque prosequi odio teporem, oblectari tritico & carne bubula, recondere animos, dominari carni: humores permutare in salivam, fenestram ejus esse os: habere magni humidi radic. viam a pedibus ad cor: si plenus fuerit, cantum & læta, si vacuus, cibum ac potum, & rixas ob cibum, somniare: si calet, mox pinguescere, si friget, indicare defectum alimonix: ejus intestinum esse stomachum, quem habere puri ac lucidi caloris primigenii viam a capite ad pedes, naturæ itidem terreæ. His quinque membris principalibus adjungunt portam vitæ, quam, volunt, igni cordis suppetias venire, & concurrere in ordine ad gignendam terram: subjici igni forinsecus advenienti, naturam habere aqueam, esseque una cum tertia corporis parte, quæ ei in loco intestini est, perfectorum spirituum domicilium, formæque alicujus mem-

membri expertem; habereque diminuti caloris primigenii viam naturæ igneæ a manibus ad caput. [109] Præter hæc opinantur Chineses suam quibusque membris invicem esse, aut causam, aut effectum, aut necessitudinem, aut minus; quæ indicaturi metaphorice utuntur vocabulis matris, filii, hostis & hospitis. Ut cordis matrem, ferunt, esse hepar: filium, splenem & stomachum: hostem, renes: hospitem, pulmonem. Jecoris matrem esse renes: filium, cor: hostem, pulmonem: hospitem, lienem & stomachum. Renum matrem esse pulmonem: filium, hepar: hostem, splenem & stomachum: hospitem, cor. Pulmonis matrem esse lienem & stomachum: filios, renes: hostem, cor: hospitem, jecur. Lienis tandem & stomachi matrem esse cor: filium, pulmonem: hostem, hepar: hospitem, renes. Eandem, putant, rationem quinque elementorum esse. Ex. gr. Elementi aquæ matrem esse metallum: filium, arbores; hostem, terram: hospitem vero, ignem, &c. [110]

Hoc loco *Solinus*. Profecto, inquit, hæc mira sunt opinionum commenta. Plerisque ex nostris ea haberi, reor, sicut irridicule dicta, quæ ne speciem quidem veritatis præ se ferunt. Verum acquiescant Chineses in suis commentis, nos interea oblectamur, ducimurque eorum auditione. Sed incidit jam in mentem sanguinis circuitus, quem gloriantur, sibi ante quatuor millia annorum innotuisse. [111] Pande nobis, obsecro, an similia, velut Europæi, de eo statuant?

Aa 5

Tum

[109] Vide Part. I. pag. 8. usque 14. Part. II. pag. 6. 7. 8. 11 49. 85. usque 87. & iterum pag. 101. & 102. e quibus dictas opiniones excerpti, & ad

qualecumque compendium contuli.

[110] Ita Part. II. pag. 11.

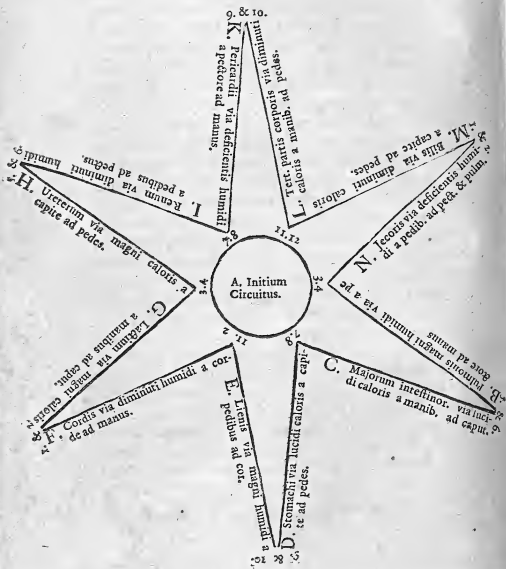
[111] *Ibidem*. pag. 85.

Tum *Hotton*. Incredibile dictu, inquit, quam inauditam de eo habeant opinionem. Et ut cum possitis mente percipere, oportet primo indicare respirationem, quatenus ea cum sanguine atque spiritibus de motu reciproco conveniant. Sentiant enim intervallo unius in statu naturali respirationis fieri quatuor, vel quinque ad summam, pulsus, & eodem temporis spatio calorem primigenium, vel spiritus & humidum radic. vel sanguinem progredi in corpore sex digitorum longitudine. Ex quo confici, putant, intra XXIV. horas nostrates, (nam Chineses diem & noctem in duodenas partes partiuntur) quibus tredecim millia & quingentas respirationes fieri, sanguinem absolvere intra vasa iter octoginta & unum mille digitorum. Nolim, credatis, adeo longas vias in corpore esse: verum Chineses credunt sanguinis circuitum respondere, coelorum per domos quinquagenas, conversioni: hinc arbitrantur spatio unius diei & noctis sanguinem quinquagesies circuitum suum perficere. Quandoquidem nunc, ut modo narravi, spatio unius respirationis fiunt quatuor vel quinque arteriarum pulsationes, & spatio diei ac noctis contingunt tredecim millia & quingentas respirationes; effici hac ratione, autumant, non fieri plures pulsus, eodem temporis spatio, in statu corporis naturali, quam sexaginta septem millia & quingent, nec pauciores, quam quinquaginta & quatuor millia. [112] Quantum vero attinet ad rationem circuitus, ut is scilicet contingat, persuasum habent, dari duodecim in corpore humano vias ordinarias, vel membra, per quæ sanguinem, & spirituum vehiculum, humidum *radicale* sc. circum ire. Dictæ autem viæ hæ sunt, ut via pulmonis, majorum

rum intestinorum, stomachi, lienis, cordis, lactium, ureterum, renum, pericardii, tertiæ partis corporis, fellis & hepatis. Ex sex viis quinque membrorum præcipuorum, ut pulmonis, stomachi, cordis, renum & jecoris, nec non pericardii, arbitrantur, deduci humidum radic. plus aut minus intensum; e fenis autem viis membrorum reliquorum deduci calorem primigenium, magis aut minus intensum. Posthinc tres vias humidum devehentes ordiri ab ipsis membris, ut a corde atque pectore, & in manibus finire: totidemque vias a pedibus oriri, terminareque in membris. Itidem tres vias esse a capite ad pedes, ac totidem a manibus ad caput, quibus, putant, calidum, per corpus distribui. His additis vias, humido destinatas, plerumque magis introrsum, ad partem corporis anteriorem, ut ad pectus, ventrem, &c.: e diverso caloris vias potius extrorsum, ad partem corporis posteriorem, ut ad dorsum, &c. ferri. Tandem singulis duodenis viis assignant semitam quandam, cujus ope membrum quodvis ad aliud, inter se reciprocum, ferri. [113] Præter has duodecim ordinarias, finxerunt etiam octo extraordinarias, ad circuitum spectantes, vias. Has oblique, sentiunt, in se recipere, quicquid in illis exuperarit. Primam, appellant, congregationem caloris primigenii, eamque oriri infra spinam dorsii, pergereque occipitio & vertice tenus: ingredique cerebrum & terminare versus maxillæ superioris dentes. Secundam, congregationem humidi radic. dictam, oriri ex anteriore parte, infra deflectere circa ventrem & viscera, ascendere ad guttur, ad caput, terminareque

[113] Part. 11. pag. 12. 84. & 95. Ut autem aliquis perceptionem humorum circuitus, prout Chineses eum tradunt, habere possit, curavi a Cleyero effectum exemplar fieri circuitus, ut per duodecim vias ordinarias absolvatur, hec apponere.

reque propter oculos. Tertiam, radicem duodecim viarum dictam, oriri prope pubem infra umbilicum dextrorsum & sinistrorsum, pergere stomachum usque & pectus. Quartam oriri e lateribus infra, eamque corpus, cinguli instar, omnium pulsuum vias, cingere includereque. Quintam e medio calcaneo oriri,

oriri, inde extrorsum ferri, ascendereque transversa ad os, & infra aures: hanc, credunt, calorem dextræ & lævæ corporis partis moderari. Sextam itidem, putant, e medio calcaneo provenire, ac progredi ad pectus & guttur: imo ad ipsos oculos usque; hanc ab utraque parte humidum interius regere. Septimam exoriri e loco, ubi concurrunt caloris viæ, a calcaneo incipere, vergereque ad ventriculum, lienem, caput, aures. Octavam denique oriri e loco, ubi concursus viarum humidi ab interiori talo ascendit oblique ad ventrem, deinde ad pectus, & tandem ad partem verticis anteriorem. [114] De cætero faciunt etiam ad modo dictorum intelligentiam tempestates anni, juxta & tempus menstruale. Annum non modo quadripartitum, sed etiam quinque partitum, reddunt. Statuunt namque quælibet quatuor anni tempora constare e septuaginta & duobus diebus, qui quater multiplicati efficiunt ducentos octoginta & octo dies: reliquos insuper esse extremitati cujusque tempestatis duo de viginti dies, quos quater quoque multiplicatos, efficere quintum anni tempus, similiter, ac priora, septuaginta & duos dies complexu suo continens: & hos, si supra memoratis addantur, efficere annum Lunarem trecenorum & sexagenorum dierum. [115] In quolibet anni tempore nunc, credunt, peculiare elementum, & unum e corporis visceribus, rerum potiri. v. g. tempore verno elementum aëris seu arboris, & hepar: æstivo, ignem & cor: autumnali, metallum & pulmonem: brumali, aquam & vesicam: in fine autem cujuslibet annuæ tempestatis, terram & stomachum, tenere dominatum. Non modo hæc quinque anni tem-

[114] Vide Part. II. pag. 98. [115] *Ibidem.* pag. 8. & 19.

tempora, verum etiam menses anni, volunt, esse observandos. Horum quippe ratione spiritus, propter diversitatem caloris & humidi, quæ modo adaugeri, modo diminui, identidem variari. Namque prima & secunda Luna spiritus caloris occipere, habereque tepidum Veris tempus: tertia & quarta, eos reddi magnos & perfectos, habereque calidum Æstatis tempus: quarta & quinta, incipere humidum radic. & ejus spiritibus tunc principatum deferri, obtinereque humidum Autumni tempus: septima & octava, spiritus humidos evadere pleniores, atque tempus nancisci frigidius: nona & decima, spiritus humidos apparere longe perfectissimos, indipisci que tempus brumæ maxime algidum: undecima tandem & duodecima Luna, spiritus naturales caloris parvos quidem videri, & tempus frigidum indeptare; sed eos magis ac magis deinceps augeri, redauspicari que, ac subire rursus similiter, atque jamjam narravi, pristinam vicissitudinem. [116]

Hoc loco ego. Peto veniam interfationis, inquam. Abstrusorem memorasti Sinensium Physiologiam hominis. Sed, videtur Tibi, Vir Doctissime, eorum Pathologiam cum illa congruere.

Ad quod *Hotton*. Congruere in unum, inquit, ple-rosque eorum sententias, & inter se reciprocari, mihi saltem ita videtur. Verum id dolendum est, eos in dictionibus nimio opere tropis, in primis vero horum affectionibus, ut catachresi, hyperbole & allegoria, uti: quas cum nimis valde adhibeant, dicendo rem frequentissime obscurant. Sed ad propositum meum redeam, necesse est. Quantum ad quinque elementa, e quibus corpus humanum compositum, attinet, magnopere refert, ajunt, ut inter se mutua con-

fer-

servent æquabilitatem: ex his quippe unum si fuerit modo cum cæteris inæqualiter temperatum, protinus morbum apparere. [117] Et eorum vitium esse in hoc positum, ut aut vincant, aut vincantur: illius generis appellant excessum, hujus vero defectum unius aut plurium elementorum. [118] Præsertim vero oportere medicum cum animo suo calorem primigenium, & humidum radicitus infixum, considerare. Illius enim malignitatem corpori importare perturbationem, & quatuor partium molestias, faciei ruborem, maculas, deliria, inconditosque sermones, &c. hujus autem febrem malignam, gravitatem, oculorum ventriculique dolorem, venenosos spiritus pervadere cor, & frigus deficiens dilatarı absque obstaculo in quatuor partibus; imo ejus humidi venenum deprimere, & quasi abrumpere, spiritus. [119] Cæterum statuunt tres caloris primitivi, totidemque humidi radic., vias esse: in his morbum subsistere: has, nec non earum origines, morbum suscipere: totum discrimen in eo poni, quod illius viæ efficiant calorem extrinsecum, & pulsus celeritatem: hujus vero frigus extrinsecum, & pulsus tarditatem. [120] Dictis sex viis supersunt quinque vitia, quæ læsionem efficiunt, dicenda. Primum fieri ab interiori vento vel vitio vacui, unde in corpore calorem oboriri, verbi gratia. Cor, tali vitio affectum, cognosci posse colore rubro. Jecur quidem, omnium colorum dominum & auctorem, in se cœ-

ru-

[117] Part. I. pag. 16.

[118] Part. II. pag. 30.

[119] Part. I. pag. 44. &

32.

[120] Quod vero ad nominationem dictarum sex viarum attinet, scitu est caloris primiti-

vi vias appellari nomine magni, lucidi, & diminuti caloris: humidi radicitus infixi vias, nomine magni, deficientis, & diminuti humidi. Vide Part. II. pag. 25.

ruleum; verum ejus via, cum cor ingreditur, efficiere rubrum: si stomachum, flavum: si pulmones, album; si vesicam, nigrum colorem; nec non in causa esse, ut calor in utroque latere, & cum oppleantur, dolor progignantur. Secundum a caloris æstu, quo si quis lædatur, eum tunc odio habere odorem & foetorem. Equidem suum cuique membro esse odorem, tamen omnis generis odorum principatum cordi delatum. Cor quidem in parenchymate suo producere odorem adustum: verum tamen ejus viam, si ea stomachum ingressa fuerit, suavem: si hepar, carnis similem: si pulmones, foetorem carnis putridæ instar, efficere. Tertium ex alimentorum nimietate & defatigatione nimia: eum, qui hoc vitio laborat, sapore amaro oblectari: indicium hoc esse morbum esse calidum a corde, quod calori dominatur, & a ciborum gravitate, unde corpus obdormiscere. Quartum esse, si corpus maligna febris corripuit, ægrotans nugæ garrivit, sedem ejus malignæ febris esse in pulmone. Quale vitium autem ut declararent Chineses, hanc habent hyppothesein: nempe cuilibet visceri, quorum quinque momoravi, peculiarem esse sonum: omnium tamen vocibus & sono imperare pulmonem. Nam, si via pulmonis hepar ingreditur, eam tunc gemitus: si cor, loquacitatis & risus: si stomachum, cantus: si vesicam, singultus: in se ipso vero pulmonem fletus, esse causam. Quintum tandem esse, si v. g. æger propter humorem interiorem lædatur, cujus indicium esse sudationem jugem: viam quippe vesicæ occupasse cor; & quandoquidem vesica humoribus dominatur, inde contingere, ut, si ejus via hepar ingreditur, eadem tunc lachrymas: si cor, sudorem instabilem: si stomachum, salivam nimiam; si pulmonem, copiosum narium mucum; in se ipsa autem urinam,

urinam, producat. * His, quæ paulo ante de febris maligna dixi, addatis, febrem malignam oboriri, si quando quatuor anni tempora non seruent proprietatem suam, sed contrario, ac decet, modo se habeant: potissime tamen talem febrem a quinque causis oriri, (1) generari ab interiori vento, quoniam fudor, ob malignitatem venti, læsionem accipiat: & si ea accadat in calore primigenio, pulsus apparere natantem & crebrum, eo, quod læsio sit in motu sanguinis, & spirituum, quia de causa calorem sursum tendere; sin vero in humido radic. sit, ejus malignitatem tunc pulsus mollem subtilem & debilem prodere: (2) nasci a frigore, malignitatem ejus esse causam, & ægrum haud sudare: inde fieri, ut corpus doleat; & quia hic morbus ex caloris primitivi & humidi radic. nimietate exoritur, ideo pulsus esse intensum, rarum, & calidum in primo & tertio loco: (3) progigni a calore primigenio & humido radic. natantibus: ideoque in tertio & primo loco pulsus sentiri natantem & crebrum, quem significare cor a calore lædi: (4) exoriri a peste seu tepore, motum hujus morbi omnes vias permeare, atque omnia tempora, quia contrario modo procedunt, percurrere: inde fieri, ut, qui tali morbo laborant, ratione spirituum multitudinis, aut ocys, aut tardius convalescant; tandem (5) produci ab humido tepore, quem, si calori primigenio infuerit, indicare pulsus mollem ac debilem: sin autem humido radicali, pulsus tunc esse parvos & celeres. In summa vero, sentiunt, in maligna febre, duas malignitatis species reperiri: alteram in calido primigenio, alteram in humido radic. positam. † Præterea morbum, putant, quinque modis progigni, nimirum

* *Ibidem.* pag. 32. & seq. † *Ibidem.* pag. 60. 61. & 63.

rum vitio vel vacui, vel repletionis, vel latrocinii, vel exiguitatis, vel *rectitudinis*. Exempli gratia proponam Cor. In hoc, vitio vacui ob ventum, nasci morbus: vitio repletionis, quia id cibo, labore & defatigatione oneretur: vitio exiguitatis, cor affici frigore, unde maligna febris: vitio latrocinii si cor affectum fuerit, morbum oriri ex humore & frigore, si non mortalem, saltem periculosissimum: vitio denique *rectitudinis* morbum, quoniam sit ipsius cordis, sua sponte curari. Eadem conditio est reliquorum viscerum primariorum. Has quinque modis cujusvis visceris vitiositates, credunt, se pulsu dignoscere posse, quare species pulsus solent quoque antedicta vitiorum nominatione nuncupare: & quia insuper vel duritiem, vel mollitiem in pulsu observari, hinc harum ratione quodlibet cunque membri principalis vitium duplicant, & probant inde bis quinque morbis membrum quoddam laborare, i. e. decem modis id affici posse. Quæ cum ita se habeant, confici ex his, putant, decem diversi generis morbos cujuscunque membri dari. [121] Præter hos, sentiunt, dari quinque extorum nobilium morbum, quem vocant aggregationis spirituum. Hepatis ab aggregatione spirituum morbum, nominant pinguedinem spirituum: assimilari hunc inverso calici, nasci sinistro in latere, esseque diu immedicabilem, concitare tussim, & frigido-caldum morbum. Cordis morbum appellant nomine trabis casus immobilis: ejus locum esse supra umbilicum: cor in hoc affligi ac contristari: affectum itidem de genere tardorum esse. Stomachi morbum nominant vasculum spiritibus repletum; & quia stomachus est in medio, malum hoc in cavitate ventris residere, ac manibus &

& pedibus dominari. Siquidem vero illud vasculum non recipere a stomacho colorem flavum, & stomachum recipere humido-calida, & insuper usum alimentorum caro haud generari, sed potius icterum; hinc ejus in loco oriri malum aggregationis spirituum stomachi. Pulmonis ægitudinem vocant *cié puén*, hanc residere infra latus dextrum, importareque corpori metum, anhelationem, & tussim diuturnam. Vesicæ morbum nuncupant nomine *puén tuy*, hunc infra residere, atque singultum excitare. [122] De amentia disserturi distinguunt hanc a delirio. Si humidi radic. malignitas interior effecerit, ut foras egrediatur, & inde caloris gravitas, eam tunc in causa esse, ut aliquis deliret, & propter calorem obortum ægrotus commoveatur: &, quia malum solidum & intra plenum, propterea delirantem parum dormire, nec esurire: verum gloriari de auctoritate sua, cantare, lætari, &c. Verum, si ejusdem humidi plenitudo, & redundantia in actum eruperit; vocatur gravitas humidi, fieri tunc amentiam, quam in tristitia positam: eadem fere de hac proponunt, quæ nostrates de melancholia. Amentia porro esse quinque species. Primam fieri a calore, & ægrum tunc instar mortui stercus egerere. Secundam ab humido radic. tertiam ex vento: quartam ex tepore; quintam tandem vocant equi amentiam, hanc intervallis venire, & efficere hominem manibus ac pedibus reptantem. [123] Quantum vero ad eventum morbi attinet, Chineses præfagiunt, imo prædicunt, quod, si morbi irreparent in vias naturali ordine sibi succedentes, aut ad viam, a qua prior vinci nequeat, v. causa, ubi malum suum cor transmiserit stomacho,

B 2

tan-

[122] *Ibidem.* pag. 35. & [123] Vide pag. 65. part. seq. 11.

tanquam filio: aut hepati, ceu matri: aut ubi cor a pulmone, veluti hospite, abs quo superari nequit, malum receperit, contingere tum, ut ejusmodi morbi, quia non radicitus infixi, sed congruenter naturæ procedunt, facilius curentur. E diverso, si morbi malum in viam exonerent, quam vincere queunt, e. g. Si cor pulmoni, hic hepati, hoc stomacho, hic renibus, hi cordi, hoc rursus pulmoni, malum transmittat, evenire, ut tales morbi, quoniam nullum corporis membrum suffert bis a sibi contrario lædi, si non lethales, ad minimum diuturni, evadant. [124] Ad ipsam medendi methodum quod spectat, decernunt quæstionem, an plenitudo, an vacuitas sit in causa, ut membrum aliquod ægrotet: illam e velocitate, hanc vero e pulsus tarditate, apparere: illi mederi non posse, nisi evacuatio in filiis instituatur, neque huic, præterquam mater oppleatur, vel restauretur. Verbi gratia, miram dictu proferam allegoriam; hujus enim, ut nostis, Chineses sunt admodum studiosi. Hepar aëreum, inquiunt, si a corde igneo invaditur, filius invadit matrem, & vacuitatis vitium est in hepate aëreo; ideo matrem hepatis restaura, i. e. vesicam aqueam, & solves filium, i. e. igneum cordis pulsum. At si hepar invaditur a pulsu vesicæ aqueo, mater invasit filium, i. e. aqua arbores, & multitudinis vitium est in jecore: idcirco hic matrem hepatis, h. e. vesicam evacuare oportet, & solve re filium hepatis, i. e. cor. [125].

Mihi

[124] Ibidem. pag. 9.

[125] Rationem hujus curationis addunt. Namque, ajunt, si hepati arboreo vacuo velis mederi per pulmones metallicos, inducendo pulsum illorum, cum he-

par intus habeat aquam, & ex hepate fiat ignis, qui solvit metalla, unde arbores non ferunt metalla, ac proinde sic morbos non curabis, sed augebis. Eadem ratio est reliquorum membrorum

Mihi sane, inquam, Chinenfium de morbis explicandi ratio movet admirationem, quia tam affabre ficta, & mentem fuam plerumque verbis involutis explicant.

Tum *Solinus*. Chinenfium doctrina, inquit, te ad admirationem traducit, quoniam tot rebus, quas credunt inter fe admirabiliter reciprocari, referta. Putasne eisdem viciffim admirari quorundam noftratum doctrinam, qui mira de feptenario numero, aliarumque rerum de incredibili cum hominibus conformitate, convenientia, confenfu, &c. differuerunt. Quid alias nunc e tanta opinionum diverfitate eruitur, quam, quod illi fuis, nos noftris delectemur, fententiis. Verum, ut ne a propofito declinemus, audiamus ex *Hottone*, quid Chinenfes amplius in medendi methodo advertant?

Ad quod ille. Quandoquidem Chinenfes, inquit, ita natura comparati, ut ab homicidio, atque ab omni violento fanguinis profluvio, abhorreant, ratio hæc eft, quare fanguinis miffionem non inftituunt. Adde his eorum argumenta, quæ afferunt. Scilicet, nimium fanguinis caldorem, aut vim, non magis ejus miffione temperari, quam bullientis aquæ

Bb 3 fer-

brorum vel vacuitatis, vel plenitudinis vitio laborantium. En aliud ratiocinium. Si oriens, i. e. hepar fuerit plenum, & occidens, i. e. pulmo vacuus, necesse erit, restaurare boream, i. e. aqueam veficam, quia auctri ignis & arborum orientalis filius, i. e. cor, & vefica hepatis mater, eft: deinde austrum, i. e. cor, evacuare. Hanc ob cauffam jubent quinque elementa in æquilibrato fervare: arbores porro ad orientem, metalla

ad occidentem, fpectent. Igitur fi vis naturalem in metallis plenitudinem fervare, fac aequalitatem in igne; fi vis ignis habere aequalitatem; fac conservari aequalitatem in terra; fi vis arbores retinere fuam plenitudinem connaturalem, fac fervent metalla fuam aequalitatem; fi vis ignem retinere fuam connaturalem plenitudinem, fac aquam obfervare fuam aequalitatem. Vid. part. 11. pag. 28. & feq.

fervor, instituta quoquo pacto detractiōe, solvat. Nisi aliquis bullienti frigidam affuderit fervorem vix imminutum iri caussantur. Argumentantur insuper, sanguinis detractiōe, vim morbi quidem minorem fieri, sed morbum ideo non tolli, ergo supervacuum ejusmodi. Medici namque esse, malum, in corpore obortum, extinguere: id autem fieri sanguinis purgatione, & spirituum congruentium temperatione. In his duabus, purgatione nempe & restauratione, quas naturæ maxime consentaneas, judicant, vertitur potissimum eorum curandi ratio. Clysteres, cucurbitæ, epithemata, unctiōes, &c. vix usu veniunt. Hæc, quia extrinsecus applicantur, ideo minus in morborum internorum curatione efficere. Urinæ inspectionem vilipendunt, quippe hanc nihil, quod exploratum sit, prodere, præterquam aliæ res adminiculentur. Has inter in cujusvis affectus significatione eminere pulsus. Huic, quomodocunque prave constituto, medentur tantum, atque ad hujus instaurationem, seu ad ejus, in naturalem statum restitutionem, cogitationes suas dirigunt. [126] Hæc habent de generali pulsus curatione præcepta. Septem exteriores pulsus, ubi intra & extra habuerint calidum primigenium, purgandi sunt per inferiora. Octo interiores pulsus, ubi habuerint intrinsecus & extrinsecus humidum *radicale*, sudatione sunt relaxandi. Septem exterioribus pulsibus, si calor primigenius extra, & humidum radic. intra, fuerint, cito subveniendum est sudatione. Octo interiores pulsus, si sunt infra, sunt abigendi. Perhibent enim calorem primigenium intra, & humidum radic. extra, celeriter descendere. [127]

Hoc

[126] *Ibidem*. pag. 72. & | [127] Part. 7. pag. 27.
seq.

Hoc loco ego. Tu sæpenumero, inquam, mentionem fecisti pulsus, quem, ut ex relatione aliorum didicimus, Chineses singulari modo tractant. Da, amabo, quid de hoc sentiant?

Siquidem Chinesium Medicina, inquit, maxima ex parte in cognitione pulsus posita, facile inter nos liquebit, multa admodum mihi incumbere dicenda, si de omnibus, quæ pulsus gratia monumentis prodidere, sigillatim verba fecerim. Igitur, ut tamen vobis quædam perceptio hujus doctrinæ sit, dabo quædam passim e Cleyero excerpta. Chineses tanquam pronunciatum habent, quod cupidus conjiciendi morbos, vitam, & mortem perfecte, debeat in primis habere singularem, ac exactam, pulsus notitiam: [128] sine hujus enim cognitione vix ullum præclarum facinus a medico perpetratum iri. Ut autem aliquis eo usque pertingere possit, necesse est scire, pulsus a Chinesibus in utraque manu in tribus locis explorari. Primus locus est sub carpo, alter infra eminentiam ossis cubiti seu radii, tertius secundo versus cubitum proximat. [129] Hæc tria pulsuum loca, statuunt, respondere tribus paulo ante memoratis corporis regionibus. Supremo utriusque manus pulsui convenire cum suprema corporis regione de cujusmodicunque corporis statu: imo pulsus, qui istic loci observatur, indicare morborum statum, qui in hac resident. Reliquarum & pulsus & corporis regionum, ajunt, eandem esse conditionem; hac tantum exceptione, quod pulsus lævæ, sinistram: & dextræ, dextram corporis partem, seu bene, seu male constitutam, prodat. [130] Et hæc non modo generatim, sed speciatim, credunt, se in peculiari manus, observationi pulsus

Bb 4

desti-

- [128] Vide part. 1. pag. 1. que manus, & nomina cujusque
[129] Part. 11. pag. 5. ubi pulsus regionis.
auctor tradit delineationem utrius-

[130] Ibidem. pag. 85.

destinato, loco, posse quoque peculiarium viscerum conditionem, explorare. Licet aliqua sit dissensio inter veteres & recentiores Chineses, de visceribus, quæ ex unoquoque loco utrique sciscitantur: tamen, ut prolixam sententiarum dictionem effugiam, indicabo modo recentiorum opiniones. Hi enim primo lævæ loco assignant pulsum cordis, & lactium: secundo, pulsum hepatis & fellis: tertio, renum & ureterum; primo autem dextræ loco, pulsum pulmonis & intestinorum crassorum: secundo, stomachi & lienis: tertio denique, pulsum portæ vitæ, & infimæ partis corporis. [131] Præter hæc, sentiunt, in locis manus sinistrae teporem, ventum & frigus residere, & morbos ex his oriundos vergere extrorsum: verum in locis dextræ siccitatem, humorem & æstum; & si quis morbus a dictis exoritur, eum tendere introrsum. Statuunt insuper pulsus, qui extrorsum tendunt, septem esse species, ut pulsum natantem, plenum in extremitate, in medio vacuum, crebro-acutum, plenum chordæ tensæ similem, intensum, & exundantem. Hujus generis multos in læva adverti, habereque naturam caloris primigenii. Porro pulsum, qui introrsum spectant, octo dari species, ut pulsum parvum, profundum, remissum, raro obtusum, tardum, cadentem, molli-subtilem, & debilem. Hos plerumque in dextra observari, indolemque humidi *radicalis* nactos. Præcipuam rationem, quare pulsus tot modis variant, sitam esse non modo in calore primitivo, & humido radicitus infixæ; sed etiam in quinque elementis. Et, quia utriusque generis pulsus, in summam redacti, quindecim sunt, inde argumentantur, tres pulsus species sub cujuslibet elementi ditione esse. [132] Ex his sex pulsus, raturum habent,

[131] *Ibidem.* pag. 5. & [132] Part. 1. pag. 25. 15. Part. 1. pag. 1. & seq. & 16. Namque pulsum natantem,

habent, subire mutationem, ut profundum, raro-obtusum, & brevem, quos habere triplex humidum radic., & in humido radic. habere calorem primigenium: pulsus natantem, crebro-acutum, & longum habere triplicem calorem primigenium, & in huiusmodi calore humidum *radicale*. Etenim, nisi aliquis exteriorum juxta & interiorum pulsuum destructionem fuerit scrutatus, vix quemquem vacuitatis & plenitudinis cognitionem habiturum. [133] Præter dicta pulsuum genera, opinione non solum, sed & ad veritatem sibi persuadent, singulorum corporis membrorum principum, quorum quinque enumerant, singulos esse, aut naturales, aut eorundem naturæ contrarios, pulsus. Sic renum pulsus naturalem, dicunt, profundum in loco, paulo ante memorato, inveniri: remissum & languidum, si vitiosus fuerit. Hepatis pulsus naturaliter chordæ extensæ esse similem: huic autem adversarium, natantem, raro-obtusum. Cordis pulsus naturalem esse exundantem: contrarium, profundum. Stomachi pulsus esse remissum & languidum: contrarium, si quando chordæ extensæ similis fuerit. Pulmonis tandem pulsus naturalem esse natantem, ligni fluctuantis instar: contrarium, exundantem, magnum. Et hos non semper ita se habere, sed ratione quatuor anni tempestatum alio atque alio modo variari. Sic renum pulsus, præter eum, qui sibi familiarissimus est, tempore verno similem esse chordæ tensæ: æstivo, esse exundantem: autumnali, parvum ac natantem: brumali,

Bb 5

mali,

tem, raro obtusum & debilem, elemento metallorum: tensæ chordæ similem, intensum, cadentem, elemento arborum: crebro-acutum, profundum, molli-subtilem, elemento aquæ: in	extremis plenum, in medio vacuum plenum exundantem, elemento ignis: parvum, remissum, tardum, elemento terræ, subjectum.
---	--

[133] Ibidem. pag. 19.

† Vide

mali, profundum & crebro-acutum. Eandem, ajunt, reliquorum viscerum rationem. † Dictos naturales cujusvis visceris pulsus, sentiunt, posse ob quinque vitiosos pulsus decem mutationes subire. Scilicet, pulsus vacuus, plenus, exiguus, latro, vel rectus (hæc nomina quinque vitiosorum sunt) potest bifariam affici, aut ratione duritiei, a calore primigenio, aut ratione mollitudinis, ab humido *radicali*, provenientis. v. g. Pulsus vacuum posse infimul aut durum, aut mollem, esse. Eadem cæterorum est conditio. ‡ Non modo generaliter, verum etiam singillatim, de antedictorum pulsuum significationibus differunt. Sed ecquis adeo extemporalis orator, ut omnes enarrare possit: [134] Præter dictos quindecim ordinarios.

† Vide. Part. 11. pag. 13. 18.
& Part. 1. pag. 7.

‡ Part. 11. pag. 26.*

[134] Verum, ut aliquis Chinesium pulsus doctrinam mente capere possit, breviabo quadantenus, quæ Cleyerus memoriæ mandavit. Part. 11. pag. 103, & seq. Ex septem pulsuum externorum in tribus utriusque manus locis natans est primus. (α) Hunc percipere digitum deorsum deflectere, & ad superficiem abundare in modum folii cepæ: eum generaliter indicare morbum ex pulmonum ventro ortum: singulariter autem in loco primo manus sinistræ, ventum, calorem; capitis dolorem; in dextræ guttur adustum, nares oppletas; in secundo loco sinistræ, oculorum rubedinem, perturbationem, & dolorem; in dextræ, ventris vacuitatem, siccitatem, sitim; in tertio lævæ, aurium surditatem, obstructio-

nem: in dextræ, meatum urinæ obstructum. (β) In medio ruptus & in extremis plenus. Hunc generatim significare sanguinis fluxum & vacuitatem: singulatim vero in loco primo sinistræ, sanguinis intra pectus congregationem: in dextræ cruciatus pectoris internos; in secundo sinistræ flatuum confusionem vomitionemque sanguinis: in dextræ, intestinorum tumorem; In tertio sinistræ & dextræ, puris & sanguinis loco urinæ mixturem. (γ) Acuto-creber, tactui videtur proinde ac uniones rotando decurrerent. Hunc generaliter indicare vomitum, cui ventus dominans adversari; singulatim vero in loco primo sinistræ, cordis calorem, linguæque violentiam; in dextræ, pelvis & pilorum arefactionem; in secundo sinistræ, capitis dolorem, oculorumque tumorem; in dextræ, narium calorem, oris-

que

rios, Chinenſes commentī ſunt, novem extraordinarios pulſus, quos, credunt, ſtatis anni temporibus ſubinde procedere, quos plerumque nomine viarum pulſus

que foetorem; in tertio ſiniſtræ, ſtomachi debilitatem atque renum: dolorem: in dextræ, aquam intercutem infimæ partiſ corporiſ. (d) Plenus & ſolidus, cum elevetur, habet exceſſum. Hunc generatim cordiſ ſuffocati calorem indicare: ſpeciatiim vero in loco primo ſiniſtræ, faciei ruborem ac venti generationem: in dextræ pellis aduſtionem, menjendi difficultatem; in ſecundo lævæ, morbum congregationiſ ſpirituum, in dextræ, cordiſ dolorem; in tertio ſiniſtro meatum urinae oppilatum: in dextræ, difficultatem mingendi. (e) Chordæ extenſæ inſtar. Hunc generaliter ophtalmiam, & nervorum, propter celerem motionem, ſignificare deſatigationem: ſingulariter autem in loco primo ſiniſtræ, capitiſ dolorem, cordiſque ſuſpenſionem: in dextræ, calorem primigenium condenſatum, & alligatum; in ſecundo ſiniſtræ morbum congregationiſ ſpirituum ex cibi indigeſti: in dextræ, ſtomachi deſtructionem, & ſaſtidium ingens; In tertio ſiniſtræ ventriculi dolorem, gravitatemque renum: in dextræ, fluxum veſicæ. (f) Intenſus excedit, & cum elevatur, oppido eſt celer. Hunc generatim indicare, ſtatuſ in corpore primatum tenere: ſigillatim autem in loco primo ſiniſtræ, cordiſ dolorem, cui frigus adverſatur: in dextræ, tuſſim; in ſecundo ſiniſtræ,

ſtomachi deſtructionem, & ſaſtidium ingens: in dextræ, motuſ nervorum celerrimoſ; in tertio ſiniſtræ, ſurditatem: & in dextræ, umbilici contractionem. (g) Exundans, cum elevatur, infra admodum magnuſ eſt. Hunc indicare generaliter dominiū caloriſ, & ex eo ortu dolorem: ſingulariter vero in loco primo utriuſque manuſ, peſtoriſ ac cordiſ calorem & triſtitiā: in ſecundo venriſ perturbationem, ciborumque vomituſ: & in tertio loco dolorem pedum, meatumque urinae conſtipatum. Sic cæteras octo pulſuum ſpecies, qui alias intrinſeci dicuntur, hoc pacto enumerant. (h) Pulſuſ parvuſ, quem ſe ita habere, periude ac ſiquiſ filum ſericum palpet. Hunc generaliter indicare affectuſ ex ſanguiniſ corrupti deſluvio ortuſ, item triſtiā: peculiariter tamen in loco primo ſiniſtræ, friguſ cordiſ vacuū, debilitatemque: in dextræ aſcenſuſ ſpirituū vacui frigoriſ; in ſecundo ſiniſtræ, oculoſ videri quaſi floreſ gignant: in dextræ, cor & ventriculuſ dolore oppleti; in tertio ſiniſtræ, ſudoriſ inhibitiōem, in dextræ vero, alvi fluxuſ. (i) profunduſ, quem prope oſ inſtar molliſ Goſſypii deprehendi. Hunc quidem generatim morbuſ, ex frigidoruſ ſpirituū copia natuſ, indicare: ſpeciatiim autem in loco primo ſiniſtræ

pulsus nuncupant. Cleyerus putat hos non constituere novum quoddam pulsus genus, sed potius novas qualitates, quas ante nominatis esse superaddendas,

[135]

sinistræ cordis dolorem, spirituumque angustiam: in dextræ, tussim; in secundo sinistræ morbum congregationis spirituum & cibi nondum digesti; in dextræ, spirituum angustiam, cordisque dolorem; in tertio utriusque manus, urinæ subtilitatem, ac renum gravitatem. (γ) Remissus, e magno & tardo compositus. Hunc generaliter calorem, & putridum stomachi teporem: singulariter autem indicare in primo loco utriusvis manus humerorum concussionem & dolorem; in secundo, spirituum congeriem, alligationem lumborum, & ventriculi dolorem; in tertio, vacuitatem vesicæ, tintinumque aurium. (δ) Obusorarius, ab initio is vacuo, in fine pleno, est similis. Indagaturo talem videri, perinde ac aliquis cultro superficiem arundinis sæpius rodatur. Hunc generaliter significare morbum ex defectu, & corruptione sanguinis: singulariter vero in loco primo utriuslibet manus, cordis atque pulmonis vacuitatem, & debilitatem; In secundo sinistræ lateris ac viscerum obstructionem: in dextræ, aquam in ventre, a cibis non mitigatis, exortam; in tertio sinistræ, ventris fluxum ex frigore; in dextræ, murmur intestinumque itidem ex frigore. (ε) Tardus, quem generatim indicare spiritus æreos ex frigore natos: sigillatim loco primo

utriusque manus, supremarum partium frigus & vacuitatem; secundo, dolorem in media corporis parte e frigore; tertio, magnum imæ corporis partis frigus. (ζ) Cadens, talem prope os validum reperiri, ictumque esse instar demersæ rei, & mox iterum emergentis. Hunc generaliter spirituum veneniferorum aggregationem prodere: singulariter autem in Primo utriuslibet manus, spirituum in pectore congregationem; in secundo, spirituum in intestinis congeriem oculorumque obscuritatem; in tertio sinistræ, cibos non coctos; in dextræ, profluvium alvi. (η) Molli-subtilis, quem similiter esse, ac si quis tangeret gossypium intra aquam. Hunc universe indicare intensum, infimarum corporis partium, frigus; sigillatim vero in loco primo alterutrius manus, vacuitatem debilitatemque sudorem tollentes; in secundo spirituum imbecillitatem, & tristis iræ dispersum; in tertio, ossium, ob malignitatem frigoris, tarditatem seu stuporem. (θ) Debilis. Ab hoc digitum, sicut a lana, levissimo tactu affici. Generatim hunc significare morbum, e vento cum spiritibus colligato, ortum: speciatim vero in loco primo utriusque manus, spirituum caloris primitivi vacuitatem, & inopiam; in secundo loco, nervos spiritibus transitum impedi-

[135] Commemorant insuper sedecim pulsus monstrosos. Appellantur ita, quia plerumque mortem antecedunt, & hujus sunt prænuncii. [136] Ex omnibus autem pulsibus eum, qui radice caret, i.e. qui in infima pulsus regione adverti nequit, maxime lethalem judicant. Eadem ratio est pulsuum duorum in pedibus observandorum. Horum alterum pertinere ad stomachum, & ad pedis superficiem intra pedis pollicem, explorarique altius prope ipsum os fore: alterum pertinere ad renes, inveniri que circa os exstans ad latus, ferrique interius supra calcaneum.

tes, in tertio, dolorem cutis & spiritus defectionem. Vide etiam *ibidem*. pag. 42. & seq.

[135] Nomina eorum, qui proprio loco egrediuntur, hæc sunt. (1) Pulsus longus, similem hunc esse hastæ vibratæ. (2) Celer: utrosque dictos esse a calore primigenio. (3) Brevis: similem hunc inveniri grano oryzae. (4) Vacuus, quem non dissimilem, globo fili serici. (5) Alligatus: hunc crebro & cumulatim venire, redireque. (6) Vicarius: hunc quamquam se elevare annitatur, tamen id interdum violenter peragere. (7) Trahens: hunc non inveniri, præterquam quispiam valde premat locum. (8) Motus: hunc cum elevetur, evanescere. (9) Subtilis: hunc ire redireque valde debiliter, similiter se habere, ac si quis gossypium tangat. Hos septem esse ab humido *radicali*. Quid rei significant, *ibidem* pag. 105. indicatur.

[136] Primum (α) vocant ranæ saltantis pulsus. Hunc spatio unius respirationis nun-

quam apparere integrum, semel tantum pulsare. (β) Piscis caudæ immotæ pulsus, quia proinde movet digitum, ac piscis natans movet caput immota cauda. (γ) Pulsus absconditi gladii, quia apparet & dispareret celeriter, uti gladius derepente vibratus subito evanescit. In una respiratione fieri duas tantum pulsationes. (δ) Pulsus versi floris, Lusitanice *Golfaon* dicti. Illum ab initio parvum, postea oblique descendere, atque in una respiratione semel modo pulsare. (ε) Pulsus, jusculi pinguis instar sursum ebullientem. Hunc ab initio parvum, dein magnum, semper tamen debilem. In una respiratione accidere XII. ictus. (ζ) Calicis orificium. Hunc duo extrema tantum attingere, in medio vacuum: in una respiratione fieri. III. vel IX. ictus. (η) Pulsus, gallinæ rostri, grana carpentis, instar. Hunc advenientem esse celere, & digitum pungere. Intercapedine unius respirationis interdum. III. subinde. VIII. vel IX. pulsationes

neum. [137] De cætero, tanquam enuntiatus habent, pulsum tardum, frigus; & celerem, calorem, indicare. In numero autem tardorum habent, quod si spatio unius respirationis tres vel pauciores: in celerem vero, quod si sex vel plures, contingant ictus. Namque naturæ convenientem esse, si dicta temporis intercapedine arteriæ quater, si quinquies, pulsant; si aut plus aut minus fuerit, extemplo morbidum corporis statum, pronunciant. [138].

Tum *Solinus*. Sæpenumero sum admiratus, inquit, de subtilitate deque vastitate scientiæ pulsus, quam seu Herophilus, seu Galenus, seu alii tradiderunt: [139] Verum nunc demum intelligo, Chineses in tradenda pulsum doctrina omnium, qui unquam aliquid hujus gratia literis prodiderunt, fuisse

nes contingere. (θ) Pulsum domus stillicidii. Advenientem esse plenum, abeuntem debilissimum: intervallo unius respirationis fieri tres ictus. (ι) Projecti lapidis pulsum. In hoc, tempore unius aut duarum respirationum, unicum duntaxat ictum observari. (κ) Pulsum solutæ chordæ. In hoc contingere, ut tempore complurium respirationum semel appareat. (λ) Pulsum herbarum. In una respiratione observari ix. vel x. ictus: hunc deficere, & cum elevetur, impleri. (μ) Pulsum terræ globulis similem. Hunc plenum & magnum animadverti, carere autem & principio & fine; in una respiratione ix. vel x. pulsationes contingere. (ν) Pulsum destruentem, similem esse duabus fabis aquæ innantibus. Advenientem plenum, abeuntem tardum esse: tempore unius spirationis fieri vii. vel iix. ictus. (ξ) Pulsum poli. Advenientem magnum, abeuntem vero esse plenum: spatio unius respirationis fieri duas pulsationes. (ς) Pulsum motui complicationis similem. Una respiratione contingere x. ictus, dein sistere ad tempus, parvum hunc sine capite, nec redire posse, (π) Pulsum chordæ distentæ ac personanti similem. Spatio unius respirationis exhibere. i. iiii. vel iix. ictus, antequam subsistant: venientes creberrimos, abeuntes minus celeres, esse.

[137] Part. 11. pag. 4. 91. & 92.

[138] Part. 1. pag. 7. & Part. 11. pag. 25. & 70.

[139] Hujus gratia vide supra Dialogum. x. pag. 219.

se longe subtilissimos. Sed sit hæc talis, qualem esse volunt; ego inter ea sum sciendi cupidus, ecquas habeant præceptiones venam tangendi?

Complures admodum habent, inquit *Hotton*; maxime autem illæ nituntur hypothefibus, paulo ante a me allatis, e quibus illas deduxerunt. Dictis addatis, Medicum sanum, a curis liberum, jejunumque matutino tempore ægrum visitare, oportere: adhæc anquirere de sexu, æger an mas an fœmina? Nam hanc in primo & tertio loco alium, quam illum, pulsus habere. Præterea an brevis an proceræ staturæ? an obesus, an gracilis æger: item an puer? hunc enim intercapedine respirationis naturaliter habere octo arteriarum pulsationes. His & aliis probe prius consideratis Medicus Chinenfis, post aliquantum apud ægrum moram, jubet, ut manum in pulvinari deponat, deinde tribus dextræ digitis, tria lævæ ægri loca primo attingit: disponit autem suo quemque digitum ordine. Primum digito medio tangit locum medium, qui est infra os cubiti, ubi id nonnihil eminet; deinde primum locum, qui sub carpo est, indice: & postea tertium, qui infra dictum os secundo loco proximus, annulari digito. Pari ratione procedit digitis sinistræ, loca ægrotantis dextræ sciscitaturus. In primis vero explorat, an pulsus e tertio loco, ubi humidum radic. rerum potitur, ascendat ad primum, ubi calor primigenius primatum tenet: vel an contra, ac dixi, e primo ad secundum locum descendat? vel an aliquis pulsus in alterius locum irrepat? vel an propius extra suum locum evagetur? Præter hæc, quomodo pulsus ab ossibus & carne veniat pellis ad superficiem? spiritus enim auctores, ut pulsus subeant ejusmodi mutationem: deinde, qui abeat aut recedat a pelle ad carnem, ossa & sanguinem. Porro, quo pacto pulsus adveniens

niens contingat manum, & recedens quo modo quiescat. [140] Quandoquidem vero infantium morbi, ut tradunt, pulsu dignosci nequeant: proinde medici in primis vultus colorem observant. Rubrum cordis, flavum stomachi, cœruleum hepatis, album pulmonis, nigricantem renum seu vesicæ, ægritudinem prodere. Deinde tribus dextræ digitis, sinistrae infantuli capitis parti: vel e diverso dextræ partì, tribus lævæ, admotis, indagant, an calorem sentiant: si ita fuerit, signum hoc esse, asserunt, a maligno vento infantulum lædi, ideoque nares obthuratas, vel tussim, vel calorem, adesse. E diverso, si frigus sentiant, indicium hoc esse, infantem extra a frigore, & intra ab alimento, lædi: hinc vomitum, ventrisque profluvium, ut & calorem externum. Si duo priores digiti tantummodo incaluerint, signum esse, supra calorem, & infra frigus, dominari. Cæteris, brevitatis causa, supersedeo. [141] Habent quidem Chineses signa, quæ ex omnis generis linguæ colore, & situ macularum diverso, hauserunt, [142] ut & habent signa ex observatione colo-

[140] Vide Part. 11. pag. 16. & 71. & 80.

[141] *Ibidem* pag. 82. Hæc infantium semestris & junioris ætatlæ morbos explorandi ratio. Paulo aliter, atque memoratum est, procedunt in natu majorum infantium morbis inquirendis. Scilicet conspiciunt ægri infantis tres indicis articulos: si masculus est capiunt lævæ, si foemella, dextræ manus indicem; fricant hunc quodammodo, ut clarius & venulæ, & lineamenta, & color, appareant. Colorem violaceum, calorem: rubrum, frigus: Cœruleum, timorem pa-

nium & ventum: album, sanguinis defectum: nigrum, malignitatis aliquid in medio esse: flavum, affectum stomachi, significare. Color qualiscunque in infimo articulo conspectus, secundum Chinesium opinionem, manifestat morbum curatu facilem: in medio, gravio-rem: in supremo, sin mortem, affectum saltem curatu difficilem.

[142] De quibus peculiarem libellum, prioribus in calce annexum, *Cleyerus* in lucem edidit.

coloris, soni: appetitus, somnii, & ex aliis corporis qualitatibus, desumpta, quæ forsitan nostratibus clinicis subinde usui futura. [143] Sed quis omnia narrabit? Quod superest satis temporis vobiscum versatus: multam quippe in diem vobis cum sum hodie sermocinatus. Et quia instanter rogastis, serius, quam cogitavi, de consortio, ubi me etiam hac vespere affore, promisi, detentus sum. Idcirco brevibus dicam, jubeo vos valere.

[142] Hæc si quis scire aveat, [11. pag. 47. & seq. ubi satietatis pervolvat Cap. xx. vel Part. tem hujus doctrinæ inveniet.

DIALOGUS. XV.

De Doctrina Paracelsi.

EGO, Hagam comitis cum negotiorum causa profectus essem, adibam ad Helvetium. Forte evenit, ut ibi præsto esset le Mortius, in inclyta Academia, quæ Lugduni Batavorum est, in Chymia Professor longe celeberrimus. Aderat & Anonymus quidam, Medicinæ haudquaquam imperitus, Galenicæ tamen addictissimus. Multum una eramus, maxime nos quidem exquirentes varia, quæ ad Theoriam atque ad praxin Medicinæ pertinerent. Tandem in quæstione erat, quod Chymia, ars antiquissima, non statim, sed abhinc sesqui seculo fere, in Medicinam modo suscepta.

Ad quod Le MORTIUS. Vestrum neminem, arbitror, ignorare, historiam fabularem tum Persarum tum Ægyptiorum, artem Chemicam, late sumptam, Diabolorum institutioni, mulieribus primum traditæ, acceptam referre. [1] Licet ego nunc neuti-

Cc

quam

[1] En quæ Syncellus in Geograph. hujus gratia monumentis prodidit. „Cæterum operæ quodque pretium est Zosimi Panapolitæ

quam inficier, id figmentum a Magis, a sacerdotibus, aliisque sapientiæ Professoribus; hi enim potissimum Chemiæ olim operam navabant, excogitatum, vulgum ab hac arte arcendi causâ: nec non ut ea, juxta ac cæteræ Mathematicæ artes, in majorem hominum, & admirationem, & venerationem veniret: invalescente tamen credulitate, superstitionis matre, Magia, cujus pars Chemia habebatur, exosa hominibus, contemtuque laborabat, quasi vero cunctarum effectuum, quæ captum vulgi superant, machinator esset Diabolus duntaxat. Hujusmodi præjudicata vulgi opinio tantum valuit, ut multum ac diu Chemia sub paucorum eruditorum umbra delituerit. Namque honos, teste Tullio, [2] alit artes:

„politæ Philosophi, divino cultui magis ac magis augendo, ex ejusdem scriptis Libro Imuthi nono testimonium his verbis conceptis adjungere. Referunt sacræ scripturæ, hoc est libri, o mulier, Dæmonum genus quoddam esse in mulierum consuetudinem venire solitum: horum mentionem agit Mercurius in Physicis, ac omne ferme tam certæ, quam obsecræ auctoritatis volumen, de illis nonnihil edisserit. Hoc itaque veteres, & sacræ scripturæ, affirmant, Angelos quosdam mulierum cupidine tactos, in Terra delapsos Naturæ opera eas edocuisse, eapropter, quod prava quæque, & inutilia eis revelassent, cœlo extorres perpetuo exilio damnatos ferunt. Ex his gigantes ortos eadem scripturæ testantur: primumque artium hujusmodi documentum est Chemia: li-

„brumque hunc vocat Chema, unde & Chymix nomen factum. Etiam Persæ, teste *Thoma Hyde* de relig. vet. Persar. crediderunt Diabolos metallorum mineraliumque omnifariam peractarum operationum auctores esse. Ita Cap. xiii. quatuor Diabolos memorat, ut *Sasta*, *Bushi*, *aspferesh*, *Ukiderugi*, & *Askânesh-derugi*, quibus, ait, commissum esse negotium corrumpendi metalla, eaque rubigine afficiendi corro dendique, ac exedendo vitiandi. Et Cap. xix. scribit. „Est autem *Shahrivar* nomen angeli, qui præest igni, & omnibus metallis ac mineralibus, eisque bene mundandis, & omnibus rebus ac negotiis, tam hoc mense, *Augusto sc.* quam quarto ejusdem die factis, ac faciundis.

[2] Tusculanar. Quæst. libr.

1.

tes: omnesque incenduntur ad studia gloria: jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.

ANONYMUS. Bone Deus, quam tu longe Chimiæ principia repetis! atque ita, ut ego non modo ad illa non properem, quæ exspectabam a te, de ferissimæ Chimiæ in Medicinam receptione: sed facile patiar te hunc diem vel totum in isto sermone consumere: sunt enim hæc, ut mihi videntur majora, quæ aliorum causâ complecteris, quam ipsa illa, quorum hæc causâ præparantur.

LE MORT. Erras sane, si id credis. Indicare enim volui seculo septimo, & sequentibus Arabes imprimis auxiliante Chimiâ complura excogitasse remedia ægritudinum: atque illorum in vestigiis multos Europæos magis ac magis instituisse, donec Theophrastus, cognomine Paracelsus, misso sectatorum Galeni, cujus placita potissimum apud medicos, ubique terrarum tantum non vigeant, ratiocinio, novam, inauditamque hæcenus, in Medicinam introduceret ratiocinationem, experimentis Chemicis maxima ex parte nitentem.

BARCH. Quandoquidem in præsentia facitis Paracelsi mentionem, pervelim, ut aliquis vestrorum exhibeat epitomen Doctrinæ ejus. Fieri id posse non dubito, nisi onerum mole distractissimus excusarit istiusmodi laborem.

HELVET. Ego impræsentiarum vaco negotio. Profer itaque aliquid in medium de eruditionis tuæ fonte. Nos te differentem lubentes auscultabimus.

BARC. Deprecor hanc veniam: causor etenim memoriolam: hinc inhabilis sum ad memorandum Paracelsi dogmata. Tu vero, Mi Helveti, hoc negotium in te suscipias, velim & quis te melius id potest. Enimvero tu a teneris unguiculis es primorum Chemicorum disciplinæ innutritus.

HELV. Fatear equidem me, postquam ex ephebis

excefferim, utcunque operam Chemiæ dediffe: verum id, quod vis confequens, certe non dat, ut poffem extemporalem de placitis Paracelfi differtationem facere: Tamen, quia impenfe flagitas, periclitabor ingenii quantulicunque vires. Sed ad rem. Paracelfus, quamvis apud adverfarios male audiat, eundem utpote omnium bonarum artium rudem, impium, gloriabundum, qui omnes omnium fcientiarum doctores fere præ fe contempfit, bibacem, & nescio quid amplius eidem a moleftiffimis doctriæ fuæ exactoribus criminini datum; [3] tamen non fuit adeo ftolidus, nec irreligiofus, &c. ut inimici ejus monumentis prodidere. Sed, quid vobis purgem Paracelfum de infimulatis facinoribus malis? fupervacuum hoc eft: fiquidem Bitifcus in præfatione operum Paracelfi, latine in lucem editorum, id negotium pererudite tractavit, abfolvitque. Verum ut vobis exhibeam exemplum pietatis, quæ omnium virtutum eft fundamentum, judicate fodes, quid magis pium dici poteft, quam, cum Paracelfus Diaboli fraudes, peffimorum quorumque hominum conamina prava, fpernens, ftatuerit, non hominibus, divorum in numero pofitis, non bonis angelis, multo minus ipfi Diabolo ejufdemque affeclis; fed foli Deo, cujus providentia adminiftretur mundus, oportere unumquemque fe in clientelam commendare. [4]

ANON. Tu tamen haud diffitebere fermonem ejus

[3] Inprimis vero *Thomas Erastus* in difputationibus & libro de Auro poculento, & *Oporinus*, Paracelfi amanuenfis, ejus facta carpferunt. Si pluracupis, adeas, velim, *Sennertili* brum de Chymicor. cum *Aristotelic.* & *Galenic.* confenf. & diffenf. De his, cujufcunque modi

fuerint, *Bitifcus*, qui opera Paracelfi Latine in lucem edidit, Paracelfum excufavit in præfatione, operibus hujus præfixa, quæ tanquam apologia pro Theophrasto habenda.

[4] Vide ejus fragment. de morb. invifib.

ejus, & arrogantiae plenum, & jactantiae, atque insuper ei plurimum insulsi-
tatis ac rusticitatis esse admixtum. Præter hæc eundem semel atque iterum ac sæpe non
modo Galenum. Avicennam, &c. sed plerosque di-
ctorum sectatores maledico dente carpsisse. Ecquis
vestrum legit unquam, quas Paracelsus in præfatio-
ne in librum *Paragranum* habet basilicas atque impe-
riosas edictiones, quin insimul hominis stoliditatem su-
perbiamque derideat. Quid jactantius, quid insolentius,
quid insulsius excogitari potest, quam cum Pa-
racelsus præ se ferret, gloriosiusque de se ipso prædi-
caret, tantum utpote se esse, ut cæteri medici, qui
veterum Medicinam profiterentur, non digni, qui
corrigiam calceamenti sui solverent. [5].

LE MORT. Haud benigne cum Paracelso agis, sed
tuo sermone ejus dicta mire exagitas. Quod tu Pa-
racelso das crimini, hoc alius dat laudi: quod tu su-
perbiam, hoc alius magnanimitatem vocat; ita suos
quisque habet, vel vituperatores, vel laudatores. [6]

BARCH. Mittamus viri mores, & alia, ad vitam
quoquo modo transactam: Verum velim potius, ut
Helvetius narratione Doctrinam Paracelsi delibet.

HELV. Quandoquidem enixe postulas, pingui ita-
que, ut ajunt, Minerva pertexam, quod exorsus
sum. Communem rerum omnium materiam, in-
formem, omnium proprietatum expertem, quam
veteres Chaos, Paracelsus appellat Mysterium ma-
gnum. Id, ait, unicam esse rerum omnium caduca-
rum matrem. Etenim peracta ejus prima sejunctio-
ne in conspectum prodivisse quaterna elementa, ignem
scilicet, aërem, aquam, atque terram. [7] Verum

Cc 3

ta-

[5] Ita in paragranio 11. utitur *Bitiscus* in memorat. Præ-
Tractat. 1. de Philosoph. fat.

[6] Tali Paracelsi excusatio- [7] Libr. 1. text. 111. 14.
ne adversus ejus reprehensores & xi. Philosoph. ad Atheniens.

tamen, utut hæc sint, non vult aquam, quatenus humida, seu ignem, quatenus urens, &c pro elemento habendum. Id enim, quod in conspectum, seu in sensus externos, venit, esse modo elementi cuiusvis receptaculum. Id ipsum etenim, quod elementum constituit, esse merum spiritum, & vigere vivereque in rebus, pariter ac animam in corpore. Primam quippe elementorum materiam nihil aliud, quam vitam esse, ac matricem sui fructus. Hæc quatuor elementa, statuit, omnium creaturarum matrices. [8] Quomocunque dicta nunc fuerint, alibi tamen posuit, unicum tantum modo esse elementum, atque hoc in quatuor diversa corpora divisum, [9] pari modo, ut jamjam de mysterio magno disserui. Non contradictio hæc doctrinæ, sed vocabuli est tantum. Quemadmodum Mysterium magnum in quatuor elementa, ita rursus, statuit, quodlibet elementum in tres partes divisum, in salem puta, quem Balsamum: in Resinam, quam sulphur, & in liquorem, quem *Gatoronium* vel Mercurium, nominat. Hæc tria unumquodque corpus constitutere. Præter hæc tria nec plura, nec pauciora in corporibus inveniri. Ex his tribus cuncta corpora originem ducere. [10] Peracta Mysteriorum magni primo in quatuor elementa sejunctione, statuit, hanc insequi secundam, ex ipsis elementis procedentem, disjunctionem. Etenim universum, quod in igne latuit, in coelos transformatum, singula astra constituisse. Aërem, quo nihil subtilius creatum, esse fata-

[8] Philosoph. ad Athen. libr. 11. text. 11. & 111. Hoc autem, in Philos. de elem. aër. Cap. 1. nominat elementum, quod vim habet refrigerandi & calefaciendi. Et Paramir. libr. 1. Cap. 14. scribit. *Elementum est* matrix sui fructus.
[9] Id est ejus partem aliam in terra, aliam in aëre, aliam in igne, aliam denique in aqua habitare. ita libr. Azoth. Cap. 11.
[10] Ita in Labyrinth. medicor. Cap. 111.

fatalium invisibilium cistam, atque inde provenisse *Dimeas* saxa, *Durdales* arbores, *Neafarenos* terræ poros, & *Melofinias* sanguinem humanum, incolentes. Ex aqua, cujus secretionem totam nondum factam, originem duxisse pisces, animaliumque quorumlibet carnem: item sal, corallium, & cæteras æquoris plantas: quin & Nymphas, Sirenes, *Dramas*, *Lorind*, &c. E terra omnis generis plantas, metalla mineraliaque: nec non *Gnomos*, sylvestres, & lemures. Ex *Sylphis* gigantes, ex pygmæis nanos, ex nymphis *Sirenes*, progenitas, atque horum quemque velut illorum monstra considerandum. [11] De cætero Paracelsus quadruplicavit singula elementa, ratus quatuor ignis, totidem aquæ, &c. genera, existere. Quod paradoxum vult ita intelligendum. Nempe, ignem quidem unum esse, verum ejus aliquantam reperiri portionem in aëre, in aqua inque terra. Ita etiam aërem in igne in aqua atque terra. Reliquorum eandem esse conditionem. [12] Ut elementorum, ita comparatam pariter primarum qualitatum naturam. Namque ignem, & aërem, & terram, & aquam habere suum humidum. Sicci & calidi frigidique in cæteris elementis parilem rationem esse. [13] Haud dispari ratione differit de quadruplici firmamento secundum quaternos mundos, in quatuor perfectas essentias diviso. Animadvertendum hic est, vocabulo firmamenti Paracelsus astra, vel universum cælum stelliferum; voce mundi quadruplicis, cælum, terram aquam atque aërem, indicare. [14] Licet Paracelsus passim posuerit cælum, ut & singula astra ex elemento ignis

Cc 4

orta:

[11] Hæc in Philosoph. ad Athen. libr. I. text. XII. XIIII. XIV. & XV.

[12] de Pestilient. tractat. lib. I. Cap. III.

[13] Paramir. libr. II. Cap. VI.

[14] Philosoph. ad Athen. libr. II. text. XIX.

orta : attamen alibi statuit, coruscum Solem nihil aliud, quam sal perspicuum & transparens, ex tribus primis extractum & clarificatum : Lunam esse Sulphur : & corpus tenebrarum, liquorem. [15] Spirituum, quorum quemlibet peculiarem habere facultatem imaginandi, & quos generatim *Scayolas*, vel non *Adamicos*, nominat, credit quinque genera existere. In aqua *Nymphas*, &c. in igne *penates*, *Salamandras* : in aëre, *Sylvestres* : in terra *gnomos*, *lemures* *pygmæos* *incubos*, &c. inhabitare ; quinti autem generis multa millia existere. [16] Hos non *Adamicos*, putat, sanguinem quidem & carnem & ossa habere : verum tamen hæc longe alterius indolis, ac nostra, esse. Eorum enim corpora adeo subtilia esse, ut & murum seu portam clausam penetrare possint. Et tamen non esse spiritus, quia loquuntur, edunt, bibunt, ambulant, & gignunt liberos. [17]

ANON. Vah ! quantum est sapere. *Eugcæ* ! Thalem talento non emam *Milesum*. Nam ad sapientiam hujus nimis nugator fuit. [18]

BARCH. Noli interfari, quæso. Latet tibi, quod omnis opiniones, quantumvis absurdæ ac stolidæ plerisque habeantur, a quibusdam tamen, qui istiusmodi admirantur, iisdemque favent, susceptæ propagata-

[15] Libr. Meteoror. Cap. 111.

[16] De Pestilente tractat. 11. Cap. 1.

[17] Libr. de Nymph. Sylphis, &c. tractat. 1. Cap. 11. Et si vero utrumque sint, philosophando pergit, spiritus scilicet, & homo ; illorum tamen nullum sunt. Homines enim esse nequeunt, quia spiritualiter ambulant. Spiritus esse non possunt, quia edunt,

bibunt, carnem & sanguinem habent. Sunt ergo creatura peculiaris, ab utraque priore diversa, & ex gemina illorum natura mixtio una facti sunt, sicuti compositum quoddam ex dulci & acetofo, quorum tamen nullum est : aut veluti duo colores, sub specie una.

[18] *Plautus* in captiv. act. 11. Scen. 11.

pagatæque fuerint. Pergas itaque mi Helvetii cætera tradere.

HELV. De principiis rerum Paracelsus alibi aliter, ac dixi, philosophatur. Tradit enim Deum, per verbum FIAT, primo aquam creasse: ex hac autem prodiisse Sulphur, Mercurium & Salem: Et ex his tribus denique omnis generis corpora originem duxisse, ipso quaternario elementorum numero non excepto. [19] Sulphuris præterea in homine quaternas species esse. Rubrum, album, flavum & viride. Rubrum in carne in sanguine inque visceribus principalibus: flavum in adipe, in medulla inque omento: album in cerebro, in ossibus inque venis: & viride in Bile. Mercurii tres species dari, ut gravis in carne: levis in pulmone: & mediocris in ossibus. Salis tandem quatuor species esse. Dulcem salis partem in carne: fassam in sanguine: amaram in felle: & acidam in extremitatibus membrorum. [20] Sulphuris proprium esse, flagrare: Mercurii pondus: & salis saporem, suppeditare. Alibi statuit sal omnibus rebus formam & colorem conciliare: sulphur autem corpus, incrementum, digestionem, &c. Cæterum gubernatricem salis esse Lunam: at sulphuris gubernatorem esse Solem. Utrosque planetas porro adminiculo & Sulphuris & Salis gignere Mercurium. [21]

ANON. Oho! quos fluctus in simpulo excitavit Paracelsus; quasi vero memorata tria principia sui consilii essent inventa: cum tamen longe ante fue-

Cc 5 rint

[19] Vide tract. 1. Cap. III. de pestilit. de trib. prim. Ess. Paramir. libr. 1. Cap. 11. scribit, quod Sulphur est, flagrat, quod fumat, est Mercurius, & quod in cinerem abit, est Sal.

[20] Fragment. tom. 1. titulo Conceptum aliud, &c. & [21] De Pestilitate tractat 1. Cap. 14.

rint Isaaco Hollando, ut & Basilio Valentino, cognita. Et hic promiscue utitur vocabulis salis & corporis, Sulphuris & animæ. Mercurii & spiritus. Sed quid plura referam? si quid boni Paracelso est, habet id, dum alienis plumis superbit, compilando utpote aliorum scrinia eruditionis. Cætera nil nisi nugalia theoremata.

LE MORT. Injuste reprehendis ac incusas Paracellsum plagii. Is enim ipse [22] citat Hermetem, ut testem seu auctorem, memoratorum trium principiorum. At enimvero tute non es nescius, neminem vocari plagiarium, si ingenue, per quos profecerit, professus fuerit.

HELV. Ita res se habet. Verum ego cætera persequar. Constitutionem proprietatemve cujuslibet corporis. Paracelsus posuit, in dictis tribus principiis sitam, appellavitque hanc vocabulo peregrino *Iliadum*. Idem, quod indicare satagebat, significare poterat per vocabulum Temperamenti, jamdudum usu receptum. Dictum *Iliadum* duplicis generis esse, alterum elementorum, alterum hominis: in illis dicta tria inveniri simpliciora, in hoc contra magis composita. Ex hoc *Iliado*. i. e., temperie vel mixtura varia corporis valetudinem tum adversam tum secundam provenire. [23] Alio loco dicit *Ileidum* esse aëris elementum: in animalibus vero spiritum, per omnia membra pertranscuntem. [24] Quantum vero spectat ad corpora ex elementis concreta, existimat Theophrastus, ea nihil aliud, quam vaporem coagulatum esse: vaporem autem istiusmodi: e liquore mercurii, qui varius est, ac jugiter evaporat, ortum habere: & quamprimum exhalando aërem

[22] Libr. 1. de generat. rer. natur. [24] Libr. 11. Tractat. 11. Cap. 11. in explicatione de Tartaro.

[23] Tom. 1. fragment. 14.

aërem peregrinum contigerit, protinus eundem coagulari. Quamdiu nunc materia, unde ejusmodi vapor prodit, æstuet, tamdiu quoque rem quamque incrementum capere: e diverso cessante æstuatione, cessare etiam evaporationem, & quod consequens est, incrementum. Materiam, quæ suppeditat vaporem, ligni incremento destinatum, appellat *Derfes*: e qua herbæ proveniunt, *leffas*: e qua Metalla, *Stannar*: e qua lapides, *Enur*: Et hæc sunt dictarum rerum prima materia: [25] Ultimam autem, quam *prædestinationem* vocat, esse sine elemento, & sine essentiae præsentia: imo concreta cuncta, ut ortum e vapore duxerint, ita rursus in interitione in modum vaporis resolvi. [26] De cætero mira incredibiliaque memoria prodidit de *Evestro*, quem ait, spiritum esse, Astronomiam docentem: esseque aut mortalem, aut immortalem: ut & auctorem cujuscunque vaticinii. Vates namque & divos adminiculo *Evestri* vaticinatos, ac quælibet cunque miracula perpetrasse. Verum enimvero, sint hæc quomodocunque posita, adstruit Paracelsus insuper differentiam inter *Traramen* & *Evestrum*. Hujus naturam jamjam indicavi, at illius *Trarames*, ait, proprium esse, ut suggerat acumen, & quid ratio sit. Denique *Turban* magnam esse essentiam ejusmodi, quæ prælagiat universa in quatuor mundis futura. Quicquid autem monstrofe, & contra naturam, aut consuetum communemque hominum opinionem, futurum, id per *Evestrum* vatem cognosci: atque id sumi, adumbrareque se interveniente *Turban* magna, Adhæc *Evestrorum* naturam & numerum infinitum. *Evestrum* esse, quod noctambulones comitetur: *Evestrum* præmon-

[25] Philosoph. ad Athe-
niens. libr. III. text. III.

[26] *Ibidem.* libr. II. text.
XVII.

monstrare & bonum & malum: *Evestrum* cogitata inquirere, atque omnimodas operas sine corporali motione perficere: usque adeo *Evestrum* esse rem admirabilem, & originem omnium. quæ unquam notatu digna in Astronomia, in vaticinio, inque Medicina obvenere. Imo nullam esse naturæ cognitionem, nisi intellectus ex *Evestro* petatur. Quid? quod neminem oportere Theologiæ operam dare, nisi intelligat, quid ante memorata sint. Namque *Turban* magnæ Deum mandata dedisse de *Trarama* instiganda, ut *cagastrium*, i. e. depravatum cujusvis intellectum ex *aquastrica Necrolica* extinguat. [27]

ANON. Euge! quam multa Syrorum olera. Ego Hercule vestri Paracelsi, quem non injuste Planetiadem, sicut olim a vagando Didymus, [28] Cynicæ sectæ philosophus, cognominatus, itidem cognominem: ego inquam, ejus imaginariam supinamque eruditionem titivillitio non emptitem. Nihil sanum profecto, nihil doctum, sed monstrosum, sed Barbarum est tantum non omne, quod literis mandavit. Quantam licentiam tribuit ne sibi in fingendis vocabulis novis: Quasi vero vocabula deessent ad ejus abstrusa, quin dicam absurda, dogmata, proferenda.

LE MORT. Et tu, more sannionum, elephantum ex musca, ut ajunt, facis. Pro ingenti crimine habes, quod Paracelsus doctrinæ novæ gratia, nova identidem vocabula excogitarit. An scientiam tuam fugit, quod dialecticorum quoque verba nulla sint publica, quod suis utantur. Etenim id quidem commune omnium fere est artium: aut enim nova
sunt

[27] *Ibidem*. text. XVI 11. & [28] Ejus mentionem facit
seq. ad finem libri. Item libr. *Plutarchus* libro de oracul. de-
Azoth. Cap. 11. sectu.

sunt rerum novarum facienda nomina, aut ex aliis transferenda. [29]

BARCH. Licet non approbem, quod Paracelsus sæpenumero citra necessitatem nova vocabula excogitarit, atque complures opiniones falsas de plurimis rebus habuerit: inde tamen non sequitur totam ejus doctrinam esse abdicandam. Verum, mi Helveti, non hæc, utut sint, deterreant te de incœpto tuo. Persequere modo, si allubescit, cætera tradere.

HELV. Hominem, Paracelsus statuit, e Limbo procreatum. Per limbum intelligit non modo tellurem, sed universum mundum. Quandoquidem vero ex hoc homo duxerit originem, ideoque merito minorem mundum vocari. Esse etenim eadem in homine, ratione cujusdammodi conformitatis, quam quæ in magno mundo sunt. In cœlis esse viam lacteam, planetas, Zodiacum, &c. in Tellure omnis generis metalla mineraliaque reperiri, eque terra provenire melissam, cheiri & sexcentas alius generis plantas. Hæc & similia quoque analogice in homine repertu esse non difficilia. [30] Quid? quatuor ventos cardinales in homine statuit. Orientis regionem terminare in fine stomachi, & hic Eurum potiri rerum: Occasum prodire e regione monoculi, adscendere ad intestinum color, terminareque juxta fundum ventriculi, & eousque Zephyrum procedere: Boream provenire e media spinæ dorsii regione, & tendere versus ventrem: in parte Septentrioni opposita, scilicet circa regionem umbilici, exoriri Austrum.

[29] Ita Cicero Academ. ni tractat. II. de Astronom. & Quæst. libr. I. Labarynth. medicor. Cap. IV.
[30] Vide Paramir. libr. II. & Tractat. I. Cap. I. de Lunaticis. & Philosoph. Sagacis. L. I. Cap. II.

strum. [31] Septena pulsus genera in homine, totidemque in Mundo majori, reperiri: atque hæc nihil aliud, quam septem planetarum motiones esse. Pulsus autem, ait, esse mensuram temperaturæ corporis, secundum sex locorum, a planetis occupatorum, conditionem. Duo pulsus genera quæ in pedibus conspiciuntur, esse Saturni & Jovis: duo in collo, Veneris & Martis: duo in utrisque temporibus, Lunæ & Mercurii: Solis autem pulsus in sinistro latere sub corde esse. Ad summum coelum & terram esse unum hominem, nec plus nec minus in utriuslibet ipsorum natura existere. Quæ cum ita sint, summopere commendat Medicinæ studioso; quindicam, nimis inculcat, scientiam superiorum atque inferiorum, qua sibi conformia, qua discordia sint: & quatenus his omnibus analogia quædam, vel necessitas intercedat cum homine. [32] Sed ad limbum. Hunc statuit, Deum homini, viro puta, ab initio insevisse, adeo, ut is in posterum ipse esset limbus, e quo proles futurorum hominum originem caperet: Fœminam vero ipsi adjunctam tanquam matricem, in qua tenerum fœtum ad similitudinem hominis fingi formarique. Quo pacto autem formamentum hominis in matrice fiat, id aciem oculorum indagare non posse. [33] Ita etiam se habere genituram,

[31] Hæc in Tom. 1. in tractatu de Collica.

[32] De Pestilente tract. 1. Cap. 111. & passim in scriptis suis. Ejusmodi analogiam vocat *ibidem*. Cap. v. artem signaturæ. Hanc Medico scitu admodum necessariam judicat. Ex hoc fonte plurima morborum remedia eruta, verbi causa. Carduum, quoniam ea planta habeat aculeos,

signatura ratione indicare, in se reconditam esse quandam virtutem adversus pectoris laterumque punctiones. Perficariam maculis insignitam sanguineis eandem ob rationem valere pro vulneribus recentibus. Reliquorum, quæ brevitatis causa omitto, eadem conditio est.

[33] *Paramiri* libr. 1v. de Matrice.

turam, sine qua nullum animal progigni. Albicantem etenim, lentoreque aliquanto præditum, humorem, qui vulgo semen audit, non esse verum semen genitale, sed modo involucrum seu receptaculum ejus: invisibile enim id natura sua existere, & mole sua vix magnitudinem pisi æquare. [34] Præterhæc suam cuique sexui esse genituram; & quoniam utraque inæquali semper portione permisceantur, effici hac ratione, ut homines formâ inter se plerumque sint dissimiles. [35] Quod autem a parentibus, decen- te corporis membratura, dotatis, nonnunquam gi- gnantur claudi, vel simili corporis vitio affecti, in causâ esse, quod interior homo imaginationis cur- vus, vel alio quodam vitio laboret. [36] Homini insuper duplex corpus esse, alterum a cœlo stellato, a terra alterum: illud, pariter ac singula astra, non indigere nutritu; hoc vero oportere in dies ali- mentis nutrire. [37] Quid? quod opinatus est, ali- mentis: v. g. bolo panis sanguinem, carnem & cæ- teras corporis partes, qua tales, inesse inconspicuas. [38] Cæterum & alio modo considerat nobis du- plex corpus esse; unum e genitura, alterum ex ali- mentis originem ducere. [39] Ita etiam asserit no- bis duplicis generis scientiam seu cognitionem boni ac mali esse, nominatque hanc Tincturam, quia hæc aliunde, proinde ac in Chimicis e rebus variis, deri-

[34] *Ibidem*. lib. II. Cap. 1. & de Morb. tartareis. Cap. 11.

[35] Tractat. II. Cap. VI. de generat. homin.

[36] Libr. III. de origin. morbor. invisib.

[37] *Paramiri* tractat. III. Cap. 11. & III. de ente Natu- rali. & *ibid.* libr. II. Cap. VII.

de orig. morb. ex trib. subst. di- cit homini etiam esse corpus in- visibile, quod non ex Limbo, sed ex inflatu Dei, produ- ctum.

[38] Modus pharmacand. tractat. III.

[39] *Paramiri* libr. I. Cap. VII. de orig. morb. e trib. &c.

derivatur: Unam, quantum ad animale naturam attinet, nobis ex astris: alteram, quæ plus quam naturalis, a Supremo esse Numine. [40] Humanum corpus quamquam statuerit e quaternario elementorum numero compositum: [41] alibi tamen asserit, dictorum elementorum qualitates primas, quæ plurifariam invicem mixtæ temperamenta constituunt, nihil quicquam ad Medicum spectare. [42] Eadem conditio est temperamentorum, quæ nominationem a quaternario humorum sunt sortita: Horum in loco autem ponit (1) acorem, quem natura frigidum ac ficcum existentem inprimis in atra bile residere: (2) dulcorem, frigidum & humidum, phlegmati: (3) amaritiem, naturæ calidæ & siccæ, bili: (4) falsitudinem, indolis calidæ & humidæ, potissimum sanguini, præsto esse. [43] His utcunque positis, alibi tamen iterum admittit quatuor humorum genera, ut (1) sanguinem in venis, (2) humidum in carne, (3) viscidum in nervis & (4) pinguedinem in arvina. Præter hæc tria alia homini inesse, perque universum ejus corpus distributa: appellat hæc nomine Mercurii, sulphuris & salis. [44] Quid? quod alibi docuit hominem esse vaporem coagulatum: coagulationem quippe corporis fieri a solis vaporibus, & membris spermaticis e genitura oriundis: quin etiam omne alimentum non nisi vaporem ex liquoribus condensatum esse: hunc dicit intus in corpore rursus, proinde ac glacies a Sole, dissolvi liquefcereque, ac ita in omnes corporis partes didi. Id enim, quod homini pro nutrimento est, nunquam coagulari: quod autem

[40] De Pestilitate tract. i. Cap. 111.	iv. de orig. morb. e trib. &c.
[41] Libro de Hydrop. Cap. iv.	[43] Ibidem. tract. 111. Cap. x. de Ente Natural.
[42] Paramir. libr. i. Cap.	[44] Lib. 11. Cap. 111. de Peste, cum additionib.

autem in corpore crassescit, id esse tanquam stercus considerandum. [45] Porro, quantum ad nutrimentum attinet, statuit quatuor elementa hoc homini ministrare: absque his enim si homo esset, ne diem quidem supervivere ipsum posse. Enimvero hominem ideo edere, quia e terra: ideo bibere, quia ex aqua: ideo respirare, quia ex aëre: ac ideo calorem eidem opus esse, quia ex igne originem duxit. [46] Quod superest alimonium esse id ipsum, quod nos ipsi sumus: id est, necesse est, ut habeat partes corpori nostro assimilables, quæ amissarum locum explere queant. Deinde non quamlibet corporis seu expletionem, seu saginationem esse proprium alimonii, sed instaurationem vel redintegrationem partium: quæ, ut dixi, quoquo modo fuere abactæ, quas Paracelsus, pro sua consuetudine, nomine vocat inaudito, membrorum interitum. Quo concessio definit famem, quod sit index adventus mortis in interitu membrorum. [47] Adhæc, ventriculus quidem solum Reipubl. corporis causâ operari, ac cibos vincere: verum enimvero, excepto hoc ventriculo, suum quæque membra habere insuper stomachum, qui quod prius in ventriculo mitigatum, de novo fecernat, quod sibi utile: reliquum vero intactum amolitur. [48] Præterea opinatur Theophrastus ciborum digestionem, æque fieri posse in ore, ac in ventriculo: Verum totum utriusque rationis discrimen in eo ponitur, quod, qui in ore cibos mitigant, non cacent, sed mingant duntaxat: & tali modo complures divos, ac Eremitas vitam transegisse: Cacare autem eos, Dd qui

[45] Philosophiæ ad Athenienses. libr. III. text. IV.

[46] *Paramir.* libr. IV. de orig. morb. matric. & *Paragranis* tractat. II. de Astronomia.

[47] *Paramiri.* libr. I. Cap. VII. de orig. morb. e. 3. & c.

[48] *Ibidem* libr. III. tractat. IV. de orig. morb. e. tataro.

qui in stomacho cibos digerant. Hujus generis rusticum: at illius, nobile esse nutrimentum; siquidem id, quod in os ingerimus, non minus digestionem subire, quam, quod ad ventriculum glutiendo amandavimus. [49] Cætera vocabulis digestionis & putrefactionis promiscue utitur: ait enim digestionem esse putrefactionem: & putrefactionem esse mutationem alterationemque ciborum in substantiam a prior alienam; perfici autem hanc adminiculo ignis, quem omnis generis escas in se habere absconditum. [50] Quod autem tot diversa digestionum genera, diversæque excrementorum secretiones peragantur, oportere nos acceptum opus beneficentiæ magni Archæi referre. Namque hujus munia esse, cibum peragere, purum ab impuro sejungere, calorem suum cuique parti mittere, dispensareque cætera, quæ cuique sunt parti necessaria. [51] Quod vero attinet ad doctrinam de spiritibus hominis, tunc sciatis, velim, Paracelsum ponere homini duos esse spiritus, quorum alterum appellat spiritum vitæ, primo generis humani parenti a Deo inspiratum: alterum, ait, duxisse originem e limbo, i. e. chaos, vocatque eundem naturalem: hunc naturalis: illum divinæ, scientiæ auctorem; hunc una cum homine interire: illum vero interitionis nescium. [52] Dictum naturalem alibi vocat vitalem, adstruitque eundem per singula corporis viscera, perque artus distributum, omnis generis motionum, quæ in corpore eveniunt, auctorem esse: [53] Præsertim vero magnificat istam por-

[49] <i>Ibidem.</i> tractat. 11. & de modo pharmacandi tract. 111.	pharmacando. tract. 111.
[50] De Pestilente. tract. 1. Cap. v.	[52] Philosoph. sagac. lib. 11. Cap. 1. & de Lunatic. tractat. 1.
[51] Paramir. libr. 14. de orig. morbor. matric. & de mod.	[53] Libr. 1. Cap. 1. de virib. membror.

portionem spiritus, quæ septem principaliora corporis viscera, a Paracelfo planetas vocata, incolit. Et ratione hujus homini septenas diversi generis esse vitas; quarum tamen nullam genuinam seu veram esse adeo, ut cum vita, quam anima suppeditat, comparari possit. [54] Porro distinguit spiritum, voluntatis auctorem, a ratione, quam mens, ut asserit, producere: persuasum quippe habet, in infantibus, quoniam perfectam non habeant voluntatem, non inesse spiritum, hunc enim generari in iis, qui perfectam habeant voluntatem, atque ejus subsidio agant; proinde concludit, eundem non astra in homines immittere, sed suum quosque homines sibi efficere. Etenim ut ex filice ignis, ita ex voluntate cujusque hominis hujusmodi spiritus, progigni. Non uniusmodi hunc, ast alius atque alius indolis, in quolibet homine reperiri. Verum tamen quomodocunque natura ejuscemodi spirituum sit, intercedere tamen, arbitratur, alteri cum altero subinde aut necessitatem, aut inimicitiam: hinc evenire nonnunquam, ut homo in hominem sine fontica causa magnum aut amorem, aut odium mutue habeat. [55] Alio loco Paracelsus dictis duobus spiritibus adjungit tertium, quem appellat sidereum, quem primordia generis ex astris ducere. Respectu horum triplicis generis spirituum, homini cuique triplicis generis quoque sapientiam esse. Primam appellat carnalem seu animalem: alteram sideream, seu intellectum terrenum: utrasque has esse interitui obnoxias; tertiam denique speciatim spiritalem, quam a Deo homines derivare, atque hanc esse immortalem [56] Quantum

D d 2   spectat

[54] *Paramiri*. tractat. III. | III. & IV.
 Cap. V. I. de Ent. nat. | [56] Libr. II. Cap. 1. Phi-
 [55] *Ibidem*. libr. IV. Cap. | losoph. Sagacis.

ſpectat ad potentiam aſtrorum, habete, Paracelſum haud retinuiſſe perſeverantiam ſententiæ ſuæ. Etenim ſubinde adſtruit nullum juſ in homines habere aſtra, nec quicquam nobis imprimere: ſed hominem omnibus planetis potiorẽ; [57] interdum vero contrarium aſſerit, quod ſcilicet mores noſtri, naturarumque proprietates ab aſtris formentur, & ſtellarum potentias plus, quam medicum ſæpenumero apud ægrotos, polleant. [58] Incredible auditu fortaiſſis vobis habebitur, quæ Theophraſtus ſtatuit de mirabili portentofiſſimaque Saturni invidia: cum utpote aliquando invidia in tantum excandefcere, ut cuncta ſibi obvia vorare, putrefacere, ac quoquo modo corrumpere cupiat, ut ne cuiquam ex uſu ſint: Ideoque eundem quoque omnium morborum eſſe auctorem. Contagionem ejus ad hominem perventam efficere, ut hic evadat mendax, dolofus, caninus, avarus, & nescio quid amplius. [59] Sed miſſam faciam Saturni, reliquorumque ſiderum, portentificam poteſtatem.

ANON. Bene agis. Enimvero portenta loqueris.

HELV. Verum tamen non ſuccenſebis mihi ſi pauca, quæ adhuc in memoria habeo, narravero.

ANON. Quorſum iſtuc? Tute ipſe es hoſpes, quem inviſimus, quemque leges in ædibus ſuis dare, at neutiquam accipere, oportet.

HELV. Hæc profaris, ut ſtomachofus, ſed ad rem. Paracelſus opinatur duplicis generis ſudorem in corpore eſſe: alterum per poros, per emunctoria alte-

[57] *Paramir.* tract. 1. Cap. 11. 111. IV. V. VIII. de ente aſtror. & *Paramir.* libr. 11. Cap. VII. de orig. morb. e. 3. &c. de orig. morb. e. 3. &c. & de ente Aſtror. Cap. XI. partic. 11. [59] Vide libr. 11. Cap. 11. de Peſte.

[58] *Ibidem.* libr. 1. Cap. IV.

alterum manare. Per emunctoria intelligit inguina, aures & mamillarum latera, seu alas. Hujus generis sudorem esse de natura sulphuris, verum non uniusmodi: Antimoniale enim per inguina: Arsenicale per alas: perque aures Marcasitam, secerni. At illius generis sudorem esse tantum evacuationem superfluum universi corporis humorum. [60] Mulierum menstruum habet pro veneno teterrimo perniciosissimoque: [61] Imo Diabulos ex hoc aëreo & igneo veneno in aëre araneas excludere procreareve. Et quod magis mirabimini, nullum, asserit, menstruum esse, quod non muliebri femine sit perfusum atque commixtum: hinc inde progigni omnes pulices, araneas, asellos, teredines, erucas, & sexcenta alius generis insecta. [62]

ANON. Scitum Hercle hominem! Nunc demum intelligo, quamobrem foeminæ sint potissimum publicibus refertæ.

LE MORT. Tu iterum cavillare cum Paracelso, ac false dicis. Considerato enim ævo, in quo vitam vixit: consideratis hominibus, quibuscum Paracelsus plurimum, ceu perhibent, versatus est, non mirum tunc & tibi, & mihi, videbitur, quod adeo multa vaniloquia vir memoratus operibus suis inseruerit. Quotusque nostrum opinione non solum, sed ad veritatem sibi persuadet, plurima fortassis in juventute, cum iudicium ejus nondum limatulum esset, li-

D d 3 teris

[60] Libr. I. Cap. V. & hujus libr. additament. Cap. VII. & fragment. libr. III. Cap. V. de Peste. *qui nihil nisi ignis sunt, venenum menstrui alliciunt: ita Mumia quoque. i. e. ignis hominis, & Magnes sanguinis. i. e. spiritus vitæ, venenum pestis ex veneno menstrui mulierum attrahit. Sicut enim ex veneno menstrui mulieris Basiliscus oritur: ita ex eodem Mumia Vini, & Magnes Vini, pestis quoque in homine gignitur.*

[61] Paramir. libr. IV. de orig. morb. matric. *enim ex veneno menstrui mulieris Basiliscus oritur: ita ex eodem Mumia Vini, & Magnes Vini, pestis quoque in homine gignitur.*

teris a Paracelso mandata, quæ deinceps ætate pro-
 vectus improbavit. In horum numero habeo produ-
 ctionem homunculi artificialis e semine genitali viri,
 quod cucurbitæ sigillatæ immisum, in timo equino
 tantisper putrefaciendum, jubet, quousque incipiat
 moveri seu vivere: postmodum oportere hunc ho-
 mulum arcano sanguinis per quadraginta septimanas
 nutrire: Quibus peractis generari verum & vivum in-
 fantem, cæteris, qui a foeminis nascuntur, prorsus
 similem, præterquam quod longe minoris staturæ sit
 futurus. Præterea hunc homuncionem, si quando ad
 maturiorem ætatem pervenerit, aut pygmæum, aut
 gigantem, evasurum. [63] Ejusdem conditionis est
 generatio incuborum atque succuborum, quos iti-
 dem statuit e genitura, quam homines somniando
 cum voluptate emittunt, produci: nocturnos nempe
 spiritus hanc suscipere, atque inde supra memoratos
 producere. [64] Non minoris sunt facienda sigilla,
 amuleta, charactere & vocabulis barbaris expressa, &
 complura alia, anilem redolentia superstitionem. [65]
 Quamvis hæc & similia nemini id ætatis probentur,
 inde profecto haud sequitur, singula viri placita esse
 ex Medicina ejicienda. Non araneas, quæ e quolibet-
 cunque

[63] His adde, quod scribit, natural.

hoc unum esse ex maximis secre-
 tis, quæ Deus mortali, & peccatis
 obnoxio, homini patefecit.
 Esse enim miraculum, & ma-
 gnale Dei, & arcanum super
 omnia arcana, & merito in se-
 cretis habendum. Et quamquam
 hoc hætenus, hominibus notum
 non fuerit, fuisse tamen id Syl-
 vestribus, & Nymphis, & Gi-
 gantibus ante multa tempora co-
 gnitum, quos inde iidem or-
 tos. vide libr. 1. de gener. rer.

[64] Sperma autem tale, pu-
 tat, ex imaginatione in amore
Hereos natum; quem nequicquam
 aliud esse, quam quod sibi ali-
 quis per phantasiam in animo
 fingat foeminam, ac eam quasi
 comprimens ita cupidinem suum
 expleat. vide libr. 111. de orig.
 morb. invisib.

[65] Quorum ultro citroque
 in scriptis suis: in primis vero
 in Archidoxis magicis, memi-
 nit.

cunque flore venenum; sed apes, quæ & e venenosis floribus mel, colligunt, imitari debemus. Nullum credo unquam auctorem fuisse, imo in posterum futurum (imbecillitas hæc mentis humanæ est), qui non doctrinæ suæ habeat aliquod erronei insertum, quod quispiam e posteris Momii maledico dente carpere possit.

BARCH. Mittamus sannas, reprehensionesque: non verba, non menda, sed viri doctrinam, aucupemur. Proin mi *Helveti*, redi, obsecro, ad propositum, a quo te propter interpellationem hujus, declinare oportuit.

HELV. Non vos per longa exorsa tenebo, verum occipiam tradere Paracelsi opinionem de *Ente*, cui, misso scholarum more, inusitatam significationem tribuit. Definivit enim *Ens*, quod sit causa sive res, vim habens corpus regendi. Quina, statuit *Entis* genera. Primum appellat *Ens* Astrorum, secundum, *Ens*, veneni: tertium, *Ens* naturale: quartum, *Ens* spirituale: quintum denique, *Ens* Dei. [66] Alibi mentionem insuper facit *Entis Pagoyci*, nec non seminis. [67] Ita etiam asserit *Entis* astrorum omnifariam conditionem venenosam esse. Quod sanguinem solum lædit, esse indolis *Realgarica*: quod caput, Mercurialis: quod ossa atque venas, salinæ: quod aquam intercutem, auripigmenti: quod febres, amaræ. [68] *Ens* spirituale vocat, quicquid sine materia in vivente corpore ex cogitationibus gignitur. [69] Cæterum, quod ad *Ens* veneni pertinet, arbitratur Paracelsus, unicuique rei alimentariæ inesse

D d 4 rum

[66] *Paramir.* de v. entib. morb. no. VII. & VIII.

[67] Ut de Pestilentiæ tract. IV. Cap. 1. *Paramir.* tract. 1. Cap. 14. de *Ente* astror.

[68] Eiusdem *Paramir.* Cap. XI.

[69] Vide *Paramir.* de v. entib. no. VIII. & tractat. IV. Cap. 1.

tum effentiam, tum venenum. [70] Vocabulo Effentiae significavit id, quod ad hominem sustentandum est aptum: veneni contra, quod ad destruendum. [71] Quæ cum ita sint, argumentatur, nulum morbum sine peculiari veneno oboriri: [72] Venenum autem hocce in homine produci ex digestionem putrida, [73] quam vocabulo Barbaro appellat *Hirbel*, & cujus tres species tradit. Putredinem in sanguine, vocabulo *Hirbel Aquasiri Cagastri*: putredinem in carne, *Hirbel ignei*: putredinem denique in stomacho, inque extis reliquis, *Hirbel Ares*, nuncupat. [74] Quid? quod ulterius ratum habuit, cum ea, quæ corpus sustentandi causa, tum ea, quæ medicationis ergo, assumuntur: priusquam ad alterutrum finem accommodata evadant, oportere putrefactionem subire; qua peracta immutari illa, transformarique in substantiam, naturæ nostræ magis, accommodam. [75] Ut autem aliquis ad cognitionem cujuscunque veneni perveniat, necessum esse, ut intelligat cujusmodi sit, quod per loca, secretioni humorum dicata, excernatur. Namque, quod cutis per poros exsudat, esse Mercurium resolutum: quod e paribus effluit, sulphur candidum: quod in auribus secernitur, Arsenicum: quod in oculis, sulphur: quod per vesicam excernitur, salem resolutam: quod per anum, sulphur putrefactum. [76] Morbum quemlibet, ait, flagellum, quo Deum homines castigare, commonefacereque, ut salutem curationemque non Divis, Ethnicorum more, nedum Medi-

[70] <i>Ibidem</i> . tractat. 11. Cap. 1.	[74] Libro <i>Azoth</i> . Cap. 11. §. 2.
[71] <i>Ibidem</i> . Cap. VIII.	[75] <i>Paramir</i> . libr. 1. Cap. VI. de orig. morb. e 3. &c.
[72] <i>Ibidem</i> . tractat. 1. Cap. IX.	[76] <i>Ejusdem</i> tractat. 11. Cap. XII. de <i>ent</i> . venen.
[73] <i>Ibidem</i> . tractat. 11. Cap. XIX.	

Medicinæ; at Divinæ ejus clementiæ referant acceptam. [77] Imo morbum quoque esse purgatorium: Dæmones ejus esse medicos imperitos. [78] Ad duo genera morbos redegit, ad naturales scilicet, atque ad flagellum: [79] vel ad materiales, & spirituales. [80] Morbos, qui ex Ente Naturali procedunt, dispersit in quatuor genera. Primum, ait, complecti morbos diuturnos, quorum causam a sideribus: secundum, acutos, quorum causam, ab alimentis: tertium, naturales, a temperamentis; & quartum, morbos tingentes, quorum causam ab humoribus, derivandam. [81] Quod vero ad morbos, qui potestatem Divinam speciatim agnoscunt, attinet, existimat horum causam nequire a Medico indagari. [82] Alio loco statuit *Iliadum* omnes corporis ægrotudines efficere. Nempe, quoties singularis in corpore fuerit oborta sive secretio, sive corruptio tunc affectum hujusmodi ex *Iliado* originem duxisse. At enimvero, quando universum corpus affectum, ut in Apoplexia, &c. morbum talem ex Elementis prodire, propter liquoris Naturæ, seu Balsami, resolutionem. [83] Adhæc opinatus est, morborum, quorum naturam generatim in pondere, numero & mensura sitam, [84] femina duplicis esse generis: alterum nominat *Iliastrum*, *Cagastrum* alterum: illud

Dd 5

ori-

[77] *Ibidem* tractat. v. Cap. v. de ente Dei.

[78] *Ibidem*. Cap. III.

[79] *Ibidem*. Cap. II.

[80] Eiusdem *Paramir.* tractat. IV. Cap. II. de ente natur.

[81] *Paramir.* tract. III. Cap. XI. part. I.

[82] *Ibidem*. tract. v. Cap. VIII.

[83] Libr. II. tract. II. Cap.

III. de Tartaro. §. 3. & Cap. 4. §. 2. *Ileidum* autem Cap. II. §.

2. dicit esse aerem elementarem, & in nobis esse spiritum, qui per omnia membra transire debet. Quod si pori, per quos ipse transire debet, sint obstructi, morbos tunc originem inde ducere.

[84] *Paramir.* lib. I. Cap. I. de orig. morb. c. 3. &c.

originem capere e primitiva materie, ex qua utpote cuncta corpora sui generis primordium ducunt; hoc vero adesse exacta rei cuiusquam corruptione: Illius generis morbos, esse hydropem, aurigonem, podagram, &c. ast hujus, pestem, pleuritidem, febrem, &c. [85] Præter hæc Paracelsus, ad propiora progrediens, statuit morbos non in quaternis Peripateticorum, sed in tribus elementis, Sulphure nempe, Sale & Mercurio, quæ vocabulo substantiæ nuncupat, consistere. Dicta tria considerat, tanquam causas plerorumque morborum generales, non ita sub forma minerali in corpore existentes; verum ut tres natura distinctos humores, ad memoratorum indolem quadantenus conformatos. Quicquid enim ad deflagrandum idoneum, hoc sulphur: quicquid ad evaporandum, hoc Mercurium: quicquid ad convertendum in Salinum corpus, hoc appellat Sal. [86] Efficere autem sulphur febres, aliquas, apostemata, icterum, &c. idem vero putrefactum si fuerit, ob defectum salis, efficere pleuritidem, febres tum stomachi tum jecoris, hemicraniam, oculorum, dentium auriumque dolores, &c. Mercurium adscendentem, cum exitum quærat, & eum invenire nesciat, efficere, maniam, phrenitidem, vesaniam, apoplexiam, artuum quorumque tremores, &c. Sal vero, postquam fuerit aliis rebus obviam factum, coagulari, concitareque calculum, podagram, variorumque viscerum obstructions: at enim, si idem subtiliter comminutum attenuatumve, efficere tunc scabiem, ulcera omnimoda. Erysipelatem,

[85] Labyrinth. medicor. Cap. xi. & libro *Azoth*. Cap. 1. *Yliastrum* dicit esse primam materiam, ex qua Sulphur, Sal & Mercurium condita: *cagastrium* autem non modo significare cor-

ruptum aliquod, verum etiam S. Nitri.

[86] *Paramir*. libr. 1. Cap. 11. & 111. de orig. morb. e. 3. &c.

pelatem, *fistulam*, cancerum, &c. His utcumque generatim positis adjungit singulas singulorum principiorum proprietates. [87] Mercurium enim, cujus tot species, quot corporis membra, putat, trifariam discerni; destillatione nimirum, *sublimatione* & *precipitatione*. Fieri insuper hujusmodi operationes ratione caloris, cujus tres species dari: unum externum: alterum internum a quacunque corporis motione: & a stella quadam ignifera provenire tertium. Mercurium porro quomodocunque destillatum corpori importare mortem repentinam, generaue morborum, qui hominem derepente interimunt: sublimatum, maniam, phrenesim, &c. præcipitatum vero arthritidem, chiragram, &c. Sequitur sal, quod statuit, quatuor modis immutari, resolutione videlicet, calcinatione, *reverberatione* atque *alkalificatione*. Ternas vero hujus mutationis causas ponit. Primam esse ingluviem seu edacitatem, quæ in causa ut caro nimis mollis, teneraque reddatur, sanguisque luxuriat: alteram, cum corpus calefactum subito refrigeretur: tertiam autem ab astro quopiam salem nimio opere exsiccante. A sale resolutio serpigines, pruritus, sudores falsos, &c. A sale calcinato scabiem, ulcera, &c. a sale *reverberato* canceronoma, lepram, &c. oriri. Naturæ autem sulphuris, quod omnifariam a quaternario elementorum separari, nihil habeo, quod addam: quin puto me ejus paulo ante abunde mentionem fecisse. [88] De cætero reprehendit Paracelsus, quod veteres dixerint hunc morbum esse natura cholicum: illum melancholicum, &c. sed e contrario existimat, morbos secundum omnigenas rerum proprie-

[87] Vide fragment. medic. tom. I. tractat. II. Cap. I. II. IV. V. & VI. & I II.

[88] *Paramir.* lib. II. Cap.

prietates esse nominandos. Quibus positis erysipelatē, vitrioli; cancrum, *Colcothar*: lupum, aluminis plumosi, & reliquos sua quemque nominatione cooptat. Memorat præter hos, morbum Pulegii, morbum Melissæ, Hermodactili, &c. Commemoratur Colicam Zibethinam, moschatam, & nescio quod amplius? [89] Scilicet æque statuit, ut morbi virtute Anatomiae, quæ in luce Naturæ fundata, i. e. secundum omnimodum, seu compositionis, seu resolutionis modum, quem cum aliis rebus habent consentaneum, nominentur. Enimvero errorem eos errare, qui febrem propter fervorem adjunctum ita appellent. Fervorem quippe esse quidem signum, sed neque materiam neque causam affectus. Ut itaque juxta hanc conditionem suam feбри nomen imponatur, appellandam vult febrem morbum Nitri sulphuris incensi. Pariter Apoplexiam proprio vocabulo nominandam Mercurium *Cachymialem* sublimatum. Quosdam morbos putat nominatione remedii, quo frequentissime sanentur, cooptandos: sic Epilepsiam, quia *viridello*, hoc est vitriolo, iterum & sæpe sanata, nuncupandam vocabulo morbi *viridelli*. [90] In primis vero copiose prolixèque differit de morbis tartareis, quorum materiam similem esse lapidi vini, qui id ætatis potissime Tartarus audit. Quandoquidem nunc Tartarus concretum ex oleo, aqua, sale atque terra corpus habet: ac horum ratione corpus ægrotantis incendit aduritque, pari modo fere, ceu perhibent, ut damnati igne gehennæ torquentur: eam ob causam transferri verbum oportere in Medicinam, ac ejusmodi morbos a tali causa generatos

[89] Vide fragm. tom. 1. titulo *conceptum aliud*, &c. & *Paramir.* libr. 1. Capa
ragrani alterius tract. 1. de Philosophia. [90] *Paramir.* libr. 1. Capa
 VI. de Orig. morbor. c. 3. &c. (91)

ratos, & dictum cruciamentum corporis habentes, nominandos tartareos. [91] Per vocabulum tartari autem intelligit, quemlibet humorem terrestrem ad coagulandum habilem. Ejus totidem genera, quotquot modis corpora se inter diversa. Alius namque generis esse Tartarum lactis: alius hordei; alius carnis, panis, &c. Eandemque differentiam Tartari in universo orbe reperiri. [92] Attamen, ut hoc placitum fuerit, redigere non dubitat totidem innumerabiles fere Tartari species ad quatuor genera. Primum statuit comprehendere Tartarum mortalem, omnium pessimum. Hunc enim vel veneni, vel magnitudinis, vel multitudinis, vel idiosyncrasiae ratione, saevos atrocissimosque concitare dolores. Secundum complecti Chronicum, quem dicit, propter naturam fixam & induratum, in eodem statu permanere, & non ad salutem, verum ad mortem tendere. Tertium mansuetum, quem quidem dolores aliquantulum excitare, verum non adeo intolerabiles, ut in numero passionum haberi possint. Quarti tandem sub imperio esse Tartarum praetereuntem. Hunc quotidie colligi & iterum secerni: ideoque eundem placidissimum juxta & lenissimum. [93] Dixi paulo ante liquorem terrestrem generalem Tartari materiam: propiorem autem, statuit Paracelsus, quadruplicem: bolum utpote, lapidem, viscum atque arenam. His cibos potusque, qui nobis pro sustentatione vitae opus sunt, plerumque refertos; proindeque non mirum

[91] De morb. Tartareis. Et Paramir. libr. III. de orig. Cap. 1. Et Paramir. libr. III. morb. e 3. &c. dicit, Tartarum tract. III. dicit. *Tartarum esse morbum extraneum rerum crescentium, qui ex terra & ejus liquoribus enascitur.* esse excrementum cibi potusque per se, ab hominis spiritu ita coagulatum.

[92] Ibidem Cap. II. III. [93] Vide Cap. XIV. de morb. tartareis.

rum materiam tartari rursus in corpore separari. [94] Nempe ciborum Tartarum ad intestina tendere: indidemque per alvum excerni: at Tartarum potus, quem longe durioris formæ sive figuræ, quam ille e cibis oriundus, ad jecur ad vesicam pertendere, ac ita identidem a corpore secedere. [95] Indurescere autem Tartarum magis ac magis a spiritu salis, [96] exindeque ab eo periculum aliquod extimescendum: quinimo tanto pejorem fieri, quanto magis ex longinquo venerit, atque longe lateque fuerit dispersus. Tartarum itaque cum Tartaro ratione loci, vel vaporum, quorum complura enumerat, differre. Minimum a Tartaro oris: minus periculi ab eo, qui Oesophago inhæret: majus ab eo, qui in fundo ventriculi: maximum vero periculum ab eo, qui in interaneis residet, extimescendum. [97] Licet Paracelsus statuerit singulis humidis Tartarum inesse: Cerevisiæ tamen arbitratur duplicis generis esse, alterum e frumento, vel polenta, unde cerevisia coquitur, alterum ex aqua, oriri. [98] Ut autem Tartarus tandem aliquando condenscat, indurescatque, in causâ esse geminos, homini insitos congenitosve, spiritus, *Archeum* puta & salis spiritum. Hominibus equidem promiscue Tartarum esse insitum; necesse enim esse, ut microcosmus parilia, ac macrocosmus, habeat: [99] mulieres tamen præter dictum habere quoque genus Tartari, quod eas a viris una cum semine genitali accipere. Quale postmodum non foeminis tantum, sed & tenello cuique foetui, omnigenas corporis

[94] *Paramir.* libr. 111. tract. 1. de orig. morb. e. 3.

[95] *Ibidem.* tractat. 11.

[96] *Ibidem.* tractat. 11. libr. 1. de orig. morbor. e Tartaro. & Cap. 1x. de morb. tartar. ubi spiritum salis appellat *Heroem*

coagulationis.

[97] *Paramir.* lib. 111. tractat. 11.

[98] *Ibidem* tractat. 1.

[99] De Morbis tartareis. Cap. v.

poris ægritudines, quas hæreditarias vocant, importare. [100] Hunc Tartarum innatum persæpe in conspectum venire in forma usnæ, grandinis, gemmarum, &c. [101] In summa Medicum indigne vocari, qui Tartari morbos, eorundemque accessiones, ignoret. [102] Verum enim vero, antequam vobis morbos, qui primordia generis ex Tartaro duxere, commemorem, necesse est, ut obiter moneam. Paracelsum Catachresi nimio opere studuisse, cum virtuti partium quarumcunque corporis *digestiva*, i.e. facultati purum ab impuro separandi, imponat nomen stomachi. In mitiorem itaque partem interpretemur, quando Paracelsus scribit, carnis stomachum esse in liquore ejus, seu cruore, situm: & eundem, si non rite separaverit, quæ separanda erant, in causa esse, ut Tartarus copiose in carne generetur, e quo deinceps plurimos morbos, cum primis vero maciem seu talem, exoriri. Idem judicium judicate de stomacho medullæ, cujus Tartarum, quamvis secernatur, propter pinguitudinem non coagulari, sed formam liquoris nactum: quem tamen idcirco non minoris faciendum; quippe & hunc varios morbos, ut Rheumatismum, Arthritidem, Ischiaticam & similes, inducere. Tartarum, qui in ore gignitur, efficere putredinem gingivarum, cariem doloresque dentium, &c. Tartarum stomachi efficere singulariter gulæ ardorem, angustias præcordiorum, & alias omnis generis torsiones. Tartarum intestinis inhærentem esse aucto-

[100] *Ibidem*. Cap. vi.

[101] De Tartaro libr. i. tractat. iv. Cap. i. Inter fragmenta habetur schedula, in qua hujusmodi tartari species declarat. Ut Tartarum *pruinæ* esse arenæ subtilissimæ, rubræ aut albæ instar: *gemma* esse granu-

la, gemmis non diaphanis & rotundis similia: *grandinis* vocari, cum grana non sint rotunda: *Usnæ*, quando per adhærentia se manifestet.

[102] *Paramir.* libr. iiii. tract. iv. de orig. morb. e Tart.

auctorem colicæ, torminum abdominis, diarrhoeæ, &c. Tartarum bilis pariles accessiones, perinde ac calculus affolet, excire; cuiusmodi sunt vomitus, bilis exundationes, tormina ventris, &c. Ex tartaro Hepatis progigni, Erysipelatem, hydropem, fluxum hepaticum, varias febres, &c. Tartarum urinæ, cuius sub ditione cadere venas meseraicas, renes atque vesicam, magis ac vehementius hominem exagitare, quam aliud aliarum corporis partium Tartari genus. Humorem enim quemvis corporis, quanto magis e longinquo venerit, velut urina, tanto magis maturefcere & limpidum evadere, quare etiam Tartarum, qui inde fit, duriores & aciores: & hinc magis aptum ad hominem omni modo excrucians. In pulmonibus autem minori in quantitate, quam alias in aliis visceribus affolet, Tartarum aggregari, esse eundemque præ cæteris natura subtiliorem: proin efficere anhelationem, tussim, phthisin, febrim hecticam, &c. [103] Ut autem aliquis præcaveat sibi, evitetque, ut ne Tartarus in corpore generetur, necesse esse, statuit Paracelsus, ut ventriculus cuncta ipsi immissa, præsertim vero, ipsum Tartarum, mitiget, vincat, destruat adeo, ut non amplius nocere valeat. Facere autem hæc cumprimis quasunque res acidulas tam naturales quam artificiales: [104] & ut Tartarus, quamquam cum variis rebus assumptus, in quapiam corporis parte non adhærescat, præter butyrum, seu oleum Olivarum, vix aliquod efficacius inveniri remedium; quin minus cavendum sibi ab iis, quæ Tartaro abundant. [105] Quod vero ad calculum pertinet, indicandum primo est, Paracelsum

[103] Hæc ex eodem, ut morb. tartar.

& tractat. v. dicti libri compendifeci.

[105] Paramir. libr. III. tractat. III. de orig. morb. e

[104] Vide Cap. xvi. de Tart.

cellum duplicis generis corporum duritiem statuisse : alteram vocat congelatam a frigore igneo, alteram vero coagulata, quam ortum ducere a frigore aqueo. [106] Deinde posuit duplicem calculi materiam : alteram nobis non secus, ac in macrocosmo, inesse : alteram in nos vel potum, vel cibum importare : utramque vero bifariam indurescere : congelatione utpote, quam efficere igneum salis spiritum protinus, proinde ac idem spiritus salis fulmen, ex sale & sulphure compositum, illico in lapidem, ceraunium dictum, convertat : Coagulatione deinceps indurari materiam lapidis propter intensum frigus. [107] Verum, utut hæc sint, alibi asserit spiritum salis, quem heroem coagulationis appellat, omnimodam in corpore efficere materię indurationem. [108] Cæterum differentiam agnoscit in lapidibus inque *Duelech*. hoc enim esse medium quiddam inter lapides & Tartarum, imo esse lapidem spongiosum, cum e diverso lapis formam magis compactam adeptus. [109] His quomodocunque positis Paracelsus adjungit curationem omnigeni Tartari, calculi, &c. quam in hoc consistere, ait, ut dicta in fluorem redigantur, ac sub forma aquæ foras eliminentur. Bifariam, asserit, id posse fieri, medicamento scilicet, quod intrinsecus assumendum, & quod *Potentivum* : altero, quod forinsecus applicandum, & quod *Acuativum*, vocat : illius virtutem non modo Paracelsus, verum etiam Helmontius, miris laudibus prædicavit ; innuitque id parandum e ludo, qui species lapidum est ; hujus vero, *Acuativi* puta, præparationem satis clare tradit.

Ee [110]

[106] *Paracelsi* libr. 11. Cap. vi. de orig. morb. e 3. &c.

[108] De morb. Tartar. Cap. ix.

[107] *Ibidem* libr. 111. tractat vi. de orig. morb. e Tart.

[109] *Ibidem* Cap. xi.

[110] Sed antequam Paracelsi placita de Tartaro mittam, breviter indicabo commenta aliqua opinionum, quarum etiam hinc inde mentio fit. Hujus generis est *Spara*, quam dicit esse vim mineralem ex *Ilech* primæ substantiæ ex *Ente* primo; vel esse partem præcipuam mineralium quatuor majorum, per hæc autem intelligit forsitan sal, alumem, calcem, & vitriolum: asserit enim ex his Tartarum fieri.

[111] Commemorat etiam gluten, quod chirurgi solent frequentissime *Synoviam* appellare. [112] Sine hoc autumat nullum unquam dolorem in membris corporis exterioribus contingere: in primis vero si ei aliquid falsi, sive acidi fuerit permixtum. Hoc gluten si ultra modum fuerit inspissatum, efficere articulorum quorumlibet contractionem, citra membri tamen alicujus consumptionem. [113] Imo ipsam podagram nihil aliud esse, quam sulphur in dicta *Synovia* accensum. [114] Meminit præterea *Idestri*, quod ortum cœpisse e mineralibus per quatuor elementa; ideo-

[110] De morbis ex Tartaro tract. 11. Cap. 1.

[111] De Tartar. tract. 14. Cap. 1. in *expositione* & Fragment. in Cap. 111. tractat. 14. de Tartaro. Illo loco dicit vim mineralem, & humorem salis, humorem aluminosum, & humorem calcis, & humorem vitriolatum, esse humores, quos corpori inesse. Et in supra dicta schedula *Spara* est res, in qua est aliquid peccans, non separata a bono.

[112] Fragment. de Tart. intern. tractat. v. Cap. 11.

[113] De Tartar. libr. 1. tractat. 14. Cap. 11, & in hujus exposit. De cætero. libr. 1. tract.

11. Cap. 11. statuit gluten solum nullos dolores inferre, sed quando sal resolutum, humor mineralis, vel falsus aliquispiam liquor ei fuerit permixtus, hinc acerbissimos exoriri dolores, imo ipsam podagram. Nam gluten seorsum consideratum esse innoxium, & instar salis dulcis.

[114] Libro de Podagra. Cap. 14. Cæterum lib. vii. paragraphor. Cap. 1. §. 1. credit, nullum corporis membrum *Synovia* peculiari destitutum. In renibus *Synoviam* se manifestare colore rubro: in sanguine, rubicundiore: in cerebro, cinereo albumineque ovi crassiorem: in splene, atro: in bile, luteo & crassa forma:

ideoque in eo conjunctionem *Humoralem*, naturalem & mineralem inesse. [115] Tartarum resolutum, ob absentiam salis, haud exciere quidem dolorem; verum propter deficientem vim renum, ejusmodi Tartarum digerendi, facile putrescere, accipereque formam fani-
nici, quam appellat *Pustam*; quamque pronunciat nullius, aut saltem difficillimæ, curationis. [116] Sed missos faciam morbos e Tartaro oriundos: satis superque enim arbitror me eorum fecisse mentionem: ad alios properabo. Verum, quo me vertam, nescio? Siquidem non possum non perturbate dicere, quia Paracelsus similes inter se morbos nonnunquam confudit. Non mirum proinde, si mihi, dogmata ejus ad compendium conferenti, idem citra voluntatem meam usu veniat.

BARCH. Non caussare præposterum confusumve dicendi ordinem. Nos ipsi non sumus nescii, quantum tibi faceffitum sit negotium. Nisi te tædeat suscepti laboris, perge modo, amabo, Paracelsi de morborum origine opiniones, reddere.

HELV. Ex *Iliado* quidem statuit, morbos universim exoriri: hunc quippe omnigenis rebus tum ad sanitatem tum ad corporis ægritudinem spectantibus, refertum: Singulatim tamen cum de unoquoque morbo dicit, alias atque alias exhibet morborum causas. Præter dictas, quas paulo ante commemoravi, ratum habet, primum morbum, qui corpus humanum corripuit, e sale acri corrodenteque natum:

E c 2

secun-

forma: in matrice, formâ crassâ ac tenaci: in medulla tandem sub formâ spicea & viscida. Et quantum ad ejus utilitatem pertinet, sensit Paracelsus: §. 2. quod <i>synovia sit partis suæ nutrimentum, & conservatio retentiva & motiva virtutis, ex viri-</i>	<i>bus virtutis digestiva.</i> [115] De Tartar. libr. 1. tractat. iv. in Cap. 11. expositio- nib. & in annotationibus Cap. 111. Tractat. iv. inter Fragmenta collocatis. [116] <i>Ibidem.</i> tractat. v. Cap. 1. & scholâs in hunc tract.
---	--

secundum e sale vitriolato: [117] reliquis aliam causam adsignat. v.g. omnes tam internas quam externas ægritudines, quæ conjunctam habent & inflammationem, & tumorem, & escharam, existere ex arsenico: imo ne mortem quidem, quomocunque naturaliter evenerit, non excipit. A Mercurio nasci cunctos morbos, qui natura calidi sunt, atque punctiones sanguineaque apostemata inferunt. Ex alumine scissili hydropem, tumores ulcerosos, &c. Ex Alumine plumoso morbos cum fissuris. Ex glacie, qui e vento durefcunt, ut Hernia ventosa, &c. E sulphure paralyfin, lethargum, apoplexiam, &c. E vitriolo, ulcera rubra, sicca, serpentina, tumoreque carentia. E vitriolo albo, canceronomata, &c. E sale communi, qui per se consolidatur, ut abscessus, &c. E sale acuto, apostemata mortifera, ut anthrax, &c. [118] E Nitro tres morbos primarios, ut (1) febrem quamcunque intermittentem, quam definivit, quod sit motus Nitri cum frigore primum, dein calore, in ægrum invadens: (2) carbunculum, quem quidem cum algore incipere, at postea jugi calore finire: subque hoc complecti Anthracem, pestem, phlegmonem, &c.: (3) Flammulam, quam definivit esse morbum, tam frigore quam calore affigentem. Equidem a calore seu caput, seu alia corporis membra, perpetim infestari, inducique delirationes: verum tamen contingere hæc omnia citra ullum aut abscessus, aut exulcerationis obortæ, indicium. Hoc morbi genere complexæ sunt febres arden-

[117] De Tartaro libr. 11. tract. 11. Cap. 1v. in commutatione. vide etiam supra no. 83.
[118] Vide Fragment. Tom. 1. Conceptum aliud. Et Paramir. tractat. 1. Cap. 1x. scribit, nullum usquam morbum sine certo veneno affligere. Venenum siquidem cujuslibet morbi principium est, ex veneno omnes morbi emergunt, tam externi, quam interni, nullo excluso.

ardentes, synanches, &c. Progenerari autem istiusmodi morbos, quia Nitrum sit rei cuiuscunque, esui aptæ, sordes; quinimo, dum putrefactionem quoquo modo in corpore efficit, auctorem putridi corruptique sanguinis esse. Febrium itaque intermittentium periodos variare, prout Nitrum aut ocycorem, aut tardiusculam, in dies subiverit, putredinem. [119] Alibi scribit Materiam peccantem in febre esse sulphur & sal petrae: idcirco febrem finivit morbum nitri sulphurisque accensi. [120] Apoplexiam & fulgur prorsus inter se, qua generatione, qua operatione, convenire: imo utraque inter se cum proprietate tum potestate similia. Compertum enim esse de fulgure, quod salva intactaque, vel cista, vel vagina metallum, in alterutra reconditum, fundatur: similiter apoplexiam varias corporis partes interiores liquefacere, cute interea illæsa. [121] De Epilepsia statuit, quod ejus dentur quatuor species secundum elementorum numerum: & aliud morbi, ab eo *Realgar* nominati, genus esse, si originem a chaos, i. e. ex aëre: aliud, si ex aqua, &c. duxerit; Enimvero suum cuique elemento esse *Realgar*. [122] Primum suffocationis mulierum originem esse e cælo viri, mulierem taliter afficiente. Quod si morbus in actum deduci debeat, virum tunc ægrescere in caduco: videlicet ejus sidus esse caducum; aut id propensionem saltem ad ejusmodi statum habere. [123] Hydropem esse passionem

Ec 3

nem

[119] Ita libr. iv. de Tartaro nitreo. esse designandas.

[120] De Pestilitate tract. 1. Cap. v. At Fragm. de Tart. cos. 1. 3. Paracelsus audacter asseverat, quod, nisi Tartarus existat, febres nullæ unquam sint orituræ. Proprietates enim febrium conditione Tartari, putat,

[121] Libro de Apoplexia.

§. 3.

[122] Paragraphor. libr. III.

Cap. 11. §. 1. 2. 3.

[123] Plura vide *Paramir.* libr. iv. de orig. morbor. metric.

nem in regione jecoris e Tartaro aluminoso ortam : fierique per spiritum mineralem, visceris istius partium resolutionem, [124] vel stellam hydropicam, quam *Zedos* appellat, salem Microcosmi irradiare, ac portionem ejus, pariter ac Sol vinum, liquare; quam per poros carnis deorsum tendere, tumoresque hinc concitare sero repletos. [125] Mira plerumque Paracelso est vocabulorum abusus, quid mirum? erat enim licentiosus, atque id citra necessitatem, novorum vocabulorum fictor, commentorve. Assertum meum non puto egere ulla demonstratione. Nam abunde in præsentia a me audivistis, nescio, quotquot Barbara vocabula. Habet plura, sed quis est potis omnia enarrare? Indicabo modo paucis Paracellsum abuti vocabulis diarrhœæ, dysenteriae, lienteriaeque: quas, statuit, non modo vitiosas alvi secretiones; verum, si ejusmodi materia, quæ in quibusvis solebat per alvum excerni, itidem, sive per os, sive per vesicam, excernatur, non dubitat tunc affectum dysenteriam, lienteriam, &c. vel urinæ vel vomitus, nominare: quorum affectuum, a dissolutione ortorum, tria ponit genera. In primo album: in altero rubrum: inque tertio, laxum excerni. [126] Pestem finivit, quod sit morbus ab *Iliado* arsenicali separatus. [127] Secretionem autem fieri secundum tempus *Arlatum*. *Arlatum* tempus esse, quo corpora composita contra ordinem *Iliadi*, qui ternas habet perio-

[124] Fragmentor. libr. IV. annexor. no. 4.

[125] Libro de Hydropisi. §. 6.

[126] Paragraphor. libr. I. §. 3.

[127] De Tartaro libr. II. tract. II. Cap. III. & Cap. II.

ejusdem libri dicit, Pestem esse aërem suæ regionis, ex primo corpore generatum, *oppilatum* sine egressu de Materia arsenicali, & *Opprimechthiali*: *Opprimechthiolum* autem vocat quemlibet fumum ex metallo vel minerali exspirantem.

periodos, resolvantur. [128] Vocabulo Crisis Paracellus quoque inusitatam tribuit significationem. Dicit enim Crisin esse spatium temporis, a principio morbi adusque principium mortis. Primam diem, per excellentiam Crisin: ultimam, qua fuerit resolutio morbi facta, appellat creticam. Memoratque insuper Crisin arsenici, Crisin Mercurii, sulphuris, &c. &c. nec non indicat quot diebus, sive quot horis, quæque terminetur. [129] Quantum denique spectat ad curationem morborum, Paracellus pie statuit. Deum, O. M. cujus omnipotentia rerum universitatem moderatur, Medicum esse summum, [130] eundemque hominum valetudini tum secundæ, tum adversæ prospexisse in tantum, ut ea, quæ aut incolumitatem fartam tectamque conservant, aut infirmitatem valetudinis tollunt, ipsis præsto essent. Rem Medicam fore perbono loco futuram, si modo medici sedulo ante dictorum investigationi darent operam. [131] De cætero medicorum sectas, vel potius genera, enumerat quinque. Sub primo collocat Naturales, qui more veterum, qui frigidum calido, humidum siccò, plenitudinem evacuando, inanitatemque expletionem, &c. curabant, similem quoque corporis ægritudinibus curationem adhibent. Secundi generis nominat *Specificos*, quos propter singularem formam proprietatemve alicujus rei morbo Medicinam facere; non dissimile sane modo, ceu Magnes ferrum ad se allicit, quem id non peragere respectu primarum

Ee 4

qua-

[128] De Pestilitate tract. 11. esse, & mortem adducere.
 Cap. 1. §. 2. Primam periodum [129] Vide libr. 11. tract. 11. Cap. 1v. de Tartaro.
 vocat juvenilem, & ad statum pertinere absque separatione: secundam esse morbi, & ad secundam mundi partem declinare, & ætatem asferre sanitati contrariam: tertiam vero finem [130] *Paramir.* tract. v. Cap. v.
 [131] *Ibidem* libr. 11. Cap. vii. de orig. morb. e. 3. &c.

qualitatum, sed ratione singularis, nobis etiam nunc incompertæ, virtutis. Tertiū vocat *Characterales*, quos incognitis characteribus, ut & incognitis nobis vocabulis, omnes morbos curare: *Spirituales* quarti generis vocat, hos enim nosse herbarum radicumque spiritus cogere usque adeo, ut ægrum, quem infirmarunt, rursus sanent. Quinti tandem generis appellat fideles, quia, pariter ac Christus & ejus discipuli, per fidem morbo medentur. [132] Quod ad medicamenta attinet, Paracelsus miris laudibus extollit *Mumiam*, incredibiles eidemque assignat virtutes. *Mumiam* autem dicit ipsum hominem: [133] alibi vero hominem, qui animam exuit: tum florem ejus, in viribus & arcanis naturalibus, erumpere. In hujuscemodi *Mumia* reperiri omnes omnium vegetabilium mineraliumque proprietates. *Marchasitam*, gemmas, antimonium, opopanax, Melissam: ad summam omnia naturalia in *Mumia* inesse. Multam in noctem medius fidius oporteret me sermonem protrahere, si abstrusorem *Mumia* naturam penitus indicare animum inducerem, quamobrem hanc impræsentiarum missam faciam. [134] Medicamen omne habet inutile, quod ineptum est ad computrescendum: putrefactionis enim auxilio recludi, inque actum deduci remediorum quorumcunque facultates. Deridiculo est Paracelsi percontatio dimensioque facultatum medicinarum per gradus caloris, frigoris, &c. [135] Sed vim plantæ alicujus nos paucis vestigiis posse indagare, contendit, contemplatione utpote coloris

[132] Vide *Paramir.* prolog. II. & III.

[133] *Paramir.* libr. II. Cap. II. de orig. morb. e. 3. &c. ubi insuper addit, *Mumiam* esse balsamum, vulnera sanans.

[134] Plura si desiderentur, videatur tunc introitus libr. IV. de orig. morb. *invisibl.*

[135] *Paramir.* libr. II. Cap. I. de orig. morb. e. 3. &c.

loris florum. Etenim, quot diversi generis colores floribus; totidem & eos virtutibus præditos diversis. Quamvis ita innotescat plantarum vis an una, an plures sint; tamen hanc inventionem non satis esse, iudicat, sed præterea explorandos septem gradus & sapores salium, per cujuslibet plantæ in sua principia resolutionem: se enim de sale absinthii compertum habere, gloriose dicit, quod ejus ope possint quatuordecim morbi perfecte sanari; cum sulphure sex magni: liquore autem absinthii ultra centum & sex. Item saccharo plumbi, triginta & duobus morbis se curationem adhibere posse: alterutro autem vel sulphure, vel Mercurio Plumbi auxiliante, jactat, se mederi octoginta septenis affectibus callere. [136] Plura quidem hujus generis in medium possem proferre: verum, quoniam inter omnes constat, Paracelsum fuisse gloriabundum, eapropter finem dicendi nunc faciam.

LE MÔRT. Et nos satis temporis apud te commorati sumus. Quod superest de Chemia dicendum, in crastinum differamus: manebo enim negotiorum causa apud amicum hodie.

HELV. Rogo itaque, ut non modo tu, sed & vos cæteri cras me visum veneatis, pergratum sane mihi est semper, quoties occasionem capto vivendi eruditorum in consortio.

[136] Vide de Pestilente tract. 1. in fine fere.

DIALOGUS. XVI.

De Severini, Crollii, Scheunemanni, & Helmontii, hypothefibus.

INsequente die stetimus promisso, & horam ex conventu pridiano observavimus. Haud diu una cum Helvetio eramus, cum ego cæteros admonerem de conventis hesternis, ac infimul rogarem, ut ad propositum sine tergiversatione redirent.

Tum **HELVETIUS**. Tu plerumque alios ad dissertationem impellis, quid causæ est, quod tute non aliquid in medium profers? Tu doctrinæ laude non es nobis inferior.

BARCH. Hercule jocus opportunus! quasi vero ego mihi non conscius essem, me a doctrina mediocriter modo instructum. Præterhæc opinor vos non ignorare, quod ita mos apud nos obtineat, ut ætate provecti, quia magis ac magis in suis rebus, quam juniores, experti, teneant coetum dicendo: juniores autem deceat esse auscultatores. Sed noli evagari, mi Helveti, nec declinare munia quibus heri egregie functus es. Redordire inceptum, persequereque rursus progressum ratiocinii Chemicæ.

HELV. Quandoquidem instanter flagitas, non possum non, quin tuo dicto sim audiens. *Petrum Severinum*, virum sane in studio literarum oppido versatum, habeo in numero sectatorum Paracelsi, qui doctrinam hujus in primis posteritati propagavit. Pauca e libro, cujus titulus est, *Idea Medicinæ Philosophicæ*, libabo. Sed ad rem. Elementa, posuit, totius creaturæ receptacula, hæcque in duos globos esse distributa: unumquemque vero globum complexu suo continere bina elementa: superiorem globum, cælum vel ignem

ignem & aërem: inferiorem autem, terram & aquam complecti: & hæc, cum in vicinitate verientur, absque ullo negotio invicem conjugari, conservari beneficio tamen balsami & radicalis tincturæ: absque hoc enim si essent, nec misceri, nec corrumpi, tum possent. Quadruplicavit more Paracelsi dicta elementa, ac statuit ignem terrestrem, aërem terrestrem, &c. Terram cœlestem, aquam cœlestem, &c. hæcque omnifariam cunctis rebus inesse. Imo, quod notatu dignum, Elementa hæc, asserit, esse loca, matrices, domicilia vitali validaque potestate munita, quæ femina, generationi consecrata, foveant, digestis temporibus suscitent, ad maturitatem promoveant. Et quia loca sunt, incorporea sint, necesse esse. Etenim, nisi dimensionum legibus carerent, nequaquam tunc tantam corporum, principiorum & seminum multitudinem, tam facile, ut assolent, recipere possent: infinita tamen non esse, quoniam vitalis virtus ipsis fines, seu terminos, præscribat. [1] His quomodocunque positis, non inficiatur Severinus, Hermetis discipulos, instituta corporum artificiali secretionem, manifestius dicta elementa conspexisse, introduxisseque magna utilitate principia potentiora, seminum proprietates, conditiones ac naturam magis explicantia. Triplicis generis esse hæc corporum principia, & nomine Salis, Sulphuris & Mercurii innotuisse. Neque vero horum unumquodque esse simplex, sed suum cuique esse Sal, suum Sulphur, suum Mercurium. Haud dissimile modo comparatam esse animalium, vegetabilium mineraliumque naturam. Singula enim habere proprium Sal, Sulphur, & Mercurium: ideoque hujusmodi principia

[1] Hæc e capite v. excerpti, | descripti,
ac breviter, quoad fieri potuit, |

cipia genere quidem, sed non specie, inter se similia. [2]

ANONYM. Tu iterum abstrusorem memoras Physicam, in quam cogitationes meas, propter tot inserta vocabula obscura, abjicere non valeo. Tu Balsamum, Tu vitale principium. Tu semina, & nescio quæ plura, pandis. Differe de his, si allubescit, ut, quid ejusdemmodi vocabula significant, percipiam.

HELV. Vitale principium, cujus virtute vivere vigereque omnia, nomine Balsami, sulphuris vitalis, humidi *radicalis*, Mumixæ, &c. nuncupat. Quid? nomina hæc qualiacunque non sufficere ad dona tam divitis Naturæ declaranda. Quippe generationem, ut & *transplantationum* varietatem: imo universæ fundamenta Naturæ in hoc Balsamo contineri. Tale Balsamum præterea sicut fontem, & principem omnium actionum, quæ in hoc mundo oboriuntur, considerandum: esseque illud calidum innatum, quod Hippocrates pronunciavit crescentibus plurimum inesse; idemque corpori, ut ne putrescat, pro sale, vel loco salis, datum. Hoc non uniusmodi, sed respectu corporum, diversum esse. Id Balsami genus enim, quod animantibus inest, subtilitate oppido multum antecellere plantarum mineraliumque Balsamum. Et, ut cujusdammodi cogitatum dicti balsami habeatis, dabo exemplum grani, terræ commissi. Id, arbitratur *Severinus*, putrescere, resolvi, perire; *radicalem* tamen humorem, vel Balsamum, in quo totius seminis structura & potestas vigent, servari: quem quoque in causa esse, ut corpus novum mundi in scenam appareat: sin vero id Balsamum fuerit quoquo pacto, seu frigore seu calore intenso, &c. abactum, sterile scire granum, vel semen quodvis, evasisseque progenerandæ plan-

plantæ, &c. inhabile. [3] Quantum ad semen pertinet, sciatjs, velim, vocabula feminis, Astri, radicis, principii que a *Severino* promiscue, & tanquam synonyma, usurpari. Quantum vero ad feminum naturam attinet, statuit, semina esse vincula utriusque Naturæ visibilia inconspicuis conjungentia. [4] Alio loco definivit semen, quod sit principium vitale, in se continens spiritus mechanicos & Tincturas universæ structuræ individui cujuscunque. [5] Sic etiam semen in causa esse, ut cuilibet corpori sit peculiaris forma, color, odor, &c. surdum propterea atque cæcum habet omne sapientiæ studium, quod, neglecta feminum contemplatione, privationem, materiam informem, & qualitates venetur mortuas. Et enim semina esse inconspicua, ac pura, omnis generationis, omnisque corruptionis, expertia: verum elementa nobiscum negotiari, commorari, sensibus (sed sapientum) sæpenumero repræsentari. [6] Indissolubili nexu, ait, semina elementis conferta cohære- re, & vix ulla mentis subtilitate disjungi posse; hinc etiam censuram sensuum plane repudiare. Si elementis ita cohærent, quid mirum? si nusquam corpora, seminibus penitus destituta, reperiantur. Quæ cum ita se habeant, consequitur incredibilem innumera- bilemque, feminum varietatem, in hoc universo prosta- re. [7] Quid? quod ipsa cujusvis rei generatio sita in feminum progressionem, quam tamen ipsos spiritus mechanicos perficere. Namque apud hos vigere scientiam, cujus potestate, elementa, corporum prin- cipia consentanea, ex alimentis opportuna mixtione aucta, ex inconspicuis visibilia, ex incorporeis cor- poreæ,

[3] Hoc pacto ratioçinatur.	mine differit.
Cap. II.	
[4] Ita Cap. VI.	
[5] Taliter Cap. VIII. de se-	
	[6] Vide Cap. VI.
	[7] Ita Capite VII.

porea, evadant; partiumque numerus, situs, consensus, figuræ, magnitudines, &c. secundum *prædestinationes* dictæ scientiæ definitis temporibus, absolvantur. Hos spiritus, inquit, nosse ex iisdem elementis cor, cerebrum, hepar, nervos, venas, arterias, ossa, &c. conformare. [8]

ANON. Oh, quanta quidvis fingendi licentia? Quid opus est, refugium peragendæ generationis capere ad spiritus *architectonicos*? Nonne sufficit, mihi Hercule ita videtur, statuere, in semine latere rudimenta formæ, seu structuræ, vegetabilium vel animalium. Calorem modo eis forinsecus adventare, excitareque in singulis prolis futuræ adumbrationibus, vel partibus, quandam motionem; cujus adminiculo potiusmodum, vel e Tellure in plantam, vel ex utero in foetum, idoneum nutrimentum, augmento vel extensioni alterutrius, inserviens, impellatur. Adhæc, non capio *prædestinationem*, a te jamjam memoratam. Vultne *Severinus* eandem, ut sacrorum interpretes?

HELV. Ut mentem suam de hac verbis explicaret, citat locum e Libro Hippocratis de diætâ, ubi Princeps Medicinæ, explicatis generationis & corruptionis modis, proposita dogmata finit hac clausula, *omnia fieri per divinam necessitatem*. Hanc, inquit, *Severinus* esse illam *prædestinationem*, a Paracelso toties decantatam. [9] Tu voca hanc instinctum naturalem, aut alio quovis nomine, per me licet: Ego interea persequar institutum. Quandoquidem cuncta viventia, philosophari pergit *Severinus*, vitæ unitate, principia & exemplaria sua imitentur, mixtionem ideo Naturam fuisse molitam, & illam esse sitam in unione diversarum quidem rerum, attâ-

[8] Talia capit. VIII. & x. habentur.

[9] *Ibidem* Cap. VIII.

attamen secum conspirantium. Subjecta mixtionis esse elementa, & corporum principia, ex alimentis virtute & scientia spirituum mechanicorum, productæ. Nam tum primum fieri mixtionem, cum ex incorporeis corpora, sed plane spiritualia, conficiantur: [10] Reciprocari autem hæc plurimum inter se, ac produci ex spiritibus corpora, & rursum corpora in spiritus resolvi: quinimo discrimen utrorumque in hoc positum, quod corpora sint spiritus crassiores; & diverso spiritus corpora subtilia purioraque. [11] De cætero statuit omnifariam fieri mixtionem. Etenim aut elementa invicem, aut hæc cum principiis: aut principia invicem, nec non omnia simul subinde, misceri Verum enimvero, utut hæc fuerint posita, non dubitat tamen mixtionem ad tres classes redigere. Scilicet, aut perfectum perfecto, aut impurum impuro, aut puro impurum, misceri; optimum vero mixtionis modum, autumat, si quando purum vel perfectum cum puro misceatur. [12] Præter dicta, ut ad alia me recipiam, *Severinus* amplectitur opiniones *Paracelsi*, majoris cum minori mundo analogiam quandam statuentis. Exempli gratia. Meteora, quæ in magno mundo esse producta & ignis & astrorum, in nobis esse febres, Epilepsiam, hydropem, catarrhos, &c. Septem metalla ejusdem indolis, ut septena principalia corporis viscera. Mineralia plurima de potentia deque effectu convenire quodammodo cum lepra, alopecia, scabie, cancro, &c. Eandem conditionem esse urticæ, aronis, flammulæ, &c. ut pustularum, pruritus, herpetis, &c. Ita etiam *Melissæ*, violarum, *Chamædryos*, ut spirituum vitalium cordis, cerebri, atque hepatis. Hæc, imo his

[10] Sic Capite ix.

[11] Vide Cap. 11.

[12] Ita Cap. ix.

his longe majora myſteria, humanam Naturam offendere, ſi modo oculorum non vulgari acie conſiderentur. [13]

BARCH. Da mihi veniam interſationis, habetne *Severinus* quædam ad originem, & differentiam morborum ſpectantia?

HELV. Enimvero habet, ſtatuit enim primam rerum faciem fuiſſe puram, integram, perfectam, ſine corruptione, ſine morte: At enimvero poſt prævaricationem Adami, primis feminibus, maledictione Divina, novas ſuperveniriſſe tincturas, quarum mixtione calamitoſam in ſortem, tranſplantatam eſſe totius creaturæ pulchritudinem. Hæc utcunque ſit, remanſiſſe nihilominus primæ ſemina, ſed novis ſed infelicibus obducta veſtimentis. Morbos autem partitiſus eſt in tres claſſes. In prima collocavit morbos hæreditarios, cujuſmodi propter propagationis conſtantiam, præſentem *ſeminis* vigorem demonſtrare: in altera contagioſos, quales indicare *tranſplantationis* documenta: in tertia denique eos, qui tempori, Regioni, ætatiſque proprii ſunt; atque hujusmodi eſſe documento, radices morborum dari. Porro dividit ſemina ratione originis ſuæ, quam vel ab Elementis, vel a Planetis, duxere. Quo poſito, arbitratur, dari morbos aqueos, terrenos, &c. vel Saturninos, Martiales, Mercuriales, &c. Neque vero hos omnes ejuſdem eſſe Naturæ, ſed ſingulas ſpecies juxta trium principiorum diverſitatem a ſe mutuo etiam diſtingui. Exempli gratia Epilepſiam, Apoplexiã, Paralyſim, &c. eſſe quidem morbos Mercuriales; ſingulos tamen alia atque alia individuorum ſobole conſpicuos. Reliquorum eandem eſſe conditionem. Adhæc ſemina, tametſi in generationum initiis

initiis in ventriculo radices agant, ac spiritalem in formam resoluta aliis rebus permisceantur; nihilominus potentiam in iis superstitem, mixti coagulationem efficiendi. Indequē ortum capere morbos a lentore *Tartareo* ortos, quorum causam spiritum quempiam, vel aluminosum, vel vitriolatum, vel *cachymialem*, *bolarem*, &c. esse. Namque; spiritibus ventriculi mechanici, ab aluminosis & stipticis tincturis, inquinatis, dextre perfici tunc neutiquam posse humorum corporis alterationes, resolutiones, secretiones, &c. quoniam corpus tunc tarde ministerium suum absolvat. Præterhæc non modo planetas, verum etiam cætera astra, ad nos mittere influxum, omnimodorum affectuum auctorem. Sic Plejades, Hyades, Piscium constellationem, &c. demissa cœlo in Aërem influentia, in corpore humano efficere pigritiem, somnolentiam, &c. quidni concludendum inde? instat argumentando, illis de proprietate somnifera convenire cum papavere, Mandragora, Vitriolo, &c. Similiter Bootem, Ursam, sidus Aquarii, postquam eorum contagio ad aërem pertinuerit, ac ita fuerit inspirata, importare corpori tussim, dysuriam, horrorem, articulorumque dolorem. Et quia opinatur, hæc omnia contingere ratione cujusdammodi acrimoniæ, acoris, &c. judicat, illis itidem pariles, ut aceto, alumini, acaciis, &c. virtutes esse. Pari modo ratiocinatur de aliorum Astrorum effectibus, quibus brevitatis causa supersedeo. [14] Quod ad signa & differentiam dolorum corporis pertinet, existimat *Severinus*, spiritum vitrioli, æruginis, tartarive, vehementiores, quam aluminis & salis gemmæ, dolores, producere: omnium acutissimos esse, quos spiritus seu salis seu Nitri efficit: frigoris auctores esse vel acetosæ, vel aluminis,

Ff

-vel

vel Berberis Tincturam: ruborem, calorem, inflationem pulsationemque, inducere Tartari æruginisque Tincturam, spiritibus arsenici permixtam. Quod superest, defendit Archigenis placita, vocabulis saporum dolores quoscunque, corpori obortos, nuncupantis. [15] Tandem morborum omnium curationem putat bifariam institui posse: & quidem alteram, quam universalem appellat, absolvi uno eodemque remedio, impuritates omnis generis morbosas consumente, auferente, vel Balsamum innatum restaurante, mitigante, corroborante: singularem vero, secundum omnimodas morborum indicationes per idonea, e tribus Regnis desumpta, medicamenta, absolvi. Quamobrem autem hæc operationes suas perficiant, non melius nos addiscere posse, quam per artificialem corporum resolutionem: cujus beneficio, substantiarum facta sejunctione, in conspectum venire corporum proprietates, quæ antea compositionis virtute occultabantur. Sic diu multumque plures in dubium vocasse opii vim stupefaciendi, cum tamen sit res amara, quæ alioquin generaliter calida habetur: aliis inter primis, aliis secundis, corporum qualitatibus, ejusdemmodi facultatem tribuentibus: sed futilitatis plena esse horum judicia; siquidem facta opii per ignem resolutione, sibi innotuisse, asseverat *Severinus*, oleum quoddam, vi somnifera præditum, pariter ut tale in vitriolo, inque quibusdam plantis, non raro inveniatur: Præterea acquisivisse Sal, facultate sudorem ciendi, doratum. Pari modo se processisse, ait, cum vini diversam potentiam esset explorandi animus. In spiritu vel Mercurio, quia is hominis spiritibus quadantenus conformis, virtutem vini, corpus corroborandi animumque exhilarandi, sitam: Sal

Sal Tartareum autem, alteram vini partem, in causa esse, ut ii, qui consueverunt in se crebro merum ingurgitare, sæpe sæpius doloribus Podagræ, colicæ, calculi, &c. torqueantur. [16]

BARCH. Satis superque de dogmatibus *Severini*, verba fecisti; narra nobis, si volupe fuerit, de posteris, de eorundemque doctrina.

HELV. Faceſſis mihi negotium, ad quod explendum non una, sed pluribus horis, est opus. Contra ham tamen orationem, ut tibi aliquatenus morem geram, & reddam quomodocunque, quæ restant: initium autem sermonis a *Crollio* facturus. Is, quamvis non multum mentem ad ratiocinia appulerit, habendus tamen est, ut ex ejus scriptis liquet, in numero sectatorum *Severini*; cujus, ut & *Paracelsi*, doctrinam miris laudibus prædicat, eandemque scriptis exaggerat adeo, ut nihil supra. Præter dictorum auctorum ipsi propria non sunt dogmata: verumtamen dedit sibi negotium de decantata majoris cum minori mundo similitudine, quam vocant *signaturam*, peculiarem in lucem edere tractatulum: in quo ostendit, plurimas res, ob aliquantam conformitatem & formam, quæ ipsis cum homine intercedunt, indicare usum & vires, quibus pollent multum in Medicina. *Hartmannus Crollio* doctrinæ laude non est inferior, utrosque *Libavius* scriptionis libertate perstrinxit exagitavitque partim ob complura, eorum scriptis inserta, superstitionem redolentia, partim ob alia, quæ vel a Religione Christiana, vel a Philosophia Aristotelis, sunt aliena.

LE MORT. Præpropere, Hercule? Tibi est festinatio. Tu citatim ad alios contendis auctores; cum tamen non pauca dicenda sunt de Doctrina *Crollii*.

Ff 2

Con-

[16] Ita Cap. XIV, argumentatur.

Concedo equidem Crollium fuisse Paracelsi Severinique sectatorem: at enimvero non negabis quoque eundem perplura, ab his concise obscureque dicta, amplificasse, dubiaque perspicuis, ut ipsi saltem videntur, illustrasse.

HELV. Quandoquidem hæc in memoria habes, verferis, velim, in munere meo, & tradas, quæ tibi notatu digna habentur.

LE MORT. Tantas opportunitates habet amicitia, ut mihi, hætenus auditori, tuum valeat injungere munus. Sed ne videar me contra te tergiversari, memorabo opiniones Crollii, tametsi cum Paracelsi vel Severini persæpe concordent, & eas cum primis, quæ mihi maxime memorabiles habentur. Verum ad rem. Firmamentum, quo intelligit cœlum stelliferum, statuit esse lumen Naturæ, unde omnia naturaliter homini influere. Etenim, sicut corpus primitivum attrahat elementa per famem & sitim: ita spiritum sidereum hominis a radiis superiorum siderum, omnes artes, scientias, & facultates, omnemque sapientiam humanam. [17] Hunc spiritum vocabulo laris, penatis, Dæmonis boni, hominis umbratilis, & nescio quo amplius, nuncupat. [18] Hominem, creaturarum præstantissimum, nobilissimumque,

[17] Ut nequis in animum inducat, me mea modo cogitata memoriæ mandasse, oportet Crollii præfationem *admonitoriam*, ex qua hæc in qualemcunque ordinem redegi, juxta seriem paginarum, proferre: quippe eam auctor, ut liquet, in membra haud dispertivit. Usus autem sum editione M. DC. XXXV. a *Michaele* in lucem in 8. prolata: in qua antenuemorata pag. 48. habentur.

[18] Pag. 70. Penatis nomine eum nuncupari, quia penes nos, seu nobiscum nascatur. Præterea eum appellat familiarem sopherum homunculum, internum Paracelsi *Adech*, spectrum, Naturæ lumen, Evestrum præfagiens, & propheticum in homine, imaginationem, quæ in se claudit omnia astra, esseque omnia astra, & eundem cum cœlo retinere cursum, naturam atque potentiam.

que, quia totius mundi partes habeat, imo nihil fit in majori, quod non reapse in minori mundo reperia-
tur; [19] corpus Physicum quidem a Terra seu elementis; sidereum autem corpus, quod est domicilium animæ, ab astris cœli, accepisse. [20] Siquidem vero hoc invisibile, eam ob causam appellat hoc spiritum, primordia generis, ut dixi, ex astris ducentem, quem tamen una cum corpore terreno interire. Præter hunc & alium nobis spiritum esse immortalem, a Deo inspiratum. [21] Eundemque omnis generis disciplinarum capacem: quinimo omnimodæ plenum scientiæ, & id quidem priusquam corpori fuerit adjunctus. Quibus concessis sequi cunctarum notiones rerum nobis esse ingenitas: hasque indigere modo excitatione nostra, ut in apricum proferantur. [22] Præter hæc, statuit, hominis, quatenus corporeus est, parentes esse cœlum atque Terram: ideoque, qui parentes noverit, eundem facili negotio cognitionem filii affecuturum. [23] Corpus hominis Physicum nil aliud, quam Sulphur, Sal & Mercurium, idque nutrimentum a Terra capere; sed sidereum, effluviis astrorum victitari. [24] Tantam huic spiritui esse virtutem, ut, quorsum ille imaginetur, ipsum corpus simul attollat atque traducat, teste noctambulone, & aliis. Et si homo secundum huius instinctum, quod alias vocant vivere secundum carnem, vitam transigat, planum tunc fieri, an ei convenient epitheta canis, vulpis, lupi, &c. quorum hinc inde in S.S. fit mentio. [26] De cætero Hominem, cum sit majoris mundi

F f 3

quinta

- [19] Vide pag. 67.
[20] Pag. 61. & 133
[21] Ita pag. 59.
[22] Hic. pag. 51. Platonis sententiam amplectitur.
[23] Pag. 26.
[24] Pag. 45. verum pag.

27. dicit Materiam hominis esse extractum quatuor elementorum, aeris scilicet, terræ, aquæ & ignis.

[25] Pag. 165.

[26] pag. 59.

quinta essentia, opinatur, non solum imitari posse
 coelum, sed etiam nutu suo regere, eidemque, si
 modo allubescit, dominari: atque id per fidem & ima-
 ginationem. Omnes quippe res habere insitam erga
 animam obedientiam: hinc, quod si anima forti de-
 siderio aliquid exoptarit, omnes omnium naturalium
 virtutes tunc ipsi ad vota desideria ve obtemperare.
 In summa, quicquid corpore fit modo visibili, idem
 & fieri fide seu imaginatione, more spiritali. [27]
 Ita matrem, imaginationis adminiculo, tenellulo
 foetui imprimere naevos; ita plurimos morbos imagi-
 natione concitari. Quid? hominem per fidem ima-
 ginationis sæpenumero plus, quam optimos quos-
 que medicos per medicamenta idonea, operari. Et-
 enim animam rationalem vehementi imaginatione ex-
 citatam, & ipsam superare Naturam: perque suas af-
 fectiones multa in corpore proprio immutare non mo-
 do, verum etiam in alieno; posseque utrivis, aut æ-
 gritudinem corporis, aut sanitatem, immittere. [28]
 Crollius etiam differit multum de Astro: intelligit au-
 tem per hoc corpus insensibile, inconspicuum, sine ratio-
 ne tamen in crescentibus, & in viventibus cum ra-
 tione. Corpora vero esse astrorum excrementum,
 ex eorundem operatione producta. Quæ cum ita sint,
 judicat, nullum corpus sine astro, & e contrario nul-
 lum astrum sine corpore visibili existere. Astra enim
 formare ac producere ex se omnigena corpora, & pro-
 ducendo hæc illa insimul sese multiplicare. Exempli
 gratia. Triticum in terram projectum, cujus semen esse
 astrum, id est corpus invisibile, producere ex se cor-
 pus visibile, nec non multa alia indidem progigni
 astra

[27] Pag. 74. & 75. Imagi-
 nationem quippe hominis esse
 magnetem attrahentem ultra
 mille milliaria: imo quicquid
 vult in exaltatione sua, id ex
 quatuor elementis ad se attra-
 here.

[28] Pag. 166. & 71.

astra. Pariter se habere naturam reliquorum, & crescentium, & viventium. [29] Convenit Crollius etiam cum Paracelfo de creaturis, seu incolis quatuor elementorum: quarum ille plura genera enumerat, quam Paracelsus. [30] Sed mitto ejuscemodi nugas, conferam me potius, necesse est, ad alia, scitu magis digna; & primo ad medicum, quem oportet nasci e lumine Gratiae & Naturae ab interiori inconspicuoque homine. [31] Adhæc oportet Medicum percontari, indagareque Naturae convenientiam: videlicet quomodo astrum Medicinæ seu cœli magici, & interiorius hominis Astrum inter se convenient: externum etenim perducere nos ad internum. [32] Præsertim vero Medicum, quem Naturae ministrum vel interpretem vocat, tunc demum consequi celebritatem, si innatam naturalium vim per Chemiam cum constellatione cœli stelliferi, ejusdemque influxu copulaverit. [33] Sed hic labor, hoc opus. Morbos (quorum tot genera, quotquot species, corpora, & semina crescentium, reperiuntur) originem ducere e Natura feminis, sive a trium principiorum astris, ut & mechanicis spiritibus inconspicuis. [34] Et, quamvis opus arduum sit conari investigationem causarum morbi, nihilominus ratum habet nullum morbum esse, qui non suam habeat Medicinam; præterquam is

Ff 4

occulta

[29] Vide pag. 70. & 71.

[30] Deum, pag. 28. asserit, creasse in omnibus quatuor elementis ad evitandum vacuum creaturas vivas inanimatas, videlicet sine anima intellectuali. Aquæ inesse nymphas, *undenas*, *melosynas*, & horum monstra, seu spurias Syrenes, aquæ innantes: Terræ gnomos, lemures, *Sylphos*, montanos, *Zonet-*

tos, quorum monstra esse pygmæos: Aeri umbratiles, Sylvestres, Satyros, & horum monstra esse gigantes: Igni denique *Vulcanales*, pennates, Salamandras, superos, quorum monstra esse Zundel.

[31] Pag. 24.

[32] Ita pag. 46.

[33] Vide pag. 131.

[34] Pag. 46. & 122.

occulta prædestinatione, mortalibus incomprehensibili, peculiari Numinis ira genitus, evadat tandem incurabilis. [35] Cæterum non esse Medicum, qui remediis morbum expellat, sed Naturam ipsam, qua significat Mumiam vel Balsamum internum, hoc negotium suscipere. Medicum modo illius imbecillitati, intrinsecus quoquo pacto generatæ, subvenire rebus externis. [36] Medicinam autem veram, asserit, in vitali sulphure, totius Naturæ thesauro, contineri: fundarique animalium, vegetabilium & mineralium, Balsamo. Hujus ope, si nempe debite præparatum, & ab omnibus impuritatibus separatum, omnes omnium morborum curationes posse perfici; privatim vero, si a pio eruditoque Medico fuerit propinatum. [37] Licet interea non neget melius aliquando esse nullum adhibere medicamentum, sed operationem soli Archæo, magis potenter, quam medicus cum sua Medicina, morbos internos pellenti, committere. [38] Duplicis generis, statuit, Medicinam: alteram visibilem a Patre creatam, quam, nisi artificialiter fuerit parata, non oportet adhibere: alteram inconspicuam a Filio per verbum. Medicamentum itaque esse corpus visibile: at verbum, corpus inconspicuum; & sive herba sanet, sive verbum, efficiëntiam tamen soli spiritui Dei, Naturæ unito, tribuendam. Ita enim rerum naturam comparatam, ut sublunaria quælibet potentiam, qua referta, indepta sint de cælo: cælum vero de intelligentiis: spiritus autem a summo Numine. De cætero, verbo scripto, seu characteribus, & sigillis, juxta statam siderum posituram fabrefactis, præter veros Magos, accuratissimos Naturæ exploratores, neminem quemquam morbo

[35] Hæc pag. 83.

[36] Pag. 120.

[37] Vide pag. 24. & 25.

[38] Ita pag. 120.

bo mederi. [39] Et quantum ad Naturam Medicinæ attinet, tunc adstruit, eam nihil aliud esse, quam appositionem illorum, quæ desiderantur, videlicet virium juxta & Balsami refectionem: dein ablationem eorum, quæ redundant, impuritatis utpote morbosæ. [40] Antequam autem hæc effectum suum edere possit, necessum esse, ut ejus vita prima auferatur, beneficio putrefactionis & regenerationis, opera Chemica institutæ, haberi tunc ejus vitam secundam, in qua tria principia cum suis arcanis viribus se medico manifestent. Namque sine regeneratione nullum Medicinæ arcanum, quod sine omni qualitatibus compositione consistat, haberi posse. [41] Et quamquam tale aliquis medicorum fuerit nactus; attamen quandoque evenire, ut æger non convalescat: cujus infausti successus octo potissimum rationes esse. *Primam* esse, quando terminus vitæ adest, qui nulla arte, nullisque remediis potest prolongari. *Secundam*, si propter imperiti medici ignorantiam, morbus adeo perniciosus ac internecinus evasit, ut ei deinde incassum, quamvis alias optimum, adhibeatur remedium. *Tertiam*, si Medicus tum demum, quando Natura succubuit, accersitur, Medicinam utpote morbo invalescenti faciendi ergo. *Quartam*, si ægrotus invitus, ac medici præceptis non obsequitur. *Quintam*, si singularis cujusdam hominis proprietas, sanationi inepta, adfuit. *Sextam* si morbus *predestinationis* finem assecutus, dari tunc non redintegrationem læsæ partis. v. g. cæcitatis, surditiei, calculi, &c. *Septimam*, si æger de Medico suo diffidit. *Octavam* denique, si Deus propter peccata hominem morbo, tanquam castigatione, affecerit, lo-

Ff 5

co

[39] Ita pag. 86. & seq.

[40] Vide pag. 116. & seq.

[41] Pag. 44. & seq.

co piaculi tunc morbum esse, admonereque hominem de vitæ transactæ emendatione. [42]

ANON. Ehem quantopere discipuli a moribus Præceptoris degenerarunt. Paracelsus, ut nostis, habebatur, quin dicam etiam nunc habetur, impiorum in numero: verum asseclæ, qui doctrinam ejus propagarunt, ut Crollius, Dornæus, Hartmannus, Kuhnrad, Fludde: præcipue vero ii, quos vocant fratres *roseæ crucis*, qui incredibilem morum disciplinæque sanctimoniam præ se ferebant, fuerunt admodum religiosi; quinimo, ut, quod ego sentio, fatear, superstitionem anilesque fabellas cum Medicina admiscuerunt.

BARCH. Qui non ignorant, quid distent æra lupinis, minime in his viris probabunt superstitionem, credulitatis matrem: sed seligent ea, quæ cum sacris bibliis, cumque sana ratione sunt consentanea: reliqua mittent ad popellum, ad aniculas, superstitionis aniliumque fabellarum mirum in modum avidas. Verum supersedeamus his, differamus potius de varietate sententiarum Chemicorum, ad Rem medicam spectantium. Et primum, quod ad me pertinet, scire aveo, si quod novum dogma Paracelsi ab aliis, præter dicta, fuerit additum.

HELV. Mihi, petitionem tuam mecum reputanti, in mentem venit *Scheunemannus*, qui, quamvis pleraque Severini placita amplexus: cumulavit tamen ea variis dictionibus obscuris. Exempli gratia. Internam seu *essentialem* corporum constitutionem, quam more Severini, & Crollii Anatomiam appellat, statuit, septem mutationum niti gradibus, combustionem nempe, *sublimatione*, solutione, putrefactione destillatione, coagulatione, & tinctura. His septem mutationum speciebus

bus tria principia amittere qualitatem formæ, aëtri, spiritus: contra adipisci qualitatem materialem, visibilem, tactilem: Hæc tria tamen, quomodocunque fuerint mutata, variisque corporis virtutibus ac proprietatibus referta, redigi posse ad denarium, numerorum perfectissimum. Sub hoc denario autem complectitur quatuor Mercurii, tria sulphuris, totidemque Salis, genera. In primo ponit Mercurium *pneumosum*, quo indicat spiritum æthereum: seu veterum calorem innatum, corporis humani lumen, omnium, quæ in corpore accidunt, actionum & motorem, & rectorem. In secundo Mercurium *cremosum*: convenit huic de proprietatibus cum humido *radicali*, de quo sectatores Galeni multa decantaverunt. In tertio Mercurium sublimatum, quem, ait, esse *radicalis* humidi spiritum acutum, penetrabilem, &c. subtilissimæ naturæ. In quarto Mercurium *precipitatum*, quem esse spiritum æthereum, vere famelicum acidum, acrem, &c. esseque præterea universale universitatis rerum fermentum vivax, quas ob res solida quæque, sibi obvia, comminuat, diffingat, dissolvat. In quinto sulphur congelatum, quo vult significare spiritum purissimum, odorum, candidum, dulcem, &c. Mercurii acorem & Salis amaritudinem dulcore suo, temperantem. In sexto sulphur resolutum: id liquidum & molle, omnesque partes benigno irrorare madore. In septimo sulphur coagulatum, quod natura viscidum, resinæ subinde simile, foetidum. In octavo Sal *calcinatum* seu ustum, vitæ id Balsamum esse, congelareque insuper Mercurium & sulphur invicem in uniusmodi corpus: nec non omnis generis sapes ab eo originem ducere. In nono Sal resolutum, quod, quamvis liquidum sit, gustu suave ac dulce: ideo tamen ei non humectandi, sed potius exsiccandi indurandique, potestatem esse. Tandem

dem decimo in genere collocat *sal reverberatum*. Hoc generale universæ naturæ esse lixivium. Potentiam huic esse purgandi corpora quælibet a sordibus; hinc, cum eas omnifariam eliminet, efficere, ut illa munden-
 dentur, regenerentur, vivescant. Per hunc denarium nunc, statuit, omnium morborum ortus, circuitus, consummationesque effici atque absolvi. [43] Et, ut exemplum fumatis ex hac doctrina, indicabo breviter, quos morbos, credit, ab unoquoque produci. Nempe, Mercurium *pneumosum*, septem mutationum virtute debilitatum, inferre corpori omnis generis inflationes: Mercurium *cremosum*, repentinam mortem: Mercurium *sublimatum*, affectus omnigenos, quibus punctiones cum fervore adsunt. Mercurium *precipitatum*, arthritidem, tophos, &c. [44] Sulphur *congelatum*, ardorem in febribus: sulphur *resolutum*, omnes affectus somnolentos: sulphur *coagulatum*, omnimoda corporis per loca, excretioni dicata, profluvia: sal *calcinarum*, omnigenos corporis tumores molles: sal *resolutum*, Tartarum, calculum, &c. Sal *reverberatum* tandem, varias cutis deformationes, ut scabiem, lepram, &c. [45] Et hæc sunt præcipua *Scheunemanni* placita, quæ tamen a paucis in Theoriam Medicinæ suscepta, atque id non mirum est; perplexa enim sunt, atque magna in in iis est obscuratio. Verum plurimi ut *Rulandus*, *Petrus*, *Quercetanus*, *Beguinus*, *Sala*, &c. in doctrina Paracelsi perstiterunt, exceptis iis, quæ superstitionem utcunque redolebant.

BARCH. *Helmontius* tamen, ut nostis, haud parum

[43] Huiusmodi decreta, qualia qualia sunt, desumpsi e Cap. i. Libri, qui titulo *Medicina reformata* superbit. & v. in quibus reliquos morbos indicat, subnectitque eorundem curationem.

[44] Vide Cap. II. III. IV.

[45] Hæc in capitib. seq.

rum dogmata Paracelsi mutavit, eorundemque in locum alia substituit.

ANON. Ita est, sed minime addubito, quin Helmontii decretum eadem, ut *Paracelsi*, laboret obscuritate. Enimvero introduxit in Medicinam non modo perplura vocabula barbara; verum etiam disputationes abstrusiores, magnas quæstiones, ac opiniones de variis rebus, valde obscuras.

BARCH. Non satis est hæc dixisse, sed sunt singulatim demonstranda: At enimvero, ut sermones ne in unum confundantur, pervelim, ut quispiam nobis pandat summarium doctrinæ *Helmontii*. Tibi, Clarissime le Mort, id negotium facefferem (petitionis importunæ veniam peto) siquidem hospiti nostro parcendum, reor, quia is & heri & hodie de variis Chemicorum placitis, hypothesibusque, verba afatim fecit.

LE MORT. Ne videar, me munus, quod tu mihi injungendum putasti, recusare, tametsi libenter fatear te imparatum jamjam fuisse adorsum, annitar tamen voluntati tuæ quomocunque satisfacere. Verum ad Rem. *Helmontus*, tria Paracelsi principia reprobans, ascrivit ad hanc dignitatem duo alia: Elementum nimirum aquæ, quam vocat initium ex quo; & fermentum, initium seminale per quod cuncta efficiantur. [46] Eodem res redit, si quis vocabulo fermenti, formam; & aquæ, materiam, intellexerit. Alibi, ubi de industria de elementis agit, statuit, cælum, terram & aquam, tanquam omnium nascendorum corporum materiem, ab initio rerum creatam; & nequaquam terram, sed cælum, complexu suo aquam continuisse. Quo posito, existimat, hac ratione effici, aquam Terra multo nobilio-

[46] Libro, cui titulus est causæ & initia natural. §. 22. & 29.

biliorem, puriorem, simpliciore, principio propiorem, fortisque cœlestis magis participem. Quid? Sacra biblia non facere ideo creationis aquæ & aëris mentionem, quia cœli etymologia utrumque significat. [47] Quod cum ita sit, statuit, dicta duo aërem nempe & aquam, posthabita terra, elementa primigenia. Neque etiam hæc invicem conjungi, mutarique in uniusmodi substantiam, sed diversitatem in eorum proprietatibus apparere non modo, verum etiam has argumentationibus firmis declarari posse, demonstrarique adeo, ut nullus scrupulus amplius restet. [48] Terram vero quod attinet, licet ea in principio ab Almo hujus Universitatis conditore creata, propriè tamen primordia generis ex aqua duxisse: quare etiam nullas seu generationes, seu missiones in rerum Natura, præterquam quibuscunque referta seminibus. [49] Etenim hæc ambæ fermentis omnimodis dotatae, atque invicem mixtæ, constitutæ modo liquorem, plantarum generationi dicatum, modo succum, mineralibus generandis destinatum; hunc ficto vocabulo *Bur*, illum *Leffas*, nominat. Pro Terra primigenia autem habet arenæ speciem, quæ apud nos vernacula est, & quæ Belgicè vocatur *Quell-Sand*. De cætero ratum habet, aquam, semine vel fermento prorsus destitutam, productioni quarumcunque rerum etiam esse inhabilem. [50] Fermentum namque esse medium, quo semen materiam omnimodis disponat. [51] Quinimo Fermenti vocabulum generaliter significare, quoddam creatum formale, quod neque substantia neque accidens, sed in modum lucis, ignis, formæ, &c. in rerum principio con-

[47] De Elementis. §. 5.

[48] De Aëre. §. 11.

[49] Progymnas. Meteor. §.

[50] De Element. §. 13. &

16.

[51] De Lithiasi. Cap. v.

§. 4.

conditum: hujus gratia nempe, ut semina præpararet, excitaret, præcederet. Adhæc esse primitivum rerum initium, virtutemque terræ vel locis quidem, sed non rebus seminalibus, inditam; quoniam id per sæpe semine prius, atque hoc ipsum generet, propter generabilem, quem habet, rerum Naturæ spiritum. Ideoque fermentum seminale non esse illud, quod alterutrum duorum principiorum, sed ejusdem productum, & effectum seminis individui: qua de causâ id etiam caducum, interituique obnoxium; cum e contrario fermentum primum, in elementorum finibus conditum, mutationis, vicissitudinis, ut & interitionis, plane sit expers. [52] Fermenta porro duplicis generis statuit; alterum in se continere auram fluidam, Archeumve seminalem, qui sua fluxura ad animam viventem aspiret: alterum vero complexu suo continere initium motus & generationis. Præterhæc differentiam in fermento & semine ponit. Illud enim esse odorem, vel qualitatem fracidam, massam seu materiem aliquam simili labe inficiendi; hoc vero substantiam, cui Archeus, qui est *Gas* spirituale, modo insit, continens in se fermentum, imaginem atque notitiam disponendi res quaslibet, secundum præscripta, quæ dispositor ille Mundi Deus prædestinavit, statuit, approbavit. [53] Et, ut rei summam dicam, opinatur Helmontius, Fermenta per semina interventu Elementi Aquæ utramque in Mundo facere paginam. [54]

A N O N. Tu, nescio, quæ admirabilia, mihi que incredibilia auditu, de quodam Archæo commemoras. Qui probabis, dic fodes, talem incomparabilem, pro-

[52] Causs. & init. natur. §. 23. & 29. | prægn. &c. §. 8. & 12.

[54] *Ibidem*. §. 1. & causs. | init. natural. §. 31.

producendarum quorumque naturalium scientissimum, architectum, dari.

Le MORT. Non hæc mea, quam memoravi, sed ea Helmontii est opinio. Necesse itaque est, ut ejus argumenta proferam. Statuit enim, naturalia quælibet cunque generanda habere motionum, quibus plerumque prædita sunt, quendam auctorem, impulsorem, ordinatoremve interiorem. Hunc, tanquam auram, in semine fœcundo clausum: hunc futuram adumbrare generationem: hunc tandem generatum corpus ad usque ejus interitionem, comitari. Sine hoc enim si res quælibet essent, nunquam ad destinatum statum pervenirent, sed dubiam confusamque actionem, & effectum fortirentur plurimum. [55] Et alibi asserit dictum Archæum commorari apud spiritum quendam feminis, cui rerum, a se peragendarum, typos ac, nescio quas, umbratiles prænotiones, inesse: omnes autem ex præcedentis idea defluere. Neque vero considerandum hunc, quemadmodum simulacrum aliquod mortuum, seu inanimum; sed potius eum omnimoda instructum scientia, præditumque insuper potestatibus necessariis res destinatas efficiendi: [56] atque adeo & vitæ & sensationis primum esse organum: imo primum animantis motorem, ac, ut ita dicam, fabrum. [57]

BARCH. Mentionem paulo ante fecisti alicujus *Gas*.

Le MORT. Ita est. Hoc etenim Helmontius primo excogitavit, atque in Medicinam una cum aliis inauditis dogmatibus in Medicinam introduxit. Vocabulo autem *Gas* intelligit halitum, vel spiritum
coa-

[55] In tractatu, cui est titulus *Archæus Faber*, in quo pluribus verbis de admirabili incomparabilis *Archæi* potestate disputat.

[56] De Lithiasi. Cap. v.

§. 4.

[57] De febrib. Cap. ix. §.

12.

coagulari nescium. Hujus generis esse aquam a frigore in halitus mutata: item spiritum degenerem, superstitem penes corpora, in vase clauso uita, qui tum demum fugatur, si quando in aëre libero clementur. Item effluvia e rebus, fermentationem subeuntibus, prodeuntia. [58] Quæ cum ita sint, statuit diversa ejus genera: aliud enim *Gas* ventosum: aliud *Gas* pingue: aliud *Gas* siccum: aliud fumosum: aliud ferum, quod nec coërceri, nec in corpus conspicuum, cogi possit. Hujus postremi, quod ab Helmontio *Gas sylvestre* appellatur de genere esse flatus corporis: quos vel a cibis nondum digestis, vel a cremore, vel a stercore ciborum, vel ab alimento intestinorum degenerante, originem ducere. Quibus positis, effici inde, quaternos nobis esse flatus internos: quintum externum, *Tympaniam* vocat, extra intestinum claudi: sextum naturalem, requisitum seu ordinarium: septimum tandem veneniferum in corporis habitu. Nul- lum horum flatuum esse vaporem seu halitum aqueum, quippe aquam, utcunque in minimas redactam particulas, pristinam naturalemque semper, si illæ modo iterum coagmententur, assumere formam. Ne- que flatum esse vel aërem vel ventum: siquidem uter- que non sit de compositione concretorum. Restare proinde, quod omnis in nobis flatus sit *Gas Sylvestre*, alimenta digerendo, e cibis, potu, & excrementis, excitatum. [59] Verum, ut ultra prosequar, mit- tam hujusmodi effrenum indomitumve spiritum: me- cum autem alia atque alia Helmontii commenta opi- nionum reputanti in mentem venit *Blas*, quo indi- cat primo duplicem astrorum motum: uno, quo per

Gg omnis

[58] Vide progymnas. me- teor. §. 28. tract. *Gas* aquæ. §. 30. & seq. & in tractat. de aura vitali.
6. 7. 10. 12. item *complex.* atque [59] De flatibus. §. 4. 32. 33. mission. elemental. figment. §. & 34.

omnis generis loca feruntur; altero, quo diversis mutationibus sunt obnoxia. Illius generis *Blas* Maris æstum, silente etiam vento, cieri: hujus vero proprietatem, in coloris frigorisque productione, consistere; quam tamen insequi potissimum solere variam ventorum mutabilitatem. [60] Quantum vero ad *Blas* humanum spectat, putat Helmontius, homini duplex esse: alterum naturalium, alterum voluntariorum, motuum causam esse: utrumvis non sequi, sed imitari modo, *Blas* stellarum; non coactu, sed voluntarie, proinde ac quisquam unus sponte veredarii vestigia sequatur. In infirmitatibus tamen corporis *Blas* humanum sæpenumero præcedere, ac fidereo influxu quasi futuras prænunciare tempestates: pariter atque hoc assolent bruta, quæ, quia uno die prius, quam homo, creata: atque adeo illorum *Blas* præcedat *Blas* stellarum: hinc præscia venturæ cujuscunque tempestatis. In hoc brutorum *Blas* cardinem seu augurii seu haruspicii verti: quo tamen tum veteres tum recentiores persæpe abusus ad superstitionem propagandam. [61]

ANON. Mihi recogitanti de Archæo de *Gas* deque *Blas*, quorum jamjam mentio facta, videtur, Hel-

[60] *Blas* Meteoron. §. 1. & 6.

[61] Vide *Blas* humanum. §. 9. & 5. Quod autem ejusmodi *Blas* sit aliquid, quod a lumine & motu astrorum diversum, abunde apparere ex hoc putat; quia ægroti alique homines, quamvis fuerint sub tecto, vel in loco obscuro positi, atque dētis careant; tamen eos analogon Lunæ motum persensuros, veniurasque tempestates prædicturos. Quippe ipsis rerum semi-

nibus inesse connata & cognata cœli lumina, quæ se ad proximorum siderum motum, adeoque ad universalissimum astrorum *Blas*, componere. Præter hæc clausis hypocautis ideo istiusmodi efficientiam ab aliquo observari: non quod ea forinsecus in illum incidat; sed quia cœlum intrinsecus, in initiis vitalibus gerat, quo *pentaculo* Numen animantia quæque signasse. Vide tractat. *Astr. necess. non inclin. neque signif.* &c. §. 15. & 17.

Helmontium nequicquam aliud, cum hæc excogitasset, quam apologationes, quam vaniloquia, monumentis prodidisse. Referenda hæc sunt in ejus fabularem insectorum, animaliumque variorum generationem, interventu fermenti singularis factam. Quotus enim quisque hominum observavit unquam, si exutum hominis indusum in cumulum tritici per quicquam temporis recondatur, quod tunc inde progignerentur mures? Quin etiam herbam Basilici contusam, inter lateres depressam, soli expositam, intra aliquot dies prodere scorpiones? Pediculorum pulicumque ex fermento sudoris, & formicarum e melle & pane siligineo invicem mixtis originem, ecquis nostrum credit? [62] Non opus est hæc re & verbis refutare, satis est ea modo meminisse, vanitas eorum tunc insimul proditur.

BARCH. Ita mos apud te obtinet, ut semper ea proferas, quæ plerisque improbantur. Mittamus hæc: Prosequamur ea, quæ ab eo interpolandæ Theoriæ causa in Medicinam introducta: deturque nobis copia audiendi theoremata, & ea quidem primo, quæ Helmontio sunt circa alimentorum digestionem.

Le MORT. Id thema copiose Helmontius pertractavit. Conabor hoc ad qualecunque compendium redigere. Helmontius, de alimentorum digestionem differens, posuit, sena digestionum genera. Primam fieri in stomacho beneficio fermenti acidi, a liene mutuati. Spleni namque esse ventriculi curantiam, eundemque hujus digestionem præsidere, dum debitam fermenti acidi, quo refertus est, portionem, ventriculo inspiret. Quod si non fuerit factum, exoriri tunc cruditates, anorexiam, bulimum, &c. [63]

Gg 2

Præ-

[62] Hæc habentur tract. *Inda-*
go fermenti imprægn. &c. §. 9.
 10. 12. & 13.

[63] Sextupl. digest. §. 2. 11.
 12. 20. & 29. Libr. de spiritu vi-
 tæ. §. 8. Jus duum viratus. §. 8.

Præter hoc acidum, posuit, alieni quoque esse vitale fermentum, proprietatem, odorem saporemque cum spiritu vitali participans. Quale, cum sit indolis falsæ ac balsamicæ, pollere adversum quartanam, cujus materiam istud subigere, vincereque. [64] De cætero raturum habet, fermenti virtutem cibos mitigandi non sitam esse in acore solo. Ita enim si comparatum esset, deberet tunc quoque in mechanicis fieri farinæ, ope aceti, vel succi citri fermentationem. At, quia hoc non accidat, effici hac ratione, fermentum stomachi esse esuriens acidum, sui generis singulare: imo & hominum & brutorum fermenta esse inter se diversa, qua qualitate, qua potentia. [65] Argumentatur autem dogma unico panis exemplo, qui licet plurimis animantibus, tanquam alimentum usu veniat, respectu tamen singularis fermenti, singulariter vinci, ac omnifariam immutari: quod se abunde declarare posse, autumat, exemplo excrementorum animalium, pane cibario vescentium: quæ excrementa nihilo minus, quantumvis ex eadem materia sint producta, inter se diversissima esse; cujusmodi non forent, nisi panis in unoquoque peculiarem sui imutationem subivisset. [66] Præter hæc differre fermentum stomachi acidum a cæteris rebus acidis potestate. Illud etenim alimenta quælibet penetrando, ea reddere volatilia: cum e diverso spiritus quispiam acidus, comminuendo corpora, ipse coaguletur, vel crassescat, ac fixam quodammodo nanciscatur qualitatem. [67] Licet nunc ita Natura comparatum sit ven-

[64] Libr. *Scholar.* humor passiv. decept. Cap. iv. §. 23. & 24. prægn. §. 24.

[66] Libr. de spiritu vitæ. §. 9. Et scab. & ulcer. Scholar. §. 29. & 30.

[65] Tractat. calor efficienter non digerit, &c. §. 26. Vide etiam Libr. Imago ferment. in-impregn. &c. §. 25. & 26.

ventriculi fermentum, ut & acidum quodvis fere, debite sumptum, illi gratum, imorequisitum: verum tamen idem acidum, si extra ventriculum tetenderit, in perniciosissimum corporis hostem evadere: & in causâ esse, ut aliæ atque aliæ corporis partes in discrimen deveniant. [68] Enimvero acidum in intestina divertens, tormina efficere ventris: Lotio si fuerit immixtum, stranguriam: si inhæserit cuti, scabiem: si ulceribus, exesionem: si artubus, podagram, concire. [69] Quid? totidem ulcerum fermenta statuit, quot diversæ eorum corruptiones, corruptorumque diversitates, reperiantur. [70] De cætero magni facit Pylorum, quem injuste nonnullos proinde ac janitorem ventriculi considerasse duntaxat, cum is e contrario sit digestionis primæ moderator, atque appetitus stomachi rector: & præterea intestinis imperiosus adeo, ut non modo horum contenta moderetur, sed etiam venarum vicinarum conatus enormes reprimat. Quæ cum ita sint, augustius præcellentiùsque esse Pylori, quam officii ventriculi superioris, officium. Adhæc Pylorum, nullius potestati obnoxium, habere absolutam potestatem vitalem, ac proprium, ceu uterus, *Blas* movens, omni humano arbitrio liberum. Verum enimvero, tametsi Pylorus suæ spontis sit, oportet tamen, ut is cum felle consentiat: oboriri alias dysenteriam, diarrhœam, tormina, hæmorrhoidum dolores, & similia abdominis cruciamenta. [71] Fel namque esse jecoris ac sanguinis Balsamum, viscus nobile, necessarium, ut ne pisces quidem, quos alioquin mera aqua sustentat,

G g 3

sine

[68] Tract. a sede animæ ad morb. §. 5.

[69] Pleura furens. §. 14.

[70] Scabies & ulcera Scho-

lar. §. 28.

[71] Pylorus rector. §. 3. 22.

17. 6. & 18.

sine hoc vitales sint. [72] Refertum enim esse in super fermento aliquo, quod chylo, e ventriculo egresso, ac ad duodenum pervento, inspiratum, immutat illius acidum volatile, in falsum volatile, vel in sal urinæ: atque hoc cum contingat, fieri tunc secundam alimentorum digestionem: cujus officinam, quam abusive stomachum appellat, intestina gracilia esse. [73] Tertiam digestionem perfici in venis meseraicis, ubi tanquam in officina, chylus a bile informatus, iterum aliam indolem indipisci, mutarique in humorem falsum rubicundi coloris, adveniente istis locorum cruento jocinoris fermento. [74] Quartam digestionem peragi in corde, inque ejus arteria: in quibus rubentem crassiolemque venæ cavæ cruorem, motu, calore, & fermento amplius laborari, volatilioremque effici. [75] Scilicet in sinistro cordis sinu, tanquam in officina, habitare singulare quoddam, maxime vitale luminosumque fermentum, spiritum puta vitalem; quod non tantum efficere, ut cruor in sanguinem (differre enim utrosque inter se) sed ut sanguis arterialis ultimo, in spiritum vitalem Archæi transmutetur. [76] Hujusmodi sanguinis in dictum spiritum mutatio, habetur Helmontio pro quinta digestionem, cui tamen haud parum opitulari inspiratus aer, cruorem venarum commaxime volatilem subtilissimumque efficiens. [78] Sextam tandem atque ulti-

[72] Scholar. humoristar. passiv. decept. Cap. 11. §. 8.

[73] Sextupl. digest. aliment. hum. §. 7. 9. 21. & 24.

[75] Ibidem §. 60. & 61.

[76] Ibidem §. 29.

[75] Blas humanum §. 22. & 21. Dictam differentiam cruoris & sanguinis in hoc positam, sensit, quod sanguinis ab anima

immortali, informetur in sinistro sinu: cruor vero minime, solaque luce, forma sensitiva participative, non autem informative illustratur. Porro opinatus est cæteras digestionem quietem exigere: quartam vero, perenni motus continuatione perfici.

[77] Sextuplex, digest. &c. §. 62.

[78] Blas humanum. §. 45.

ultimam digestionem in culinis singulorum perfici membrorum. Totidem enim esse stomachos, vel officinas potius, quot membra altitia, suum cuique esse innatum spiritum, accommodum sibi alimentum præparantem. Et has esse nunc sex, quas provida Natura constituit, digestiones. In septimo autem numero ipsam sabbatizare vel quiescere. [79] Dixi paulo ante spiritum vitalem incolere cor: [80] quin & alias ejus potestates memoravi. Addatis his, velim, eundem esse qualitatis falsæ, cordisque motorem, esseque luminis vitalis hospitium. Vitam etenim humanam esse lucem formalem: nec non ipsam animam sentientem esse lucidam, qua extincta e vestigio mori hominem: Animæ etenim sentienti involutam esse hominum mentem immortalem, quam a morte avolare, postquam illa perierit. [81] Adhæc spiritum vitalem communicare lucem suam cum novis spiritibus, novissime a sanguine arteriarum secretis: cujus cum participes fiant, arterias tunc insimul elevari, ac ita earundem pulsum efficere. Denique e spiritu vitali fieri, cum prius ab anima informatus, spiritum animale, quem in nervis ultimam indeptare determinationem. Alibi dicit hunc, in sinus cerebri translatum, variam suscipere characterum determinationem: ita ut movens evadat spinali in medulla: cernens in organis visus. Reliquorum sensuum eandem conditionem esse: hoc tamen discrimen intercedere, quod si spiritus, organo cuiuspiam proprius, errore in aliud membrum ingrediatur, ineptus tunc sit, ad debitam in tali membro sensationem perficiendam. Hinc provenire inde non raro digitorum stuporem, partium

G g 4   qua

[79] Sextuplex digest. &c. §. [rat. §. 109. & Blas human. §. 237.
67. & 84.   [81] Spiritus vitæ §. 19. Blas
[80] De magn. vulner. cu- human. §. 22.

quarundam five motionis, five sensationis fin abolitionem, diminutionem saltem; quoniam, ut dixi, alieno devioque spiritu irrorentur. [82]

HELIV. Detur mihi interloquendi venia. Ne obliviscare, velim, duumviratus; admirabilia enim, quin dicam incredibilia, Helmontius hujus de potentia narrat.

LE MORR. In tempore mones. Parum enim absuit, quin me ejus oblivio cœperit. Helmontius hanc habet hypothesin, dari conspirationem in œconomia corporis bene gerenda & stomachi & splenis. Hanc vocabulo, in Medicina hæctenus inaudito, appellat duumviratum. [83] Et primo quantum ad stomachum, superius videlicet ejus orificium, spectat, constare, ait, id maximo sensile. Molestiam enim ipsi esse manum, quantumvis leviter, & tantillum temporis, appositam. Planum putat inde fieri, illud esse cujusque sensus fontem. [84] Enimvero unam hominis animam in stomacho, tanquam lecto suo, cubare, seu residere. Proinde vitales universim potestates indidem ortum ducere. [85] Et alibi statuit, duumviratum constare ex intellectu proprio, mente immortali, & animæ sentientis, peculiaribus sibi organis utentis, imaginandi potestate. Utut hoc assertum fuerit, caput tamen ideo nec otiosum nec frustra factum: sed id cogitata, in duumviratu, corporis in meditullis, sito, formata, & ad se allata, rursus in partes corporis inferiores, conducere, vel distribuere. [86] De cætero, quamvis autumarit, vim pri-

[82] Vide tractatum de Anima vitali in medio fere: & de spiritu vitæ. §. 14.

[83] Sedes animæ §. 26.

[84] A sede animæ ad morbos. §. 1.

[85] Jus duumviratus. §. 58. & tract. sedes animæ. §. 17. scribit, Mentem non habere propinquius, aut similis sibi subjectum in quo hospitetur, quam illud lumen vitæ, quod vulgo ani-

primorum motuum esse effrenam quandam imaginationem, in arbitrii potestatem nondum redactam, in splene residentem: [87] attamen alibi, duumviratus præsidi, in hypochondrio habitanti, hanc provinciam tribuit. Imo duumviratum universo imperare corpori; esseque auctorem phantasiæ, veneris, somni, vigiliæ, [88] incubi, [89] asthmatis, [90] &c. atque animæ sentientis hospitium. [91] Porro lienem esse cogitationum, idearumque fontem: inde eas deduci in stomachum, duumviratus socium, & in sexu foeminino, in uterum. Dictarum autem idearum tria genera statuit. Primo ideas duumviratus: altero Archæi: & tertio uteri ideas, completi. [92] Posita in duumviratu anima, atque adeo imaginandi facultate; supervacuum, existimo, indagationem ejus idearum argumentis prolixè probare. Præsentiam vero idearum Archæi, Helmontius arbitratur, ad amissim demonstrari posse quatuor rationibus: ut (1) morbos hæreditarios, quorum ideas aliquot annos delitere, antequam se exerant: (2) morbos ictu morsuque animalis venenati, ut & contagio, contractos, intervallis in actum deductos: (3) morbos *concentratos*, quos etiam vocat torturas noctis: & (4) morbos, quibus virtus est inæquabilis, seu robur inæquale. [93] Uterum denique, ut fin-

Gg 5

gula-

animam *sensitivam* dici. In hac Mentem involvi, & mandato divino, vitæ vinculo, ligari. Perreunte autem *sensitiva*, per sui *annihilationem*, non posse mentem diutius in corpore subsistere.

[86] Jus duumviratus. §. 61. & 7.

[87] De ideis. morbos. §. 2.

[88] Duumviratus. §. 15.

[89] Jus duumviratus. §. 15.

[90] Vel potius nidam asthmatis esse in duumviratu, unde videlicet totius moderamen pendere. Ita in tract. de Asthma. & tussi. §. 28. & 29.

[91] Inprimis vero eam in stomacho residere. Vide tract. confir. morb. sedes. §. 2. no. 8.

[92] De conceptis. §. 1.2. & 6.

[93] De morbis *Archeali-* bus. §. 11.

gularem habeat monarchiam, sic etiam morbos. Quemque enim efferatum uteri affectum esse quandam insaniam, sive dementiam Archæalem, in ipso utero residentem. [94] Et ut in summa, quod de ideis habeo, dicam, statuit Helmontius, ipsis esse vim quælibet cunque perficiendi potentissimam. Et enim sine his Archæus si esset, inhabilem tunc eum fore ad quamcunque Naturæ actionem, operationem, propagationem. [95]

ANON. Mehercule Helmontius valde ingeniosus fuit ad comminiscendum. Nescio sane quot, ac quas in Medicinam introduxit Chimæras? Habes ne præter ea, quæ a Te dicta sunt, alia figmenta?

LA MORT. Non mihi hæc, sed Helmontio, sunt. Huic imputes, velim, si quid tibi, a me ex Helmontio prolatum, vel erroneum, vel fabulosum, videatur. Interea, ut tuo proposito respondeam, supersunt duo custodes. Positos eos, opinatur, prope utrasque aëris valvas, ad infringendam aëris atrocitatem. Quo munere cum debite fungantur, bene eos valere: e diverso, quando ob naturalis roboris debilitatem laceffiti, eos tunc primæ suæ destinationi ex voto satisfacere nequire: elaborare ideo copiam

[94] Tractat. de conceptis. §. 7. & 13.

[95] De ideis morbois. §. 19. & 20. Ab ideis enim, scribit, omnis motio natura, & actio, tam in remediis, quam venenis, omnisque potestas naturalis seminaliter a parente quolibet cunque est impressa: imo introducuntur idea exotica, aliena, ascendentesque in jam constitutas: quia idea, non secus atque lumina, se mutuo penetrant, & Symbolum Archæi,

cum Archaeoperpetuum atque synergicum servant. Quæ idea, dum materiam capeffunt, jam morbus natus est. Dictis adde, quæ Helmontio sunt Libr. de conceptis. §. 21. ubi innuit conceptam ideam, in vitæ sensilis imaginatione, esse duplicis generis. Sub altero ideas, e seminibus morbidis: sub altero, ex interna aliqua causa, ortas, complectitur. Illius generis esse dementiam vituli canisque rabiem; at hujus deliria febricitantium, &c.

am mucī, quem esse generis neutrius: quoniam de proprietate ei non convenit cum ulla reliquorum corporis excrementorum specie; mucum inquam ideo custodes laceffitos e crudiori latice, & cruore parare, ut partes oblinendo ab injuria seu aëris seu humorum defendat. Mucum proin narium superne stillantem, æque ac pituitam inferne tussiendo excreatam, a custode facultate originem ducere: excrementum quidem utrumque non inutile; ast, propter custodis utriusvis errorem, noxium. [96] Latici, cujus modo memini, & quo latini, ut nostis, omnis generis humorem significant, Helmontius peculiarem assignavit significationem. Nempe laticem vocat istum liquorem insipidum, qui cruori quidem admixtus, sed ab eo distinctus, est. Eundem indicare satagebat humorem, quem recentiores appellant lympham, & cujus vasorum ordinem, ac progressum monstrant: in iis utpote ejusmodi liquorem, ab Helmontio meditatione solum investigatum, reapse inesse. Quinque modis dictum laticem, arbitratur, in aliquem corporis fructum redundare: (1) laticem temperare cruoris acorem: præsertim vero, si cruor laborando, sudando, balneando, &c. ob auctam corporis perspirationem, se nimio opere condenscat, latice tunc illum dilui, ac ita reddi fluidiorem: (2) siquidem chylus vel cruor nonnunquam sale abundet, laticem tunc ipsis adminiculo esse, quoniam sal istud recipiat, ut evertatur: (3) efficere, ne ullum densioris compaginis residuum, in ultima alimonii evaporatione remaneat; sed simul, ratione fermenti arteriarum, transpiratione foras eliminetur: (4) sudorem constituere, quem secum abducere partium, per quas permeat, sordes: (5) laticem ad linguam
ad

[96] Vide tract. custos errans §. 26. 27. 30. §. 6. & 27.

ad oculos, &c. adductum fieri salivam, lachrymas, &c. [97]

BARCH. Nunquæ Helmontio singularis de morbo est opinio?

LE MORT. Enimvero est, ut mihi videtur. Is enim veterum placita redarguens, statuit, morbum esse aliquid, quod, postquam nociva quædam peregrina potestas vitale principium violavit, penetravit, ac archæum excitavit ad indignationem, furem, metum, &c. nasci. [98] Morbi autem ex aliquo semine orti, naturam initiumque in Idea quadam seminali, & in materia Archæi consistere: [99] alius vero indolis esse morbum ab externa causâ productum, ut vulnera, & quæcunque meatum aliquem intercipiunt. Ideoque illiusmodi morbos habere materiam, & causâ efficientem: utramque vero in ipso Archæo sitam: [100] vel ut alio loco dicit. Morbum quemvis, ab interna utpote causâ ortum, fieri ab Archæo in se ipso: & quidem suo pte nutu, dummodo materia quædam data occasione, vel fortuito, ipsum quomodocunque turbaverit. Enimvero Archæum in singulis morbis turbari calamitateque affici. Quod cum eveniat, eundem fingere suomet

[97] Libr. latex hum neglect. §. 3. 12. 13. 14. 19. & 20. Cæterum quod ad ejus proprietatem pertinet, scribit §. 11. latrem in cruore oberrare permistum, non quidem ut partem cruoris, aut residuum lotii excrementum, sed ad varios scopos utilem: ideo eum habet pro humore peculiari insipido, fatuo, innocuo, concurrente viarum socio, vide. §. 29.

[98] Tract. de ortu. imag. morbos. §. 2. Et libro, cujus ti-

tulus, progreditur ad morb. cognit. *Morbum, scribit, appello non diathesim, sed ipsum ens prævaricans, quod ex ipso Archæo cuditur vitale. vide etiam ignot. hosp. morb. §. 40. Progreditur ad morb. &c. §. 14.*

[99] Ignot. hospes morb. §. 77. no. 4.

[100] Ibidem §. 31. 32. 40. & 43. scribit. *Siquidem in cunctis morbis seminalibus, materiam reperio occasionalem, qua instar violenti hospitis, impetum facien-*

suomet more in se ipso ideam perturbationis vel afflictionis, efficientem dein morbi causam seminalem. Esse autem tot morbos, quot idearum morbosarum species: & iterum totidem ideas morbosas, quot sordium in homine diversitates. Perinde enim esse, sordes, siue forinsecus intrarint, siue intrinsecus digestionum quarumvis vitio progeneritæ, siue a succo alimentario vel vitali, utcunque vitiato, fuerint obortæ. Utut nunc Natura Archæi morbosa fuerit, ratum habet Helmontius, morbos redigi ad duo genera in primis posse: scilicet ad recepta, atque ad retenta. [101] Primo complecti (1) injecta a fagis (2) inspirata ab endemicis (3) suscepta ab irruentibus (4) assumpta vel potu, vel cibo, vel veneno, vel medicamento: & (5) heteroclitæ, ut torturam noctis, robur inæquale, sterilitatem. Secundo complecti, (1) relicta, seu excrementa in I. II. III. vel V. digestionem, (2) transmutata in modo enumeratis digestionibus, (3) transmissa ab una digestionem in alteram. [102] Prioris generis, proditorum more, forinsecus in corpus intrantia, Archæum commovere adeo, ut damno sibi consilio ideam morbosam in sese formet, eamque suæ materiariæ parti imprimat: atque adeo verus veri morbi parens fiat. Posterioris generis nostra culpa aut defectu provenire, & tunc quidem, quando haud statim tempore, debitaque quantitate eliminantur foras: considerata enim hæc veluti concordia, Oeconomica

tis, hospitium atque jus violat, ideam finxit sua perturbationis & œconomiam turbat. Inde in- seminalemque causam morbi efficiens.

venio ipsum Archæum turbari in singulis morbis: hinc namque & alteram materiam morbi inter- nam considero: partem videlicet Archæi, quam deturpavit propria exorbitatione, in quam partem,

[101] Videtract. cujustitulus divis. morb. §. 1. 2. & 4.

[102] Ita in morbor. phalange secund. caus. occas.

miæ animalis hostes seu perturbatores, quos nequam esse participes oporteat hæreditatis vitæ nostræ. [103] Quod vero ad sedem morborum spectat, existimat Helmontius, morbos ad unum omnes adoriri animam sentientem; quam quidem natura sua interitioni obnoxiam, & ut paulo ante dixi, ad tunicam stomachi commorari: nihilominus tamen eandem, ipsam mentem immortalem hospitio invitare, imo suscipere: spirareque spiritum, modo insensibili, in quæcunque corporis organa, tametsi incredibilem canalium angustiam, & tenuitatem nacta. Posita morborum sede in anima sentiente: & hac rursus in stomacho collocata: non dubitat, stomachum morborum sentinam appellare. [104] Tandem morbum a morte, etsi utraque ex eodem principio exorta, distingui ratione idearum seminalium; quarum illum esse participem, hanc vero expertem. [105]

ANON. Quemadmodum Helmontius fuit molestissimus doctrinæ Galenicæ, imo etiam Paracelsi, exactor, irridens inter alia ejus placita cum primis Tartarum, sicut agreste dogma, [106] a quo tamen, ut hesternæ die audivimus, Paracelsus statuit, plurimos morbos ortum ducere: ita etiam mihi, veritatis Philotheoro, sit fas contemnere Helmontii subtiles Ideas seminales, imaginarium *Archaum*, ventosum *Blas* & *Gas*, extraordinarium duum viratum, & cætera inania ingenii figmenta.

HELV. Tu profecto, Alexandro, nodum Gordianum non dissolventi, sed diffecanti, es similis. Non satis

[103] Division. morbor. §. 3. & 6.	[105] Progreditur ad morb. &c. §. 14.
[104] Tract. confirm. morb. fed. &c. §. 1. 2. no. 6. 9. 10. & §. 9. 10.	[106] Invent. Tartari in &c. §. 1. & 23.

fatis est alicujus doctrinam redarguere, sed oportet argumentis agere, ac ita vanitatem ejus monstrare.

BARCH. Nec locus, nec tempus permittit, quod in controversia seu quæstione versatur, decidere. Quæso itaque a *Le Mortio*, ut occœpit, ita pergat, doctrinam Helmontii tradere: Et quia modo facta est Tartari, quem Helmontius non admittit, mentio, operæ pretium erit si audiverimus rationem, quare Paracelsi dogma, quod tamen complures medici amplexi, improbavit?

Le MORT. Helmontius Paracelso, hoc enuntiatum, Nequicquam aliud, quam quod per ignem probari possit, credendum, proferenti, astipulans, affert inter alia hæc argumenta, quibus probat calculum, vel lapidosam, in corpore animali inventam, materiam, & Tartarum, vel fœcem vini induratum, inter se esse disparia. Scilicet Tartarum vini in aqua ebulliente liquefcere; contrarium observari, si quis modo periculum fecerit, in quocunque calculi, in animantibus reperti, genere. Adhæc, utrumvis igne, juxta regulas seu præcepta artis destillatum, suggerere indagatori diversa initia. [107] Ex his exemplis, cæteris brevitatis causâ supersedeo, putat penitus confici, quod ad demonstrandum sibi constituit. Nempe, nullum e Tartaro oriri morbum: adeoque Tartari in Medicina considerationem frustra institui.

BARCH. Sed quænam est Helmontii, de generatione calculi, opinio?

Le MORT. Semen aliquod fingit, in lotio per materiæ transmutationem generatum: cujus causâ calculum, quem *Duelech* vocat, lapidescere in duriem. Istud semen adeo potens esse, ut, quamvis calculosus non bibat nisi aquam destillatam, nihil-

omi-

ominus inde calculum generari. [108] Et alibi statuit, calculum fieri, a trium, natura diverforum, spirituum, quos urinæ inesse, conjunctione. Unum spiritum esse indolis Salino-volatilis: alterum vinosæ, inflammantem se instar spiritus vini: & terrestris tertium. [109] Hoc pacto existimat fieri calculi generationem. Spiritum urinæ, inquit, apprehendere terram volatilem, e femine, ac fermento fracido putridoque, procreatam; postmodum suscitare insimul spiritum vinosum, occultum adhuc urinæ incolam. His, ut dixi, concurrentibus adungere se præterea spiritum terrenum, quem, putat, prioris generis spiritus, coagulationis auctoris qualitate, imbui: quæ cum ita eveniant, contingere extemplo firmissimum dictorum connexum. Monstroscè Hercule hæc omnia; quoniam calculus in medio urinæ coagulatione, & quidem tantillo temporis spatio, progigni: & tamen eundem postea non posse rursus in aquam resolvi. [110] Quid? quod ratum habet, integrum hominem, posse in duritiem lapidescere; velut hujus metamorphoseos varia passim exempla profare: si modo is, in loco fracido conclusus, ab odore saxifico suffocatus; cujusmodi odorem deinde, vult, in arterias, inque solidas corporis partes, pervadentem, transmutare cadaver, priusquam putreat, in petram. [111] Verum enim vero, his quomocunque positis, persuasissimum habet, Tophum, qui in artubus podagra laborantium reperitur, longe alius

[108] Eodem tractatu *Tartarus non in potu* §. 7.

[109] De Lithiasi Cap. 111. §. 42. & 43:

[110] *Ibidem*. Cap. IV. §. 1. 2. Et §. 10. scribit. Itaque generatio Duelech non est cocta mucilaginis, vel ficta pituita imagina-

ria petrificatio; calore loci arefacta, aut arefciendo indurata; sed est trium simul spirituum transmigratione in Duelech, vera essentialique transmutatione.

[111] *Ibidem*. Cap. 1. §. 16.

alius naturæ, ac calculum, esse. Generari enim e *Synovia*, quam esse lentorem pellucidum, ossium in articulis residentem, hos lubricandi causa a Natura comparatum. [112] Hoc lentore nunc semel acore infecto, partes ejus aqueas sensim ac sensim exhalare. Quod cum contingat, residuum paulatim arescere, indurescereque adeo, ut plerumque Tophi & formam & naturam præseferat. [113] Quantum vero ad Podagram attinet, statuit Helmontius, eam esse characterem morbidum, instar seminis in spiritum vitæ insertum, quem, postquam maturuerit, fermentum acidum una cum partibus, spermaticis dictis, fermentans, progignere. Acorem igitur esse doloris causam: Ast dolorem, quem noxiam atque tristem, dicit, esse sensationem, in spiritu vitali conceptam, & per vitalitatem cum anima sentiente communicatam, [114] esse vicini, boni & infontis, cruoris affluentis causam. Equidem quicquid subtilem acorem in dicto spiritu suscitatur, maturatur, auget, vel promovet, id etiam accessiones morbi provocare: verum tamen in curatione Podagræ, non considerandum præcipue esse acorem, quippe is modo a morbi causa principe productus: sed meditari medicum debere de characterem seminali Podagræ, e spiritu vitæ, abolendo, extirpando. Hoc etenim superfluitate, nihil medico gnaro dignum, perpetrari. [115]

BARCH. Tuam scientiam non fugit, Vir Clarissime, perraro homines reperiri, qui non febrem habue-

Hh

bue-

[112] Volupe vivent. morb. &c. §. 20. Hujusmodi *Synoviam*. §. 16. sensit, necubi solitariam occurrere. quam ubi duo ossa se mutuo tangunt.

[113] Vide de Lithiasi. Cap.

111. §. 14. 15.

[114] *Ibidem* Cap. ix. §. 36.

[115] Vide tract. volup. vivent. morb. &c. §. 18. 19. 21.

23. 24. & 28.

buerint, vel qualicunque occubuerint; non ab re itaque fore existimo, si dictis tuis etiamnunc placita, quæ hujus gratia Helmontio sunt, addideris: habebimus tunc, ni fallor, doctrinæ Helmontianæ cujusdammodi compendium.

Le MORT. Ut tibi morem geram, in præsentia proponam, quæ mihi mea quantacunque memoria suppeditat. Febrem, statuit Helmontius, esse ipsam partem materialem *Archæi*, indignatione turbati. Nempe partem *Archæi* per iram foedari deformarique: hinc suscipere ideam indignationis: quam ideam peregrinam *Archæum* conari intervallis de se exterminare: Inde accessuum lassitudinisque in febribus causam deducendam, quia spiritus, imagine odiosa insignitus, ineptus evadit ad solita munia sui regiminis obeunda. Duplicem porro, persuasum habet, febribus esse causam adventitiam. Alteram captare occasionem, dum in ultima alimenti digestionedegeneres contingant mutationes: degenerare autem eas vel rei extraneæ admixtione, vel impressione peregrina, vel errore indignati *Archæi*. Alteram, dum venæ mesenterii ex Ileii intestini extremis trahant succum quendam, quem stercus liquidum appellat. Utravis ratione, si aliquid fuerit separatum, & diutius, quam addecet, in corpore detentum; vel alicubi in partem, ubi non oportebat, delatum, evadere in *Archæum* hostile, & causam cujusvis febris fortuitam. Communem omnium febrium auctorem esse *Archæum*, alicujus adventitiæ rei sibi adversæ indignatissimum. De proprietate itaque & nomine febres sibi convenire: distinguere autem a se ratione materiæ & loci. Et quantum ad locum, vel sedem febrium pertinet, arbitratur Helmontius, eam primis officinis circumscribi. Nimirum ordiri a Pylo-ro: terminare vero in duodeno ejusdemque vasis, in

in cæteris intestinis & venis mesenterii; aut ordiri a splene, & terminare in jecore. Quanto autem sedes febrium fuerit ori ventriculi propior, tanto & febres molestiores, ac formidabiliores. In primis vero oportet a Medico considerari stomachus, tanquam palæstra febrilis certaminis. Hæc de sede febrium generatim: nunc de quarundam singulatim dicam. Febris quotidianæ, ut & hæcticæ, domicilium collocat in cavitate stomachi: ardentis malignæque sedem prope os ventriculi. Pejoris enim moris fore febres, quæ in convexa, quam quæ in concava, stomachi parte resederint. Quartanam solum exlegem in ipso liene inque venis, huic visceri contiguis, hospitari. Quod vero ad auctorem delirii, quem Helmontius sagittarium delirii appellat, putat is, dictum apud præcordia commorari. Fieri autem deliria, febribus quibusdam conjuncta, materia in primis febrili in officinas somniorum irreptante. Hisce nunc hypotheseos loco positis, Helmontius asseverat, omnium febrium causam adventitiam (namque ad hanc respiceat medicus, necessum esse) una falce posse amputari: & id quidem remedio sudorifero, causam fortuitam, ubicunque locorum ea demum extiterit, extenuante, resolvente, liquante, abradente, abstergente. Dicta causa nunc quomodocunque correctæ, & sedato Archæi, ideas febriles formantis, furore, facile deinceps secerni, quæ & qualia debeant. Remedium, cui tale negotium committendum, asserit, esse præcipitatum diaphoreticum Paracelsi: ejusmodi gloriatur omnem febrem unica potione sanare: Hæctica excepta, quam tamen intra menstruum spatium a dicto remedio subjugari. [116]

Hh 2

ANON.

[116] Pervolve librum de feb- totum. Cap. xiiii. §. 4. 5. 7. 8.
brib. Cap. ix. §. 10. 23. Cap. x. Cap. xiv. §. 1. 7. Cap. xvii. §.

ANON. Vah præclarum facinus? Quid causæ est? ut vos Chemicæ ejusmodi medicamen non conficiatis.

BARCH. In causâ est occultatio seu ignaratio liquoris *Alkahest*, quo tale sudoriferum hydrargyri pulverem jubet parandum. Verum, ut ne longius a proposito divagemur, velim, qualemnam causam Helmontius morbis somniculosus tribuit?

LE MORT. Helmontius, ut est mirus rerum verborumque factor, sic horum morborum gratia iterum commentus est aliquod soporiferum seu *anodynum*, dictos morbos efficiens. v. g. Apoplexiam, vult, ex præludio virulento *anodyno* & cadaveroso, in præcordiis concepto, generari fortuito. Id, posteaquam maturuit, inficere simili labe Archæum loci: quem statim, ob id ipsum vi, & superare cerebrum, & consternare. Paralyfin dicit esse partium, sensationi dicatarum, contractionem, & terrore solo excitatam. Singulares vero membrorum resolutiones exoriri a præfato veneno soporoso. In vertigine non adesse somniferum cadaverosum, sicut in Apoplexia, sed inebrians, quale in Tabaco. In summa dictos affectus, ut & epilepsiam, coma, tremorem cordis, &c. sua quosque habere venena singularia, potestate tamen soporifera referta. [117]

BARCH. Liceat mihi ad huc unicam tantum quaestionem habere de operationibus medicamentorum, quid sensit?

LE MORT. Sensit de his Helmontius, ea potissimum operari ratione odoris. Etenim, quia odor, symbolum fermenti, atque adeo seminalem transmutationis causanti, contineat, non dubitat ex isto exemplo

4. 8. & 12. & quibus dictæ febrii doctrinæ qualescunque confeci compendium. [117] Plura vide in tractat. de Lithiasi Cap. IX. §. 81. 82. 86. &c.

emplo concludere, rerum quarumcunque vires atque robur odoribus peculiariter itribuenda. Odores igitur plerorumque medicaminum, ratum habet, importare præcipue corpori aut purgationem, aut quemvis alium effectum, quem illa edere solent. [118] Sed tempus est, si videtur, & ego quidem recta ad meum hospitium tendo. Quod cum ille dixisset, discessimus, & suas quisque ad ædes pergebat.

[118] Imag. ferment. imprægn. &c. §. 17. & 18.

DIALOGUS. XVII.

De Hypothesibus Tackonii. Sylvii, & Willistii.

CONvenientibus ad me *Iusto Schradero, & Wagtendorpio, & Ackersdyckio*, Medicinæ Doctorebus experientissimis, cœpta est dissertatio de mutabilitate ratiocinii in Medicina.

Exorsus est WAGTEND. Næ, inquit, mihi, veterum monumenta nonnunquam pervolventi, mirum pariter & notabile videtur, intra sesqui seculum fere, Medicinam de institutis atque ratiocinationibus priorum oppido immutatam.

Tum SCHRAD. Mirari defines, inquit, si tecum plurima inventa, quæ aut Anatomia, aut Chemia, aut Physica mechanica ministravit, reputaveris. Etenim neminem nostrum quemquam nescire, arbitror, tam Paracelsum quam Helmontium, utroque strenuos Chemiæ cultores, rationalem Medicinam admodum mutasse. Et cui nostrum latet, quot & quanta, ad rationalem Medicinam spectantia, Anatomici, intra sesqui seculum modo, indefesso labore, incredibilique solertia, invenerint? Et, ut primo de generatione dicam, quis negabit? nos debere

seculi præteriti Anatomicorum, & in primis Harvæi, industriæ, quod conceptus non fiat in utero, quemadmodum veteres credidere, sed in ovario mulieris; atque ovulum, ab exhalatione seminis genitalis viri, fœcundatum, indidem per tubam, a Fallopio ita appellatam, ad uterum posthac deferri, ac inibi reservari, donec fœtus debitam acquisiverit magnitudinem. [1] Asellio magnopere debemus, quamquam inter veteres id etiam Erasistrato suboluit, [2] quomodo Chylus e duodeno in venas lacteas, ab illo iterum detectas, deferatur. [3] Paulus Servita, accuratius, quam ab Aquapendente factum, observavit primus in venis admirabilem valvularum fabricam: quarum usum postquam cœpit rimari, cœpit cogitare de sanguinis circuitu, in quo postea diligentiam suam probavit incomparabilis Harvæus. [4] Vasorum, tum salivæ tum lymphæ secretioni, destinatorum inventio, complurium virorum, ut Bartholini, Rudbekii, Warthonii, &c. sedulitati est tribuenda. Pecquetus Vasa lactea thoracis; Wirsungius ductum Pancreatis: & alii alia in dies invenerunt. [5] Quæ si omnia enarrare vellem, non unius horæ, sed profecto unius diei, opus esset. Hæc & similia non modo partem Medicinæ, quæ Physiologia appellatur; verum etiam Pathologiam, omnimodis

[1] De quibus vide exercitationes Harvæi: ut & observationes de generatione animalium ex Harvæo, & Langly a *Iusto Schrader* excerptas.

[2] Vide *Galenum* de anatomic. administr. libr. vii. Cap. xvi. & libr. an sang. nat. in arter. cont. Cap. v. in quibus memorat Erasistratum in arteriis mesenterii hædorum, super admodum natorum, lac reperivisse.

[3] *Bartholinus* in *Anatom.* libr. i. de venis. Cap. iiii.

[4] Vide *Walaum* de motu Chyli: nec non *Harvæi* exercitationes anatomicas de circuitu sang. ad *Riolanum*.

[5] *Bartholinus* de Thorace libr. ii. Cap. xi. de capite libr. iiii. Cap. ix. & xii. lib. i. de infimo ventre. Cap. xiii. quin etiam tres appendices libro primo de venis annexas.

modis ratiociniis ditantur; ratiociniis inquam explanationi corporis, in quantum omnigenis membris, vasis, nervis, humoribus, &c. refertum, inservientibus. Utinam tam pulchre vitale corporis principium, nec non debitam cujusvis, in corpore inventi, humoris, mixtionem & naturam calleremus: (ab his enim cum maxime incolumitas corporis humani dependet), gratularemur tunc nobis de perfectiori hominis cognitione.

Tum ACKERSD. Prout dicis, inquit, ita res se habet, sed assiduitate quotidiana, & consuetudine oculorum, assuescunt animi: neque admirantur, neque requirunt rationes earum rerum, quas semper vident: perinde, quasi novitas nos magis, quam magnitudo rerum debeat ad exquirendas causas excitare. Dii vestram fidem! si mecum reputo quorundam Anatomicorum inanem gloriam, & imaginariam rerum suarum felicitatem, si quando vel membranulam, vel canalem, vel quid aliud, ab antecessoribus non observatum, invenerint, quantopere id eos supinet. Neminem Hercule se tunc credunt ditorem, neminem doctiorem: cum tamen persæpe parvi ad utilitatem Medicam interfit, utrum sciamus, aut nesciamus, ejusmodi inventum. Quod ad me attinet, Tibi assentior, quod necesse sit omnibus medicis naviter causam vitalitatis corporis humani indagare, quo pacto nempe ea omnifariam lædatur: & quia ea potissimum in debita fluidorum temperie, eorundemque debito motu, a principio quodam vitali, proveniente, sita: idcirco puto Medicum necesse habere, hæc memorata in primis addiscere; quæ tamen, quoniam non nova sunt, sed consueta, plerumque vilipenduntur.

Ita sentiunt, inquit WAGTEND., qui nunquam eruditum hunc pulverem attigerunt. Conversatio inter ægrotos quotidiana dicat e contrario, quod, ni-

si hæc, quæ tanquam consueta flocci plerumque sunt, diligentissime a Medico animadvertantur, per raro tunc idem sit quoddam præclarum facinus editurus. Quemadmodum in Theoria Medica complura ingeniose excogitata; quæ speciosa potius, quam vera: ita etiam se habet Praxis, quam etiam viri ingeniosi identidem inventis speciosis conati sunt ditare; quæ tamen, cum sæpenumero instituerentur, ac perficerentur, carebant plurimum effectu. Inter hæc refero curationem magneticam, vel unguento, vel pulvere sympathetico, institutam. [6] Hæc quondam potissimum in affectibus externis usu veniebat; sed paucis abhinc annis, quidam præ se ferebant, eam quoque ad morbos internos sanandos esse accommodatam: & ægrum posse æque eminus, per, nescio quæ, effluvia ejus urinæ, re quadam, vi sympathetica, ut vocant, referta, mistæ, perfici, ac cominus usu medicaminis idonei. [7] Sed usus edocuit, oppido paucis, & id quidem imaginabundis tantum, hujusmodi curationem auxilio fuisse. Ejusdem generis habetur mihi morbi permutatio, *transplantationem* vocant, quando aliquod ægri excrementum, vel pili, vel unguis, &c. bruto cupiam ad deglutiendum porrigitur, seu arbori perforatæ infunditur, seu ejus radicibus affunditur. Utcunque experimentum fuerit captum, persuasissimum non nemo habet, ægritudinem corporis de homine in aliquod dicto-

[6] De his vide *Paracelsi archidox. magic. libr. 1. Crollii* Basilic. Chemic. *Digby* & alios de pulvere Sympathetico. Item *J. Frid. Helvetii Schoiw. Toneel*, in quo plures hujus generis res, consensum & dissensum inter se habentes, traduntur, earundem-

que vanitas insimul ostenditur. Quin etiam *Goclenius* & alii pridem & re & verbis dictam curationem sympatheticam resuturunt.

[7] De hujus generis curatione *Harwig* libellum ante aliquot annos in lucem edidit.

dictorum migraturam. Si quis rationem curationis petiverit, illico caussatur talis medicus Sympathiam, curationi ejuscemodi duntaxat habilem. [8] Egregia *Ædipol* ratiuncula! Sympathia scilicet, secundum illius opinionem, utramque facit paginam. Itidem flocci non facio, mea hæc opinio est, sanguinis *transfusionem*, quantumvis nonnulli eam miris laudibus prædicaverint. [9] Operatio enim nescio quid crudelitatis præ se fert: deinde potest quispiam facili negotio errore duci, sive in proportionem sanguinis mittendi, & denuo immittendi; sive in qualitate, dum quilibet sanguis, tametsi e sano corpore eductus, protinus non modo ab aëre alteretur: verum etiam partium maxime subtilium, quibus tamen æger cum maxime sæpe sæpius indiget, jacturam faciat. Et quod magis consideratione tam Philosophorum quam Medicorum dignum, est; an juxta normam rationis agant, qui bruti cujusdam sanguinem in locum sanguinis humani substituunt? Confessa quippe res est, animam brutorum cum sanguine habitare: proindeque, si ejusmodi sanguis sine medio venæ hominis incisæ immittatur, num ne verendum, hæsito, quod bestię sanguis, naturam suam brutam cum sanguine hominis participet?

Hoc loco ego. Et monumentis, inquam, proditum est, quosdam habuisse solennem potationem sanguinis calidi ferarum, ut ferociores animosioresque evaderent. Si nunc sanguis, facta ejus in ventriculo

Hh 5

con-

[8] Vide *Helmontium* de magnet. vuner. curat. *Maxvellum* de cura magnetica. *Bartholini* Centur. histor. anatom. *Ettmulleri* institut. physiol. thes. xiv. & Therapeut. Cap. ii. §. 6. usque ad finem capituli.

[9] Præsertim vero J. *Daniell Major*, auctor seu inventor hujus operationis, in Chirurgia *insusoria* copiose circa hanc disputavit. Inventum tale carpit *Tackenius* in morb. princip. Cap. vi.

concoctione, valuerit virtutem suam singularem cum homine communicare, quod factum plurimi attestantur. [10] Quid metuendum, judicate, si quando is calidus ipsis venis, sine prævia sui immutatione, immittatur? Sed mittamus hæc & similia philosophis ad discutiendum, dirigamus potius cogitationes nostras ad mutabilitatem ratiocinii in Medicina; & quia nuper admodum eram in coetu eruditorum, ubi hæc materies usque ad tempora Helmontii pertracta, pervelim ideoque, ut vestrum aliquis in præsentia proponat, nunquid aliud novi ratiocinii in Medicina, post Helmontii discessum e vita, obortum.

Tum SCHRADER. Scilicet, inquit, alii aliud excogitarunt, ac ita mutatur in dies, Theoriæ Medicæ facies: Equidem Oswaldus Grembs doctrinam Helmontii ad compendium contulit, præcidendo perplura, quæ quantamlibet obscuritatem præ se ferebant: verum Tackenius, neglectis ab Helmontio in Medicinam introductis ideis seminalibus¹, *Blas*, *Gas*, &c. obscuris rebus, redegit omnia ad acidum atque alkali, statuitque hæc omnium, quæ non modo in mundo, sed etiam in homine proveniunt, & auctorem esse, & actorem.

Fac nobis copiam, inquit WAGTEND. si libet, ejus doctrinæ.

Faciam, inquit SCHRADER., ut potero. Tackenius, [11] scripta ejus legenti profitens, se antiquatam propemodum Hippocratis Theoriam instauraturum, statuit, juxta ac Hippocrates, duo corporum initia, ignem, & aquam. [12] Ignem duplicis

[10] Inter alios, quos jam non commemorabo, vide *Etmul-
leri* instit. Physiol. Cap. 1. §. 22.

co, & in tractatu de morbor. principe.

[12] In libr. de morbor. principe. Cap. 1.

[11] In Hippocrate Chimi-

plicis generis esse, alterum universalem, alterum singularem. [13] Universalem, omnium rerum scientem, & omnium naturalium formarum parentem, a Sole proficisci, esseque occultum quendam atque inconspicuum spiritum acidum. [14] Singularem autem cuilibet mixto, modo oculos fugiente, inesse, eundemque esse, qui ab Hippocrate nomine spiritus, flatus, venti, seu aëris, nuncupatur. [15] Alterum Naturæ principium, aquam nempe, igni obedire, & medium esse inter densum, & tenue, inter terram, & aërem: esseque Naturæ Solvens, & foeminam; præditumque insuper corpore volatili, multiplicem induens figuram. Aquam præterea, sentit, esse vacuum, qua de causa ejus Natura ita comparata, ut possit intra se incomparabilem Solis spiritum acidum suscipere, absorbere, attrahere. Majoris perspicuitatis ergo non dubitat eam, more aliorum Philosophorum, appellare *Alkali*. [16] Proprium ignis esse cuncta semper movere: at aquæ omnia semper nutrire. [17] Ignem nunc, & aquam inter se copulata, constituere fermentum vitale, & omnia, quæ mundus habet, in se comprehendere. Etenim aqua, cœlestia masculinaque rerum semina ex aëre, hauriente, confestim ignem inchoare in illam agere, movere, eamque ornare: indeque postmodum progigni Hermaphroditam, Ignis aquam,

[13] *Ibidem* Cap. II. & VI.

[14] *Ibidem* Cap. VII. Hujusmodi spiritum, cum aquam in matrimonio habuerit, constituere fermentum rerum vitale, & omnia, quæ mundus habet, in se comprehendere.

[15] *Ibidem*. Cap. II.

[16] Vide Cap. III.

[17] *Ibidem* & Cap. II. Hæc que. vide etiam Cap. VII.

duo utramque faciunt paginam: omnia possunt, omnia ipsis insunt. Ab igne etenim, sensit, binas qualitates primas masculinas, calidum videlicet & siccum: ab aqua totidem foemininas, ut frigidum & humidum, effluentes in mixtorum generatione concurrere, commisceri-

aquam, quam Naturæ mystas nomine *salis communis* nominasse, cum tamen id potiori jure sit salis Philosophorum, Balsami universalis, &c. cooptandum. Ex hisce positis, putat, planum fieri, rerum universitatem non aliter, quam per acidum & *alkali* produci posse. Hæc concordia sibi mutuo esse conjunctissima; & hæc inter se copulata, constituere id, quod veteres humidum *radicale* vocarunt. [18]

Apud acidum porro, opinatur, commorari animam qualicunque prudentia præditam. Hoc dogma, quamvis cuiuspiam abstrusius prima fronte videatur, per Mechanicam tamen posse demonstrari. Scilicet omnis generis spiritus acidus, invicem mixtos, uniusmodi quidem liquorem juxta externum aspectum constituere; neque diversitatem ejus mixti gustu explorandam: verum enim vero hujusmodi liquor, si fuerit sali cuiusvis lixivo ad saturitatis punctum, hoc est, donec nulla amplius in amborum mixtione appareat ebullitio, junctus; ac postea super ignem ad exhalandum, quoad crustula in superficie conspiciatur, positus: hinc loco frigido ad *crystallifandum* collocatus, in conspectum tunc iterum venire omnis generis acida, a se mutuo tum forma tum sapore facili negotio dignoscenda. [19] Fabricare enim, ait, quodlibet acidum sibi ex *alkali* domicilium simile illi, ex quo desumptum fuerat. Ex hoc exemplo, arbitratur, apparere, dictos spiritus acidos lucis Naturæ scintillam in se recondere, intelligentiamque, nescio quam, ex qua dotali proprietate habere. Namque, nisi intelligentia ac sensu pollerent, ratiocinari pergit, non singuli in una ac simili materia peculiarem locum occuparent vel servarent. [20] Hac ratione itaque putat effici, acidum quodlibet constare ex anima

[18] *Ibidem.* Cap. IV.[19] *Ibidem.* Cap. VI.[20] *Ibidem.* Cap. VII.

anima & spiritu: [21] *Alkali* autem, more magnetis, vi attrahendi refertum, superiorum virtutes ad se allicere, immutareque præterea acidum de proprietate naturali in falsam concretionem. [22] Hisce, stabiliminis Theoriæ loco, positis, transit ad corpus humanum, quod, si quando temperiem extenuissima aqua & rarissimo igne adeptum, saluberrimo tunc habitu præditum esse. [23] Pro nutrimento, altero corporeo, altero spirituali: sine hoc enim illud parum ad vitam conferre. Nam acidum vitale, seu mollis stomachi ignis, quem homines per pulmones inspiratione recta, ad cor tanquam ad Microcosmi centrum, ex athmosphæra attrahere, cum ad ventriculum tandem pervenerit, nisi corporeo *Alkali* inibi nutriatur, facillime ambo tunc ruinam facere: & e diverso *Alkali*, nisi dicto acido saturetur, perdere nutrimenti vim, atque cadaverosum evadere. Præterhæc illud, perinde ac Natura nihil amat solitarium, non posse solum consistere, sed appetere *Alkali*, ceu cibum pro multiplicatione sui: quem assumptum illud acidum attrahere, fermentandoque resolvere primam in materiam, i. e. in Chylum: in quo omnes, tam solidarum quam fluidarum universi corporis partium, particulas, sive ad nutritionem, sive ad generationem sint necessariae, potentia inesse. Has prudentem opificem seu *Spagyrum*, in stomacho sedentem, juxta suam intelligentiam, separare, ac mandare eas postea in corporis regiones. Scilicet, cum tum temporis nondum adeo, ut postea demonstrata sunt vasa lactea, existimat totum Chylum, aura vitali turgidum, in vaporem adeo volatilem resolveri, ut solidam

inte-

[21] In recapitulatione. Cap. VII.

[22] Hæc Capite. IV.

[23] Vide Cap. VI.

intestinatorum membranam pervadere nullo negotio possit: & peracta in venis mesenterii, propter novam generationem; puri ab impuro, secretionem, ventriculum Hepatis dictum vaporem chyli falsum rursus fugere: quem vaporem, cum is fuerit istuc loci in liquorem iterum condensatus, esse eundem, quem vulgo sanguinem vocamus. Hunc esse aquam microcosmi, omnium corporis succorum, muscutorum, capillorum, &c. semina complectentem, vitalisque spiritus sedem. [24] Adhæc, cum observetur in singulis fere corporis partibus peculiare liquidum secerni, apparere ex hoc, suum cuique esse ventriculum; imo quot membranas, quot musculos, totidem etiam esse digestionum officinas: aliter enim, ac dixi, si esset dictarum Natura partium comparata, separaretur, necesse esse, ubique locorum, uniusmodi latex. [25] Quomocunque nunc aliquid fuerit in corpore effectum, non potuisse id, iudicat, sine duabus Nature effectricibus, solutione utpote & coagulatione, perfici. Has non solum requiri ad panis ad vini opificium; sed etiam ad omnium animalium vitam, sanitatem, & morbum. [26] Prout de ventriculis, ita etiam de animabus, statuit. Animam quidem, si generaliter consideretur, esse sui domicili architetum; at enimvero, cum nemini non notum sit, singulos morbos inter se diversos, effici igitur hac ratione, persuasum habet, suam cuique morbo etiam esse animam. Hunc spiritum, cunctarum rerum scientem, tam morborum quam remediorum esse fabrum. Qui cum in unoquoque individuo natura diversus, quid statuendum de iis, ad iudicandum relinquit, qui præpostere bestię sanguinem peculiari, & ab hominis natura

[24] Vide Cap. vii.

[25] *Ibidem.* & Cap. ix.

[26] Vide Cap. ix. in medio fere.

natura distincto, spiritu præditum; in venas hominis immittant? [27] Cæterum; quod ad morbos pertinet, statuit, omnes propemodum morbos à *fermentatione*, seu conjunctione acidi & *Alkali* exoriri. [28] Itaque omnium, Hippocratis sententiam amplexus, modum, opinatur, unum eundemque esse; locum vero, facere illorum differentiam; siquidem acidum ab acido non natura, sed secundum loca modo differre; aliter enim, ac sensit, si ejus ratio esset, non posse non, quin semper idem morbus generetur. [29] Acidum ergo ad urinam admissum, stranguriam: ad intestina, colicam: ad juncturas articularum, podagram: ad pellem, scabiem: ad fauces, raucedinem, anginam, &c. efficere. [30] Paronychiam generari, quando in extremitate unguis occultum fermentum errore tendat ad exteriora, & indidem propter impeditam transpirationem foras exire nesciat, tunc illud protinus acescere accendique. Hæc ita se, ut statuit, habere, hoc habet rei documentum. Si in principio, ait, pellicula leviter saltem scalpello abradatur, dolorem omnem & pulsationem illico cessare: quia detenta acrimonia, dempto obice, identidem exspirare tunc potest. Posito acido tanquam cujuslibet morbi causa principe, aliquis Tackenio posset objicere, ergo *Alkali* quodvis, quoniam id juxta suam ipsius sententiam, omnis generis acidum, absorbet seu invertit, nemini non morbo medetur. Verum ille ab hoc tale responsum auferat, & licet, inquit, *Alkali* generaliter in Macrocosmo cuncta acida sine discrimine forbeat: Microcosmi tamen, pergit, longe aliam conditionem esse, eo, quod acidum, quamvis morbosum

[27] Plura hujus generis occurrunt Cap. vi.

[28] Hæc Cap. iv.

[29] In anacæphalæosi. Cap. viii.

[30] Ita Cap. vii.

mosum, animatum tamen, & suo modo prudens, magnetis instar, existere: ideoque id non festinare, nisi ad illud *Alkali*, cujus symbolum & convenientia penes se sunt. Et hanc esse rationem, quapropter lapilli cancrorum, ut & ferrum, tanquam *Alkali* singulariter acidum hypochondriacorum absorbeant, emendentque. [31] Hæc sunt præcipua *Tackenii* dogmata, quæ etiam maxima ex parte professi sunt Bontekoe, Overcamp & alii: qui tamen insuper viscidum, variorum affectuum effectorem, acido & *Alkali* junxerunt. Et, ut summam doctrinæ dicam, opinantur, *Alkali* perraro: verum & acidum, & viscidum plerisque corpori importare ægritudines.

Hanc Hypothesin, inquit WAGTEND. habeat, cui ea est volupe. Mihi, non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenti, longe aliter, atque memorati statuerunt, videtur. Fateor equidem dictam hypothesin apprime valere in incolis regionum frigidarum, & humidarum, ubi maxima hominum pars morbis diuturnis & obstructionibus laborat: verum vix quispiam mihi persuadebit eam quadrare in regiones calidas seu siccas, ubi homines sæpissime morbo acuto & inflammationibus corripuntur: cujusmodi affectibus non *Alkali*, sed acido quodam, vel terrestribus, vel frigore, vel sanguinis missione, vel & alio sanguinis nimiam exæstuantis motionem cohibente, non raro Medici medicinam faciunt. Docuit quondam id Sylvius, docuerunt & alii, in malignis, in ardentibus febribus, inque aliis morbis observari sanguinem justo fluidiorem. Cæterum astipulator Sylvio, non argumentis non experimentis quibuscunque in Medicina agendum, sentienti, quia plurima in Theoria quidem speciosa, verisimiliaque: ast

in praxi, vana ac erronea, animadvertantur. [32]

Tum ego. Quandoquidem, inquam, incidit Sylvii mentio aveo discere, nunquæ interpolatio Medicinæ ab eo facta?

Hanc agnoscetis, inquit SCHRAD. Si cum animo vestro consideraveritis & Sylvium, & Willisium, utrosque seculi modo præteriti auctores longe celeberrimos, copulasse ratiocinia Anatomica cum Chemicis. Non enim vos esse nescios, existimo, intra seculi seculum, oppido multa ab indefessis cujusvis artis cultoribus observata, adinventaque, quæ scientiam quantamcunque veterum fugiebant. Hæc uterque complexus, suo quisque ingenio fabricatus est placita peculiaria. Uterque suos habuit, imò etiam nunc habet, sectatores. Uter utri autem, qua doctrina qua eruditione, anteferendus, non meum est dirimere, sed id aliis, me doctioribus, ad judicandum relinquo.

Si Tibi allubescit, inquam, trade primo doctrinam Sylvii.

Sylvius, inquit SCHRAD., tanquam enuntiatum habet. Nihil in Medicina, perinde atque verum, admittendum, præterquam, quod Experientia per sensus externos confirmarit. [33] Ut autem hanc sibi quisque comparare possit, necesse esse, ut is & Anatomix & Praxi Medicæ, & Chymix operam navet: illi, ut singularum partium structuram, ac affinitatem communionemve, quæ ipsis intercedit, nec non contenta corporis multiplicia, addiscat: isti, ut affectiones rerum naturalium, quæ ex harum aut usu aut abusu homini, vel sano, vel ægro accidere solent, accurate & exquisitè observentur: huic denique, ut

Ii

sibi

[32] Vide *Deleboe Sylvii Prax.* | x. §. 64.

Medic. libr. III. Cap. VII. §. | [33] *Disputat. medic.* 17. §. 13. & seq. & ejusdem libr. Cap. 27.

sibi naturalium vires. i. e. eorum agendi patiendique modi, atque adeo sensiles mutationum naturalium causæ, innotescant. [34] Hoc triplici fonte Sylvius cum ea, quæ ad Physiologiam, tum ea, quæ ad Pathologiam, spectant, derivat. Doctrinam ejus narratione delibabo. Digestionem ciborum in ventriculo, non dubitat, *fermentationi* in Mechanicis assimilare. Nam cibo dentibus manso intermisceri salivam, vi fermentandi in primis refertam: posthinc cibum mansum demitti ad ventriculum, ubi reliquias alimentorum, circa ventriculi rugas hærentes, potestate fermenti dotatas, suum quoque symbolum conferre. [35] Exacta alimenti in liquorem albidum, beneficio *fermentationis*, in ventriculo elaboratione, dictum liquorem, chylum a Medicis appellatum, indidem per pylorum emitti in lactes: in quibus iterum fieri chyli ab alvi excrementis secretionem. In primis vero hoc opus contingere in intestino duodeno, ubi bilis, propter sibi adjunctum sal lixivum, & succus Pancreatis, natura subacidus, facta utpote utrorumque cum chylo mixtione, excitent blandam, naturæ nostræ amicam, effervescentiam. Quæ cum contingat, fieri insimul puri ab impuro secretionem. Hoc tendere sensim sensimque, postquam fuerit prius in lactibus omni sibi admixto chylo orbatus, ad alvum, ut foras eliminetur. Illud vero a motu intestinorum peristaltico in venas lacteas, & ductum thoracis exprimi, ubi denuo id conjungi cum lymphâ: ast cum sanguine, si quando ad axillarem & cavam venam pervenerit. Posthac conjunctim defluere paulatim versus dextram cordis auriculam, ubi de novo eis admisceri sanguis, ab inferiore parte ad cor rediens, Mixta

[34] Disputat. medicar. x. §. 6. & 7. | [35] Disputat. medic. i. §. 21. & seq.

Mixta invicem dextram cordis auriculam subire, & ex hac contracta in dextrum cordis ventriculum pro-
 pelli. Et licet istuc loci internus cordis ignis mixtu-
 ram hanc accendat attenuatve; tamen eam non ulti-
 mam perfectionis suæ metam attigisse. Ideoque ite-
 rum deferri per arteriam pulmonis in pulmones; ubi
 ab aëre inspirato temperari, ac, ut ita dicam, recrea-
 ri: per venam pulmonis deinceps properare in auri-
 culam cordis sinistram, ac in ejusdem loci ventricu-
 lum, ubi rursus antedicta mixtura ab igne cordis ac-
 cendi, rarefieri, ac quodammodo effervescere, &
 tunc sortiri ultimam sui perfectionem. [36] Sanguini-
 nis constitutionem, quomodocunque fuerit, Trium-
 viratui Sylvius acceptam refert. [37] Per Triumvi-
 ratum autem intelligit triplicis generis corporis hu-
 mores, bilem scilicet, salivam, & succum pancrea-
 tis. Bilem, ratione salis volatilis & oleosi; blande
 partes alimentorum tenaciores incidere, quo facto has
 potiore fluentiam sortiri. Salivam, propter spiritum
 acidum & sal lixivum, sibi admixta, magis magisque
 ciborum fermentationem promovendo, eorundem-
 qua lentorem minuendo, partes quascunque secessui
 reddere aptas. Denique succum Pancreatis, propter
 spiritum subacidum, quo dotatum, alimentorum te-
 nacem naturam potentius solvere, simulque partes
 ipsorum maxime lentas cogere ad confluxum cum flui-
 dioribus: quo peracto temporis vestigio, tunc ipsis per-
 fluendi occasio præberi. Quoties nunc dictorum trium
 humorum vel unus, vel duo, vel omnes insimul ma-
 le constituti, toties pituitosam contingere Chyli a

Ii 2

foeci-

[36] Vide disputat. medic. pendic. tract. v. §. 516. & Prax.
 11. §. 14. & seq. disput. 111. med. libr. 1. Cap. xviii. a §. i.
 §. 2. & seq. disputat. x. §. 44. usque 6.
 53. & seq. Prax. Medic. libr. 1. [37] Prax. Medic. lib. 1. Cap.
 Cap. xi. §. 1. & seq. item ap- xi. §. 3.

fœcibus alvi secretionem. [38] In primis vero & salivam, & succum Pancreatis, utroque inter se non dissimillimos, pituitæ producendæ esse aptissimos. [39] De cætero, peracta istorum trium humorum conjunctione, in qua sal lixivum bilis ab acido succi pancreatis & salivæ immutatur, progigni quartus, quem de proprietate convenire cum sale ammoniaco, quod etiam sui generis esse acidum, a sale volatili urinæ informatum. [40] Quemadmodum in duodeno a Triumviratu cum Chylo: ita etiam in corde fieri lymphæ, quam naturæ subacidæ, & bilis, quam naturæ *alkalica*, *effervescentiam* seu ebullitionem amicam: cujus beneficio deinde, arbitratur, erumpere, seu exurgere ignem vitalem, non lucidum, sed similem ei, qui oleo Therebinthinæ & oleo vitrioli invicem mixtis, oboritur. Hunc foveri sanguinis reliquiis, intra dextri cordis ventriculi cavernulas, resistentibus. [41] Ebullitionem Naturæ humanæ inimicam, modo hanc modo illam febris speciem, cientem, exoriri, quoties utraque, bilis puta & lymphæ, vel alterutra fuerit minus temperata. [42] Cæterum suspicatur lympham generari e spiritibus animal-

[38] *Ibidem*. Cap. x. §. 2. 5. utrinque ex venis accedenti, aut utrisque simul..

[39] Append. Prax. Medic. tractat. vi. §. 39. & 40. Disput. medic. v. §. 37. [42] Disputat. Medic. x. §. 55. Append. Prax. tract. x. §. 654. Ita non modo universe, sed

[40] Prax. Med. append. tract. v. §. 163. potius sigillatim loquitur Sylvius de causis februm. E. G. Prax. Medic. libr. 1. Cap. xxx. §. 97.

[41] Disput. med. x. §. 30. 43. 54. & 56. Prax. Med. libr. 1. Cap. xviii. §. 6. Append. tract. 11. §. 243. & seq. Paragrapho 16. Disput. x. scribit ignem vitalem haudquaquam more ignis foveri vel excitari, *verum debere aut resistantibus intra dextri cordis ventriculi cavernulas sanguinis reliquiis, aut ipsi sanguini* ortum suum debere succo pancreatico acidiori, & pituitæ satis copiosæ ac tenaci juncto: bile interim existente valde inerte. Ardentes febres oriri a succo pancreatico minus acri, & pituita modica minusque lenta: bile autem acri, oleosa & copiosa. Cardiacas

malibus, eandemque ad glandulas conglobatas, per nervos deferri, cui ulterius acidum ex affluente ad ipsas sanguine secretum admisceri. [43] Quamvis Sylvius alibi [44] ingenue fassus, se hæere in declarando indolem ac usum lymphæ: attamen alio loco [45] statuit. Duplicem utilitatem corporis œconomiz lympham asserre (1) impedimento esse spiritibus animalibus, ut ne nimiam subeant consumptionem sui, & (2) ebullitionem sanguinis, in corde peragendam, dirigere. Quantum ad spiritus animales attinet, putat Sylvius, generari hos e sanguine, a corde per arterias carotides in ipsam cerebri cerebellique substantiam, perlato: ubi parte sua aquosa, colando quasi per angustissimos capillarium arteriolarum poros, privari, ac nancisci qualitatem, a spiritu vini non multum, abludentem. [46] Quod vero ad acidum, cujus sæpenumero meminit, pertinet: existimat, id sanguini arteriarum inesse, quale non genitum in corpore, sed postmodum in glandulis certa proportionē juxta omnigenam humorum indolem ab aliis rebus modo separari. Sic in glandulis conglobatis fieri e spiritu volatili & acido lympham: in Pancreate e spiritu acido & oleo, succum sui generis: in glandulis maxillæ conglomeratis ex acido & volatili spiritu, & oleo, salivam. [47] His memoratis

Ii 3 hy-

diacas febres exoriri a succo pancreatico, stagnando vim corro-
dendi nato: præsertim vero,
quando fel acre concurrat, at-
que valida, ex ipsorum confluxu,
contingat ebullitio; qua de causa
tunc halitus acerrimos, versus
superius ventriculi os assurgentes,
id ipsum acriter mordere ac rode-
re. Non dissimili modo de reli-
quis febrium speciebus disserit.

[43] Disputat. medic. iix.
§. 40. & 42.

[44] Disputat. medic. v. §.
4. 8.

[45] Disputat. medic. viii.
§. 62. & 63.

[46] Disputat. medic. ix. §.
28. & 29.

[47] Disputat. medic. viii.
§. 48. 53. 54. & 58.

pothetice a Sylvio positis, non imparatus erit, ejus vestigiis institurus, a speciosis, de variis corporis ægri-
tudinibus, ratiocinationibus. Nam modo humorum,
aut abundantiam, aut defectum, tametsi laudabiles
fuerint: modo singulatim fellis nimiam aut acrimoni-
am lixivam aut pinguitudinem: modo succi pancrea-
tis nimiam acerbitem, austeritatemve: modo sali-
væ, modo lymphæ, &c. quoquo pacto contractam
mendam, culpabit. [48] Non imparatus itidem erit,
juxta hanc hypothesin, suum cuique affectui reme-
dium adornare.

Scilicet, inquit WAGTEND., si is hujus virtu-
tes habuerit perspectas, & dosin, & tempus admini-
strandæ medelam, observaverit: incassum alias, me
judice, quæviscunque medicamenta ornabit. Sed
quantopere in his, in quibus tamen cardo curationis
vertitur, plurimorum scientia vacillet, non meum est
indicare. Utinam hæc arte determinarentur? Arbi-
tror enim horum cognitionem universis morbis salu-
tarem; & fore, ut exinde Medicorum honor in dies
increbrescat.

Tum ego. Vera profers, inquam. Ast quis multo-
rum præjudicatas opiniones, & negligentiam, e vi-
ta sustulerit? Eorum nempe, qui putant cognito mor-
bo ejusdemque causâ, nullo negotio remedium inveni-
ri. Sed hoc est, quod curatione ægri demonstrandum.
Quis nostrum non ingenue confitetur medicos, quam-
vis morbum cognoverint, fluctuare sæpe animo,
quando ægris remedia præscribunt: & id potissimum
ob rationes a *Wagtendorpio* allatas. Verum mitta-
mus

[48] Method. med. libr. 1. Cap. xvii. §. 13. & seq. Prax.
med. libr. 1. Cap. xi. §. 7. & seq. Quid, quod *Sylvius* ejus
modi argumenta passim in libris
suis affert. Supervacaneum ergo
dixi, laborem, si huic operi plu-
ra in seruerim: siquidem auctor
cum plerisque medicis recentio-
ribus versatur.

mus hujus seculi errores, quos, spero, alios, nobis doctiores, diligentia correcturos, auctoritateque, ac experientia roboraturos. Sed evagor longius, quam volebam. Mentio paulo ante fiebat Doctrinæ Willisii.

A me facta est, inquit SCHRAD.

Igitur velim, inquam, Vir Clarissime, ut pauca de ea degustes: pulchre enim ejus sensum calles.

Noli, obsecro, inquit SCHRAD., me laudare in os. Mihi enim ipsi non later, quam curta mihi sit scientia. Verum tamen, cujuscunque modi ea sit, morem tibi geram, & memorabo ea, quorum memoria penes me est. Sed ad rem. Willisius statuit in homine revera duas, natura distinctas, dari animas: alteram intelligentem, incorpoream, immortalem: alteram corpoream e sanguine vitali, & spirituum animalium congerie pariter conflatam. Hanc illi loco subjecti, cui inhæreat, inservire. Et, quamvis corporea per universum corpus distributa, tamen rationalem animam, sedem occupare in phantasia; cujus collocationem esse in meditullio cerebi. [49] Verum, quoniam multa multi de natura animæ humanæ, quatenus ea singularis, & a brutorum anima sit distincta, philosophati, mittam itaque illam: at conferam me ad hujus, de qua, ut nostis, peculiarem edidit tractatum, indagationem. Quantum nunc ad animam corpoream pertinet, opinatur Willisius, eam constare e duplicis generis initiis: unum flammæ non dissimile, ortum e sanguine ducere: alterum lucidum, in cerebro inque nervis gliscere. [50] Hujusmodi animam per universum corpus, sensit, esse extensam, naturæque esse igneæ; vel halitum, flammæ similem. [51]

Ii 4

Hanc

[49] De anim. brutor. part. Phyzioleg. Cap. vii.

[50] Libr. de sang. incale.

scientia.

[51] De anim. brutor. part.

Phyzioleg. Cap. ii.

Hanc primordia generis ducere e semine genitali: in quod eam nondum accensam, tanquam atomorum subtilium congeriem, reconditam; quam deinde, posteaquam focum nacta idoneum, vel a parentis, vel gestantis, vel incubantis anima, velut flamma de flamma, ante jacta corporis fundamenta, accendi; hinc micare, & se paululum explicare, incipere. Eam postea conceptus telam exordiri, & materiam agitare oppositam, & accendere, & suo quamque partem ordine disponere. Eam porro adaugere in dies, paremque evadere corpori, a se efficto. [52] Constare itaque naturam animæ brutæ, opinatur, e particulis ejusdem materiei, ut corpus; hoc tamen discrimine, quod illi sint selectæ, subtilissimæ, maximeque agiles; huic vero crassiores, &c. [53] Præterea hanc animam cujusquemodi corporis mixtionis, & correctionis vinculum: hanc id ipsum corpus, tanquam Sal, a putredine vindicare. Namque flamma animæ interstinctæ, seu accensione & motu particularum subtilium cessante, confestim corporis compages dissolvi. [54] Non modo bestiis, verum & insectis suam quibusque animam esse igneam, asseverat, quoniam accensæ vitæ ergo, copia aëris, tanquam ignis pabulum, ipsis sit opus. [55] De cætero singulare innatumve in hac anima esse, tueri se a cujusmodicunque injuriis: dein speciem suam propagare. i. e. sobolem, seu alias animas, Quantum vero ad affectus spectat, dependere eos, putat, a flamma animæ brutæ, plurifariam aut aucta, aut imminuta. In ira inque indignatione eam modo immani excandescere: a gaudio pene extinguui: suffocationis autem periculum subire, prout omnifariam, vel subito timore, vel tristitia perculsa periclitetur. Quid?

[52] *Ibidem.* Cap. v.[53] *Ibidem.* Cap. II.[54] *Ibidem.* Cap. v.[55] *Ibidem.* Cap. III.

Quid? quod & ipse corporis habitus ejusmodi flammam omnimodis immutare potis sit. Etenim in temperamento frigidiore, hydrope, leucophlegmatia, &c. propter sanguinem nimis aquosum, flammam non nisi exiguam, inconstantem, proinde, quasi fumo & vapore esset obruta, emitti: interdum vero sanguinem, ob abundantiam sulphuris, in totum accendi: exempli gratia in temperamento cholericō, & in intemperie febrili. Ex dictis exemplis nunc concludit, prout flammæ vitalis accensio varie alteretur: ita etiam particulas lucidas, ab eo ortas, seu spiritus animales, diversimode fulgere. Neque oblivione conterendum est, aliquando ipsos spiritus animales, non satis lucidos ac aëreos existere: verum effluviis peregrinis, salinis nempe, ut vitrioli, ut nistri, vel aliis nubilosis, infici: cujusmodi deinde sensibiles species deformare, & motus inordinatos excitare: atque adeo in causâ esse, ut tota anima subinde varias subeat mutationes, speciesque induat alienas; ceu in mania, melancholia, &c. sæpe contingere. [56] Pergo ad bestiarum notitiam. Hanc bifariam, sensit, eas indipisci. Notionum etenim alias esse ingenitas animæ, alias aliunde acquisitas: illius generis appellari vulgo instinctus naturalis, quo ducce animalia bruta impelli ad conservationem sui, & ad propagationem sui generis: hinc ad famem, frigus, &c. tollenda jugiter conniti, exquirereque ea, quæ sibi, ut commoda, congruunt: amoliri autem summopere, quæ his contraria sunt. Inde coitum appetere, nidulari: ovis incubare, & similia, tum ad generandum, tum ad nutriendum foetum necessaria, peragere. Acquisitæ notionis bestias fieri consortes, si quando sensibilia earundem animabus im-

Ii 5

pri-

primuntur. Non statim, cum in lucem venerint, eas se præbere dociles, sed tum demum, quando cerebrum & ejus appendix non amplius humida, partem animæ lucidam obscurant; quapropter hoc tempore factæ sensationes obiter modo impressæ cerebro, confestim denuo oblitterentur. Verum enimvero, si contra, ac memoravi, cerebri fuerit constitutio, & spiritus animales satis lucidi, objecta externa, ad sensuum organa delata, his quidem cujusdammodi impressiones importare, quas nequaquam in his perstare: verum ratione continuatæ spirituum animalium seriei, introrsum versus corpora striata transmissas, sensorium commune afficere, exinde ulterius ad corpus callosum, & ab hoc rursus ad cerebri corticem, pertingere, ac ita animæ perceptionem rei sensæ inferre; cui vestigio temporis succedere imaginationem, atque ejus typi relicta vestigia constituere memoriam, [57]

Hoc loco ACKERSD. Quorsus isthæc? inquit, Tu philosophare. Puto nos in unum convenisse, ut de Medicina disputaremus. Perseveremus, velim, in hoc proposito. Siquidem, ut liquet inter nos, suæ quisque artis disputator est optimus.

Hæc indicari oportebant, inquit. SCHRAD. quia Willisius ea, tanquam hypothesin, habet, quam pro argumento doctrinæ Morborum capitis posuit. Videbitis, si modo ejus librum de anima brutorum inspexeritis, quanta series rerum sententiarumque sit? atque ut ex alio alia nectantur? Quin labebar, longius, nisi me retinuissem. Adeo enim me delectant singula, quæ auctor, longe omnium doctissimus, monumentis prodidit. [58]

Tum

[57] Vide Cap. vi. ejusd. Part. ubi auctor copiose circa hæc disputat. [58] Nerupe in Part. II. quam *Pæthologicam* appellat, in qua tractat morbos, qui ad animam

Tum ego. Quandoquidem, inquam, Tibi ea perplacent, redde, obsecro, quæ restant. Etiam nos, tametsi non pauca de scriptis Willisii degustaverimus, delectamur in repetitione ejus doctrinæ.

At enimvero, inquit SCHRAP., ut suis quæque locis reddam, necesse est, primum indicare, quod de fermentatione statuit. Quippe hujus efficientiæ, duxit, complura, quæ in corpore oboriuntur, adscribenda: multum insuper eam ipsam pollere, ait, in omni moda corporis, tam sani quam valetudinarii, conditione. Per vocabulum autem *fermentationis* significat quamcunque ebullitionem turgidam, quæ in corpore naturali sponte, a particulis istius varie agitatis, concitatur. Hanc operationem vero neutiquam in re observari, nisi adfuerint particulæ dispares sui, in aliquo humido congregientes. [59] Superfedebo his, quæ longe lateque de utilitate ac potentia hujus in Mechanicis disseruit. Ea tantum proferam, quæ ad corpus humanum pertinent. Sed ad propositum. Hominem, arbitratur, non modo ratione fermentorum nasci, nutrive, verum etiam mori: quemlibet enim morbum virtute cujusdam fermenti suas excitare tragœdias. Quid? morborum quoque curationes *fermentationis* opẽ Naturam moliri. Etenim in tuenda aut recuperanda hominis sanitate, & medici, & cœnopolæ parile propemodum esse officium. Sanguinem enim, & reliquos corporis humores perinde ac vina, oportet in æquabili temperie, æquabilique *fermentationis*

nam corpoream, ejusque ad subjecta, cerebrum utpote, & genus nervosum, spectant, ut de Cephalalgia, Apoplexia, Mania, &c.

[59] Vide Cap. 1. de Fermentat. Cap. 111. hoc modo di-

ctam operationem definitione declarat. *Fermentatio est motus intestinus particularum principiorum cujusvis corporis, cum tendentia ad perfectionem ejusdem corporis, vel propter mutationem in aliud.*

tationis motu fervare. In hoc quippe consistere bonam valetudinem : ægram vero, si quando dicta humorum motio, aut minor solito, aut major, fuerit. [60] Et, ut prima vitæ initia attingam, sensit Willisius, ea originem suam spiritui in corde, velut puncto cuidam fermentanti, debere. Hujus cordis fermenti instinctu, seu occurso, sanguinem impetuose effervesce. Proindeque sanguinem a *fermentatione*, seu accensione, quam in cordis sinu patitur, quam plurimis spiritus salis & sulphuris particulis, e laxata compage erumpere nitentibus, refertum, non sine tumultu insigniter turgescens, per vasa deferri. Non modo cordi, sed etiam plerisque interaneis, inesse peculiare fermentum, cujus adminiculo omnis generis humorum, per vasa postea colandorum, perfectionem fieri. Ita ventriculi plicis, autumat, inhærere fermentum acidum, cujus beneficio esculenta mutantur in chylum : quem propter particulas sulphureas cum salinis dissolutas, fermentoque acido commistas, colorem nascisci lacteum. Quin vero tale ventriculi fermentum a liene stomacho inspiretur, multum addubitat, quia Anatomia non monstret viam, qua id eo usque ad ventriculum pertinere possit. Et, ut splen non habeatur, tanquam viscus ignobile, ut ita nonnullis visum : ratum habet, eum, velut promptuarium terrestris, & limosæ partis, considerandum. Inde hanc, postquam fermenti naturam sortita, vicissim ad sanguinem, effervescenti gratia, amandari. [61] In sanguine vero, quem statuit, sulphure, sale, aqua atque terra, compositum, vel, quem habere particulas spiritus instar valde agiles ad calorem & motionem, nec non molles, & teneras ad corporis nutrimentum, idoneas,

[62]

[62] inveniri duplicem fermentandi actum: alterum naturalem: præter modum naturæ alterum. Naturalis est, quando rite citra ullam molestiam perficitur: præter Naturam ex adverso, quando sanguis, ultra modum effervesceat, & turgescendo rarefactus, vasa distendit, pulsus celeriores concitat, & velut liquor sulphureus incensus calorem adurentem quaquaversum demittit. Trifariam autem præcipue sanguinem præter naturam effervesceat. Sive enim ei aliquod extraneum, ipsi dissimile, vel extrinsecus corpori illatum, vel intrinsecus a vitiosis quibusvis visceribus, suppeditatum, permisceatur: sive principium quoddam, sanguinem constituens, ultra temperiem naturalem, efferum evaserit: sive tandem ei a causa morbida qualiscunque liquoris coagulatio inducatur, ac ita particulæ crassiores a tenuibus secerantur; quomodocunque nunc memoratorum aliquid

[62] Libro de febribus. Cap. 1. Spiritus esse subtilem, & maxime volatilem sanguinis portionem. Horum particulas nunquam non expansas, & avolare nitentes, cæterorum, quibus obvolvuntur corpuscula crassiora, exagitare, & in continuo fermentandi actu continere. Sulphur copiose sanguini inesse, apparere ex hoc; quoniam non modo alimentis pinguibus assatim vescimur; verum etiam, quoniam nutrimentum, quod partes corporis solidæ a sanguine accipiunt, sulphure, vel pinguedine cumprimis refertum. A dissolutione hujus sulphuris, sentit, rubicundum sanguinis colorem oriri. Salem inprimis vero volatilem, sanguini inesse, evincit gustus: item destillatio. Terram insuper eidem admixtam, probat, quia sit humor crassus, & spissus: eandemque sanguinis subtilitati nimis moderari, ac præpropere hujus accensionem inhibere. Fluxionem sanguinis dependere ab aqua sibi admixta. Hanc, ut ne sanguis stagnet, impedire: ideoque in causa esse, ut hic debite circuitum per vasa absolva; & quod superest, nimium sanguinis calorem attemperare, adustionemque resingere. Præterea comparat sanguinem cum vino ratione effervescenti vel fermentandi actus, quem, sensit, utrisque esse familiarissimum. Quin etiam illum lacti comparat, ratione cujusdammodi formæ, coagulationis, seu alius, quoquo pacto instituta, parium utriusvis, discessionis.

quid evenerit, actutum id in causa esse, ut sanguis solito magis effervescat, & naturalis corporis status perturbetur. [63] Quod ad ipsum sanguinem pertinet, existimat auctor, eum esse animatum, & vitam ejus ab cujusquemodi incendio dependere: quin imo ipsam vitam esse speciem quandam flammæ, ab ipso conceptu in humore genitali depositæ, quam deinceps a calore materno exfuscitata, incipere paululum gliscere, micareque, & ad sanguinem, quoad animal ætatem degerit, commorari. Non adeo stupidum aliquis credat Willisium, quo statuatur sanguini flammam lucentem, ut ea igni culinari, vel candelæ, vel simili inflammatae materiæ, est, itidem inesse. Verum potius Willisius persuasum habet eam, quoniam tenuissima, forsan sub forma fumi, vaporis, &c. Sanguini præesse. [64] Quid? quod calor & motus sanguinis intestinus a duobus deinde dependant: nempe (1) a peculiari ejus constitutione, quam in hoc sitam, ut sanguis, quia scatet principiis activis, ut spiritu, sale & sulphure, in vasis suis, non secus, ac vinum dolio inclusum, sua sponte turgescat, (2) a fermento, cordi insito, quod liquorem, sinus ejus pertranseuntem, efficienter rarefacere, ac cogere eundem, ut effervescens quasi cum spuma corde exiliat. [65] Præter hæc, statuit, vasa seminalia & partes genitales fermento turgere adeo, ut nihil supra. Videri enim sibi, ait, heic locorum spiritum, sal & sulphur, simul compacta, summeque exaltata, in semen, velut in *Elixir* nobilissimum, redigi. Actuosa hujusmodi principia, non tantum in utero pro foetu efformando fermentescere, sed etiam juxta

[63] *Ibidem* Cap. II. con. | incalescentia.
fer etiam cum dictis Cap. I. | [65] Libro de febr. Cap.
Part. Pathol. de anim. brutor. | II.
[64] Vide tractat. de sang.

juxta ac vividum fermentum, universo sanguini, ut volatiliior fiat, & acrior effervescat, inspirari. Hoc fermento itaque rite se habente, in foeminis facies colore florido suffundi; nec non ob luxuriantem sanguinem singulis mensibus, necesse habere sanguinis ex utero profluvium. Eandem esse virorum conditionem, quibus ratione fermenti seminalis esse plurimum caloris, vocem sonoram, pilorum, in barba inque inguinis, eruptionem. Deficiente vero, seu depravato ejusmodi fermento, in utroque sexu observari pallorem, anhelationem, &c. & viros fieri plurimum imberbes. [66]

Quid sensit, inquam, de spiritibus corporis?

Materiam, inquit SCHRAD., ministrare sanguinem, & quidem purioris sulphuris portionem. Hanc intra *corticalem* cerebri cerebellique partem a sanguine secerni, non dissimili prope modo, ut spiritus vini, quem destillando per poros spongiæ, alembico impositæ, pertransire, ac ita subtiliorem indeptare naturam. Neque vero constrictiori cerebri nervorumque compagi solum spirituum confectionem esse tribuendam: sed in cerebro liquorem subtilissimum, spiritum puta, e sanguine extillatum, fermento quodam imbui: quo admixto eum volatiliorem reddi, atque adeo ad motus sensationisque munia obeunda magis idoneum. Cerebrum namque abundare sale volatili, cui spiritus acuendi attenuandive virtutem esse insignem. [67] Procreatorum, tali, ut dixi, modo, spirituum, e sanguinis flamma emissorum, lucis radiis similium, ingentem copiam in meditullio cerebri in futurum animæ superioris usum asservari: sufficiente interim portione, e summa hac corporis regione in medullam oblongam, & spinæ dorsi medullam,

lam, & deinde in nervos, inque eorundem propagines, blande scaturiente, hosque infimul agitante, & ut tensi evadant, inflante. Quin etiam spiritus, ubertim e nervorum sinubus exundantes, muscutorum, membranarum, &c. fibras *nervæas* subire: adeoque in causa esse, ut hæ propria, sine medio interveniente, constituentur sensus ac motus organa. Bifariam autem spiritus rerum suarum satagere: introrsum, cum officium erga sensus: a foris, cum erga corporis motionem, conservent. [68]

Liceat interfari, inquit ACKERSD. Tuam scientiam non fugit. Vir Clarissime, mentionem quoque persæpe Willisium facere de decantato liquore nervoso, cujus etiam & Glissonius & Whartoniuss mentionem fecere.

In tempore mones, inquit SCHRAD. Parum absuit, quin me ejus oblivio ceperit: adeo enim dicendorum magnitudine obruor. Originem ducere hunc laticem, spiritibus animalibus vehiculi loco inservientem, sanguine, cerebri cerebellique oras exteriores, irrigante, ipsisque instillato: unde, caudicem medullæ trajiciendo, leni postea scaturigine per totam systematis nervosi compagem diffundi. Hujusmodi laticem autem revera, & cerebro inesse, & nervoso generi, apparere ex hoc, quod spiritus animales, jugiter manantes, sint contigui: quod tendonum, partiumque nervosarum seu vulnera seu abscessus, exsudent ichorem tenuem: quod, si catuli cujusdam nervi majores ligentur, hi paulatim intumescant; quæ omnia accidere ratione liquoris, nervos permeantis. Addatis his, quod si nervi, novissime discissi, extremitati, admoveatur charta bibula, eam humectari istic loci. Munus huic latici,
præ-

præter id, quod, ut jamjam dixi, sit spirituum vehiculum, esse insuper, ut varios spirituum, in usum sensus & motus, schematissimos, referat. Posthæc eundem conferre ad nutriendum corpus. Verum, antequam is ad nutritionem aptus, necesse esse, ut ei admisceatur aliusmodi humor, quem ubique fere e Massa sanguinis per arterias deponi. Hos geminos humores, postquam utrimque commixti, constituere liquorem vere nutritium. Hunc deinde partibus accrescendis debita proportionem ac mole conjungi; vel spatiosa, propter jugem particularum exhalationem, decidua, interpositu suo continuo explere. In hisce duobus namque nutritionis opus cum maxime consistere. Utut nunc nutritio fuerit, primatum tamen conferendum esse censet, liquori nervoso. Hunc, propter subtilitatem, & spiritus, quibus abundat, liquorem arteriarum, natura sua inertem crassioremve, informare, reddereque accommodum nutritui. Constare quippe inter Medicos, succo nervoso aut deficiente aut depravato, sin ullam, perversam minimum, in corpore oborituram, nutritionem.

[69]

Hoc loco ego. Haud dudum memorasti, inquam, spiritus animales corporis motui inservire, velim, ut tradas, quo pacto corporis motio fiat?

Postulat Willissius, inquit SCHRAED. Duas positiones sibi concedendas. Nimirum, plus spirituum animalium, vel particularum impellentium, intra fibras tendinum, quam carnis, hospitari. Deinde fibris carnis insitas esse aliusmodi particulas, ac in illis. In motu itaque corporis vel musculi alicujus, spiritus animales, juxta instinctum cerebri, cum nervis communica-

Kk

tum;

[69] Vide Cap. i. de febrib. & xx. unde hæc, quomodo curantur De cerebri Anatom. Cap. xix. que fuerint, excerpti.

tum, e fibris tendonum in carneas, erumpere, pro-
filire; & cum inibi inveniant alius generis particu-
las, a sanguine suppeditatas, conjunctim protinus ef-
fervescere. Quod cum contingat, fibras muscoli
carneas, laxas alioqui, & poris abundantes, infarci-
ri, ac quodammodo corrugari, hinc sequi ejus mu-
sculi contractionem. Qua finita, spiritus superstites,
quorum natura etiam nunc sincera est, redire in fibras
tendinum: reliquis interea particulis intra carnem
relictis. Harum dispendium sanguinem: at illorum,
nervos, refarcire. Et licet ingenue fateatur, se opus
arduum conari in indicanda dictarum particularum na-
tura, in declaranda causa, qua eae ipsae ad motum
impellantur, & denique in definienda ratione, vel
modo, contractionis musculorum: non dubitat ta-
men se omnes exorpturum difficultates, si permit-
tatur sibi ponere, nervorum spiritus salinae indolis,
& particulas laticis in musculis inhabitantes, vel nitro,
vel sulphure, esse refertas. † Hujusmodi duplicis
generis particulas, ad nutum animae, quoscunque
corporis motus ad eorundem normam dirigentis, ef-
fervescendo vel ebulliendo coire, perinde ac spiritus
complures, Chemica arte parati, vel invicem mixti,
vel rebus solidis diversis admixti, parilem efferve-
scendi actum edere soleant. Quemadmodum in ho-
rum, ita etiam in illorum conjunctione, autumat,
fieri repentinam partium subtilium eruptionem, a
quibus postmodum inflari musculos, contrahique.
[70] Contractis enim, brevatisque fibris musculo-
rum carneis, quia ejusmodi particulis adimplentur,
eos

† Etenim nisi aliquis ejusce-
modi particulas posuerit, vix fo-
re, putat Willisius, ut aliquis
mentem suam de affectibus spa-
sticis, &c. verbis explicare pos-

sit. Vide Cap. xv. Part. Pathol. de
anim. brutor.

[70] De morb. convulsiv.
Cap. 1.

cos tumescere, ac ad omnimodam motionem esse accommodatos. Porro contractis quoquo modo musculis: spiritus, nervos influentes, a fibris membranaceis, carnosas ubique decussatim secantibus, desistere: quare etiam musculos, quia istiusmodi fibræ membranaceæ exinanitæ vel laxatæ, facili negotio posse distendi; relaxatis autem musculis, spiritus modo dictas fibras denuo subire, implere, &, quo melius carnes stringant, breviores reddere. [71] Hæc de naturali partium quarumcunque corporis motione. Vitiose autem habere se eandem, si memorata spirituum eruptio, *explosionem* vocat, haud ab articularum sanguine, fibras musculorum undique interfluente, verum a cerebro cum liquore, nervos irrigante, descendat: & dein juxta horum origines, medios processus, plexus, extremitates, sibi certos terminos constituat. Nullum enim sibi dubium esse, ait, quin particulae diversæ, & vi quadam e sanguine erumpentes, una cum succo nervoso instillentur cerebro. Has postea in nervosum genus detrusas, spiritibus inibi contentis, accrescere, iisque constitutionem spasticam inferre. Scilicet spiritus dicto modo contaminatos, intra nervorum truncos, vel intra fibras membranaceas, musculis intertextas, vel inter plexus nervosos, hospitantes, aut gravatos ob nimiam plenitudinem, aut data quaque occasione exagitatos, irritatos, cogi excutere copulam suam; & tum particulas elisas a se mutuo discedentes, partes continenter valde inflare, adeoque convulsionem concitare. Non omnes convulsionum species a capite solum, verum quasdam originem ducere a nervorum finibus. Luculenta hujus asserti exempla ob-

Kk 2

servari

[71] Plura inveniet. B. L. in 33. & 34. edit. *Wetsteinian.*
libr. de motu musculor. pag.

servari in splenis, uteri, renum, &c. affectibus, in quibus itidem corpus convulsione bifariam, ob irritationem videlicet, & ob copulam dissimilem particularum explodendarum, torqueri. Si liquor nervosus fuerit penitus vitiat, fieri convulsione[m] continuam: intervallis vero redeuntem, si materia morbida, finita accessione, de novo collecta, nervoso generi iterum debita portione immisceatur. Prout materia, aut stas, aut instabilibus, temporibus fuerit congregata; ita etiam peridos affectus recipituras. [72]

Pulcherrime quidem, inquit ACKERSD. istiusmodi ratiocinium a Willisio excogitatum, sed belle, sed melius, haberet se, si constaret inter nos de tanta, quantam ipsis affinxit, spirituum animalium & sanguinis arteriarum discrepantia, de actu effervescenti, & subita particularum, maxime subtilium, in fibras musculorum, irruptione. Reliqua omittam, ne videar me animum induxisse, viro spectato, ejusdemque sectatoribus, adversari.

Facis bene, inquam: & præterea Domino SCHRA-
DERO esses impedimento, quo minus inchoatum sermonem consummare posset.

Ain' inchoatum? inquit, SCHRAD. false dicis. Ego potius meum in animum induxi sermoni clausulam imponere: adeo multa enim hodie sum locutus.

Ergo, inquit WAGTENA. Tibi a placitis Willisii nihil restat?

Multum equidem restat, inquit SCHRAD. Sed quis singula extemporali oratione absolvet? Attamen ne videar contra vos tergiversari, disseram pauca de feбри, & id quidem generatim. Febrim, Willisius
ait,

[72] Vide libr. de morb. tu muscul. pag. 37.
convuls. Cap. vi. & vii. de mo.

ait, esse inordinatum sanguinis motum, & sanguinem nimio opere effervescente. Si in sanguine aut spiritus aut sulphur nimis exaltatum ac efferatum, cætera principia supereminet, in causa hoc esse, ut sanguis continuo effervescat, i. e. ut febres continuæ oboriantur. Sin vero aliquid diversum sanguini confundatur, cujus particulæ tamdiu ebullitionem cient, donec vel subactæ reddantur aptæ mixtioni, vel foras excernantur, esse id in causa, ut febres, vel statas periodos observent, vel earum accessiones aut anticipent, aut succedant sibi tempore incerto. Febres hæc, cujusquemodi sint, a Medicis appellantur intermittentes. Intermiſſionem autem oboriri, existimat, quia materia morbida uno paroxysmo omnis diffletur; quamprimum vero de novo alia, in debita quantitate, accumulata, iterum aliam febris accessionem sequi, necesse esse. Quod vero typi non sint uniusmodi, in causa esse diversam sanguinis constitutionem, dum a temperie naturali degenerans consequatur modo acrem, modo acidam, modo austeram qualitatem. Cujusmodicunque ea fuerit, tamen non oblivioni tradendum esse succum alibilem, quem non ita pridem in sanguinem advectum, plus aut minus crudum, in materiam citius aut tardius ad fermentandum idoneam, perverti. Hinc typorum varietates, putat, deducendas. [73] Sunt quidem Willisio multa artis theoremata, in tractatu de medicamentorum operationibus, ubi insimul complures morbos omni cogitatione pertractat. At enim vero, quia hæc, & illa, quæ hodie commemoravi, inter se conveniant, derivantur enim ab eodem fonte, ea de causa his supersedeo.

Sed quid judicas, inquam, de Medicis, qui subsecuti hos, & quorum doctrinæ tu nobis, hodie copiam fecisti?

Kk 3

Si

Si vis Rolfincium, inquit SCHRAD., si Etmul-
lerum, si Wedelium, & plures alios eruditione lon-
ge clarissimos, tunc eos haberem in numero *Ecle-
sticorum*. Elegerunt namque aliqui varia dogmata par-
tim ex Helmontio, partim Tackenio; aliqui mul-
ta e Sylvio, & Willisio, ut & e Philosophia Carte-
sii: aliqui e veteribus, & recentioribus simul, &
sic, pro suo quisque modulo, alia atque alia artis Me-
dicæ theorematum fabricavit: de quibus unus quisque
facili negotio iudicium faciet, si modo novissimæ pri-
mis contulerit. Sed tempus est abrumpendi sermo-
nem, non vacat mihi amplius esse confabulatori.
Idem & *Wagtendorpius* & *Ackersdyk* causabantur,
quare ipsis a me discedendum, esset.

DIALOGUS. XVIII.

*De ratiociniis Medicorum, Theoria Geometrarum,
vel Mechanicorum, mixis.*

LUcio & Angelo, Medicis hujus Urbis longe
clarissimis, me die feriato invisentibus, & funium
Tabaci, ut nunc nobis usus est, apud focum su-
gentibus, in quæstione erat, utrum vinum, an hæc
planta, magis acueret ingenium? Verbis in utram-
que partem disputabatur, alter pro vino, pro Taba-
co alter, stabat. Uterque mentem suam roborandi
caussa afferebat argumenta, quibus alterum convin-
ceret. Et cum in fervore disputationis essent, nobis
nuntiatum veniebat ancilla, adesse foris *Serarium*,
Matheseos in Inclyta nostra Academia Professore,
multo celeberrimum, introituro ad nos, nisi nobis
vel molestiam, vel impedimentum, inferret.

Exeo actutum foras. Quorsus istuc? inquam, quin
domum introis. Et Tu, & Tui similes, mihi sunt
semper acceptissimi.

Nescio

Nescio an ausim, inquit *Serarius*. Ego enim te aliquoties visum veni: Te vero apud me hucusque expectavi frustra.

Næ, inquam ego, hoc est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par ratio sit acceptorum & datorum. Do fidem me in posterum, si munia mea modo permiserint, te iterum atque iterum invisurum.

Tum *Serarius*. Accipio, inquit, spero autem, te quamprimum promissa præstiturum. Verum nolitis, quæso, fermocinationem vestram interrompere.

Judex, inquam, qui rem decidat, nobis est opus.

Quid causæ est? inquit *Serarius*. Ut talem exoptes.

Etenim modo, inquam, cum tu advenires, hi Dni Doctores inter se controversabantur de vino deque *Tabaco*, utrum utri potentiae acuendi ingenium ratione esset anteferendum.

Jocularis quidem, inquit *Serarius*, isthæc disceptatio. At, si me arbitrum sumatis, judico, utraque debite sumpta, dictis viribus magis pollere, quam si utrumlibet seorsim usu venerit. Scientiam enim vestram, arbitror, non fugere, quod, fumum Tabaci fugendo, animus errore vagans, applicet se ad certum subjectum, in cujus investigationem tunc omnes cogitationes intendit, distractis videlicet sensibus, a plerisque rebus externis. Quod si vero modicum vini generosi poculum interponatur, ocyus, ac secus, ingenium meditationi redditur aptum. Merum quippe, ut nostis, propter subtiles agilesque particulas, quibus scatet, spiritus corporis nostri, in torpore quadantenus sitos, suscitatur; eosque materia, qua tanquam obruti jacebant, extricat, blandeque commovet; adeoque in causâ est, ut hi ad nutum imperiosæ mentis munere suo perfungi extemplo queant.

Tum *Lucius*. Rem acu tetigisti, inquit. Et mihi, tibi astipulanti, probatur debitus utrorumque usus: mallet tamen, si mihi optio detur, vinum sine Tabaco, quam Tabacum, sine vino.

Nostrorum omnium in ea sententia erat consensus.

Hoc loco ego. Jamdudum exspectavi, inquam, ut me aliquis, Matheſeos peritus, inviseret, erudiretque, qualia placita aliqui Medici ab hac scientia mutuati sint. Igitur Tu, Clarissime *Serari*, jam opportune venisti: nullus dubito, quin hodie opportunitatem idoneam audiendi addiscendique talia nactus fuero. Petesſo itaque, fac me voti compotem; non ambigo & cæteros heic præſentes, lubentes te auſcultaturos.

Lubentiſſime, inquit *Lucius*, & cum voluptate. Nam volupe eſt, ea audire, quæ vel memoria exciderunt, vel ſcientiam noſtram etiam nunc fugiunt.

Tum *Serarius*. Itane, inquit, me negotiis arduis implicem, neceſſe eſt: vereor autem, ne ſpes veſtras concidant, ſi tenuitatem verborum audiveritis.

Non verba, inquit *Angelus*, ſed rem, ſolemus ponderare.

Attamen verba, inquit *Serarius*, ſunt primo declaranda, antequam rem, de qua diſſerere volumus, explanatiuſ definire aggrediamur. Ideoque, ut ſimili modo procedam, indicabo obiter, Mathema ſignificare quidem quamviſcunque diſciplinam: per excellentiam tamen Mathemata ſeu ſcientiæ Mathematicæ fuerunt nominatæ, Arithmetica, Muſica, Geometria & Aſtronomia. Addatis hiſ alias, ex dictis quaternis, quæ apud poſterioris ævi ſcriptores quadrivium vocabantur, ortas, ut *Algebram*, Architecturam, *Staticam*, Mechanicam, Opticam, Gnomonicam, &c. Eadem ratio eſt vocabuli Mechanicæ,

ces, quod notat generaliter artem, quæ ingenio & manu simul exercetur: per eminentiam vero scientiam, juxta Mathematicorum & Physicorum rationes, efficiendi machinas, & organa admirabilis effectus. [1] Mechanicum autem Boerhavius noster appellat, qui non modo callet dicta construere; verum qui corporum vires ex mole, figura & velocitate, vel assumptis, vel observatione deprehensis, calculo æstimat Geometrico. [2] Proinde, nisi aliquis Geometriæ præceptis initiatus, nunquam is evadet magnus Mechanicus. Et, ut ad studium Medicinæ deveniam, Geometria est illa necessaria scientia, quam & Hippocrates, [3] & Galenus, [4] quos & quantos viros appello, sectatoribus suis inculcandam, inter scitu maxime necessaria duxerunt. Quis enim ignorat, ii, qui Mathematici vocantur, quanta in obscuritate rerum, & quam recondita in

Kk 5 arte,

[1] Vide lexica Hoffmanni & Reyheri.

[2] Ita Boerhavius in Oratione de usu ratioc. Mechan. &c.

[3] In Epistola ad Thessalum filium. Ubi memorat Geometriam & Arithmeticam non modo in omnigenis hominum negotiis, verum etiam in Medicina, ex usu esse. Namque illam maximæ utilitatis esse, in articularum, ossium, &c. membrorum situ cognoscendo, inque luxati membri restitutione; hanc vero in omnis generis februm natura, ac circuitibus determinandis.

[4] De libris propr. Cap. xi. confitetur se a patre, ab avo & proavo ad omne humaniorum disciplinarum genus instructum. Et Cap. v. de ord. libr. suor. nar-

rat, se, posteaquam ad xvii. ætatis annum pervenit, & liberalibus disciplinis innutritus, monitu infomniæ patris, ad Medicinam applicuisse, atque hanc Philosophiæ conjunxisse. Et talem, inquit, meam felicitatem, quamquam majorem etiam redderem, quod citius meliusque reliquis omnibus, quacunque docebar, discerem: nisi tamen per universam adeo vitam in illis Medicina, Philosophiæque theorematibus me diligenter exercuissem, nihil præclarum excellensque eram consecuturus. Quapropter mirum non est, in tanta hominum multitudine, qui in Medica & Philosophica exercitatione, studioque versantur, inveniri tam paucos, qui recte in illis profecerunt.

(5) Ita

arte, & multiplici subtilique versentur? quo tamen in genere, vel Tullii ævo, ita multi perfecti homines extiterunt, ut nemo fere studuisse ei scientiæ vehementius videatur, quin, quod voluerit, consecutus sit. [5]

Tu tamen non diffitebere, inquit *Angelus*, Mathematicos, testibus Jureconsultis, quondam male audivisse.

Eos videlicet, inquit *Serarius*, qui in Astrologia vel Genethliologia, vel in aliis hujusmodi divinationibus, male horas collocarunt. Hos crimine Imperatores damnarunt. [6] Quippe illi præceptis disciplinæ abutebantur, perinde ut olim aliqui Magi, Philosophiam profitentes; quibus cum esset animus nimis subtiliter studium Sapientiæ excolendi, tum in superstitionem quoque inciderunt, perbene Pindarus [7] dixit, consentaneum cuique rei esse modum, quem intelligere, opportunitatem esse maximam.

Tum ego. Ita res se habet, inquam, verum quotus quisque eum assequitur? Est quidem inter nimium & parum mediocritas, sed hanc tenuere beati. Ut autem e diverticulo in viam redeamus, des nobis, quæso, mi *Serari*, nunquis a discessu Asclepiadis e vita, Mechanicorum more Medicinam interpretatus?

Ad hæc *Serarius*. Quantum mihi constat, inquit, Cassius, quem Celsus, [8] æqualis illorum temporum, vocat ingeniosissimum sæculi nostri medicum, Mecha-

[5] Ita *Cicero* libr. 1. de oratore.

[6] Dioelet. sc. & Maxim. vide Cod. libr. ix. Tit. xviii. §. 2. Cæterum, artem Geometriæ discere atque exercere publice interest; eadem lex testatur. Item Cod. libr. x. Tit. lxiv. §.

2. Mechanicos, Geometras & Architectos, & eos, qui aquarum ductus, & inventos modos docili libratione ostendunt, Imp. Constantinus & Constans immunitatibus donarunt.

[7] Olimp. Ode xiii.

[8] In Præfat. libr. 1.

Mechanice explicat, quare ulcera rotunda cæteris difficilius coalescant? Sententiam scilicet corpore angulato & rotundo declarat. In illo enim partes, sibi viciniores esse, quam in hoc, in quo omnes partes æqualiter a centro distant: difficiliorem proin hac fieri labiorum vulneris ad sese accessionem. [9] Quæstionem etiam habet de accessibus febris, qua de causa videlicet in universum fere extrema frigore capiuntur? Rationem esse, ait, quia humores eo confluent, ubi motus initium extat: id autem in mediis viscerum penetralibus consistere. [10] De cætero culpatur passim adstrictionem nimiam, aut perspirationem corporis impeditam, aut nimiam spirituum motionem. [11] Post hunc jacuit ratiocinium Mechanicum diutissime, aliis sectis in Medicina interea primatum habentibus: adventu autem Viri incomparabilis Cartesii, Galliæ præfiscine sideris, seculo haud pridem

[9] Hæc e Probl. i.

[10] Ita ratiocinatur. Probl. VII.

[11] Sic Problem. LXXII. qua de causa in febrientibus alteretur pulsus, hanc affert rationem. Nimirum, quoniam spiritus innatus, quum naturali & symmetro statu, redundat, & a calore interiore dividitur, tenuaturque, ac levitatis occasione concitam acquirit celeritatem, non pulsui tantum, sed & ipsi respirationi, alterationem inducat. Et Probl. LXXI. cur in Cholera convellantur contrahunturque, & refrigerentur extremæ corporis partes, atque pulsus adsit obscurus? fieri hæc ratiocinatur, per spiritum impetu elatum, propter tenuitatem partium, qua ventriculum esse præ-

ditum. Et, quia huius spiritus sit oppido calidus, idcirco eum latenter diffilari: &, quod consequens est, dictas partes torpore affici, ea autem torpere, quæ spiritus vehiculo priventur. Extrema porro refrigerari, contrahique propterea, quod in istis calidum nativum ad ventriculum, ob illius partis tenuitatem, commeet. Et Probl. LXXIX. insanorum deliria accidere, ait, quoniam spiritus animalis propter impedimentum, & obstructionem pororum, qui in partibus, memoratum spiritum conficientibus, sunt, angustum inveniat transitum. Quin etiam Cassius variis corporis affectibus, in quibusdam problematibus, mentem suam explicat spiritu, calore vel frigore.

pridem elapso exorti, id reviviscere cœpit. Hujus e Physica postmodum multi medici, ut Regius, le Grand, Craenen, Broekhusius, Waldschmid, &c. complures hyphotheses in Medicinam transtulerunt; easdemque cum variis, quæ ad rem pertinere videbantur, tam Galenicorum quam Chemicorum decretis, copularunt. Hinc orta nova Medicinæ rationalis facies. Inter alia tamen, quæ medici a Philosophia Cartesii mutuati sunt, eminet decantata illa Mundi Materia subtilissima. Hanc, statuit, universum mundum perfluere, adeoque non inepte vocabulo animæ Mundi nuncupari. Hanc, ne uspiam vacuum esset, omnes omnium corporum poros adimplere; quandoquidem autem horum natura non uniusmodi, sed tum amplitudine tum figura, diversa sit: necesse itaque esse, ut illa etiam aliis atque aliis particulis referta, quæ omnis generis poros explere possit. Sin vero pori alicujus rei ita comparati, ut materia subtilis eos difficulter, aut plane non, penetrare valeat, immensam tunc rerum luctationem seu agitationem oboriri; quæ prout omnifariam, aut mitis, aut valida, aut brevis, aut diuturna, ita quoque omnimodam sortiri nomenclationem. Inde varios fermentandi, effervescendi, putrefaciendi, &c. actus, quibus corpora omnimode, aut conjunguntur, aut alio quoque pacto alterantur, vel immutantur, originem capere. Latissime proinde patet, quod hæc sit caussa princeps extraordinariorum effectuum, in animantibus non solum, verum etiam rerum in universitate, obortorum: atque adeo putant, eandem tamquam dominam omnium rerum habendam. Posita pororum differentia, conficitur ex hac, suum cuique rei esse ætherem. Alium metallis, alium lapidibus, alium frumento, &c. esse. Quippe particulas materiæ subtilis, quæ v. g. in Auro insunt, nesci-

re eadem ratione aliorum hospitari. Quæ cum ita sint, liquet inter nos positionem materiei subtilis, cumulare & Physicam, & Medicinam ratiociniis omnimodis. [12]

Hoc loco *Lucius*. Memini, inquit, me audire, Cl. Craanium, qui mihi propinqua cognatione conjunctus, & cujus sub institutione Medicinæ operam dedi. Is, perinde atque a Te modo factum, solebat de efficientia materiæ subtilis differere; Quin etiam de variis corporis animalis poris, foris intro, & intus foras, spectantibus: per illos aliquid rarefactum in corpus vel partem ejus mitti, per hos vero e corpore, vel parte ejus, idem emitti. Glandulam pinealem itidem, ut id apud eos, qui de familia Cartesii sunt, in more est positum, sensuum in officinam assumebat. Ad hanc, tanquam ad mentis immortalis solium, spiritus animales sensationes suas deferre: Indidemque mandata iisdem spiritibus identidem dari de negotiis gerundis.

Tum ego. Plausibile quidem, inquam, est istiusmodi ratiocinandi genus: verum tamen, quomodo-cunque fuerit, laborat id a veritate; siquidem multas habet hypotheses, quæ proinde, quasi veræ essent, ponuntur. Quod, cum Pitkarnius, [13] & Baglivus, [14] & alii, observarent, occasionem sunt nati ejusmodi ratiocinationem reprehendendi, quia nihil fere habeat ad fidem proni, sed pleraque, cujus-cunque modi sint, possideat precario.

Et tamen, inquit *Lucius*, hypotheses memoratæ mihi

[12] Vide opera, quæ titulo *Craanenii* in lucem a variis edita, *Broeckhusii* Oeconomiam animalem, *Waldschmidium*, *Broenii* scripta, &c. qui hujusmodi ratiocinatio dicendi generi frequentissime insistent.

[13] Cujus gratia vide dissertat 111. de caus. divers. mol. &c.

[14] Prax. Medic. libr. 1. Cap. x. §. 4.

mihī cum maxime probantur. Hujus enim, & aliis a Cartesio inventis, in subsidium vocatis, possumus prope omnes Naturæ effectus interpretari.

Tum ego. Suus cuique, inquam, est modus, & suo quisque delectatur. Quæ cum ita sint, apparet ex hoc liberas esse mentes debere, & nullam crimine notandam, si non idem sibi, quod altera, habuerit persuasum. Verum quo elabor? discedo a proposito. Faceffi *Serario* negotium, & nunc ei ipse obfisto, quo minus Mechanicorum decreta nobis tradere possit.

Tum *Serarius*. Tu postulas, inquit, negotium, in quod si vel totum hunc diem infunderem, tamen id haud consummarem. Tanta enim dicendorum est copia. Ast enimvero, quoniam scio, quod si ego hoc negotium recussem, tu tamen iterum atque iterum mihi sis institurus, ut cœptum prosequar, faciam itaque, ut potero. Sed ad rem. Hoffmannus F. F. [15] tanquam Theorema proponit, quod, quemadmodum rerum universitas in Mechanice sita, ita etiam Medicina; quam ideoque non modo hic, sed complures alii fenserunt, Mechanice declarandam. Ut autem id perspicue instituat, in considerationem veniē bina rerum elementa, materiam nempe & motum. Materię, cujus natura consistit extensione, differentiam esse positam in diversa ejus figura & magnitudine, quibus si insuper & motus, & quies adjungantur, tunc hæc quatuor constituere universales corporum simplicium affectiones. Ipsam materiam autem, non dubitat, ad duo genera redigi posse, quorum alterum solidam, alterum fluidam, materiam complexu suo continere. Motum porro habet pro primo ac universali rerum principio, & causa, omnis generis

generis formas, efficiente. Primam vero motus causam esse materiam subtilissimam, cui Deus impulsus in corpora universa concessit. Motus autem naturam ita comparatam esse, ut semper procedat secundum lineam rectam, præterquam alia res ipsi obstitit: exinde oriri, si ita accidat, vel reflexum, vel refractum motum. Et cujusque modi motus fuerit, non evenire hunc tractu, ut complures credere, sed pulsu: cujus momentum, aut ex celeritate corporis, aut ex mole, æstimandum. Peculiare autem hoc cuilibet corpori esse, ut id, quale quale fuerit, eadem vi deorsum ingravit, nisi vis aliorum premens, illius nisi superior, interveniat. De omnigenis corporum actionibus, quarum Medius Fidius ingens est numerus, Bellinus excipit contractionem & distractionem. Sub his, velut duobus generibus, reliquas comprehendit. Has igitur utramque facere paginam. Ut autem dictarum actionum aliquod sit vobis cogitatum, proponam grãtia exempli, chordam: quæ si distendatur, longitudinem tunc illam, in quam chorda tractu oppositas ad partes redigitur, vocari distractionem; contractionem vero, si cessante distensione chorda pristinam recuperet longitudinem. Eadem ratio est rerum flexibilium, quæ quoque, exacto paulisper curvamine, per latera nitentia sponte in priorem positum restituantur: cujusmodi actus solet hoc tempore vocabulo *elateris*, vel *vis elastica*, frequentissime nuncupari. [16] Hanc juxta omnigenam corporum soliditatem, qua res cum re differt, Baglivus statuit, diversam. [17] Verum enim

[16] Hæc e propof. L. de contract. natural.

[17] In specim. de fibr. motric. libr. I. Cap. VIII. corollar. 4. Hanc ibi tradit Elateris

definitionem. *Vis elastica corporis, ea est, qua corpus externa vi a figura sua deversum, in pristinam figuram se ipsum restituit.*

enim vero, antequam solidi naturam, quam Mechanici, teste Bourhavius, [18], tantummodo declarare norunt, aliquis indagare potis sit, necesse est, corporum cohæſionem ſcire, quam, Bellinus ſenſit, in hoc poſitam, quod v. g. duo corpora ſe contingant niſu quodam: & repugnent poſtea contra ſui diſjunctionem ſeu remotionem; ſin vero alterum ab altero ex facili removeatur, merum modo talium corporum contactum accidiffe, & ea haudquaquam cohæſiſſe. Ut autem natura cohæſionis duorum corporum plana fiat, necesse habet Phyſicus conſiderare, niſum in contactum determinati gradus, determinatæque poſitionis in lineis directionum. Poſthæc cohæſionem corporum dici tamdiu in uno tenore verſari, quamdiu perſiſtunt in contagione, atque ad hanc, per lineas directionum eodem modo poſitas, nituntur. Quoties nunc corpora dictum cohærendi modum, qui plurifariam accidit, amiſerint: toties illorum forma mutatur, id eſt, nova, a prioribus diverſa, corpora, generantur. Exempla poſſumus ſumere e rebus fermentatis, putrefactis, aut alio quovis modo cunque immutatis. [19]

Hoc loco ego. Quandoquidem, inquam, Bourhavius noſter [20] ſtatuit, corpus humanum eſſe machinam, cujus ſolidæ partes aliæ ſunt vaſa liquidiſ coërcendis, dirigendis, mutandis, ſeparandis, colligendis, & excernendis apta: aliæ vero inſtrumenta mechanica, quæ figura, duritie nexuque ſuo vel fulcire alia, vel definitos motus exercere queunt: pervelim itaque, ut generalia ad Phyſicam ſpectantia, omittas; verum tradas, quid Mechanici de homine, quatenus vitalis eſt, ſtatuerint?

Tum

[18] In Oratione de uſu rationis. Mechan. &c. p. 15. qua actus fermentandi exponitur.

[19] Vide Propoſ. xxxi. in [20] Dictæ orat. p. 14.

Tum *Serarius*. Et Baglivus, [21] inquit, mechanicorum sententiam amplexus, statuit, corpus humanum, quatenus functiones naturales edit, esse complexum motuum Chemicæ-Mechanicorum, a principiis mathematicis pendentium. Namque non dubitat, eum, qui attenta mente machinam hanc perquisiverit, inventurum in mandibulis & dentibus forficem: in venis arteriis cæterisque canalibus, tubulos hydraulicos: in corde, embolum: in visceribus, cribrum: in thorace, follem: in musculis, potentiam vectis: in hircis, trochleam, &c. Quibus inventis eundem, putat, facile concessurum, actiones corporis re vera ad vires cunei, æquilibrii, vectis, *elateris* & similium Mechanicæ principiorum, referri debere. Quantum vero ad ejus vitalitatem pertinet, sensit Boerhavius, [22] hanc potius communi fluidorum, a Mechanicis explicatæ, naturæ, in ipso corpore vi viscerum productæ, quam singulari, cujusquam particulæ virtuti, deberi. Motum eorum solum, quem cum eo primum parentes communicarunt, quemque alternantes cordis, ac ejus auricularum, contractio ac distractio continuant, præcipuam vitalitatis causam esse. Sed antequam tractationem partium solidarum capeßam, opus est indicare staminum, ex quibus illæ coalescunt, naturam. Hæc a Bellino villi, & a Baglivo fibræ, vocantur. Quid uterque senserit, sigillatim narrabo. Villum, contractioni aptum, Bellinus statuit, non ex unico individuo, sed ex dividuis constare corpusculis: aliter enim, ac dixit, si comparatus esset, nec distrahi, nec contrahi vicissim posset. Partes autem villum quemque componentes, cohærere non posse per

Ll

planæ

[21] Præceos, Medic. libr. 1. Cap. xi. §. 7. Vide etiam institut. Medicin. Boerhavi. §. 27.

[22] Memoratæ orat. p. 21. 22. 23. & 25.

plana ad axim recta, quia ipsis intermedium, cui adherere possit, deest. Cohærere autem eas posse per plana ad axim obliqua, si quando axis sit directus, aut æqualiter distet a linea, per quam villi partes in contactum nituntur. Quin etiam partes villi, cujus axis angulum constituit, cum lincis, per quas illæ in contactum nituntur, cohærere posse per plana ad axim quomodocunque inclinata. Utut nunc villus fuerit, facultatem, hunc contrahentem, statuit, ejus esse conditionis, ut eodem tempore per eandem rectam lineam partes in oppositas nitatur. Duplicis generis porro contractionem villo esse, unam naturalem seu necessariam, alteram voluntariam: causam autem hujusmodi contractionis esse liquidum nervorum subito rarescens, aut quaquaversum se in bullas innumeras effundens, ipsius villi partes secundum longitudinem & amplitudinem penitus premens. Utrarumque contractionum discrimen in eo poni, quod villus naturali contractione alterne, & id quidem intervallo æquali, contrahatur: in voluntaria autem continue per intervalla æqualia, inæqualia, majora, minora, prout nimirum usus fuerit. Hæc Bellini, [23] aut Baglivi, opinio est, fibrarum corporis humani duo esse genera, altero membranaceas, altero carnosas, complecti: illas a cerebro, ut & apia duraque matre: has vero a tendinibus, ortum ducere: & tendines ab ossibus. Quid? quod opinione non solum, sed & ad veritatem sibi persuadet, plerasque corporis partes, exceptis musculis, tendonibus ac ossibus, nihil aliud esse, quam productiones, quam continuationes membranarum medullæque cerebri: has, postquam plurifariam circulatæ,

[23] Desumpta hæc est ex iis, quæ ad motum musculor. proposit. de contract. natur. Item §. 4. 11. 15. & 16.

culatæ, contortæ, expassæque fuerint, efficere omnis generis interanea, vasa, saccos membranaceos, & nescio quid amplius. [24] Dixi fibrarum duo genera a Baglivo tradi, traduntur etiam ab ipso duo morborum genera, quorum alterum membranaceis alterum carnosus corporis partibus, secundum memoratam fibrarum differentiam inesse. Illos periculosos, propter necessitatem, quæ ipsos cum capite, vel dura meninge intercedit: hos vero minus periculi ægris injicere. Utrumcunque etiam genus separatim in corpore subsistere posse: quandoque vero ambo inter se copulari in tantum, ut alterum cum altero vitium communicet acceptum. [25] Cæterum, priusquam fibrarum munia persequi queam, opus est, prius indicasse originem motus solidorum. Baglivus igitur, ut hanc rite explicaret, statuit, geminos partium omnium motores, cerebrum nempe & cor: ab horum mutua consensione omnem sensationis motionisque rationem dependere. Cor namque ad cerebrum, sanguinem: cerebrum vero ad cor, nervorum laticem, tanquam perennem rivulum, mittere. Quid? quod autumat suum cuique singulare esse dominium, & neutrum neutri obnoxium. Etenim cor, ratione originis, motus & nutritionis, in partes carnosas, & sanguineas: & cerebrum ob eandem rationem, in partes membranaceas, cum maxime dominari. [26] In primis vero magnificat membranam cerebri, ab Anatomicis duram vel meningem, vel matrem, nominatam. Ab hujus motu, conjectat, cordis motum pendere, adeoque id ipsum sub illius ditionem cadere. Et, quia in dicta membrana,

L1 2   pari-

[24] Specimin. de fibr. mot. tric. libr. 1 Cap. 1.

[25] *Ibidem*. Cap. 17.

[26] *Ibidem*, ut & Cap. VI.

parilis ferme fibrarum lacertorumque structura repariatur, ut ea cordi est; non addubitat eam jure quodam dici, cor cerebri e villis membranaceis compositum; cujusmodi villos, cum crispentur contrahanturque, omne id, quod ipsis inest, contactu, pariter ac cor, constringendo exprimere. Quinimo conjicit, hanc duram matrem longe cordi in potentia inque efficientia excellere. Eam quippe maximum esse corporis humani agitatore. Eam ipsam perpetua agitatione secretiones fluidorum varie promovere, dirigere. Eam solidis juxta & fluidis imperare. Imo singularum partium motus, quoniam ab ipsa impellantur, ab ejusdem legibus pendere. [27] Et, ut in summa dicam, utrasque meninges, adeo utiles, adeo necessarias ad vitam esse, putat, ut aliquorum vita sine cerebro quidem, ast non sine meningibus degi potuerit. Ita etiam eos, quibus sana mens est, & alios, qui mente capti, non differre inter se cerebro, sed dura matre, cujus tonum & renixum hos nimis debilem & laxum habere: ideoque etiam eos, si non gravioribus corporis ægreditudinibus obnoxii, saltem esse plerumque valetudinarios. [28] Quid causæ vero sit, quæ innatum meningi *elaterem* & excitet jugiter, & promoveat, ratum habet, eam solidarum partium motibus succedentium, & reflectentium æquilibrio tribuendam. De cætero affectuum, qui in quibusvis membranis oboriuntur, sedem, arbitratur, esse in meningibus, quarum fibras exquisitissimo præditas sensu: e diverso medullæ cerebri fibras qualicunque sensatione torpere. Pulsationem equidem intrinsecus in variis capitis affectibus ab ægris non raro percipi, quam non arterias, ceu vulgo

[27] Vide ejusdem specim. Cap. v. & Corollar. vii.

[28] *Ibidem.* & corollar. x. & Cap. vi.

go homines credunt, sed duram meningem, concitare. Hujus ab agitatore, tono, distractione, contractioneque, a naturali statu recedentibus, cephalalgiam, maniam, vigiliis, epilepsiam aliosque capitis morbos, originem ducere. [29] Eandem esse rationem, asserit, meningis, quam Anatomici vocabulo piaë matris nuncupant. [30] Præter hæc, opinatur, dari re vera in corpore duplicis generis motionem, seu contractionem cujusdammodi reciprocam, a meningibus videlicet ad partes, & ab his rursus ad illas tendentem: siquidem plerique existiment membranarum proprium esse sentire: & muscutorum, motus corporis perficere. [31] Sed, cum mihi in mentem incidant membranæ, debeo memorare, omnes ad unam, Baglivio putante, primordia generis sui ducere a dura meninge: [32] easdemque aliis partibus non tantum involvendis esse destinatas; sed summum Numen ordinasse, ut oscillarent perpetuo, ut liquorum secretionem promoverent, ut æquilibrium reliquis corporis partibus importarent. [33] Quod superest, quandoquidem quilibet musculus peculiari membrana involvitur, hæc vero a nervis, per mu-

L 1 3 scu-

[29] *Ibidem*, & coroll. v.

[30] Eiusdem specim. Cap.

VIII.

[31] Motum a meningibus ad partes, vocat *systalticum successivum*: & ab his ad partes, *systalticum reflexivum*. Namque, ut animi iussa partes patrent, laticem nervorum & meninges recipere impressiones talium directionum, ab anima determinatarum, quas postea illas per motum, primo loco dictum, ad partes transmittere. E diverso, ut impressiones, in externis

sensibus ab externis objectis factæ, ab anima percipiantur, necesse esse, ut per humorem nervorum a sensibus perveniant ad cerebrum: nec non per ipsas meninges, in partibus sensiferis expansas, cujusmodi sensationem fieri ratione motus *systaltici reflexivi*, quia veluti reflectendo, a partibus ad primum mobile duræ matris momento temporis propagetur. vide specim. Cap. v. in fine.

[32] *Ibidem*. Cap. vi.

[33] Corollar. 1. Cap. v.

sculos expassis, ortum trahit: confici hac ratione, putat Baglivus, cum fibris carnosis jactationem, seu oscillandi instinctum, participare duram meningem; siquidem ab hac singulæ membranæ singulique nervi, ceu jamjam memoravi, oriundi, & cui omnes ad unum contigui, seu cohæreant. Idcirco etiam fibræ oscillantem, seu motu agitatam, ocyus motum sibi impressum ad remotas partes propagare, quam lineam cujuscunque fluidi itidem commotam. Frustra eruptionem spiritus nitri & sulphuris repentinam in medium afferri: Sed acceptum robur, acceptamque agilitatem fibrarum, *elateri* agitationique, seu tono, corpus referat, necesse esse. Enimvero, nisi fibræ decenter, aut tendi, aut laxari possent, vix fore, ut corpus valeat. [34] Sed satis de fibris verba feci, ordo differendi postulat, ut narratione aliquas corporis partes solidas, a fibris ortas, delibem. Ex his mihi primo in mentem incidit nervus. Hunc, Borellus, [35] statuit, esse fasciculum plurium capillamentorum, seu fibrarum, involucre quodam membranaceo colligatarum. Et, quamvis oculorum acies ullas in eo cavitates offendere haud valeat, tamen non ambiguum sibi esse, asserit, quod nervus, instar cannæ indicæ, seu ferulæ, habeat tubulos, humore aliquo refertos. Bel-

li-

[34] Hæc, quæ auctor. Cap. i. dicti libri conferantur iis, quæ Cap. viii. & ix. ut & libro de Anatomia fibrar. monumentis prodidit. Dictis adde præcipuum, ac innatum quasi fibrarum effectum accidere contractione. Ab hac fluidorum motus promoveri dirigique. Fibrarum membranacearum contractionem jugi duræ matris agitatione & renixu fove-

ri, augeri, dirigi: carnearum vero, ab æquilibrio jactationum cordis per arterias & sanguinem in illas propagatarum. Hanc contractionem, si ea naturæ congruenter contingit, appellat tonum: contra, ac dixi, si fuerit, laxitatem, vel partium *atoniam*.

[35] De motu animal. Part. 11. Propos. 23.

linus, [36], ait, hujusmodi humorem, pariter ac lymphæ, seu ovi albumen solet, igne condensere se. Et Hofmanno [37] probabile habetur, hunc duplici materia, altera humidior ac subtilissima succi nutritii parte, altera sicciore, e purioribus aëris particulis, pulmonum ministerio in sanguinem receptis, elaborata, constare. E fibris quoque ortum ducunt muscoli, quorum Borellus tria genera posuit. Primo comprehendit musculos columnæ similes, e fibris inter se parallelis compositos: cujusmodi trahere resistantiam per eandem fibrarum directionem. Altero, musculos rhomboidales simplices, quorum fibras obliquas, ossi annexas, trahere ad se aliud os vel tendinem. Tertio denique, musculos pennæ similes, quorum firmo perimetro fibras duplici ordine annecti. [38] Quantum ad eorum potentiam spectat, Borellus statuit, duplicem iis esse, unam propriam, ab ipsa naturali fibrarum structura, seu positura: alteram a causâ externa, dependentem. Illam esse debilem fibrarum musculi contractionem contra suos *antagonistas*: hanc vero validissimam contractionem, qua ingentia suspendant pondera. Ut altera ab altera distingueretur, majoris perspicuitatis ergo illam vocat propriam: hanc vero voluntariam fibrarum musculi contractionem. [39] Quandoquidem musculi e fibris cavis seu tubulis, in quibus, vel lymphæ, vel sanguis, inest, compositi, Borellus opinatur, in actione eorundem affluere succum nervorum, quem inibi efficere ebullitionem quandam, qua deinde musculos inflari, tumescere, breviri, exinde contrahi, atque sic actionibus suis reddi accommodos. [40]

L1 4

Bel-

[36] In comment. Part. II. §. I. motu animal.

[37] In fundam. medic. Cap.

[39] *Ibidem*. Propos. VII.

V. §. 50.

[40] Vide Part. II. propos.

[38] Part. I. propos. VI. de 24. 26. & 27.

Bellinus ejusmodi efficientiam soli nervorum latici attribuit, ac vult in contractione musculi fieri refluxum liquidi per nervos, per ejusdem musculi villos distributos: & tanto quidem impetu, ut series partium refluentium superet momentum, quo series partium succedentium se inter naturaliter cohæret. [41] Influxum hujus liquidi, in omnes musculos, sentit Boerhavius, fieri semper æquabiliter, in aliquos uno tenore alterne: in aliis vero mutari ejus influxum, mente momentum pressionis mutante. Dirigi autem vim musculi sæpe fasciis membranaceis coercentibus, ut ad carpum, &c. sæpe lacertorum fasciis, ut ad dorsum & femur: sæpe trochleis cartilagineis, ut ad trochleas oculi, &c. sæpe alio musculo dirigente, ut ad digastricum, &c. [42] Baglivus, observavit motum musculi in medio ejus ordiri, in tendonibus autem terminare; quod sibi innotuisse, asserit, facta musculi ventris colligatione, quæ quantisper arcta fuerit, contractiones in toto musculo cessasse: e diverso, relaxato paululum vinculo, musculum intermissam ad tempus motionem recuperasse. [43] Quomodocunque hæc nunc fuerint posita, Baglivus tamen aperte & ingenue confitetur, eos opus arduum conaturos, qui mechanice musculorum motum declarare annituntur. Necessæ etenim ipsis esse, investigare proportionem motus, & gravitatis minimorum, liquidum quodlibet constituentium, & singulorum liquidorum per canales fluentium: nec non indagare æquilibrium, quod fluida inter & solida est. [44] Reliquis ab eo in medium allatis, difficultatibus,

[41] In comment. Part. II. ex liis, quæ ad mot. liquid. &c. §. 8.

[42] Hæc in Institut. medic. §. 318.

[43] Specim. de Fibr. motric. Cap. VIII.

[44] Vide libr. de Anatom. Fibr. p. 408. Edit. in 4.

tibus, quoniam prolixam dictionem requirunt, superfedeo.

Hoc loco *Angelus*. Miror, inquit, Baglivum in sententia non consistere. Modo aspernatur tam veterum, quam recentiorum ratiocinationem: modo Mechanicorum amplectitur sententiam: modo Chemicis vitio vertit, si quando complurium experimentorum operationumve similitudines cum actionibus, & effectibus corporis instituunt: & tamen is ipse, cum de natura fluidorum passit egit, Chemicorum experientiam ac principia in subsidium vocat. [45] Huic non dissimilis est Frind, [46] qui etiam vituperat Chemiam, quatenus ab hac ratiocinia pro stabili-

L1 5

enda

[45] Ut *Prax. medic. libr. 1. Cap. x. Et Cap. xi. §. 3. & 4.* scribit Galenicorum Theoriam non solum per inanem quæstionum exercitationem, imbecillos multorum animos a recta Praxeos ratione abducere, verum molesta rerum repetitione inventionis sterilitate, argutiarumque ostentatione, Praxi tenebras offundere. *Cap. x. §. 3. Paracelsum Helmontiumque, dicit, tranquillum Medicinæ statum perturbasse, quoniam ea, quæ vel librorum lectione, vel venaticis furni experimentis, didicerunt, haud ad amissum ad motus naturæ progressuque morborum aptaverunt. Eiusdem generis reprehensionem vide. Cap. xii. §. 4. Et Cap. x. §. 4. facta Philosophiæ corpuscularis mentione, scribit, ejus auctores nihil aliud re vera prodidisse, quam puram & abstractam Philosophiam. Vide etiam Cap. xi. §. 5. Adde his, quæ habet §. 7. Postquam utilitatem Hypo-*

thesis Geometrarum in Medicina indicavit, hæc notatu digna subjunxit. Si morbi a solidis vitiatis duntaxat penderent, certe origines, & causas effectuum morbosorum, in eis existentium, facillime per antedicta principia investigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis, varie affectis, originem debet, ideo nil mirum, si per principia theoretico philosophica, veram ac genuinam morborum causam investigare unquam poterimus. Subtiliori enim quolibet Mathematico, ait, subtiliorem esse Naturam. Quantopere autem is fuerit in explicandis corporis actionibus, Geometrarum seu Mechanicorum præceptis deditus, ejus opera lectionis plurimum constabit. Ita etiam Tauranturum venenum, salivæ, atque bilis naturam principiis, ac experimentis, quæ Chemia ministravit, explorat

[46] In Præfat. *Emmenolog.*

(47)

enda Medicinæ Theoria petantur : & tamen is, ut medicamentorum vim, aut adstringendi, aut attenuandi, exploraret, ipse periclitatus est in sanguine, cui omnis generis res admiscuit ; utcunque postmodum eventus rerum fuerit, judicat de medicamentorum & sanguinis natura. Quid ? asserit præterea, quod ea, quæ ex hujusmodi experimentis elicitur, non inutilis sibi videatur argumentatio. [47] Sed facite rem se ita habere, verum, si aliquis Chemicorum ejuscemodi ratiocinativo dicendi generi institerit, de præpostera ordine objurgatur, perinde quasi sambucam aptasset caloni ; sed si aliquis Mechanicorum istiusmodi argumentis, quæ Chemia ministravit, egerit, tunc apposite, tunc probe judicavit, tunc nemo primoribus medicorum probator.

Tum *Serarius*. Haud stomachare, inquit. Ego, quamvis Mathesin, cujus pars Mechanica est, profitear, horum partes non universe defendam : scio enim complures homines in contraria studia scindi.

Tum *Angelus*. Non sum, inquit, adeo stomachosus, ut fortassis vobis videor, sed significare volui, quod, si quis alicujus dogmata vituperat, eademque absurdorum in numero habet, is tunc ea faciat missa, & meliora horum in locum supponat. Redeo ad Baglivum, qui, licet copiose de solidorum natura atque potentia disseruerit, non inficiatur, has nobis a posteriori, i. e. ab effectibus, innotescere tantum. Enimvero, quomodocunque aliquis accuratissimas ac exquisitissimas demonstrationum Geometrarum leges, seu canones in medium attulerit : tamen non evidenter corporis functiones a nobis percipi posse. Si quidem nobis latent, ait, vasorum omnium diameter, seu

[47] Vide Cap. XIV. in quo argumenta, & experimenta ex auctor complura hujus generis arte Chemica petit.

seu amplitudo, eorundemque productiones: quin minus differentes, humorum per singulas corporis partes, motus, in quibus vitam consistere. Hæc & similia, quoniam ad exactam Geometrarum demonstrationem redigi nequeunt, prode, nos per caliginem corporis vitalis actiones videre. [48] Ex hisce dictis conficitur, ne Mechanicorum quidem ratiociniis Baglivum prorsus confidisse.

Tum *Serarius*. Pone, inquit, Baglivum, ita sentientem, quid inde? An hac ratione efficitur, Mathematicorum doctrinam, Theoriæ Medicæ nullam afferre utilitatem? Minime gentium. An Baglivus Medicinæ dictator? Nequaquam. Nimis modestus, nimis humanus est, ut talem dictaturam sibi arroget.

Positis omnibus controversiis, inquam, revertamur eo, quo digressi sumus. Ediscere nobis, obsecro, Doctissime *Serari*, quod sentiant Mechanici de motu articulorum.

Borellus, inquit *Serarius*, Mechanicorum facile princeps, statuit duplicis generis articulorum motum, alterum sphaeræ, alterum cono, similem accidere. Nempe, quotiescunque motus unius ossis undequaque circa unum punctum fixum fieri, tum motum fore sphaericum, dextrorsum utpote, sinistrorsum, sursum, deorsum, ante & retro: sin vero motus fieri debeat circa duos polos vel axim, necessario articulum, aut in superficie plana circulari, aut in superficie conica, circumduci. Illius exemplum nobis esse in motione humeri circa scapulam: ast huius in motu cubiti circa humerum, ut & in motu tibiæ circa genu. [49]

Equi-

[48] Ita differit. Libr. 1. Cap. x.
specimin. de Fibr. motric. Cap. [49] De motu animal. Part.
VII. vide etiam Corollar. 11. 1. Propos. 9.

Equidem generaliter, inquam, a Te hucusque solidorum mentio est facta: Sed nonne ex usu ducis, ut etiam singulariter de quibusdam solidis corporis partibus mentio fiat.

Tu mones, inquit *Serarius*, in ipso temporis articulo. Quod ni fuerit factum, parum abfuit, quin earum fuisssem oblitus. Sed hæreo in dicendo, quoniam nescio, quo ordine dicam? Verum enimvero, quamvis aliter vobis videatur, spero, vos mihi, extemporalem ad vos orationem habenti, non vitio versuros, si a ventriculo, reliquarum corporis partium promo, dicere ordiar. Sed ad propositum. Cibos, Pitkarnius statuit, non mitigari in ventriculo ratione alicujus fermenti; sed ratione attritus, quem tunicas ventriculi interiores efficere. Musculos abdominis symbolum conferre, ut alimenta commolendo, comminuendove, in Chylum mutantur; facta earum partium, quæ ultimo coierunt, in tubulos fibrasve formæ, in animali spectandæ, sejunctione. Quæ cum ita sint, frustra aliquos Archæum, qui ope caloris & fermenti ex alimentis sulphur alibile, seu acidum & *alkali* pro sulphure extricando, secernat, fuisse commentos. Frustra itidem aliquos ad comminiscendum ingeniosos, de natura ciborum, de eorundemque partium aut pororum magnitudine ac figura, more philosophorum differuisse. Etenim non esse usui scire, an ullum sit fluidum pervadens, an omnes ciborum partes ejusdem, an diversæ, sint figuræ; verum satis esse nosse, solidum, quod ex conjunctione rerum, antea fluidarum, coaluit, redigi posse in simile fluidum, detrudendo partes illas in contrarias vias. Memoratis abdominis musculis, ut & ventriculo, adeo validum cibos perficiendi potestatem esse, hac demonstratione, credit, confici posse. Nimirum pondus musculi medium abdominis re-

Ætiæquare grana MDCCCLX. pyramidalis grana LXIII. Musculi oblique adscendentis, grana MCCCXX. pondus musculi oblique discendentis grana MXX. pondus septi transversi MMMCCCLX. Summam, si quis collegerit, inveniet 8223. Quandoquidem nunc propositione [50] Borelli efficiatur, potentiam flexoris pollicis, quem pendere 122. grana, æquare libras 3720: pariter se habere modo dictum musculorum pondus ad 248235. libras. Musculorum enim potentias se habere in ratione composita. Nempe secundum rationem longitudinis & profundi: hoc est secundum rationem solidorum homogeneorum. Ex quibus positis apparere vires horum musculorum non cedere potentiae lapidis cujusvis molaris. Et licet non nemo musculorum auxilium pro cibis comminuendis inficiatus fuerit: attamen soli ventriculo satis virium esse ad tale munus subeundum. Quippe pondus medium stomachi humani esse unciarum octo, quod si nunc memorato modo calculus instituatur, inveniri potentiam musculi stomachi æqualem esse ponderi librarum 12951.

Tum *Angelus*. Potentissimas scilicet! inquit, in medium protulit Pitkarnius probationes. Borellus flexorî tantam, quantam commemorasti, potentiam tribuit, quia ejus fibræ pennæ similes sesqui digitum excedere videntur: harum ratione itaque vim 124. librarum prius positam, debere trigesies multiplicari. Subducto taliter calculo provenire summam a Te jamjam allatam. Nunc Anatomicis ad dirimendum relinquo, num tantus fibrarum pennæ similium numerus tantaque earundem longitudo in singulis abdominis, musculis, inque dimidiato ventriculo, invenitur? quod, si numero plures, si aut minoris aut majoris

loris longitudinis fuerint, de quibus non pendet mihi animus, ecquis nostrum inficias ibit? longe alia tunc ratione calculum esse subducendum. Adhæc ponite rem se ita habere, prout Pitkarnius statuit, nonne inde consequitur eos, qui ponderosiores abdominis musculos & ventriculum, qui longiores talium partium fibras habent, facilius cibi copiam digerere, quam alii contrario modo se habentes: at quis nostrum non habet persuasissimum, puerorum musculos & ventriculum multo minores, quam adultorum, vel senum esse; dein cui nostrum est dubium, quin illis in dies major ciborum digerendorum copia sit opus, quam his. Quæ cum ita sint, constat inter nos, de longinquo Pitkarnium ratiocinationem petivisse, & plura, proinde quasi vera essent, posuisse, quorum tamen dubia etiam nunc est ratio.

Tu hæc mihi, inquit *Serarius*, obprobras, quasi vero ego iisdem astipuler. Haud pendeo animi, Te abunde convictum, me non mea, sed ex opinione Pitkarnii dixisse. [51] Eadem est conditio cæterorum,

[51] Hæc memorat. differt. in quo tractat motum, quo cibi in ventriculo rediguntur ad formam sanguini reficiendo idoneam. Dictis addatis. Usus liquoris copiosi ventriculo esse impedimento, quo minus is munere suo perfungi possit. Ab interposito enim fluido, aut copioso, aut tenaci, ait, eludi muscutorum ventriculique impetum, a quo solo, cum nullum sit fermentum, vel liquor, coquens, pendere coctionem oportet. Præterea, quo gravius fuerit interpositum in ventriculo fluidum, eo magis id valere motui ventriculi resistere, vimque motus, ac contactum frustrari: atque adeo coctionem abolere. Inde sequi, putat, falsos acidosque liquores, cum graviores sint, digestionem ventriculi impedituros. Deinde, quod ad modum mutationis alimentorum in succum alibilem attinet, statuit, necubi in corpore secretionem contingere, quæ potis sit alimenta mutare in spiritus Chemicos, salia volatilia, &c. Nam cibos in ventriculo comminui, si prius earum partium disjunctionem, quæ minus arcte inter se coheret. Atqui partes, inquit, ex quibus ultimo conflati sunt canales, vel quarum adjunctione sunt aucti, minus coheret,

rum, quæ hodie commemoravi, & quæ etiam nunc memoranda restant, quæ singula ex communi Mechanicorum opinione dixi, ac dicam. Nolis proinde, quæso, me ex latere alieno petere.

Aberramus proposito, inquam, reverte, amabo, a quo digressus es.

Boerhavius [52] ciborum digestionem, inquit *Serarius*, tribuit fibris. Has utraque ventriculi ora claudere, has contenta premere, cogere, variataque contractione miscere: minus cohærentia utpote cum fluidis eliquando, & tenacia intermedio acrium dividendo. Imo varias fibrarum series aut simul, aut deinceps contractas, secundum omnem superficiem partes jam maceratas liquidis calidis perpetuo miscere, dividere, mutare, soliditatem ciborum destruere, fluida in iis contenta exprimere, & ita cuncta in uniusmodi liquorem mutare. Haud dissimile sane ratione juxta ac Pharmacopœi assolent e seminibus, vel nucleis, lac quoddam interveniente liquido quodam conficere. Borellus [53] admittit fermentum, cujus ope pisces & aves aliquas alimenta in ventriculo vindicare. In homine fermentum ejusmodi dari, Hofmannus [54] astruit. Sed quandoquidem cibos digerendi actus, quo pacto is utpote contingat, in nobis excitat aliquantam animi suspensionem: missum ergo hunc faciamus, percontemur potius ex Mechanicis

*rent, quam istarum partium partes, cum ista a reliquis, non ha-
a se mutuo per impetum cordis
sanguinisque divisa & secreta fue-
rint. Postquam vero ista ita fue-
rint in ventriculo separata rursus,
ut fluere una supra alias possint
facile, tum motu ventriculi ex-
pelluntur in lactea. Unde sequitur
nihil fieri in ventriculo, unde*

*quis pro certo possit statuere, cibo-
rum coctione elici sulphur, salia-
que, & alia corpora pro elementis
venditata.*

[52] In Institutionib. Medic.
§. 53.

[53] Part. II. Propos. 189. de
mot. animal.

[54] In fundament. Medicin.
Cap. V. §. 23.

nicis de Chyli in sanguinem mutatione. Statuunt, itaque Chylum in intestina propulsum, in his magis ac magis elaborari, in ductu Thoracis lympham misceri, ut dilutior evaderet, in vena sanguini confundi, in auricula cordis solvi, subigi, attenuari, in dextra cordis cavitate eadem pati: tandem per tot ambages, per tot discrimina rerum tendere ad canales conicos & cylindraceos arteriæ pulmonis, ubi eundem a postico premi & a lateramine reprimi, formæque in sanguineam figuram. [55] Proinde chylum ministerio pulmonis, quem intumescendo fieri se ipso brevior, atque instar sphaeræ evadere: detumescendo vero, per lineas ad suam longitudinem quoquo modo inclinatas circum compressum, fieri se ipso longior, ac quodammodo sphaeroidem; [56] chylum, inquam, ministerio pulmonis, perfectionem suam indipisci, ac mutari in humorem, quibusvis corporis functionibus inserviturum. [57] Hanc chyli in sanguinem elaborationem autem, non accidere ratione aëris, aut majori, aut minori momento, inspirati, vel expirati: Verum, si aër momenti mediocris expiretur; & id quidem expirationis initio, tunc sanguinem ab ipso solvi in partes minimas. [58] An vero aliquid aëris per pulmones sanguini admisceatur, multi pendent animis; siquidem vias non reperiri, ajunt per quas aër pertransiens se sanguini associare possit. [59] Borellus [60] opinatur, laticem, qui semper vesiculis pulmonis, lubricandi ergo, inest, imbui inspirando aëris particulis. Et, quia talis latex facile poros venarum per-

[55] Vide *Boerhavi* institut. Medic. §. 149.

[56] *Bellinus* in Comment. ex iis quæ in prim. part. respir. §. 20.

§. 157. & seq.

[58] *Bellinus* in Comm. ex iis, quæ in 1. part. respir. §. 24. 31. & 32.

[59] *Ibidem* §. 26. & *Boerhav.*

[57] *Boerhavius* in institut. in instit. Medic. §. 150.

pernetrare valeat, fieri non posse, quin sibi conjunctas aëris particulas exinde cum sanguine communicent. Bergero [61] nihil vero similis videtur, quam partem aëris, intra utriculos pulmonum admissi, per raram vesicularum, & quæ singulis illarum planis modo reticuli intertextæ perque minima dispersæ sunt; venularum pelliculam, in ipsum sanguinem intromitti. Hanc aëris, respirando intra sanguinem admissi, commixtionem, Borellus [62] judicat, ad vitam animalium producendam & conservandam, esse maxime necessariam. Quantum vero ad abstrusum respirationis negotium pertinet, putat Bergerus, [63] id totum a motu musculorum thoracis, & pondere aëris ac elatere, pendere. Thoracem enim, quo velut injuncto jugo pulmones coerceri, paulatim dilatari, quapropter aërem in illorum vesiculis adhuc conclusum, spatium deinde nactum, & libertatem, suam explicandi vim experiri, atque externo atmosphaeræ cylindro, in ora, & naribus, asperaque arteria comprehensum, nitenti, facile concedere: locum autem invadendi pulmones dare, viam aperire, hinc vesiculas illorum, quousque potest, replere & expandere. Præterea, siquidem pectus est in aëre constitutum, Bellinus [64] sensit, nec musculos contrahi nec ossa moveri posse, nisi aëri; externam ejusdem pectoris superficiem in quolibet animalis positu undecunque comprimenti, aliqua alia facultas, ab intestina superficie per easdem quaquaversum lineas æqualibus viribus contrahitur. Hujusmodi facultate autem præditum esse aërem; qui in pulmones ducitur; quoniam

M m

nulla

[60] Part. II. Propos. 113.
de motu animal.
[61] Libro de natur. hum.
Cap. IV.
[62] Part. II. Propos. 116.

de mot. animal.
[63] Loco jamjam citato.
[64] In Comm. ex iis, quæ
ad respir. §. 16. & 18.

nulla alia causa potest concurrere ad æquilibrium illud constituendum. Deinde contractis semel pectoris musculis, necesse esse, animal per totum vitæ spatium respiret. Scilicet dictos musculos tantisper, dum animal vitam vivit, alterne restitui contrahique: & quo tempore eos contrahi, dilatari pectus, & aërem in pulmones duci. i. e. inspirationem contingere: verum musculis iterum se restituentibus, pectus constringi, aëremque reddi. i. e. expirationem fieri.

Tum ego. Sed quid de corde, inquam, sentiunt?

Ratione cordis, inquit, *Serarius*, faceffitum Mechanicis est negotium. Siquidem ejus potentia difficulter ex cognitione effectus potest indagari, quemadmodum tali pacto potentiam musculorum solent explorare: ad eos utpote appendendo pondus, donec in trutina radiorum æquilibrium alteri altera haud prævaleat, sed conjunctim in æquilibrio persistant: vel eos conferendo cum machina, cujus vires cum vecte comparantur ratione potentiæ reciproæ, ratione proportionis distantiarum, seu velocitatum, quibus moveri possunt. Verum, quoniam cordis natura non comparata, ut articulos graves ac pondera trahat sustollatque; sed, ut constringendo instar præli exiguum sanguinis molem in ventriculis, ejusque contenti exprimat: ergo alia ratione progrediendum est, ut potentia cordis exploretur. Borellus opinatur cordis potentiam cum arcu, vel simili re tensa, & resiliente, conferendam. Antequam autem eousque aliquis pervenire potis sit, eundem necesse habere similitudinem instituire cor inter & cæteros musculos: Et quia inter Mechanicos liquet æquales moles duorum musculorum continere æqualem fibrarum minimarum multitudinem, confici hac ratione, putat Borellus, vi unius musculi movente perspecta, exinde nos nullo negotio de alterius potentia judicaturos. Igitur, moles
carnosa

carnosa cordis cum sit prope ejusdem magnitudinis, ut unus musculus temporalis & masseter; apparere ex hoc vim cor moventem æqualem esse ei, quam quæ dictis duobus mandibulam stringentibus musculis est: & quæ MMM circiter librarum. Præterea cor sua contractione superare majus obstaculum, quam est vis illa, quam ipse cordis musculus, vel ejus fibræ minimæ edunt. Etenim vim musculum cordis moventem superare suo momento obstaculum totius sanguinis arteriarum, & fasciarum, earundem dilatationem impredientium, quam vi esse majorem ponderis 180000. librarum. Quale assertum ut planum fiat, considerandam esse primo vim, quam cordis musculum exercere inflando omnes vesiculas seu poros suos. Hanc adeo grandem esse, ut vel sine machina quadam possit superare pondus 3000. librarum. Deinde in contemplationem venire proportionem vis moventis ad cordis momentum, seu ad vim, qua sanguinis motus in arteriis impeditur: hanc vero se habere ut 1. ad 60.; si jam uterque numerus, id est, alter cum altero, fuerit multiplicatus, effici inde propositionis memoratæ demonstratio. Scilicet vim totam, a qua sanguinis motus impeditur, & quam cordis potentia superat, majorem esse vi ponderis 180000. Q. E. D. Ab hoc validissimo cordis musculo, alterna vibratione propelli seu exprimi, in modum emboli, in arterias certam sanguinis portionem (uncias tres circiter in adultis existimat Borellus): Quo facto universam arteriarum compagem amplitudine dilatari, distrahivæ: molem sanguinis vero novissime immissam, aliam, quæ ante est, protrudere, popellere, cogere, ut locum cedat, donec ea ipsa ad vasa minima pervenerit, ubi arteriarum fasciæ, distractio-nem ulteriorem ob renixum distentus renuentes, eandem undique comprimunt, ac ita in causâ sunt, ut

totius molis, per vasa minima, ex arteriis in venas expressio; atque adeo ejus per universum corpus circuitus fiat. Compressio itaque & restrictio arteriarum a vi Machinae, qua vasorum viscerumque fibræ contrahuntur, & quæ diversa a vi propellente, projiciente, vel exprimente cordis, sunt in causa, ut sanguis extra arterias, per earum orificia, expellatur. Quænam autem sit causa cor movens, utrum scilicet id propter organorum necessitatem, qua automa quoddam movetur: an vero a facultate animali, insciis nobis, ob consuetudinem habitu acquisitam, primario moveatur? incertum. Et id verbis Borellus in utramque partem disputavit. [65] Hoc tamen inter Naturæ speculatores constat, cruorem solo cordis pulsu, in extremas trudi arterias, & has esse canales conicos, distentui aptos, inflexos, divisos in similes minores eodem trunco ortos, quos ultimo circa vertices cylindraceos retis structura in se mutuo patere. Inibi sanguinem *elastica* arteriarum contractione retropelli aliquantulum, quo momento ictum cordis cessare, ejusque valvulas concidentes, regressui spatium laxare. Hoc reciproco impulsu & percussu, varias mole partes cruoris, ubique applicari ad diversa capacitatis hiantia oscula, easque, aut intra hæc suscipi, aut inde repelli. Hoc artificio solum secedere sanguinem in diversos, qua colore qua tenuitate, humores, mox in venis iterum sanguini permiscendos. De cætero statuunt, arteriam, postquam memoratum antea rete constituerit, tubos emittere cylindraceos adeo arctos, ut rubras sanguinis sphaerulas

[65] Hæc Part. II. de motu animal. capit. v. quo tractat cor, & ejus pulsationem propos. 37. 51. 52. 66. 67. 72. 74. 75. 79. & 80. contraxi. Confer. hæc, quæ modo attuli, cum iis, quæ habent *Bellinus* de motu cordis propos. 24. *Boerhavius* in institut. Medic. §. 104. & seq. & *Thomson* in dissertat. I.

rulas in oscula sua suscipere nesciant : missis itaque illis factis, hæc vasorum lymphaticorum oscula potius recipere tenuiorem tantum, & limpidam sanguinis partem. Eandem arteriam ibi locorum recto decursu porrigere truncum, quem tanquam initium venæ habendum. Hunc emissis *lymphaticis* sensim sensimque ampliorem nancisci formam, ob advenientem per fistulas, ei a latere positas, laticis *venosi* & lymphæ molem. Hunc destinatum, ad rubrum crassio-remque, sero liquidiori orbatum, sanguinem, vehendum. Ex dictis vasis, ut & nervulis omnifariam inter se, in modum glomeris, convolutis, oriri modo simplices, modo compositas, glandulas. [66] Quomodocunque nunc hæc, & alia corporis, vasa fuerint, raturum habent, eorum orificia non inter se differre ratione figuræ, sed ratione amplitudinis figuræ : omnia quippe ad unum circulatorum more esse disposita. [67] Quid? quod diametri ramorum, Boerhavius [68] auctore, fere ubique minores sunt diametro trunci recta pergentis eodem in loco communi. Qui cum ita sint, hac lege divisionem in minutissima usque pergere; & cum ultimi rami ultimo trunco minores, ergo ibi in sanguine, propter omnimodam arteriarum pressionem motionemve jugem, soluto attenuatoque, omnis generis partes reperi-ri : aliis diametros esse majores diametris ramorum; aliis diametros minores: illas cogi inire in ultimum truncum rectum, ubi ramos desinere, ubi conum, cylindrum, ubi arteriam, venam fieri: has vero, obli-

M m 3

qua

[66] Vide *Boerhavi* orat. de usu ratioc. *Mechan.* &c. pag. 8. 9. 10. 11. & 26. nec non ejusdem instit. §. 97. usque. 142. & a § 161. ad 173.

circuit. sang. §. 15. & 16. & de curat. februm §. 4. *Hoffmanni* fundam. Medic. Cap. vii. §. 50. 51. & 52.

[68] In Institut. Medic. §.

[67] *Piscarnus* in dissert. de

qua opposita validaque pressione, in ramos patentes, impelli. Et quamquam hæc vasa non prout arteriæ a fluido projecto dilatentur, nihilominus tamen ea aliquatenus, ut Thomson [69] auctor est, distendi, propter multiplex obstaculum fluidorum. Resistere autem fluidum, quod in canalibus inest, ratione molis ad movendum ad perfluendum inertis. Ad hæc, quoniam fluidorum motus non fiat ad lineas directionum rectas, seu canalium lateribus parallelas; verum pro vario, fluidi a tergo prementis, impulsu, canalibus impingat, & ad angulos plus minus obtusos reflectatur: Proinde anguli quo minus fuerint obtusi, id est ad naturam rectorum accesserint, eo magis eos motui esse impedimento. Dictis additis admirabiles quorundam vasorum contorsiones, mutuam eorundemque implexum in modum retium: nec non lymphaticorum valvulas ultro citroque se fluidis obviam dantes. Hæc & similia obstacula priusquam fluida superare queunt, necesse ipsis esse, se omnino juxta latitudinem expandere, quod cum contingat, distrahi quoque canales in majoris latitudinis diametros.

Licet interfari, inquam. Hactenus quarundam solidarum corporis animalis partium proprietates narratione delibasti. Pandas nunc, velim, quid de fluidis statuam. In horum enim motu, & libera per vasa fluxione, sanitas & vita pariter, ut non ignoras, sitæ sunt.

Tum *Serarius*. Horum naturam, inquit, Bourhavius [70] statuit, eum examussim mente capere, qui minuta & agitata corpuscula, quorum congeries aliquod fluidum constituit, noverit. Etenim, si quis dictorum unum attenta mente consideraverit, eundem

dem illi tunc ultro delaturum rationem solidi; adeoque ejus efficientiam moli, motui, figuræque esse assignandam. Sin vero aliquis universam fluidi molem simul ad Mechanices præcepta perpenderit, innotescere tunc ipsi gravitatem & fluorem esse generales cujusquam liquoris proprietates: singulares vero, qua alius ab alio distinguitur, esse virtutem *elasticam*, ponderis, spissitudinis, fluxuræ, nixusque in contactum gradus varios, impetus, quo feruntur, momentum, & itineris directionem. Et quantum attingit ad omnigenam in corpore humano humorum secretionem, putat Bellinus, [71] hanc fieri ratione plexus, more retis constructi. Hunc maxime facere ad conservandam promovendamque generalem liquidorum solutionem, & secretionem liquidi a liquido, in glandulis sine ullo fermento. Et Bourhavius [72] pressius verbis, asserit, variam longitudinem arteriæ a corde, varium ejus situm, complexum, velocitatem, proportionem rami ad truncum, vim exprimentem, moram in cavo variam, i.e. mechanica necessitas secundum Borellum, [73] in causa esse, ut varia liquida variis in locis secernantur, & secreta mire immutentur. Quibus concessis posse mille modis omnis generis humorum secretiones fieri. Bellinus [74] arbitratur secretionem, & derivationem dissimilium liquidorum, per canales corporis conjuncte fluentium, fieri per compositionem duorum motuum, quorum alterum accidere secundum canalis longitudinem, alterum eodem tempore

Mm 4

qua-

[71] Libro de ferment. propos. 36. & 37.

[72] In institut. Med. §. 203. & 204.

[73] De motu animal. p. 11. propos. 160.

[74] In comment. ex iis, quæ ad secret. §. 1. & 2. Eadem suffuratus est Baglivus Libr. 1. de fibr. motric. Cap. x. prop. 5. & 6.

quaquavorsum ad latera: prius autem exprimi, quod liquidius est. Et Baglivus [75] sensit, secretionem cujusvis laticis, in quolibet cuncte viscere factam, pendere in primis a majori vel minori velocitate sanguinis, ad viscus quoddam appellentis, & a longinquitate visceris a corde. Quin etiam nutritum Pitkarnius [76] statuit, sui generis esse secretionem. Hujusmodi a cæteris non differre, nisi, quod motus fluidi, in nutritione secreti, per canalem, seu porum secernentem, multo tardior sit, quam aliorum fluidorum motus per suos canales. Cujus rei causam esse, quod in secretionem, nutritionis ergo instituta, angulus per verticem canalisi sive pori, a latiori basi orientis, multo major sit angulo, per vertices aliorum canalium, per quos vulgo secretionem fiunt: & hanc esse rationem, auctor memoratus asserit, ut in secretionem hujusmodi maximum latera alicujus pori obstaculum importent progressuris partibus, & pertranseunte fluido dicta secretionem separatis. Hæc, & ante memorata, cum se ita habeant, efficitur inde non modo secretionem fluidorum omnigenam a solidis; verum etiam illorum motum a solidis. i. e. a varia canalium tensione *elastica*, dependere. [77] Vasis enim quibusque corporis id peculiare esse, ut tum actionem suam instituunt, quando fibræ, a liquido transfluente distractæ, versus suæ cavitatis axem se contrahendo, humores propellunt. [78] Quid? quod humores, ut Baglivus [79] monumentis prodidit, in juvenibus plurimum faciant impetum versus loca superiora; & diverso in senibus versus inferiora-

[75] *Ibidem*. Propos. 8.

[76] Dissert. de motu, quo cibi in ventric. &c. §. 17.

[77] Thomson dissert. 1. de motu, quo renituntur, &c. pag.

37.

[78] Boerhavius in instit. Medic. §. 856.

[79] Libr. 1. specim. de fibr. motric. Cap. x. propos. 1.

feriora : atque hoc contingere in his propter nimiam solidorum , & fluidorum laxitatem : in illis vero propter dictorum nimiam tensionem, vim, seu agitationem. Cæterum , licet plerique de sanguine decreverint, eum bifariam moveri, nempe juxta ductum vasorum, & juxta latera, qui motus etiam intestinalis vocatur, in quo globuli, sanguinem constituentes, juxta axem perpetim commoventur. [80] Bagliiys tamen præter hos novit sanguinis motus projectionis, inclinationis, *horizontales*, ascensus, descensus, & , nescio, quos amplius. [81] Gulielmus autem, [82] ratum habet, triplicem in sanguine motum inesse. Primum vocat *circularem*: alterum, *agitativum*: *fermentativum*, tertium. Illum a corde ducere originem, a vasorum vehentium, & revehentium situ, nec non a valvularum positione, determinari: adjuvari autem a constrictione vasorum, & muscutorum ea comprimantium. Istum non toti sanguini, sed ejus partibus inesse, produciq; quia ille non solum in diversis ejusdem arteriæ sectionibus, verum etiam in eadem sectione, non uniusmodi, propter obstacula varia, fiat. Pro certo enim habet, sanguinem, qui circa vasorum axem versatur, velociter magis, vel rapidius fluere eo, qui prope circumferentiam est. Quin etiam diversam partium, sanguinem componentium, gravitatem, & partes aëris tenuiores, respiratione sanguini admixtos, ut & ætherem Carthesii, hujusmodi motui causam dare. Hunc denique, quamquam non æque in naturali, ac in statu præter naturam, observetur, adesse, sanguinem extra vasa perfacile corruptentem, atque febres, quas majores appellarunt putridas, tanquam

M m 5

asser-

[80] Hoffmanni. Fundam. medic. Cap. vi. Corollar. xi.
[82] In libro de sang. nat.

[81] Lib. i. specim. de fibr. &c. §. 6. 18. 20. & 22,

assertionis habet documenta. Naturam hujus motus generaliter partium diversitate esse fundatam. D. Frind tamen [83] contradicit tot sanguinis commotiones, ut & ejus effervescendi fermentandive actus. Illum sanguini inesse non posse, causatur, quia deest acidum, primarius illius actionis auctor; neque adesse hunc, fermentandi nempe actum, quia fluidi cujusvis partes, quæ sub iisdem planis *horizontalibus* jacent, æquabiliter premuntur; adeoque conquieturæ deinceps, nisi intercedente novo impetu, vel liquido a corde ministrato, fieret motus redintegratio. Quod si res ita se habeat, latissime patere, præter cum, quo continuo progreditur, & circumferitur, vel propellitur per universum corpus, nullum alium in sanguine motum dari posse. Quandoquidem nunc omnia, quæ de natura & motione fluidorum vitalium dixi, apprime cum principiis mechanicis conveniant, atque illorum proprietates per hæc congruenter dilucidantur; apparere ex his, ut auctor est Boerhavius, [84] illa quoquo pacto vitiata, egere, ut in ordinem naturalem redigantur, auxiliis mechanicis. Nempe fluida esse subinde inspissanda, coacta resolvenda, stagnantia movenda, dissoluta compescenda, crassa diluenda, leviora solidanda.

Hoc loco *Lucius*. Miror, inquit, Te Tua narratione haud delibasse spiritus animales, quos alii nomine succi nervorum nuncupant.

Tum *Serarius*. Obruor rerum multitudine, inquit. Haud mirum igitur est, si suo quæque ordine non fuerint a me dispositæ. Inter nos liquet, Medicos semper spiritus animales, vel nervorum laticem, ratione corporis motionum considerasse, ut quondam Romani tribum

[83] In *Emmenolog.* Cap. | [84] In citata Oratione pag.
21. | 22.

bum prærogativam, cui cæteræ tribus frequentissime assentiebantur. Spiritus enim, si debite munere suo funguntur, in primis in causâ sunt, ut corpus animale sit vitale, sit mobile, & sibi in functionibus, naturæ suæ conformibus, expediendis, assentiatur. Borellus [85] statuit spiritus animales esse naturæ fluidæ, subtilissimæ, purissimæ, & mobilis: & Boerhavius, [86] statuit nervorum succum esse corpus tenue, celere, fluidissimum, in cortice cerebri *glanduloso*, secretum; & quod hujus fibrarum ope in medullam oblongam, & inde in spinalem, post hæc in nervos deferri. Hoffmanno [87] probabile habetur, liquidum nervorum constare ex duplici natura, una humidiori subtilissimaque succi nutritii parte; altera sicciore, quam e purioribus aëris particulis, pulmonum ministerio in sanguinem receptis, elaborari. Siquidem hujusmodi fluidum nequicquam aliud, quam materia subtilissima, potentia mechanica determinata, ut ait, instructa sit, & ad *ideales*, & ordinatos in corpore motus edendos, apta; hinc ei recte spiritus nomen imponi. His spiritibus duplicis generis motionem esse, alteram rotando quasi perfici, quoniam quævis particula circa axem moveatur: alteram directam esse, tendereque a termino ad terminum. Præter hæc spiritus animales in nervis secundum lineam rectam se movere: ætherem in sanguine secundum lineam curvam, inde ejus calorem dependere.

Belle conjectum, inquit *Angelus*. Ceu vero acies oculo-

[85] Propos. 24. Part. 11. de motu animal.

[86] In Instit. Medic. §. 311. no. 8. & §. 219.

[87] Vide Fundament. Medicin. Cap. v. §. 50. 47. 54. & 55.

vide etiam Cap. vi. §. 2. 3. Et in antedictis, ut & §. 13. 14. & 16. Hoffmannus vocabulis spiritus animalis, & succi nervorum, ut æquivalentibus, utitur.

oculorum istiusmodi motus species unquam deprehendisset.

Sive oculorum acie, inquam, sive mente sint deprehensæ, in medio hoc tempore relinquamus. Etenim angustiis temporis excludimur, ut longe lateque de rebus controversis possimus disputare. Proin has omittamus, velim, Audiamus potius de *Serario*, quid Medici, qui nomine Mechanici cooptati, senserunt de corporis humani excretionibus?

Non estis nescii, inquit *Serarius*, Sanctorium indeffesso labore primum vel se ipsum vel alios in trutina, ad id negotium concinnata, stateram vocant, suspendisse, explorandi animo, quanti ponderis corpus quotidie perspirando jacturam faciat? libratis prius alimentis, ventriculo ingestis, exinde excrementis alvi & vesicæ seorsim ponderatis, invenit excretiones hanc plerumque servare rationem. Nimirum excretionem alvi esse quatuor: vesicæ sedecim: cutis quadraginta & amplius: oris, ratione respirationis, sex unciarum. [88] Ex quibus apparet *perspirationem* omnium corporis excretionum esse maximam. Quid? Pitkarnius [89] minime dubitavit, quin computando possit adinveniri, quantum ponderis de quodam corporis villo expiret? Hoc pacto calculum subducit. Sanctorii observatione fretus, ponit viginti quatuor horarum spatio, perspirando excernere uncias quinquaginta, seu scrupulos cl. cc.; & spatio horæ l. scrupulos, & quovis horæ momento, quinque pondera, qualium sex conficere scrupulum. Quandoquidem nunc corporis humani pondus medium sit librarum. clx., quas scrupulum minimum sexa-

[88] Vide ejus Medicin. sta- §. 8.
tic. Sect. I. §. 59. 5. 6. & seq. Et [89] In citata modo disser-
Pitkarnii dissertat. de curat. febr. tatione. §. 14.

sexaginta millia æquare; & e tali corpore intra horam quinquaginta scrupuli *perspiratione* excernantur; effici hac ratione, si utpote quinquaginta, in sexaginta millia ducantur, quamvis corporis partem emitte eodem tempore, partem sui millesimam ducentesimam: vel spatio cuiusvis horæ quemvis corporis villum unius scrupuli de se exspirando emitte partem scrupuli millesimam ducentesimam.

Hoc loco *Lucius*. Superfedeamus, inquit, huiusmodi subtilibus quæstionibus. Dubiæ sunt, quas memorasti, enodationis. Quippe inter Medicos constat, corpora, ut & singulos eorum partes, seu ratione ponderis & figuræ, seu laxitatis & densitatis ratione, esse inter se cummaxime diversas; quin & non quolibet tempore, ne ipso quidem Sanctorio negante, fieri uniusmodi exhalationem. Quibus positis, & ita re vera, ut dixi, se habentibus, latissime patet, eos periculosæ plenum opus aleæ tractare, qui conantur calculo mathematico excretionem corporis determinare, quot ac quantum videlicet singulis horis, singulisve horæ momentis, excernatur. Magni potius ad utilitatem Medicam interest, scire, qui incolumitas corporis facta tecta conservetur, qui morbo Medicina sit facienda.

Tum ego. Quoniam sanitatis, inquam, & morbi incidit mentio, perhibe, mi *Serari*, quid Mechanici de iis statuunt.

Tum *Serarius*. Non uno modo, inquit, sentiunt. Sunt aliqui, [90] qui statuunt, si fluida corporis decente temperie æquabileque motu prædita; si solida debitam figuram, situm & ordinem sint nacta, corpus tunc bonam consequi valetudinem; & hanc perenne, fluidorum per solida, motu, fundatam. Alii

[91]

[91] perhibent sanitatem animalis consistere, in iusta canalium tensione, eam ob causam instituta, ut valido renixu, canalium villi alterna contractione, fluida comprimant, ad circuitum per vasa minima absolvendum. Contra, ac dixi, si ejus constitutio fuerit, ad morbum tunc illud proclive. Baglivus, [92] priscorum Methodicorum communitates in Medicinam rursus introducens, statuit, strictum & laxum, quia æque in fluidis, ac solidis, vigeant, in primis in numero causarum morborum habenda. Contractione enim & laxatione non modo in Mechanicis, verum etiam in universitate rerum, pleraque operationes perfici. Bourhavius morbos ad tria genera redegit, sub primo complexus est, qui ratione solidi aut fluidi accidunt: sub altero, qui aut maribus aut foeminis sunt proprii; sub tertio autem eos, qui eveniunt, quatenus homo ex anima & corpore compositus. Quod vero ad solidum spectat, ratum habet, quod ultimum minimi vasis solidum, cum liquidi fuerit plene expers, sit considerandum, ut corpusculum terrestre, simplex, tenue, cujus connexæ particulae adeo minutæ, ut vix a fluidis differant, sintque omnes nervosæ, vel e nervis saltem oriundæ. Hoc solidorum genus, autumat, non inepte in quatuor classes posse dispesci. Sub prima comprehendendi particulas terrestres minimas, quarum ex unione fibram, cujus dotes esse laxitatem, rigorem, robur, debilitatem, oriri: secunda canales minimos, e quibus adunatis, nervum minimum: tertia canales ex unione minimorum canaliculorum, unde reliqua vasa: quarta denique ea, quæ ex liquido & vase, vel e vasis, liquido expulso, concretis, originem ducunt,

[91] Ut *Thomson* in fine distrib. Cap. VIII. Corollar. 3. Cap. fertat. 1. ix. propos. 3. Et anatom. fibrar.
[92] Specimin. de fibr. mo- p. 409

cunt, comprehendī. In his, semel incolumitatem adeptis, nihil morbidī, nisi quod solutæ unitati, vel laxitati, vel rigori, vel robori, vel debilitati, vel pravæ solidorum cohæsiōni, vitium acceptum refert, concipi posse. Quantum vero ad vitiatam fluidorum qualitatem pertinet, tunc in his considerandas esse particulas singulas, qua mole, soliditate, figura, rigore, flexu, elatere, cohæsiōne, &c. sint dotata singulatim. Molem enim adauctam corpori obstructiones omnimodas, minutam vero nimiam importare *perspirationem*. Soliditatem auctam producere osculorum apertionem, rupturam vasorum, &c. vel fluidorum nimiam attenuationem & attritum. Soliditatem iusta minorem augere inertiam liquidi in vasa, & obtundendo vim solidi in liquida fere enervare. Figuram se, propter angulorum aciem, vitiose habere, dum partes a sphærica nimiopere recedant, aliamque induant formam. Rigorem nimium, ob acrimoniam plerumque adjunctam, inducere malum vix medicabile. Flexilitatem nimiam, aucto contactu, in causse esse, ut partes facile concrecant. *Elaterem* nimium, ob calorem mutatum & vim comprimentem, cuncta mutare. Cohæsiōnem nimiam impedire requisitas, partium in aliam naturam, mutationes. Præterea fluidum in considerationem venire generatim, ratione universæ massæ fluidæ: scilicet an fluor, tenuitas, motus, quies, &c. rite se habeant: item ratione loci, si nimis aucto vasis diametro crassiora liquida in arctiores mittantur canales, si ruptis vasis in solidorum interstitia fluant distenta, [93] Quid? quod fortassis, causæ morborum simpliciores, & potiori jure inter mechanicas solum referendæ sint,

[93] Hæc ex ejus institut. | 509. & 510. contraxi.
Medic. §. 490. 492. 507. 508.

sint, quam aliquispiam medicorum cum animo suo cogitare valeat. Documentum hujus positionis nos capere posse, ait, e punctura nervuli, seu festuca membranaceæ corporis parti infixa. Quæ & quanta non oboriri symptomata, corpori, alias optime valenti, mortem minitantiâ. Quotus quisque est, qui tali pacto læsi non torqueantur doloribus, rubore, tumore, ardore, pulsatione, febris, siti, delirio, convulsione, &c. [94] quia copiosior, teste *Thomson*, [95] in partem dolentem fit liquidorum fluxus, ob renixum canalium fortiori & celeriori impetu exertum. Hæc cum ita se habeant, existimat Boerhavius, [96] venenorum spicula, pestis lanceolas vel salium acumina, quoniam pariter efficientiam mechanicam habent, nemini admirationem motura. Quinimo ne ipsos quidem animi affectus esse de hac excipiendas: siquidem virtus cogitationis, quamprimum in corpus influit, totum id, quod in eo, producit, conficeat corporeum; adeoque tale etiam legibus Mechanicæ obedire.

Nunquæ singularis, inquam, Mechanicæ est de natura febris opinio.

Equidem Borellus, [97] inquit *Serarius*, in Wilisii fere vestigiis insistit, & succum nervorum iusto acriorem, quin & quoddam fermentum, pro causa,

[94] Vide ejusdem oration. de usu ratioc. Mechanic. pag. 32.

[95] In dissert. 1. §. de stimulis.

[96] *Ibidem*. pag. 33. & 34.

[97] P. art. 11. de motu animal. propos. 225. 226. Ut vicissitudinem accessus & remissionis febrium secundum rationem elucidaret, propos. 231. in medium affert fermentum quoddam, cujus

reliquias, finito utpote priori febris accessu, succos tenaces & acres, in glandulas deinceps advenientes, rursus invadere, cumque his virtutem suam communicare. Inde vasa, excretioni destinata, & postea nervulorum ostia, ab iis secunda vice infarcti, obstrui, pungi, atque adeo novum febris accessum excitari.

caussa, febrim efficientes, habet. Ast Pitkarnius [98] sentit febrim, tam a suppressa meatuum cuticularium secretionem, quam a suppressa alia, exoriri. Quandoquidem vero illa sit omnium secretionum, vel duplo, vel triplo major: proinde suppressionem dimidia, vel tertiae partis feri *perspirabilis* febrem generaturam; æqualem ei, quam generaret aliarum simul omnium suppressio. Adhæc, quia cuticularis sit minimum decuplo major, quam ventris: idcirco decimam partis feri *perspirabilis* febrem excitaturam, æqualem ei, quam progigneret tota alvi suppressio. Quibus rationibus positis effici, auxilium dimidia vel tertiae partis *perspirationis* tantum in solvenda febre valiturum, quantum valeret reliquarum excretionum auxilium insimul: & auxilium decimae partis perspirationis tanti futurum, quanti excretio alvi integra. Quin minus ex his confici, morbum non posse tam cito adaucta alvi excretionem, quam aucta cutis *perspiratione*, depelli; præterquam incrementum illius ad incrementum hujus fuerit in ratione inversa. Scilicet, secretionem per alvum debere centuplo majorem esse, antequam spatio diei tantum evacuarit, quantum eodem tempore *perspiratio*, decuplo tantum major naturali, potis est. Quin etiam febrem decupla istiusmodi secretionem cuticulari probabilius solvi posse, quia minori cum virium dispendio ac faciliore negotio instituitur, quam alvi, vel alia corporis excretionem, quoquo pacto adaucta. Cæterum venit mihi in mentem, venia sit digressioni a proposito, singularis, Pitkarnii, hominis sane inprimis ingeniosi, opinio de ratione inebriandi. [99] Scilicet, si duorum animalium, inter se cum forma tum qua-

N n

lita-

[98] Dissertat. de curat februm, &c. §. 9. & seq.

[99] Quam affert dissertat. de circuitu sanguin. &c. §. 14.

litatibus cæteris, similibus, & nervos amplitudine æquales, ac æqualiter a se mutuo distantes, habentium, arteriæ cerebri fuerint amplitudine inæquales, istud animal tunc, cui majores sunt arteriæ, citius fieri ebrium, quam illud, cui minores sunt, quod exin citius dolore capitis afficietur. Nam majorem molem requiri ad majoris arteriæ latera ad datam tensionem, extrudendam, quam minoris: quippe moles se debet habere, ut quadratum diametri.

Hoc loco *Lucius*. Aliquoties, inquit, a Te mentio est facta Frindii. Et quoniam is, ut nostis, mulierum menses specialiter tractavit, pervelim, *Serari*, siquidem inter nos constat, Te plerisque Mechanicis familiariter uti, ut nobis, quid de illis sensit, tradas. Nunquid habet singulare?

Tum *Serarius*. Licet ejus librum, inquit, vel alios Mechanicos, qui Medicinam instaurarunt, perlegerim: ex hoc tamen non conficitur, me posse de iis extemporalem habere dissertationem; verum enimvero, ne contra te tergiversari videar, obiter attingam, quæ mihi in præsentia in mentem incidunt. Sed ad propositum. Purgationes foeminarum menstruales, putat, potissimum exoriri, quia foeminis sit humorum, cum primis vero sanguinis, abundantia. Generari autem hanc, quoniam eæ ipsæ non tantam *perspiratione* insensibili jacturam humorum faciant, quantam alias viri: quoniam earum temperamentum humidius, quam virorum: & quia non æque, ac viri, labores, validasque corporis exercitationes, sustineant. Sic & situs matricis multum conferre. Foeminis quippe esse uterum, respectu horizon-
tis, *perpendiculararem*, cum e diverso cæteris animalibus, sit vulva, respectu horizon-
tis, parallela. Truncum Aortæ descendentem multo ampliorem in foeminis, quam in viris, reperiri: arteriarumque situm
esse

esse perpendicularem, & inflexionem tortuosam: ita etiam non inveniri in venis matricis ullas valvulas. Quæ cuncta multum conferre, ut sanguinis redundans uteri per vasa evacuetur. Namque in fluido corporis cujusvis circumpositi fieri *pressionem*, non modo deorsum, sed etiam a latere. Quandoquidem vero *pressio* lateralis sit in ratione altitudinis, qua attollitur incumbens fluidum: idcirco universam sanguinis columnam, ab aortæ descendens trunco ad uterum usque, protensam, vasa uteri a latere, atque id juxta perpendiculum, comprimere distendereque. Igitur, propter plethoram & pondus fluidi, tum in arteriis tum in venis perpendiculi in modum, incumbentis, intumescere latera vasorum, ita ut fibræ magis ac magis distrahantur, ac vi superiori cedant. Præterea in plethora augeri sanguinis momentum, quia augeatur quantitas, & insimul, nisi lentor obstiterit, ejus velocitas: Vim autem obstaculi imminui, quia in vasis, ob multitudinem sanguinis pridem, distentis, minor sit fibrarum contactus, vel cohærentia; sanguinem itaque, superato tali impedimento, tandem erumpere. Quod autem hujusmodi foeminarum purgationes statuta tempora servant, ratum habet ex his dicendis apparere. Deficiente videlicet in mulieribus perspiratione, necesse esse, aliquid in dies intra vasa coacervari, e quo paulatim Plethoram ortum trahere. Ut autem modus dictæ sanguinis abundantiaæ perspicue mente percipiatur, hanc habet hypothesin. Scilicet, si singulis diebus pars tantum tricesima alimentorum. v. g. libras duas pendentium, accumuletur, redundare tum talem foeminam, singulis diebus pondere drachmarum sex & duarum quinque partium drachmæ: intra mensem vero triginta dierum sanguinis adaucti copiam fore librarum duarum, quas quatuor unciiis excedere co-

piam sanguinis, purgatione menstruali effusam: cuius pondo plerumque esse unciarum viginti. Posita hac sanguinis redundantis, & quolibet mense evacuandi, quantitate, quam esse circiter partem decimam totius sanguinis massæ, momentum sanguinis fore sub fine cuiusque menstruæ periodi decima parte fortius. Quod cum ita sit, velocitatem non commemorat, confici hac ratione, putat, singulos corporis canales, decima quoque parte magis comprimi distendique, donec tandem sanguini effluxuro locum cedant. Haud dissimili sane modo, ceu lances in æquilibrio positæ, quas pondere adjecto protinus præponderare. Quibus concessis consequi, menstruales foeminarum purgationes æque, ac anni tempestates annuatim, suas vices & tempora observare. [100]

Ad hæc *Angelus*. Fateor quidem, inquit, subtiliter admodum. D. *Frind* causas menstrui fuisse rimatum, esseque ingeniosum ad comminiscendum. Verum enimvero aliquas quoque in medium profert, quas non possum non in dubium vocare. e. g. memoratum paulo ante positum uteri, & singularem venarum constitutionem. Quæ si aliquid ad mulierum profluvium facerent, quare simiæ per vulvam, quare complures viri per penem perque hæmorrhoides, ejusdemmodi sanguinis profluvium menstruale habuerunt, sicuti varia hujus rei exempla, a medicis longe celeberrimis, memoriæ sunt prodita. [101] Fortassis adhuc sunt, qui notitiam nostram fugiunt. Præter hæc non advertit, profluvium istiusmodi non exactis triginta diebus, ut hypothetice habet, sed post viginti

[100] Hæc de Capitib. III. IV. V. & VII. Emmenologiæ excerpti, ac feci rationum auctoris quaecunque brevium.

[101] De quibus vide *Emmulleri* instit. Medic. Physiolog.

Cap. XXI. §. 9. & 10. Therapeutic. Cap. III. §. 1. & de menstr. flux. vitiis. Cap. 1. ubi talia exempla, e *Zacut. Lusitano*, *Bartholino*, & *Fehr*, de prompta, profert.

viginti duos, vel quatuor plus minus dies revertere, & sic memoratam *pressionem*, vel distensionem vasorum efficere: quia quamdiu menses fluunt, qui non, ut scitis, in singulis individuis non idem dierum spatium observant: aliquando enim tribus, subinde quinque, & pluribus: interdum bis in mense, aliquot diebus, effluere solent; tamdiu moles sanguinis non adaugetur, sed potius diminuitur. Calculum itaque debet D. *Frind* alio modo subducere, ut demonstret, quod sibi ad probandum assumpsit. Plura dubia sunt, quæ ipsi obijcere possem: verum ne videar me contradicendi studiosum, eapropter his supersedeo. Mea faciam, quæ habet Baglivus. [102] Plurima nempe in rerum natura nobis occurrere, quorum effectus esse certos ac evidentes: & tamen nos causas, quæ talia re vera produxit, ignorare. Is ipse Thomsonius, qui alias ad amussim more Mechanicorum, corporis humani cujusquemodi conditionem declarat, ingenue aperteque confitetur. [103] Medici non esse indagare causam causæ, vel curiose perscrutari, quare aliquid eveniat, sed quid Natura faciat, aut ferat, id necesse esse, ut dignoscant duntaxat.

Tum *Lucius*. Licet Tibi, inquit, de his Medicis munis assentiar; nolim tamen, putes, me investigationem causarum primarum, quia plerumque abstrusæ, ideo eas ducere inter res scitu supervacaneas. At enim vero supervacuas tum eas habeo, si conjecturis meris, si hypothesebus subtiliter excogitatis, si commentis opinionum, quæ ne speciem quidem veri præseferunt, fuerint nixæ. Sed in viam. Audita, menstrui naturaliter profluentis, ratione, superest dicenda, quapropter illud subinde haud ex sententia succedat?

N n 3

Ad

[102] In Epistola ad Philip-
pum Hecquet, de motu mening.
& oscill. solidor.

[103] Dissertat. IV. de Mer-
curio. Propos. 4.

Ad hoc *Serarius*. Menſes auctore D. *Frind*, [104] inquit, ſupprimuntur vel vaſorum, vel ſanguinis, vitio: vaſa namque uteri ſi uſque adeo conſtricta, vel tenacia, vel diſtenta, ut cruor penitus effluere nequeat, in cauſſa eſſe, ut momentum ſanguinis intendatur. Enimvero non modo ejus quantitas peccat, verum etiam velocitas; quam vero, niſi lentor adfuerit, ratione copię una adaugeri. Lentefcere autem ſanguinem ratione multitudinis trifariam. Nimirum, ſi major fuerit fluidi moles, quam vaſa complexu ſuo continere poſſunt, ſanguinem redundantem tunc majorem ſuſtinere renixum: quoniam ejus particulę, tum a canalium tunicis, tum a præcedente liquido, cui continuo affricantur, proinde quaſi retro pulſę & retardatę, in anguſtius ſpatium coaleant; id eſt, tenaciter invicem coaleant. Deinde motum cordis imminutum in cauſſa eſſe, ut ſanguis minori impetu protrudatur, ut facili negotio a quocunque obſtaculo retardetur, adeoque prompte lentus evadat. Poſt hæc partium tenuiorum abſumptionem efficere quoque ſanguinis lentorem. Vaſa enim a redundante ſanguine admodum diſtenta, viciffim, & reciproca quadam actione contra ſanguinem niti, ita ut ejus particulę, a tunicis vaſorum, reperiſſę, a preſſione recedere, conentur: quo fieri, ut per vaſorum poros, & ductus, ſecretioni deſtinatos, quicquid in ſanguine tenue vel aqueum fuerit, exprimatur. Quo factò, ſuperſtitem ſanguinis compagem, evenire arctiorem juxta & conſtrictiorem.

Haſtenus, inquam, ſtatum qualemcumque quarundam corporis humani partium, earundemque functionum, audivimus mechanicorum more a *Serario* traditam: reliqui nunc nihil aliud eſt *Serario*, quam
ut,

ut, quod de curatione ægritudinis Medici Mechanici sunt ratiocinati, similiter tradat, atque id ab eo hodie factum in narratione præcipuorum quorundam dogmatum, ad Theoriam Medicinæ spectantium.

Tum *Serarius*. Medici, inquit, morbo medicinam facturi, est, attendere animum ad causas impediti liquidorum floris, ad regulas superandi renixus, ad restituendos motus *elasticos*, ad augendam cordis virtutem, conferendo hanc cum morbi phænomenis, &c. [105] Baglivus autem auctor est, [106] ut in curatione semper habeatur major solidi, quam fluidi, ratio. Temperiem quippe fluidorum semel vitio se habentem, facile restitui: solidorum vero tonum amissum difficulter, vel raro, instaurari. Quid? sicut pronunciatum habet, [107] quod morbi solidorum, a vitiosis fluidis producti, remediis sanari nesciant, nisi fluidum prius ex malo convalescat. Et eandem esse conditionem morborum fluidi, vitio solidi cujusquam obortorum, quos itidem non sanari, præterquam quod solidum convaluerit. Etenim hæc duo morborum genera inter se reciprocantur. Sic etiam magni facit medicos, qui, antequam morbum curare in animum inducant, Mesenterii conditionem examinant, ac serio ad artis præcepta perpendant * Quantum vero ad ipsam medicationem attinet, Mechanici crebro mentionem faciunt de stimulis, quos, Thomsons doctore, [108] seu doloris species esse, seu voluptatis: utrovis modo tremorem parti inferri

N n 4

vali-

[105] Hæc Cl. *Boerhavius* in oratione sæpe sæpius citata. pag. 33. vide etiam ejusdem instit. Medic. §. 839. & seq.

[106] Specim. de fibra motric. Libr. 1. Cap. vi. Corollar. 1.

[107] *Ibidem* Cap. vii. Corollar. 2.

* Qui hoc bene perpenderit, scribit in Epistola ad Hecquet, O quam bene curaverit! Sapienti pauca.

[108] Dissert. 1. de motu, &c. membro de stimulis, & purgatione.

validum, quem, posteaquam ex hac ad sensuum officinam, *sensorium* commune appellant, interveniente nervorum motu, undatim progrediente, delatus est, validiori motione partem identidem ferire, ac liquidum inibi contentum magis ac magis exagitare. Sic scilicet actione stimuli, ad intestinorum glandulas, & ad sanguinem delata, fortiores canalium villis movere renixus, ut deinde, accedente sanguinis fusione, quæ magis soluta sunt, per vasorum emissaria expellantur. Bellinus qui copiose de stimulis scripsit, dicit [109] stimulos sub genere doloris complecti: Quinimo stimulum appellat, quidquid sensum acrius movet: at enimvero si ponatur vim stimuli solum esse flectentem, & stimulum sub genere doloris complecti: his rationibus tum confici, ait, flexiones in singulis partibus sentientibus fore citissimas, & undas densissimas, in longitudine nervorum per intervalla minima, factas. Et quemadmodum contingit in corporibus, seu distensionem, seu flexionem, aptis, ut ea partibus prope medium positis, in extremitatem sui contactus excurrentibus, & nitentibus, vel distendendo, vel flectendo, exiliora fiant: pari modo evenire in nervis, quorum partes tunc, id, quod ad exprimendum, & ad movendum, idoneum, movere ac exprimere. Ideoque stimulos loco missionis sanguinis posse usu venire, quoniam moveant, & augeant sanguinis velocitatem, quoniam minuant ejus quantitatem, quatenus id, quod quoquo modo evacuant, ex ipso sanguine eliciant. Baglivus auctor est, [110] morbo non a fluido, sed a solido originem ducente, istiusmodi stimulos non referare vias, sed

[109] Libro de sang. missio-
ne propos. 1x. §. 2.

[110] Libr. 1. Cap. vi. Co-

rollar. 8. specim. de fibr. motric.

sed potius intercludere. Talibus enim remediis, agitationem & spasticam solidorum contractionem crescere, oriri que majorem solidorum contra fluida renixum: inde causam patere, quare a præpostero dictorum usu nonnunquam canceronoma, scirrhus, internecinaeque viscerum obstructions exoriantur. Sanguinem, Thomsonius sensit, [111] mittendum, quando ejus impedimentum, sive a nimia mole, sive ab expansionis impetu, obortum, contractionis canalium vires superat, adeo ut justo renixus momento, actione alterna, eundem sanguinem non comprimant, circuitus per vasa minima ergo. Deinde venam incidere ex usu esse, si tota sanguinis compages, propter nimiam partium cohæSIONem, est solvenda. Missa enim debita ejus quantitate, quod reliquum est, agitatione canalium, vehementius conquassari, ac exin minutatim facili negotio conteri comminuique. Cæterum Mechanici aliquando cum animo suo considerant medicamentorum quorundam gravitatem singularem, ut hujus ope ratiocinarentur de eorum viribus, quas edunt in corpore humano. Sic D. Pitkarnius, [112] ut vires mercurii investigaret, advertit gravitatem in eo majorem esse, quam in cæteris mineralibus, adeoque, cum is celeritate non minori instructus, quæ ubique celeritati sanguinis æqualis sit, eundem plus momenti suscipere, impetumque majorem exerere. D. Frind [113] statuit gravitatem hydragyri decuplo majorem, quam sanguinis: ideoque hac ratione hydrargyri momentum eo, quod sanguini est, fore validius. Sanguine itaque, ob assumptum argentum vivum, fortio-

Nn 5 impe-

[111] Dissert. 1. de motu, | vers. mol. &c. §. 1.
quo renit. §. de miss. sang.

[112] Dissert. de caus. di- | [113] In Emmenolog. Cap.
xiv. membr. iv. §. 7.

impetum acquirente, humores lentos per obstructa vascula facilius protrudere. Neque hoc impetu solum pollere hydrargyrum, sed propter partium gravitatem pariter & tenuitatem, id cohærentiam sanguinis ita diffringere segregareque, ut, humoribus plurimum attenuatis, major fiat spirituum secretio, & vis cordis fortior: unde etiam velocitatis ratione, ab adhibito mercurio, increfcere sanguinis momentum; imo id proprium esse mercurio, ut non modo vasa obstructa aperiat, verum etiam acidorum aculeos una retundat. Verum enim vero, D. Thomson, qui plerumque Mechanicis assentitur, de potentia Argenti vivi ratione cum ante dictis auctoribus dissentit. Literis enim prodidit, [114] se ponderi Mercurii, in quantum ad Medicinam attinet, parum tribuere. Lubenter equidem concedit illum gravitatis singularis ratione sanguinem superare; at tamen illum, quamquam adeo gravis sit, nihilominus ad nutum hujus circumferri. Nempe, vim motus sanguinis, hydrargyrum propellentis, fortio- rem esse, quam ut hujus gravitatis excessus, cum illius singulari gravitate, comparari possit. Interdum Mechanici, medicamentorum facultates indagaturi, alio atque alio modo procedunt. Sic D. Frind [115] quatuor modis remediorum. v. g. vim attenuandi explorat. Primus versatur circa effectus sensiles, quos esse investigandos, (1) Sapore, qui si acris si amarus sit, indicare partes esse tenues, & ad motum excitandum idoneas. (2) Odore, qui si vividior adsit, prodere, pariter ac sapor, salis volatilis præsentiam. (3) Pulsu citatiori, qui cum usu remedii aliqujus fortius increbrescat, ostendere tunc sanguinem ita attenuari rarefcereque, ut copiosior fiat spirituum

[114] Dissertat. IV. de Mercurio. propof. 2.

[115] In Emmenolog. Cap. XIV.

um secretio: &, qui consequens est, cordis impetus, pulsum moderans, validior. (4) Calore, quem nihil aliud, quam motum partium vividiorē esse, fierique earundem invicem attritu: inde sanguinis globulos divelli plurimum, atque adeo rareſcere. (5) Sudatione, quam provocando remedia sanguinis coherēntiam adeo resolvere, ut facilius per poros vitiosum ſecerni queat. Secundus modus verſatur circa variarum rerum cum ſanguine calido, vel ſero, mixtionem, a qua ſi ſanguis aut fluidior aut ſpiffior efficitur, adſcribit tunc eis aut attenuandi, aut condenſandi potentiam. Tertius inhæret mixtioni rerum cum ſyrupo violarum, quod ſi is indeptarit colorem viridem, vel proxime ad hunc accedentem, prodi tunc rem ejuſmodi *Alkalica* eſſe indolis: *Alkalicis* autem virtutem eſſe ſanguinis coagulum reſolvendi. Ex adverſo, quando color ſyrupi cœruleus additione rei in rubrum mutetur, indicium hoc eſſe, illam ſi non acidam, minimum tamen acoris alicuius eſſe conſortem: & inſuper facultate ſanguinem coagulandi dotatam. Eadem ratio eſt modi quarti, qui verſatur circa rerum in venam canis, vel alius animalis viventis, injectionem. Utunque ſanguis poſt aliquam moram, & animalis deinde apertionem, inventus fuerit, ita poſt hæc iudicat de omnimoda remediorum ſeu attenuandi ſeu condenſandi virtute.

Hoc loco *Angelus*. Utut dicta ſe habeant, inquit, mihi tamen, eadem, cum apud me eſſem, legenti, videbatur D. Frind delinquere in aſſignanda ferri ſolutionibus, ſpiritu ſeu ſalis ſeu nitri paratis, facultatem ſanguinem attenuandi; quia iſtæ, perinde ac *Alkalicis* id in more poſitum eſt, colorem ſyrupi cœruleum in viridē tranſmutent. Certe vix quiſpiam, mihi ſaltem ita videtur, credet, Ferrum ſeu Chalybem intercedente acido: vel acidum interveniente dicto-

dictorum alterutro, immutasse se in aliquo, *Alkali-
sa* natura prædito; quod tamen de illis, ut mihi vi-
detur, laudatus auctor inferre voluit.

Tum *Lucius*. Tu iterum, inquit, rem controver-
sam in medium affers. Quæso a vobis, ut hanc fa-
ciatis missam, nec non ipsam tractationem Medici-
næ, cui nos hodie multum ac diu nos dedimus. Ob-
temperabamus dicto, surgebamus, ac in horto, ædi-
bus, quas incolo, contermino, ambulatiunculam con-
ficiebamus.

DIALOGUS. XIX.

De DD. Andry, de Moor, & Stablii, placitis.

Die otioso, cujusmodi multos habemus, Cane
æstifero cum Sole versante, conveniebat inter
Motaum, Chlorhageum, Scipium, & me, face-
re a meridie breve iter ad pagum *Heemstadium*, ad-
ireque ad prædium amœnum Viri Prænobilis *VELT-
HUSII*, Ordinibus Illustrissimis ac Præpotentibus
Diœcesis Trajectinæ adscribiti. Perveniebamus ad
prædii portam, quæ nemini non, ob benevolam Viri
Prænobilis, erga cujuscunque ordinis homines, in-
dulgentiam, interdiu patet. Introibamus in ambula-
crum nemorosum, conficiebamusque ultro citroque
in hoc umbrifero, ratione disposito, nemore, ambu-
lationem. Tendebamus postea ad viridarium, a ter-
go villæ urbanæ situm; in quo non modo vireta amœ-
na, ut viridantes lauros, citros, arantios, &c. arbores
exoticas; sed etiam fonticulos artificiales, lacum, &c.
contuebamur. In pergula, ad finem viridarii posita,
retro & agros fertiles, & præta viridicata: ante viri-
darium & nemus memoratum: a dextra, pomarium:
a sinistra, seminarium, circumspicientes, paululum

conquiescebamus, admirabamurque de loci amœnitate. Hisce oculorum oblectamentis refecti surgebamus, introibamusque, hortulano duce, pomarium; inde pergebamus ad extremitatem prædii, ubi in vivario, vel leporario, feræ & alites diversæ custodiuntur. Revertentes per idem ambulacrum ab utroque latere conspiciebamus locum extantem. Ingrediebamur per aperturam sepimenti intra unum, figura quadratum, cujus in medio piscina, in singulis angulis, singulare erat umbraculum. Nos, quia longius, quam in animum induximus, expatiati eramus, ob contractam lassitudinem, requiescebamus in uno ex dictis umbraculis.

Equidem fateor, inquam, me de via fessum, sed contuitu tot rerum amœnarum robur pristinum membra paulatim occupat. Veneror benignitatem Viri Prænobilis, artium quarumlibet Patroni, ut non sibi solum isthæc oculorum, quibus animus pascitur, oblectamenta, ut alias quibusdam rerum suarum avaris perverse in more positum est, reservet; sed animo libenti prolixoque eadem gratis cujusvis conditionis advenis concedat.

Et cæteri præsentés in Virum Prænobilem illud consentiebant elogium, & beatum eum dicebant, quia suam fortunam noscat, bonisque suis itidem noscat sapienter frui.

Tum CLOTH. Utinam plerique omnes, inquit, fortunam nossent suam! non adeo multi tunc, eheu conditionem temporis! essent, qui in inquietudine, perturbationeque animi, vitam transfigerent. Non essent tot ardeliones turbulentique homines: homines inquam, si eos ita appellare fas est, quorum temeritas plerumque omnia divina & humana pervertit. Si procacissima hujusmodi ingenia secum reputarent aliam Naturam cunctorum viventium saluti prospexisse:

se: si brevitatis vitæ: si conditionis & corporis, & animæ, post discessum e vita, essent memores: hanc utpote, prout se gesserit, ad æternam aut beatitatem, aut calamitatem, destinatam; illud autem postliminio redire ad Terram, ac fore potissimum escam vermium; hæc & similia si ad disciplinæ præcepta perpenderent, dubium nemini est, quin ipsis pacatissimus esset animus.

Tum ego. Enimvero vera profers, inquam. Sed hic locus non est moralem Philosophiam interpretandi. Dirigamus potius cogitationes nostras ad Medicinam, cui nos jamdudum nos devovimus. Et quia jam incidit vermium, qui in numero insectorum habentur, mentio, delibemus narratione insectorum naturam, quatenus ea apud Medicos in disquisitionem venit.

Vos procul dubio, interpellabat M O T Æ U S, non ignoratis. D. *Nicolaum Andry*, de industria eorum Naturam, in quantum ea ad utilitatem Medicinæ pertinet, tractasse: interim tamen non inficior complures alios, ut *Malpighi*, *Rhedi*, *Swammerdamum*, *Lewenhoeckium*, &c. ei præmonstrasse, quo pacto dicta generentur, omnimodam in figuram intervallis transformentur, ac tandem intereant.

Quandoquidem hæc tibi nota, inquam, des, obsecro, quæ credis ex usu Medici futura: cæteris, quæ ad Historiam naturalem spectant, in præsentia superfedcamus.

Tum M O T Æ. Ut tuis consiliis paream, inquit, non melius me postulatum efficere posse, arbitror, quam si quædam, e celeberrimo *Andry* deprompta, in medium attulero. Sed ad rem. Insecta definitione declarans *Andry* scribit, esse animalia perfectæ, divisa in complures incisuras, forma circulorum vel annulorum factas, quarum ope illa respirare.

[1] Ex infectis alia habere incisiones sub ventre : alia super dorsum : alia utrobique. Non dubitat cuncta infecta ad duo genera redigere ; unum complexu suo continere magna , ut colubrem , aspidem , viperam , ranam , &c. alterum parva , quibus singulariter nomen vermis competere , ut muscas , erucas , papiliones , lumbricos , animalcula insolita in corpore humano generata , &c. Vermium genus denuo in duas classes distribuit. In prima ponit reptantes , quos ventre in modum lumbricorum terrestrium humo serpere : in altera , qui ratione ingressus ab illis distinguuntur , ut muscæ , formicæ , millepedes , &c. [2] Et quantum attinet ad vermium , in corpore humano natorum , formam , statuit , eos apte ad novem classes posse redigi. Nempe interdum inveniri vermes quodammodo vel ranis , vel lacertis , vel serpentibus , vel anguillis , vel iis , qui habent caudam instar furcæ ; vel scarabæis , vel erucis , vel scorpionibus , forma similes. Non credit iis talem formam ab initio esse , sed , quando senescunt , tunc paulatim partes , quæ antea occulabantur , in apicum proferri. Haud dispari sane ratione , sicut bombyx , diuturnitate temporis , se multimodis transformatur : accidere autem hoc ob accretionem partium , cutim , qua circumdati , & quam Phisici nympha appellat , vi disrumpentium. [3] Qua de causa autem contingat , ut semina insectorum , quæ vel respiratione , vel alimentorum usu , in corpora immittuntur , non omnia simul , sed ex dictis , vel uno modo , vitalitatem accipiat : in causa esse , putat , diversitatem humoris , quo corpus aliquod præ alio abundat. Quinimo ,

[1] Vide ejus tractati Gallice conscripti. Cap. 1. & Cap. XII. section. 1. §. 3. ubi ita breviter. *Les insectes sont ainsi appellex , parce qu'ils ont le corps*

marqué , d'infections , ou , pour mieux dire , d'incisions.

[2] Chap. 1.

[3] Artic. 111. Chap. 3.

nimo, prout semina plantarum non in unoquoque solo proveniunt; sed aliud fabulosum, aliud pingue, humidum, aliud siccum, &c. requirere; ita etiam semina insectorum indigere loco, ac nutrimento idoneo, ut vitam, & incrementum, obtineant. Siquidem semina insectorum forma adeo exilia, idcirco vix quidquam in rerum universitate inveniri, in quod illa se insinuare nequeant. Si calor modo, & materia alimentaria adfuerint, dicta tunc nullo negotio excludi. Non fortuitam admittit insectorum generationem, sed suum quibusque esse semen, quod singulis speciebus ad conservationem sui, Deum. O. M. cum in rerum initio res omnes creasset, indidisse. Quid? postquam animo suo consideravit, dari insecta, quæ nusquam, nisi apud homines divertant, ut *solum*, ut pediculi prope inguina, &c. quæstionem de iis habet, utrum eorum semina sint in homine, an insimul cum homine, creata? [4]

Magna quæstio est, inquit CHLORH, quam in medium protulisti. Nam si ita res se haberet, ut D. Andry conjectat, necesse est, ut alteruter e primis humani generis parentibus fuerit, si non ipsis insectis, saltem eorundem semine, præditus. Quod si ita res se habuit, conditio eorum non fuit ab exordio perfectissima, sicut omnes, qui sacra biblia venerantur, persuasissimam habent: quippe insecta, si in corpore humano insunt, præter naturam corpori insunt, ei demque omnimodam important calamitatem; igitur, quod consequens est, & Religioni nostræ nequaquam congruit, status primorum parentum non fuit perfectissimus.

Quousque evagare? inquam. Paulo ante morali
Phi-

Philosophiæ, jam vero Theologiæ te immisces. Necis monitum Venusini Poëtæ. [5]

*Navem agere ignarus navis timet, abrotanum agro
Non audet, nisi qui didicit, dare. Quod medicorum est,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.*

Nos heic præsentés sumus medici; quæso itaque a vobis, ut medicâ tractemus: cætera faciamus missa. Narratione historiam vermium delibavit *Motæus*; redeat, velim, ad propositum.

Tum ille. Tametsi totus Mundus, inquit, Paulino auctore, [6] verminosus: & vermes in tribus, ita dictis, regnis reperiantur: [7] memorabo tantum species, quæ in corpore humano subinde sunt inventæ. Celeberrimus *Andry*, vermium, qui in homine nascuntur, duo genera posuit. In primo collocat, qui extra intestina, in aliis quibusvis corporis partibus: in altero eos, qui in internis fuerunt generati. Prioris generis, secundum locum natalem, decem species enumerat, ut *encephalos*, *pulmonares*, *hepaticos*, *cardiacos*, *sanguineos*, *vesiculares*, *spermaticos*, *helcophagos*, *cutaneos*, & *umbilicales*. Posterioris numerat tres species, ut vermes, longos & rotundos, breves & rotundos, dein planos. (a) *Encephalos* (quorum quatuor species esse, ut (1) qui in cerebro sunt, & singulariter nominatione *encephalorum* nuncupantur, (2) *rinæres*, (3) *auriculares*, (4) *dentarii*) capiti, vel parti, quam incolunt, inferre dolores acerbissimos, aliquando febrim ardentem, delirationem, imo interdum furorem. (β) *Pulmonares* efficere tussim, quandoque etiam ascen-

O o

dere

[5] Epistolar. libr. II. Epist. I.

[6] Paragr. x. xvi. & lxxiii. de morte verminosa. In hoc libro auctor doctissimus quæstionem tractat an mors naturalis plerumque sit substantia vermi-

nosa? cujus quæstionis gratia è luculentis auctoribus plurima colligit exempla.

[7] Vide passim in dicta disquisitione; nec non D. *Andry*. Chap. 3.

dere in asperam arteriam, & compungendo istic loci partem, similem effectum producere, perinde ac id, quod forte in laryngem incidit, efficere solet. (γ) *Epaticos* producere jecoris gravitatem, lancinantefque lateris dextri dolores: imo secundum aliquorum opinionem, caldoris per universum corpus sensationem cum magna tristitia. (δ) *Cardiacos*, quorum aliquos in corde, alios in pericardio, efficere cordis dolores, palpitationes, syncopem, &c. (ε) *Sanguinarios* una cum sanguine ad carnem adductos, istic locorum efficere furunculum, subinde corporis universi scabiem. (ζ) *Vesiculares*, intra renes generatos, & per vesicam exeuntes, conciare sæpenumero retentionem urinæ, & in mingendo acerbissimos circa vificæ collum dolores. (η) *Spermaticos*, partes, quibus insunt, quadantenus vellicare; exempta tamen hac differentia, ut illæ partes nullis doloribus torqueantur. Et, quia ex his fieri propagationem sobolis, confici hac ratione putat, quanto aliquis fuerit potior corporis incolumitatem nactus, tanto & eundem dictis animalculis abundaturum. (θ) *Helcephagos*, quamvis ulcera rodant, & carnem corruptam modo comedant, tamen propter excrementa relicta parti sanæ corruptionem inducentes, eidem esse damno. (ι) *Cuticularium* diversas esse species: præcipue tamen considerandos esse (1) crinones, ita dictos, quia, quando cuti exeunt, forma glomeribus pilorum quadantem similes; eosque inveniri in brachio, crure, præsertim vero in dorso infantium lactentium, ubi succum alimentarium consumentes, maciem corpori inducunt. (2) *Acaros*, quos sub cute reperere, hancque sensim ac sensim rodendo excitare pruritus insignes, & tumores parvulos, sub quibus eos frequentissime delitescere. (3) *Bubulos*, ita nominatos, quoniam boves quandoque iis referti. Hos,
acaris

acaris majores, sub cute serpentes, concitare pruriginem fere universalem. (4) Dracunculos, & (5) Ton. [8] (u) *Umbilicales*, in infantibus efficere maciem languoremque corporis, labra pallefcere, calorem naturalem diminui: ad summam, contingere universi corporis everfionem; præfentiam ejufmodi vermium non magis innotefcere, quam gobionis fluvialis fupra umbilicum applicatione, quem, fi illi modo adfuerint, ex parte exefum iri. [9] Posterioris generis vermium, qui utpote in inteftinis infunt, effe tria genera, ut (1) rotundos & longos, quos aliquando in ventriculo, interdum in lactibus, inveniri. Hos varia mala corpori importare, ut naufeam, vomitionem, acidus oris halitus, tormina, diarrhoeam, tenefmum, & alia sexcenta corporis cruciamenta. (2) Rotundos & breves, quos potiffime in craffis inteftinis inhabitare: illos effe anonymos; hos vero appellari ascarides, efficere pruritum in anu: quinimo ob ejufmodi inteftini irritationem sæpenumero oboriri animi deliquia, fyncopen, & sæpiffime tenefmum. (3) Planos, quos vocari tænias, propter formam, quæ ipsis cum tæniola intercedit. Duas earum effe fpecies. Quæ nec motionem, nec capiti fimile aliquid, habent, eas fingulariter nomine tæniarum nuncupari. Tæniam autumat, in gracilioribus inteftinis produci primum, indidem autem fe poftea per cætera inteftina explicare. Alterius fpeciei tæniam appellat *Solium*. Equidem Naturam, ferunt, amare nihil folitarium: contrarium tamen comperimus in hoc verme, qui nunquam non folus in corpore, cui inefit, invenitur. Hunc mobilem effe, ait, hunc capite rotundo, verrucæ non diffimile,

O o 2

le,

[8] Horum in dialog. VI. [9] Hæc e Cap. III. artic. pag. 108. mentionem feci. I. & Cap. IV. artic. I. excerpti.

le, præditum: hunc habere caput in pyloro, ac indidem nutrimentum capere; reliquum corpus vero per longitudinem intestinorum porrigere. Præter hos superesse quidem speciem vermium planorum, quos aliqui *cucurbitarios* nominant; verum hos D. *Andry* dicit, alios considerare, tanquam excrementa, alios, ut ovula, *Solii*. [10] Et, ut in summa dicam, Auctor multo Celeberrimus curatione complurium ægrorum comprobavit, multos admodum in corpore humano oberiri affectus, quorum causa perperam, nescio, quot diversis rebus, cum tamen sæpius sit vermibus; tribuenda. Compertum enim se habere, ait, enectis, seu eliminatis e corpore, vermibus, homines ex morbis variis convaluisse: cum antea ipsis omnifariam fuerit incassum Medicina adhibita.

Tum ego. Tu nostrorum voluntati, inquam, in enarranda vermium historia abunde satisfecisti. Verum, ut ne silentio horas, quibus fessa membra paululum instauramus, transigamus, indicabo, propositum esse mihi, diversas Medicorum opiniones, quas de qualicunque corporis humani constitutione habuerint, literis mandare. Et, quia perveni ad nostri ævi auctores, quæso idcirco a vobis, nunquæ vobis sint quædam opiniones notæ, quæ cuiusmodicunque novitatem præ se ferunt, ut has mecum participetis.

Ad hæc *Moræus*. Non dubito, inquit, quin opiniones Doctissimi *de Moor*, tibi dudum sint cognitæ, quas habet de *pressione sanguinis*, quæ eum tantopere supinant; quasi vero hæc sui consilii esset inventa.

Siquidem, inquam, de hac meministi, degustes pauca, velim, de opinionibus, quas oratione exaggeravit.

Cor-

[10] Hæc ex artic. 1. Cap. 111. & artic. 2. Cap. IV. contraxi.

Corpus humanum, inquit Motæus considerat D. de Moor, tanquam machinam *pneumónico-hydraulicam*: cujus vitam, & actiones a pressu sanguinis, & respiratione, pendere. [11] Vitam, definitione declarans, dicit, esse aliquid actuosum ex interiori principio. Principium autem istud intestinum esse nequicquam aliud, quam perennem sanguinis motum, circumactum, pressum. [12] Imo omnes corporis humani acceptas functiones, quæ ac quantæ fuerint, dicit, huic principio, pressuræ putâ sanguinis, esse referendas. [13] Hujus efficientia admirabilis traduxit D. de Moor ad admirationem adeo, ut nihil supra. Quare raptus ejus amore, non dubitavit exclamare, o blandam, o scaturientem, o efficacem sanguinis pressuram! [14]

Hercule! interfabatur CHLORH., Cothurnatus Orator tuus paratragœdiat, & nescio, quam pompam in dicendo adhibet: proinde quasi is primitus sanguinis circumactum adinvenisset, utilitatemque hujus negotii indicasset.

Tum Motæus. Equidem, inquit, Celeb. auctor non negat Harvæum sanguinis circuitum descripsisse; celeritatem autem ejus insignem, & consequentias, quantæ ad eum satis sunt, non monumentis prodidisse. Et, quamquam recentiores celeritatem ex

O 6 3 in-

[11] Patholog. cerebr. Cap. xiiii. de morb. caduc. pag. 402. & pag. 397. scribit, vitam, motum, calorem a pressu sanguinis & impetu spirituum animalium pendere. Et Cap. vii. de Caro. A sanguine ejusque pressu, scribit, vitam & vires humanas dependere corporeas.

[12] Vide oration. de method. docend. Medic. pag. 12. & 15.

[13] Patholog. Cerebr. Cap. i.

[14] Vel potius ita, ut propriam auctoris exclamationem in medium proferam. O blandam, & amicam vitæ atque calori nostro nativæ pressionem sanguinis! O scaturientem a primis vitæ incunabulis, ad extremum vitæ habitum septem perennem! O efficacem iteratis pulsibus continuam pressionem, a qua nutritio, vivificatio, motus voluntarius, robur

insigni pulsuum numero demonstrarint; finem tamen hujus circumactus eos non probe perspexisse. Scilicet, *sanguinem maxima vi premi in arterias repletissimas*: unde functiones naturales plurimas, si non omnes, clarissime demonstrandas. Fatetur quidem harum fundamenta ante jacta, sed neminem, credit, rem, quamvis sit consequens circuitus, se excepto, verbis perspicuis illustrasse. [15]

Non capio, inquit CHLORH., mentem dictionis tuæ, quanquam sermone tuo mihi mire aures arrexisti. Contenditne Cl. auctor, modum, qualiter: & finem, utilitatemque quare, sanguinis circuitus fiat, non æque aliis, ac sibi, innotuisse. Si hæc habet persuasissima, quæ mihi vero vix quispiam persuadebit, afferas argumenta, velim, quibus dicta comperiamus.

Licet Cl. Auctor, inquit MORÆUS, in sanguine admittat duplicis generis motum, alterum intestinum, alterum progredientem: [16] Posteriores tamen curatius differit, &, ut tradendæ pressuræ nobis aliquod cogitatum sit, gratia exempli profert decollatum hominem, ex cujus trunco nos contueri plerumque sanguinem subsultim decurrere. Idem etiam accidere, si quis hominum & bestiarum venas incidit. Tale vehemens sanguinis profluvium, arbitratur, non posse ab ejus circuitu, aut motus celeritate deduci tantum. Fatetur quidem celeritatem posse effluentiae subitanæ, at non sanguinis in distantiam

robur, agilitas, corporis nostri pendent! Significanter & ornate dictum, in memor. Orat. pag. 13.

[15] Cogitat de instaur. Medic. Libr. 1. pag. 1. 38. & 40. Et in citat. orat. Mirum re vera, utilissimum hoc inventum, de cir-

cumactu sanguinis differit, adeo fuisse hætenus sterile, si modo sterile sit dicendum id, quod abortus non paucos, & opinionum peperit monstra.

[16] Patholog. Cerebr. Cap. 1. pag. 13.

tiam eruptionis, causam esse. Igitur, ut rem exemplis illustraret, fontes artificiales, antliasque hydraulicas, tanquam rei documenta, in medium profert. In his & similibus nos animadvertere, quanto lymphæ ex sublimioribus locis derivetur: quanto pressura in machinis fuerit major; tanto aquam vehementius, & sublimiter magis ex angustis canalibus, profulturam. Eadem quadrare, putat, in dictam sanguinis eruptionem, cujus causam esse, quia eum cor perprimit. In primis vero pressuram, quam efficit sinister cordis ventriculus, validiorem esse: indidemque calorem corporis naturalem primordia generis ducere. Præterea sanguinem, accedente aëre in pulmone, dilatari, atque in angustiora vasa propulsum comprimi admodum: adeoque consequi dictum premendi actum, quem in arteriis angustioribus esse ingentem. Neque vero oblivioni tradenda est cordis fabrica, quam fibrarum dispositione non parum ad contractionem validam conferre: promoveri autem hujusmodi sanguinis propulsum, & pressum ab ipsa arteriarum contractione. [17]

Ergo, inquit CHLORH., ut ex te audio, auctor tuus putat, superiores non animadvertisse rationem eruptionis sanguinis in distantiam: eam utpote fieri pressu contractioneque cordis, sanguinem propellentis. Contrarium, arbitror, me posse nullo negotio facere planum auctoritate Harvæi, [18] Wal-

O o 4

læi,

[17] Vide cogit. de instaur. Med. Lib. 1. pag. 48. 51. 66. & 69.

[18] Qui sæpe hujusmodi sanguinis eruptionem observavit. v. g. in Exercit. Anatom. 1. ad Rtol. pag. 14 Edit. in. 12. Et si quisquam viderit, & cogitaverit, quanta difficultate & mo-

limine, compressionem, ligaturis apparatusque multiplici cobibetur impetuosis profluentis sanguis; e rescissa vel disrupta minima arteriola, quantis viribus, (veluti si syphone ejaculetur) omnem apparatus projicit, propellit, aut pertransit, &c. Et exercit. 1. pag. 55. scribit singulis cordis contractione.

læi, [19] Borelli, [20] aliorumque. [21] Verum ne auctor sim, ut a proposito divertas, ea propter his supersedeo.

Igitur, ut me, inquit MOTÆUS, in viam recipiam,

tractionibus sanguinem ejici: *quoniam in arteriotomia, si exilem partem orificii laxaveris, sanguinem singulis pulsibus subsultu ejaculari.* Pag. 60. dicit, cor ab auricula distendi, ultro autem contrahendo pristinam formam adipisci: pari modo arterias a corde dilatari, & ultro eas rufus subsidere Pag. 114. & seq. perspicue tradit modum, ut sanguinis circumactus fiat cordis impulsu, ac ita sanguis in omnes arteriarum fibras didatur, &c. Tandem Harvæus, ut probaret arteriarum distentum, & pulsuum, fieri a solo sanguinis impulsu, in medium. pag. 121. profert rescissam arteriam, in qua nihil distortum adverti. *Et quemadmodum, scribit, cum aqua, vi & impulsu syphonis, per fistulas plumbeas in altum cogitur, singulas compressiones instrumenti, (per multa licet stadia distent) in ipso aqua exeuntis fluxu, singulorum istuum ordinem, principium, incrementum, finem, vehementiam observare & distinguere possumus: ita ex abscissa arteria orificio.*

[19] Is in Libr. de motu Chyli, præter motum sanguinis continuum & celerem, admittit quoque vehementem: & sanguinem e corde in arterias pelli, dum cor constringitur; constringi contrahive autem id ipsum, si ejus ventriculorum fibræ secun-

dum latitudinem undique distendantur: abbreviari eas tum juxta longitudinem, & in causâ esse, ut cavitas ventriculorum reddatur angustior; atque adeo sanguis, inibi contentus, in arterias expellatur. Vide etiam ejus Libellum de motu sanguinis.

[20] Qui principiis Mechanicorum nixus potentiores, quam antedicti, protulit probationes. Nempe Libr. II. de motu animal. propos. XLIX. demonstrat ventriculorum cordis restrictionem fieri non posse a vi contractionis fibrarum ejus; neque cordis cavitates stringi, quia ventriculorum longitudines decuruntur, sed quia eorum latera ad sese accedunt. vid. propos. L. Pergit prop. LII. probare actionem propriam musculi cordis esse constrictionem ventriculorum ejus, & compressionem, & expressionem sanguinis in eis contenti instar preli factam: minime autem a contorsione fibrarum cordis spiralium; sed ab inflatione, & earundem tensione. Vide etiam propos. LXXI. in qua demonstrat vim, quam sanguis in ventriculis cordis contentus ab ejusdem compressione patitur, æqualem esse vi, qua idem sanguis ad instar emboli impellit sanguinem intra arterias. Item propos. LXXV. ubi probat causam, sanguinem extra arterias per earum orificia expellentem, esse compressio-

piam, indicabo utilitatem, efficientiamque, quas Cl. de Moor, sanguinis pressui ascribit. Motum corporis voluntarium, qui fiat, multos, ait, anxie quæ-
sivisse: cum tamen clarissime demonstrari possit. Scilicet (1) nervos, tanquam chordas, quæ ab influxu spirituum animalium tenduntur, esse considerandos. (2) Innumeras nervorum fibrillas per musculorum carnem, seu tubulos sanguineos, esse dispersas, easdemque caudam vel tendonem constituere: (3) ablegationem spirituum versus quosvis musculos, a voluntate nostra pendere, eandemque distensione fibrillarum nervorum, qua sanguinis motus retardatur, perfici. Hisce positis musculorum actionem hoc pacto declarat. *Quandoquidem*, inquit, *spiritus animales ad voluntatis nostræ nutum in fibrillas nerveas musculorum, motui voluntario inservientium, præcipue circa extremitatem influunt, ubi nerveæ fibræ copiosiores, necessario tubuli arteriosi expanduntur, sanguineæ in progressu suo impedito: atque adeo musculus contrahitur, & partem sibi annexam trahit, qui est ipsissimus motus voluntarius.* [22] Sin vero sanguis ordinarium circuitum impetu quodam repetit, musculus, statuit, rursus flaccescere seu detumescere. [23] Nec etiam heic loci omittenda est aëris inspiratio, quam sanguinis, dextro cordis ventriculo expulsi, motum vel magis, vel minus impedire: sanguine interim venæ pulmonis, versus sinistrum cordis ventriculum

Oo 5 pro-

nem, & restrictionem arteriarum a vi machinæ, qua contrahuntur fibræ vasorum & viscerum. Vide supra Dialog. xviii. pag. 546. & seq.

[21] Ut Bellini, in tractat. de sang. mission: & Pircarnii in duabus dissertat. de circuitu sang. Non modo hi, verum & Borel-

lus propof. xxxv. xxxvi. & cci. memorat utilitates, quas hujusmodi sanguinis circumactus corpori infert.

[22] Cogitat de instaur. Medic. Lib. 1. pag. 75.

[23] Ibidem Libr. iiii. pag. 346. vide etiam Libr. 1. pag. 78. & 79.

properante, ac eadem vi, qua arteriarum sistitur, versus cor propulso. Hunc excipi statim, exceptumque expelli in arteriam magnam; inde sanguinis pressum, musculorum expansionem, atque vires majores oriri. Imo, quanto obstaculum, sanguinis motum progredientem impediens, majus: quanto pressura a tergo major fuerit; tanto etiam distensionem musculorum fore majorem. * Mirum dictu, quantopere ipsi hujusmodi motus muscularis explanatio placet. Nullam, asseverat, se hujus gratia habuisse hypothesein: [24] cum tamen tres ante memoratae positiones, ut mihi videtur, hypothetice ponantur. Sed ad alia, somnum, existimat, oriri a valido cerebri, ejusdemque membranarum, pressu: qua de causa sensuum externorum munia, nec non motum voluntarium, ad tempus retardari. Contribuere etiam decubitus aliquid ad somnum cuiuspiam inducendum: quia via sanguinis, versus cerebrum ardua, decumbendo redditur facilis, minusque acclivis; hanc ob causam pressuram, atque adeo in somnum, majorem evenire propensionem. Calorem, undiquaque excitatum, sanguinem magis dilatando, eandem pressuram intendere. Itidem, si spiritus circa cerebri basin, nervorumque exortum, parum moveantur, orificia nervulorum facile tunc ab in-

cum-

* Ibidem pag. 360.

[24] Vel ut Libr. I. pag. 76. scribit: Nihil hic suppono, non voco in auxilium non probata, non humores contrarios, non effervescentias, non pulverem pyrium, aut vim elasticam fictitiam, non motus explosivos, vel similia. Et post paulo. Dico simpliciter, a tensione nervearum fibrillarum sanguinem arteriosum

impediri in suo progressu, hinc extendi musculos. Ite jam Willisus, Boerellus, & vos cæteri, qui per ambages, e principiis, seu Chemiæ, seu Mechanicæ, motum musculorum incredibili meditatione ac studio sciscitatis estis. Celeb. de Moor illum facillime percipit, eum utpote a præpotente sanguinis pressura dependere.

cumbente desuper pondere, & sanguinis arteriarum pressu, comprimi: quibus deinde externorum sensuum & motuum voluntariorum cessatio consequatur, necesse esse. Enimvero, quanto dicta pressura major, tanto etiam somnum profundiorum futurum. In principio somni majorem inspirationem adesse, postmodum expirationem increbrescere: tum enim particulas subactas, per minima quæque vasa, facilius trahijci. Cum vero membranæ & cerebrum, ratione sanguinis minus subacti, deprimi cessent, pressum validiorem postea circuitui aucto ferre suppetias; dum interea particulae, per cerebrum separandæ, lævigantur, poliuntur, attenuantur. En causam, quocirca finito somno, tanta adest mentis sensuumque omnium alacritas. [25] Cæterum, sensit, a pressu sanguinis dependere quoque intestinorum, & fibrarum motui destinatarum, motum peristalticum: nec non variorum excrementorum sejunctionem. Exempli gratia proponit renes, e quibus, cadavere exemptis, & in frustra dissectis, facili negotio, carunculas papillares valide premendo, urinam satis copiosam exprimi; sine pressura autem nihil proditurum. Ex hoc apparere, pressum etiam in vivente requiri, ut urina versus pelvim, & ureteres, amandetur. Quemadmodum urinae, pariliter se habere secretiones omnis generis humorum, sive in glandulis, sive in aliis quibusvis corporis partibus, peractas. Harum omnium

solam

[25] Ibidem pag. 84. 85. 87. 365. & 366. Atque hæc sunt, posteaquam plura alia, quorum ob operis prolixitatem non mentionem facio, interseruit, quæ de somno moderato dicenda habuimus, perspicua, uti opinor, & verissima. Nihil enim assumi-

mus, nisi, quod e vasorum constructione, & phænomenis diligenter expensis clarissime sequi arbitramur. Vide etiam ejus Patholog. cerebr. Cap. VII. pag. 423. An dicta autem adeo perspicua, ut Cl. auctor sibi persuadet, me doctiores judicabunt.

solam validamque sanguinis arteriarum pressuram esse unicum auctorem. Quæ cum ita sint, ratum habet, doctrinam hujusmodi oportere nimis inculcari. [26] Quid? quod in libro, in quo morbos capitis omni cogitatione pertractat, pressum sanguinis seu intensum seu imminutum potissimorum morborum causam statuit, v. g. comatis vigilis causam dicit, esse nimium sanguinis pressum, cum ejusdem particularum motu intestino rapido, & febrili vasorum distensione, per meninges & cerebrum, disperforum. Comatis somnolenti tres præcipue causas esse, repletionem, sanguinem exteriorem cerebri corticem prementem, & spirituum animalium torporem. [27] Et, ut brevis sim, præter decantatum istum sanguinis pressum, mihi videtur, nihil novi ab Auctore allatum.

Proin omitte, inquam, cætera: potius trahamus tempus, quod nobis etiam nunc superest, collocutione rerum, quæ ut novæ, ut inauditæ, plurimis habentur.

Differenda tunc sunt, inquit SEIPUS, internos dogmata Stahlî, in arte Medica celeberrimi: hæc enim, ut mihi videtur, novitatem olent.

In tempore mones, inquam. Et, quia scio, Te non exiguum laborem, in doctrina ejus addiscenda, impendisse: ideo amice rogo, ut nobis decretorum Stahlî copiam facias.

Perplura sunt, inquit SEIPUS. Vereor, ne eorum imperfecta fiat a me narratio; pro ea copia tamen, quæ mihi est, ut ne tergiversari contra vos videar, commemorabo, quæ memoria teneo. Sed ad rem. Duo jacuit Theoriæ Medicæ fundamenta, quæ longe omnium firmissima, sensit: innituntur autem hæc

[26] Ita Part. III. pag. 346. & part I. pag. 92. 96.

[27] Vide Cap. VII. Patholog. Cerebr.

hæc consideratione corporis, quatenus id mixtum & vivum est. [28] In mixtione corporis duo considerat, (1) materiam videlicet, subtilem terram, pinguedinem, & aquam, e quibus illud coagmentatum: & (2) finem, quem in hoc positum, ut corporis constitutio, propter movendi sentiendique actus, quos exerere oportet, sit flexilis, tenax, minimeque fragilis. [29] Vitam quod attinet, dicit, esse conservationem corporis, ejusdemque mixtionis ab omni corruptione, cui alias id respectu materiæ obnoxium est. [30] Corpus humanum autem si quis secum consideraverit diligenter, apparere ex hoc, id ad

[28] Disputat. de fundam. Theor. Med. Cap. 111. & Theor. Medic. pag. 185. 194. & seq. disputat. de vita. Cap. 11.

[29] Theor. Medic. pag. 95. & seq.

[30] Ibidem pag. 76. 194. & seq. & 561. Disput. de febr. Therap. Sect. 11. scribit. *Vita formaliter nihil aliud est, nisi conservatio corporis, & singulorum ejus partium, adversus corruptionem illam mixtionis suæ, cui tota materiali suâ constitutione absolute exposita sunt. Et in disput. de vita. Cap. v. Vita est conservatio mixtionis præcipue corporis a principio, corpori inhabitante, non manifestio corporeo, per actum etiam in se incorporeum, nempe motum in genere, secretionem vero & excretionem in specie. In disput. de mechanism. mot. progr. sang. §. 17. dicit vitam, si generatim consideretur, esse conservationem mixtionis ad corruptelam maxime pronæ: Speciatim vero, quod ea sit. Conservatio mixtionis, valde corruptibilis seu disse-*

lubilis, sine ullo materiali concursu, aut mixtionis ulla alteratione, in ordine ad potentiam corruptionis, sed tantum ad actum.

Et paulo post magis singularem tradit descriptionem, quæ talis: *Vita est conservatio mixtionis, inter media corruptionis organa, sine ullo tamen materiali concursu, aut mixtionis alteratione in potentia corruptionis, a causa seu principio, quod corpori intrinsicum existit, proficiscens. Vitam consistere subjective in partibus, quæ præ aliis magis corruptioni obnoxie: objective vitam versari circa habitum partium summe corruptibilem: instrumentalem vitæ causam, nihil aliud esse, quam actum quendam mechanicum, quo tota illa efficacia conservativa, simpliciter & directe mechanice absolvatur. Imo esse motum, quo illa heterogenea, quæ ab indole corporis non solum aliena sunt, sed etiam periculum illi minantur, perpetuis successibus, e corpore eliminantur, ut ne corpori adversarium esse.*

ad nihil aliud aptum, quam ut id animæ, sicuti instrumentum quoddam, inserviat. Ut autem id iussa animæ patrare possit, necesse ipsi esse habere omnis generis organa, tam solida quam fluida; præsertim vero flexibilia sint, necesse esse, ut non modo motus *crassiores*, seu vehementiores: verum etiam quoscunque sentiendi actus, perficere valeant. Flexilia vero ea esse, quia temperiem mucido-pinguem nacta sunt: & hanc esse causam, quapropter corpus fragilitati & putredini obnoxium sit, ob mixturam nempe aquæ & pinguedinis, nullum durabile consortium servantium. [31] Quandoquidem nunc dicta organa non solum, sed etiam ipsum sanguinem ad corruptelam maxime proclivem: ideoque cuncta conservationem sui, sine qua vita degi non potest, requirere. [32] Hanc partium conservationem, in qua

effectum inferre valeant. *Formaliter* vitam esse conservationem corporis ratione mixtionis quidem *corruptibilis*; citra tamen istiusmodi corruptionis *actualem* eventum. *Finaliter* necessariam esse, ut corruptioni corporis resistat, ut nutritio, &c. actus ad conservandam vitam necessarii, fiant *efficienter per nudum actum mechanicum*, in se formaliter incorporum seu immaterialem; nempe motum; & quidem *specialissime*, amotionem perpetuam alienorum a bonis atque sinceris, quo ipso actu hac ab istis ita expurgata, in propria sui integritate ita perenniter, conserventur. Vide Theor. Medic. pag. 119. 125. 561. 663. item Disput. de temperam. Cap. v. Et paulo ante citata Disput. de febr. Theor. rap. dicit subjectum vitæ esse omnes & singulas partes corporis: objectum autem ejus quasi mate-

riale, hanc ipsarum *corruptibilitatem*: *formale* vero hujus objecti, *corruptibilitatis* hujus *expugnationem*; adeoque corporis adversus illam *preservationem*; instrumentum huic scopo inserviens *remotius* & *generalius*, motum humorum progressivum; *specialissimum* vero, ultimas illas hujus motus *productiones*, secretiones & excretionem rerum corruptentium & corruptarum: quarum perpetua subtractione, reliqua incorrupta & integra manere. Has descriptiones, & distinctiones in medium coattuli, quia Celeb. Stahl. putat, vitalitatem corporis plerisque e medicis esse incognitam.

[31] Theor. Medic. pag. 33. 42. 43. 101. 268. Disput. de fund. Theor. Med. Cap. 111.

[32] *Ibidem*. pag. 101. 271. 254. & 561.

qua, ut modo memoravi, naturam vitæ posuit, fieri absolute motu: quem re vera esse rem incorpoream, corpori adjunctam, *genericè* ejusdem indolis habitudinisque, qualis ipsa anima est. [33] Quid? singulos corporis actus, generatim consideratos, nequicquam aliud, quam unum actum, seu motum, esse. Eadem ratio est, si speciatim considerentur, apparere tunc, omnes, ne sensationibus quidem demptis, esse motuum species, vel motus omnifariam directos. [34] In numero actionum, quas vulgo vitales appellant, quia ad corporis conservationem administrantur, ponit duplicis generis actus vel motus: altero ea, quæ corpori adversaria sunt, removeri: altero ea, quæ quoquo pacto fuere abacta, vel rejecta, istis partibus admoveri. Hujus generis est nutritio, quam nequicquam aliud esse, quam corpusculorum recentium, Lymphæ scilicet, in locum eorum, quæ decesserunt, applicationem, admotionem, receptionem. [35] Illius generis sunt secretio & excretio, quas etiam vitæ instrumenta appellat: quoniam harum ope omne, quicquid corpori quoquo modo noxiam inferre

[33] Ibidem. pag. 569.

[34] Vide. pag. 43. 119. & 561.

[35] Vide. Theoriæ Medicæ veræ. pag. 564. 563. 474. & 484. dicit *assimilationem nutritoriam* nihil aliud esse, nisi corpusculorum, cujuslibet partis consistentiæ convenientium; e lymphæ liquamine, a reliquis diversæ indolis, semotionem (dum illa locum ubi appositio fieri debet, præterlabitur) particularum harum ad loca, in quæ imponi, ibique in posterum immanere debent, admotionem, seu per mo-

tum immissionem, atque ita collocationem: sed hoc ipsum absolute, numero simpliciter conveniente; non quantum materiæ occurrit, sed quantum ejus de die in diem, imo de anno in annum, per totos ætatum circuitus, in proportionem perpetua, apponi congruit. In primis vero negotium nutritionis inservire, ut partes solidæ decentem nanciscantur formaturam: deinde ut sanguis, perpetuis in dies agitationibus fatiscens, restauretur. Disp. de fundam. Theor. Med. Cap. III.

ferre potest, non modo e partibus, quibus inhæret, sed ex universo corpore, emovetur. [36] Licet pleraque, quæ e corpore excernuntur vel educuntur, secretionis beneficio fiant: secernuntur tamen quædam, ut Lympha, saliva, &c. quibus ad corpus, pro inserviendis variis commodis, opus est, ut intrinsecus apud se, corpus puta, maneat. [37] Et, quantum ad negotium secretionum & excretionum attinet, putat, id potius in materiæ moyendæ proportionē, quam in ulla organorum necessitate, consistere. [38] Hac ratione ductus, nauci habet opinionum commenta, quæ quibusdam Mechanicis sunt de mira incredibilique, tam secernentis vasis, quam secernendæ partis, forma, figura, constructioneque. His certiores esse efficaciam meatuum, sola magnitudine differentium, quorum alios tenuiora, alios spissiora tantum, secernere; & id colando quasi per omnis generis vasa perfici, simplicissima utpote Mechanicæ proportionē; dum organa, secretioni destinata, id ex humoribus spissioribus, se pertranseuntibus, retineant, quod tenue, quodque cum forma sua maxime congruit. [39] Ideo autem talis vitæ conservandæ ergo esse removendum, quia, propter tenuitatem agilitatemque nimiam, periculum aliquod corpori minatur. Proinde particulas acres *salino-sulphureas*, ac tenues, secerni in renibus, ac amandari ad vesicam: item in hepate separari, transmittique vesicæ bilis: nec non per poros cutis, atque inde immediate extra corpus pelli: subtiles, *aquoso-vaporesas*, *halituosas*, *spumidas*, maxime per ipsam cutem forma sudoris, udoris, halitus, vaporis, sejungi; *mu-*
cido-

[36] Disput. de febr. Therap. in Gen. Sect. 11.

[38] *Ibidem*. pag. 571.

[39] *Ibidem*. pag. 327. &

[37] Theor. Medic. pag. 444. 123. & Disput. de Autoer. Cap. I.

eido-viscidas, lentas tenuisque per intestina cum excrementis alvi, per *mucositatem* narium, oris, & paulo *inordinatius* per fauces, & ipsos pulmones, per tussim, &c. excerni. [40] Enumeratas actiones nunc, quomodocunque fuerint, peragi præcipue partium solidarum motu, quem duplicis generis esse: alterum intrinsecus ordiri, & terminare forinsecus, quaquaversum, æqualiter, & generaliter pulsu cordis, & quadantenus respiratione: alterum a foris introrsum, quaquaversum, singulariter, & inæquabiliter motu partium *tonico*, perfici: cujus ope partes modo relaxari, ut plus humorum, pulsu appulsorum, in ipsas penetret; modo constringi, ut postea inordinate impulsæ, inde exprimatur, ac retrorsum in vasa compellatur. [41] Non modo in solidis, sed etiam in fluidis, ut sanguine, lymp̃ha & sero, † esse motum quendam, quem communiter, circumeuntem, progredientem, vel *progressivum*, vocant. [42] Præsertim vero sanguinis motum progredientem fieri duplici impulsu, altero intestino, cordis videlicet contractione: altero externo, distentu utpote partium solidarum mollium, [43] præcipue vero musculorum. Hos autem distentos esse confici duabus rationibus, (1) e musculo transversim dissecto, cujus labia, vel fibras de se mutuo discedere illico, resilireque, quod non fieri posse, infit, nisi fibræ ejus essent extensæ, (2) ex humero, femore, &c. luxatis, ad quæ reponenda ideo valida distensione opus est;

P p

quo-

[40] *Ibidem.* pag. 124. & Disput. de Autocrat. natur. Cap. 1. & disp. de fundam. Theor. Med. Cap. 111. disp. de Temper. Physf. &c. Cap. VII. 11.
 [41] Disput. de Autocr. natur. in Proccm.
 † Disp. de temper Physiol. Physf. Cap. VII. 11.
 [42] Disput. de Natur. errorib. Sect. 1.
 [43] Posit. de Mechanism. motus sang. §. 2.

quoniam muscoli, ossē e loco excidente, non adeo longitudinem juxta expansi, ut alias solent, sed retrahendo fibras breviores facti. [44] De cætero, sanguinem, qui pulsu ad partes per arterias propellitur, non transire immediate ab arteriis capillaceis ad venas capillaceas, ratione fictæ alicujus *anastomosis*: † Sed ex arteriis exilissimis in *porosam* partium substantiam exprimi; ex hac vero rursus in venas, interveniente partium solidarum molliorum distensione, imprimi. Enimvero hujusmodi partium distentum, quem nomine motus *tonici* nuncupat, moderari sanguinis porosās per partes progressui, ut is, aut copiose admittatur, aut minus; & id quidem non generaliter modo, verum etiam singulariter: dum quævis corporis particula subinde, facta ejus aut contractione, aut laxitate, plus vel minus sanguinis expellit vel admittit; [45] adeoque omnimodam humorum secretionem efficit, quam, juxta dictam partis distensionem, multimodis constitutam, subito aut tarde, copiose aut parce, perfici. Namque a tono partium remisso copiose sanguinem in poros exteriorum partium admitti: ab adstricto autem abundanter ad interiora reprimi. [46] Hujusmodi mollium mobiliumque corporis partium motu *tonico* menstruale sceminarum profluvium, non ex ipso utero, indole spissa densa ac dura prædito; sed ex vasis, quæ a vena *hemorrhoidali* in cervicem, atque collum uteri porriguntur, expelli. Cessare autem hocce profluvium, quia concipiendi facultas, vel intentio deficit. Con-

cipiendi

[44] Posit. de æstu mar. microcosim. §. 1.

† Theor. medic. ver. pag. 296.

[45] Posit. de mechanis. mot. sang. §. 3. 5. & 9. de æst.

maris microc. §. 1. Theor. Medic. ver. pag. 196. 575. & seq.

[46] Vide pos. de æst. mar. microc. §. 2. 3. de Mechan. mot. sang. §. 10. & Theor. Med. pag. 217.

† Theor.

ciendi actum vero desinere, quoniam proprii corporis struendi ulterior vegeta intentio & virtus cessant. † Cætera tonum istiusmodi diversimode variari non modo sensibilem, ut caloris, frigoris, siccitatis, &c. ratione; verum etiam ratione pathematum animi, unde ejus nimiam laxitatem aut distensionem; & quæ consequuntur, nimiam aut modicam fecernendorum secretionem, & excretionem, exoriri. [47] Præterea differentiam ponit in *tonico*, *spastico*, & *convulsivo* motu, hosque differre inter se specie. Illum esse secundum naturam, & partibus solidis, exceptis cartilagineis & ossibus, familiarem, lenem, *successivum*, & a nemine hæctenus observatum. Istum esse motus tonici repentinam *exacerbationem*, *contractoriam*, singularem, in quibusdam musculis exortam. Hunc tandem esse motus *tonici* completi, nempe *contractorii* & *relaxatorii exacerbationem*, in musculis factam. Ex dictis apparet, spasmodum & *convulsionem* esse præter naturam, & motus *tonici*, qui naturæ congruens est, excandescencias. [48]

Sed liceat interfari, inquam, cujus utilitatis ergo sentit Cl. Stahl. circumactum sanguinis fieri.

Tum SEIPIUS. Varias in medium profert, inquit, (1) sanguinem hoc violento per dictas partes perenni pressu, attenuari, ac in fluore contineri; quod si non debite perprimatur, eundem tunc facili negotio lentorem nancisci. (2) Hoc actu partes, nutritivæ destinatas, ubi iis opus est, impelli: (3) secretionem humorum utibilium, & inutilium excretionem, fieri: (4) sanguinem quo vehementius per partes, & majori nisu exprimatur, eo magis incallescere: in primis vero sanguinem nusquam magis, quam

P p 2

quam

† Theor. medic. pag. 391. & crocism. §. 4. & 5.

[48] Disp. de Mechanism.

[47] Posit. de æst. marismi. mot. sang. §. 11.

† Theor.

quam dum pulmones pertransit, ab actu respirandi, calefieri, citra opem alicujus ætheris se istic loci sibi admiscantis: ingredi autem sanguinem pulmonum vasa, quando aërem inspiramus. † (5) Sanguinem ob jugem istiusmodi motionem mutari, attenuari, resolvique in materiam, inutilem ac nocivam, serum dictam. Hoc serum maxima ex parte constare aqua, cui paucas, agillimas tamen, admixtas esse particulas *orgasticas*, *halituosas*, fermentescentes, salinas, *mucilaginosas* & *oleaginas*. [49] Sin vero dictus sanguinis circuitus præpostere, vel perperam procedat, tunc non modo secretiones & excretiones, præcipuas vitalitatis conservatrices, male se habere; verum etiam ipsum sanguinem, ob tarditatem circumactus, coagulari, deinde perfacile putrescere: & sic omnimodam corruptionem contrahere. [50] Quomocunque inde aliquis affectus in corpore obortus fuerit, motus tunc, qui ei succedit, non fieri a materiæ perveritate, sed propter illam vel eliminandam, vel ad flatum naturæ conformem redigendam. [51]

Hoc loco CHLORHAGC. Tu etiam atque etiam, inquit, memoras motum. Quid causæ est, ut non commemores spiritus, qui plerisque medicis, ut non nescii estis, tanquam auctores cunctarum motionum, quæ in corpore fiunt, habentur.

Ad hæc SEIPIUS. In quantum ego, inquit, in lectione Scriptorum, a Celeb. Stahlío editorum, profeci, videtur mihi virum laudatum hære in doctrina spirituum. Quid? quod sensit, motus quoslibet cor-

† Theor. medic. pag. 407. & seq.	cosm. §. 1.
[49] Theor. medic. 149. 286. 288. 217. 284. 291. Posit. de mechanis. mot. &c. §. 12. 13. 14. 19. de æst. mar. micro-	[50] Theor. medic. ver. pag. 271. 609. 631. 1286. Posit. de mechanis. &c. §. 16. & seq. [51] Ibidem pag. 208.

corporis vitales re vera ab ipsa anima administrari. Corpus vero propter animam rationalem subsistere: quia id nemini, nisi dictæ animæ solum, aliquod commodum afferre potest. Ideoque animam rationalem non modo re ipsa tali corpori inesse; verum per istud agere, sentiendo: in istud vero agere, motus *locales* producendo. Et, quod ad animæ naturam spectat, monumentis prodidit, eam *generalissime* esse aliquid activum: generaliter, aliquid movens, & *specialissime* aliquid intelligens. Ad summam, acceptos actus vitales ratiocinandi, sentiendi (quem potius *active*, quam *passive* contingere †) & actum e loco movendi, animæ cogitanti & rationali corpus refert tantum, necesse esse. [52] Eam ipsam enim omnium, quæ in corpore fiunt, rectricem esse, peragereque singula, solo motu secundum incorporeas circumstantias: nempe secundum gradum, tempus, loci directionem, organique electionem: &, ut strictim sententiam suam dicat, juxta proportionem reciprocam instrumentorum ad obtinendum certum effectum, exquisitissime administratam. * Verum tamen, ut dicta fuerint, animam, statuit, se subinde ad corporis temperamentum accommodare. Temperamentum vero, esse legitimam partium corporis solidarum, & fluidarum inter se mutuam proportionem, qua utrarumque debitus motus, purgatio & conservatio per secretionem & excretionem in fluidis; & debita flexilitas in solidis conservatur. Differentiam quatuor temperamentorum non sitam in diversitate mixtionis sanguinis: quippe is qua quantitate qua qualitate in singulis plerumque uniusmodi est;

pp 3 . fed

† *Ibidem* pag. 524. 533. & seq. | crat. in præf. & disput. de abort. &c. p. 18.

[52] *Ibidem* pag. 567. 153. | * Disputat. de fundam. Theor. Medic. pag. 27.

491. 35. 32. & disput. de Auto.

sed differentiam eorum consistere in hoc, ut partes solidæ respectu humorum majoribus aut minoribus poris sint refertæ, atque adeo adeptæ aut laxitatem, aut densitatem. Hinc evenire, ut in temperamento, seu sanguineo, seu pituitoso, non tanta humorum quantitas in vasis, dum partes solidæ, ut dixi, ob meatuum magnitudinem notabili portione refertæ, reperiatur, quanta alias in bilioso, &c. : ubi apud partes, ob meatuum angustiam, humores in copia diverti nesciunt. [53] Qualiscunque nunc corporis conditio fuerit, animam illum typum, quem primæ ac jugiter peragendæ vitalium actionum principi, motui humorum videlicet per meatus certæ proportionis, abhibet, servare : eidemque parere consuescere in tantum, ut illum plerisque omnibus actionibus quoque adhibeat ; inde huic motuum typo respondere etiam morum, seu intentionis, ac proportionis omnium actionum, typum. [54]

Tu abstrusas, inquit CHLORH. nobis pandis rationes, quas, reor, Metaphysico potius, quam Medico, convenire.

Hujusmodi objectiones, inquit SEIPIUS, prævidebat Celeb. auctor : ideoque adversus reprehensores excusatione utitur. [55]

Missam faciamus hanc, inquam. Audiamus potius quædam ex te, ad Pathologiam spectantia.

Tum

[53] Dissert. de temperam. physiol. phys. &c. Cap. 111. & Theor. medic. ver. pag. 227.

[54] Vide Theor. Medic. ver. pag. 308. & seq. item pag. 656. si plura, quæ ad naturam animæ spectant, desiderantur : habentur hæc dissert. de febr. pathol. in genere. §. 1.

[55] Hujus gratia vide disput.

de febr. patholog. in genere pag. 11. & 12. ubi inter alia hæc habet. „Qui didicerunt, quid sit propter finem agere, & sciunt, quod necesse sit, qui vult finem, velle media : in nostro vero negotio corporeo, non uti timeatur metaphysico, intelligunt absolutam, & physicam : pro ipsa etiam animam inquam, physicam, non

Tum SEIP. Hominem equidem, inquit, ipsis brutis animalibus crebrius ægrotare, cuique nostrum est notum, scribit Cel. Stahlius: accidere autem id non ratione mixtionis *materialis*, nedum peculiaris membraturæ, verum ratione animæ, cujus perturbationes non solum vitales motus protinus alterare; sed etiam illorum ordinem, atque legitimum progressum, & decursum, juxta novas ideas immutare, efficereque, ut per plura insolita periculosaque morborum genera exoriantur, quibus bestię potissime immunes sunt. [56] Dictis addatis perversos animi mores, errores, &c. in victu, &c. quos singulos aptos ad omnis generis corporis affectus producendos, ac ejus constitutionem omnifariam perturbandam. [57] De cætero mirum esse, ait, quod homo, etiamsi ejus corpus ratione omnimodæ materiæ, invicem mixtæ, corruptioni seu putredini promptissime obnoxium; tamen infrequentibus ac paucis morbis corripiatur. [58] Et, quod insuper consideratione dignum est, quod rarissime

Pp 4

sime

„ non metaphysicam, illius finis
 „ necessitatem; & quidem non qua
 „ finis metaphysici, sed conserva-
 „ tionis corporis pro usu animæ.
 „ Illis non opus est responsionem
 „ hic suppeditare, & ita operose
 „ inculcare, quod in periculo oeco-
 „ nomię humanę capitali, & ne-
 „ cessitate hujus generis agendi,
 „ non contra Logicam, aut Meta-
 „ physicam; sed contra λόγον sit,
 „ libertatem agere volendi ab illo
 „ agente expectare, eo ipso, quia
 „ rationale est. Plura non modo
 in hac disputatione, sed passim
 in scriptis editis occurrunt.

[56] Vide Disp. de freq. morb. præ brutis. §. 27, 28. & 64.

[57] Theor. Medic. ver. pag. 227.

[58] Ibidem. pag. 71. 194. 222. 562. 612. Disput. de fundam. Theor. Medicin. Cap. iv. & disput. de infrequentia morb. personal. §. 1. 2. & 6. Cæterum, ut planum fiat, quid auctor hoc paradoxo significare conatur, tradam quæ habet disput. de fundam. &c. loco citato. *Quamvis etiam corpus humanum, sed in diversis individuis ingenti numero lationum, e potentia in actum deductarum, diversis temporibus & locis infestetur; quod nihilominus illa corruptiones, quibus corpus materialiter directè simplicissime expositum est, adeo*

in

sime corpori humano tales ægri tudines obtingant, quæ ab externis, & quidem violentioribus, causis, producuntur. Etenim morbos plerosque omnes, statuit, minime respectu vitiatæ mixtionis & structuræ læsæ, sed in primis ratione motus, se vitiose habentis, oboriri. [59] Imo motuum in corpore humano læsionem, inæqualitatem, & perversitatem magis pollere ad morbos quosvis progignendos, quam ullam humorum intemperiem. Ex quibus, ita concessis, confici, verum *geralissimumque* ægri tudinis subiectum esse perturbatam ideam regiminis ipsius œconomix animalis. [60] Et, quantum ad ipsius morbi naturam attinet, credit morbum esse actum, ab ipsa Natura, materiam perniciosam expugnandi gratia, susceptum: ideoque ad conservationem vitæ necessarium. [61] Distinguendum esse in unoquoque affectu *passivum* ab activo. Scilicet cujusmodi damnosum actionibus propter partium corporis vitium accidat: & quale insolitum respectu constitutionis, sub variis morbidis occasionibus, circa actiones varias, in primis vitales, eveniat. [62] Porro animadversione Medici dignum, quod in singulares ætates, temperamenta, tempora anni: imo in sexum fœmininum potius, quam in virilem, singulares morbi ingruant. [63].

Sed

in inmensum rarissime ipso actu corripitur, ut ejus rei exemplum, ad incredibile usque raritatem raro eveniat. v. g. si consideremus mille homines, quorum quilibet quinquaginta circiter annos vixerit, & tamen nemo illorum unquam vera, & nuda putrefactione seu sphacelo laboraverit; verissime dicimus, quod sphacelus in quinquagies mille annis, non obtigerit, &c. & ita de tot myriadibus hominum, & secundum illorum intuitum, vix nu-

meralibus myriadibus annorum. item Theorix ver. pag. 613.

[59] Disputat. de infreq. morbor. person. §. 3. & 5.

[60] Theor. Medic. ver. 198. 601. & 602.

[61] Ibidem. pag. 47. 616. 619. 627. & seq.

[62] Ibidem. pag. 622. & seq.

[63] Ibidem. pag. 212. 656. 662. & 600. Disputat. de morbor. ætat. fundam.

Sed quid de caussis morborum, inquam, statuit;

Harum, inquit SEIPIUS, tria genera statuit, ut *Plethoram*, *Cacochymiam*, & *Rheumatismum*, vel motum. [64] Multitudinem sanguinis, etsi laudabilis, ejus liberum progressum non modo varie alterare; verum etiam eandem ratione ponderis, & molis, cum capacitate spatii, comparatam, ipsi motus actioni plurimum negotii facessere: atque id in primis, quia abundantia sanguinis mox qualitatem lædat, dum sanguis ob liberum progressum deinceps spissescat. [65] Rheumatismum esse motum humorum ad peculiariora loca tendentem. [66] Ex hisce generalibus oriri deinde singulares morborum causas, ut stagnationes, stationes, corruptiones: & motus, ad hæc omnia partim præoccupanda partim expugnanda apti, defectum. † Quid? quod sensit, plures morbos ratione motus, quam ratione corruptelæ mixtionis, & structuræ partium, hominem corripere. ‡ Et hæc est causa, quare complurium admodum motus specierum passim in scriptis, hætenus in lucem editis, mentionem facit. * Præter dictas admittit etiam causas, a

PP 5

Me-

[64] Theor. Med. ver. 815. 973. & 673.

[65] Ibidem. pag. 638. 644. & 646.

[66] Vel Rheumatismum esse sanguinis congestionem, qua ille ad propria corporis loca astringitur ita, ut ibidem stagnans omnigenas sensationes molestas proferat: præsertim vero oboriri tensionem, gravitatem, pressionem: postmodum sub qualicunque repressão, seu contentione motus corporis, aut fortioris tactus, sensum acutiorum talium, qualem a contusione ple-

rumque perentimus; quin etiam materialem distensionem, mobilem calorem, quodam modo inflammatorium, & ardorem velut acrem. Ibidem. pag. 819.

† Ibidem. pag. 673.

‡ Vid. Disput. de infreq. morb. personal. §. 5.

* Ut Disput. de Autocratia. Naturæ. Cap. III. memorat motum active congestorium, eluctatorium ad excretionem & expressionem spectantem, commemorat motus arthriticos, hemicanicos, hypochondriacos, ischiadicos, varicosos, erysipelatodes, poda-

Medicis non naturales appellatas, & violentas, & similes a foris in corpus ingruentes, partium quarumlibet ruptionem, & texturam lædentes. [67] His adde habitudines corporis, ut consuetudines, & affectus hæreditarios. Consuetudinem, dicit esse habilitatem, vel celeritatem singularem, ad varias actiones tam suscipiendas, quam decenter exercendas. Si quid huic contrarium in corpore contingat, id aptum tunc esse alicujus morbi productioni. [68] Quomocunque nunc materia aliqua, præter ordinem naturæ, in qualibet corporis parte fuerit collecta, requiri tunc ad eam in ordinem redigendam, vel foras e corpore eliminandam, motus extraordinarios vitales, genere quidem eosdem, sed ratione proportionis, gradus, ordinis, successus atque methodi, intentiores, ad materiam nocivam secretionis, & excretionis expellendam. [69] Cæterum, quoniam sanguinis multitudo omnis generis mala corpori minitatur: ideo naturam moliri eam, secundum variam sexus & ætatis differentiam, per hæmorrhagiam, diversis in corporis locis, per vasorum utpote extremitates, peragendam, imminuere; cui autem peculiariter auxiliari motus *tonicos* adauctos, quibus sanguis in hunc vel illum corporis locum ita constringitur, donec tandem, facta vasorum & orificiorum extremorum distensione, in modum expressionis prorumpat. [70] Collectiones autem progigni, quando major sanguinis

podagricos. Et in Disput. de motu sang. hæmorrhoidal. Cap. VIII. memorat motus *cardialgicos*, *suffocativos*, *flatulentos*, *colicos*, *alvi adstrictorios*, ac *rigidos*. Cap. IX. habet motus *spasmodicos* tam *pressorios*, *completos*, quam *vibratorios*, *tractorios*, *palpitatorios*, *incompletos*,

[67] *Ibidem*. pag. 597. & seq.

[68] Vide. pag. 452. & seq. nec non pag. 594. & 652. vide etiam Disput. de consuetud. efficac.

[69] *Ibidem*. pag. 646. & seq.

[70] *Ibidem*. pag. 631. 693. 694. & 703.

nis portio per motum tonicum in peculiaria corporis loca impellitur, salvo tamen progressu Massæ sanguinis in genere; eapropter autem fieri, ut, quod superfluum, quod nocivum, est, exoneretur. [71] Inflammationem esse intensum, & verum calorem, naturalem vehementia excedentem, in aliqua corporis parte, cum tumore, rubore, duritie, &c. ob sanguinis stationem, obortum. [72] Quandoquidem vero Celeb. auctor putat, neminem fere examuffim inflammationis rationem tradidisse: [73] eapropter breviter, quoad fieri potest, dabo, quid de ea sensit. Ab aliqua sanguinis portione, intra partium poros statione, coagulata, statuit, nil, nisi corruptionem ejus putridam, expectandum. Licet hac præfente sanguis coagulatus rursus ita dissolvatur, ut mollior ac fluidior, quam ante hac erat, evadat: interea tamen eundem non adeo fluidum reddi, ut ita per se iterum ex illa statione decedere valeat. Et quamvis putredinis particeps sanguis, adeo fluidus fieret, ut reliquis humoribus apte immisceri possit; expedit tamen id non fieri; quia partem sinceram ex
facili

[71] Ibidem. pag. 800. & 805. *Physico-Chymica materialium, & vera Mechanica, seu machinalis, motuum (instrumentalis etiam) ratio, omnem cogitationem, nedum conceptum de his rebus dissuaserit, atque precipuerit: quod me cum bona lectoris solertis venia facturum esse confido, sistam etiam veram Physico-Mechanicam inflammationis rationem: tum quatenus adhuc iterum discussionem assequitur, tum suppurationem producit. Ibidem. pag. 840. & seq. unde reliqua, quorum supra mentionem feci, excerpti.*

[72] Ibidem. pag. 830.

[73] Vel hoc pacto doctri-
nam verbis extollit. Interim, cum
ego non sine gravibus mei incom-
modis & fastidiis, abunde ex-
pertus sim, & publica experien-
tia universalis hoc monstret (pro-
voco enim ut e classicis dogmati-
bus, usquam receptis, aut appro-
batis, monstretur, ubi hoc, quod
agito, jam declaratum habeat-
ur) quod præ in condita illa, &
ad scientiam simpliciter inani,
mechanicæ corpusculari, vera

facili simile labe inficeret. Medici igitur esse subvenire sanguini subsistenti, ne cujusquemodicumque corruptelam contrahat. Fieri autem id non melius posse, quam per solitos motus vitales, i. e. sanguinis per partem læsam perenni progressu: moveri tunc sanguinem non solum e vicinia dictæ partis, sed subinde ex ambitu corporis, restringendo quasi, ad locum affectum; ac paulatim in moleculas sanguineas, etiam nunc in meatibus corporis subsistentes, penetrare. Id autem accidere vix posse, quin insimul dicta pars magis ac magis expandatur, inflitur, intumescat, &, ob copiam intromissi sanguinis, rubescat. Calorem vero istic loci increbrescere, quia sanguis, propter vegetiorem *tonica* directione appulsus, & rigidioris partis istius distensionem, hæc loca transit: atque ad eorum fibras, & ad moleculas sanguinis coagulati solidescences, allidit, impingitque; quinimo, si modo materia subsistens non nimis densa fuerit, ab adaucto sanguinis motu, nonnullas illius particulas insimul abradi, hinc illam mole diminui. Sin vero moleculæ adeo crassæ, ut excedere e loco nesciant, contingere tum, ut interioris suæ mixtionis dissolutionem sensim subeant. Quandoquidem autem rei mixtæ partes tenuissimæ, & ad motionem maxime proclives, ut sulphuræ, primum commoventur: fieri inde, ut, illis abactis dissipatisve, quod reliquum est, veram putredinem, non in resolutione simplici, sed in nova subtiliorique partium conjunctione positam, suscipiat. Fugatis tali modo subtilioribus, sulphureis utpote particulis, ruboris sanguinis auctoribus: accidere tunc, ut id, quod superest, amisso coloris principio, album tantummodo appareat; esseque idem, quod puris nomine cognitum est. Hoc putrori insuper vix aptum, sed potius ad salsam indolem, exulcerationis auctorem, pro-

proclive. Verum enimvero ficubi talis motus progrediens, abstergens, auferens, haud ministretur, produci tunc sphacelum, vel ipsam putredinem: quam non modo sanguinem, istic loci commorantem, verum etiam portionem partis solidæ, corrumpere: imo partes huic conterminas, *fermentali* agilitate, ulterius corripere, sicque sensum sensimque mirum in modum evagari. [74]

Memini me audire, inquam, Cl. Stahlium interpolasse doctrinam de febribus: ediffere nobis, velim, quid novi in medium protulerit.

Tum SEIPIUS. Licet Stahlio de doctrina febrium quadantenus cum Campanella, febrem rem utilem pronunciante, cumque Helmontio, & Sydenhamo, febrem tanquam opus Naturæ habentibus, conveniat: verumtamen ille perplura dubia, ab his tradita, perspicuis illustravit. [75] Verum ad propositum. Febrem, statuit auctor, esse actum, per secretionem & excretionem materiæ nocivæ, ad conservationem corporis tendentem. [76] Principem febrium causam, quam efficientem vocant, esse naturam humanam, vel animam, conservationi corporis organici intentam. Materiam, cujus gratia motus

[74] Vide etiam Disput. de inflamm. ver. pathol. Cap. III. Ibidem Cap. IV. tradit differentiam Gangrænæ & Sphaceli, sentiens, illam esse summum gradum inflammationis jam defæcturæ, & in puram putredinem, suppuratione non impetranda, ruituræ; hunc vero esse simplicem putrefactionem sanguinis coagulati, una cum parte, cui is fuerit impactus. Quo magis purus & copiosus sanguis stationis istius causâ fuerit, eo pejor

rem & acriorem putredinis foetorem futurum: & quo plus feri falsi illi intercurrerit, eo tardius processuram putredinem, & in falsam, seu in canceronoma degeneraturam.

[75] Theoriæ Medic. ver. pag. 209.

[76] Disput. de febr. Patholog. in gen. pag. 23. Et pag. 40. scribit. *Febris non solum & absolute est commotio, effrenis videlicet atque indeterminata: sed ad effectus convenientes, secretiones &*

tus febriles suscipiuntur, esse rem aliquam corpoream, aptam ad corruptionem putridam, si non præcipuis, quibusdam saltem corporis, partibus, inferendam. Materiam ejusmodi constituere concreta salino-sulphurea, terreæ plus minus subtili substantiæ, implicata: quorum temperiem non taliter, ut mineralium, sed ut plantarum, ut animalium, comparatam, quæ notabilem aquæ portionem sibi habere intermixta: hinc, quia translatitiam mixtionem nacta, ea perfacile ab actu putrefaciendi fermentandique jugiter commota, extenuari in summam tenebritudinem adeo, ut vel halitus formam subire possint. Talem materiam nunc, si utpote ita, ut dixi, fuerit attenuata, esse idoneam, ut per varias subtiles secretiones e corpore excernatur. Equidem superesse, ut quibusdam placeat, alium modum materiam febrilem invertendi, ut effectus pristinos non amplius exerere valeat: verum talem, exceptis paucissimis forsitan rebus, perraro sub ditionem naturæ cadere. Quippe hæc non habet solenne, ut physicis actionibus formandi aut reformandi mixtiones, (dempta illa, quam corpori, ut organo suo, impendit) vacet; sed potius illa mechanico organico actui, structorum organorum motui perficiendo, invigilat. Efficitur igitur ex dictis, secretiones & excretiones, quas præcipue *Diapnoe*, mictu, vel alvi egestionem contingere, media esse respectu materiæ, cujus gratia motus febrilis suscipitur. Ut autem memoratæ extraordinariæ, ac operosæ actiones deinceps fiant, opus esse circuitu sanguinis generaliter aucto intensoque,

excretiones deducenda. Et Theor. Medic. ver. pag. 925. Dicitur autem febris, insigniter, & satis constanter alteratus motus sanguinis, & hunc veluti pressis vestigiis in- *sequentia, etiam caloris, frigiditatis, sensationum, augmenta: roboris autem ad voluntarium motum impotentia, seu atonia.*

foque, & variis directionibus *tonicis*, versus loca affecta, aut versus loca, ubi id, quod secernendum est, colari, vel excerni, decente ac efficace proportionem, oportet. Motum febrilem quidem immediate propter materiae, partibus vitalibus corruptionem penitus inferre aptae, expulsionem: *mediate* vero propter corporis conservationem, atque arcendam, quae ipsi inde imminet, corruptionem & destructionem, suscipi. Namque quamlibet febrem tendere ad expurgationem rei alicujus, in intimam ipsius mixtionis corporeae dissolutionem, vergentis. Ergo, peracta talis materiae a moliente Natura expurgatione, febrem habentes, sponte naturae, sine ullo artificiali subsidio, convalescere: quinimo febrem speciatim consideratam, nunquam non ad exitum salutarem tendere, praeterquam ex accidente aliquo ordo ejus perturbetur. Calorem, qui plerumque in febribus adest, oriri ab augmento motus verticosi corpusculorum sanguineorum circa suum axem: praesertim vero hujusmodi verticosam motus calidi intensiorem, adscribit, rapidiori transitui, & affricui corpusculorum sanguinis, ad solidas fibras meatuumque parietes; qua de causa tunc illa latici *seroso*, sicut vehiculo, innatantia, verticosum istiusmodi motum velociorem nancisci: quem omnifariam variare, prout sanguis magis, vel minus celeriter progrediendo ad dictas partes alliserit. Frigus contrario, ac de calore dixi, modo, se habere: efficere autem frigus rigidam atque crassam partium *porosarum*, constrictionem, in tantum, ut vel oculis compressionem, & inanitatem vasorum, sanguini vehendo destinatorum, conspiciere cuiquam liceat. Quandoquidem febres naturae congruenter, per memoratas corporis secretionem, terminantur: ea de causa hujusmodi actiones oportet medicum, non solum in aegro tolerare; sed

sed etiam observare, gubernari, & quoquo modo juvare, ac promovere potius, quam ullo modo negligere, nedum pervertere. Id tamen ab re ægri esse, onerare ventrem, quando necessarias excretiones fieri, oportet: item absonum esse, tempore imminutionis sanguinis, a natura institutæ, eundem augere velle; quia impossibile, ut tum novus sanguis perfici queat. [77] Et hæc est, in quantum ratione assequi potis fuerim, Cl. Stahl's Theoria febrium. Mirum dictu, quantopere hæc sibi placet, & quam ostentationem scientiæ suæ literis ultro citroque prodidit. [78] Sed mitto hanc, indicabo potius quinque præcepta, ad Therapeiam spectantia. I. Non movere, ubi nihil est movendum. II. Ubi quidem aliquid est, quod moveri debet, & tamen id ad movendum etiamnum ineptum, quod tunc id ad motum, & quidem generaliore, impelli haud debeat. III. Ubi res mobilis, motus vero languidus adest, quod tunc nullum concitare oporteat. IV. Omnia tempori, mensuræ & loco convenienter ratione motus, agenda sunt. V. Inæqualitates motuum aliunde coortas, oportet mitigare, refrenare, & in ordinem inque viam reducere.

[77] Hæc hausi partim e disput. de febr. Pathol. in gen. pag. 33. 40. 4. 13. 15. & seq. usque 20. 28. 34. 35 & 37. item e disput. de febr. tertian. gen. Cap. IV. disp. de æstu sang. pag. 10. partim e Theor. Medic. ver. pag. 209. 927. 933. & 942.

[78] Quamquam Cl. auctor passim inventa sua, quibus Theoriam Medicinæ ditavit, extulerit, ac gloriosius de se ipso prædicarit; tamen non possum non heic perscribere, quæ literis mandavit. pag. 22. disput. de febr.

Pathol. in genere. Ego sane, scribit, *Disputationis præses, cujus est hac hypothesis, provoco confidentissime ad universi orbis practicos, e qua hypothesis ante, aut extra hancce meam, bona fide, cordate, nedum distincte & connexe deduci potuerit, vel solum oriri, quod in febribus pleraque commotiones sint activa, contra materiam corpori noxiam directæ: eidem examussim quadrantes: & quidem non ad ejus difficiliorem, plus mora requirentem, imo interdum impossibilem: alterationem*

ducere. [79] Cæterum eos verbis perstringit, qui complures subtilitates, quas vel Anatomia, vel Chymia, vel Mechanica ministrat, Medicinæ perverſe immiſcent. Longe alia enim via, quam dictarum artium cultores ſtatuunt, NATURAM procedere. [80] Reprehendit quoque affectatum noſtri ævi plurimorum ſtudium auctores admodum plures citandi, & id quidem ſubſidio complurium lexiconum, vel auxilio librorum indicis tantum. [81] Quin etiam non magni facit ſtudium bibliothecas antiquariorum more perreptandi, abs quo pulverulento labore, nec non ab exſcribendis auctoribus, & collectione locorum communium, ſe ab ephebis, ait, fuiſſe alieniorem. [82]

Chlorhagco quidem animus erat, quædam objectare, quorum dubia ratio, & quæ nimis generaliter

Qq

efflent

rationem tendentes; ſed ad evacuationem naturarum reſpicientes, & ſi nihil ex accidenti impediatur, pervenientes. Nedum ut ex alia hypotheſi quacunque illi parti τῶ διότι, quibus Mechanicis aptitudinibus hi organi effluus deducantur, vel minima lux affuſiſſet. &c. Vide etiam Theor. Med. pag. 197. 198. & alibi.

[79] Vide Diſputat. de fundam. Theor. Medic. Cap. v.

[80] Vide Theor. Medic. ver. pag. 68. 69. 70. 196. 197. 198. 199. 227. & ſeq. Quin etiam paſſim in diſput. in lucem editis.

[81] *Ibidem.* pag. 238. & ſeq.

[82] Sed e diverſo, aſſerit, ſe unice iſtis rerum *phenomenis*, per iſſam experientiam intentam observationem, deprehendendis, & quanta in iſſum caderet, penſi-

tationis ἀντιſεία, e vera cauſali habitudine, & mutuo inter ſe nexu, ita æſtimandis, & tandem pernoſcendis, ut inde vera, firma atque immutabilis Theoria conſurgeret, potiſſimum invigilaſſe. Quam quidem rem, pergit ſcribendo, ſacillime probare poſſum illis iſſis meis ſystematicis conceptibus non ſolum; ſed deductionibus, quas juvenis adhuc 24æ annorum, non ſolum diſcurſibus publicis, ſed plane ad calamum dictatis, non proſecto unquam e libris, ſed ſimpliciter e liberali ingenio, & liberrimo animi conceptu, dogmatibus, & collegiit uti vocant in Jenenſi Academia 1684. 85. 86. ingenuorum, & certe maximam partem egregiè eruditorum juvenum non exiguo numero habui. *Ibidem* 172. & ſeq.

essent dicta : verum homines , qui etiam hoc prædium amœnum veniebant spectatum , inter quos aliqui noti nos salutantes erant , deterrebant eum , ne interponeret iudicium suum.

O R A T I O

D E

N E P E N T H E.

NOBLISSIMI & AMPLISSIMI, &c.

Elena, Tyndarei ex Leda , procreata filia , [1] Menelai Lacedæmoniorum Regis conjux charissima , sceminarum quondam totius Orbis longe formosissima , Telemacho parentis Ulyssis Fortunam iniquam narratura , vino immiscebat Medicamentum magna prudentia confectum , sibi , cum in Ægypto per quicquam temporis diverteret , a Polydamna , Thonis Ægyptii Regis uxore , datum : quod postmodum ad ebibendum Telemacho cæterisque convivis , non modo

[1] Ita *Hygin.* fab. LXXVIII. Verum *Pausanias* Attic. Cap. xxxii. scribit Græcos dicere matrem Helenæ fuisse Nemesein , Ledam vero nutricem : præterea eos perhibere Helenæ patrem , non Tyndarum , sed Jovem , fuisse. *Servius* vero in *Æneid.* Lib. ii. auctor est , de Jove & Leda natos esse Pollucem & Helenam.

modo exhilarandi animum causa porrigebat; verum etiam, ut ne contristarent se, siquando audiverint Helenam, decenne infortunium, quo vagum atque laboriosum Ulysses adversa Fortuna immisericorditer iactaverat, recensentem. Admirabilis profecto, imo captum superat, divina hujus Medicamenti virtus; quam miris laudibus Homerus, omnium sane poetarum, quotquot vitam vixerunt, parens & princeps, prae-dicavit. Medicamento erat nomen Nepenthes, & virtus, ut, siquis id ipsum vino mixtum bibisset, omnes id dolores omnemque iram tolleret, atque oblivionem protinus malorum induceret omnium: & licet cujusdam pater & mater charissimi jam novissime in rationem Libitinæ venissent; vel filius fraterve coram consanguineis ferro crudelissime trucidatus fuisset, idque cum horrore necessitudine conjunctissimi quique aspexissent; tamen iidem nequirent tota ista die, qua facinus malum acciderit, ullam de genis profundere lachrymam. [2] Tanta huic Pharmaco vis animum laetificandi erat. Tanta

Qq 2 dolo-

[2] Licet Doctissimus Petrus Librum, in quo pererudite Nepenthis naturam pertractavit, in lucem ediderit: tamen non dubitavi eandem materiam tractare; quia mihi alia, quam Cl. Petito, circa tale Medicamentum, opinio est. Argumentum autem nostrae orationis tradidit Homerus Odyss. his verbis.

Ibi tum alia excogitavit Helena e Jove nata

Protinus sane in vinum misit pharmacum unde bibebant,

Absque dolore & ira, & malorum oblivionem inducens,

Qui illud deglutierit postquam crateri mixtum erit,

Non utique tota die profundere poterit lachrymas a palpebris;

Neque si ei mortui fuerint mater paterque:

Neque si coram eo fratrem, aut marum filium

Ferro trucidarent, ipse vero oculis videret.

Talia Jovis filia habebat pharmaca utilia

Bona, quae illi Polydamna prae-buit Thonis uxor

Aegyptia, quae plurima producit fertilis terra

Pharmaca plurima quidem salubria mixta, multa lethalia.

[3] Ma-

dolores ac iram cogitationesque tristes auferendi potestas, ut nihil supra. Hanc nemo non, nisi stupente cum animo, considerare potest, explicareque. Hæc nunc, quomodo se cunque habeant, non impedimento tamen mihi erunt, quin experiar paululas ingenii mei vires: numne possint aliquid, audientia & observantia vestra non indignum, de hujus ab Homero decantati medicamenti natura indicare. De hac, & tali re, quæ elogio Nepenthis digna, rationibus conquisitis in utramque partem disputabo. Vos autem A. D. seligetis, quicquid vero simillimum vobis probabitur, & condonabitis mihi, si me sine sermonis lepore, sine latinитatis purissimæ phrasibus, sine apta & quasi rotunda verborum constructione, sine tam multis aliis requisitis, quæ dicendi venustatem procreant, auditorumque aures permulcent, audiveritis balbutientem. Quidni impetrem a vobis veniam? Siquidem nemini vestrum latere puto, me quidem ab ephebis chemicos processus elaborandi: at non atticissandi, artem didicisse. Nullum itaque meo cordi dubium est, quin me in dicendi studio prorsus hospitem, si qua in parte animadvertatis errores errantem, seu leges dissertationis prætereuntem, excusatum habeatis: ac menda qualiacunque mea, in dicendo prolata, corrigatis, inque mitiorem partem interpretemini. Haud quaquam provinciam hanc, tenuitatis quippe ingenii ego mihi probe sum conscius, suscepissem; nisi justum, ac æquum esset, morem gerere Academiæ legibus, quæ servari suum solenne flagitant. Nempe, ut is, qui in ordinem Professorum recipitur, in quem & ego ab *Amplissimis & Nobilissimis* hujus Academiæ Curatoribus benevolentissime inauguratus, recitata Oratione, vel dissertatione publica, initietur. Sed quo evagor? Revocem me ad iter, quod mihi propositum, necesse est.

Nepenthis vocabulum, quod tantum significat, ut luctus mœrorisq̃ue expers: vel luctum mœroremq̃ue abolens, [3] satis cognitum quidem; sed inexploratae rationis est, an id significat Medicamentum singulare, & quodnam tali nomenclatura insignitum sit: sive an vox Nepenthis sit, tanquam allegoria, accipienda duntaxat? Utrumcunq̃ue suos habet defensores. Inter eos, qui posteriorem asserunt tuenturque sententiam, scilicet Helenæ medicamentum tanquam allegoriam esse accipiendum, eminent complures præclaræ eruditionis viri. In horum numero Athenæum primum habeo, qui narrat Helenam, Jovis gnatam, oratione commercioque sapientum Ægyptiorum multa edoctam, panacem, efficax revera mœroris auxilium, vino injecisse, & de Ulyssæ narrare incepisse, obiterque etiam texendi consuetam aggressam fuisse operam. [4] Post illum in mentem incidit Apollonius Thyanæus, qui Damidi, suo sectatori, absurdum esse, inter viros mœstos deambulare proferenti, ita alloquitur. Imo vero, inquit, hi cum maxime colloquentibus, & consolationibus indigent, si Homeri carminum meministi, qui dicit Helenam Ægyptia medicamenta in cratere miscuisse, ut animæ dolores dilueret. Quod ego, verba sunt Apollonii, nihil aliud significare puto, quam Helenam, cum sermones Ægyptios didicisset, eos mœstis hominibus narrare solitam fuisse: atque eos in cratere ponere, id est, sermones pariter & vinum pro levanda animi ægritudine adhibere. [5] Quin etiam Plutarchus, historiæ Homericæ literarum sensum redarguturus, ita inquit.

Qq 3

Sunt

[3] *Macrobius* Saturnal. Libr. vii. Cap. 1. Latine reddedit delinimentum.

[4] Vide *Deipnosoph.* Libr. v.]

[5] Hæc apud *Philostratum* de vita Apollon. Thyanæi. Libr. vii.

Sunt qui buglossam, inquit, vino admiscunt, aut solum rigant verbenarum adiantorumque succis imbuta aqua, quod hæc convivis hilaritatem aliquam, & comitatem parere opinantur. Imitantes Homericam Helenam, quæ vino medicamentum injecerit: neque intelligunt fabulam illam, longo itinere ex Ægypto usque deductam, tandem in sermones decoros & elegantes desinere. Bibentibus enim narrat Helena de Ulysse

Infractum quantum toleravit mente laborem

Cum se verberibus fœde multasset acerbis, &c.

Hoc enim fuit illud mœrorem abolens medicamentum, omnemque amolians dolorem, Oratio videlicet præsentis rei & eventibus accommoda. [6] Verum, ut reliquis, ut Macrobio, [7] & aliis, quos adducere possem, supersedeam, videtur mihi ante memoratos scriptores, fuisse Homericæ historiæ contortores: & verbis, clare ac distincte exaratis, citra rationem, allegoricam tribuisse affinxisseque significationem. Quandoquidem de connexionione ac serie historiæ, ab Homero conscriptæ, planissime constat, Helenam, postquam calici prius medicamentum injecisset, eidemque postmodum vinum super affundere jussisset, tunc demum verbis mensæ assidentes convivas allocutam fuisse, in modum, veluti Poëta narrare pergit. Hanc sententiam varii quoque ex antiquis scriptoribus amplexi sunt, ut Diodorus Siculus, comprobans Homerus etiam in Ægyptum iter fecisse, inter alia hæc affert. Quod autem Homerus eo loci pervenerit, cum aliis argumentis, tum pharmaco, ab Helena Tele-

[6] Ita Plutarchus Sympotic. Libr. 1. Quæst. 1.

[7] Apud quem Eustachius. Libr. vii. hoc pacto confabulatur. Nam, inquit, si Homeri latentem prudentiam inscruteris al-

tius, dilinimentum illud, quod Helena vino miscuit, non herba fuit, non ex India succus, sed narrandi opportunitas, quæ hospitalem mœoris oblitum flexit ad gaudium.

Telemacho apud Menelaum, ad inducendam exant-
lorum laborum oblivionem, exhibito, Ægyptios
probare. Nepenthes enim pharmacum, quod He-
lenam a Polymnestē, Thonis uxore, acceptum ex
Thebis Ægyptiis asportasse, Poëta diligenter explo-
ratum habuisse videtur. Nam etiam nunc efficaci hoc
remedio mulieres istic loci uti. Quinimo apud so-
las Diopolitanas iræ & tristitiæ medicamentum, ut
asserunt, inveniri. Thebas autem & Diospolim unam
& eandem esse civitatem. [8] Quin etiam Plinius
eiusdem sententiæ favet. Et Homerus, inquit, her-
bas certe Ægyptias a Regis uxore traditas suæ Hæ-
lenæ plurimas, narrat, ac nobile illud Nepenthes,
oblivionem tristitiæ veniamque afferens, & ab He-
lena utique omnibus mortalibus propinandum. [9]
Quid? quod ipse Plutarchus: alio loco [10] verba
Homeri juxta literam intellexit: scribit enim Ho-
merum, præter medicamenta, quæ extrinsecus ap-
plicantur, novisse, quæ intrinsecus adhibentur. Hu-
jusmodi esse illud, quod Helena in cratere tempe-
ravit, quod omnem dolorem & acerbitem animi
abolendi, & oblivionem omnium malorum inducen-
di potentiam habere. Ex hisce adductis exemplis,
nec non recitata paulo ante Homerī historia, nullo
negotio unus quisque concludet, id, quod ab Ho-
mero, Nepenthes vocatum, fuisse re vera medica-
mentum quoddam: injuste autem, ac citra necessi-
tatem, quosdam traduxisse historiam totam, vel par-
tem

Qq 4

tem

[8] Bibliothec. Hist. Lib.
1. Cap. xcvi.

[9] Ita Hist. nat. Lib. xv.
Cap. 2.

[10] Libro de Homero in fi-
ne circiter. Et Anonymus, qui
vitam Homeri descripsit. monu-

mentis quoque prodidit, Home-
rum novisse etiam poculenta re-
media, ut cum Helena pharma-
cum crateri inmiscet, Nepenthes
adimens iram, malaque cuncta
tollens.

tem ejus ad allegoriam. Quæ cum ita se habent, superest igitur investigandum, quodnam pharmacum Nepenthis titulo insigniri possit. Incertum hoc est; quia Homerus nusquam dedit exquisitam medicamentum, tam præclari, descriptionem, unde aliquis concludere posset, aut hoc, aut illud genuinum esse Nepenthes. Prisci itidem Medici, ut & herbarii confimilis vitii sunt inculpandi. Memoriae namque haud prodiderunt, quænam res ejusmodi Nepenthis nominatione digna sit. Hoc autem an ignorantia an negligentia factum, non facile dixerim. Contingere quippe poterat, ut ipsius Homeri scientiam fugeret Medicamenti forma: cum nihilominus Poëta ejus virtutes, quas forsitan ex relatione aliorum didicerat, accurate haberet perspectas. Nemo ideoque, velim, adeo perfrictæ frontis sit, ut insimulet Poëtam mendacii: quasi ad gratiam historiæ conciliandam modo, tam incredibilem medicamenti facultatem finxisset, quoniam id posterius oblivione prope modum contriverint: & non memoriæ mandarint, cuinam rei peculiariter, istiusmodi laudes, ac dotes admirabiles, quas elegans Poëta cecinit, attribuendæ sint. Verumenim vero, licet ipsum Nepenthes in lucem veritatis proferre non ausim, atque adeo illud vobis nudum digito monstrare: tamen non illicitum nobis esse, arbitror, a posteriori, ut ajunt, argumentari, asseverareque, huic vel illi, a me jamjam recensendæ, rei, competere Nepenthis vocabulum. Fuerunt, qui credebant, vinum esse verum Helenæ Nepenthes, cujus sententiæ patronus existit Plinius. [11] Quin gravemini audire auctoris multo eruditissimi verba, nullus dubito. Vinum, ait, curas vigoremque animi impedit, ad procinctum tenden-

[11] Histor. nat. Libr. xxxiii. Cap. 1.

dentibus: somno vero ac securitatibus jamdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministravit. Sic quoque proverbium cessit, Sapientiam vino obumbrari. Galenus itidem Medicorum lumen excellentissimum, auctor est, [12] vini potum omnem & tristitiam, & tædium levare. Liceat mea facere, quæ canit Naso, [13]

Vina parant animos, faciuntque coloribus aptos.

Cura fugit, multo diluiturque mero.

Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit,

Tunc dolor & cura, rugaque frontis abit.

Tunc aperit mentes ævo rarissime nostro

Simplicitas artes excutiente Deo.

Et quod Lyricus Poëta de ebrietate habet. [14]

Quid non Ebrietas designat? operta recludit,

Spes jubet esse ratas, in pralia trudit inermem.

Sollicitis animis onus eximit addocet artes,

Fœcundi calices quem non fecere disertum?

Contracta quem non in paupertate solutum?

Vinum profecto, cæterosque potus inebriantes, admirandæ virtutis esse in permutandis hominum moribus, plurimis sane exemplis possem, si temporis angustiis non excluderer probare. Permittite, quæso, A. H. vestram gratiam aucupari, ut modo unicam, non illepidam tamen, vobis ex Athenæo [15] historiam, dicta quantacunque mea confirmantem, enarrem. Juvenes quidam Agrigentini, postquam non modicum meri in se ingurgitassent, usque adeo temulenti, & mente alienati erant, ut in triremi se navigare crederent, horrenda tempestate mari jactata. Tantaque mentis alienatione laborabant, ut omnia domus vasa, & stragula, foras ejicerent, velut

Qq 5

in

[12] Libr. quod anim. mor. corp. temper. seq. Cap. 111.

[13] Libr. 1, de arte amand.

[14] Epistolar Lib. 1. Epist.

[15] Deipnosoph. Libr. 11.

in mare, navis, quam tempestas mala affligebat, ut videbatur, exonerandæ causâ, jussuque gubernatoris. Congregatis ad id spectaculum multis, ut projectam supellectilem diriperent, ne illorum quidem concursu tanta juvenum cessavit insania. Postridie vero profectis ad illas ædes prætoribus, tam attonitum illorum stuporem cernentibus, unus ex iis, qui major natu cæteris videbatur. Ego, inquit, viri tritones, metu consternatus sub infimo navis tabulato, quam maxime licuit, abditus jacui. Perenni mentis alienationi cum judices ignovissent, objurgatos ac monitos ne postea se vino ingurgitarent, dimisserunt. Illi vero se gratiam habituros professi, dixere, si portum attingerent, a tempestatis periculo liberati: ac ipsis, scilicet judicibus, quia servassent se, & tam opportune auspicatoque sibi apparuissent, in publico cum marinis diis statuam dicaturos. Admiranda Hercule! horum juvenum mentis alienatio, quam, ut a vino fuerit corpori importata, vix mentis acumine explorare possumus! Sed quorsus hæc recito? quorsus, nimirum ut planum fiat, vinum quidem animam, mentisque alienationem inducendi, habere potentiam: verum inde concludatis, nolim, me putare id ipsum, Ægyptium esse Nepenthes. Nam dicite sodes! nonne ex contextu verborum Homeri liquet, illud aliquid diversum a vino fuisse. Siquidem Poëta expresse ac distincte memorat, Helenam poculo prius pharmacum immisisse; postea autem curasse, ut eidem poculo vinum infunderetur. Igitur, quoniam vinum istud hilaritatis medicamentum non est, circumspiciendum mihi est, ut aliam alibi rem, quæ laudatissimis Nepenthis viribus dotata sit, reperire possim. Plinius dicti sui immemor, vinum utpote verum esse Nepenthes, alio loco [16] memoriæ prodidit

didit Helenium, quod e lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena insula laudatissimum, esse famosum istud toties memoratum medicamen. Ælianus etiam auctor est, [17] Polydamnam Ægypti Regis uxorem docuisse, Helenam vires alicujuspiam plantæ, qua se ab ictibus venenatorum animalium præservaret. Hanc deinde posteros per excellentiam vocasse Helenium. Cæterum Plinii distinctum est Dioscoridis Helenio. Etenim Helenium Dioscoridis, & Galeni [18] id ipsum est, quod etiam nunc in pharmacopoliis, nomine Enulæ campanæ, usu venit: at vero Plinii, [19] frutex est, humi se spargens, dodrantalibus ramulis, folio similis serpilli, radice candida & dulci. Præterea putant, scribendo pergit, [20] usu ejus quandam gratiam, veneremque conciliari. Attribuunt hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque, quem habuerit Nepenthes illud prædicatum ab Homero, quod tristitia omnis aboleatur. Atqui, quia recentioribus, Rei herbaræ callentibus, vix ulla planta, vel frutex, qui ejusmodi forma, vel tam egregiis viribus, ut Plinius tradidit, refertus sit, cognitus est; his de causis missum Helenium faciam: Indicabo autem numne radix Oenotheros, vel Oenopia istud, quod anxie quæritur, doloris remedium sit. Inter veteres industrius rerum naturalium investigator Theophrastus literis prodidit, [21] radicem Oenotheram datam e vino mitiores mores, atque hilariores efficere homines. Habere autem Oenotheram, ait, folium quidem amigdalo

[17] Libr. ix. Cap. xxi. de animalib.

[18] Ille Helenium. Libr. i. Cap. xxvii. hic vero de simplicib. medic. Cap. xcvi. describit.

[19] Cujus Histor. nat. Libr. xxi. Cap. x. mentionem facit.

[20] Ibidem. Cap. xxi.

[21] Histor. plantar. Libr. ix. Cap. xxi.

dalo simile; latiori tamen: florem rubrum, ut rosam, loca adamare montosa. Id vero absurdum videri non debere, quod homines hilares reddat: fieri enim quandam quasi refectionem ex viribus, quas radix ista vinosa possidet. Plinius, ille inexplebilis suo ævo cujusque artis & scientiæ, ut ita dicam, heluo, parilia ferme, ut Theophrastus, profert. [22] Oenotheram sive Onurim enim, scribit, hilaritatem afferre in vino, amigdalaceo folio, flore rosaceo, fruticosa longa radice: & cum siccata est, vinum olente. Galenus radices Oenotheræ non meminit, sed Oenopiæ, quam, ut mihi videtur, esse eandem Oenotheram. Habete, quæ de hac Oenopia [23] profert. Radicem quoque Oenopiam, inquit, id vel magis præstare ajunt, nempe ut potius, quam vinum tristitiam omnem dematiam eandemque esse hospitium Ægyptiæ medicamentum, de quo dicit Poëta.

Insudit vino medicamentum unde bibebat,

*Luctum iramque fugans, obliviscumque malorum
Cunctorum.*

At enim, quid multa hujus radices de virtutibus profero? quandoquidem illam non, nisi nomine, noscimus: quam velim, ut secula Barbara nos non illius cognitione privassent. Forsitan contingeret, ut, si recentiores Botanici eam distincte nossent, Medici hujus ævi præclarum effectum ab ejus usurpatione sibi aliisque polliceri possent. Hanc itaque, animique suspensione non carentem, missam facio. Verum, ut me paulatim ad notiora, quam hæcenus protuli, recipiam, ipse differendi ordo postulat. Sunt qui credunt, *Daturam*, quæ species solani Indici est, Helenæ decantatum esse pharmacum. Enimvero varii aucto-

[22] Histor. natur. Lib. xvi. Cap. xi.

[23] Libr. quod anim. mor. &c. Cap. 111.

[24]

auctores assignant eidem facultatem inducendi ad tempus omnium rerum oblivionem: enarrantque præterhæc Lusitanorum in India orientali uxores, si quando mœchaturæ, marito prius certam *Datura* portionem in potione quadam ad ebibendum porrigere. Qua epota maritum, cautis Marpesiæ instar, fieri rigidum, attonitum, stupidum, omniumque rerum hoc tempore peractarum plane nescium; quantumvis plurimum oculis apertis omnia aspicere præsentibus videatur: imo subinde distorqueat os cachinno. Interim autem, marito talia perpetiente, mœchum cum mœcha illicitam furtivamque Venerem celebrandi opportunitatem accommodissime observare. [24] Fides hujus narratiunculæ sit penes auctores. Verum, utut sit, non vereor tamen asseverare, *Daturam* non esse Homericum *Nepenthes*; sed potius abominandum pharmacum. Assertionis meæ veritatem facili negotio vos vestra mente capturos, non ambigo, si pensiculatius vobiscum reputaveritis, Telemachum, cæterosque convivas mensæ Menelai accumbentes, sensuum haud quaquam fuisse orbos. Quod si sic? Opera me Hercule Helena fuisset abusa, sibi id negotium dans, ut recenseret ipsis tam longam, de Ulyssæ, incredibiles errores variamque in itinere fortunam perpeffo, historiam. Aliam ergo nostræ orationi aptam rem pandamus, necesse est. Medicorum nonnulli arbitrantur Opium: aut medicamentum saltem, in quod aliquamtulum Opii ingreditur, easdem, pariter ac de *Nepenthe* audivistis, possidere virtutes. Fit autem Opium ex papavere, e nigro vult Plinius: [25] ex erratico Galenus. [26] Modus vero præparationis

[24] Vide *Petiti* de *Nepenthe* part. 1. Cap. xlix.

[25] *Histor. natur. Libr. xx.* Cap. xvi.

[26] De simpl. medicam. Cap. cxcvii. & de Meconio vide etiam. Lib. 11. de Dinamid.

nis eodem redit. Nempe papaver, quando incipit capita quodammodo matura proferre turgescereque succo, matutinis horis cultello vel ungue inciditur: aliqui medietatem scapi sub capite: aliqui id ipsum caput forma asterisci præcidunt. Inde liquor lacteus manat, in conchis Solis calori, ut paulatim indurescat, exponunt. Succum densatum, inque pastillos depressum, in loco umbratico ficcant. Bonitatis signa sunt, si grave & densum, si gustu amarum, si odoratu soporiferum, si absque ullo negotio aqua diluitur, si candidum, neque asperum, neque grumosum: si inter colandum non, ut cera, coit. [27] Verum enim huius generis opium apud nos corvo albo rarius invenitur: verum loco ejus ex Oriente apportatur succus densus, niger, quem veterum Meconium esse non sine ratione crediderim: atque id ipso genuino opio ignavius esse. Præparatur Meconium cum capitum & foliorum papaveris aqua facta decoctio: vel contritis invicem foliis & ampullis viridescentis papaveris, succus inde exprimitur; utrumlibet deinde mediocri calore densatur. [28] Meconium, narrat Bontius, [29] Indos vocare *Pouft*: &, quandoquidem ii, quibus est angusta res domi, hoc utantur potissimum, ditiores idcirco illos sarcasmo *Poufti*: contra pauperes, divites *affionios* appellitare; quia hi *affion*, vel, *amphion*, quod idem, ac si latini dixeritis Opium sincerum, usurpent frequentissime. Cui diuturnitate temporis Ægyptii adeo asuescunt, velut Prosper Alpinus auctor est, [30] ut ejus vel
trium

[27] Et in sole diffunditur: *lenus* loco paulo ante allegato.

si lucernis admotum, non atra flamma lucet: denique si extinctum odoris vim conservat. Hæc

Dioscorides. Libr. iv. Cap. lx.

[28] Hunc modum tradit Ga-

[29] Animadv. in Garciani ab Orta. Cap. iv.

[30] Libr. iv. Cap. i. de Medic. Ægypt.

trium drachmarum pondus aliqui devorare audent. Ab assumpto autem *amphion* arbitrari locorum Orientalium incolas, præterea narrare pergit, duarum horarum spatio hilarescere, fierique promptiores ad munera obeunda; maxime vero ad bellum, ad Venerem. [31] Atqui ego mecum modo memoratam reputans, in ista sum sententia, syncerum opium, quod e papaveris fauciati stillantibus lachrymis fit, si quando iusta proportionem assumptum, congruere qua qualitate qua quantitate cum pharmaco Helenæ: privatim vero, si eidem nonnihil rei, vim soporiferam ejus corrigentis, adjunctum fuerit. Nolim istud, quod seplasiis opii sub nomine venit, quodque veterum meconium est, hac nominatione dignum esse. Nam id illo, e lachrymis originem ducente, vilius est virtute, ac potius soporem, quam lætitiā affert. Interea tamen non inficias ibo, aliquantum congruere utrumcunque inter se. Siquidem Experientia docuit, complures etiam meconio, & id quidem magna quantitate, vesci: præsertim eos, qui hoc frequentissime usi sunt, citra ullam somni invasionem, vigiles hilaresque ex ejus usione fieri. Verum tamen, quoniam nobis inolevit natura, ut potioribus exemplis probationem rei incertæ confirmemus: manifestum est, opium, quod apud nostrates usu sæpissime venit, homines potissime somnulosos atque inquietos, efficere tranquillos; perraro contra hilares, ac vigiles. Igitur priori, ut sententiam paulo ante prolatam repetam, laudes Nepenthis, reor, esse adscribendas. Namque, ut ex relatione auctorum, Orientis memorabilia narrantium, comperi, homines istic locorum longa annorum ferie

[31] Hujus gratia vide etiam. (cit. CLXV. §. 1.
Jul. C. Scalig. de subtil. exer-

rie solitos fuisse syncerum opium, singulis subinde diebus, usurpare, non ad morbos, non ad dolores profligandos solum; sed ad animositatem, ad hilaritatem, procreandam quoque. Præterhæc, quoniam non assuetis exigua primum quantitate propinetur, persuasum mihi habeo, id de virtute convenire cum Nepenthe Homérico. Etenim vero quadantenus simile est, Helenam non magnam medicamenti molem, non pulverem plantæ cujuspian vino immiscuisse: ingratum alioquin, fastidiosumque id ipsum, ad bibendum fuisset convivis; sed medicamentum, exigua quantitate moliens magna, accepisse. Quale jam putetis magis aptum, quam papaveris lachrymas a Sole induratas, quarum paucula grana illarum infuetis sufficiunt ad tam mirum effectum ciendum: vel, si non purum putum opium fuerit, existimo tunc id medicamentum quoddam compositum fuisse; cujus tamen præcipium ingrediens opium fuit. Cætera autem huic fuisse addita vim soporiferam corrigendi gratia. Sed, ut nascitur, non sine spinis rosa, non sine scoriis aurum, non sine palea granum; sic etiam nostrum assertum suam habet spinam, scoriam, paleam; quæ eximi, exuri, excuti: & suum adversarium, qui confutari debet. Is autem fortasse mihi objiciet, si opium fuisset celeberrimum Helenæ Nepenthes, veteres tunc dubio procul ejus mentionem fecissent: quippe ejus naturam satis perspectam habebant. Posthæc ab ejus usu homines plerumque dormituri: nequaquam itaque aptos prolixæ rerum gestarum narrationis auditioni: & denique saporis id nauseosi esse, ut possit cuiquam delicato offerre; concludere ergo se non sine ratione, putabit, opium non fuisse laudatissimum Helenæ medicamentum. Equidem nodum hunc aliquantulum intricatum, verum non Gordium, autumo, ut opus sit vel
Oedipo,

Oedipo, qui objectionem dissolvat, vel Alexandro, qui perplexos illius nexus dissecet. Perpendite enim. A. H., ut primum objectum dissolvam, contingere non modo in Medicina; verum etiam in cæteris omnis generis opificiis, ut hoc ævo res variæ sint usus creberrimi: & tamen non omnes Medici, vel artifices promiscue ejusmodi, quamquam usu quotidiano notissimas, conficere calleant; aut ad minimum, quibus ex rebus componantur, cognitæ habeant. Exempli causa. Nitrum veterum unus quisque medicorum fere tunc temporis noverat: hodie vero vix decimus quisque hîscere audet, sibi id perspectum esse aliquatenus. Quin etiam purpura, ex certa concharum specie desumpta, olim erat notissima: at hoc tempore eadem ignotissima est. Quid dicam de vitri rubicundi conflatura, elapso novissime seculo, per totam propemodum Europam cognita, de qua id ætatis ne vestigium quidem superest; qua ratione videlicet illud vitrum conflandum sit. Plura, quorum Panciorolus in peculiari de rebus perditis libro, mentionem facit, ne in prolixa orationis crimen incurram, de industria, faciam missa. Ita etiam hoc tempore quisquam unus reperitur artifex, suis inventis compluribus hominibus inserviens, & prospiciens: cum tamen cæteri artifices, ariolari arcuum ejus rerum conficiendarum modum, nequeant. Quidni & idem olim usu veniebat? Medicamentum, cui Poëta Nepenthis, i. e. delinementi epitheton dat, fortassis quoque toti Ægypto, quod ad vires pertinet, cognitum erat: interim tamen sola Polydamna ejus confectionem sciebat. Hæc Regina istud fortæ præparatum modo, cum subditis, qui eo indigerent, cumque hospitibus, muneris hospitalis loco, communicabat. Quin etiam eadem Polydamna compositionem tam celeberrimi medicamenti cum pau-

cis, sibi tantum amicissimis, participavit, ut ne gens humana tam laudatissimo privaretur remedio. Hoc factum fuisse constat ex ante citato Diodori Siculi loco, ubi memorat suo ævo, scilicet tempore Augusti, mulieres Diespolitidas etiam tunc temporis usurpassè tam præclarum doloris remedium. Præter hæc, quid Turcarum aliarumque Orientis gentium usitatissima *Maslach* & *Afferal* indicant aliud? quam apud ipsos etiam nunc divertere Homericum Nepenthes. De *Afferal* non gravemini audire eruditissimi Scaligeri sententiam. Et de Turcarum *Afferal*, inquit, hoc compertum habemus. Prælium inituros ex eo vorare aliquantum, quo alacres ac periculorum evadunt contemptores. [32] De *Maslach* autem Quacelbenus scribit, [33] quod Mahumetani ob legem vino abstinentes, diversi generis compositiones, quas inter communissima est, quæ vulgo *Maslach* dicitur, excogitarint: quibus non dissimilem, ut alii vini potu, ebrietatis mentisque alienationem sibi inducere consueverint: atqui nec istam tantum, verum immanem aliquando insaniam, quam nunc ad ponendam animi mœstitiam, nunc ad fugiendum suborientem in rebus difficilibus pavorem, conducere opinentur. Utramlibet autem compositionem in primis opium ingredi, atque id tam stupendæ virtutis, auctorem esse, pauci sunt, qui addubitant. Literis quidem Sinapius aliorum opiniones prodidit: scilicet materiam ipsius *Afferal* esse folia plantæ, cannabi forma quodammodo similis: cujus quoque semen fere cannabino non dissimile, præterquam quod minus

[32] *Idem* exercit. cl. i v. Porro narrat inter turcas esse aliquos, jici. *dervisi* appellatos: hos in conventibus annuis post ceremonias, & est prima Libr. i i i. & epulum escitare *afferat*: quoniam in Epistolar.

minus, nec tam candidum sit. Ex ejus foliis, in pulverem redactis, aqua interveniente, fieri pastillos, quibus postea homines vesci solere ad conciliandam sibi ebrietatem, ac dulcem quandam mentis peregrinationem: semen vero cum foliis Indos devorare, ut in venerem procliviores essent. Quantum vero ad *Maslach* attinet, idem auctor scribit, id ex planta aliqua, quam Herbarii nostri cervariam appellant, confici. [34] Sed, quin error hic subsit, nullus dubito. Nam plantam hujusmodi, a plurimis expertum est, effœtas, respectu genuini opii, habere vires. Ideoque nullus meo cordi est injectus scrupulus, quod non potissima istarum regionum pars hominum præparationis *Maslach*, juxta & *Afferal* ignara sit: & qui ejus callentes sunt, in eam inquirentibus, vel de dictis se interrogantibus, verba dedisse tantum. Secreta enim apud ipsos, quantumvis usu notissima, dictorum præparatio est; & pauci sunt,

R r 2

sicuti

[34] Vide ejus tractat. de re-med. dolor. Cap. iv. §. 9. & Cap. v. §. 8. Præter dicta memorat *Prosp. Alpin.* Libr. 4. Cap. 11. Ægyptiis esse electuarium, ex proximis Indiis allatum; *Bernavi* vocatum, quo eos uti ad visiones concitandas. Capere etiam *Assis*, quod nihil aliud esse, quam pulverem, ex cannabis foliis paratum, quem cum aqua dulci mistum eos in massam redigere: hinc ejus capere quinque bolos, vel & plures, magnitudine castaneæ: a quibus tunc fieri, quasi ebrii ac amantissimi, immo in ecstasi, essent: & sic eos desideratis istiusmodi visionibus mire oblectare se. *Bosse* idem, & plus, quam *Assis*, præstare dicunt. Hanc e farina lolii, & semine cannabis & aqua, invicem in massam subactis componi. *Bernavi* electuarium, in proximæ Indiæ locis parari: ejus compositionem Ægyptios ignorare. Si quis ejus uniciam assumpserit, eum tum primo incipere hilarescere, garrere multa, amatoria canere, ridere multum, aliaque læta deliramenta prodere. Verum elapsa circiter hora, eum fieri iracundum, atrocem, effrenumque, in quo statu eum parumper persistere, postea vero eum occipere adeo tritari, tantoque & timore angî, ut necesse ipsi sit continuo plorare, lamentari. Fessum denique tot delirationibus somnium corripere, sicque pristinam sanitatem recuperare.

sicuti hoc ex relatione aliorum didici, qui probam vendant mercem. Cæterum opii præcellentissimas quasque virtutes Medici & antiqui admirati sunt, & recentiores. Hinc inde tam plures inveniuntur compositiones, in quas id, tanquam præcipuum ingrediens, considerandum venit. Quas præclaras dotes haberent? Quæ egregia facinora præstarent, tam longa seculorum serie notissima, Theriaca atque Mithridatium? Quid Athanasia? Quid Philonium? & sexcenta alia? Intrinsecus, forinsecus, quoquo pacto velitis, opium cunctorum medicamentorum Princeps est. Et, si vobiscum sermocinari posset, vos sine dubio ita alloqueretur. Ego opium ex divina mihi concessa potestate mira, mira inquam ac præclara, intellectu prope humano non assequenda, perficio facinora. Anxios & tristes pariter, ut hilarescant, auctor sum. Inquietos ac vigiles pacatos efficio, ut placidissime obdormiscant: atque curo, ut membra cura, labore, vigiliisque fessa, requiete dulcissima fruiscantur. Oblivionem ad tempus induco rerum, quæ vos affligerunt, ut posthac sitis idonei ad extricandum vos hisce afflictionibus. Reliqua, ut vobis ne habear gloriosum, silentio præteribo. Tamen id vos verbulo admonuisse fas ac æquum duxi. Nimirum, ut opportuno tempore auxilia de me accersatis: neque hæc affatim, sed parce a me expectetis: cæteroquin inexorabilis Atropos stamen vitæ vestræ, quod tamen maximo mihi dolori esset futurum, secabit; ita, ut non possitis non, quin soporem dormiatis lethalem. Quæ cum ita se habeant, A. D. neminem vestrum esse opinor, qui non persuasum sibi habeat planissime; opium solum convenire cum Nepenthe de potentia, atque vi admirandos effectus perpetrandi. Opio soli, inquam, competunt fere omnes, quas Poëta venustissimo carmine

ne exaggeravit, virtutes. Verum tamen duo adhuc levioris momenti restant adverfariorum objectus refutandi. Nempe opio proprium esse, ut somnum conciliet, quod si sic, oblivisci tunc quidem eo utentes rerum tristem, concedunt, sed urgent eos tum evadi ineptos ad auscultandum alterius dicta; volunt ideo Nepenthes non ipsum opium, multo minus ejus particeps fuisse. Verum hi responsum sibi habeant, opium sincerum, a Meconio, quod Medicinæ rudes vulgo opium nominant, magnis distinctum esse intervallis. Genuinum quidem, non diffiteor, usurpanti somnum inducere: sed non tam citum nec tam profundum, quemadmodum Meconium solenne habet; verum is somnus invadit hominem aliquot horas post opii assumptionem. Deinde & climatum cœli est ratio habenda. Asclepiadæ enim artis filii compertum jam pridem habent opium, quod non modo id ipsum: verum etiam cuncta inde parata facilius, & minori quantitate, crasso sub æris temperie, quam contra, somnulosos efficere homines; atque alias, sibi proprias, edere operationes solere. Et, quoniam in plaga Orientali inhabitantes, subtiliori omnium humorum, vel spirituum, dotati sunt temperatura; non admirationem meretur, quare non tam facile id ipsum opium apud illos, quam apud nostrates, crassiorem auram incolentes, funesta exhibeat exempla. Tandem, ut ultimam objectionem leviter attingam, opii sapor in amariudinem vergens, non adeo ingratus est, ut assumentibus fastidium ingens excitet: plerorumque quippe adulterorum hominum natura appetit res armaras potius, quam dulces: vel alius generis sapore præditas. Quid? quod granum unum atque alterum insuetis, vini sufficienti portioni immixtum, non usque adeo gustus sensum est pote offendere, ut semel ebibi non possit:

vel, si in pastillos efformatum, velut *Mastach*, ut non citra nauseam unus atque alter masticari, vel integer deglutiri, possit. Sed oportet, ut vela contraham. Sentio enim me in altum Æquor abduci, ac vereor, ne jam longius, quam animo proposueram, provectus sim. Linguae itaque cursum inhibeam, optimum est, meque recipiam in portum: siquidem susceptum definitumque iter confeci. Indicavi namque laudatissimum Homericæ Helenæ, quantosvis tum animi tum corporis dolores auferens, remedium. Utinam Medici conveniente tempore debitam ejus quantitatem propinandi modum callerent semper! Liberaretur sane, gens humana pluribus ærumnis, quibus calamitose subinde & omni modo excrucietur. O Pharmacum pretiosissimum! O omnium longe pulcherrimum, omnibus utique mortalibus exoptandum! Agite igitur Æsculapii filii, commilites optatissimi, omni ope omnique opera connitamur atque elaboremus, ut tam præclari remedii cognitionis plenissime fiamus consortes.

Et te, studiosa juvenus, etiam atque etiam adhortamur, ut non vitam silentio, sicuti pecora, transigatis: neque sitis similes istis adolescentibus, de quibus Marcus Seneca [35] querimoniam olim habuit. Torpent ecce, queritur, ingenia desidiosa juventutis, nec in ullius honestæ rei labore vigilat. Somnus languorque, ac fomno & languore turpior, malarum rerum industria, invasit animos. Cantandi saltandique nunc obscœna studia effœminat: & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, & immundissimis se excolere munditiis, nostrorum adolescentum specimen est. Non sic super vobis, faxis studiosa juvena, ut
vel

vel parentes, vel amici, vel præceptores sint ques-
 turi. Non modo hi, sed & ipsa patria, admonet
 vos curantiæ, diligentiaëque in literarum studia; nec
 non vestrum implorat auxilium, ut sibi tandem al-
 quando ex usu fies. Neminem vestrum præterire, au-
 tumo, quod encomium, Tullius Oratorum lumen,
 literarum studiis tribuit. Quod si non hic, ait,
 [36] tantus fructus ostenderetur: & si ex his studiis
 delectatio sola peteretur: tamen, ut opinor, hanc
 animi remissionem, humanissimam ac liberalissimam
 judicaretis. Nam ceteræ neque temporum sunt, ne-
 que ætatum omnium, neque locorum. Sed hæc stu-
 dia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, se-
 cundas res ornant: adversis perfugium ac solatium
 præbent, delectant domi, non impediunt foris, per-
 noctant nobiscum, perigrinantur, rusticantur. Er-
 go igitur, Juvenes doctissimi, ut vos vestra industria
 scientiam, & gloriam consequamini, omnem move-
 te lapidem. Imitemini melligeras apes, quæ primo
 diluculo ex apiario abeunt, excedunt, evadunt, erum-
 punt, mella de floribus carpunt, colligunt: & quic-
 quid attulere, disponunt, ac per favos digerunt. [37]
 Ita etiam vos Juvenes doctissimi, quicquid eruditio-
 nis primo vestræ Juventutis diluculo collegeritis ac
 recondideritis, hoc deinde senectute confecti non mo-
 do in Patria; verum etiam ubique gentium ad gra-
 tiam fruimini. Pergite itaque, ut facitis adolescen-
 tes, atque in id studium, in quo estis, incumbite,
 ut & vobis honori, & amicis utilitati, & Reip. emo-
 lumento esse possitis.

Vobis denique, Patres Nobilissimi & Amplissimi,
 Academiae hujus curatoribus atque nutritoribus be-

R r 4

ne-

[36] Oration. xxvi. pro Archia poeta. [37] Ita Seneca ferè in Epistola
 LXXXIV.

nevolentissimis, quas referam gratias, quod me peregrinum, quamquam vestro favore juxta & benevolentia indignum, honorificentissime tamen tractastis: ac mihi Provinciam mandastis Chemiam publice profitendi. Eadem conditio est mea, ut quondam Æschini. Is erat pauper auditor Socratis. Et cum Socrati multa multi pro suis quisque facultatibus offerrent. Ille nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi possum, invenio: & hoc modo pauperem me esse sentio. Itaque dono tibi quod unum habeo, me ipsum. Hoc munus rogo qualecunque est, boni consulas, cogitesque alios cum multum tibi darent, plus sibi reliquisse. [38] Et ego, Patres Amplissimi, præter me nihil habeo. Ego me Vobis offero, ego Vos demississime atque subjectissime rogo, ut hoc qualecunque munus accipere, non dedignemini. Quantum ad me spectat, operam dabo jugiter, ut Vos non poeniteat tale munus accepisse.

Et vestram fidem Clarissimi cunctarum Disciplinarum Professores, Academiae hujus multo celeberrimæ lumina, amici exoptatissimi, obtestor: ut, quemadmodum novenos propemodum annos vestram omnium fere expertus sum benevolentiam & favorem, me his insuper perfrui, concedatis. Quod ad me pertinet, indefesso studio ad promerendam consortionem vestram adnitar. Enimvero hac mihi nihil acceptius est, & hoc in universo nihil carius.

Faxit cæterum Deus. O. M. ut fausta omnia Belgio fœderato eveniant, propulsetur hostis finibus nostris quam longissime. Redeat Pax artium altrix, atque diu diuque in hisce terrarum oris diversetur, ut harum incolæ ætatem in tranquillitate degant diutissime.

[38.] Hæc Seneca, Libr. 1. de benefic. Cap. VIIII.

I N D E X

R E R U M

M E M O R A B I L I U M.

A.

Bhenguess qualis auctor. 353.

Abfinthio quotenis morbis *Paracelsus* medicatus est. 441.

Abstinentia quotuplex. 261.

Acari quid producant. 578.

Accessiones febrium unde. 358. 360.

Accessus morborum diuturni unde. 326.

Achillis de morbis epidemicis opinio. 3.

Acidi & *Alkali* potestas. 492.

Acidi & ventriculi fermenti differentia. 468.

Acidum *Alkali* appetit. 493.

an cunctorum morborum auctor. 496.

constat ex anima & spiritu. 492.

digestionem promovet. 467.

extra ventriculum est noxium. 469.

Microcosmi differt ab acido Macrosmi. 405.

prudencia quadantenus præditum. 492.

quales morbos efficiat. 495.

quomodo in corpore differat. 495.

rei inesse ut sciscitandum. 571.

ubi in corpore diuertat. 501.

vitale ubi attrahatur. 493.

Acor ubi in homine. 416.

Actio quid. 294.

ut a Galeno definitur. 83.

Actiones corporis quid. 591.

corporis ad quorum vires referendæ. 529.

naturales, quæ. 82.

vitales quot. 591.

Actuarii laus. 338.

Acuti morbi unde. 425.

Adami prævaricatio quæ mala rebus importavit. 448.

non *Adamicorum* natura. 408. quinque genera. *ibid.*

Adech Paracelsi quid. 452.

Ager quare non convalescat. 457.

Agineta qualis auctor. 335.

Ægroti in publicum olim ponebantur. 9.

Ægrum quis facili negotio curaturus. 194.

Ægyptiorum recentiorum de morborum causis opiniones. 209.

Ær. an sanguini commisceatur. 544.

& aqua elementa primigenia. 462.

dominus corporis. 192.

sentit, ægrotat, &c. 272.

Æris sanguini commixtio ad vitam necessaria. 545.

Æschines qualis. 632.

Æsculapii inventa. 4.

templa ubi. 6.

Æstus maris unde. 466.

Ætatis locorumque observatio

I N D E X

- num utilis in Curandi ratione? 164.
- Ætheris* motus in sanguine qualis. 555.
- Actius* qualis in Medicina. 334. & seq.
- Adstrictio quid secundum Methodicos. 161.
- Affectiones animæ ut contingant. 339.
- corporum universales quatuor. 526.
- Affectuum causæ quæ? 504.
- Affectuum corporis divisio. 102.
- fontem esse cor statuit Chrysippus. 225.
- in membranis utorum sedes ubi. 532.
- quorundam sedes, ubi? 67.
- Affectus animi quomodo corpus infestet. 560.
- quid. 293.
- corporis quor. 294.
- hominum diverſi unde. 193.
- præter naturam tres. 296.
- & symptomatis differentia. 161.
- Affion* vel *amphion* quid. 622.
- Affionii* qui. 622.
- Agathini* elogium. 268.
- Agathinus*, &c. tradiderunt lavacri frigidi usum. 141.
- Αποχρεισμος* quid. 130.
- Alchindus* in re medica curiosus. 351.
- Alexander Magnus* percupidus animalium naturam sciendi. 57.
- Alimenti proprietas. 417.
- Alimenta in quod in ventriculo mutantur. 542.
- Alimentum quid. 416. 417.
- Alkali* est instar magnetis. 493.
- quando cadaverosum. *ib.*
- quid 491.
- rei inesse ut indagandum. 571.
- Allegoriam mire affectant *Chinenses*. 388.
- Alopecia quid indicet. 364.
- Altercum, qui superstitiose effodiendum. 126.
- Alvi excrementa cujusmodi sint. 593.
- excrementa quando bene se habeant. 329.
- ex Alumine qui morbi. 436.
- Alvum sæpenumero subtrahendam statuit *Herophilus*. 259.
- Ambitio circa sectas mala. 204.
- Amaror ubi in homine. 416.
- Amulationis diversæ species. 132.
- Amentię causa. 387.
- quinque species. *ibid.*
- Amentia & delirium inter se differunt. 386.
- Amor unde. 419.
- Analepsia* quæ 366.
- Analogia hominis & mundi. 414. 453. 447.
- Analgismus* quid. 152.
- Anasarcæ causa. 336.
- Anatomia detegit morbi ultimum effectum. 53.
- ut curiose instituenda. 49.
- quid primis Chemicis. 458.
- in —— quid utile quid curiosum. 287.
- Anatomię in Medicina utilitas. 497. 52.
- laus. 48.
- Anatomiam quapropter Empirici pili penderent. 149.
- Andry* de generatione animalium opinio. 64.
- placita. 577.
- Anginæ remedium superstitiosum. 125.
- Angina unde. 269.

R E R U M.

Anima ante conjunctionem corporis scientiarum plena, 453.
 — bestiarum in sanguine, 489.
 — bruta vindicat corpus a putrore 504.
 — corporea unde. 503.
 — est subiectum mentis. *ibid.*
 — hominis qualem temperiem nata. 192.
 — motuum corporis causa. 597.
 — quid? 239. 597.
 — pati nequit. *ibid.*
 — quo motus genere utatur & afficiatur. 533.
 — *sensitiva* ubi. 478.
 — singulis corporis partibus portionem sui mittit. 192.
 — sui domicilii architectus. 494.
 — temperamentis se accommodat. 597. & seq.
 Animæ brutæ natura. 504.
 — duæ in homine. 503.
 — facultates quot. 291.
 — functiones temperamēta sequuntur. 291.
 — nullam ratiocinandi facultatem esse qui statuerint? 251.
 — perceptio ut contingat. 506.
 — principatus ubi. 279.
 — sedes ubi? & variae variorum Philosophorum de hac opiniones. 66. 472. 473. 503.
 Animalia bruta varia remedia monstrarunt. 111.
 Animalium corpora unde? eorumque duplex status. 160.
 — partium diversitas unde. 286.
 Animalis spiritus cur ita nominetur. 291.
 Animantia, e quibus consent. 74. 61.

Anni ad mentem Chinenfium divisio. 381.
 — tempora nunquid indicent. 164.
 — temporibus singulis singulæ res rerum potiuntur. 381.
 Annorum diversitas unde. 237.
 Anorexia unde. 467.
 Antimoniale nbi in corpore seceratur. 421.
 Antonius Musa frigida: usum introduxit. 141.
 Apoplexiæ & fulguris convenientia. 437.
 Apoplexia unde. 365. 425. 484.
 — ut nominanda. 428.
 Apothepia quid? & quare, & quomodo instituebatur. 135.
 Appetentia cibi unde. 253.
 Aqua elementum ex quo. 461.
 Aqua intercus unde. 229. 336.
 Aquæ incolæ sirenes, *Dramas*, *Lorind*, &c. 407.
 Aquæ qualitates. 491.
 ex Aqua quæ originem duxerint. 407.
 Aqua quando rerum productioni inhabilis. 462.
 — rerum principium. 408.
 — sanguini inest. 509.
 — terra nobilior. 461.
 Archæi munia. 418.
 Archeo morborum curatio est committenda. 456.
 Archæus in singulis morbis turbatur. 476.
 — quid. 463. 464.
 — sine ideis ad quælibet ineptus. 474.
 — ubi divertat. 464.
 Archigenes 4. genera pulsus statuit. 221.
 Archigenis pertinacia. 268.
 Aranæ unde. 421.
 Aretæus an pneumaticus. 269.
 Aristoteles quomodo de morbis ratio.

I N D E X.

ratiocinatur. 212.
Aristotelis industria erga animalium naturam expiscandam. 57.
Arlatum tempus quod. 438.
 Arteriæ quid. 548.
 Arteriarum affectiones quæ. 216.
 — humido radic. destinatarum longitudo : calido innato destin. &c. 370.
 — usus. 271.
 in Arteriis spiritus continetur. 216.
 — spiritus vitæ continetur. 226. 231.
 Arteriotomiæ utilitas. 343.
 in Arthritide quæ pars patiatur. 256.
 Articulorum motus duplex. 539.
 Artificium quodnam difficilimum. 178.
Arsenicale ubi in corpore feceratur. 421.
 ex Arsenico qui morbi. 436.
Asclepiades inficiatur attractiorem. 89.
 — an aspernatus sit medicamentorum usum. 109.
 — qualis fuit. 249.
 — reprobavit dierum deletum. 202.
 Ascitis causâ. 336.
Asellius lactifera vasa detegit. 486.
Afferal quid. 626.
Affis quid. 627.
 Asthma unde. 269.
 Asthmatis nidus ubi. 473.
 Astra plurimum pollent apud hominem. 420.
 — unde. 406.
 Astri potentia. 454.
 Astris in hominibus nullum jus. 420.
 Astronomiæ utilitas in Medicina. 240.

Astrorum constellationes quos morbos producant. 449.
 — ens. 423.
 — influxus generalis. 238.
 — potentia in corpora animalia. 315.
 — positum in curatione morborum multi observarunt. 245.
 — in colligendis plantis pro usu medico. 246.
 Astrum quid. 454.
Athenæus *Pneumatica* auctor. 266.
 Atomī quid sint. 272.
Atonia quid. 534.
 Attenuandi remediorum vis ut exploranda. 571.
 Attractio an contingat. 88.
 Attractionem negavit *Asclepiades*. 253.
 Auctores varii supposititii in Medicina. 210.
 Auctus animalium ut fiat. 227.
Avenzoar dogmata quædam. 349.
Averrhois quomodo ratiocinatur de morbis. 358.
Avicenna copiosus in dandis morborum causis. 349.
 — placita quædam. 346.
Aurelianus *Cal.* reprehendit *Asclepiadem*. 257.
 Auster ubi in homine. 414.
Autopsia quæ ? 146.
 Auxilia communia quinque ab *Asclepiade* excogitata. 256.

B.

B *Aglii* circa Theoriam instabilitas. 537. & seq.
Baglivus reprehendit *Galenicos*, *Chemicos* & *Mechanicos*. 537.
 Balbuties quid significet. 364.
 Balneum apud veteres in varias partes dividebatur. 140.

Bal-

R E R U M.

Balsamum quid. 444.
 Balsami natura in quo sita. *ibid.*
 ——— utilitas. *ibid.*
Bernavi quid. 627.
 Bestiarum notitia qualis. 505.
 Bilis atra qui fiat. 290.
 ——— indoles quæ? 499.
 ——— ubi putrescat. 349.
 ——— tartarus quos morbos excitet. 432.
 ——— ubi fecernatur. 342.
 ——— unde. 328.
 Blandimenta varia excogitavit *Asclepiades*. 256.
Blas brutorum augurii fundamentum. 466.
 ——— humanum duplex. 466.
 ——— quid. 465.
 ——— est duplex. *ibid.*
 ——— stellarum potentia. 466.
Bontekoe doctrina qualis. 496.
 Boreas ubi in homine. 413.
Bosa quid. 627.
 Brassicæ virtus. 112.
 Bubuli vermes. 578.
 Bulimus unde. 467. 255.
Bur quid. 462.

C.

CAcant tantum qui? 417.
Cacochymia quid. 303.
 Cadaveris humani Anatomia ante *Erasistratum* fuerit instituta. 55.
 ——— probatur fuisse factam. 58.
Cagastrium quid. 412.
Cagastrium quid. 425.
 Calculi causa. 336.
 ——— materia & coagulatio unde. 433.
 ——— renum causa. 280.
 Calculus qui generetur. 309. 497. & seq.
 ——— vesicæ qui generetur. 199.
 Calidi sedes in homine. 187.

—— virtus juxta Hippocratem. *ibid.*
 Calidum innatum quid. 444.
 ——— non est uniusmodi. *ibid.*
 ——— innatum est triplicis generis. 370.
 ——— habet vasa externa & intestina. *ibid.*
 ——— quomodo in quatuor partes ab initio divisum. 187.
 Calor corporis intestinus qualis. 310.
 ——— corporis naturalis unde. 583.
 ——— corporis non est innatus. 226.
 ——— & frigus unde. 466.
 ——— in febribus unde. 306. 607.
 ——— primigenius quæ mala corpori importet. 383.
 ——— qui in corpore producat. 301. 571.
 Caloris innati conservatio. 290.
 ——— primigenii diversitas. 374. 382.
 ——— primigenii pulsus quis. 373.
 ——— primigenii viæ. 379. 383.
 ——— quid efficiant. *ibid.*
 ——— vitium quæ mala membris inferat. 384.
 Canales corporis unde. 558.
 ——— corporis quando distendantur. 550.
 Capitis affectus unde. 533.
 ——— dolor cur a purgatione. 257.
 ——— munia. 472.
 Caput a quo veneno lædatur. 423.
 Carbunculi species. 436.
 Carbunculus Romanis morbus ignotus. 105.
 in Cardiaca quænam pars afficiatur. 205.
Cardiaci vermes quid mali efficiant.

I N D E X

- ciant. 578.
 Carnis Tartari morbi qui. 431.
 Carnosarum fiorarum origo 530.
Cartesii hypotheses abs quibus in
 Medicinam susceptæ. 524.
 Carus unde. 281.
Cassius, cujus generis decreta tra-
 didit. 523.
 ————— ejus laus. 522.
 Catalepsia quæ. 366.
 Catarrhi causa. 273.
Cato brassicæ admirabilem vir-
 tutem tribuit. 112.
 Causonis causa. 366.
 Causa adventitia morborum ut
 subjuganda. 483.
 ————— morbi quæ. 297. 299.
 102.
 ————— quid. 348. 45.
 Causæ morborum quæ. 558.
 ————— morborum quo loci refe-
 rendæ. 559.
 ————— morborum singulares.
 601.
 ————— morborum generales. *ib.*
 ————— multæ nobis latent. 565.
 ————— quotenæ sint. 348.
 Causam causæ indagare non est
 medici. 565.
 ————— evidentem & continen-
 tem admitebant Methodici.
 163.
 Causarum abditarum investiga-
 tionem Methodici spernebant.
 164.
 ————— investigatio quando ex
 usu. 565.
 ————— morbi duo genera. 299.
 ————— numerus. 45. & seq.
Celsi doctrina. 264.
 Cephalææ causæ variæ. 336.
 Cephalalgia unde. 335. 358.
 Cephalalgicæ remedium. 278.
 Cerebri & cordis consensus quid
 efficiant? 531.
 ————— quid sibi mutuo mittant.
- ibid.*
 ————— suum cuique dominium.
ibid.
 ————— læsio quæ mala inducat.
 281.
 ————— usus. 341. 347.
 Cerebrum abundat sale volatili.
 511.
 ————— unde. 288.
 Cerevisiæ est duplex Tartarus.
 430.
 Certamen umbratile quod. 130.
 Chaldæi cœli & Terræ consen-
 sionem statuebant. 235.
Charmis Massiliensis lavacra fri-
 gida crebro instituit. 141.
 Chemiæ in Medicinam adventus.
 403.
 ————— in Medicina utilitas. 497.
 Chemicam artem quis primum
 tradidit. 401.
 Chemicorum de principiis rerum
 opiniones. 37.
 Chineses troporum studiosi.
 382.
 Chinesium dogmata medica.
 370. & seq.
Chiron medendi callens. 2.
 Chirurgia prima Medicinæ pars.
 16.
 Cholæræ remedium. 225.
 Chordapson qualis affectus. 280.
Chrysippus Cnidius qualis? 224.
 Chylo quæ insint. 493.
 Chylus cur albicans. 508.
 ————— in vaporem mutatur, &c.
 493. & seq.
 ————— ubi, & quomodo in san-
 guinem mutetur. 289. 87. 498.
 341. 470. 289. 544.
 ————— ubi sanguini permiscea-
 tur. 498.
 Cibi concoctionem negavit *Ascle-
 piades*. 252.
 ————— digestio ut fiat. 341. 348.
 542. & seq.

R E R U M.

- Ciborum concoctio a quo fiat. 508.
 Cibum atteritur in ventre. 226.
 — quando ubertim ægris ministrandus. 177.
 — quid. 348. 354.
 Circuitus sanguinis an Hippocrati notus. 194.
 — sanguinis præposterus quæ mala inferat. 596.
 — sanguinis utilitas. 595.
 Claudii, & alii vitio corporis generativo affecti, quare. 415.
 Clinica a quo inventa? 5. 7.
 Clysteris usum quis monstravit. 111.
 Cnidiorum medicorum opinio de numero morborum. 196.
 Cœli unde. 27.
 Cœliacæ passionis causa. 280.
 Cœlum intrinsecus in homine. 466.
 Cognitionis ad mentem Empiricorum descriptio. 147.
 — species. *ibid.*
 Cohæsiō corporum in quo sita. 528.
 — fluidorum nimia quid mali producat. 559.
 Colicæ variae species. 337.
 adversus Colicam amuletum. 337.
 Colicus dolor morbus novus. 105.
 Coma unde. 281.
 Comatis somnolenti causæ. 588.
 Comatis vigilis causa. *ibid.*
 Comitialis morbus unde. 281.
 Comitum Archiætrorum potestas qualis. 97.
 Communia morborum quæ secundum Methodicos. 161.
 — an satisfaciunt singulorum morborum explicationi. 170.
 Communitas quid. 161.
 — ejus species. *ibid.* & seq.
 — quid indicet? 162.
 Compositio triplicis generis in animalibus. 287.
 Conceptus ubi? 486.
 de Concoctione ciborum variae opiniones. 86.
 Concoctiones quatuor. 341.
 Concupiscentiæ sedes. 291.
 Condensandi remedium vis ut investiganda. 571.
 Congestiones humorum unde. 612.
 Consanguinitas inter corporis membra. 377.
 Consensus quinque principum corporis partium cum aliis rebus. 374.
 Conservatio corporis unde. 290.
 Constantinus Afer qualis auctor. 361.
 Constitutio corporis optima quæ? 332.
 Consuetudo quid. 602.
 Contactus corporum ut fiat. 528.
 Contractio est actio musculis insita. 192.
 — duplicis generis in corpore. 533.
 — & laxitas omnium, quæ in corpore fiunt, causæ. 558.
 — quæ. 527.
 — naturalis } ut fiat. 530.
 — voluntaria }
 Contractionis causa quæ. 530.
 Contractione & distractione actiones corporum comprehendit *Bellinus*. 527.
 Convulsio quid. 595.
 Convulsio unde. 342. 515.
 Convulsionis genera tria. 343.
 Cor arteriæque an insimul contrahantur. 226.
 — movens causa quæ. 548.
 — quid secundum *Chinen- ses*. 375.
 — quibuscum conveniat. *ib.*
 — quo pacto quinque modis

I N D E X

- dis lædatur. 386.
 — vitæ principium. 288.
 Cordis affecti notæ. 383.
 — ab aggregatione spirituum morbus. 386.
 — contractio ut fiat. 584.
 — motio quo pacto accidat. 364.
 — munia. 548.
 — potentia ut exploranda. 546.
 — quanta sit. 547.
 — primordia. 283.
 — pulsus naturalis qualis. 393.
 — usus. 347.
 in Corde fermentum luminosum. 470.
 Corpora bifariam immutantur. 305.
 — quid sint. 410.
 — quomodo facta. *ibid.*
 — unde producta. 454.
 Corpori est duplicis generis motus. 291.
 — humano nec principium nec finem esse. 191.
 Corporis affectus, qui mentem turbant, statuit *Asclepiades*, in membrana cerebri consistere. 205.
 — animalis partes e quibus factæ. 191.
 — constitutio cuiusmodi ea esse oporteat. 590.
 — constitutio humoribus a *Praxagora* assignatur. 217.
 — cuiuslibet qualitates unde. 445.
 — — humani generalis divisio. 51
 — — humani juxta *Chinenses* divisio. 373.
 — — humani materia quæ. 589.
 — — humani partes tres vi trahendi refertæ. 191.
 — — humani principia propiora, quæ? 78.
 — — initia tribuit solidis *Erasistratus*. 226.
 — — in mixtione quid considerandum. 589.
 — — partes pleræque unde ortæ. 530.
 — — partes principes quæ. 340.
 — — 347.
 — — earum conspiratio in ceconomia corporis bene gerenda. 341.
 — — partes temperatæ & contra. 363.
 — — qualiscunque conditio unde. 374.
 — — substantia ut alteretur. 305.
 — — ut diffuat. *ibid.*
 Corporum proprietas. 527.
 — singulorum principia quæ. 409.
 Corpus bifariam vitari. 299.
 — homini est duplex. 415.
 — humanum ad quod aptum. 590.
 — humanum quid. 528.
 — 581.
 — est machinosum. 529. 287.
 — nullum interire. 188.
 — nullum semine caret. 445.
 — propter animam factum. 597.
 — quando ad invaletudinem proclive. 211.
 — quare facillime putrescat. 590.
 — quid. 447.
 — quodvis e quibus componatur. 406.
 Corruptio partis in quo sita. 368.
 — quomodo in corpore inhibenda. 604.
 Corruptionis causæ duæ. 302.
 Craanii

Craanii doctrina. 525.
Cricelasia, quale corporis exercitium. 132.
Crina Massiliensis vanitas. 246.
 Crinones quid mali efficiant. 578.
 Crisis causa. 315.
 — quid. 312.
 — qui computanda. 314.
 — imperfecta quæ. 313.
 — mala. *ibid.*
 — perfecta. *ibid.*
 — quid *Paracelso*. 439.
 — species plures. *ibid.*
 Critici dies Lunæ phases sequuntur. 315.
Crollius qualis in Medicina. 451.
 Cruoris & sanguinis differentia. 470.
Cucurbitarii an vermes. 580.
 Curatio morbi, ut ad mentem *Chinensium*, instituenda. 388.
 Cursus ut peragendus. 130.
 Custodes duo qui. 474.
 Custodum munia. *ibid.* & seq.
Cuticulares vermes. 578.
 Cutis per poros cuiusmodi particulae pellantur. 592.

D.

D*Amaseni* doctrina. 351.
Datura Indorum an *Nepenthes*. 620.
 — ejus virtus. 621.
 Defatigatio nimia quæ mala inferat. 384.
 Definitiones Empirici non admittebant. 145.
 Definitionis utilitas. 293.
 Deliria unde. 483. 193.
 Delirii causa. 387.
Democritus, Medicinæ & Anatomiae operam dedit. 56.
 Denarius numerorum perfectissimus. 459.
 Derivatio quid. 319.
Derfes quid. 411.

Desipientia melancholicorum unde. 193.
 Diaboli metallorum operationibus præsumt. 402.
 Diæta in febribus juxta *Asclepiadem*. 261.
 Diætae repertor habetur *Hippocrates*. 200.
 Diaphoretici præcipitati virtus. 483.
 Diarrhœæ causa. 469.
 Diarrhœa unde juxta *Praxagoram*. 217.
Diatriton quid, & quis invenit. 177.
 Digestio ciborum cum in ventriculo tum in ore potest fieri. 417.
 — ciborum fit attritu. 540.
 — ciborum vitata unde. 198.
 — depravata. 228.
 — in ventriculo ut fiat. 467. 498.
 — quid. 418.
 Digestiones sex in corpore humano. 469. 467.
 Digestionis actiones ut depraventur. 342.
 Digestionum officinae tot, quot quot muscoli. 494.
Diocles Carystii laus. 213.
Diogenes Apolloniata venas hominis describit. 58.
 Disciplinæ descriptio secundum Empiricos. 148.
 Dissensionis causa quæ. 152.
 Distensio musculi unde. 292.
 Distractio quæ. 527.
Dimeæ unde. 407.
 Diurni morbi unde. 425.
 Docilitas unde. 506.
 Dogmatica an Empirica vetustior. 144.
 — in quibus utraque se inter differant? 152.
 Dolor quid. 481.

I N D E X

Dolores ab *Archigene* subtiliter
describuntur. 278.
— quales cuiusque corporis
parti proprii. 278.
— quare a punctura. 360.
Dracunculi *Æthiopibus* familia-
ris morbus. 108.
Drimiphygia quid. 171.
Duelech quid. 479. & seq. 433.
Dulcor ubi maxime in homine.
416.
Dura mennix motum fibris car-
nosus communicat. 534.
Durdales unde & ubi habitent.
407.
Durius corporum unde. 433.
Duumviratus constat ex intelle-
ctu proprio. 472.
— imperat corpori. 273.
— quæ mala eidem inferat.
ibid.
— quid in homine. 472.
Dysentericæ causâ. 469.

E.

EBriorum quorundam lepida
historia. 617.
Ebrius cur aliquis evadat. 561.
Eclecticæ sectæ auctor. 277.
Eclectici qui. 518.
ex Edacitate quæ mala. 384.
Effectrices Naturæ duæ. 494.
Effervescentia naturæ nostræ ami-
ca ubi, & unde? 500.
— sanguinis nimia unde.
510.
— sanguini nulla inest. 554.
Ἐκπλεθρίστις quid. 131.
Elater quid. 527.
Elateris nimii potestas. 559.
Elementa animalium proxima.
286.
— aquæ, ignis, &c. sunt
receptacula. 406.
— in duos globos divisa. 442.
— quadruplicavit *Paracel-*

sus. 407.
— qui conserventur. 443.
— quatuor unde. 405.
— quot juxta *Chinenses*. 374.
— quomodo producta. *ibid.*
— non sunt infinita. 443.
— rerum duo. 526.
— sunt hominis nutrimen-
ta. 417.
— sunt incorporea. 443.
Elementi cujuslibet incolæ. 408.
— & principii differentia.
285.
de Elementis opinio *Athenæi*.
266.
Elementorum compositio ut fiat.
286.
— incolæ qui. 455.
— potestas. 383.
— prima materia est vita
406.
— varium numerum. 31.
Elementum & principium an dif-
ferant. 27. & seq.
— quid. 285. 406. 442. 326.
27. & seq.
— quodvis in tres partes di-
visum. 406.
— quodvis quadruplex. 443.
— unum in quatuor divi-
sum. 406.
Elephantiasis morbus novus. 105.
Elluchases quæ scripsit. 358.
Empirica quare obsoleta. 145.
Empirici causas evidentes inve-
stigabant. 151.
— quæ observabant in Me-
dicina faciendâ. 150.
— quare Anatomiam asper-
nati sunt? 149.
*Empirica, Teretice, Mnemoneu-
rice*, vocabula synonyma. 143.
— qui celebres in hac secta
fuerunt? *ibid.* & seq.
Empiricorum sectæ fundamen-
tum. 22.

Empoſthotonus quid. 343.

Emunctoria quæ. 421.

Encathisma quale remedium. 172.

Enchymatismus quale medicamentum. 172.

Encolpismus quale medicamentum. *ibid.*

Encephali vermes quæ mala inferant. 577.

Ens quid. 423.

— ejus quinque genera. *ib.*

— spirituale. 423.

— veneni ubi. *ibid.*

Enur quid. 411.

Epatici vermes cujus mali ſint auctores. 578.

Ephemera febris unde. 307. 349. 350.

Epigenema quid. 297.

Epilepsia qualis affectus. 168.

— unde. 365. 366.

— ut appellanda. 428.

Epilepsie species. 437.

Epilogismus quid, & ejus utilitas. 152.

Episynthetica ſectæ auctores. 276.

Eraſiſtrati de valetudine, deque invaletudine corporis opinio. 227. & ſeq.

— ſectatores phyſicas rationes aſpernabantur. 229.

Eraſiſtratus invenit vaſa lactea. 51.

— ratiociniis valde deditus. 229.

— ſanguinis miſſionem, & purgationem vilipendebat. *ib.*

— quare. 230.

— ut Anatomiam inſtituit. 50.

Effentia quid. 424.

Eucraſia quid. 292.

Eveſtrum quid. 411. 452.

— ejus potentia incomparabilis. *ibid.*

Evexia quid. 292.

— duplex. 293.

Evidentia, & non abdita, rimantur Empirici. 153.

Eurus ubi in homine. 413.

Excernendi actus qui peragatur. 330.

Excrementorum ſecretionis cauſa quæ. 587.

Excretiones alvi continuæ unde. 329.

— & alia vitia. *ibid.*

— corporis quantæ in dies. 556.

Excretionis negotium in quo conſiſtat. 592.

— utilitas. 591. & ſeq.

Exercitationes celeres qui. 131.

Exercitationis quis finis. 133.

Exercitationum utilitas. 317.

Exercitiorum corporis enumerationis. 128. & ſeq.

— diviſio. 129.

Exeſio ulceris unde. 469.

Exhalatio inſenſibilis veteribus nota. 251.

Experientia quæ? 145. & ſeq.

F.

Facultas juxta *Hippocratem* quæ. 81. 185.

— *Ariſtotelem*. 82.

— *Sylvium*. 83.

— medicamentorum quo pacto ad calculum reducenda. 351.

Facultatem naturalem vel animalem negarunt *Aſclepiadis* ſectatores. 85.

Facultates animales quot. 347.

— corporis a quibus alterentur. 449.

— medicamentorum qui explicavit *Diocles*. 216.

— naturales quot. 347. 363.

— negavit *Aſclepiades*. 253.

Facultatum numerus. 83.

I N D E X

- Fames quid. 417.
 Famis causa quæ? 88.
 Febres continuæ unde. 517.
 ——— continuæ quot. 306.
 ——— intermittentes quot. *ibid.*
 ——— unde. 517.
 ——— ex putredine. 267.
 ——— quomodo a se mutuo distinguantur. 482.
 ——— quæ magis molestæ. 483.
 ——— quomodo solvendæ. 561.
 ——— unde juxta *Nonium*. 338.
 ——— unde secundum *Dioclem*. 214.
 Febris a purgatione cur exoritur. 357.
 ——— *acmaistica*, *anabatica*, *epacmaistica*. 307.
 ——— ardens unde. 334.
 ——— causa secund. *Erasistratum*. 228.
 ——— diariæ causa. 346.
 ——— Hæcticæ sedes. 334.
 ——— juxta *Helmontium* quid. 482.
 ——— malignæ generatio. 385.
 ——— malignæ notæ, sedes. 384.
 ——— natura explicatur. 606.
 ——— quando nulla. 437.
 ——— sedes. 337. 482.
 ——— unde juxta *Asclepiadem*. 255.
 ——— unde, & quid? 198. 560. 436. 437. 500. 306. 349. 350. 358. 359. 361. 366. 428. 605. 517. 359.
 Febrium causa duplex. 482.
 ——— causæ juxta *Platonem*. 212.
 ——— curatio in quo sita. 350.
 ——— genera quot. 366. 367.
 ——— initium ubi juxta *Praxagoram*. 218.
 ——— materia ubi. 337.
 ——— origo. 290.
 Fel peculiari fermento præditum. 470.
 Fellis utilitas. 469.
 Fermenta duplicis generis. 463.
 Fermentatio. quid. 507.
 ——— sanguinis naturalis & præter naturam. 509.
 ——— sanguini nulla inest. 554.
 Fermentatione acidi & alkali plerique morbi fiunt. 495.
 Fermentationis facultas quæ. 507.
 Fermenti & seminis differentia. 463.
 ——— vis digerendi non sita est in acore. 468.
 Fermentorum potentia. 463.
 ——— ratione quælibet homini accidunt. 507.
 Fermentum duplicis generis. 463.
 ——— plerisque membris est. 508.
 ——— quid *Helmontio*. 461. 462.
 ——— seminale. 463.
 ——— stomachi quale. 468.
 ——— ventriculi aliqui ex mechanis admittunt. 543.
 ——— ventriculi negat *Piscarnius* & alii. 542.
 ——— vitale quid. 491.
 Fernelius auctor morborum totius substantiæ. 367.
 Ferri acido facta solutio an alkalica indolis. 571.
 Fibra unde. 558.
 Fibræ cerebri sunt insensiles: contra Meningis. 532.
 Fibrarum carnearum & membranacearum contractio unde. 534.
 ——— debita tensio & laxitas quam utilitatem corpori afferant. 534.
 ——— efficientia qualis. *ibid.*
 ——— genera duo. 530.
 ——— robur cuitribuendum. 534.

R E R U M.

Fidei incredibilis potentia. 454.
 Figura fluidorum quatenus vitio-
 fa. 559.
 Figurarum multa genera in ho-
 mine. 185.
 Firmamentum quid? 452. 407.
 Flamma sanguinis cujusmodi sit.
 510.
 — vitalis unde. 504.
 — vitalis ut omnifariam a
 corporis habitu immutetur.
 505.
Flammula qualis morbus. 436.
 Flatus in corpore humano quot.
 465.
 — plurimorum morborum
 causæ sunt. 371.
 — quid. 465.
 — unde. 330. 333. 364.
 Flexibilitas corporis unde. 590.
 Flexilitatis fluidorum nimia po-
 tentia. 559.
 Fluida quis noscat. 550.
 — vitata egent auxiliis
 Mechanicis. 554.
 Fluidi variae considerationes. 559.
 Fluidorum motus ut fiat. 550.
 — a quibus dependeat. 552.
 — proprietates quæ. 551.
 — secretionis abs quibus
 pendeant. 552.
 — vitata qualitas quot mo-
 dis contingat. 559.
 Fluxiones humorum qui fiant.
 199.
 Fluxus juxta Methodicos descri-
 ptio. 161.
 Folle pugillatorio instituta exer-
 citatio qualis. 130.
 Foemina quid. 414.
 Foeminae quare singulis mensi-
 bus sanguine abundant. 562.
 Foeminis qualis situs uteri. *ibid*.
 — quanta menstrua sangui-
 nis abundantia. 563.
 Forma corporum quoties mute-

tur. 528.
 Formarum causa efficiens. 527.
 Formicæ e melle, &c. 467.
 Fragrantiae potestas quæ. 356.
 Frictio preparatoria. 134.
 — ut curiose instituenda.
 138.
 Frictionis species quot. 137.
 — & unctionis differentia.
 139.
 — utilitas. 263.
 Frigidi facultas. 187
 — sedes in homine. *ibid*.
 Frigoris causa. 301.
 Frigus in febribus unde. 607.
 — quare extrema corporis
 corripit. 523.
Frind carpit Chemiam. 537.
 — inconstans est in pro-
 posito. 538.

G.

Galenii studia, pietas, &c.
 284. 521.
 Gangrænæ & Sphaceli differen-
 tia. 605.
Gariopontus qualis auctor. 365.
 367.
Gas quid? 464.
 — ejus varia genera. 465.
 Gaudium qualis affectus. 504.
 Generari quid *Hippocrati*. 188.
 Generatio rei in quo sita. 445.
 446.
 Genethliaco quæ animadverten-
 da incumbant? 244.
 Genethlogiæ vanitas. 238. & seq.
 Genitales partes turgent fermento.
 510.
 Genitura quid. 63.
 Geometria Medico scitu necessa-
 ria. 521.
Gerocomica quæ. 310.
 Gestationis genera. 263. & seq.
 — variae species. 133.
 Gigantes unde. 407. 422.

I N D E X

e Glacie qui morbi. 436.
 Glandula *pinealis*. 525.
 Glandularum compositio quæ.
     549.
 Gradus virtutum medicamento-
     rum ut dimetienda. 351. &
     seq.
 Grani progerminatio unde. 444.
Grembs qualis auctor. 490.
 Gymnasticæ auctor Herodicus.
     128.
 Gymnastis munia quæ. 134.

H.

Hæmorrhagiæ causa. 602.
 ——— narium remedium
     superstitiosum. 125.
 Hæmorrhoidum dolores unde.
     469.
 Hæreditarii morbi unde? 431.
Hali Abbas qualis in Medicina
     fuerit. 350.
 Halterum usus pro exercitio cor-
     poris. 132.
Hartmannus qualis in Medicina.
     451.
Haruai de generatione animalium
     sententia. 64.
 ——— laus. 486.
Harvæus an ignoravit celeritatem
     circumactus sanguinis.
     581. 583.
 Hæticæ febris causa. 366.
 ——— febris sedes. 483.
Helcophagi vermes. 578.
Helena quæ didicerit in Ægypto.
     613.
 ——— accepit plantas a Thone.
     615.
Helena parentes. 611.
 Helenium an *Nepenthes*. 619.
 ——— *Plinii*, differt a *Dio-*
     scoridis. & *Galenii* Helenio.
     619.
 Hellebori usus olim periculosus.
     12.

Helmontii doctrina. 461.
 ——— de principiis opinio. 39.
 Hemicranie causa. 366.
 Hemitritæum cujus indolis. 280.
 Hepar colorum auctor. 383.
 ——— quibuscum consentiat.
     375.
 Hepatis ab aggregatione spiritu-
     um morbus. 386.
 ——— officium. 347.
 ——— pulsus naturalis qualis.
     393.
 ——— tartarus quos morbos ef-
     ficiat. 432.
Heraclides Tarentinus Empiricus
     ratiocinatur. 151.
Heracliti sententia de Medicis.
     179.
 Herbaria in Re qui quondam in-
     claruerint. 127.
Herodicus Gymnasticæ auctor.
     128.
 ——— ab *Hippocrate* vitupera-
     tur. *ibid.*
Herophilus 4. pulsus genera sta-
     tuit. 221.
 ——— quo pacto Anatomiam
     instituit. 50.
Herophili sectatorum studia. 218.
Heterorhismus quis pulsus. 224.
Hippocrates Clinicæ auctor. 7.
 ——— Medicinam a Philosophia
     separavit. 18. 182.
 ——— ejus laus, & præclara fa-
     cinora. *ibid.*
 ——— donavit Appollinem effi-
     gie hominis ex ære. 56.
 ——— errorem ingenue confi-
     tetur. 97.
Hippocratis opera a quibus inno-
     vata. 186.
Hirbel quid? ejus species tres.
     424.
 Hirudinum usus. 343.
 Historiæ juxta Empiricos descri-
     ptio. 146.

- Homine moriente quo loci singula abeant. 189.
 Hominem quæ res lædant. 188.
 Homines quare forma sint dissimiles. 415.
 Homini duplex corpus. 453. 415.
 Hominis cum mundo analogia. 413. 414.
 ——— parentes qui. 453.
 Hominum & bestiarum ventriculi fermentum est diversum. 468.
 Homo e quibus compositus. 189.
 ——— non ex unico principio constat. 61.
 ——— duos habet spiritus. 418.
 ——— ex duobus contrariis constat. 338.
 ——— ex iisdem principiis ortus, ut Mundus. 235.
 ——— idem interitus. 236.
 ——— infrequentibus & paucis morbis obnoxius. 599.
 ——— minor mundus. 374.
 ——— quare doloribus obnoxius. 300.
 ——— quare sæpius quam brutæ ægrøtet. 599.
 ——— qui possit cælo dominari. 454.
 ——— qui possit lapidescere. 480.
 ——— quid. 416.
 ——— unde. 413.
 Homunculus *Paracelsi*. 422.
 Humidi radicalis diversitas. 374.
 ——— pulsus ubi. 373.
 ——— vasa quam longa sint. 371.
 ——— progressus quantus intervallo unius respirationis. 378.
 ——— varietas. 382.
 ——— viæ. 379. 383.
 ——— quid efficiant. 383.
 Humidum radicale quæ mala corpori inferat. 383.
 ——— radicale quid. 444. 492.
 ——— radicale triplicis generis est. 370.
 ——— ubi locorum moretur. *ibid.*
 Humor dulcis homini maxime conveniens. 185.
 Humorem in arteriis esse negat *Praxagoras*. 216.
 Humores aliter in juvene accensæ moventur. 552.
 ——— corporis, dempto sanguine, sunt *Galeno* ut excrementa. 288.
 ——— corporis qua anni tempestate in primis: & quomodo ex alimentis generentur. 197. 198.
 ——— corporis qui generentur non esse Medici investigare. 226. 229.
 ——— corporis ut fiant. 548.
 ——— a purgantibus immutantur. 260.
 ——— per quæ loca excernantur. 198.
 ——— quatuor juxta *Paracelsum*. 416.
 ——— qui depraventur. 302.
 Humoris causa. 301.
 ——— intestini vitii signa. 384.
 Humor corporis sedes. 197.
 ——— XI. nominationes secundum *Praxagoram*. 217.
 ——— quatuor corporis natura. 300.
 ——— secretionis ut fiant. 551. 587.
 Hydrocephalus unde. 277.
 Hydrophobia morbus novus. 105.
 ——— qualis affectus. 168.
 ——— unde. 273. 364.
 ——— ejus curationis ratio. 273.
 in Hydrophobia quæ partes afficiantur. 205.
 Hydropis causa. 255. 437. 199.
 S f 4 Hy-

I N D E X

- Hypotheses *Asclepiadis*. 250. & seq.
- Hypochondriaci affectus causa. 214.
- I.
- I** Actus, ut fiebat in gymnasio. 131.
- Iatroliptice a Prodicto inventa. 23.
- Icterus unde. 269.
- Idea imaginationis, &c. est duplex. 474.
- Ideæ *Archai*. probantur. 473.
- morbosæ. 477.
- Ideam indignationis concipit. *Archeus*. 482.
- Idearum fons ubi. 473.
- potentia. 474.
- tria genera. 473.
- Ideas esse spiritus. 273.
- innatas inficiati sunt *Asclepiadis* sectatores. 251.
- Idestrum* quid? 434.
- Iecoris affectiones unde. 334.
- morbi quod indicium. 109.
- primordium. 288.
- Iecur qualia secernat. 592.
- ex Igne & aqua cuncta *Hippocrates* dixit orta. 126.
- ex —— quæ producta. 407.
- Ignis duplex. 490.
- proprietates. 491.
- singularis. *ibid.*
- vitalis qualis & ubi. 500.
- universalis unde. 491.
- Iliadi* periodi tres. 438.
- Iliadum* morborum auctor. 425.
- 435.
- quid? est duplex. 410.
- Iliastrum* quid. 425.
- Imaginatio est magnes. 454.
- Imaginationis admiranda potestas. 454.
- Imitatione ut Experientia comparetur. 148.
- Impetigo unde. 333.
- inæqualitas temperamenti medicamentorum in quo consistat. 351.
- Incolumitas corporis in quibus sita. 557.
- Incubi unde. 422.
- Incubus qualis morbus. 281.
- Indicatio generalis quæ. 311.
- singularis. *ibid.*
- quid. 312.
- ut instituenda. 166.
- Infantibus non inest spiritus. 419.
- Infantium morbos ut *Chinenses* explorent. 400.
- Inflammatiō quid. 603.
- quomodo producat. *ib.* 196.
- Inflammationis accidentia explicantur. 604.
- Inflammationum genera, causæ. 308.
- Influxus humorum quatuor affectus producit. 308.
- Innatum animæ brutæ quid. 504.
- Insania qualis affectus. 168.
- unde. 279.
- Insanorum deliria unde. 623.
- Insanorum & mentis compositum differentia. 532.
- Insecta quæ. 574.
- Infectis est anima ignea. 504.
- Insectorum duo genera. 575.
- generatio unde. *ibid.*
- non fortuita. 576.
- Insomnia portendunt vitia corporis. 312.
- Instrumenta Mechanica insunt in homine. 529.
- vitæ quæ. 591.
- Intensities { cum materia } quæ. 346.
- peries { sine materia }
- quid & quotuplex. 295.
- Intestinorum tartarus quos morbos producat. 431.
- Instinctus naturalis quid. 505.
- In-

R E R U M.

Interitus membrorum quid. 407.
 Intermittio febrium unde. 517.
 Inventionis instrumenta duo. 284.
 Ira quomodo fiat. 504.
 Iracundiæ sedes. 291.
Isaacus Israëlita pater & filius.
 359.
Jss Medicinam calluit. 3:

K.

K *óros* qualis affectus. 317.

L.

L Ac unde. 348.
 Laconicum quale balnei ge-
 nus. 139.
 Lactea vasa qui invenerunt. 486.
 Laringotomia an ab *Asclepiade*
 inventa. 257.
 Lassitudinis genera. 318. 134.
 ——— proprium. *ibid.*
 Lassitudo qualis affectus. 317.
 Latex quid *Helmontio*. 475.
 Laticis proprietas. 476.
 ——— utilitas. 475.
Leffas quid. 462. 411.
Leptomerus quid. 252.
 Lethargia unde. 167.
 Lethargus quid. 277.
Leuwenhoeckii de generatione
 animalium sententia. 64.
 Lichene morbus novus. 105.
 Lien cogitationis fons. 473.
 ——— quibus conveniat. 376.
 Lien est fermentum vitale. 468.
 Lienteriæ causa secundum *Dio-*
clem. 215.
 Limbus quid *Paracelso*. 413. 414.
 Lippitudinis remedium supersti-
 tiosum. 125.
 Liquor nervosus unde & ubi. 512.
 ——— probatur dari. *ibid.*
 ——— nutritius qualis. 513.
 Liquoris copia impedit digestio-

nem. 542.

—— nervorum influxus ut fiat.
 536.

—— nervosi munia. 513.

Localia adjutoria quæ. 172.

Lotium ubi generetur. 328.

Lues venerea habetur pro mor-
 bo novo. 106.

Luna affectus corporis modera-
 tur. 316.

—— quid sit. 408.

—— sali moderatur. 409.

—— vitæ animalium domina-
 trix. 236.

Luxati membri remedium super-
 stitiosum. 125.

Lymphæ indoles quæ. 500. &
 seq.

—— utilitas. 501.

—— vasa qui invenerunt. 486.

Lymphaticorum vasorum ortus
 ubi. 543.

M.

M *Acer* qualis auctor. 365.

Magi veri quid possunt.
 456.

Magia olim Medicinæ conjuncta.
 124.

Magiæ laus & vituperium. 124.
 ——— qui studiosi. *ibid.*

Magnetis potentia unde. 253.

Malignarum febrium sedes. 483.

Malignitatis duæ species. 385.

Mancipia sana ut dignoscenda.
 364.

Marasmita ubi in corpore separe-
 tur. 421.

Marcellinus qualis auctor. 361.

Marcor quid. 313.

Maslach quid. 627.

—— vires. 626.

Materia est duplicis generis. 526.

—— noscendorum corporum
 quæ. 461.

Materiæ natura. quæ. 526.

I N D E X

- Materia subtilis omnis generis ————— quodnam sit inutile. 440.
 actuum auctor est. 524. ————— salubrius quodnam. 356.
 Materiae subtilissimæ potentia. ————— *symmetrum* quod. 114.
 524. 116.
 Mathema quid. 520. ————— temperatum quodnam.
 Mathematicæ artes quæ. 520. 351.
 ex Mathematicis, qui male au-
 diant. 522.
 Matricis affectus unde. 361.
Mayow qualis in doctrina. 275.
 Mechanica quid. 521.
 Mechanicorum dogmata quæ-
 dam. 518.
 Mechanicus quis. 521.
 Meconium qua ratione fiat. 622.
 Medendi methodus Chinesium,
 388. & seq.
 Medicamenta cujus ratione ope-
 rentur. 484.
 ————— duplicis generis. 456.
 ————— humorem aliquem sin-
 gulariter educentia negarunt
 aliqui. 316.
 ————— singulares humores edu-
 centia statuit *Hippocrates*. 201.
 Medicamenti encomium. 109.
 Medicamentis an sit potentia sin-
 gularem corporis humorem
 attrahendi? 88.
 Medicamentorum compositio
 quot modis fiat. 252.
 ————— quatuor genera. 354.
 ————— facultates ut explorandæ.
 570.
 ————— singulares vel *specificas*
 virtutes adstruit *Galenus*. 317.
 ————— vires quo modo expli-
 cantur. 113. 116.
 ————— vires *specificæ* unde. 319.
 ————— usum an improbavit *A-*
sclepiades. 259.
 Medicamentum debet immutari,
 priusquam efficientiam exere-
 re valeat. 457.
 ————— quid. 348. 354. 355. 456.
 201.
- quodnam sit inutile. 440.
 ————— salubrius quodnam. 356.
 ————— *symmetrum* quod. 114.
 116.
 ————— temperatum quodnam.
 351.
 Medicaminum singularem humo-
 rem educendi virtutem nega-
 bant Methodici. 175.
 Medicatio hominis in quo sita,
 300.
 Medicina ab initio simplex. 18.
 ————— an studium illiberale? 10.
 ————— circa quæ versatur. 457.
 ————— ex insomniis etiam incre-
 mentum cepit. 8.
 ————— est sita in Mechanica.
 526.
 ————— primum in experimentis
 posita. 144.
 ————— quare imperfecta. 358.
 ————— quare non cum artibus
 liberalibus annumerata? 12.
 ————— quid? 20. 183-346.
 ————— quomodo tractanda. 496.
 ————— vera in quo sita. 456.
 Medicinæ contemptus unde? 94.
 ————— divisio. 21.
 ————— finis quis. 353.
 ————— finitio juxta *Themisonem*.
 158.
 ————— inventores qui? 2.
 ————— non opus est Fortuna.
 184.
 ————— vocabuli duplex signifi-
 catio. 19.
 Medicinam oportet Sapientiæ
 jungere. 59.
 Medici an ubique gentium exte-
 rierint? 9.
 ————— est advertere causam ad-
 ventitiam. 483.
 ————— & cœnopolæ idem fere
 munus. 507.
 ————— imperiti sunt dæmones.
 425.

- munus circa Therapiam. 567.
 — naturales, *specifici*, *Characterales*, spirituales & fideles, qui? 439. & seq.
 — officium. 455. 184. 390. 180. 311. 353.
 — peculiaribus corporis affectibus olim medicabantur. 10.
 — vocabulum generalem significationem habuit. 14.
 — ægrotantem curaturi, officium quod. 195.
 Medico quæ scitu necessaria. 497. 180.
 Medicorum genera quinque. 439.
 — rationalium synonyma. 180.
 Medicum unde oportet nasci. 455.
 Medicus a quibus debet se abstinere. 184.
 — practicus ad quod incumbere debeat. 53.
 — quando sit celebritatem consecuturus. 195.
 — quis inclutus. 455.
 — quid. *ibid.*
 — rationalis quis. 311.
 Medullæ tartari morbi qui. 431.
 Mejun tantum qui. 417.
Melampus purgandi rationem invenit. 19.
 Melancholia qualis affectus. 168.
 — unde. 336.
Melesinia unde. 407.
Melissi opinionem redarguit *Hippocrates*. 189.
Melissus statuit unum elementum. 62.
 Membra corporis quinque principalia. 375. & seq.
 — horum generatio. 377.
 Membranarum origo. 433.
 — officium quale. *ibid.*
 Membranacearum fibrarum origo quæ. 530.
 Membro cuique suum esse colorem, odorem, &c. 383. & seq.
 Membrum quodvis decem modis afficitur. 386.
Menecratis Syracusii superbia. 98.
 Meninges utræque ad vitam necessariæ. 532.
 Meningis duræ potentia. 531. & seq.
 Meningum elater abs quo excutitur. 532.
 Meninx dura quid. *ibid.*
 — est corde fortior. *ibid.*
 Menses anni ut observandi ratione calidi primigenii & humid. rad. 382.
 — cur prorumpant. 562. 563. & seq.
 — statuta tempora servant. 564.
 — quare supprimantur. 566.
 — unde, & quo modo propellantur. 594.
 ex Menstruo quæ infecta. 421.
 Menstruali sanguinis profluvio laborant viri aliqui & simiæ. 564.
 Menstruum, venenum est perniciosum. 421.
 Mentis domicilium est anima sentiens. 471. 472.
 — nutrimentum quod. 192.
 — sedes ubi. *ibid.*
 Mercurii destillati, præcipitati & sublimati morbi qui. 427.
 — gravitas sanguine decuplo major. 569.
 — in homine tres species. 409.
 — parentes. *ibid.*
 — proprietas quæ. 409. 426.
 — vires unde. 569. & seq.
 a Mercurio qui morbi. 436.
 Mercurius *cremosus* quid. 459. & seq.

I N D E X

- *Pneumosus* quid. 459. & seq.
 — præcipitatus quid. 459. & seq.
 — quales morbos generet. 426.
 — quid. 406.
 — resolutus ubi excernatur. 424.
 — sublimatus quid. 459. & seq.
 Meri potentia. 519.
 Mesenterii consideratio in curandis morbis. 567.
Mesua dogmata. 355.
 — filius. 358.
 Metalla septem ubi in homine. 447.
Metasyncretis quid. 171.
Metasyncretica remedia quæ. 172.
Metasyncreticus circulus quomodo instituebatur. 174.
Metempsychosis quid. 274.
 Meteora quid sint in homine. 447.
 Methodica ratio quæ? 158.
 Methodicæ sectæ auctor *Themison*. 158.
 — & in ea, qui inclaruerunt. 159.
Methodici affectabant vocabula involuta. 171.
 — crebro adstringentibus utebantur. 173.
 — quidem inter se dissentiebant. 176.
Methodicorum axiomata ratione curationis. 167.
 — & *Scepticorum* consensus. 166.
 — sectæ fundamentum. 23.
 Mineralia varia conveniunt de potentia cum affectibus corporis. 447.
 Mixtio fit trifariam. *ibid.*
 Mixtionis ratio. 446. & seq.
 Moles æqualis musculorum, æqualem fibrarum numerum habet. 546.
 — fluidorum vitiose constituta, quæ mala inde. 559.
 Monita quædam *Hippocratis* circa praxin. 201.
Monopagia causa. 365.
 de *Moor* dogmata quædam. 581.
 Morbi acuti qui. 197.
 — aggregationis spirituum quinque. 386.
 — causa juxta *Asclepiadem*. 254.
 — definitio juxta *Galenum*. 294.
 — & mortis differentia. 478.
 — in similaribus partibus quot. 367.
 — occulti qui & quot. 368.
 — per consensum. 206.
 — periculosi qui? 531.
 — plerique ratione motus accidunt. 600. & seq.
 — proprium. 297.
 — quinam facile, qui difficulter, curentur? 387. & seq. 567.
 — qui veteribus incogniti. 104. & seq.
 — quinque modis progignuntur. 385.
 — quo nomine juxta *Paracelsum* nuncupandi. 427.
 — quot. 477.
 — singuli singula corpora corripunt. 600.
 — subjectum quod. *ibid.*
 — tempora quot. 280.
 — totius substantiæ qui. 367. & seq.
 — & quoteni. *ibid.*
 — trifariam tendunt seu ad mortem seu ad salutem. 313. — va-

R E R U M.

——— variz definitiones. 100.
 102.
 ——— varii nunc ignoti. 109.
 ——— unde. 214. 455. 495.
 338.
 ——— unde secundum *Ægyptios*.
 209.
 Morbis decem quodlibet mem-
 brum est obnoxium. 386.
 Morbo cuique sua anima. 494.
 ——— cuique sua medicina. 455.
 Morborum causz quz. 196. 197.
 198.
 ——— causza efficiens. 476. &
 seq.
 ——— curatio ut instituenda.
 450.
 ——— differentia ratione loci
 accidit. 195.
 ——— discrepantia unde. 495.
 ——— duo genera. 477. 531. 425.
 ——— duo genera profuerunt
 Methodici. 161.
 ——— epidemicorum causza. 200.
 ——— ex ente naturali quatuor
 genera. 425.
 ——— genera quot *Hippocrati*
 cognita. 196.
 ——— præsagium bonum quod.
 314.
 ——— primordia tria. 198.
 ——— quot genera. 101. 294.
 ——— sedes. 478.
 ——— species quot. 455.
 ——— tempora juxta. *Galenum*.
 312.
 ——— tempora quatuor. 163.
 ——— tria genera. 558. 448.
 Morbus compositus & simplex
 qui? 296.
 ——— est flagellum. 424.
 ——— purgatorium. 425.
 ——— nullus sine causza. 203.
 ——— nullus sine veneno. 424.
 ——— primus unde. 435.
 ——— quid. 296. 299. 300. 476.

348. 160. 600. 150.
 ——— quid juxta *Hippocratem*.
 195.
 ——— unde ad mentem *Chi-
 nensium*. 382.
 Mori hominem crebro die im-
 pari. 202.
 Morio corporis ut fiat. 513. &
 seq.
 ——— gemina in corpore. 533.
 Motores partium sunt duo. 531.
 Motus articulorum ut contingat.
 539.
 ——— causza princeps quz. 527.
 ——— momentum quale. *ibid.*
 ——— natura. *ibid.*
 ——— corporis explicandi caus-
 za *Willisius* ponit duplicis ge-
 neris res. 514.
 ——— corporis voluntarius qui
 fiat. 585.
 ——— est primum rerum prin-
 cipium. 526.
 ——— naturalis causza. 466.
 ——— omnimodos memorat
Sibalius. 601.
 ——— partium abs quo pende-
 ant. 532.
 ——— partium longinquarum ut
 fiat. 534.
 ——— quid. 591.
 ——— sanguinis quot modis con-
 tingat. 553.
 ——— *systalticus* *successivus* &
reflexivus. qui? 553.
 ——— *tonici* *spastici* & *convul-
 sivi* differentia. 595.
 ——— *tonicus* omnifariam im-
 mutatur. *ibid.*
 ——— *tonicus* quis. 594.
 ——— voluntarii causza quz.
 466.
 Mucus cujus generis, & unde.
 475.
 Muliebrum morborum causza
 quz. 169.

I N D E X

- Mulieres a viris Tartarum concipiunt. 430.
- Mumia quid. 444. 440.
- Mumiae incredibiles virtutes. 440.
- omnia insunt. *ibid.*
- Mundi majoris cum minori conformitas. 374.
- redintegratio ut facta. 236.
- Mundus totus verminosus. 577.
- Mures, ex indusio in tritici cumulo asservato. 467.
- Musculi contractio quomodo fiat. 513.
- cordis potentia quanta. 547.
- motus initium ubi. 536.
- primordia quæ. 535.
- sunt distenti. 593.
- vis ut dirigatur. 536.
- Musculis est gemina potentia. 535.
- quatuor genera motus. 292.
- Musculorum contractio propria & voluntaria quæ. 535.
- quomodo fiant. *ibid.*
- distensio quando valida. 586.
- motus difficilis est declarare. 536.
- motus unde. 275.
- potentiam indagandi modus. 546.
- tria genera. 535.
- cuiusvis munia. *ibid.*
- Musculus ut tumescat & flaccescat. 585.
- Mutabilitatis corporum causa secundum *Asclepiadem*. 315.
- Mutationes morborum qui cognoscendæ. 314.
- Mutationum corporum septem gradus. 458.
- Mysterii magni divisio. 406.
- Mysterium magnum quid. 405.
- N.
- Nævi materni unde. 454.
- Nani unde. 407.
- Natura Mathematico quovis subtilior. 537.
- quid? 41.
- & non remedium, morbum expellit. 456.
- Naturalia quæ. 147.
- Naturam vilipendebant Methodici. 167.
- præter Naturam quæ. 362.
- Necessitas mechanica quæ. 551.
- Necromantiæ auctores qui. 274.
- Neoptolemus* sensit ex Philosophia degustandum. 59.
- Nepenthes erat re vera pharmacum. 615.
- quid. 613.
- an allegorice interpretandum. *ibid.*
- Nepenthis potentia. 611.
- Nervi punctura quæ mala inferat? 560.
- unde oriantur juxta *Praaxagoram*. 216.
- Nervorum compositio & alimentum. 227.
- distentus quare sæpius scæminas corripit. 269.
- humor qualis. 535. 555.
- origines. 342.
- vitia. *ibid.*
- Nervus quid. 534. 585.
- habet cavitates. *ibid.*
- unde. 558.
- Neuserenij* unde. 407.
- Nicolaus Myrepsus* quæ scripsit. 361.
- e Nitro quæ ægritudines. 436.
- Notiones bestiarum acquisitæ ut fiant. 505.
- rerum nobis sunt ingennitæ. 453.
- Noyenario de numero mira com-

R E R U M.

commenta *Chinensium*. 374.
 Numerum parem aut imparem
 dierum in Medicina facienda
 sedulo observavit *Hippocrates*.
 202.
 Nutricatio quid. 552. 591.
 ——— ejus & secretionis diffe-
 rentia. *ibid*.
 Nutrimenti natura. 416.
 Nutrimentum nobile, vel ru-
 sticum, quod. 408.
 Nutrimento duplici indiget ho-
 mo. 493.
 Nutritio ut fiat. 85. 513.
 Nutritionis utilitas. 591.

O.

Observanda quænam in Me-
 dicina. 184.
 Occasus in homine ubi. 413.
Octavius Horatianus qualis in
 Medicina. 360.
 Odium unde. 419.
 Odor alicujus rei quid significet.
 570.
 Odoribus Medicamentorum vi-
 res potissime sunt tribuendæ.
 485.
 Oedematis causa. 333.
 Oenopiæ radix an *Nepenthes*.
 620.
 Oenotheros radix an sit *Ne-
 penthes*. 619.
 Oleum quare interdum urinæ
 supernet. 328.
Overkamp doctrina qualis. 496.
 Opii virtus. 628. & seq. 450.
Opisthotonus quid. 343.
 Opium an *Nepenthes*. 621. &
 seq.
 ——— quomodo fit. *ibid*.
Opprimechtiolum quid. 438.
 Opus quid. 83.
 Orbis signiferi convenientia
 cum homine. 241.
 Organa motus & sensuum quæ.

512.

Organicarum partium morbi
 qui. 295.
 ——— partium morborum caus-
 sæ. 303.
Oribasius qualis erat in Medici-
 na. 332.
 Oriens in homine ubi. 413.
 Orificia vasorum more circulo-
 rum disposita. 549.
 Oris tartarus quales morbos
 producat. 431.
 Os foetidum quid significet.
 365.
 Ossæ & venæ a quo afficiantur.
 423.

P.

Pædotribæ munia quæ. 134.
Pagorycum ens. 423.
 Palæstræ species. 133.
Palladius qualis in Medicina.
 338.
 Palpitatio unde. 309.
Pamphili in describendis plantis
 vanitas. 127.
 Pancratium quid. 133.
Pancreatis ductum quis invenit.
 486.
 ——— succi compositio quæ?
 499. 501.
 ——— succi efficacia. 498. &
 seq
 Pani sanguis, caro, &c. tali-
 ter reapse insunt. 415.
Paracelsus qualis doctrina fuit.
 404.
 ——— vocabulis abutitur. 438.
Paracelsi de principiis opinio.
 38.
 Paralysis causa. 336. 229.
 ——— quid. 484.
Parempsis unde. 228.
Paronychia unde. 495.
 ——— ejus remedium. *ibid*.
Parorhythmus quid. 224.

I N D E X

- Partes corporis extremæ cur
in Cholera convellantur, &c.
523.
- Partibus corporis quid propri-
um. 308.
- Particularum in sanguine varie-
tas ubi. 549.
- Passio quid. 294.
- Passivum ab activo in morbis
distinguendum. 600.
- Paulus Servita valvulas in ve-
nis observavit. 486.
- Pediculi, &c. e sudore. 467.
- Pelopis iactantia. 203.
- Penates qui. 452.
- Periodorum febrium varietas
unde. 437.
- varietas unde. 326.
- Periodus quid. 322.
- Peripneumonia qualis affectus.
168.
- in Peripneumonia quæ pars af-
ficiatur. 205.
- Perire quid Hippocrati. 188.
- Perspiratio quanta de die in
diem. 556.
- Perpirationis & alvi egestionis
comparatio. 561.
- Pestis quæ omnium atrocissima.
273.
- unde. 438.
- Philagrius qualis auctor. 334.
- Philaretus qualis. 270.
- Philoparabolo quid. 262.
- Philosophi Medicinæ rationalis
auctores. 16.
- veteres de causis mor-
borum disseruerunt. 181.
- Philosophia quid? 25.
- Medicinæ quondam con-
iuncta. 16.
- Philosophiæ corpuscularis repre-
hensio. 537.
- partes. 26.
- Philosophorum de elementor-
um numero variæ opinio-
nes. 31. & seq.
- de feminis generatione
variæ opiniones. 63.
- Philumenus qualis auctor. 334.
- Phlegmone quid, causa, &c. 307.
- in Phrenesi an vena incidenda.
258.
- Phrenesis qualis morbus. 168.
- unde. 359.
- Phrenitidis causa. 336. 366.
- Pneumatica secta. 266.
- Pneumaticorum placita. 266.
- Piæ matris conditio quæ. 533.
- Pilæ variae species pro exer-
citatione. 130.
- Pituita cuius naturæ. 290.
- Pituitæ generatio unde? 499.
& seq.
- Πιτυλιζεν quid. 131.
- Plagæ Telluris variant homi-
num mores. 193.
- Planeta quilibet sub ditione sua
habet pulsum peculiarem in
homine. 414.
- Planetæ quales morbos conci-
tent? 243. 244.
- Plantarum aliquarum conveni-
entia cum morbis. 447.
- vires ut addiscendæ. 440.
- virtus singularis unde.
356.
- Platonici, quæ vires medicamen-
torum sunt interpretati. 122.
- Platonis de morborum causis
opinio. 212.
- Plenitudinem humorum inficia-
bantur Methodici. 166.
- Plenitudinis morbi unde. 302.
- Plethora quid. 303.
- unde. 228.
- quid noxii excitet. 601.
- Plethora duo genera. 302. 303.
- nota. 303.
- Plethora an morbi causa con-
tinens. 256.
- Plethoram, & Cacoehymiam,
plu-

R E R U M.

plurimorum esse morborum
causam, statuunt *Aegyptii*.
210.

in Pleuritide quæ pars affecta.
205.

Pleurisidi quapropter pueri non
sint obnoxii. 269.

Plexus *reticularis* utilitas. 551.

Plumbo quot morbis *Paracelsus*
auxilium attulit. 441.

Polybius venarum per corpus hu-
manum distributionem memo-
rat. 58.

Podagra quid. 434. 481.

Podagræ accessus, quæ adaugeant.
487.

— curatio ut influenda. *ibid.*

— causa. 366. 469.

contra Podagram amuletum. 337.

Pori foras intus, & intus foras
spectantes. 525.

Porta vitæ juxta *Chinenses*. 376.

Potentia quid sit. 82.

Potentia *Hippocratica* quæ, &
ubi sint. 188.

— vitales quæ & quot. 347.

Poussi qui. 622.

Præcepta quæ juxta Empiricos.
148.

— quinque *Therapie*. 608.

Predestinatio quid. 446. 411.

Prædictiones morborum juxta
Chinenses. 387.

Praxis Medica circa quæ versatur.
346. 361. 497.

Pressuræ sanguinis laus. 581.

Pressus sanguinis efficientia. 581.

— sanguinis probatur. 582.

— qui fiat. 583.

Principia *Chemicorum* quis primo
invenit. 409.

— corporis quæ. 285.

— corporum quæ juxta *A-*
sclepiadem. 250.

— corporum quæ. 443.

— non sunt simplicia. *ibid.*

— duo. 490.

— qualem mutationem sui
subeant. 459.

— rerum intestina duo. 373.

— eorum efficacia. *ibid.*

Principium corporis vitale quod?
68.

— quid. 27. & seq.

Prodicus Selymōriæ natus *Isa-
ptices* auctor. 135.

Pueruli puellave productionem
quæ promoveant. 190.

Pulices, aselli, &c. unde. 421.

Pulmo quibus respondeat. 376.

— respirandi actu variam
formam nanciscitur. 544.

— sanguinem conficit. 544.

— sonum moderatur. 384.

Pulmonares vermes quod malum
excitent. 577.

Pulmonibus in respiratione *He-
rophilus* quatuor motus genera
tribuit. 280.

Pulmonis ab aggregatione spiri-
tuum morbus. 386.

— pulsus naturalis qualis.
393.

— tartarus qualis. 432.

Pulsandi facultatem arteriis insi-
tam statuit *Praxagoras*. 217.

Pulsatio in capitis affectibus un-
de. 532.

Pulsu sit omnis motus. 527.

de Pulsu judicium *Celsi*. 224.

Pulsui *Chinenses* medentur, &
qua ratione. 390.

Pulsus tangendi modus. 399.

Pulsus causæ quæ. 221.

— celer quis. 398.

— cuique visceri proprius:
qui ratione anni tempestatum
sit diversus. 393.

— cognitionis utilitas. 391.

— convenientia cum corpo-
ris regionibus. *ibid.*

— differentia & nomina utri-
usque

I N D E X

usque manu. *ibid.*
 — cuni regionibus corporis
 convenientia. 373.
 — dextra quid significet.
 392.
 — doctrinam mire ampli-
 ficavit *Galenus*. 222.
 — & respirationis conveni-
 entia. 378.
 — extrorsum tendentes se-
 ptem. 392.
 — introrsum tendentes octo.
ibid.
 — lævæ quæ viscerum vi-
 tia & qualitates indicent. 392.
 — lethalis quis. 397.
 — mutatio in febribus un-
 de. 323.
 — novem extraordinarii.
 395.
 — qui appellantur. 397.
 — numero quindecim, &
 tres sub unoquoque elemento
 comprehendit. 392.
 Pulsuum octo intestinorum no-
 minationes & indicia. 395.
 Pulsus quid. 414.
 — quid generatim indicent.
 398.
 — quid significat. 271.
 — quinque vitiosi qui. 394.
 — quomodo contingat. 221,
 267.
 — quot naturaliter intra diem
 fiant. 378.
 — sedecim monstrosi, qui
 & quid significant. 397.
 — septem in homine. 414.
 — sex mutationem subeunt.
 392.
 — tardus quis. 398.
 — variæ variorum defini-
 tiones. 219. & seq.
 — unde. 471.
 — visceris alienius natura-
 lis ob quinque vitiosos pulsus

decem mutationibus obnox-
 ius. 394.
 — usu medicamenti ocyor,
 quid significet. 570.
 Pulsuum inæquabilium nomina &
 declarationes. 222.
 — septem externorum no-
 mina & significationes. 394.
 Purgandi vis, quis auctor. 355.
 Purgans medicamentum peculia-
 res humores trahit. 356.
 Purgatio ante triduum apud *Æ-*
gyptios veteres interdicta 19.
 — per interiora, quam per
 superiora, Naturæ magis con-
 gruit. 357.
 Purgantibus non esse virtutem
 singulares humores educendi.
 259.
 Purgationem peculiarium humo-
 rum statuit *Galenus*. 316.
 Pus quid. 604.
 Pusilla quid. 435.
 Putredini quæ apta. 305.
 Putredinis natura. 604.
 — tria genera. 306.
 Putredo in quo consistat. 368.
 — unde. 305.
 Putrefactio quid. 418.
 Putrefactionis utilitas. 424.
 Pylori dignitas. 469.
 — & fellis consensus. 469.
 Pythagorici Medicinæ gnari. 17.

Q.

Qualitates compositz quot.
 286.
 — occultæ. 119.
 — primæ, secundæ, & ter-
 tiæ. 117. & seq.
 — ut explorandæ. 121.
 — quæ secundæ per primas
 explicandæ. 122.
 — primæ vel simplices. 286.
 — principes ad quos corpo-
 ris

R E R U M.

ris humores divertant. 76.

— principes non e re Medi-
ci. 416.

— principes non esse mor-
borum causas. 187.

ex Qualitatibus primis binæ ma-
sculinæ totidemque foeminæ.

491.

Qualitatum conjunctio ut fiat.
286.

— numerus. 117. & seq.

— principum auxilio vires
medicaminum explicatæ. 113.

& seq.

Quartana febris unde. 350.

Quartanæ sedes. 483.

Quatuor humorum natura & au-
gmentum, &c. 213.

Quell-Sand est terra primigenia.
462.

Q. Serenus. 360.

Quotidiana febris unde. 366.

Quotidianæ febris sedes. 483.

R.

R *Abbi Moyses* qualis medicus.
351.

Rachitis morbus novus. 106.

Ramorum diametri quantæ sint
magnitudinis. 549.

Ratio ubi. 291.

Ratiocinatio qui procedat. 152.

Rationalis Medicinæ fundamen-
tum quale? 22.

— Sectæ medicorum quis
auctor. 180. 182.

Realgar in unoquoque elemento.
437.

Recidivus quando morbus. 313.

Rei cuique situs est æther. 524.

Remedia in tabulis suspensis olim
tradebantur. 7. 8.

— Magica varia. 125.

— morborum ut inventa.

110.

Remediorum potentia quotenis

modis inquirenda. 354.

— vires qualitatibus primis
dimetiuntur. 77.

Renes quales particulas fecer-
nant. 592.

— quibus consentiant. 375.

Renum pulsus ubi dignoscendus.

393.

— utilitas. 289.

Res naturales { quæ } 346. 362.
                          { quot } ita appel-
                          { quare } lentur. 362

— non naturales; quæ &
quot? 348.

Resolutio quæ. 279.

Respiratio quare fiat, variæ opi-
niones. 207. & seq.

— quo modo fiat. 345.

Respirationes quot naturaliter in-
tra xxiv. horas fiant. 378.

Respirationis causæ quæ. 208.

— utilitas. 290.

Resumptivus circulus ut a Metho-
dicis solebat institui. 173.

Revulsio quid. 319.

Rhasis doctrina. 345. 351.

Rheumatismus quid. 601.

— unde. 168. 361.

Rhythmus quid. 223.

Rigor fluidarum particularum.
559.

— quid. 309.

— unde. 267.

Rosa Sylvestris quibus proffit.
111.

S.

Sagittarius delirii quid & ubi.
483.

Salernitana Schola qualia ratio-
cinia habeat. 365.

Sal ammoniacum quale. 500.

— calcinatum quid. 459. &
seq.

— commune unde? elo-
gium ejus. 492.

I N D E X

- quales mōrbos producat. 426.
 — quid. 406.
 — quōtenis modis immutetur. 427.
 — resolutum. 459. & seq.
 — resolutum ubi separetur. 424.
 — reverberatum. 459. & seq.
 — sanguini inest. 509.
 — sulphur & Mercurius plurimorum morborum causæ. 426.
 e Sale acuto quī affectus. 436.
 Salia vel acida concoctionem ciborum impediunt. 542.
 Salis in homine quatuor species. 409.
 — proprium quid. 409. 426.
 — resoluti, reverberati, & calcinati morbi. 427.
 — spiritus indurationis auctor. 433.
 Saliva lachrymæ, &c. unde. 476.
 Salivæ compositio quæ. 499. 501.
 — vasa quī invenerunt. 486.
 Salium actio quæ. 568.
 Salium ubi potissime in homine. 416.
 Salus, ut fiebant in Gymnasio. 131.
 Sanatio quid. 311.
 Sanguinariī vermes quæ mala inferant. 578.
 Sanguinem conficiens facultas ubi. 328.
 in Sanguine sunt fermentationes geminæ. 509.
 Sanguini duplex motus. 582.
 Sanguinis circuitus cœlorum conversioni respondet. 378.
 — circuitus quomodo ad mentem *Chinens. ibid.*
 — circuitus schema juxta *Chinenses.* 380.
 — circumactus ut fiat. 547. & seq. 594.
 — color & motus unde. 510. 509.
 — compositio qualis. 288.
 — constitutio bona facit ad intelligentiam. 192.
 — depravati correctio quī instituenda. 372.
 — in distans eruptio unde. 582.
 — distributio per corpus ut fiat. 339.
 — fluor, vis nutriendi, unde. 289.
 — intra vasa circumactus quantum intra diem longitudinem expleat. 378.
 — lætio unde. 413.
 — in missione quænam observanda. 258.
 — missio quando instituenda. 569.
 — missionem cur *Chinenses* vilipendant. 371. 389.
 — missionem quare *Ægyptii* utilem judicant. 210.
 — missionem qui aspernati 225. 230.
 — missionem quis primum monstravit. 111.
 — missionis usus. 343.
 — momentum respectu cordis quantum. 547.
 — motus progressivus ut fiat. 593.
 — officina ubi. 470.
 — profluvium quot modis contingat. 309.
 — subtilitas quī fiat. 340. 548.
 — transfusio. 489.
 — utilitas. 288.
 Sanguis animatus. 510.
 — bestię an expediat in venam.

R E R U M.

- nam hominis immittere. 489.
 — cur lentescat. 566.
 — effervescit trifariam. 509.
 — quando plurimum incal-
 lescat. 596.
 — e quibus. 508. & 509.
 — quibus in affectibus ju-
 sto fluidior. 496.
 — quid. 494.
 — quomodo e corde expel-
 latur. 547.
 — quomodo in arterias pro-
 pellatur. 584.
 — quotenis modis movea-
 tur. 553.
 — ubi effervescat. 508.
 — vino est quodammodo si-
 milis. 509.
 Sanitas quid? 69. 100. 292.
 — de ea variae opiniones.
ibid.
 — in quo sita. 160. 292.
 558.
 — unde juxta *Chinenfes*. 371.
 — unde secundum *Asclepia-*
dem. 254.
 — unde. 300.
 Sanus quando homo. 197.
 Sapientia humana unde. 452.
 — triplex homini. 419.
 Sapientiae studium quodnam cor-
 cum. 445.
 Sapor quid indicet. 570.
 Sapores octo. 354.
 Saporum ope *Avicenna* declarat
 temperies. 77.
 Saturni invidia admirabilis. 420.
 Saturnus omnium morborum au-
 ctor. 420.
 — quales mores efficiat in
 homine. *ibid.*
 Scabiei causa. 469. 333.
 Scarificationis usus. 343.
Scayola quid. 408.
Scheunemanni doctrina. 458.
 Scholae Medicorum ubi quondam
 praeclaræ? 8.
 Scientia homini est duplex. 415.
 — quo pacto acquirenda.
 284.
 Scorpiones e planta Basilico.
 467.
 Scribonius Largus quæ scripsit.
 361.
 Secretiones diversæ in homine
 cui referendæ. 418.
 — in corpore ut fiant. 253.
 Secretionis in corpore utilitas.
 591. & seq.
 — negotium in quo consi-
 stat. 592.
 Secta quæ. 22.
 Sectarum auctores qui? 23.
 — in Medicina quot? 22.
 — Character.
 — Consensus qua-
 — lis. 166. 165.
 — discrepantia.
 163.
 Sedimenta diversa urinæ unde.
 329.
 Semen genitale an utrique sexui
 sit. 267.
 — genitale duplex utrique
 sexui. 190.
 — genitale est inconspi-
 cuum. 415.
 — genitale quid. 510.
 — { quid. 63. 445.
 { animalium unde. *ibid.*
 &c. 190.
 Semina elementis coherant. 445.
 — sunt inconspicua. 445.
 Seminalis fermenti efficientia.
 511.
 Seminis æquipollentia vocabula.
 445.
 — genitalis profluvium un-
 de. 337.
 Seminum potentia. 448.
 Senectus quid. 309. 310.
 — ut procrastinanda. 310.

I N D E X

- Sennertus* adversatur *Fernelio* in doctrina de morbis totius substantiæ. 369.
- Sensatio ut fiat. 533.
- Sensuum fons est stomachus. 472.
- officina. 525.
- Septenarii numeri præstantia. 213.
- Septentrio ubi in homine. 413.
- Serum sanguinis cujuscumodi sit. 596.
- Severinus Petrus* doctrina præclarus. 442.
- Siccatio per arenam. 141.
- Siccitatis causa. 301.
- Sideratio quæ. 279.
- Signatura* ars quæ. 414.
- de Signis Zodiaci commenta opinionum. 242.
- Similares partes quæ 367.
- ex quibus componantur. *ibid.*
- Similariū partium morbi qui. 295.
- Sirenes unde. 407.
- Soda* quid. 358.
- Sol quid sit? 408.
- Sulphuris gubernator. 409.
- Solida corpuscula morborum causa. 254.
- Solidarum partium motus duplex. 593.
- Soliditas fluidorum omnifariam constituta, quæ mala inde. 559.
- Solidorum natura a posteriori innotescit. 538.
- naturam quis noscit. 528.
- quatuor species. 558.
- viria qualia. 559.
- Solidum quid. 558.
- Solium* qualis vermis. 579.
- Solutio continui unde. 304.
- morbi quæ. 313.
- Solutionis signa. 169.
- a Somno quæ commoda. 587.
- Somnus quando profundus. 587.
- ut fiat. 253. 586.
- Soporosi affectus unde. 484.
- Sorani* nomine plures inclaruerunt. 330.
- Soranus* qualis auctor. 330. dogmata. *ibid.* & seq.
- Spagyrius* in stomacho. 493.
- Spara* quid. 434.
- Spastica membrorum contractio unde. 515.
- Spasmus qualis morbus. 168.
- quid. 595.
- Spermatici* vermes. 578.
- Sphacelus unde. 605.
- Spiritus animales bifariam moventur. 553.
- animales cujuscumodi sint. 555. 275.
- animales qui afficiantur. 505.
- animales unde generentur. 501.
- animalis origo. 226. 231. 471.
- animalis varietas. 340. 362.
- usus. *ibid.* 347. 362.
- bifariam agunt. 512.
- corporis quid sint. 192.
- corporis quot. 347.
- duo in homine, alter voluntatis, alter rationis, auctor. 419.
- errat aliquando. 471.
- hominis quid sint. 272.
- hominis unde. 197.
- in corpore humano quot. 339. 362.
- minerales cujuscumodi sint. 272.
- naturalis quid. 418.
- naturalis ubi fiat. 339.
- ejus usus. *ibid.*
- nitro-aëreus. 275.
- quan-

R E R U M.

— quando generetur in ho-
 mine. 419.
 — generatur ex voluntate. *ib.*
 — quilibet turbari potest.
 340.
 — quid. 447. 509. 511. 362.
 — quo pacto perficeantur.
 511.
 — fiderei synonyma. 452.
 — fiderei virtus. 453.
 — fidereus. 419.
 — vitæ in homine quid.
 418.
 — vitalis genesis. 340. 347.
 362.
 — potentia. *ibid.*
 — qui mutetur in spiritum
 animale. *ibid.*
 — vitalis qualitas & facul-
 tas. 471.
 — vitalis ubi conficiatur. 470.
 — ut varientur ratione an-
 ni mensum. 382.
 Spirituum affectiones naturales
 quæ & quot. 272.
 — animalium natura. 501.
 — animalium nutrimentum
 quod. 290. & seq.
 — copia ubi. 511.
 — differentia in homine. 419.
 — mechanicorum scientia.
 445.
 — natura quæ. 511.
 — tria genera in homine.
 291.
 — unde. *ibid.*
 — cordis sinistrum ventri-
 culum esse plenum statuit
Chrysippus. 225.
 Splen digestionis præses. 467.
 Splenem frustra formatum judi-
 cavit *Erastistratus.* 227.
 Splenis munus. 342. 508.
Stablii dogmata quædam. 588.
 — eruditio quanta. 609.
Stannar quid. 411.

Stellæ errantes cuinam corporis
 regioni dominentur? 241.
 Stella hydropica. 438.
 Stercoris indoles. 417.
 Sterilitas feminum unde. 444.
 Stimulorum operatio qualis. 568.
 — præposterus usus. 569.
 Similis quid. 567. & seq.
 Stomocace morbus Romanis in-
 cognitus. 106.
 Stomachi ab aggregatione spiri-
 rituum morbus. 386.
 — pulsus naturalis qualis.
 393.
 — tartarus quales morbos
 efficiat. 431.
 Stomachus carnis ubi. 431.
 — maxime sensibilis. 472.
 — morborum sentina. 478.
 Stranguriæ causa. 469.
 Stricturæ signa. 169.
 Studiorum literarum laus. 631.
 Stupor digitorum unde. 471.
 Sublunarium vis unde. 456.
 Substantia tota quæ. 368.
 Substantiæ tres præclaræ in uni-
 verso. 373.
 Succubi unde. 422.
 Sudationis efficacia. 571.
 Sudor Anglicus morbus novus.
 106.
 — duplex. 420.
 — unde. 475.
 Sudores præter naturam statuit
Diocles. 215.
 Sudoris falsedo unde. 276.
 Suffocatio quare in specu, &c.
 homines adoriatur. 229.
 — uteri unde. 437.
 Sulphur candidum ubi fœcernatur.
 424.
 — coagulatum quid. 459.
 — congelatum quid. 459.
 & seq.
 — quales morbos efficiat.
 426.

I N D E X

————— resolutum quid. 459.
 ————— sanguini incit. 509.
 ————— ubi secernatur. 424.
 ————— putrefactum ubi. *ibid.*
 ————— vitale quid. 444.
 e Sulphure qui morbi. 436.
 Sulphuri proprium quid. 409.
 426.
 Sulphuris in homine quatuor species. 469.
 Supervacuum in corpore ad partes ignobiles amandatur. 308.
Sylvii dele Boe Doctrina. 497.
Sympathetica. curatio. 488.
 Symptoma quid. 102. 348. 297.
 Symptomata nihil indicare. 163.
 Symptomatis genera. 298.
 ————— strictior significatio. 298.
 Symptomatum species quot. 103.
 Synanches qualis morbus. 168.
Synchrinata quæ? 160.
Συνδραμὴ quid Empiricis. 150.
Synnesis Cyprius venarum hominis ortum & progressum descripsit. 58.
 Synocha febris unde. 366.
 ————— quæ. 306.
Synovia nusquam est solitaria nisi, &c. 481.
 ————— in plerisque membris. 434.
 ————— quid? 435.
Synovia potentia quæ. 434.

T.

T Abaci usus. 519.
Tackenii dogmata. 490.
 Tania vermis quid mali inferat. 579.
 Tarantulæ virus quale. 273.
Tartarei morbi unde. 449.
 Tartari Chronici, mansueti & prætereuntis natura. 429.
 ————— cognitio Medico neces-

saria. 431.
 ————— curatio in quo consistat. 433.
 ————— elementa. 429.
 ————— & calculi differentia. 479.
 ————— induratio unde. 430.
 ————— innati forma. 439.
 ————— species quot. 429.
 a Tartaro præcautio. 432.
 e Tartaro nullus morbus. 479.
 Tartarum *Paracelsi* reprehendit *Helmontius*. 478.
 Tartarus ciborum quo tendat. 430.
 ————— gemmæ, grandinis, pruinæ, & usneæ quis. 431.
 ————— mortalis omnium pessimus. 429.
 ————— potus natura. 430.
 ————— quid. 429.
 ————— quis majus aut minus periculum corpori minuitur. 430.
 Temperamenta quot? 71. 75. 346.
 ————— usitata nihil ad Medicum. 416.
 Temperamentorum diversitas in quo consistat. 597. & seq.
 ————— doctrina cujus utilitatis. 77.
 ————— signa. 332. & seq.
 Temperamentum quid? 346. 71. 74. 597.
 Temperies corporis quæ optima. 493.
 ————— inæqualis. & æquabilis quæ. 299.
 Tempora morborum quid indicent. 164.
 Temulentorum mores unde. 193.
 Tenebræ quid sint. 408.
 Tensio musculorum tonica. 292.
 Terra ex aqua. 462.
 ————— primigenia quæ. 462.
 e Terra progeneri *Gnomi*, lemures,

res, &c. 407.
 — quæ produxit. *ibid.*
 — sanguini admixta. 509.
Tertulliani diæterium in *Herophilum*. 59.
Tetanus quid. 343.
Tentophaces quid. 261.
Thalassomeli quid. 262.
Themison attractionem peculiaris humoris, a medicamento factam, inficiatur. 89.
Theophili dogmata. 328.
Therapeia Chinesium. 388. 390.
 Theorema quid? & ejus differentia. 148.
 Theoria circa quæ versatur. 346. 361.
 — morborum juxta *Sylvium*. 502.
 Theoriæ Medicæ divisio. 362.
 — Medicæ duo fundamenta. 588.
Tethalassomenos quid. 262.
Thessali jactantia & superbia. 158.
Thomsonius hæret in declaranda Mercurii virtute. 570.
Timæi Locri de elementis ingeniosa opinio. 34.
 Timoris effectum quod. 504.
Tinctura quid *Paracelso*. 415.
 Tingentes morbi unde. 425.
Ton qualis morbus. 108.
Tonica musculorum tensio. 292.
Tonici motus utilitas. 593. & seq.
 Tonsillæ quare sæpe inflammantur. 334.
Tonus quid. 534.
Tophus unde. 480.
 Tormina ventris unde. 469.
Trallianus qualis auctor. 335.
 — signa morborum accurate tradit. 337.
 Transitus de re simili ad similem, quid. 146.
 Transplantatio morbi. 488.
Trametes proprium. 411.

Tremoris causa quæ juxta *Praxagoram* & *Herophilum*. 208.
Triplex quid Empiricis. 148.
 Tribonici qui? 180.
 Tristitia quomodo animam corpoream afficiat. 504.
Tritemporaria notatio quæ. 219.
 Triumviratus potestas. 499.
 — quid? *ibid.*
 Tumores unde, differentia. 302.
Turban magna quid. 411.
 de Typis doctrinæ usus, & abusus. 325.
 Typorum febrium varietas unde. 517.
 — ordo, numerus, &c. 323.
 — species quot. 322.
 Typus quid. *ibid.*
 — unde nomen indeptavit. 324.

V.

Vacuitas ut nusquam sit, Deum ideo inanimatas creaturas creasse. 455.
 Vacuitatis vitium quæ mala producat. 383.
 Valetudo corporis humani quibus sustentetur. 191.
 Valetudinis tum adversæ tum secundæ causa, quæ. 508.
Vallesius curiosus in declarandis remedium viribus. 114.
 Variolæ an novum morbi genus. 365.
 — quomodo a veteribus nominatæ. *ibid.*
 — Causa. *ibid.*
 Vasa corporis quando agant. 552.
 — lactea ab *Erasistrato* inventa. 51.
 Vasa spiritum vitali plenorum longitudo. 571.
 Vates *Evesfri* ope singula percerunt. 411.

I N D E X

- Vena quomodo tangenda. 399.
 Venæ arteriosæ, &c. ratio. 254.
 — non adeo, ut arteriæ, dilatantur. 550.
 — non eadem sunt in quovis affectu incidendæ. 343.
 — origo ubi. 549.
 Venarum principium quod. 341.
 Venena animalium consistere in vi mortifera. 215.
 — quæ. 355. 356.
 Venenorum potentia unde. 560.
 Venenum quid. 424.
 — unde. *ibid.*
 in Venis Mesenterii Chylus mutatur. 470.
 Ventriculi facultates quot. 289. 291.
 — munia. *ibid.*
 — potentia calculo Arithmetico demonstrata. 540. & seq.
 — vocabuli abusio. 494.
 Ventriculū habent quælibet corporis membra. 417.
 Verborum potentia. 456.
 Vermes anonymi ubi. 579.
 — multorum Morborum auctores. 580.
 — quæ mala corpori imponent. 577. & seq.
 Vermium duæ species. 575.
 — in homine duo genera. 577.
 Verugo cur a purgatione oritur. 358.
 — qui a re gyrante fiat. 279.
 Vertiginis causa. 484. 279. 269.
 Verum in Medicina quid. 497.
 Vesicæ ab aggregatione spirituum morbus. 386.
 Vesiculares vermes. 578.
 Viæ extraordinariæ octo in corpore. 379.
 — earum munus, progressus, &c. *ibid.*
 — ordinariæ in corpore XII. 378.
 — & quæ. *ibid.*
 Villi natura. 529.
 Villo est gemina contractio. 530.
 Villus corporis quantum quotidie perspiret. 556.
 — quid. 529.
 — quomodo factus. 530.
 Vindicianus quæ scripsit. 560.
 Vini facultates unde. 450.
 — mira potentia. 617.
 — vires. 262.
 Vinum an Nepenthes *Homeri*. 616.
 Vir est Limbus. 414.
 Vis elastica corporis quæ. 527.
 — primorum motum quid. 473.
 Vita quid. 581. 510. 471. 589.
 — in quibus consistat. 589.
 Vitæ initia cui referenda. 508.
 — principium quid. 581.
 Vitas septem habet homo. 419.
 Vitales actiones difficile explicantur. 538.
 Vitalitatis causa prima unde. 529.
 Vitalitas corpori cui tribuenda. *ib.*
 Vitalis spiritus unde. 291.
 Vitia quinque corporis. 383. & seq.
 Vitiliginis albæ & nigræ causa. 333.
 e Vitriolo qui morbi. 436.
 Ulcera rotunda quare difficulter coalescant. 523.
 Ulcerum fermenta complura. 469.
 Umbilicæ vermes quid mali continent. 579.
 Vociferatio, qualis hæc erat corporis exercitatio. 131.
 Volvuli causa. 280.
 Vomitus qui fiat. 330.
 Vox rauca quid præfagiat mali. 364.
 Urina qui in renibus secernatur.

ur. 587.

Urinæ quæ bonæ in morbis. 314.

— inspectionem negligunt.

Chinenses. 390.

— secretio ut fiat. 90.

— de eâ variæ opiniones.

ibid. & seq.

— sedimentum unde. 528.

— tartarus quales morbos

suscitet. 432.

— tres spiritus insunt. 480.

Uteri fermenti efficientia. 511.

— inflammatio unde. 335.

Uterus habet singularem mo-

narchiam. 473.

W.

W illisii doctrina. 503.

Wirdigii doctrina. 271.

Y.

Y Leidum quid. 410. 425.

Yliadum. quid. 410.

Z.

Z Edos quid. 438.

Zephyrus in homine. 413.

Zoroaster Magiæ inventor. 124.

ADDENDA & MENDA.

P Ag. i. Lin. 17. pro sui, lege sibi. Notæ x. pag. 3. adde. *vide etiam Heraclitum Ponticum, qui similiter, ac Plutarchus, & auctor anonymus. qui vitam Homeri descripsit, Solem eundem esse cum Apolline: & pestilentibus morbis præcipuam corruptionis causam in Sole esse sitam.* Notæ xii. pag. 4. adde, Phurnutus de Nat. Deor. Cap. xxxiii. scribit, *Æsculapium dictum, ἀπο τῆ ἐκρωσθαι καὶ ἀναβάλλεσθαι, id est, ab eo, quod incassetur, & in aliud tempus recipiatur mortis accessus: & veteres eundem ideo Apollinis filium dixisse, quod primus videatur medicam facultatem hominibus demonstrasse. Necessitas enim requirebat, ut numen aliquod eximia isti & præclarissime facultati constitueretur, quod ipsi præset.* Caterum, quamvis auctores istius loci a me citati, nec non Eratosthenes Cyrenæus Catasterism. 6. memorent, *Æsculapium fulmine a Fove percussum: Heraclitus tamen de incredib. Cap. xxvi, memoria prodidit, magis rationi consentaneum esse, si dicamus Æsculapium, celebrem in Medicina, Medicina dignitate aucta, febris correptum obiisse. Quare propter illum astum fulmine tactum dicunt.* Pag. 11. lin. 1. lege, tu me laudas p. 13. l. 15. pro datos lege donatos p. 17. adde. Philostratus de vita Apollon. libr. vi. scribit, *Brachmanas Indorum philosophos, Gymnosophists, collem juxta Nili ripas incolentibus, esse sapientiores. Narrat præter hæc, quos sermones Apollonius cum istis habuit. Ex quo loco apparet, hos ab illis fuisse diversos: quamquam Strabo Geogr. libr. xvi. & Diogenes Lacertius in procemi-*

proœmio. lib. 1. & Plutarchusin Alexandro, monumentis prodi-
 derint, *Indorum philosophos vocari Gymnosophistas: cum tamen*
Philostratus, hoc nomen Ægyptiorum philosophis tribuit tantum.
Verum, quomodocumque sit, significat tamen per scripta sua, hos ab
illis disciplina fundamenta accepisse. Pag. 35. l. 10. l. deridiculo. p.
 24. l. 20. pro impetrare. l. dare. p. 64. l. 24. l. adnectitur. p.
 76. l. 26. l. haberent. p. 85. l. ult. l. congressu. p. 97. l. 2. l. ca-
 ptos. p. 113. l. 2. l. morem. p. 131. l. 13. l. oculos pariter juvare.
 p. 172. l. 13. l. applicantur. p. 207. l. 12. l. Empedoclis. p. 211. l.
 2. l. Augusti. p. 225. l. 27. l. duos. p. 240. l. ultim. l. Haly. p.
 249. l. 6. l. compertam. p. 262. l. 26. l. quadam. p. 288. l. 10. l.
 educamur. p. 289. l. 7. l. vesica bilis interim id, &c. p. 300. lin.
 ultim. l. frigida. p. 304. l. 16. l. vel immodica. p. 345. l. 11. l.
 perperam. p. 352. l. 6. l. eandem. p. 353. l. 5. l. siccitatis. p. 403.
 l. 6. l. serissima. l. ultim. Fateor. p. 408. l. 23. l. omnes. p. 413. l.
 26. l. Colon. p. 468. l. 1. pro alieni, lege. Lien. p. 469. l. 1. dele
 & p. 499. l. 4. l. attenuetve. p. 534. l. 9. l. commoti. p. 546. l.
 24. dele; & que. p. 560. l. 17. l. excipiendos. p. 561. l. 1. l. effi-
 ciente. p. 563. l. 3. l. sanguis. p. 566. l. 15. pro coaleant, lege
 coeant. p. 614. l. 26. l. Homerum. p. 620. l. 15. l. tristitiam
 omnem demat. p. 628. l. 16. l. Anxii. p. 631. l. 4 in quibusdam foliis
 redundat vos. Superfunt quidem alia, ut petitionem pro petitionem,
 scernantur pro secernantur, inser, dispaturus, pro inter, disputa-
 turus, passit, quadantem, pro passim quadantenus, & similia,
 quæ supervacua putavi indicare, Fortassis & plura alia superfunt,
 quæ a me prætervifa. Ingenue enim fateor, me non habere ocu-
 los adeo eruditos, ut similiter, atque Panoptæ hujus urbis,
 omnia perlustrare possent. Ideo, sicubi erratum est, velim, ut id
 B. L. dexteritate sua corrigat.